

ALGEMENE PRAKTISCHE RECHTSVERZAMELING

Internationale rechtshulp in strafzaken

Françoise THOMAS

Gewoon hoogleraar Koninklijke Militaire School
Brussel

1998

E.Story-Scientia

In deze verhandeling is de stof bijgehouden tot 1 maart 1998.

KLW 315644

ISBN 90 5583 357 6
D 1998 2664 44

© 1998 Kluwer Rechtswetenschappen België
(Kluwer Rechtswetenschappen België en E. Story-Scientia)
Santvoortbeeklaan 21-25
2100 Antwerpen
Tel.: 0800-145 00 (gratis nummer)

Behoudens de uitdrukkelijk bij Wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

	Blz.
INHOUD	V
AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN	XIV
LIJST VAN VEEL GECITEERDE LITERATUUR	XVI
LITERATUURLIJST	XVIII
A. Artikels	XVIII
B. Boeken	XXIX
	<i>Nrs.</i>
HFDST. I BEGRIPSOMSCHRIJVING	1-58
AFD. I FUNCTIE VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN	1-4
AFD. II DIVERSIFIËRING VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN	5-42
§ 1. Vóór 1945	5
§ 2. Sinds 1950	6-42
A. Raad van Europa	8-18
1. Europees Verdrag ter beteugeling van de verkeersmisdrijven	
2. Europees Verdrag betreffende het toezicht op de voorwaardelijk veroordeelde of invrijheidgestelde personen	
3. Europees Verdrag inzake de internationale geldigheid van strafvonnissen	
4. Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolgingen	
B. Benelux	17-22
C. Europese Unie	23-42
1. De Europese politieke samenwerking	23-26
2. De Schengen-ruimte	27-36
3. De derde pijler van het Verdrag van Maastricht betreffende de Europese Unie	37-42
AFD. III SYSTEMATIEK VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN	43-47
§ 1. Primaire versus secundaire rechtshulp	44-46
§ 2. Actieve versus passieve rechtshulp	47
AFD. IV VERHOUDING TOT DE ADMINISTRATIEVE BIJSTAND	48-58
§ 1. Begripsomschrijving	48
§ 2. Codificatie	49
§ 3. Huidige trends	50-58
A. Geleidelijke verwevenheid van administratieve bijstand met rechtshulp in strafzaken	50-56
1. Het ERV	50
2. Het Aanvullend Protocol bij de Europese Overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht	51-55
a) Werkingssfeer	52

b) Bevoegde overheden	53
c) Procedure	54-55
3. De SUO	56
B. Coëxistentie tussen instrumenten inzake administratieve bijstand en rechtshulpverdragen in strafzaken: problemen van sfeerovergang	57-58
1. Fiscaal recht	
2. Douanerecht	
Hfdst. II BRONNEN	59-127
AFD. I DOOR BELGIË GESLOTEN VERDRAGEN	60-123
§ 1. Multilaterale rechtshulpverdragen	61-98
A. Secundaire rechtshulp	62-85
1. Het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken	62-70
a) Wordingsgeschiedenis	63
b) Latere actualisering	64-65
c) Verdragspartijen	66
d) Territoriale toepassing	67
e) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	68-71
2. Het Benelux-Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken	72-75
a) Wordingsgeschiedenis	73
b) Latere actualisering	74
c) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	75
3. Het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme	76-81
a) Verdragspartijen	77
b) Opzet	78
c) Territoriale toepassing	79
d) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	80-81
1) De verdragen	80
2) De interne wet	81
4. Het Aanvullend Protocol bij het ERV	82-85
a) Wordingsgeschiedenis	82
b) Verdragspartijen	83
c) Territoriale toepassing	84
d) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	85
B. Primaire rechtshulp	86-98
1. Het Europees Toezichtsverdrag	86-91
a) Wordingsgeschiedenis	87
b) Verdragspartijen	88
c) Territoriale werking	89
d) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	90-91
1) De verdragen	90
2) De interne wet	91
2. Het Overbrengingsverdrag	92-98
a) Wordingsgeschiedenis	93
b) Verdragspartijen	94
c) Latere actualisering	95
d) Territoriale werking	96

e) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	97-98
1) De verdragen	97
2) De interne wet	98
§ 2. Multilaterale verdragen ter beteugeling van internationale delicten en van het witwassen van de opbrengsten ervan	99-121
A. Verdragen m.b.t. inbreuken op immateriële rechtsgoederen	102-120
1. Verdragen ter vrijwaring van de internationale rechtsorde	103
2. Verdragen ter bescherming van het menselijk wezen	104-120
a) Verdragen ter bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten	105
b) Verdragen ter beteugeling van de handel in mensen	106-109
1) Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie en Slotprotocol	107-108
2) Protocol tot wijziging van het Verdrag van Genève, inzake de slavernij, en tot overdracht aan de Organisatie der Verenigde Naties der taken die de Volkenbond waren opgelegd; het Aanvullend Verdrag inzake de afschaffing van de slavernij, de slavenhandel en met slavernij gelijk te stellen instellingen en praktijken	109
c) Verdragen ter beteugeling van de handel in verdovende middelen	110-113
1) Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen en bijlagen zoals gewijzigd door het Protocol van Genève	110
2) Verdrag inzake psychotrope stoffen en bijlagen	111-112
3) Verdrag tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen	113
d) Overeenkomst inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven	114-119
1) Wordingsgeschiedenis en opzet	114
2) Reikwijdte	115
3) Verdragspartijen	116
4) Territoriale toepassing	117
5) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken	118-119
e) Verdragen ter beteugeling van de handel in obscene publicaties	120
B. Verdragen m.b.t. inbreuken op materiële rechtsgoederen	121
§ 3. Bilaterale uitleverings- en rechtshulpverdragen	122-123
AFD. II WETGEVING	124-127
§ 1. Secundaire rechtshulp: de rogatoire commissies	125
§ 2. Primaire rechtshulp	126-127
A. Tussenstaatse overbrenging van gevonnenen personen	126
B. Tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen	127
HFDST. III BEPERKINGEN AAN DE RECHTSHULPVERPLICHTING	128-208
AFD. I BEPERKINGEN UIT HET VERDRAGSKADER	129-137
§ 1. Secundaire rechtshulp	129-136
A. M.b.t. de tenuitvoerlegging van beslissingen tot vrijheidsbeneming of van veroordelingen	129-133
1. Beginsel	129
2. Bijzonder geval: procedures m.b.t. de behandeling van een strafzaak	130-131
3. Precisering	132-133

a) Art. 3 AP	132
b) Art. 49 <i>sub b</i> tot f SUO	133
B. Militaire delicten	134-136
§ 2. Primaire rechtshulp	137
AFD. II PUNCTUELE WEIGERINGSGRONDEN	138-188
§ 1. Secundaire rechtshulp	139-180
A. M.b.t. de aard van het strafbaar feit	139-166
1. Politieke delicten	140-153
a) Motivering en evolutie van de exceptie	140
b) Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie	141-142
c) Draagwijdte van de exceptie	143-144
d) Appreciatie van de exceptie	145-149
e) Internationaalrechtelijke uitzondering op de exceptie	150-153
2. Fiscale delicten	154-166
a) Motivering en evolutie van de exceptie	154-155
b) Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie	156-163
c) Draagwijdte van de exceptie	164
d) Appreciatie van de exceptie	165-166
B. M.b.t. de schending van grondslagen van de aangezochte Staat	167-180
1. Motivering en evolutie van de exceptie	167
2. Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie	168
3. Draagwijdte van de exceptie	169-171
a) De soevereiniteit en de veiligheid van de Staat	169
b) De openbare orde	170
c) De wezenlijke belangen	171
4. Appreciatie van de exceptie	172-180
§ 2. Primaire rechtshulp	181-186
A. Imperatieve weigeringsgronden	182
B. Facultatieve weigeringsgronden	183-186
§ 3. Secundaire en primaire rechtshulp	187-188
AFD. III GRONDEN VOOR UITSTEL VAN PRIMAIRE <i>C.Q.</i> SECUNDAIRE RECHTSHULP	189-190
AFD. IV OCCULTE BEPERKINGEN	191-208
§ 1. Uit reserves	192-207
A. Secundaire rechtshulp	193-206
1. Reserves m.b.t. de eigenschappen van de betrokken persoon	194
2. Reserves m.b.t. het materieel strafrecht	195-198
a) Dubbele strafbaarheid	195-196
b) Verjaring van de strafexecutie	197
c) Amnestie	198
3. Reserves m.b.t. het strafprocesrecht	199-206
a) Niet aangevangen <i>c.q.</i> gestaakte strafvervolgingen	200
b) Gelijklopende strafvervolgingen	201
c) Verjaring van de strafvordering	202
d) Discriminerende strafvervolgingen	203
e) Gewijsde <i>c.q.</i> " <i>ne bis in idem</i> "	204-206
B. Primaire rechtshulp	207
§ 2. Uit de verdragseconomie	208
HFDST. IV OMVANG EN VORMEN VAN DE SECUNDAIRE RECHTSHULP	209-300
AFD. I OMVANG VAN DE RECHTSHULPVERPLICHTING	209-216
§ 1. Beginsel: rechtshulp "in zo ruim mogelijke mate"	210-211

§ 2. Minimumvoorwaarden	212-214
A. Strafbare feiten	213-214
1. Strafniveau	213
2. Aard van het delict	214
B. Bevoegdheid <i>ratione temporis</i> van de “rechterlijke autoriteiten”	215-216
AFD. II VORMEN	217-300
§ 1. De rogatoire commissie	217-257
A. Begrip	217-220
1. België: verzoekende Staat	218
2. België: aangezochte Staat	219-220
B. Onderwerp	221-249
1. Het verrichten van “handelingen van onderzoek”	222-241
a) Niet nader geregelde onderzoeksdaden	223-232
1) Verhoor van getuigen, deskundigen en verdachten	224-227
2) Afstapping ter plaatse	228
3) Verrichten van laboratoriumproeven, ballistische en medico-legale expertises m.i.v. opgravingen	229
4) Afluisteren van telefoongesprekken	230-231
5) Afnemen van een bloedstaal en verrichten van een onderzoek aan het lichaam	232
b) Huiszoeken en inbeslagnemingen als onderzoeksmaatregelen	233-240
1) Verdragsrechtelijke regelingen	234-238
2) Interne wetsbepalingen	239-240
c) Inbeslagnemingen als bewarende maatregelen	241
2. Toezending van stukken van overtuiging, dossiers of documenten	242-255
a) Verdragsrechtelijke regelingen	243-248
1) Voorwerp	243-244
2) Modaliteiten van uitvoering	245-248
b) Interne wetsbepalingen	249
C. Wijze van tenuitvoerlegging	250-257
1. Het toepasselijke recht: “ <i>locus regit actum</i> ”	250-251
2. Nuancering	252-255
a) Aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende staat	253-255
b) Aanwezigheid van de zgn. betrokkenen	256-257
§ 2. De mededeling van processtukken en rechterlijke beslissingen	258-279
A. Begrip	258
B. Voorwaarden	259-262
1. M.b.t. de strafvordering	259
2. In overeenstemming met het verdragskader	260
a) Wegens de hoedanigheid van de instrumenterende overheden	260
b) Wegens het procedurele stadium van de uitreiking	261-262
C. Geadresseerden	263-270
1. Getuigen en deskundigen	264-268
a) Wat de taal betreft	265
b) Wat de inhoud betreft	266-268
1) Over de vergoeding van de reis- en verblijfonkosten	267
2) Over de strafbedreiging bij niet-verschijning	268
2. Beklaagden	269-270
D. Procedurele aspecten van de mededeling	271-279
1. Verrichtingen op het grondgebied van de verzoekende Staat	271
2. Toezending der stukken aan de aangezochte Staat	272-275
a) BUV	273
b) ERV	273
c) SUO	274-275

3. Bemiddeling door de aangezochte staat	276-279
a) Ratio	276
b) Modaliteiten	277-279
1) N.a.v. de uitreiking in het algemeen	277
2) N.a.v. de uitreiking aan welbepaalde getuigen en deskundigen	278
3) Na de uitreiking	279
§ 3. De verschijning van getuigen, deskundigen en beklaagden	280-290
A. Vrijwillige verschijning	281-285
1. Strafrechtelijke immuniteit	282-283
a) Inhoud	283
b) Duur	284
2. Schadeloosstelling	285
B. Gedwongen verschijning	286-290
1. Begrip en vormen	286
2. Immuniteit	287
3. Uitvoering	288
4. Weigeringsgronden	289
5. Alternatief	290
§ 4. De verstrekking van uittreksels uit het strafregister	291-294
A. In een strafzaak	291-293
B. Voor niet-strafrechtelijke doeleinden	294
§ 5. De uitwisseling van inlichtingen in strafzaken	295-297
§ 6. De aangifte tot het uitlokken van een strafvervolgning	298-300
A. Begrip	298
B. Procedure	299-300

HFDST. V OMVANG EN VORMEN VAN DE PRIMAIRE RECHTSHULP 301-377

AFD. I OMVANG VAN DE RECHTSHULPVERPLICHTING 301-303

AFD. II VORMEN 304-377

§ 1. Verdragsrechtelijke regeling	304-360
A. Toezicht op voorwaardelijk veroordeelden of voorwaardelijk invrijheidgestelden	304-313
1. Doel	304
2. Voorwaarden	305-307
a) Vaste woonplaats in de aangezochte Staat	305
b) Dubbele strafbaarheid	306
c) Definitief karakter van de uitspraak	307
3. Varianten in de overdracht van het toezicht	308-313
a) Overdracht van het toezicht	309
b) Overdracht van het toezicht en van de executie	310
c) Overdracht van het toezicht met afstand van de zaak t.b.v. de staat van verblijf	311-313
B. Overbrenging van gevonnisse personen	314-351
1. Doel	314
2. Situering en verschilpunten t.o.v. de traditionele rechtshulp	315-322
a) Rechtshulpverplichting	317
b) Belangen van verzoekende en aangezochte staat	318
c) Uitvoering van de rechtshulpverzoeken	319
d) Gevolgen	320
e) "Executive act" of uitvoeringsmaatregel	321
f) Instemming van de veroordeelde	322
3. Beginselen van en voorwaarden voor de overbrenging	323-333

a) Nationaliteit	327
b) Onherroepelijkheid van het vonnis	328
c) Duur van de nog te ondergane veroordeling	329
d) Instemming van de gevonnisse persoon	330
e) Dubbele strafbaarheid	331
f) Overeenstemming omtrent de overbrenging	332-333
4. Verzoek tot overbrenging	334
5. Verstrekken van inlichtingen	335-336
6. Bewijs van de instemming van de gevonnisse persoon	337-338
7. Overbrenging en doortocht	339
8. Gevolgen van de overbrenging	340-345
a) Voor de staat van veroordeling	340-341
b) Voor de staat van tenuitvoerlegging	342-345
9. Tenuitvoerlegging na overbrenging	346-351
a) Procedure van onmiddellijke tenuitvoerlegging	347-348
b) Exequaturprocedure	349-351
C. Voorlopige maatregelen voorafgaand aan confiscatie	352
D. Confiscatie van instrumenten van en opbrengsten uit drugs- en witwasdelicten	353-360
1. Confiscatiemodaliteiten	353-356
a) Verplichting tot overname van een confiscatievonnis	354
b) Verplichting tot overname van vervolgingen strekkende tot confiscatie	355
c) Onderlinge verhouding tussen de overname van een confiscatievonnis en de overname van vervolgingen	356
2. Tenuitvoerlegging van de confiscatie	357-359
a) Principe: toepassing van de <i>lex fori</i>	357
b) Beperking: vaststelling van de feiten in de aangezochte Staat	358-359
3. Bestemming van de geconfisqueerde voorwerpen	360
§ 2. Interne wetgeving	361-377
A. Wet van 23 mei 1990 inzake de overbrenging tussen Staten van gevonnisse personen	362-372
1. Beginsel van en voorwaarden voor de overbrenging	363-365
2. Overbrenging van België naar een vreemde staat	366
3. Overbrenging van een vreemde staat naar België	367-371
4. Doortocht	372
B. Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen	373-377
1. Verbeurdverklaringen	373-375
a) Voorwaarden voor de tenuitvoerlegging	373
b) Procedure	374-375
2. Inbeslagnemingen	376-377
a) Voorwaarden voor de tenuitvoerlegging	376
b) Procedure	377
HFDST. VI PROCEDURELE ASPECTEN	378-437
AFD. I VERZOEK	379-423
§ 1. Secundaire rechtshulp	380-408
A. Inhoud	380-387
1. Multilaterale rechtshulpverdragen	381-383
2. Bilaterale (uitleverings)verdragen	384
3. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	385-387

B. Communicatiewijze	388-396
1. Multilaterale rechtshulpverdragen	389-392
a) Het ERV	389-390
1) Ministeriële weg	389
2) Rechtstreekse toezending	390
b) Het BUV	391
c) De SUO	392
2. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	393-395
3. Bilaterale (uitleverings)verdragen	396
C. Taal	397-403
1. Multilaterale rechtshulpverdragen	398-400
a) Het ERV	398-399
b) Het BUV	400
2. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	401-402
3. Bilaterale (uitleverings)verdragen	403
D. Communicatie aan een onbevoegde overheid	404-407
1. Multilaterale rechtshulpverdragen	405
2. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	406
3. Bilaterale (uitleverings)verdragen	407
E. Legalisatie	408
§ 2. Primaire rechtshulp	409-423
A. Inhoud van het verzoek en te verschaffen gegevens	409-413
1. Europees Toezichtsverdrag	409
a) Verzoeken tot het uitoefenen van toezicht	
b) Verzoeken tot tenuitvoerlegging	
c) Verzoeken tot volledige toepassing van het vonnis	
2. Overbrengingsverdrag	410-411
3. Witwasovereenkomst	412-413
B. Communicatiewijze	414-415
1. Europees Toezichtsverdrag	414
2. Overbrengingsverdrag	415
C. Taal	416-420
1. Europees Toezichtsverdrag	416-418
2. Overbrengingsverdrag	419-420
D. Overdracht aan onbevoegde overheid	421
E. Legalisatie	422-423
1. Europees Toezichtsverdrag	422
2. Overbrengingsverdrag	423
AFD. II MOTIVERING VAN EEN RECHTSHULPWEIGERING	424-428
§ 1. Secundaire rechtshulp	424-427
A. Multilaterale rechtshulpverdragen	424-425
B. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	426
C. Bilaterale (uitleverings)verdragen	427
§ 2. Primaire rechtshulp	428
AFD. III KOSTEN	429-436
§ 1. Secundaire rechtshulp	430-434
A. Multilaterale rechtshulpverdragen	431-432
B. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten	433
C. Bilaterale (uitleverings)verdragen	434

§ 2. Primaire rechtshulp	435-436
A. Europees Toezichtsverdrag	435
B. Overbrengingsverdrag	436
AFD. IV ARBITRAGE	437

AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN

De afkortingen en citeerwijzen gebeurden volgens de aanbevelingen van de Interuniversitaire Commissie Juridische Verwijzingen en Afkortingen, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1997, derde uitgave.

Andere frequent voorkomende afkortingen zijn:

AA	Ars Aequi
ACDH	Annuaire de la Convention Européenne des Droits de l'Homme
AFDI	Annuaire français de droit international
AJCL	American Journal of Comparative Law
AJIL	American Journal of International Law
ARHG	Bundesgesetz über die Auslieferung und die Rechtshilfe in Strafsachen (Oostenrijk)
BASS	Overeenkomst inzake de administratieve en strafrechtelijke samenwerking op het gebied van de regelingen die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie
BUV	Beneluxverdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken
CCJ	Comité Européen de Coopération Juridique
CEPC (sedert 1977 CDPC)	Comité Européen pour les problèmes criminels (Raad van Europa)
CMLR	Common Market Law Review
Crim. L.R.	Criminal Law Review
DD	Delikt en Delinkwent
ECCP (sedert 1977)	European Committee for Crime Problems (Raad van Europa)
ECRM	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europese Hof voor de Rechten van de Mens
EVIGS	Europees Verdrag inzake de internationale geldigheid van strafvonnissen
ERV	Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken
ETS	European Treaty Series
ETV	Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme
EuGrZ	Europäische Grundrechte Zeitschrift
EUV	Europees Uitleveringsverdrag
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
EVOS	Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolgung
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
GA	Goldammer's Archiv für Strafrecht
HARVARD-ontwerp	Harvard Draft Convention on Judicial Assistance
ICLQ	International and Comparative Law Quarterly
ICPO	International Criminal Police Organisation (Interpol)
IRG	Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen (Bondsrepubliek Duitsland)
IRSG	Bundesgesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen, zoals gewijzigd op 4 oktober 1996 (Zwitserland)
Krim.	Kriminalistik
NEBEDEACPOL	Niederländisch-Belgisch-Deutsche Polizeikonferenz
NILR	Netherlands International Law Review
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad

NZSt	Neue Zeitschrift für Strafrecht
O.J.	Österreichische Juristenzeitung
PC-R-E.E	Problèmes Criminels – Comité Restreint Extradition Entraide (Raad van Europa)
Publ. CEDH	Publications Cour Européenne des Droits de l'Homme
RCADI	Recueil des Cours de l'Académie de Droit international
<i>Rev.dr.pén.</i>	Revue de droit pénal et de criminologie
RBDI	Revue belge de droit international
RPS	Revue pénale suisse
<i>Rev. sc. crim.</i>	Revue de science criminelle et de droit pénal comparé
RICPT	Revue internationale de criminologie et de police technique
RIDP	Revue internationale de droit pénal
RTDE	Revue Trimestrielle de Droit Européen
SCHÜCKING-REPORT	Documents from the League of Nations Committee of experts for the progressive Codification of International Law, AJIL, 1928
SUO	Schengen-Uitvoeringsovereenkomst
Trb	Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden
TVVS	Maandblad voor ondernemingen en rechtspersonen
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

LIJST VAN VEEL GECITEERDE LITERATUUR

- BASSIOUNI & NANDA   BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. THOMAS, 1973, I, 751 p., II, 426 p.
- ESER & LAGODNY   ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and procedures for a new transnational criminal law*, Freiburg i. Br., 1991.
- Explanatory Report I   *Explanatory Report on the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*, Straatsburg, Raad van Europa 1969.
- GRÜTZNER   GRÜTZNER, H., "International Judicial Assistance and Cooperation in Criminal Matters", in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A treatise on International Criminal Law*, Springfield, (Ill.), 1973, dl. II.
- GRÜTZNER/PÖTZ I   GRÜTZNER, H. & PÖTZ, P.-G., *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, 1991, tweede uitgave.
- GRÜTZNER/PÖTZ II   GRÜTZNER, H. & PÖTZ, P.-G., *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen II. Zwischenstaatliche Beziehungen*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, tweede uitgave.
- GRÜTZNER/PÖTZ III   GRÜTZNER, H. & PÖTZ, P.-G., *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen III. Mehrseitige Abkommen*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, tweede uitgave.
- GRÜTZNER/PÖTZ IV   GRÜTZNER, H. & PÖTZ, P.-G., *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen IV. Ausländisches Rechtshilferecht*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, tweede uitgave.
- HARVARD-ontwerp   *Draft Convention on Judicial Assistance, Research in International Law Under the Auspices of the Faculty of the Harvard Law School*, AJIL, 1939 (supp.).
- Individu en internationale rechtshulp in strafzaken   *Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*. Rapport van de Commissie tot bestudering van de positie van verdachten en andere belanghebbenden in de internationale strafrechtelijke samenwerking, Den Haag, december 1993, (gestencild).
- Interministeriële Omzendbrief   Interministeriële Omzendbrief van 16 maart 1995 over de gevolgen van de Schengen-Overeenkomst in het domein van de grenscontrole en de politieke en gerechtelijke samenwerking, B.S. 28 maart 1995.
- KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS   Commentaar op het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (1959), in GROENHUYSEN, M.S. e.a. (eds), *Wetboek van strafvordering. Bijlage I*, Arnhem, Gouda Quint, 1992.
- LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN   LINKE, R., EPP, H., DOKOUPIL, G. & FELSENSTEIN, G., *Internationales Strafrecht*, Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1981, 784 p.
- LOMBOIS   LOMBOIS, C., *Droit Pénal International*, Parijs, Dalloz, 1979.
- Ministeriële Omzendbrief   Ministeriële Omzendbrief van 24 april 1995 met betrekking tot de uitlevering en de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Uitvoeringsovereenkomst van het Akkoord van Schengen van 19 juni 1990 (B.S. 2 juni 1995).
- NAGEL   NAGEL, K.-F., *Beweisaufnahme im Ausland*, Freiburg i. Br., 1988.
- Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990   Universiteit van Amsterdam, Documentatiemateriaal voor de Schengen-conferentie, Amsterdam, juni 1991.
- Practical Problems   *Problems arising from the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*, Straatsburg, Raad van Europa, 1971.
- Rapport explicatif 2   *Rapport explicatif relatif à la Convention sur le transfèrement des*

- Rapport explicatif 3 *personnes condamnées*, Straatsburg, Raad van Europa, 1983, 37 p.
Rapport explicatif de la Convention relative au blanchiment, au dépiçage, à la saisie et à la confiscation des produits du crime, Straatsburg, Raad van Europa, 1991, 77 p.
- SCHÜCKING-REPORT *Documents from the League of Nations Committee of experts for the progressive Codification of International Law*, AJIL, 1928.
- SJÖCRONA SJÖCRONA, J.M., *De kleine rechtshulp*, Arnhem, Gouda Quint, 1990.
- THOMAS (1980) THOMAS, F., *De Europese Rechtshulpverdragen in Strafzaken*, Gent, Story-Scientia, 1980.
- UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY UHLIG, G., SCHOMBURG, W. & LAGODNY, O., *Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen*, München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1992, 844 p.
- VERMEULEN, VANDER BEKEN, VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T., ZANDERS, P. en DE RUYVER, B.,
- ZANDERS en DE RUYVER *Internationale samenwerking in strafzaken en rechtsbescherming*, Brussel, Politeia, 1995.
- VOGLER/WALTER/WILKITZKI VOGLER, Th., WALTER, W. & WILKITZKI, P., 'Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen' (IRG). Kommentar, in GRÜTZNER, H. & PÖTZ, P. -G., *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, dl. I, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, 1992.

LITERATUURLIJST

A. ARTIKELS

- ABBINK, H. en BAKKER, S.J.S., 'Enige aspecten van de kleine rechtshulp', *DD* 1981, 554-568 en 654-664.
- ALAUX, J.-P., 'Comment les démocraties occidentales préparent la société plurielle. En Europe: "sécurité" d'abord?', *Le Monde diplomatique*, februari 1990, 20.
- ANDERSON, M., 'The French police and European co-operation' in *Working Paper Series "A system of European Police Co-operation after 1992"*, Edinburgh, 1991, 42-59.
- BAAUW, P.J., 'Extradition and the (additional) Schengen agreement on (the abolition of) border-control', *RIDP* 1991, 529-535.
- BARTELINKS, P.W., 'Het bankgeheim staat of valt bij de wet: enkele opmerkingen over het bankgeheim in Nederland, Zwitserland en Luxemburg', *TVVS* 1991, 57-62.
- BARTSCH, H.-J., 'Convention sur le transfèrement des personnes condamnées', *Bulletin d'information pénitentiaire*, 1985, 15.
- BASSIOUNI, M.C., 'Considérations de politique criminelle sur la coopération interétatique', *Rev. sc. crim.* 1993, 821-830.
- BAUWENS, N., 'Strafrechtshandhaving en de internationale samenwerking in strafzaken' in D'HAENENS J. en DE RUYVER, B., *Schengen in de praktijk*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 67-83.
- BERNASCONI, P., 'Die Bestechung von ausländischen Beamten nach Schweizerischem Straf- und Rechtshilferecht zwischen EG-Recht und neuen Antikorruptions-staatsverträgen', *RPS* 1992, 383-416.
- BERTOSSA, B., 'Corruption et entraide internationale: rôle de la Suisse', *Déviante et Société*, 1996, 291-295.
- BONNEFOI, S., 'La coopération Schengen', *RICPT* 1994, 7-25.
- BOUTE, M., 'Enkele problemen betreffende internationale rechtshulp in strafzaken', in *Exequatur van vriendschap, Liber discipulorum et amicorum Egied Spanoghe*, Gent, 1983, 21-30.
- BRAMMERTZ, S., 'La coopération policière en Europe et dans l'Euregio Meuse-Rhin', *Déviante et société*, 1992, 219-229.
- BRAMMERTZ, S., 'Trafic de stupéfiants et valeur internationale des jugements répressifs à la lumière de Schengen', *Rev. dr. pén.*, 1996, 1063-1081.
- BRUGGEMAN, W., 'Opsporing en politie. I. EUROPOL', *Panopticon* 1994, 282-283.
- BRUGGEMAN, W., 'Opsporing en politie', *Panopticon* 1995, 451-452.
- BRUGGEMAN, W., 'Het moeizaam rechthijzen van de derde Maastrichtpijler', *Panopticon* 1995, 310-321.
- BRUGGEMAN, W., 'Amsterdam: verwijd de diepte in', *Panopticon* 1997, 313-316.
- BURUMA, Y., 'De repressieve kant van de Europese Unie', *Justitiële verkenningen* 1995, 37-60.
- CAMERON, I., 'Mutual assistance in criminal matters', *ICLQ* 1989, 954-965.
- CHATELAIN, R., 'Problèmes relatifs à l'application de l'EIMP', *RPS* 1992, 170-191.
- CHOCHEYRAS, L., 'La convention d'application de l'accord de Schengen', *AFDI* 1991, 807-818.
- CLAES, R. en VAN GESTEL, G., 'Grensverleggend politieverleg Nederland-België', *Algemeen Politieblad* 1993, 12-14.
- CONSTANT, J., 'La législation belge relative à la répression des attentats contre la régularité et la sécurité de la navigation aérienne', in *Liber Amicorum Professor Baron Jean Van Houtte*, Brussel, Elsevier Sequoia, I, 1974, 189-210.
- CONSTANT, J., 'Le Traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1962-63, 75-117.
- CONSTANT, J., 'De betrekkingen tussen de gerechtelijke politie en Interpol', in *De gerechtelijke politie bij de parketten 1919-1969*, Nijvel, Administratieve drukkerij, 1969, 73-83.
- CONTE, Ph., 'Heurs et malheurs de la convention européenne sur le transfèrement des condamnés: l'article 713-3 du code de procédure pénale et la détermination de la partie de la peine restant à subir en

- France' in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 293-407.
- CORNELIS, L. en VERSTRAETEN, R., 'Mag er nog wit worden gewassen', *T.B.H.* 1992, 176-221.
- CORSTENS, G.J.M., 'Drugs naar België', *AA* 1995, 720-726.
- COSTA-LASCOUX, J., 'De Schengen à Maastricht: libertés et contrôles dans l'Europe des citoyens', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 129-132.
- CROMBAG, H.F.M., 'On the Europeanisation of criminal procedure', in DE WITTE, B. e.a. (eds), *The common law of Europe and the future of legal education*, Deventer, Kluwer, 1991, 397-421.
- DANIELS, A., 'Council of Europe/OECD Convention on mutual administrative assistance in tax matters', *Intertax* 1988, 101-111.
- DAUGINET, V., 'Aanwending door de Belgische overheid van fiscale inlichtingen uit Zwitserland - Het gebruik van het Europees rechtshulpverdrag', *Fiskofoon* 1986, 81-88.
- DE BROE, L., 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskofoon* 1989, 348-356.
- DE CAPITANI, W., 'Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung', *Revue de droit suisse* 1981, 371-492.
- DE FEO, M.A., 'The US Experience in Federal Policing. A model for Europe?', *DD* 1995, 475-484.
- DE GOUTTES, R., 'Variations sur l'espace judiciaire pénal européen?', *Recueil Dalloz Sirey* 1990, 245-251.
- DE GOUTTES, R., 'Vers un espace judiciaire paneuropéen?', *Recueil Dalloz Sirey* 1991, 154-156.
- DE GOUTTES, R., 'L'espace judiciaire pénal en 1994', *RICPT* 1994, 322-338.
- DE GOUTTES, R., 'De l'espace judiciaire pénal européen à l'espace judiciaire pan-européen', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Gazette du Palais, Litec, 1992, 3-21.
- DE GRAAF, Th. C., 'Grens verleggen, grens bewaken. De meerwaarde en de beperkingen van een Europese Politieinformatiedienst', *DD* 1995, 464-474.
- DE HERT, P., 'Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring voor en na Schengen', in ROZIE, M. (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 94-99.
- DE HOUSSE, Fr., 'Le traité d'Amsterdam: un mélange de modestie et de complexité', *J.T.* 1997, 721-730.
- DEHOUSSE, Fr., 'Le traité d'Amsterdam, reflet de la nouvelle Europe', *Cahiers de droit européen*, 1997, 265-273.
- DELMAS-MARTY, M. & SPENCER, J., 'Espace judiciaire européen. Preuve, procédure, recours et interprétation', z.pl., juni 1996, 8-9.
- DEMANET, G., 'La coopération policière ne s'arrête pas aux frontières de Schengen', *Rev. dr. pén.* 1996, 911-925.
- DEMANET, G., 'Considérations sur l'entraide judiciaire en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1997, 809-831.
- DEMOGUE, R., 'Les confrontations de détenus au point de vue international', *Revue de droit international privé et de droit pénal international* 1911, 21-25.
- DE NAUW, A., 'Les incriminations et les procédures de contrôle des lois particulières en matière de fraude communautaire', in TULKENS, F. e.a. (eds), *La protection juridique des intérêts financiers des Communautés européennes*, Brussel, Bruylant, 1992, 141-155.
- DE NAUW, A., 'Tien jaar Drugwet', *R.W.* 1996-97, 449-459.
- DEN BOER, M., 'The Police in the Netherlands and European Cooperation', in *Working Paper Series "A system of European Police Co-operation after 1992"*, Edinburgh, 1991, 31 p.
- DEN BOER, M., 'Justice and Home Affairs Co-operation in the European Union: Current Issues', *EIPASCOPE* 1996/1, 12-16.
- DEN BOER, M., 'Step by Step Progress: An Update on the Free Movement of Persons and Internal Security', *EIPASCOPE* 1997/2, 8-11.
- DENYS, L.A., 'Over grensoverschrijdende informatieuitwisseling tussen belastingadministraties en de aanwending ervan voor strafrechtelijk onderzoek', in ROZIE, M. (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 177-208.
- DE ROOS, Th.A., 'Droit de poursuite en akkoord van Schengen', in MOLS, G.P.M.F. (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 60-66.
- DE SCHUTTER, B., 'Het verdragennetwerk i.v.m. strafrechtelijke samenwerking in het kader van de Benelux en de Raad van Europa', in DE SCHUTTER, B. (ed.), *België en het internationaal strafrecht*, Leuven, Acco, 1975, 159-175.
- DE SMET, B., 'La valeur de l'aveu en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1994, 631-664.

- DE SWAEF, M., 'Tapverbod en tapvergunning. Enkele kanttekeningen bij de "Afluisterwet" van 30 juni 1994', *R.W.* 1995-96, 449-453.
- DE VALKENEER, Chr., 'Le droit de poursuite sur le territoire d'un autre Etat contractant dans le cadre du traité d'extradition et d'entraide judiciaire Benelux et la résistance individuelle aux actes illégaux de l'autorité' (noot onder Luik 16 oktober 1991), *Rev. dr. pén.* 1994, 112-120.
- DE VALKENEER, Chr., 'Les opérations sous-couvertures et la recherche proactive dans les instruments internationaux', in TULKENS F. en BOSLY, H.-D. (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 359-372.
- DINE, J., 'European Community Criminal Law', *Crim. L.R.* 1993, 246-254.
- DONATSCH, A., 'Konventionsrecht in Verfahren der kleinen Rechtshilfe', *RPS* 1996, 277-288.
- DOORENBOS, D.R., 'Money laundering', *DD* 1993, 764-779
- DOORENBOS, D.R., 'Over witwassen en voordeelonderneming', *Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, 1996, 2-27.
- DUPREEL, J., 'Les principes communs adoptés au plan européen dans le domaine de la probation et autres mesures conditionnelles', in *Europees strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 459-474.
- ERAUW, J., 'De eerste Belgische ervaringen met het Europees Verdrag inzake inlichtingen over buitenlands recht', *R.W.* 1981-82, 1503-1508.
- FIGGE, C., 'The European Conventions on Mutual Assistance in Criminal Matters and on Extradition and the Exchange of Information in Tax Matters', *Intertax* 1980, 86-96 en 130-139.
- FIJNAUT, C., 'De regeling van de politieke samenwerking: implicaties voor de politie in Nederland', *DD* 1991, 771-781.
- FIJNAUT, C., 'The Schengen Treaties and European Police Co-operation', *European Journal of Crime, Criminal law and Criminal Justice* 1993, 37-56.
- FIJNAUT, C., 'De grenzen van de rechtstreekse politieke samenwerking in West-Europa', *DD* 1981, 711-720.
- FIJNAUT, C., 'De internationalisering van de opsporing in westelijk Europa', *Panopticon* 1987, 300-320.
- FIJNAUT, C. m.m.v. GESTEL, G., 'De politieke samenwerking in het Belgisch-Nederlandse grensgebied' in *De reguliere politiediensten in België en Nederland. Hun reorganisatie en onderlinge samenwerking*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 174-198.
- FIJNAUT, C., 'De Overeenkomst van Schengen: een doorbraak van de formele regeling van de internationale politieke samenwerking?', in D'HAENENS, J. en DE RUYVER, B., *Schengen in de praktijk*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 41-66.
- FIJNAUT, C., 'Europol: ook voor de bijzondere politiediensten?', *DD* 1992, 889-899.
- FIJNAUT, C., 'Om de toekomst van Europol', *DD* 1995, 443-451.
- FLORE, D. en TROOSTERS, R., "Maastricht in beweging", *Panopticon* 1994, 301-322.
- FRANCK, P., 'The "travaux préparatoires" of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters' in *Problems arising from the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*, Strasbourg, Council of Europe, 1971, 7-25.
- FREL, L., 'Das neue Bundesgesetz über internationale Rechtshilfe in Strafsachen – neue Lösungen und neue Probleme', *RPS* 1983, 57-71.
- FREL, L., 'Beschlagnahme und Einziehung als Rechtshilfemassnahmen', *RPS* 1988, 312-335.
- GANE, C. & MACKAREL, M., 'The admissibility of Evidence Obtained from Abroad into Criminal Proceedings – The Interpretation of Mutual Legal Assistance Treaties and Use of Evidence Irregularly Obtained', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1996 (2), 98-119.
- GARABEDIAN, D., 'Observations', *J.T.* 1985, 731-739.
- GARDOCKI, L., 'Transfer of Proceedings and Transfer of Prisoners as New Forms of International Co-operation', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and procedures for a new transnational criminal law*, Freiburg i. Br., 1991, 322-323.
- GAUTHIER, J., 'La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *RPS* 1984, 51-88.
- GEIGER, R., Tw. 'Legal assistance between States in administrative matters', in BERNHARDT, R. (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, Elsevier Science Publishers, 1981-90, dl. 9, 235-241.
- GEYSELS, F., 'Benelux, the forerunner of the European Community in the field of the free movement of persons across internal frontiers', *The Police Journal* 1990, 103-120.

- GILBERT, G., 'The Irish interpretation of the political offence exemption', *JCLQ* 1992, 66-84.
- GILMORE, W.C., 'Going after the money: money laundering, the confiscation of the assets of crime and international cooperation', in *Working Paper Series "A system of European Police Co-operation after 1992"*, Edinburgh, 1991, 20 p.
- GINSBURG, G., 'Extradition in the USSR's Treaties on Legal Assistance with Non-Socialist States', *The Canadian Yearbook of International Law*, 1991, 92-141.
- GRASSO, G., 'A new approach to Community administrative penalties' in COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Seminar on the legal protection of the financial interests of the Community: Progress and prospects since the Brussels seminar of 1989*, Dublin, Oak Tree Press, 1994, 30-42.
- GROENENDIJK, C.A., 'Schengen, democratie en binnenlands toezicht op vreemdelingen door de politie', in MOLS, G. (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 7-15.
- GRÜTZNER, H., 'International Judicial Assistance in Criminal Matters', in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, II, 189-249.
- GRÜTZNER, H., Tw. 'Rechtshilfe (internationale) in Strafsachen', in SCHLOCHAUER, H.J. (ed.), *Wörterbuch des Völkerrechts*, Berlin, De Gruyter & Co, 1962, dl. 3, 49-57.
- HÄDE, U., 'Initiativen zur Bekämpfung der Geldwäsche', *EuZW* 1991, 553-557.
- HAENTJENS, R.C.P., 'Perikelen in het kleine rechtshulprecht in strafzaken: de inbeslagneming', *DD* 1985, 732-748.
- HAENTJENS, R.C.P., 'Perikelen bij huiszoeking en inbeslagneming in het kader van de kleine rechtshulp', *DD* 1996, 451-463.
- HAENTJENS, R., 'Mutual Assistance in Criminal Matters', in SWART, B. & KLIP, A., *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 123-144.
- HAMERLYNCK, R., 'De verdragsrechtelijke bescherming van de slachtoffers van de internationale mensenhandel', *R.W.* 1992-93, 1118-1124.
- HANSEN, O., 'Trente années de tentatives d'unification du droit dans les pays du BENELUX. Une expérience', *RDIDC* 1980, 60-82.
- HARDING, A., 'Treaty-Making in the Field of International Cooperation: The United Kingdom Experience', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and procedures for a new transnational criminal law*, Freiburg i. Br., 1991, 235-243.
- HARREMOES, E., 'Une nouvelle Convention du Conseil de l'Europe: le transfèrement des personnes condamnées', *Rev. sc. crim.* 1983, 235-241.
- HÄRTH, W., 'Berührt ein ausländisches Strafverfahren die Immunität eines deutschen Parlamentarierabgeordneten?', *NSiZ* 1987, 109-110.
- HARVARD Draft Convention on Judicial Assistance, *AJIL* 1939, 15-166 (suppl.).
- HAUSER, R., 'Das Europäische Abkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen vom 20. April 1959', *RPS* 1967, 225-241.
- HEIMANS, D., 'Internationale uitwisseling van politieinformatie: over het grensvlak tussen rechtshulp en privacybescherming', *DD* 1994, 125-142.
- HIRSCH, M., 'La traite des êtres humains', *J.T.* 1995, 553-564.
- HOEFMAN, M.I.C., 'Internationale samenwerking ondanks en dankzij Schengen', *Algemeen Politieblad* 1990, 149-153.
- HOEFMAN, M.I.C., 'Politie en OM moeten grenzen gaan verleggen', *Algemeen Politieblad* 1991, 13-16.
- HULSMAN, L.H.C., 'Transmission des poursuites pénales à l'Etat de séjour et exécution des décisions pénales étrangères' in *Le droit pénal international. Recueil d'études en hommage à J.M. Van Bemmelen*, Leiden, E.J. Brill, 1965, 108-136.
- HUYBRECHTS, L., 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *R.W.* 1986-87, 1406-1409.
- HUYBRECHTS, L., 'De door de Europese Gemeenschappen aan de lidstaten te verlenen rechtshulp in strafzaken' in DE DOELDER, H. (ed.), *De bestrijding van EEG-fraude*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 142-150.
- HUYBRECHTS, L., 'Problemen van douanestrafrecht', in TULKENS, F. e.a. (eds), *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 175-236.
- HUYBRECHTS, L., 'Overname van strafvervolgingen, klacht delict en evocatie', *R.W.* 1991-92, 851-854.
- HUYBRECHTS, L., 'B.T.W.-fraude: Knelpunten in de Belgische strafrechtelijke handhaving' in VERVAELE, J.A.E. (ed.), *Strijd tegen BTW-fraude in de Europese Unie*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1995, 123-176.

- HUYBRECHTS, L., 'Het gerechtelijk af luisteren in het Belgisch recht na de nieuwe Afluisterwet', *Panopticon* 1995, 50-53.
- Interministeriële Omzendbrief over de gevolgen van de Schengen-Overeenkomst in het domein van de grenscontrole en de politieke en gerechtelijke samenwerking, 16 maart 1995, *B.S.* 28 maart 1995, 7785-7811.
- JAKHOLA, K., 'Associations of European lawyers for the protection of the financial interests of the Community. Report of the activities 1995', *AGON* februari 1996, 2-3.
- JANSSEN, Chr., 'Schengen, Trevi, Europol en de andere. Een interview met de minister van Binnenlandse Zaken...', *Politeia* 1992, 3-7.
- JANSSEN, Chr., 'Schengen als Europees testlaboratorium...', *Politeia* 1992, 8-13.
- JEANNERET, V., 'La nouvelle loi suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *AGON* juni 1997, 11-14.
- JESSURUN D'OLIVEIRA, H.U., 'Schengen uitgerangeerd?', *NJB* 1990, 129-131.
- JONGBLOET-HAMERLYNCK, R., 'De internationale bestrijding van de sluikhandel in verdovende middelen', *Themis* 1979, 461-483.
- JOUBERT, Ch. & BEVERS, H., 'La police et l'Europe', *Rev. sc. crim.* 1992, 707-724.
- JOUTSEN, M., 'The emergence of United Nations Criminal Policy: The Fourth Session of the United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1995, 294-304.
- JUNG, H., 'Criminal Justice, a European Perspective', *Crim. L.R.* 1993, 237-245.
- KEIJZER, N., Tw. 'Internationaal militair strafrecht. Uitlevering met betrekking tot militaire delicten', in *Militair straf- en tuchtrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1990-1993, dl. 2.
- KEIJZER, N., Tw. 'Het NAVO-Statusverdrag', in *Militair straf- en tuchtrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1990-1993, dl. 2.
- KELLENS, G. & VANEMPTEN, N., 'Punir sans condamner. La sanction des infractions routières dans onze pays d'Europe', *RICPT* 1996, 47-60.
- KENDALL, R., 'Interpol: quarante ans après la conférence de Bruxelles', *RICPT* 1986, 148-161.
- KENDALL, R., 'Europa ist mehr als die EG', *Krim.* 1992, 482-486.
- KENNEY, W.S., 'Structures and methods of international and regional cooperation in penal matters', *New York Law School Law Review* 1984, 39-99.
- KESSEDIAN, C., 'La circulation des jugements pénaux dans l'Europe communautaire', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Gazette du Palais, Litec, 1992, 139-146.
- KISS, A., 'La Convention européenne pour la surveillance des personnes condamnées ou libérées sous condition', *RTDE* 1965, 54-57.
- KLINK, M., 'Die Zusammenarbeit europäischer Polizeien in Sicherheitsfragen', *Die Polizei* 1987, 183-189.
- KLIP, A., 'Extraterritoriale strafvordering', *DD* 1995, 1063-1078.
- KLIP, A., 'Uniestrafrecht is op hol geslagen', *NJB* 1997, 663-670.
- KLIP, A., 'Extraterritorial Investigations', in SWART, B. & KLIP, A., *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 211-229.
- KNAAPEN, M.H.F. en VAN DER LAAN, M.C., 'Drugsunit is eerste fase van Europol', *Algemeen Politieblad* 1 mei 1993, 6-8.
- KNUDSEN, B., 'La fraude au détriment du budget de la Communauté', *Rev. sc. crim.* 1995, 65-74.
- KOERING-JOULIN, R., 'L'entraide judiciaire répressive au sein de l'Union européenne', in DELMAS-MARTY, M. (ed.), *Quelle politique pénale pour l'Europe?*, Parijs, Economica, 1993, 169-186.
- KRAUSKOPF, L., 'Geldwäscherei und organisierten Verbrechen als europäische Herausforderung', *RPS* 1991, 385-394.
- KRIKKE, A., SJÖCRONA, J. en THOMAS, F., 'Commentaar op het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken', in GROENHUYSEN, M.S. e.a. (eds), *Wetboek van strafvordering. Bijlage 1*, Arnhem, Gouda Quint, 1992, 1-440.
- LABAYLE, H., 'La coopération européenne en matière de justice et d'affaires intérieures et la Conférence intergouvernementale', *RTDE* 1997, 1-35.
- LAGODNY, O., 'Teileuropäisches "ne bis in idem" durch Art. 54 des Schengener Durchführungsübereinkommens', *NSiZ* 1997, 265-266.
- LAHTI, R. & TRÄSKMAN, P.O., 'The regularization of international criminal law and the protection of

- human rights in international cooperation in criminal proceedings. Finish national report', *RIDP* 1994, 251-287.
- LAMP, R., 'De internationale voordeelsontneming en het strafrechtelijk financieel onderzoek: onnodige complexiteit?', *DD* 1997, 631-650.
- LAWSON, R., 'Mensenrechten in Andorra: van de (co-)prins geen kwaad', *NJCM-BULLETIN* 1992, 815-828.
- LEGEAIS, R., 'L'entraide internationale en procédure pénale' in *Jurisclasseur de droit international*, Parijs, Dalloz, 1965, v° *Droit pénal international*, 1962, 288-310.
- LEGEAIS, R., 'Les conventions répressives en droit international' in *Jurisclasseur de droit international*, Parijs, Dalloz, 1965, v° *Droit pénal international*, 20-21.
- LEROY, C., 'Un problème mal connu: l'extradition des pièces à conviction ou d'objets constituant le corps du délit', *J.T.* 1972, 582-583.
- LEVASSEUR, G. en DECOCO, A., 'Notification et signification des actes (matière pénale)', in *Répertoire de droit international*, Parijs, Dalloz, 1969, 486-487.
- LHOEST, O. & NIHOUL, P., 'Le Traité de Maastricht: vers l'Union européenne', *J.T.* 1992, 785-794.
- LIGNEUL, Chr., 'Les opérations d'initiés et la convention européenne', in *Melanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1982, 449-458.
- LINKE, R., 'Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen', *ÖJZ* 1968, 287-292.
- LINKE, R., 'Leitende Grundsätze der Reform des Auslieferungs- und Rechtshilferechts', *ÖJZ* 1980, 365-372.
- LINKE, R., 'Das neue Recht der internationalen Rechtshilfe in Strafsachen', *ZStW* 1984, 580-594.
- LINKE, R., 'Schützt das freie Geleit einen Zeugen vor Verhaftung?', *EuGRZ* 1980, 155-158.
- LO MONACO, A., 'Les instruments juridiques de coopération dans les domaines de la Justice et des Affaires intérieures', *Rev. sc. crim.* 1995, 11-21.
- LÜDER, S.R., 'Rechtsfragen im Zusammenhang mit dem Schutz von Zeugen in Verfahren des Internationalen Strafgerichtshofes für das ehemalige Jugoslawien', *Humanitäres Völkerrecht* 1996, 134-138.
- MALHERBE, Ph., 'Exchange of Tax Information: A View from Belgium', *The International Lawyer* 1992, 367-386.
- MALHERBE, J., 'Entraide judiciaire pénale et délits fiscaux: évolution du droit suisse', *J.D.F.* 1982, 358-367.
- MANGELAARS, F., 'Europese perikelen rondom politie', *TvdP* 1992, 508-512.
- MARKEES, C., 'Aktuelle Fragen aus dem Gebiete der internationalen Rechtshilfe', *RPS* 1973, 230-271.
- MARKEES, C., 'The difference in concept between civil and common law countries as to judicial assistance and cooperation in criminal matters', in BASSIOUNI, M.C. en NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, II, 171-188.
- MARY, Ph. & CAPPELAERE, G., 'Le programme des Nations Unies pour la prévention du crime et la justice pénale', *Rev. dr. pén.* 1996, 54-79.
- MASSE, M., 'L'espace Schengen, I, textes et contexte. Figures de l'intégration dans l'Europe communautaire', *Rev. sc. crim.* 1992, 373-388.
- MASSE, M., 'L'espace Schengen, II, Développement de l'entraide répressive internationale', *Rev. sc. crim.* 1992, 800-808.
- MASSE, M., 'L'organisation internationale de police criminelle (O.I.P.C.-INTERPOL)', *Rev. sc. crim.* 1989, 376-379.
- MAYERHOFER, Chr., 'The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings. Austrian national report', *RIDP* 1994, 151-156.
- MCLEAN, D., 'Mutual assistance in criminal matters: the Commonwealth initiative', *ICLQ* 1988, 177-190.
- MERTENS, P., 'L'espace judiciaire européen ou la trahison des démocrates', *Les cahiers du libre examen* 1980, 53-62.
- MICHIELS, F.C.M.A., 'Nieuwe instrumenten ter bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen', *SEW* 1996, 362-371.
- Ministeriële Omzendbrief met betrekking tot de uitlevering en de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

- tussen de lidstaten van de Uitvoeringsovereenkomst van het Akkoord van Schengen van 19 juni 1990, 24 april 1995, *B.S.* 2 juni 1995, 15762-15779.
- MONTREUIL, J., 'La coopération policière européenne', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Paris, Litec, 1992, 51-81.
- MUELLER, G.O.W., 'International Judicial Assistance in Criminal Matters', in MUELLER, G.O.W. & WISE, E.M. (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 410-441.
- MUELLER, G.O.W. & BESHAROV, D., 'The Existence of International Criminal Law and Its Evolution to the Point of Its Enforcement Crisis', in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, I, 5-22.
- NADELMANN, E.A., 'Negociations in Criminal Law Assistance Treaties', *AJCL* 1985, 467-505.
- NANDA, V.P. & BASSIOUNI, M.C., 'Slavery, Genocide and Racial Discrimination', in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch.C. Thomas, 1973, I, 518-522.
- NEPOTE, J., 'La coopération des autorités policières en matière pénale dans les rapports intra-européens', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 278-286.
- NEPOTE, J., 'The Role of an International Criminal Police in the Context of an International Criminal Court and Police Cooperation with Respect to International Crimes', in BASSIOUNI M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, I, 676-694.
- NILSSON, H., 'The Council of Europe Laundering Convention: A Recent Example of a Developing International Criminal Law' in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1992, 457-478.
- OPERTITI, D., 'Juridical Mutual Cooperation in criminal matters. The latest trends in the Inter-American System and the bilateral Treaties between the United States and Latin-American Countries', *NILR* 1992, 89-125.
- PAQUES, L., 'De taken van het commissariaat-generaal der gerechtelijke politie krachtens de internationale verdragen', in *De gerechtelijke politie bij de parketten, 1919-1969*, Nijvel, Administratieve drukkerij, 1969, 171-187.
- PARDON, J., 'Le blanchiment de l'argent et la lutte contre la criminalité axée sur le profit', *Rev. dr. pén.*, 1992, 746-749.
- PARTSCH, H.J., Tw. 'Vital interests', in BERNHARDT, R. (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, Elsevier Science Publishers, 1981-90, 526-528.
- PEETERS, P., 'De opdrachten van de administratie der douane en accijnzen', in FIJNAUT, C., HUYBRECHTS, L. en VAN DEN WYNGAERT, C. (eds), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1994, 105-126.
- PELSMAEKERS, J., 'De betekening in het buitenland in strafzaken', *R.W.* 1989-90, 353-358.
- PEPIN, L., 'La chambre du conseil en matière répressive', *B.J.* 1900, 642-657.
- PETRY, J., 'Luxembourg. Extension de l'entraide judiciaire en matière fiscale', *AGON* 1997, nr. 17, 2-4.
- PEZARD, A., 'L'organisation internationale de police criminelle et son accord de siège', *AFDI* 1983, 564-575.
- PIETH, M., 'Internationale Bestechungsfälle und ihre strafrechtliche Verarbeitung', *RPS* 1996, 313-324.
- PLACHTA, M., 'Übernahme des Strafverfahrens und Übernahme der Strafvollstreckung. Neue Instrumente der Zusammenarbeit in Strafsachen zwischen den sozialistischen Staaten', *ZStW* 1987, 479-496.
- PLACHTA, M., 'Procedural Safeguards for a Person Surrendered under the Prisoner Transfer Scheme: A Comparative Overview', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1992, 667-688.
- PRALUS, M., 'Etude en droit pénal international et en droit communautaire d'un aspect du principe non bis in idem: non bis', *Rev. sc. crim.* 1996, 551-574.
- RAPPARD, W.E., 'Vues Rétrospectives sur la Société des Nations', *RCADI* 1947, dl. 71, 111-225.
- RIGAUX, F., 'L'exercice de la justice répressive', *Ann. Dr. Louv.* 1985, 23-50.
- ROGIER, L. en HARTMANN, A., 'Verschillen en overeenkomsten tussen strafrecht en bestuursrecht', *DD* 1993, 1042-1058.
- ROUCHAUD, A.M., 'Convention relative à la procédure d'extradition entre les Etats membres de l'Union Européenne', *AGON* 1995, nr. 3, 3-5.
- ROULLER, C., 'L'évolution du concept de délit politique en droit de l'entraide internationale en matière

- pénale', *RPS* 1986, 24-48.
- ROUX, J.-A., 'L'entraide des Etats dans la lutte contre la criminalité', *RCADI* 1931, dl. 36, 76-181.
- RÜTER, C.F., 'Eliminatie door harmonisatie: Nederlands strafrecht na 1900', *AA* 1989, 212-221.
- RÜTER, C.F., 'Schengen: pluis of niet pluis?', *DD* 1991, 711-730.
- RÜTER, C.F., 'Europol en de modellen van internationale samenwerking', *DD* 1995, 485-494.
- SALAZAR, L., 'Le Conseil des ministres de la Justice face aux nouveaux défis de Maastricht', *AGON* april 1995, 3-4.
- SALDANA, Q., 'La justice pénale internationale', *RCADI* 1925, dl. 10, 223-429.
- SALEWSKY, F., 'Die deutsch-niederländische Arbeitsgruppe zur Bekämpfung der Rauschgift-kriminalität', *Krim.* 1977, 403-406.
- SCHAAP, C.D., ROZEKRANS, P.C. en VAN DUYN, P.C., 'Geld witwassen', *TvdP* 1992, 107-158.
- SCHERMERS, H.G. en SLOT, P.J., 'Maastricht. Mijlpaal of hinderpaal op de weg naar een voortgaande Europese eenwording?', *NJB* 1992, 1033-1039.
- SCHMID, P., FREI, L., WYSS, R. & SCHOUWEY, J.-D., 'L'entraide judiciaire internationale en matière pénale', *Revue de droit suisse* 1981, 253-363.
- SCHOUWEY, J.-D., 'Crimes de guerre: un état des lieux du droit suisse', *RICPT* 1995, 1, 46-56.
- SCHOUWEY, J.-D., 'Rapport national suisse', *RIDP* 1989, 465-490.
- SCHREIBER, W., 'Polizeiliche Zusammenarbeit in einem Europa ohne Grenzen', *Krim.* 1991, 369-376.
- SCHÜCKING, W., 'Documents from the League of Nations Committee of experts for the progressive Codification of International Law', *AJIL* 1928, 46-104.
- SCHULTZ, H., 'Das Ende der Auslieferung?', in *Aktuelle Probleme des Internationalen Strafrechts. Heinrich Grütznert zum 65. Geburtstag*, Hamburg, R.v. Decker's Verlag, 1970, 141.
- SCHULTZ, H., 'Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen', *ZStW* 1984, 595-614.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Balanceren langs – en soms over – de grenzen van de communautaire bevoegdheden' in VAN DER HULST (ed.), *Administratieve bijstand in de EG*, Arnhem, Gouda Quint, 1995, 59-69.
- SCHUTTE, J., 'Extradition for Drug Offences: New developments under the 1988 U.N. Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic substances', *RIDP* 1991, 135-157.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Schengen, its meaning for the free movement of persons in Europe', *CMLR* 1991, 549-570.
- SCHUTTE, J.J.E., 'The European Market of 1993: A Test for a Regional Model of supranational Criminal Justice or of Inter-Regional Cooperation?', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1991, 387-414.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Europese samenwerking inzake justitie en veiligheid', *Panopticon* 1992, 533-547.
- SCHUTTE, J.J.E., 'La coopération administrative', in DELMAS-MARTY, M. (ed.), *Quelle politique pénale pour l'Europe?*, Parijs, Economica, 1992, 194-210.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Volkenrechtelijke aspecten van het Nederlandse uitleveringsrecht', *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht*, 1982, 1-86.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Overdracht en overname van strafvervolgning', *AA* 1986, 31-37.
- SCHUTTE, J.J.E., 'The system of repression of breaches of Additional Protocol I', in DELISSEN, A.J.M. & TANJA, G.J. (eds), *Humanitarian Law of Armed Conflict. Challenges Ahead*, Dordrecht, Martinus Nijhoff, 1991, 177-196.
- SCHUTTE, J.J.E., 'Strafrecht in Europees verband opnieuw bezien', *Justitiële verkenningen* 1995, 8-19.
- SCHWAIGHOFER, K., 'Spezielle Aspekte der "beiderseitigen Strafbarkeit" im Auslieferungsrecht', *ÖJZ* 1994, 304-307.
- SCHWARZENBERGER, G., 'The problem of an International Criminal Law', in MUELLER, G.O.W. & WISE, E.M. (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 3-37.
- SCREVENS, R., 'Collaboration en matière pénale et tentatives d'harmonisation du droit pénal dans certains groupes d'Etats', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 599-624.
- SEIDL-HOHNVELDERN, I., Tw. 'Ordre public', in BERNHARDT, R. (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, Elsevier Science Publishers, 1981-90, 321-323.
- SEITERS, R., 'Die Politik Innerer Sicherheit im Zeichen des Europäischen Zusammenwachsens', *Die Polizei* 1993, 1-9.
- SEVENSTER, H.G., 'Criminal Law and EC Law', *CMLR* 1992, 39-53.
- SHEARER, I. A., 'The current framework of international extradition: a brief study of regional arrangements

- and multilateral treaties', in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, II, 326-335.
- SIEBER, U., 'Europäische Einigung und Europäisches Strafrecht', *ZStW* 1991, 957-979.
- SILVIS, J., 'Naar een strafrecht met onbegrensdde mogelijkheden', *Panopticon* 1989, 424-437.
- SILVIS, J., 'Geschiedenis van de internationale strijd tegen drugs', *Recht en kritiek* 1993, 116-145.
- SIMS, P.N. en TSITSOURA, A., 'La Convention Européenne sur la violence et les débordements des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment les matches de football', *Rev. dr. pén.*, 1987, 393-401.
- SIMSON, G., 'Das Nordische Strafvollstreckungsgesetz Schwedens', *ZStW* 1965, 167-187.
- SJÓCRONA, J.M., 'Communaautaire administratieve samenwerking bij EG-fraude: immuun voor strafrechtelijke mensenrechten?', in VAN DER HULST, J.W. (ed.), *Administratieve Bijstand in de EG*, Arnhem, Gouda Quint, 1995, 71-88.
- s.n., 'Internationaal Strafrecht', *DD* 27 1997, afl. 1, 58-67
- SPRIET, B., 'De doorwerking van het Europees gemeenschapsrecht in de strafbaarstelling van het interne Belgische strafrecht', *R.W.* 1995-96, 1159-1171.
- SOMERS, E., 'Het politiek misdrijf in het uitleveringsrecht: een overzicht van de voorgestelde begripsbepalingen', *R.W.* 1976-77, 2305-2342.
- SOULARD, C., 'Chronique de droit communautaire', *Rev. sc. crim.* 1993, 147-149.
- STEIN, T., 'Die Bekämpfung des Terrorismus im Rahmen der Mitgliedstaaten der Europäischen Gemeinschaften', *ZAÖRV* 1980, 312-318.
- STESSENS, G., 'Nieuwe strafrechtelijke instrumenten in de strijd tegen de EG-fraude: een meer efficiënte sanctionering?', *Panopticon* 1995, 117-128.
- STESSENS, G., 'De bevoegdheid van de Europese Gemeenschap tot het vaststellen van sancties: op weg naar een communautair strafrecht? Het arrest van het Hof van Justitie van 27 oktober 1992', *R.W.* 1993-94, 137-153.
- STESSENS, G., 'Akte van de Raad van 29 juni 1995 tot vaststelling van de overeenkomst betreffende de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen', *Panopticon* 1996, 96-101.
- STORBECK, J., 'Europol. Sachstand und Ausblick', *Die Polizei* 1993, 229-234.
- STORBECK, J., 'Europol. Rückblick – Einblick – Ausblick', *DD* 1994, 452-463.
- STURM, J., 'Das Schengener Durchführungsübereinkommen-SDÜ', *Krim.* 1995, 162-168.
- STUYCK, J., 'La Convention BENELUX du 29 avril 1969 concernant la coopération administrative et judiciaire et le droit communautaire', in FALLON, M. & MANIET, F., *Sécurité des produits et mécanismes de contrôle dans la communauté européenne*, Brussel, Story, 1991, 47-57.
- SUNDBERG, J.W.F., 'Piracy: Air and Sea', in BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, I, 455-490.
- SWART, A.H.J., 'De overdracht van strafvervolgingen', *NJB* 1982, 209-223.
- SWART, A.H.J. en PARIDAENS, D.J.M.W., 'Recente wetgeving inzake internationale rechtshulp in strafzaken', *RM THEMIS* 1986, 316-340.
- SWART, A.H.J., 'Politie en veiligheid in het Akkoord en de Overeenkomst van Schengen', *NJB* 1991, 209-216.
- SWART, A.H.J., 'De toekomst van Europol', *Justitiële verkenningen* 1995, 61-83.
- SWART, A.H.J., 'Sancties en internationale samenwerking in strafzaken', in *Recht op scherp. Beschouwingen over handhaving van publiekrecht aangeboden aan Prof. Mr. W. Duk*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1984, 245-265.
- TAISCH, F., 'Swiss Statutes Concerning Money Laundering', *The International Lawyer* 1992, 695-714.
- TAYMANS, A. & NIHOUL, P., 'Money laundering: an analysis of European and international legal instruments', *Bank- en Financierwezen* 1992, 57-66.
- THOMAS, F., 'Witwassen van geld: aanleiding tot nieuwe vormen van internationale rechtshulp in strafzaken', in *Liber Amicorum J. D'Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 287-295.
- THOMAS, F., 'Het Verdrag inzake de overbrenging van veroordeelden. Einde van een utopie?', *Panopticon* 1984, 269.
- THOMAS, F., 'L'espace judiciaire européen', *DD* 1981, 549-553.
- THOMAS, F. en GEELHAND, L., 'De samenwerking in strafzaken tussen nationale gerechtelijke overheden en communautaire instellingen', *Panopticon* 1994, 411-419.

- TIEDEMANN, K., 'Privatdienstliche Ermittlungen im Ausland – strafprozessuales Verwertungsverbot?' in *Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag*, München, Beck'sche Verlagbuchhandlung, 1979, 819-830.
- TOMUSCHAT, Chr., 'Berufung auf "ne bis in idem" gegenüber Strafverfolgung in zwei verschiedenen Staaten/Beschwerde gegen Italien als unzulässig abgewiesen', *EuGRZ* 1990, 15-19.
- TRAEST, Ph., 'Rechts(on)zekerheid in materieel en formeel strafrecht en strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.', *R.W.* 1993-94, 1190-1207.
- TRIFFTERER, O., 'Efforts to Recognize and Codify International Crimes. General Report. Part I', *RIDP* 1989, 31-88.
- TRINKLER, B., 'Aus der Praxis des Kantons Zürich zur internationalen Rechtshilfe', *RPS* 1987, 216-217.
- TROUSSE, P.E., 'Quelques aspects de la collaboration des Etats dans l'administration de la justice répressive', *R.B.D.I.* 1968, 8-59.
- TULKENS, F., 'Le délit politique en droit belge et le sort qui y est réservé dans la Convention européenne pour la répression du terrorisme', *Rev. dr. pén.* 1980, 79-94.
- VAN BINSBERGEN, W.C., 'Le droit pénal des Communautés européennes', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 203-237.
- VAN BOXSTAEL, J.-L., 'Le juge et les "biens mal acquis"'. Acte I, scène 1', *J.T.* 1998, 96-101.
- VAN CAMP, R., 'Van nationaal naar Europees gemeenschapsrecht: wensdroom dan wel onomkeerbaar proces?', *R.W.*, 345-356.
- VAN CAMP, R., 'Georganiseerde criminaliteit – Te veel rechtsstaat of te veel Fouché? (eerste deel)', *R.W.* 1996-97, 665-675.
- VAN DEN WYNGAERT, C., 'De internationale samenwerking in strafzaken tussen de Twaalf. Algemeen kader', *Panopticon* 1992, 548-557.
- VAN DEN WYNGAERT, C., 'De internationale strafrechtelijke samenwerking bij de bestrijding van de E.E.G.-fraude', in TULKENS, F. e.a. (eds), *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 75-92.
- VAN DEN WYNGAERT, C., 'Le droit pénal belge et la répression des délits internationaux: problèmes légaux surgissant de la mise en œuvre de délits internationaux', *Rev. dr. pén.* 1988, 603-617.
- VAN DEN WYNGAERT, C., 'L'espace judiciaire européen: vers une fissure au sein du Conseil de l'Europe', *Rev. dr. pén.* 1981, 511-543.
- VAN DEN WYNGAERT, C., 'Aspecten van het uitleveringsrecht' in DE NAUW, A. e.a. (eds), *Actuele problemen van strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 235-275.
- VANDEPLAS, A., 'Misdrijven gepleegd aan boord van een Belgisch luchtvaartuig', *R.W.* 1979-80, 1871-1873.
- VANDEPLAS, A., 'Over in het buitenland verkregen bewijs', *R.W.* 1996-97, 956.
- VANDERMEERSCH, D., 'La loi du 22 mars 1996 relative à la reconnaissance du tribunal international pour l'ex-Yougoslavie et du tribunal international pour le Rwanda et à la coopération avec ces tribunaux', *Rev. dr. pén.* 1996, 855-888.
- VANDERMEERSCH, D., 'L'entraide judiciaire internationale au stade de l'instruction préparatoire', in TULKENS, F. en BOSLY, H.-D. (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 411-416.
- VAN DER WEL, J.E., 'Europese politieke samenwerking', *Politeia* 1993, 123-129.
- VAN DER WILT, H., 'Politieke delicten en uitleveringsrecht', *Recht en Kritiek* 1996, 169-202.
- VAN DER WILT, H., 'De bescherming van de rechten van de mens in het kader van de internationale rechtshulp in strafzaken', *NJCM-BULLETIN* 1994, 947-965.
- VAN OTRIVE, L., 'Grensoverschrijdende politieke samenwerking: problemen omtrent de problemen' in MOLS, G. (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 28-35.
- VELU, J., 'Le rôle du Conseil de l'Europe dans l'élaboration du droit pénal européen', *J.T.* 1969, 721-731.
- VERMEULEN, G., 'Ne bis in idem', in VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T., ZANDERS, P. en DE RUYVER, B., *Internationale samenwerking in strafzaken en rechtsbescherming*, Brussel, Politeia, 1995, 247-267.
- VERMEULEN, G. en VANDER BEKEN, T., 'Extradition in the European Union: state of the art and perspectives', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1996, 200-225.
- VERMEULEN, G., 'European Union: The fight against corruption – Modelling the Member States' national laws through multilateral anti-corruption instruments', *Journal of Money Laundering Control*, 1997,

- nr. 1, 79-84.
- VERMEULEN, G., 'Een gemiste kans?', *Panopticon* 1997, 395-400.
- VERNIMMEN, G., 'La pénalisation du droit communautaire et la communautarisation du droit pénal', in TULKENS, F. en BOSLY, H.-D. (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 245-249.
- VERSCHUEREN, H., 'Het vrije verkeer van personen in de Schengen-Verdragen', in FUNAUT, C., STUYCK, J. en WYTINCK, P. (eds), *Schengen: Proeftuin voor de Europese Gemeenschap?*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 13-54.
- VERSTRAETEN, R. en DEWANDELEER, D., 'Witwassen na de wet van 7 april 1995. Kan het nog witter?', *R.W.* 1995-96, 689-702.
- VETER, E., 'The role of the United Nations Working for more Effective International Cooperation – including reprints of United Nations Model Treaties and other UN-Documents', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1991, 713-806.
- VIENNE, R., 'Les écoutes téléphoniques au regard de la Cour européenne des droits de l'homme', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 276-280.
- VOGLER, Th., 'Zur Rechtshilfe durch Vollstreckung ausländischer Strafurteile', in *Festschrift für Hans-Heinrich Jescheck zum 70. Geburtstag*, Berlin, Duncker & Humblot, 1985, dl. 2, 1379-1397.
- VOGLER, Th., 'Spezialitätsbindung bei der sog. "kleinen" Rechtshilfe?', *GA* 1985, 195-202.
- VOGLER, Th., WALTER, W. & WILKITZKI, P., 'Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen (IRG). Kommentar', in GRÜTZNER/PÖTZ, *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, dl. 1, Heidelberg, R. v. Decker's Verlag, 1992.
- v° 'Commission rogatoire', *Pandectes belges*, 142-241.
- WALKER, N., 'The United Kingdom Police and European Co-operation', *Working Paper Series "A System of European Police Co-operation after 1992"*, Edinburgh, 1991, 45 p.
- WALTER, W., 'Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen', *NJW* 1977, 986-990.
- WALTER, W., 'Ausländische Strafverfahren und die Immunität deutscher Parlamentsabgeordneter', *NSiZ* 1987, 396-398.
- WASZCZYNSKI, J., 'La protection des droits de l'homme et l'entraide judiciaire internationale en matière pénale. Rapport polonais', *RIDP* 1994, 401-426.
- WATHELET, M., 'De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen', in TULKENS, F., VAN DEN WYNGAERT, C. en VEROUGSTRATE, I., *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 283-289.
- WEBER, C., 'Praktische Probleme bei Verfolgung internationaler Wirtschaftskriminalfälle', *RPS* 1996, 263-289.
- WENZEL, J., 'Innere Sicherheit in Europa', *Die Polizei* 1993, 5-9.
- WHITE, S., 'The fight against international corruption: towards a European strategy?', *AGON* 1996, nr. 13, 3-6.
- WILKITZKI, P., 'Development of an Effective International Crime and Justice Programme – A European View', in ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1991, 276-277.
- WYSS, R., 'Die Revision der Gesetzgebung über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen', *SJZ* 1997, 33-43.
- ZACHERT, H.-L., 'EUROPOL', *Krim.* 1992, 7-11.
- ZANDERS, P., 'Interpol', in *Handboek Politiediensten*, afl. 41, 15 december 1996.
- ZLATARIC, B., 'Erwägungen zum Abkommen über strafbare und bestimmte andere Handlungen an Bord von Luftfahrzeugen', in *Aktuelle Probleme des Internationalen Strafrechts. Heinrich Grützner zum 65. Geburtstag*, Hamburg, R.v.Decker's Verlag, 1970, 160-173.

B. BOEKEN

- Actuelle Probleme des Internationalen Strafrechts. Heinrich Grützner zum 65. Geburtstag*, Hamburg, R.v.Decker's Verlag, 1970, 178 p.
- BAAIJENS-VAN GELOVEN, Y., *Overdracht van strafvervolgning*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1989, 73 p.
- BASSIOUNI, M.C. & NANDA, V.P., *A Treatise on International Criminal Law*, Springfield, Ch. C. Thomas, 1973, I, 751 p. II, 426 p.
- BELTJENS, G., *Encyclopédie du droit criminel belge*, Brussel, Bruylant, 1901-03, 1363 p.
- BISHOP, N., *Inter-Nordic collaboration on the transfer of prisoners*, verslag voor het VIe VN-Congres over misdaadpreventie en behandeling van delinkwenten, Caracas, september 1980 (gestencild).
- BOSSARD, A., *La criminalité internationale*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 128 p.
- BRUGGEMAN, W., *Creating a European public Prosecution Service*, 23 januari 1997, 11 p. (gestencild).
- CLAUS, F., DE BRUYN, L., HANGELAARS, F., VANDER BEKEN, T., VERMEULEN, G. en ZANDERS, P., *Grensoverschrijdende politieële samenwerking België-Nederland*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1995, 195 p.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Seminar on the legal protection of the financial interests of the Community : Progress and prospects since the Brussels seminar of 1989*, Dublin, Oak Tree Press, 1994, 285 p.
- Commissions rogatoires pour la surveillance des telecommunications*, Straatsburg, Raad van Europa, 1986, 16 p.
- DECOURRIERE, A., *Les drogues dans l'Union européenne*, Brussel, Bruylant, 1996, 280 p.
- De gerechtelijke politie bij de parketten, 1919-1969*, Nijvel, Administratieve drukkerij, 1969, 225 p.
- DE DOELDER, H., (ed.), *De bestrijding van EEG-fraude*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 152 p.
- DELISSEN, A.J.M. & TANJA, H.J. (eds), *Humanitarian Law of Armed Conflict. Challenges Ahead*, Dordrecht, Martinus Nijhoff, 1991, 668 p.
- DELMAS-MARTY, M. (ed.), *Quelle politique pénale pour l'Europe?*, Parijs, Economica, 1993.
- DELMAS-MARTY, M. & SPENCER, J., *Espace judiciaire européen. Preuve, procédure, recours et interprétation*, z.pl., juni 1996 (gestencild).
- DE MAILLARD, J., *Crimes et lois*, Parijs, Flammarion, 1994, 126 p.
- DERUYCK, F., *Over witwassen en voordeelsontneming*, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht tussen België en Nederland, 1996, 71 p.
- DE SCHUTTER, B. (ed.), *België en het internationaal strafrecht. Acta colloquium 20/21-5-1974*, Leuven, Acco, 1974, 418 p.
- DE VALKENEER, Chr., *Le droit de la police*, Brussel, De Boeck-Wesmael, 1991, 319 p.
- DE WIT, L.A.J.M. en KNAAPEN, M.H.F., *Internationale rechtshulp in strafzaken*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1989, 1318 p.
- DE WITTE, B. e.a. (eds), *The common law of Europe and the future of legal education*, Deventer, Kluwer, 1991.
- D'HAENENS, J. en DE RUYVER, B., *Schengen en de praktijk*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 115 p.
- DIERICK, W. en HUYBRECHTS, L., *Fisikaal Strafrecht*, CED-Samsom, 1987, 155 p.
- DIERKENS, R. e.a., *Grensoverschrijdende criminaliteit*, R.U.Gent - School voor Criminologie, 1991, 2 dln., 636 + XIV p.
- DONNEDIEU DE VABRES, H., *Les principes modernes de droit pénal international*, Parijs, 1928, 470 p.
- DUPONT, L. en VERSTRAETEN, R., *Handboek Belgisch Strafrecht*, Leuven-Amersfoort, Acco, 1990, 913 p.
- ESER, A., LAGODNY, O. & WILKITZKI, P., *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Rechtsprechungssammlung 1949-1992*, Freiburg i. Br., 1993, 697 p.
- ESER, A. & LAGODNY, O. (eds), *Principles and Procedures for a New Transnational Criminal Law*, Freiburg i. Br., 1991, 861 p.
- Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 665 p.
- Explanatory Report on the Additional Protocol to the European Convention on information on foreign law*, Straatsburg, Raad van Europa, 1978, 7 p.
- Explanatory Report on the European Convention on information on foreign law*, Straatsburg, Raad van Europa, 1968, 26 p.

- Explanatory Report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*, Straatsburg, Raad van Europa, 26 p.
- Festschrift für Hans Heinrich Jescheck zum 70. Geburtstag*, Berlijn, Duncker & Humblot, 1985, 2 dln., 1383 p.
- EIJNAUT, C., STUYCK, J. en WYTINCK, P. (eds), *Schengen: Proeftuin voor de Europese Gemeenschap?*, Antwerpen, Kluwer Rechtwetenschappen, 1992, 212 p.
- EIJNAUT, C., HUYBRECHTS, L. en VAN DEN WYNGAERT, C. (eds), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Brussel, Bruylant, 1994, 318 p.
- FIGOIRE, P., *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 760 p.
- FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. & MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Luik, 1989, 1157 p.
- GINSBURGS, G., *The Soviet Union and International Cooperation in Legal Matters*, Den Haag, Kluwer Law International, 1994, derde deel, 352 p.
- GLASER, S., *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, dl. I, 649 p.
- GLASER, S., *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1978, dl. II, 494 p.
- GRÜTZNER/PÖTZ, *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, II. *Zwischenstaatliche Beziehungen*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, 2de uitg.
- GRÜTZNER/PÖTZ, *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, III. *Mehrseitige Abkommen*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, 2de uitg.
- GRÜTZNER/PÖTZ, *Internationaler Rechtshilfeverkehr in Strafsachen*, IV. *Ausländisches Rechtshilferecht*, Heidelberg, R.v. Decker's Verlag, 2de uitg.
- HAENTJENS, R.C.P., *Nederlandse instrumenten van internationale rechtshulp in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1987, 305 p.
- HAENTJENS, R.C.P., *Schets van het Nederlandse kleine rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 87 p.
- HAENTJENS, R.C.P., *Internationaal strafrecht*, dl. 1, Heerlen, Open Universiteit, 1991, 234 p.
- HOET, P., *Betekening in het buitenland in strafzaken*, Antwerpen, 30 mei 1990, 9 p. (gestencild).
- Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, Rapport van de Commissie tot bestudering van de positie van verdachten en andere belanghebbenden in de internationale strafrechtelijke samenwerking, Den Haag, december 1993, 52 p. (gestencild).
- JOUBERT, Ch. & BEVERS, H., *Schengen investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 576 p.
- KATHREIN, V., *The Criminal Justice System facing the Challenge of Organized Crime*, Oostenrijks Verslag voor de A.I.D.P., z.pl., 18 maart 1998, 18 p. (gestencild).
- KLIP, A., *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 453 p.
- LAMMASCH, H., *Auslieferungspflicht und Asylrecht. Eine Studie über Theorie und Praxis des Internationalen Strafrechtes*, Leipzig, Duncker & Humblot, 1887, 8ste druk, XVI-912 p.
- LASZLOCZKY, P., *La cooperazione internazionale negli atti d'istruzione penale*, Padova, 1980, 206 p.
- Le droit pénal international. Recueil d'études en hommage à J.M. Van Bemmelen*, Leiden, E.J. Brill, 1965, 257 p.
- LE JEUNE, P., *La coopération policière européenne contre le terrorisme*, Brussel, Bruylant, 1992, 281 p.
- Liber Amicorum J. D'Haenens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 382 p.
- Liber Amicorum Professor Baron Jean Van Houtte*, Brussel, Elsevier Sequoia, 1975, 1257 p.
- LINKE, R., EPP, H., DOKOUPIL, G. & FELSENSTEIN, G., *Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzschke Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1981, 784 p.
- LOMBOIS, C., *Droit pénal international*, Parijs, Dalloz, 1979, 673 p.
- MALHERBE, J., *Droit fiscal international*, Brussel, Larcier, 1994, 910 p.
- MCLEAN, D., *International Judicial Assistance*, Oxford, Clarendon Press, 1992, 372 p.
- MELAI, A.L.M., GROENHUYSEN, M.S. e.a., *Wetboek van strafvordering. Bijlage I*, Arnhem, Gouda Quint, 1992.
- Mélanges offerts à Georges Lévassieur*, Parijs, Litec, 1982, 488 p.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Interdepartementale commissie voor humanitair recht, *Werkdocumenten*, Brussel, 1997 (losbladig).
- MOLS, G.P.M.F. (ed.), *Dissonanten bij het Akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 102 p.
- MUELLER, G.O.W. & WISE, E.M. (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 660 p.
- MULDER, C.F., *Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, z.p., mei 1990,

- doctoraalscriptie rechtsgeleerdheid, I, 70 p., II, 85 p.(gestencild).
- MÜLLER-RAPPARD, E. & BASSIOUNI, M.C. (eds), *European Inter-State Cooperation in Criminal Matters/ La Coopération interétatique européenne en matière pénale. The Council of Europe's Legal Instruments/Les instruments juridiques du Conseil de l'Europe*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1993. 2 dln. LXXXVII + 1725 p.
- MUS, J.B., *Verdragsconflicten voor de Nederlandse rechter*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1996, 242 p.
- NAGEL, K.-F., *Beweisaufnahme im Ausland*, Freiburg i. Br., 1988, 341 p.
- OSCHINSKY, S. & JENARD, P., *L'espace juridique et judiciaire européen*, Brussel, Bruylant, 1993, 860 p.
- PARIDAENS, D.J.M.W., *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 504 p.
- PLACHTA, M., *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 565 p.
- PÖTZ, P.-G., 'Résumé de la teneur essentielle des traités additionnels à la Convention européenne d'extradition et à la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale, conclus entre la République fédérale d'Allemagne et d'autres Etats membres du Conseil de l'Europe, ainsi que des projets de traités additionnels...', *stuk DPC/CEPC XXX (74) 9 d.d. 18 juni 1974*.
- Problems arising from the practical application of the European Convention on mutual assistance in criminal matters*, Straatsburg, Raad van Europa, 1971, 111 p.
- Rapport explicatif de la Convention relative au blanchiment, au dépistage, à la saisie et à la confiscation des produits du crime*, Straatsburg, Raad van Europa, 1991, 77 p.
- Rapport explicatif sur la Convention européenne pour la répression du terrorisme*, Straatsburg, Raad van Europa, 1977, 32 p.
- Rapport explicatif sur la Convention européenne d'extradition*, Straatsburg, Raad van Europa, 1969, 475 p.
- Rapport explicatif sur le Protocole additionnel à la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale*, Straatsburg, Raad van Europa, 1978, 13 p.
- Rapport explicatif relatif à la Convention sur le transfèrement des personnes condamnées*, Straatsburg, Raad van Europa, 1983, 37 p.
- Rapport explicatif sur la Convention européenne d'extradition*, Straatsburg, Raad van Europa, 1969, 47 p.
- REMMELINK, J., *Uitlevering*, Arnhem, Gouda Quint, 1985, 218 p.
- RENAULT, G., *Schengen, un modèle pour l'Europe pénale?*, Brussel, Larcier, 1995, 141 p.
- REUTER, P., *Introduction au droit des traités*, Parijs, A. Colin, 1972, 236 p.
- ROZIE, M. (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 258 p.
- RUBBRECHT, J., *Preadvies over de wederzijdse rechtshulp bij de opsporing en het onderzoek van strafbare feiten*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1961, 14 p.
- SANDOZ, Y. e.a., *Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949*, Genève, Martinus Nijhoff Publishers, 1986, 1647 p.
- SCHUTTE, J.J.E., *Ter vergroting van de afpakkans*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 40 p.
- SCHWAIGHOFER, K., *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 253 p.
- SIÓCRONA, J., *De kleine rechtshulp*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 383 p.
- STEIN, T., *Die Auslieferungsausnahme bei politischen delikten: normative Grenzen, Anwendung in der Praxis und Versuch einer Neuformulierung*, Berlin, Springer, 1983, 406 p.
- STESSENS, G., *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen*, Antwerpen, Groningen, Intersentia Uitgevers N.V., 1997, XXXVI + 652 p.
- SWART, A.H.J., *Goede rechtsbedeling en internationale rechtshulp in strafzaken*, Deventer, Kluwer, 1983, 19 p.
- SWART, A.H.J., *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 601 p.
- SWART, B. & KLIP, A. (eds), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 431 p.
- THOMAS, F., *De Europese rechtshulpverdragen in strafzaken*, Gent, E. Story-Scientia, 1980, XXIV + 536 p.
- TRAVERS, M., *Le droit pénal international et sa mise en œuvre en temps de paix et en temps de guerre*, Parijs, Sirey, 1920-1922, I, 666 p., II, 757 p, IV, 766 p.
- TROUSSE, P.E. en VANHALEWIJN, J., *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier,

- 1970, 195 p.
- TULKENS, F. e.a. (eds), *La protection juridique des intérêts financiers des Communautés européennes*, Brussel, Bruylant, 289 p.
- TULKENS, F. & VAN DE KERCHOVE, M., *Introduction au droit pénal*, Brussel, E. Story-Scientia, 1991, 426 p.
- TULKENS, F., VAN DEN WYNGAERT, C. en VEROUGSTRÆTE, I. (eds), *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 289 p.
- TULKENS, F. & BOSLY, H.-D. (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 540 p.
- UHLIG, S., SCHOMBURG, W. & LAGODNY, O., *Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen*, München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1992, 844 p.
- VAN ACKER, C., *Communautaire sanctionering van ondernemingen*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1987, 485 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *La fraude au budget communautaire: administration de la preuve, extraterritorialité, coopération internationale. Rapport final, 18 mai 1993*, z.pl., 82 p. (gestencild).
- VAN DEN WYNGAERT, C., *The political offence exception to extradition*, Deventer, Kluwer, 1980, 263 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1994, boek II, 859 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C. & STESSENS, G. (eds), *International Criminal Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 630 p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Etude espace judiciaire européen, Règles de compétence et extra-territorialité*, z. pl., mei 1996 (gestencild).
- VAN DER HULST, J.W.(ed.), *Administratieve bijstand in de EG*, Arnhem, Gouda Quint, 1995, 120 p.
- VAN DE RIJT, W., lezing gehouden voor het European Institute of Public Administration te Maastricht op 23-24 februari 1997, 19 p. (gestencild).
- VAN DER MEJIS, J.G. en ORIE, A.M.M., *Internationaal Strafrecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1980, 129 p.
- VERDELMAN, F., *Internationale Politie Samenwerking*, Lochem, J.B. van den Brink & Co, 1987, 84 p.
- VERMEULEN, G., en VANDER BEKEN, T., *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, 3 dln.
- VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T., ZANDERS, T. en DE RUYVER, B., *Internationale samenwerking in strafzaken en rechtsbescherming*, Brussel, Politeia, 1995, 386 p.
- VERVAELE, J., *EEG-fraude en Europees economisch strafrecht*, Deventer, Kluwer, 1991, 297 p.
- WITSCHI, N., *Die Übernahme der Strafverfolgung nach künftigem schweizerischem Recht*, Bern, Verlag Stämpfli, 1977, 136 p.
- X, *Procès-verbal de la réunion du Bureau de la Commission Benelux pour l'Etude de l'unification du Droit*, Brussel, 9 oktober 1984, 2 p.
- ZANDERS, P., *Special Issue: Schengen, Bilateral and Multilateral Security Agreements*, lezing gehouden voor het European Institute of Public Administration te Maastricht op 23-24 februari 1997, 20 p. (gestencild).

HOOFDSTUK I

BEGRIPSOMSCHRIJVING

AFDELING I

FUNCTIE VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN

1 De internationale rechtshulp in strafzaken is het geheel van tussenstaatse accommodatie- of bemiddelingsnormen die het een staat mogelijk maken eigen strafaanspraken ook buiten zijn grondgebied te realiseren en dit zonder bevoegdheidsconflicten met een andere staat uit te lokken maar, integendeel, met diens toestemming en medewerking.

De term “rechtshulp in strafzaken” zou een vertaling zijn van de uitdrukking “Rechtshilfe in Strafsachen”. Volgens Q. SALDANA wordt zij op het einde van de vorige eeuw gelanceerd o.a. door de Duitse penalisten VON LISZT (vanaf 1881) en VON MARTITZ (1888-97): onder de vorm van uitlevering en zgn. kleine rechtshulp, strekt zij ertoe de leemten te vullen die ontstaan door de begrenzing van de werking van de strafwet in de ruimte. Steeds volgens diezelfde auteur, heeft de rechtshulp in strafzaken, zoals ook de zgn. humanitaire bijstand (“devoir d’assistance, dit d’humanité”, een bizarre verzamelterm voor o.m. coöperatie tegen epidemieën, inzake wetenschappelijk onderzoek en behandeling van behoeftige vreemdelingen) op zich reeds een morele basis (“devoir moral international”) en ontwikkelt zij zich pas tot een juridische verplichting wanneer zij door verdragen wordt bevestigd (‘La justice pénale internationale’, *RCADI*, 1925, dl. 10, 228-231).

Deze normen hebben zich, hoofdzakelijk verdragsrechtelijk, ontwikkeld ten gevolge van de noodzaak om de territoriale begrenzing van het strafrecht te doorbreken, te vermijden dat strafvervolgingen door de staatsgrenzen zouden gehinderd worden en tegenstrijdige jurisdictieaanspraken te voorkomen. Zij erkennen evenwel het bestaan van soevereine staten als een impliciet gegeven. Meer prozaïsch maar *to the point* luidt het: “International judicial assistance (...) is designed to counteract frustrations of criminal policy by territorial limitations of criminal jurisdiction” (G.O.W. MUELLER, ‘International Judicial Assistance in Criminal Matters’, in G.O.W. MUELLER & E.M. WISE (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 414).

In dezelfde zin: G.O.W. MUELLER & D. BESHAROV, ‘The existence of international criminal law and its evolution to the point of its enforcement crisis’, in BASSIOUNI & NANDA, I, 7; G. SCHWARZENBERGER, ‘The Problem of an International Criminal Law’, in G.O.W. MUELLER & E.M. WISE (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 12; Council of Europe, *Extraterritorial criminal jurisdiction*, Straatsburg, 1990, 33-36; 37-38).

De internationale rechtshulp in strafzaken behelst de internationalisering van opsporings- en onderzoeksprocedures in die zaken die (reeds) bij de rechterlijke autoriteiten in behandeling zijn. Zij wordt dikwijls bevorderd, soms zelfs geïnitieerd, door de bestaande informatieve en operationele vormen van de autonome, internationale politieë samenwerking waarvan zij als de gerechtelijke

aanvulling kan worden beschouwd. Elke nationale politiedienst beschikt immers, krachtens de interne wet, over eigen, min of meer uitgebreide, preventieve en repressieve bevoegdheden. Het is binnen die bevoegdheden dat de politieke samenwerking, die tot voor kort aan relatief weinig beperkingen onderworpen was, te situeren is (J. NEPOTE, 'La coopération des autorités policières en matière pénale dans les rapports intra-européens', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 280).

Het splitsen van de opsporing in een politieke en in een justitiële (repressieve) fase betekent echter niet dat politieambtenaren nooit in het raam van eigenlijke rechtshulpverrichtingen zouden optreden. Zij zijn, integendeel, meestal de uitvoerders op het terrein van de rogatoire commissies waarom door de rechterlijke autoriteiten wordt verzocht. Maar zij handelen alsdan in opdracht en onder verantwoordelijkheid van diezelfde rechterlijke autoriteiten. Ook kunnen de politieambtenaren alleen bevoegd optreden met voorafgaande toestemming van de justitiële overheid van de staat waar de rogatoire commissie plaatsvindt. Afspraken op politieniveau volstaan niet (A. KLIP, 'Extraterritoriale strafvordering', *DD* 1995, 1063; KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 296-300).

In de toekomst zou de behoefte aan internationale rechtshulp in strafzaken, theoretisch althans, moeten verminderen naarmate de staten, verenigd binnen bepaalde geografische en/of politieke unies, hun straf- en strafprocesrecht kunnen maar vooral willen uniformeren: "The greater the unity and uniformity of criminal law and its enforcement, the smaller will be the need for accommodation norms, for those were designed primarily to mediate in case there is a conflict of norms (G.O.W. MUELLER & D. BESHAROV, *a.w.*, t.a.p., I, 8).

Wat meer bepaald Europa betreft, wordt deze processus bevorderd zowel door de rechtspraak van het EHRM als door de druk van de communautaire instellingen binnen de Europese Unie (H.F.M. CROMBAG, 'On the Europeanisation of criminal procedure', in B. DE WITTE e.a. (eds), *The common law of Europe and the future of legal education*, Deventer, Kluwer, 1991, 397-421; H. JUNG, 'Criminal Justice, a European Perspective', *Crim. L.R.* 1993, 241; R. DE GOUTTES, 'L'espace judiciaire pénal européen en 1994', *RICPT* 1994, 331-338; G. VERNIMMEN, 'La pénalisation du droit communautaire et la communautarisation du droit pénal', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 245-249).

2 De (vele) definities van het begrip laten duidelijk uitschijnen dat in principe alleen staten partij kunnen zijn bij het rechtshulpverkeer. Deze eigenschap sluit traditioneel een informele, min of meer toevallige assistentie van individuele opsporingsambtenaren uit (SJÖCRONA, 2). De restrictieve draagwijdte ervan belet bepaalde staten evenwel niet hun samenwerking te verlenen aan internationale Hoven. Zo laat art. 63, vierde lid IRSG ruimte voor coöperatie tussen Zwitserland en het Europese Hof *c.q.* de Europese Commissie voor de rechten van de mens en wel: "dans les procédures qui concernent la garantie des droits de l'homme et des libertés fondamentales en matière pénale". Nederland, Frankrijk en de Duitse Bondsrepubliek beschikken sinds kort over de nodige wettelijke grondslag om gevolg te geven aan verzoeken om strafrechtelijke samenwerking vanwege het VN-Tribunaal voor ex-Joegoslavië (Nederlandse Wet van 21 april 1994, *Sib* 1994, nr. 308, art. 9-10; Franse Wet nr. 95-1 van 2 januari 1995, Duitse Wet van 10 april 1995, *BGBI* 1995, I, S. 485, art. 4-5). In België is, sinds 27 april 1996, de Wet van 22 maart 1996 "betreffende de erkenning van en de samenwerking met het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en het Internationaal

Tribunaal voor Ruanda” van kracht (B.S. 27 april 1996).

Deze wet is van toepassing wanneer een Internationaal Tribunaal, n.a.v. de strafbare feiten die tot zijn bevoegdheid behoren – m.n. ernstige schendingen van het internationale humanitaire recht, oorlogsmisdrijven en genocide, omschreven in de bijlagen bij de Resoluties 827 d.d. 25 mei 1993 (voormalig Joegoslavië) en 955 d.d. 8 november 1994 (Ruanda) – vraagt dat een zaak aan de nationale rechtscolleges zou worden onttrokken. Zij vertrouwt de opdracht de zaak te onttrekken aan de Belgische jurisdicties – m.i.v. de onderzoeksrechter – toe aan het Hof van Cassatie (art. 6; Cass. 15 mei 1996, *Rev. dr. pén.* 1996, 906-908), preciseert de draagwijdte van het arrest dat de onttrekking gelast – ook t.o.v. de burgerlijke partij (art. 7) – en regelt de voorwaarden waarin en de wijze waarop voormelde Belgische jurisdicties naderhand mogelijk hun bevoegdheid hernemen (art. 8).

Voor de samenwerking in strafzaken, waarvoor de Minister van Justitie als centrale, coördinerende autoriteit wordt aangewezen (art. 4 *juncto* art. 11), zijn hoofdzakelijk volgende hoofdstukken van de wet relevant:

– hoofdstuk III “Wederzijdse rechtshulp”: het somt een aantal verrichtingen van kleine rechtshulp op – o.m. de mededeling van gegevens over de identiteit van verdachten, de overlegging van bewijsmateriaal en de toezending van stukken – die overeenkomstig het Belgisch recht moeten ten uitvoer gelegd worden, met dien verstande dat de procureur bij of de vorderende rechter in het betrokken Internationaal Tribunaal de mogelijkheid moet hebben de executie, in België, van de gevorderde rechtshulpmaatregel bij te wonen (art. 9-10);

– hoofdstuk IV “Aanhouding en overbrenging”: het stippelt de procedure uit die moet gevolgd worden indien reeds een akte van inbeschuldigingstelling bestaat en het internationaal tribunaal een bevel tot aanhouding uitvaardigt (art. 12, eerste lid) of indien alleen om een voorlopige aanhouding wordt verzocht (art. 12, tweede lid);

– hoofdstuk V “Tenuitvoerlegging van de straffen”: het stipuleert de voorwaarden en omstandigheden waarin een gevangenisstraf, uitgesproken door een Internationaal Tribunaal, in België rechtstreeks en onmiddellijk uitvoerbaar wordt (art. 14). Deze bepaling schakelt de toepassing uit van de Wet van 23 mei 1990 inzake de overbrenging tussen staten van gevonnenen personen (in detail: D. VANDERMEERSCH, ‘La loi du 22 mars 1996 relative à la reconnaissance du tribunal international pour l’ex-Yougoslavie et du tribunal international pour le Rwanda et à la coopération avec ces tribunaux’, *Rev. dr. pén.* 1996, 855-888).

Omgekeerd kunnen inzonderheid de EU-staten, n.a.v. een nationaal gerechtelijk vooronderzoek, ook aanspraak maken op medewerking vanwege de Commissie – b.v. onder de vorm van mededeling van rapporten van controleurs van de UCLAF – in de beteugeling van inbreuken op gemeenschapsregelingen. Het Hof van Justitie opende hiertoe de mogelijkheid in de zgn. Zwartveld-beschikkingen van 13 juli en 6 december 1990 (*Jur. H.v.J.*, 1990, I-3365-3375 en I-4405-4412): zij herinneren aan de verplichting, in hoofde van de EG-instellingen, tot loyale samenwerking met de Leden op grond van art. 5 EG-Verdrag en dit ook in strafzaken. Dergelijke samenwerking zou een formeel rechtshulpverzoek – b.v. om huiszoeking in de gebouwen van de Commissie in Brussel – overbodig maken.

3 Bovendien verlenen staten elkaar principieel alleen rechtshulp voor de afhandeling van een strafzaak op grond van een officieel verzoek daartoe, uitgaande van hun bevoegde autoriteiten.

Het begrip “autoriteiten” heeft een vrij ingrijpende evolutie doorgemaakt. In de tweede helft van de negentiende eeuw wijst het bij uitsluiting de rechters *sensu stricto* aan, mede onder invloed van art. 139 van de (toenmalige) Belgische Wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke organisatie: “Les juges peuvent adresser des commissions rogatoires même aux juges étrangers; ...”. Na de eeuwwisseling

werd o.m. in de Franse en Duitse Uitleveringswetten van respectievelijk 10 maart 1927 en 23 december 1929 aan de uitdrukking de ruimere betekenis toegekend van “inzake strafvordering en strafuitvoering bevoegde overheden”. Deze liberale interpretatie heeft thans vrijwel algemeen ingang gevonden zowel in het verdragsrecht – vgl. art. 1, eerste lid *juncto* art. 24 van het ERV – als in het intern rechtshulprecht – vgl. o.m. ARHG, art. 50, tweede lid; IRSG, art. 63, eerste lid (GRÜTZNER, 192-193).

Het is het verzoek dat, hoewel niet noodzakelijk eng te interpreteren, de aard en de omvang van de te bieden rechtshulp omlijnt. Zgn. “Spontanauskünfte”, zoals tot voor kort alleen opgelegd door (administratiefrechtelijke) douaneverdragen maar thans meer en meer als efficiënt ervaren en dus ook gewenst in de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, zouden derhalve, vanuit een strikt theoretisch oogpunt, op zich niet gelden als rechtshulp in strafzaken in de betekenis die oorspronkelijk aan de uitdrukking werd toegeschreven. Wel kunnen zij aanleiding geven tot een later rechtshulpverzoek (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 2, 4; vgl. ook art. 10 Witwasovereenkomst en art. 67 a (nieuw) IRSG met commentaar van: V. JEANNERET, ‘La nouvelle loi suisse sur l’entraide internationale en matière pénale’, *AGON* juni 1997, 14 R. WYSS, ‘Die Revision der Gesetzgebung über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen’, *SJZ* 1997, 41-43).

4 Ten slotte is de b e s t e m m i n g van de gevraagde gegevens, in de verzoekende staat, doorslaggevend: zij moeten gebruikt worden t.b.v. een lopend gerechtelijk onderzoek, de bewijsvoering in een strafzaak, de bepaling van de strafmaat of nog bepaalde preliminaria aan of modaliteiten van de strafuitvoering.

De procedure die, daarentegen, in de aangezochte staat bij de verlening van m.n. kleine rechtshulp gevolgd wordt, is evenwel dikwijls een procedure *sui generis*. Het inschakelen van b.v. de organen van het O.M. en het toepassen van algemene beginselen van strafprocesrecht zijn alleen ingegeven door praktische redenen en zetten ze daarom niet om in een strafprocedure, zelfs niet indien de toe te passen bepalingen opgenomen zijn in een Wetboek van strafvordering (GRÜTZNER, 194).

Deze bijzonderheid verklaart het belang van de eerste paragraaf *sub* 2 van de aanbeveling R (80) 8 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa: “In complying with a request, the competent authority of the requested state should be guided by the principles contained in Article 6 of the European Convention on Human Rights. In particular, it should comply with a request for assistance as rapidly as possible. Where the requested authority finds that an exceptional length of time is necessary to comply with the request, it should so inform the requesting authority, if possible by indicating at the same time the approximate date on which the reply can be expected” (in detail: SJÖCRONA, 32-34). Deze – *de lege ferenda* waardevolle – aanbeveling staat evenwel in schril contrast met de vaste rechtspraak van het EHRM, dat de rechtshulp als een tussenstaatse aangelegenheid beschouwt die in de eerste plaats rechten en plichten tussen staten doet ontstaan (in dezelfde zin nog: art. 1, vierde lid van de overeenkomst tussen België en de Verenigde Staten van Amerika aangaande de rechtshulp in strafzaken, en Bijlage). Zelfs indien hem geleidelijk meer specifieke procedurele rechten toegekend worden, blijft de rechtspositie van het betrokken individu toch van ondergeschikt belang in een rechtshulpprocedure: het recht deze laatste daadwerkelijk te initiëren wordt hem nog steeds ontzegd (A. DONATSCH, ‘Konventionsrecht in Verfahren der kleinen Rechtshilfe’, *RPS* 1996, 280; R. HAENTJENS, ‘Mutual Assistance in Criminal Matters’, in B. SWART en A. KLIP (eds), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 125).

AFDELING II

DIVERSIFIËRING VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN

§ 1. Vóór 1945

5 Als oudste onder de hedendaagse samenwerkingsvormen geldt de zgn. kleine rechtshulp, die aanvankelijk werd beschouwd als een eenvoudig complement van de uitlevering, hetgeen de naam ervan verklaart. Het betrof een geheel van verrichtingen dat, op vraag van de verzoekende staat, de bewijsvergaring t.o.v. de opgeëiste persoon en diens berechting diende te bevorderen b.v. door het overbrengen van overtuigingsstukken samen met de persoon van de betrokkene. Deze historische omstandigheid verklaart waarom in appendix bij de bilaterale uitleveringsverdragen, die België na de onafhankelijkheid sloot, ook summiere rechtshulpbepalingen voorkomen. Nochtans vertoonden toen en vertonen nu nog uitlevering en kleine rechtshulp onderling één essentieel verschil, m.n. de dwangmatige fysieke verwijdering van de opgeëiste persoon teneinde hem ter beschikking te stellen van de om uitlevering verzoekende staat, waar ofwel tegen hem een gerechtelijk onderzoek is ingesteld ofwel een hem opgelegde straf of maatregel wordt ten uitvoer gelegd (J. REMMELINK, *Uitlevering*, Arnhem, Gouda Quint, 1985, 1).

Bepaalde vormen van kleine rechtshulp zoals de rogatoire commissies kunnen weliswaar gepaard gaan met de overbrenging van een gedetineerde vanuit de aangezochte naar de verzoekende staat – b.v. de klassiek geworden “uitlening” zoals geregeld in art. 11 ERV en in art. 25 BUV – maar dan bij uitsluiting in de hoedanigheid van getuige in een strafzaak tegen een derde.

De uitleveringsverdragen met de “common law”-staten bevatten in die tijd geen artikelen over kleine rechtshulp. Het accusatoire karakter van hun strafprocedure bracht mee dat het via rechtshulp, op inquisitoire wijze, verkregen bewijsmateriaal er in het proces ten gronde voor de rechtbank niet kon worden gebruikt: het gold als onrechtmatig verkregen en moest uit de debatten geweerd worden (C. MARKEES, ‘The difference in concept between civil and common law countries as to judicial assistance and cooperation in criminal matters’, in BASSIOUNI en NANDA, II, 171-187). Ook de onderlinge verschillen in typen dwangmiddelen leken onoverkomelijke hinderpalen voor verdragsrechtelijke samenwerking.

Sinds enkele jaren is evenwel een kentering merkbaar, te verklaren door de dringende noodzaak efficiënter te kunnen reageren tegen de internationaal georganiseerde drugshandel en ermee gepaard gaande “money-laundering”. Zij wordt geconcretiseerd door de bekrachtiging, door het Verenigd Koninkrijk en Ierland, van het ERV alsook door de recente totstandkoming van een bilateraal rechtshulpverdrag tussen België en de Verenigde Staten. Laatstgenoemde staat heeft trouwens reeds vergelijkbare overeenkomsten gesloten o.a. met Columbië, Nederland en Zwitserland (A. HARDING, ‘Treaty-Making in the Field of International Co-operation: The United Kingdom Experience’, in ESER en LAGODNY, 235-243; D. MCLEAN, ‘Mutual assistance in criminal matters: the Commonwealth initiative’, *ICLQ* 1988, 177-190; E.A. NADELMANN, ‘Negotiations in Criminal Law Assistance Treaties’, *AJCL* 1985, 467-504; D. OPERTITI, ‘Juridical Mutual Cooperation in criminal matters.

The latest trends in the Inter-American System and the bilateral Treaties between the United States and Latin-American Countries', *NILR* 1992, 89-125).

Benevens in bilaterale uitleveringsverdragen, worden modaliteiten van kleine rechtshulp, al dan niet bij wijze van complement bij de uitlevering, opgenomen in een aantal multilaterale verdragen ter beteugeling van volkenrechtelijke misdrijven, uitgewerkt in het raam van de Volkenbond.

Dit optreden van de Volkenbond in vreedstijd resulteert hetzij rechtstreeks uit een bepaling van het Pact van 1919 – b.v. uit art. 23 wat de opiumhandel betreft –, hetzij uit het verzoek om actie vanwege een lidstaat, gericht tot de Assemblée van de internationale organisatie (W. RAPPARD, 'Vues rétrospectives sur la Société des Nations', *RCADI* 1947, dl. 71, 187-193; Q. SALDANA, 'La justice pénale internationale', *RCADI* 1925, dl. 10, 320-331).

§ 2. Sinds 1950

6 Na de Tweede Wereldoorlog grijpt een accentverschuiving plaats. Traditioneel blijft een luik met bepalingen van kleine rechtshulp weliswaar voorhanden in de bilaterale uitleveringsverdragen van die tijd, alsook in de multilaterale verdragen die, geheel of slechts gedeeltelijk, materieel internationaal strafrecht behandelen. Het betreft hoofdzakelijk instrumenten die totstandkomen in het raam van de V.N. en van de gespecialiseerde organisaties – b.v. de I.C.A.O. – die op wereldvlak het werk van de Volkenbond voortzetten.

Op 19 november 1946 keurde de Algemene Vergadering van de V.N. de toekenning aan de V.N. goed van de bevoegdheden die voordien door de Volkenbond uitgeoefend werden op het gebied van de bestrijding van de illegale handel in en van het misbruik van verdovende middelen. Naderhand namen de V.N. ook de functies over van de Franse regering in het beheer van de verdragen tot beteugeling van de obscene publicaties (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, dl. I, 137 en 141).

De V.N.-initiatieven op het vlak van het (internationaal) strafrecht steunen o.m. op art. 1, derde lid van het Handvest. Meer in het algemeen wordt gesteld dat zij "...reflètent une prise de conscience croissante des causes structurelles de la criminalité ainsi que de la nécessité d'adopter des mesures propres à lutter contre les facteurs économiques et sociaux qui encouragent un comportement criminel. Le corollaire de cette idée est que la criminalité est un obstacle à un développement économique et social viable: elle détourne des énergies et des ressources d'activités constructives, dégrade l'individu par le trafic et l'abus de drogues, la corruption et la prostitution, met de vastes secteurs de l'activité économique en marge de la réglementation des Etats et de l'impôt et, par la corruption des autorités publiques, sape la crédibilité et l'efficacité des gouvernements. En conséquence, l'ONU a encouragé l'adoption de stratégies plus efficaces tendant à intégrer la planification de la prévention du crime et de la justice pénale à la planification d'ensemble du développement économique et social" (geciteerd door: PH. MARY & G. CAPPELAERE, 'Le programme des Nations Unies pour la prévention du crime et la justice pénale', *Rev. dr. pén.* 1996, 57; zie ook: M. JOUTSEN, 'The Emergence of United Nations Criminal Policy: The Fourth Session of the United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1995, 294-304).

7 Kenmerkend voor deze periode is echter de bijzondere belangstelling voor de tussenstaatse samenwerking in strafzaken als subsidiaire factor van economische c.q. politieke eenmaking waarvan bepaalde West-Europese regionale organisaties geleidelijk blijk geven. Deze interesse uit zich o.m. in de uitwerking van

multilaterale verdragen, die aan de rechtshulp in strafzaken gewijd zijn. Niet zelden worden deze instrumenten ook verder beheerd door een orgaan van de internationale instelling, b.v. het secretariaat-generaal, wat de registratie van de ondertekeningen, de bekrachtigingen en de reserves vergemakkelijkt.

Hetzelfde verschijnsel wordt ook vastgesteld in Noord-Afrika, in Zuid-Amerika en in de voormalige Franse kolonies van Equatoriaal en West-Afrika (I.A. SHEARER, 'The current framework of international extradition: a brief study of regional arrangements and multilateral treaties', in BASSIOUNI en NANDA, II, 326-335). De staten van Oost-Europa daarentegen blijven in het begin van diezelfde periode de voorkeur geven aan bilaterale verdragen (G. GINSBURGS, 'The Soviet Union and international co-operation in legal matters: criminal law – the current phase', *ICLQ* 1970, 639 e.v.). Pas later sluiten zij, onder invloed van glasnost en perestroika, vooreerst onderling en daarna ook met niet-socialistische staten, multilaterale rechtshulpverdragen (G. GINSBURGS, 'Extradition in the USSR's Treaties on Legal Assistance with Non-"Socialist" States', *Canadian Yearbook of International Law*, 1991, 92-141; G. GINSBURGS, 'The Soviet Union and international co-operation in penal matters', *ICLQ* 1992, 85-116; globaal: G. GINSBURGS, *The Soviet Union and International Cooperation in Legal Matters, Part III: Criminal Law*, Den Haag, Martinus Nijhoff Publishers, 1994, 352 p. zie ook: M. PLACHTA, 'Übernahme des Strafverfahrens und Übernahme der Strafvollstreckung. Neue Instrumente der Zusammenarbeit in Strafsachen zwischen den sozialistischen Staaten', *ZStW* 1987, 479-496). Sinds een drietal jaar zijn enkele onder hen zoals Hongarije, Roemenië, Slowakije en de Tsjechische Republiek overigens partij geworden bij bepaalde Europese rechtshulpverdragen (over de modaliteiten en gevolgen van deze processus: R. DE GOUTTES, 'Vers un espace judiciaire paneuropéen?', *Recueil Dalloz Sirey* 1991, 155-156).

A. RAAD VAN EUROPA

8 De Raad van Europa met zetel te Straatsburg (Frankrijk) is een regionale, intergouvernementele organisatie. Sinds 1953 heeft zij een samenwerkingsprogramma in penale aangelegenheden op touw gezet ter bevordering van een grotere politieke eenheid tussen de lidstaten in een geest van wederzijds vertrouwen (Statuut, art. 1). Vrij vlug is hierin het accent gelegd op de internationale rechtshulp in strafzaken als onderwerp zowel van verdragen als van aanbevelingen aan de lidstaten (tot 1979 "resoluties" genoemd).

België heeft, als stichtend lid van de Raad van Europa, het Handvest van 3 augustus 1949 bekrachtigd door de Wet van 11 februari 1950 zoals ook Denemarken, Frankrijk, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Zweden en het Verenigd Koninkrijk (*B.S.* 11 maart 1950). Sindsdien zijn volgende staten tot het Handvest toetreden: Albanië (1995), Andorra (1994), Bulgarije (1992), Cyprus (1961), de Duitse Bondsrepubliek (1950), Estland (1993), Finland (1989), Griekenland (1949), Hongarije (1990), IJsland (1950), Kroatië (1996), Letland (1995), Liechtenstein (1978), Litouwen (1995), Malta (1965), Moldavië (1995), Oekraïne (1995), Oostenrijk (1956), Polen (1991), Portugal (1976), Rusland (1996), Roemenië (1993), Rusland (1996), San Marino (1988), Slowakije (1993), Slovenië (1993), Spanje (1977), Roemenië (1993), Tfyromacedonië (1995), de Tsjechische Republiek (1993), Turkije (1949) en Zwitserland (1963). Om lid te worden dient een staat de basisbeginselen van de democratie, de "heerschappij van het recht" ("prééminence du droit") en de mensenrechten te eerbiedigen (Statuut, art. 3).

De verdragen van de Raad van Europa zijn multilateraal en worden binnen het institutioneel kader van de organisatie uitgewerkt door een comité van deskundigen die door de lidstaten worden aangeduid. De onderhandelingen worden afgesloten

door een beslissing van het Comité van Ministers van de Raad die de verdragstekst “*ne varietur*” vastlegt. Daarna wordt het ontwerp-verdrag voor ondertekening opengesteld. Meestal vereist een nieuw verdrag aanpassingen van het interne recht om in werking te kunnen treden, zodat de staten het pas na verloop van tijd bekrachtigen wanneer zij metterdaad de verdragsverplichtingen kunnen naleven.

Kunnen alleen Leden van de Raad van Europa partij worden bij een verdrag, dan draagt het de betiteling “Europees”; staat het instrument ook open voor toetreding door andere Leden van de internationale gemeenschap, dan blijft het adjectief “Europees” achterwege.

Indien het onderwerp eerder van ondergeschikt belang lijkt en zich niet leent tot een verdragsrechtelijke behandeling, dan wordt het verwerkt in een aanbeveling. Deze laatste wordt goedgekeurd door het Comité van Ministers en gericht tot de Leden van de Raad van Europa bij wijze van niet-bindende richtlijn voor de actualisering van hun wetgeving en/of administratieve praktijk (in detail over de gevolgde procedure: E. MÜLLER-RAPPARD & M.C. BASSIOUNI, *La Coopération Interétatique Européenne en Matière Pénale*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1987, 1, LVIII-LIX).

9 Een van de eerste instrumenten tot de redactie waarvan de organisatie het initiatief nam, m.n. het ERV (ETS, 30) is geheel gewijd aan de kleine rechtshulp. De kleine rechtshulp heeft zich inmiddels in West-Europa ontwikkeld tot een autonome en gediversifieerde vorm van internationale gerechtelijke samenwerking. Zij kan nu inderdaad worden verleend in een zaak waarin vooraf uitlevering werd geweigerd en behelst, benevens onderzoeksdaden in het raam van een rogatoire commissie (b.v. huiszoeking, inbeslagneming en reconstructie), hoofdzakelijk de toezending van documenten en dossiers, de betekening of de eenvoudige uitreiking van gerechtelijke stukken alsook de uitwisseling van uittreksels uit het strafregister. Fundamenteel hierbij is dat de strafprocessuele bijstand steeds wordt geleverd t.b.v. een in de verzoekende staat reeds aanhangige, concrete strafzaak.

Bijzonder kritisch over de veroudering van het ERV: C. GANE & M. MACKAREL, ‘The admissibility of Evidence Obtained from Abroad into Criminal Proceedings – The Interpretation of Mutual Legal Assistance Treaties and Use of Evidence Irregularly Obtained’, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1996 (2), 100.

10 In een tweede stadium initieerde de Raad van Europa de uitwerking van een corpus van innoverende rechtshulpverdragen met – voor het eerst in het internationaal recht – goede rechtsbedeling conform het EVRM en sociale reclassering van delinquenten als uitgesproken streefdoelen. Vrij vlg worden originele mechanismen uitgedacht, m.n. de overdracht tussen verdragspartners van de strafvervolgingen en van de strafexecutie. Vereist wordt dat in elke strafzaak met een internationale component telkens, aan de hand van door het verdrag zelf opgelegde criteria – b.v. vaste woonplaats of nationaliteit van de betrokkene of nog vlotte bewijslevering *c.q.* optimale reclasseringsmogelijkheden –, wordt onderzocht welke staat het meest aangewezen is voor de vervolging en waar de

strafexecutie doeltreffend én rechtvaardig kan plaatsvinden.

Een, uit het oogpunt van de staatssoevereiniteit, bevredigende benadering van deze twee samenwerkingsvormen bleek onmogelijk zonder de voorafgaande oplossing van een aantal netelige technisch-juridische problemen:

(i) de overdracht van strafvervolgingen moet gepaard gaan met vuistregels over:

– de preventie van positieve jurisdictieconflicten ingeval meerdere verdragspartijen zich op grond van de traditionele aanknopingspunten – m.n. de territorialiteit, de personaliteit en de universaliteit van de strafvervolgingen – bevoegd achten om zelf het strafbaar feit te vervolgen;

– het overleg in geval van samenloop van strafvervolgingen;

– het scheppen van een zgn. “afgeleide” of “subsidaire” rechtsmacht in hoofde van de aangezochte partij ingeval zij, op grond van haar intern recht, geen rechtsmacht bezit om over een strafbaar feit te doen oordelen maar deze laatste op basis van het verdrag wel verkrijgt van – d.i. afleidt van – de oorspronkelijk naar intern recht wel bevoegde verzoekende staat;

(ii) de overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen vereist preciseringen over:

– de positieve gevolgen die aan een buitenlands strafvonnis kunnen toegeschreven worden, m.n. de uitbreiding van diens territoriale werking tot het grondgebied van een andere partij en de overname van de strafexecutie door een andere verdragsstaat;

– het in aanmerking nemen van een buitenlands vonnis in de interne strafprocedure van een andere partij ter zake van hetzij dezelfde, hetzij andere strafbare feiten;

(iii) beide rechtshulpmodaliteiten vereisen:

– de restrictieve opsomming van de gronden tot overname, uiteraard in het licht van een goede rechtsbedeling;

– de formulering van de algemene voorwaarde voor overname, m.n. de dubbele strafbaarstelling of incriminatie van de feiten in verzoekende én aangezochte staat;

– de precisering van het beletsel voor overname, m.n. het buitenlands gewijsde wegens hetzelfde strafbaar feit, doorgaans verwoord als ‘ne bis in idem-effect’ (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 10-15; A.H.J. SWART, ‘De overdracht van strafvervolgingen’, *NJB* 1982, 211-213; VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 181 e.v.).

Ongeveer in diezelfde periode staan aanverwante onderwerpen, m.n. “de toepassing van de vreemde strafwet door de nationale rechter”, “de internationale werking van strafvonnissen” en “de actuele uitleveringsproblemen m.i.v. overdracht van strafvervolgingen” ook op de agenda van drie congressen van de wetenschappelijke vereniging “Association internationale de droit pénal”, respectievelijk in 1961 (Lissabon), 1964 (Den Haag) en 1969 (Rome). De conclusies ervan hebben ongetwijfeld de uitwerking van voormelde rechtshulpverdragen beïnvloed, te meer daar de preadviseurs meestal ook optraden als gouvernementele deskundigen in de Raad van Europa (*RIDP* 1962, 373-380; 1964, 1121-1149; 1970, 9-16).

Thans lijken deze instrumenten achterhaald in het licht van de hedendaagse gedragswetenschappelijke inzichten. Zij leggen immers de resocialisering op een

dwingende wijze aan de betrokkene op, afgezien van diens motivering en behoeften. Toch kan het belang ervan niet voldoende onderstreept worden: zij luidden de humanisering van de internationale strafrechtspleging in (A.H.J. SWART, 'Sancties en internationale samenwerking in strafzaken', in *Recht op scherp. Beschouwingen over handhaving van publiekrecht aangeboden aan Prof. Mr. W. Duk*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1984, 263-264).

11 De nieuwe samenwerkingsvormen werden in de eerste plaats uitgetest in twee instrumenten met een beperkt toepassingsgebied, beide voor ondertekening opgesteld op 30 november 1964.

1. Europees Verdrag ter beteugeling van de verkeersmisdrijven

Het verdrag verleent aan de staat waar de overtreder woont twee mogelijkheden: hetzij de strafvervolgning (titel II), hetzij de strafexecutie (titel III) overnemen van de staat waar de inbreuk op de verkeerswetgeving werd gepleegd (in detail: THOMAS, 351-367; 426-430).

Het verdrag is van kracht geworden op 18 juli 1972 (ETS, 52). Het is alleen bekrachtigd door: Cyprus (1969), Denemarken (1972), Frankrijk (1968) en Zweden (1972).

2. Europees Verdrag betreffende het toezicht op de voorwaardelijk veroordeelde of invrijheidgestelde personen (verder: Europees Toezichtsverdrag)

Het verdrag omschrijft in een inleidende bepaling het doel van de wederzijdse rechtshulp – de sociale reclassering van de delinquent – alsook de middelen die de partijen zullen aanwenden – het toezicht over de delinquent en de controle op zijn gedraging (art. 1, eerste lid). Het valt op dat de eerste alinea vermijdt de overname van het toezicht te bestempelen als een vorm van tenuitvoerlegging van een buitenlands vonnis. Zoals de verdere ontleding zal uitwijzen, komt het toezicht in de aangezochte staat in feite neer op de executie van die beschikkingen van het buitenlandse vonnis die meer bepaald de voorwaarden regelen. Bovendien het louter toezicht behandelt het verdrag eveneens de tenuitvoerlegging van de vrijheidsberovende straffen of maatregelen waarvan de executie precies was geschorst (art. 1, tweede lid). Iedere dubbelzinnigheid omtrent de aard van de tussenstaatse samenwerking is hier verdwenen.

Het verdrag is van kracht geworden op 22 augustus 1975 (ETS, 51). Het is bekrachtigd door: België (1970), Bosnië-Herzegovina (1994), Frankrijk (1968), Italië (1975), Kroatië (1994), Luxemburg (1976), Nederland (1987), Oekraïne (1995), Oostenrijk (1980), Portugal (1994), Slovenië (1993), Tfyromacedonië (1994) en Zweden (1979).

12 Specifieke regelingen van de overdracht *c.q.* overname van de strafexecutie en van de strafvervolgingen worden wat later uitgewerkt in de twee volgende instrumenten:

3. Europees Verdrag inzake de internationale geldigheid van strafvonnissen (28 mei 1970; ETS, 70; verder: EVIGS)

Het verdrag is ingedeeld in vier hoofdstukken:

- de begripsomschrijving van o.m. “Europees strafvonnis” en “sanctie” (art. 1);
- de tenuitvoerlegging van Europese strafvonnissen die vrijheidsbeneming, geldboeten, verbeurdverklaringen en ontzettingen meebrengen (art. 2-52). Dit hoofdstuk is van primordiaal belang omdat het de algemene voorwaarden voor de tenuitvoerlegging behandelt alsook de gevolgen van de overdracht ervan, voor verzoekende en aangezochte staat, en de voorlopige maatregelen;

Onder deze maatregelen wordt, naast de aanhouding, ook de voorlopige inbeslagname vermeld (art. 36). Zij is evenwel alleen mogelijk nadat in de verzoekende staat reeds een veroordeling tot verbeurdverklaring is gevallen, leemte die de Witwasovereenkomst aanvult.

- de internationale – negatieve én positieve – gevolgen van Europese strafvonnissen m.n. de omschrijving van het “*ne bis in idem*”-effect dat “Europese strafvonnissen” sorteren in een andere verdragspartij (art. 53-57) en het in aanmerking nemen ervan voor recidive en ontzettingen;
- de slotbepalingen (art. 58-68) (in detail: THOMAS, 349-413).

Het EVIGS is van kracht geworden op 26 juli 1974. Het is bekrachtigd door: Cyprus (1974), Denemarken (1971), IJsland (1993), Nederland (1987), Noorwegen (1974), Oostenrijk (1980), Spanje (1994), Turkije (1978) en Zweden (1974). Voor de Nederlandstalige tekst ervan zie: *Trb.* 1971, nr. 137.

4. Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolgingen (15 mei 1972; ETS, 73; verder: EVOS)

Het verdrag is ingedeeld in zes titels:

- de begripsomschrijving van “strafbaar feit” en “sanctie” (art. 1);
- de bevoegdheid tot vervolgen, o.m. in samenhang met het verzoek daartoe (art. 2-5);
- de overdracht van strafvervolging onder volgende aspecten: het verzoek (art. 6-12), de procedure van overdracht (art. 13-20), de gevolgen van het verzoek tot strafvervolging zowel in de verzoekende staat (art. 21-22) als in de aangezochte staat (art. 23-26) en de voorlopige maatregelen (art. 27-29);
- de verdragsrechtelijke regeling van de samenloop van strafvervolgingen in verschillende verdragspartijen (art. 30-34);
- de conventionele formulering van het “*ne bis in idem*”-principe (art. 35-37);
- de slotbepalingen (art. 38-47) (in detail: THOMAS, 431-441).

Het EVOS is van kracht geworden op 30 maart 1978. Het is bekrachtigd door: Denemarken (1975), Estland (1997), Letland (1997), Nederland (1985), Noorwegen (1977), Oekraïne (1995), Oostenrijk (1980), Slovaakse Republiek (1992), Spanje (1988), de Tjechische Republiek (1992), Turkije (1978) en Zweden (1976). Voor de Nederlandstalige tekst ervan zie: *Trb.* 1973, nr. 84.

België heeft deze conventies bij uitsluiting ondertekend, maar nog niet bekrachtigd. Tot voor kort werden voor deze onthouding volgende redenen opgegeven: het EVIGS zou een zeer complexe structuur hebben, belangrijke doctrinale vragen opwerpen en grondige wetwijzigingen vereisen; het EVOS zou een te beperkte toepassing vinden (Vr. nr. 11, ERDMAN, *Vr. en Antw.* Senaat 13 september 1988, 818-819). Wat later heeft de Minister van Justitie echter aangekondigd dat de totstandkoming tussen de EU-Leden van akkoorden over dezelfde onderwerpen van aard zou zijn om het debat over de opportuniteit van de bekrachtiging van de vroegere Europese verdragen opnieuw aan te zwengelen (Vr. nr. 7 van 17 maart 1992, ERDMAN, *Vr. en Antw.* Senaat 20 oktober 1992, 1134; *R.W.* 1992-93, 551).

13 Het uitblijven van bekrachtigingen heeft de Raad van Europa aangezet tot een drastische koerswijziging. Vanaf 1976, en thans nog, wordt op het vlak van de rechtshulp in strafzaken prioriteit verleend aan meer punctuele initiatieven die beter inspelen op de concrete behoeften van de lidstaten. Aldus worden nieuwe samenwerkingsmogelijkheden uitgewerkt in de beteugeling van het internationaal terrorisme door het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme van 27 januari 1977 (verder: ETV), in de repatriëring van gedetineerden door het Verdrag inzake de overbrenging van gevonniste personen van 21 maart 1983 (verder: Overbrengingsverdrag) en in het ontnemen van uit criminaliteit verkregen winsten door de Overeenkomst inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven van 12 september 1990 (verder: Witwasovereenkomst). Het zijn vooral de twee open verdragen die de niet te onderschatten theoretische problemen, gesteld door de vroegere instrumenten, omzeilen en de heldere systematiek ervan doorbreken:

(i) het Overbrengingsverdrag biedt een soepele oplossing voor de problemen waarmee de penitentiaire administraties van de partijen geconfronteerd worden ten gevolge van het groeiende aantal buitenlandse gedetineerden. Het voorziet m.n. in de snelle fysieke overdracht van de veroordeelde, in tegenstelling tot het EVIGS dat in de eerste plaats afgestemd is op de erkenning van een strafvonnis door een andere staat dan de staat waar het is gevallen; de overdracht van de veroordeelde is daarvan slechts het gevolg (R.C.P. HAENTJENS, *Internationaal Strafrecht*, Heerlen, Open Universiteit, 1991, I, 193-194);

(ii) de Witwasovereenkomst bestrijkt de drie fasen van het strafproces, m.n. de opsporingsfase, de fase waarin voorwerpen in beslag genomen worden en de fase waarin de confiscatie wordt uitgesproken en ook uitgevoerd. Elke fase wordt weliswaar afzonderlijk geregeld omdat, per fase, mogelijk onderscheiden autoriteiten bevoegd zijn om op te treden.

Het Sluikhandelverdrag vertoont dezelfde bijzonderheid.

Deze recente benadering neemt ook afstand van de verwachtingen van voormelde verdragen over de, weliswaar afgedwongen, resocialisering van de delinquent.

Het Overbrengingsverdrag vereist immers de toestemming van de betrokken gedetineerde en geeft impliciet te kennen dat een “coerced cure” bij vrijheidsstraffen zinloos is (A.H.G. SWART, ‘Sancties en internationale samenwerking in strafzaken, in *Recht op scherp. Beschouwingen over handhaving van publiekrecht aangeboden aan Prof. Mr. W. Duk*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1984, 264). De Witwasovereenkomst, van haar kant, past de overname van de strafvervolgning of strafexecutie toe op de verbeurdverklaring in een louter buitgericht perspectief waarin de rechtsbescherming van de beklaagde *c.q.* veroordeelde geenszins meer prioritair lijkt.

14 Marginaal wordt in diezelfde periode ook verwezen naar de mogelijkheden die de internationale rechtshulp in strafzaken biedt in de aanpak van geweld rond voetbalwedstrijden en van de handel met voorkennis:

– de Europese Overeenkomst inzake gewelddadigheden gepleegd door en wangedrag van toeschouwers rond sportevenementen en in het bijzonder rond voetbalwedstrijden (19 augustus 1985) heeft tot doel geweld en wangedrag rond voetbalwedstrijden te voorkomen en te bestrijden (art. 1). De partijen coördineren daartoe hun binnenlands beleid en verbinden zich ertoe o.m. de gepaste politieke maatregelen te treffen, de verantwoordelijkheidszin van clubs en supporters aan te wakkeren en de veiligheid van de stadions te controleren (art. 2-4). Accessoir zet de Overeenkomst de partijen ertoe aan de strafvervolgingen tegen supporters over te dragen naar de staat waar zij wonen, de uitlevering te vragen van personen, verdacht van bedoelde gewelddadigheden en de overbrenging ter fine van strafexecutie te bevorderen van veroordeelden (wegens diezelfde gewelddadigheden) naar het “betreffende land” (*sic*) (art. 5, tweede lid).

De Overeenkomst, die op 1 november 1985 in werking is getreden, werd door België goedgekeurd door de Wet van 18 april 1989 (*B.S.* 7 december 1990). Zijn eveneens partij: Bosnië-Herzegovina, Cyprus, Denemarken, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, IJsland, Italië, Kroatië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Rusland, Slovakije, Slovenië, Spanje, Tfyromacedonië, de Tsjechische Republiek, Turkije, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland (in detail: P.N. SIMS & A. TSITSOURA, ‘La Convention européenne sur la violence et les débordements des spectateurs lors des manifestations sportives et notamment les matches de football’, *Rev. dr. pén.* 1987, 393-401).

– het Verdrag inzake handel met voorkennis (20 april 1989) is gericht op het totstandbrengen van (administratieve) wederzijdse bijstand bij het uitwisselen van gegevens, het mogelijk maken van controle op effectenbeurzen en bij het nagaan of personen, betrokken bij bepaalde financiële transacties, al dan niet met voorwetenschap handelen (art. 2-11). Worden aldus ongeoorloofde transacties ontdekt, dan zullen de partijen strafprocedures instellen en elkaar in dit latere stadium rechtshulp verlenen krachtens het ERV (art. 12).

Het Verdrag, dat op 1 oktober 1991 in werking is getreden, is bekrachtigd door Cyprus, Finland, Nederland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Tussen die verdragspartijen is ook een Protocol van 11 september 1989 van kracht, dat preciseert dat binnen de Europese Unie de EG-regels van toepassing zullen blijven tenzij zij voor bepaalde materies niet bestaan. Dit laatste is het geval voor de rechtshulp in strafzaken (Staten-Generaal, 1993-94, 23 690 (R 1501), nrs. 345 en 1, 2 en 84; voor een bespreking, zie: Chr. LIGNEUL, ‘Les opérations d’initiés et la convention européenne’, in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1982, 449-458).

15 Ten slotte is sinds 1987 eveneens de codificatie van het zgn. Europees rechtshulprecht in strafzaken aan de orde. Deze onderneming zou het beheer en de toepassing van niet minder dan 18 verdragen en meer dan 20 resoluties en aanbevelingen moeten verbeteren met als uiteindelijk doel “de structureren en de simplifier l’acquis inter-étatique” (E. MÜLLER-RAPPARD & M.C. BASSIOUNI, *La Coopération Interétatique Européenne en Matière Pénale*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1987, dl. 3, appendix, 1-32).

16 Staten die, anders dan België, het merendeel van de rechtshulpverdragen van de Raad van Europa hebben bekrachtigd, beschikken *hic et nunc* over een volledig instrumentarium om te reageren tegen grensoverschrijdende criminaliteit: “... the existence of this complete apparatus means that the states implicated in each instance of criminal proceedings with a cross-frontier element will be able to choose from a broad range of different types of judicial assistance – extradition, all other forms of judicial assistance including the transfer of persons and objects, transfer of proceedings and sentences – the particular instrument which, in the interests of criminal justice and of the individuals involved (the accused, victim or witnesses) offers the best prospective result. This apparatus can be used in a more refined fashion by combining its constituent parts in individual cases” (P. WILKITZKI, ‘Development of an Effective International Crime and Justice Programme – A European View’, in ESER & LAGODNY, 276-277).

Teneinde precies een dergelijke combinatie mogelijk te maken tussen het EUV van 13 december 1957 en het Overbrengingsverdrag heeft b.v. Nederland art. 4 van de Uitleveringswet van 9 maart 1967 (*Stb.* 1987, 98) en een van zijn verklaringen bij het EUV in 1987 gewijzigd (*Trb.* 1987, nr. 186): uitlevering van een Nederlandse onderdaan t.b.v. een tegen hem gericht gerechtelijk onderzoek wordt mogelijk, op voorwaarde dat Nederland de daarop volgende executie van de (onvoorwaardelijke) vrijheidsstraf kan overnemen van de om uitlevering verzoekende staat (in dezelfde zin: art. 4, eerste lid van het Uitleveringsverdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika, gesloten op 24 juni 1980 en voor Nederland inwerkinggetreden op 15 september 1983; *Trb.* 1980, nr. 111 en 1983, nr. 133).

Benevens tot fragmentaire wijzigingen van de nationale wetgeving van bepaalde verdragspartijen, hebben de Europese rechtshulpverdragen in de Bondsrepubliek Duitsland (*IRG*), in Finland (Wet van 5 januari 1994; GRÜTZNER/PÖTZ, IV F 6, 12-25), in Liechtenstein (Wet van 11 november 1992; GRÜTZNER/PÖTZ, IV L 12, 1-38), in Oostenrijk (*ARHG*), in Zwitserland (*IRSG*) en zelfs in het Verenigd Koninkrijk (“Criminal Justice ‘International Co-operation’ Act”) geleid tot de redactie van een codex van rechtshulpwetten die de verschillende rechtshulpmechanismen systematiseren, de respectieve toepassingsvoorwaarden ervan preciseren en de te volgen interne procedures m.i.v. verweermiddelen uitstippelen: “L’avantage que présente l’intégration des modalités de la coopération inter-étatique en un seul code peut se comparer au fait d’avoir plusieurs types de flèches à son arc: cela permet de changer de type de flèches plutôt que d’utiliser toujours le même type et particulièrement quand l’expérience montre que le même type de flèches n’atteint pas toujours son but.” (M.C. BASSIOUNI, ‘Considérations de politique criminelle sur la coopération inter-étatique’, *Rev. sc. crim.* 1993, 825).

Sinds enkele jaren worden de hierboven besproken instrumenten door de V.N. omgezet in bilaterale rechtshulpverdragen en als modellen aanbevolen aan staten buiten de Europese regio (E. VETERE, ‘The Role of the United Nations Working for more Effective International Co-operation – including reprints of United Nations Model Treaties and other UN-Documents’, in ESER & LAGODNY, 713-806).

B. BENELUX

17 De regionale organisatie met zetel te Brussel resulteert uit de totstandkoming, te Londen op 5 september 1944, van een douane-unie tussen België, Nederland en Luxemburg, die in 1947 goedgekeurd werd door de nationale Parlementen van de drie staten. Gehinderd door de naoorlogse problemen, concretiseerde de samenwerking zich aanvankelijk in verdragen die de assimilatie bewerkten tussen de onderdanen van de drie verdragspartijen o.m. wat het vestigingsrecht en een aantal sociale uitkeringen betreft. Zij mondde naderhand uit in het Verdrag tot instelling van de Benelux-Economische Unie, ondertekend te Den Haag op 3 februari 1958 (Wet van 20 juni 1960, *B.S.* 27 oktober 1960), dat een vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal tot stand bracht.

Het vrij verkeer van personen werd verwezenlijkt door de op 11 april 1960 gesloten Overeenkomst tot verlegging van de personencontrole naar de buitengrenzen van het Beneluxgebied, die op 1 juli 1960 in werking is getreden (*B.S.* 1 juli en 11 augustus 1960). De hierdoor bereikte opheffing van de controles aan de binnengrenzen van de Benelux heeft de partijen ertoe aangezet, in een eerste stadium, een aantal punctuele verdragen uit te werken o.m. nopens de samenwerking m.b.t. de douane en accijnzen (1952) en m.b.t. de regeling van in-, uit- en doorvoer (1961). Zij voorzien reeds in een ingrijpend systeem van wederzijdse bijstand inzake preventie en repressie van de desbetreffende strafbare feiten (resp. art. 7-15 en 13-21). Zij werden inmiddels opgeheven ten gevolge van de inwerkingtreding van de drie aanvullende Protocollen bij de zgn. BASS of Overeenkomst inzake de administratieve en strafrechtelijke samenwerking op het gebied van de regelingen die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie van 29 april 1969 (*B.S.* 17 februari 1971; *Parl. St. Kamer*, 1962-63, nr. 478-1, 3; – *Ned. Bijl. hand.* II, zitting 1969-70, 10 600, nr. 3).

De BASS is een moeilijk leesbaar instrument, dat, benevens in administratieve bijstand en dito informatie-uitwisseling (art. 6-8), voorziet in een verdergaande politieke samenwerking en rechtshulp dan het latere BUV, evenwel beperkt tot de inbreuken op die wettelijke bepalingen die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie en die door het Comité van Ministers van de Benelux aangewezen worden (art. 2). Op voorstel van België werden dertien wetten en besluiten aangewezen (in detail: P. DE HERT, 'Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring voor en na Schengen', in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 94-95).

Eerstgenoemde samenwerking behelst het achtervolgingsrecht – onder de voorwaarden van het BUV, doch niet beperkt tot uitleveringsdelicten – (art. 17, eerste lid), de (zelfs spontane) mededeling van alle gegevens over feiten of omstandigheden die het vermoeden wekken dat een strafbaar feit is of zal worden gepleegd (art. 18) en de inzameling van bewijselementen in het kantoor van de administratie op het grondgebied van een andere verdragspartij (art. 19, eerste lid). Art. 17, derde lid van de BASS verruimt de mogelijkheden geboden door art. 26 BUV: de ambtenaren die op grond van laatstgenoemd artikel zijn afgevaardigd kunnen samen met de ambtenaren van de aangezochte staat processen-verbaal opstellen van hetgeen zij hebben geconstateerd. Deze P.V.'s hebben in elk van de partijen dezelfde waarde als waren zij door ambtenaren van die partij opgesteld (*Parl. St.*

Kamer 1969-70, nr. 589, 12). De rechtshulp, conform de BASS, omvat een variante op de aangifte tot het uitlokken van strafvervolgingen (art. 11) en rogatoire commissies (art. 17).

Ten gevolge van de inwerkingtreding van een overkoepelende communautaire reglementering binnen de Europese Unie, wordt de BASS thans alleen nog toegepast in de fiscale sector, m.n. douane, accijnzen en BTW (J. STUYCK, 'La Convention BENELUX du 29 avril 1969 concernant la coopération administrative et judiciaire et le droit communautaire', in M. FALLON & F. MANIET, *Sécurité des produits et mécanismes de contrôle dans la communauté européenne*, Brussel, E. Story-Scientia, 1991, 51 en 53); C. VAN DEN WYNGAERT, *La fraude au budget communautaire: administration de la preuve, extraterritorialité, coopération internationale. Rapport final* (18 mai 1993), z.pl., 25-26 en 41.

18 De latere activiteiten in Beneluxverband liepen grotendeels parallel met die van de Raad van Europa. Ook hier komt vooreerst tot stand het Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken van 27 juni 1962 (verder: BUV). De weinige afwijkingen die het BUV t.o.v. het ERV vertoont – hoofdzakelijk de regeling van de politieke samenwerking (art. 26-28), de mogelijkheid van directe contacten tussen de justitiële autoriteiten (art. 38) en van bestraffing van onwillige getuigen (art. 34) – zijn gerechtvaardigd door de nauwe politieke en geografische banden tussen de Beneluxpartners.

19 In tegenstelling tot het ERV, regelt het BUV de twee volgende vormen van politieke samenwerking:

- de afvaardiging, door de om rechtshulp verzoekende rechterlijke autoriteiten, van eigen ambtenaren om op het grondgebied van de aangezochte staat "behulpzaam" te zijn bij het opsporen en constateren van de strafbare feiten. Voorwaarde daartoe is de instemming van het lokale O.M. Het (opsporings)onderzoek zelf wordt uitgevoerd door de autoriteiten van de aangezochte staat, die in geen geval de strafvordering mogen overdragen. De afgevaardigde ambtenaren worden voorzien van een rogatoire commissie die vermeldt tot welke verrichtingen moet overgegaan worden (art. 26, eerste lid; vgl. art. 23 BASS). Zij hebben een adviserende rol en zullen alle inlichtingen verschaffen van aard om de rogatoire commissie tot een goed einde te brengen. Op hun verzoek wordt hun een gewaarmerkt afschrift van alle processen-verbaal en andere stukken waartoe de rogatoire commissie aanleiding geeft, overhandigd (art. 26, tweede lid);
- het achtervolgingsrecht, in spoedeisende gevallen, op het grondgebied van een andere partij, van een persoon die een uitleveringsdelict, naar de art. 2-5 van het BUV, zou hebben gepleegd. Is deze laatste voorwaarde niet vervuld, dan zouden de ambtenaren niet bevoegd zijn om het grondgebied van een andere verdragspartij te betreden, hetgeen dan weer het door hen verzamelde bewijsmateriaal "besmet" (Hoge Raad der Nederlanden, Strafkamer, arrest d.d. 26 april 1988, nr. 83.016, onuitg.). Art. 27, derde lid opent de mogelijkheid, n.a.v. de achtervolging, te handelen conform art. 26, zelfs indien geen rogatoire commissie voorhanden is: de achtervolgende politieambtenaren hebben het recht schriftelijk verslag uit te brengen over hun opdracht en de achtervolging – onderbroken of beëindigd – kan

het beginpunt van verdere opsporing vormen (A. KLIP, 'Extraterritoriale strafvordering', *DD* 1995, 1060; A. KLIP, 'Extraterritorial Investigations', in B. SWART en A. KLIP (eds), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 216).

Het achtervolgingsrecht vertoont een suppletief karakter t.o.v. de bevoegdheid van de plaatselijke autoriteiten, op wie de achtervolgende ambtenaren immers onmiddellijk een beroep moeten doen om de achtervolgde persoon staande te houden, te identificeren of te arresteren (art. 27, eerste lid). Blijkt dit onmogelijk wegens het spoedeisend karakter van hun optreden, dan kunnen de achtervolgende ambtenaren, binnen een straal van 10 km vanaf de grens, de achtervolgde persoon zelf staande houden en geleiden voor de plaatselijke openbare macht, op voorwaarde dat zij vooraf de achtervolging niet onderbraken (art. 27, tweede lid; vgl. art. 24 BASS). In beide gevallen volgen de justitiële overheden van de staat, waartoe de achtervolgende ambtenaren behoren, de voorschriften van art. 15 BUV wat de vraag om voorlopige aanhouding van de achtervolgde persoon ter fine van uitlevering betreft, behalve indien deze laatste een eigen onderdaan is van de staat waar hij zich bevond. Ook zullen zij om toepassing van de verkorte uitleveringsprocedure kunnen verzoeken (art. 19).

In tegenstelling tot het arrestatierecht, zou het achtervolgingsrecht op zich, onder bepaalde voorwaarden – o.m. het inlichten van de bevoegde overheden van de andere partij –, noch naar tijd, noch naar plaats beperkt zijn voor de Belgische federale politiekorpsen, nl. gerechtelijke politie en rijkswacht. Overigens zouden deze laatste privéplaatsen kunnen betreden onder dezelfde voorwaarden als hun plaatselijke collega's (Ch. JOUBERT en H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 254; C. FIJNAUT m.m.v. G. VAN GESTEL, 'De politieke samenwerking in het Belgisch-Nederlandse grensgebied', in *De reguliere politiediensten in België en Nederland. Hun reorganisatie en onderlinge samenwerking*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 181).

Voorts preciseert het BUV welke politieambtenaren gerechtigd zijn het achtervolgingsrecht uit te oefenen (art. 27, vierde lid).

Ten gevolge van de inwerkingtreding op 1 april 1994 van de Politiewet 1993 is het onderscheid tussen de Rijkspolitie en de Gemeentepolitie in Nederland opgeheven. Derhalve dienen in artikel 27, vierde lid BUV de laatste twee alinea's, volgens een verklaring van het Koninkrijk der Nederlanden, thans als volgt te worden gelezen:

“voor wat betreft Nederland, de ambtenaren aangesteld voor de uitvoering van de politietaak;
– voor België en Luxemburg, de leden van de gemeentepolitie behorende tot gemeenten waarvan het grondgebied zich op een afstand van minder dan tien kilometers van de grens bevindt”
(B.S. 28 januari 1995).

20 Ook legt het BUV de algemene voorwaarden vast waaronder de art. 26 en 27 toepassing kunnen vinden (art. 28, tweede en derde lid) en bepaalt het de rechtspositie van de betrokken ambtenaren indien zij tijdens de achtervolging hetzij het slachtoffer zouden worden van strafbare feiten, hetzij er zelf zouden plegen of nog, in geval van nood, dwangmiddelen en middelen tot verdediging zouden moeten gebruiken. In elk van deze hypothesen worden zij gelijkgesteld met de ambtenaren van de partij op het gebied waarvan zij optreden (art. 28, eerste en vierde lid).

Deze bepalingen worden vervolledigd door het “Protocol betreffende de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor ambtenaren die optreden op het grondgebied van een andere partij”, dat een aansprakelijkheids- en rechtsmachtverdeling tussen de partijen bevat (*Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478/1, 7-8; Chr. DE VALKENEER, ‘Le droit de poursuite sur le territoire d’un autre Etat contractant dans le cadre du traité d’extradition et d’entraide judiciaire Benelux et la résistance individuelle aux actes illégaux de l’autorité’ (noot onder Luik 16 oktober 1991), *Rev. dr. pén.* 1994, 112-115; R. SCREVEN, ‘Collaboration en matière pénale et tentatives d’harmonisation du droit pénal dans certains groupes d’Etats’, in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 604-605). Over de rechtsgevolgen van onrechtmatige handelingen gepleegd tijdens een achtervolging – men denke aan uitlevering na arrestatie buiten de 10 km-zone – bestaat geen gepubliceerde jurisprudentie.

21 Naar aanleiding van de discussie over de regeling van de politieke samenwerking in de SUO genieten de art. 26-28 BUV een verscherpte belangstelling, te meer daar m.n. art. 27 tussen de Benelux-staten van kracht zal blijven na de inwerkingstelling van de SUO (art. 41, achtste lid; over de gevolgen hiervan: Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 248-250).

Zo wordt het bescheiden karakter van deze bepalingen onderstreept – zij maken immers nog geen gewag van spontane doorgave van informatie noch van technische en personele samenwerking –, alsook het louter subsidiair karakter van de conservatoire maatregelen die de achtervolgende ambtenaren mogen treffen t.o.v. de klassieke uitlevering, kleine rechtshulp en overname van strafvervolgingen (H. ABBINK en S. S. BAKKER, ‘Enige aspecten van de kleine rechtshulp’, *DD* 1981, 660-661; Th. A. DE ROOS, ‘Droit de poursuite en akkoord van Schengen’, in G.P.M.F. MOLS (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 62; C. FIJNAUT, ‘De regeling van de politieke samenwerking: implicaties voor de politie in Nederland’, *DD* 1991, 770).

Bovendien rijst de vraag naar de toepasselijkheid van de verdragsbepalingen op de recentere politieke techniek van de grensoverschrijdende observatie. Sommige auteurs aanvaarden dat de art. 26 en 27 BUV, althans impliciet, ruimte laten voor “hand-over”-observatie en “surveillance” op voorwaarde dat reeds een rogatoire commissie voorhanden is (VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 76). Andere commentatoren zijn er minder van overtuigd: “...it may be doubted if, according to today’s standards, an implicit legal basis would be sufficient for such a strong infringement with both national sovereignty and the individual’s right to privacy. Furthermore, it seems that in the eyes of those who drafted the Schengen Convention, the Benelux Treaty did not address the method of observation. Unless the situation for cross-border pursuit, Schengen does not refer to relevant Benelux provisions which will or will not be changed or influenced by the Schengen regulation” (Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 130).

Ook over andere modaliteiten van grensoverschrijdende observatie, zoals preventieve observatie en die naar een ongekende eindbestemming, zijn de meningen verdeeld. Een rogatoire commissie is er mogelijk nog niet of het observatieteam zelf kan er belang bij hebben autonoom te blijven optreden en derhalve afwijzend staan t.o.v. inmenging, *a fortiori* t.o.v. controle, vanwege de plaatselijke overheid. Voor dergelijke gevallen zou het BUV geen bevredigende

oplossing bieden (R. DIERKENS e.a., *Grensoverschrijdende criminaliteit*, R.U. Gent – School voor criminologie, 1991, dl. 2, 497-498; C. FIJNAUT, 'De regeling van de politieke samenwerking: implicaties voor de politie in Nederland', *DD* 1991, 770; C. FIJNAUT, 'The Schengen Treaties and European Police Co-operation', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1993, 49; Ch. JOUBERT & H. BEVERS, 'La police et l'Europe', *Rev. sc. crim.* 1992, 719, vn. 68).

22 Naderhand experimenteert ook de Benelux met dezelfde nieuwe rechtshulpmodaliteiten als de Raad van Europa. Dit gebeurt vooreerst in het (niet inwerkinggetreden) Verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in strafzaken van 26 september 1968. Het zou het mogelijk maken de executie van een strafvonnis aan een andere staat over te dragen met het oog op de executie daarvan in die laatste staat (A.H.J. SWART en D.J.M.W. PARIDAENS, 'Recente wetgeving inzake internationale rechtshulp in strafzaken', *THEMIS* 1986, 335-340). Voormeld Beneluxverdrag lijkt een inspiratiebron te zijn geweest voor het hierboven vermeld EVIGS. Er zijn weliswaar verschillpunten. Zo is alleen het Beneluxverdrag toepasselijk op zgn. gedeeltelijke beslissingen die zich beperken tot de schuldigverklaring en geen straftoemeting inhouden (art. 25-29). Andersom behandelt het noch het louter "in aanmerking nemen" van het buitenlandse vonnis als basis voor recidive, noch de internationale erkenning van het "*ne bis in idem*"-beginsel ter voorkoming van herhaalde veroordelingen, op het grondgebied van verschillende partijen, wegens dezelfde strafbare feiten. Ten slotte wordt het (evenmin van toepassing geworden) Verdrag inzake het overnemen van strafvervolgingen, uitgewerkt op 11 mei 1974. Ook dit verdrag is nauw verwant aan een Europees verdrag, nl. het EVOS. Tussen beide teksten bestaan evenwel ook een aantal verschillpunten, wat de aanleiding tot overdracht alsook de imperatieve en facultatieve weigeringsgronden betreft (in detail: Y. BAAIJENS-VAN GELOVEN, *Overdracht van strafvervolging*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1989, 21-23 en 25-34).

Inmiddels zijn de werkzaamheden op het gebied van de rechtshulp in strafzaken geschorst ten gevolge van een gezamenlijke beslissing van de drie Ministers van Justitie van de lidstaten voor wie zij, zoals ook de eenmaking van het recht – voorzover mogelijk inzake strafrecht, nationale discipline bij uitstek! – voortaan moeten plaatsvinden in een ruimer verband, m.n. in dit van de EU (*Procès-verbal de la réunion du Bureau de la Commission Benelux pour l'Etude de l'Unification du Droit*, Brussel, 9 oktober 1984, 2).

C. EUROPESE UNIE

1. De Europese politieke samenwerking

23. Op het huidige grondgebied van de EU hebben de toenmalige EG-Leden aanvankelijk, bij gebrek aan een conventionele grondslag, de samenwerking in strafzaken gesitueerd in de marge van de oprichtingsverdragen, m.n. in het

algemeen raam van de intergouvernementele Europese Politieke Samenwerking (verder: EPS).

De Europese Gemeenschap is opgericht door drie verdragen:

- de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal door het Verdrag van Parijs van 18 april 1951, goedgekeurd door de Wet van 25 juni 1952 (B.S. 6 augustus 1952);
- de Europese Economische Gemeenschap door het Verdrag van Rome van 25 maart 1957, goedgekeurd door de Wet van 2 december 1957 (B.S. 25 december 1957);
- de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie door het Verdrag van Rome van 25 maart 1957, goedgekeurd door de Wet van 2 december 1957 (B.S. 25 december 1957).

Geen van deze verdragen kent aan de instellingen van de EG expliciet bevoegdheden toe inzake straf- en strafprocesrecht. De handhaving van het gemeenschapsrecht wordt door hen derhalve bij uitsluiting verzekerd door civiele *c.q.* administratieve sancties (G. GRASSO, 'A new approach to Community administrative penalties', in COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Seminar on the legal protection of the financial interests of the Community: Progress and prospects since the Brussels seminar of 1989*, Dublin, Oak Tree Press, 1994, 30-42; W.C. VAN BINSBERGEN, 'Le droit pénal des Communautés européennes', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 203-225; J. VERVAELE, *EEG-fraude en Europees economisch strafrecht*, Deventer, Kluwer, 1991, 5-15).

Voor de handhaving van haar normen door penale sancties, is de Gemeenschap aangewezen op het strafrecht van de lidstaten. Hierdoor ondergaat dit laatste op zijn beurt de invloed van het communautair recht: ofwel kan een lidstaat zich ertoe verplichten aan de toepassing van bepaalde voorschriften van intern strafrecht te verzaken omdat zij strijdig zijn met het gemeenschapsrecht (zgn. negatieve doorwerking), ofwel moet hij voorzien in de uitwerking van nieuwe strafbepalingen om te voldoen aan zijn verplichtingen uit datzelfde gemeenschapsrecht (zgn. positieve doorwerking) (J. DINE, 'European Community Criminal Law', *Crim. L.R.* 1993, 246-254; H.G. SEVENSTER, 'Criminal Law and EC Law', *CMLR* 1992, 39-53; B. SPRIET, 'De doorwerking van het Europees gemeenschapsrecht in de strafbaarstelling van het interne Belgische strafrecht', *R.W.* 1995-96, 1159-1171).

Sinds het einde van de jaren zeventig groeide echter de overtuiging dat alleen strafrechtelijke sancties de naleving van de EG-normen op afdoende wijze kunnen afdwingen. De EG-Leden bleken toen nog steeds niet bereid afstand te doen van hun nationale bevoegdheden ter zake t.b.v. de supranationale organisatie. In 1976 b.v. werden twee projecten (de zgn. "Eurocrimes"-projecten) m.b.t. de strafrechtelijke bescherming van de financiële belangen van de Gemeenschappen en de vervolging van inbreuken op de bepalingen van de verdragen ter tafel gelegd. Zij legden aan de Leden volgende verplichtingen op: voormelde financiële belangen gelijk te stellen met nationale financiële belangen en desbetreffende misdrijven strafrechtelijk te beteugelen, alsook de overdracht van strafvervolgingen en de kleine rechtshulp in strafzaken te normeren. Er kon over geen van beide voorstellen een consensus bereikt worden: de overdracht van strafvervolgingen bleek onverenigbaar met de Angelsaksische traditie van de "common law" en de eis van de orale bewijslevering, terwijl ook de bevoegdheid van het Hof van Justitie t.a.v. de interpretatie van de concept-instrumenten aanleiding gaf tot onoverkomelijke meningsverschillen (J.J.E. SCHUTTE, 'The European Market of 1993: A Test for a Regional Model of Supranational Criminal Justice or of Inter-Regional Cooperation?', in ESER & LAGODNY, 403-404; C. VAN ACKER, *Communautaire sanctionering van ondernemingen*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1987, 22-23).

De actuele behoefte aan een meer efficiënte repressie van de toenemende subsidiefraude, die tot nu

toe hoofdzakelijk door de soms ontoereikende strafwetgevingen van de lidstaten kan bestreden worden, heeft inmiddels nieuwe initiatieven uitgelokt.

24 Omstreeks het einde van de jaren zeventig hebben individuele Leden van de EG, geconfronteerd met het euroterrorisme van de Duitse “Rote Armee Fraktion” en de Italiaanse “Brigate Rosse”, toch gepoogd problemen van internationale rechtshulp in strafzaken op een specifieke wijze aan te pakken. De initiatieven daartoe werden genomen in het raam van de intergouvernementele concertatie tussen staatshoofden en regeringsleiders binnen de EPS, dus buiten het communautaire rechtssysteem.

In juni 1980 lag een “ontwerp-verdrag betreffende de samenwerking in strafzaken” voor, dat in 32 artikelen een gedetailleerde juridische vormgeving aan het algemeen rechtsbeginsel “*aut dedere, aut iudicare*” verzekerde. Het regelde uiteraard de uitlevering (art. 2-17), maar legde tevens aan de hiertoe aangezochte staat de gecorreleerde verplichting op de vermoedelijke daders van limitatief opgesomde, zwaarwichtige strafbare feiten ter fine van vervolging voor de eigen gerechtelijke overheden te brengen, indien hij het uitleveringsverzoek afwees (art. 18-22). Dit project van Franse makelij, dat bekend werd als de “espace judiciaire européen”, kon in juni 1980 niet eens voor ondertekening worden opengesteld wegens verzet vanwege Nederland. De kritiek sloeg toen reeds niet alleen op de inhoud – een eenvoudig conglomeraat van bepalingen uit diverse Europese rechtshulpverdragen, oorspronkelijk uitgewerkt in de Raad van Europa en van zekere voorbehouden daarbij –, maar ook op de vrijwel ondoorzichtige totstandkomingsprocedure die zich, in een sfeer van “Geheimdiplomatie”, volledig buiten de communautaire organen om ontwikkeld had (in detail: R. DE GOUTTES, ‘Variations sur l’espace judiciaire pénal européen’, *Recueil Dalloz Sirey* 1990, 245-246; P. MERTENS, ‘L’espace judiciaire européen ou la trahison des démocrates’, *Les cahiers du libre examen* maart 1980, 53-62; F. THOMAS, ‘L’espace judiciaire européen’, *DD* 1981, 549-553; C. VAN DEN WYNGAERT, ‘L’espace judiciaire européen: vers une fissure au sein du Conseil de l’Europe’, *Rev. dr. pén.* 1981, 511).

Sinds kort slaat de term op een project, in november 1995 gelanceerd door F. DE ANGELIS, Directeur van de DG XX (Europese Commissie) met het oog op de studie van de “... possibilités et problèmes concernant l’Union européenne en tant qu’ ‘espace judiciaire européen’, par analogie aux espaces judiciaires nationaux dans chaque état membre” (C. VAN DEN WYNGAERT, *Etude espace judiciaire européen. Règles de compétence et extra-territorialité*, z.pl., mei 1996, 2).

25 Deze mislukking heeft de EG-Leden ertoe aangezet prioriteit te geven aan de voltooiing, steeds in het raam van de EPS, van een aantal akkoorden met een meer beperkte draagwijdte. Eens te meer vereenvoudigen zij bestaande Europese rechtshulpverdragen teneinde de toepassing ervan te vergemakkelijken (R. DE GOUTTES, ‘Variations sur l’espace judiciaire pénal européen’, *Recueil Dalloz Sirey*, 1990, 250).

Als eerste realisatie komt in aanmerking de “Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees verdrag tot bestrijding van terrorisme tussen de lidstaten van de Europese Gemeenschappen”, opgemaakt te Dublin op 4 december 1979. Zij werd door België goedgekeurd door de Wet van 2 september 1985 (B.S.

5 februari 1986). De Overeenkomst van Dublin biedt de mogelijkheid aan de EG-Leden de depolitisering van terroristische criminaliteit verder door te voeren. Hiertoe werkt zij twee mechanismen uit, bij uitsluiting t.b.v. het uitleveringsverkeer met andere EG-Partners: ofwel worden de relevante bepalingen van het Europees verdrag (m.n. de art. 1-8 en 13) toepasselijk ook voor die EG-staten die het niet geratificeerd hebben (art. 2, tweede lid), ofwel wordt mogelijk aan de reserve verzaakt door die EG-staten die voormeld verdrag wel bekrachtigd hebben, maar gebruik gemaakt hebben van art. 13 (art. 2, eerste lid). De Overeenkomst is evenwel nog niet van kracht bij gebrek aan bekrachtiging door alle lidstaten (art. 6) (T. STEIN, 'Die Bekämpfung des Terrorismus im Rahmen der Mitgliedstaaten der Europäischen Gemeinschaften', *ZAÖRV* 1980, 312-318).

Aanleiding tot de uitwerking van de Overeenkomst van Dublin gaf het art. 13 van het ETV, dat het uitgangspunt zelf van het instrument, volgens welke terroristische delicten ook ter fine van uitlevering als zwaarwichtige misdrijven van gemeen recht moeten behandeld worden, volledig zou ondergraven. Het laat immers de partijen vrij, door een voorbehoud bij ondertekening of bekrachtiging, vooralsnog "... de uitlevering te weigeren voor elk in artikel 1 genoemd strafbaar feit dat hij [de aangezochte staat] beschouwt als een politiek delict, als een met een politiek delict samenhangend feit of als een feit ingegeven door politieke motieven...". Weliswaar is voormelde staat dan verplicht zelf over te gaan tot vervolging van de dader (art. 6-7). Tien van de negentien verdragspartijen, waaronder België (*B.S.* 5 februari 1986, 1387) hebben dergelijk voorbehoud gemaakt. Uit deze omstandigheid hebben bepaalde auteurs geconcludeerd tot de mislukking van het gehele opzet (J. KELLY, 'Problems of establishing a European judicial area', *Straatsburg*, 12-14 november 1980, stuk AS/Pol/Coll/Terr [32] 8, 3, gestencild).

26 Naderhand is België partij geworden bij:

– de "Overeenkomst betreffende de toepassing tussen de lidstaten van de Europese Gemeenschappen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de overbrenging van gevonniste personen" opgemaakt te Brussel op 25 mei 1987 en goedgekeurd door de Belgische Wet van 19 juni 1990 (*B.S.* 15 december 1990). Het basisverdrag van 21 maart 1983 bewerkt, onder bepaalde voorwaarden (art. 3), de overbrenging van een gevonniste gedetineerde van de staat van veroordeling naar de staat waarvan hij onderdaan is, om er de reststraf te ondergaan (art. 2, tweede lid). De techniek van de Overeenkomst is vergelijkbaar met diegene die aangewend werd in de Overeenkomst van Dublin: toepasselijkheid van het Basisverdrag tussen twee EG-staten, zelfs indien één ervan dit instrument niet heeft bekrachtigd (art. 1, tweede lid) en verval van de oorspronkelijke restrictieve verklaringen erbij in de verhoudingen tussen EG-Partners (art. 3). De specifieke inbreng van de Overeenkomst bestaat in de assimilatie die art. 2 bewerkt tussen "eigen onderdanen" naar intern staatsrecht en "onderdanen van de EG" die gewoonlijk op het grondgebied verblijven van een lid waarvan zij de nationaliteit niet bezitten. Concreet betekent dit dat een gevonniste EG-burger een vrijheidsstraf, uitgesproken in een partij bij het basisverdrag, verder kan ondergaan, niet alleen in zijn staat van herkomst maar ook in de EG-staat waar zijn "vaste en legale woonplaats" gevestigd is. Deze verruiming plaatst nationalen en residenten op voet van gelijkheid, zoals sindsdien ook formeel vereist door o.m. de art. 8A en 8B van het Verdrag van Maastricht (R. KOERING-JOULIN, 'L'entraide judiciaire répressive au sein de l'Union européenne', in M. DELMAS-MARTY (ed.), *Quelle*

politique pénale pour l'Europe?, Parijs, Economica, 1993, 177). Benevens door België, werd de Overeenkomst bekrachtigd door Denemarken, Ierland, Italië en Spanje.

Behalve voor Ierland, is de Overeenkomst anticipatief inwerkinggetreden op basis van een verklaring door de overige partijen, conform art. 4, derde lid van het instrument, dat het mogelijk maakt de termijn van 90 dagen na de datum van neerlegging van alle akten van bekrachtiging te omzeilen.

– het “Akkoord tussen de lidstaten van de Europese Gemeenschappen betreffende de vereenvoudiging en de modernisering van de wijze van toezending van uitleveringsverzoeken”, opgemaakt te Donostia-San Sebastian op 26 mei 1989 en goedgekeurd door de Belgische Wet van 22 april 1997 (*B.S.* 22 november 1997). Het opent de mogelijkheid voor de partijen een centrale autoriteit – voor België m.n. het Ministerie van Justitie – aan te wijzen, belast met het toezenden en het in ontvangst nemen van uitleveringsverzoeken (art. 1). Verder voorziet het in de verzending van voormelde verzoeken via telekopieerapparaten, mits gebruik van crypto-apparatuur om de confidentialiteit van de procedure te waarborgen (art. 2-4; zie ook: *Trema* 1990, 120-131). Benevens door België, werd het Akkoord bekrachtigd door de Duitse Bondsrepubliek, Italië, Luxemburg, Nederland en Spanje.

België heeft de verklaringen van anticipatieve inwerkingtreding, conform art. 5, derde lid, niet afgelegd, wellicht omdat art. 3 van de Uitleveringswet nog moet worden gewijzigd om de toepassing van art. 4 van het instrument m.b.t. de echtheid van de uitleveringsdocumenten mogelijk te maken (*Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 407/1, 19). Voor België is het Akkoord derhalve nog niet in werking getreden.

België heeft volgende conventies nog niet bekrachtigd:

– de “Overeenkomst inzake de toepassing van het beginsel ‘*ne bis in idem*’”, bekrachtigd door Denemarken, de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Griekenland, Italië, Nederland en Portugal (Brussel 25 mei 1987, *Trb.* 1987, nr. 167). De tekst van de Overeenkomst is inmiddels opgenomen in de art. 54-58 van de SUO.

– de “Overeenkomst inzake de tenuitvoerlegging van buitenlandse strafvonnisen”, bekrachtigd door Nederland en Spanje (Brussel 13 november 1991, *Trb.* 1992, nr. 39). De Overeenkomst regelt overname en overdracht van de tenuitvoerlegging van die strafvonnisen die bij uitsluiting een vrijheidsstraf of een geldboete of nog een combinatie van beide opleggen. Zij is toepasselijk op de overdracht van de executie van vrijheidsstraffen zelfs wanneer de veroordeelde zich heeft onttrokken aan de tenuitvoerlegging in de veroordelende staat en zich, na ontvluchting, in de staat van herkomst bevindt.

– de “Overeenkomst betreffende de overdracht van strafvervolgning”, bekrachtigd door Frankrijk (Rome 6 november 1990, onuitg.). De Overeenkomst komt *mutatis mutandis* overeen met het EVOS, zij het in verkorte vorm.

Over de bekrachtigingen wordt geregeld geïnformeerd in de rubriek “Internationaal strafrecht” van *Panopticon* en *DD*.

Globaal gezien betreft het instrumenten die niet echt vernieuwend lijken t.a.v. de rechtshulpverdragen van de Raad van Europa en van de Benelux en die, bovendien, grotendeels onderdelen van het oude Franse ontwerp inzake de “*espace judiciaire européen*” hernemen (C. KESSEDIAN, ‘*La circulation des jugements pénaux dans l'Europe communautaire*’, in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*,

Parijs, Litec, 1992, 139-146; C. VAN DEN WYNGAERT, 'De internationale samenwerking in strafzaken tussen de Twaalf. Algemeen kader', *Panopticon* 1992, 551).

De wijze waarop de EG-staten de rechtshulp in strafzaken benaderden, kon verwondering wekken. In de eerste plaats pasten zij verdragen van de Raad van Europa, zoals het ETV en het Overbrengingsverdrag, aan teneinde "de justitiële samenwerking [...] in de strijd tegen geweld daden te versterken" en "het toepassingsgebied ervan te verruimen en de werking ervan te verbeteren". Blijkbaar werden de behoefte aan en de politieke wil tot dergelijke actie in hoofde van de Leden verkeerd ingeschat, vermits het onvoldoende aantal bekrachtigingen tot op vandaag de algemene inwerkingtreding van de instrumenten belet. Met KLIP kan worden betreurd dat uit de relatieve mislukking nog steeds geen lering is getrokken binnen de EU, wel integendeel (A. KLIP, 'Uniestrafrecht is op hol geslagen', *NJB* 1997, 668). Overigens werd bij dit alles de meer fundamentele vraag gesteld of de EG-partijen zich nog lang konden beperken tot tussenstaatse rechtshulp of, integendeel, binnen afzienbare tijd een strafrechtssysteem op federaal model moesten ontwerpen (voor denkpistes ter zake: U. SIEBER, 'Europäische Einigung und Europäisches Strafrecht', *ZStW* 1991, 957-979).

2. De Schengen-ruimte

27 De behoefte aan specifiek communautair overleg over problemen van politie en justitie rees eerst echt naar aanleiding van de discussies over het bewerken, binnen de EG, van de globale fusie van de twaalf nationale markten van de toenmalige lidstaten tot één enkele interne markt, zonder enige belemmering in het vrij verkeer van personen, goederen en diensten. Te dien einde zouden de personencontroles aan de binnengrenzen tussen de partijen afgeschaft worden. Dit laatste vereiste zgn. "compensatoire maatregelen" tegen het verdwijnen van voormelde controles.

De discussie leidde tot de publicatie van het "Witboek over de voltooiing van de interne markt", dat in juni 1985 door de Europese Commissie t.b.v. de Europese Raad werd uitgewerkt. Het bevatte summieri voorschriften van strafrechtelijke aard, die strekten tot de harmonisatie van de diverse reglementeringen inzake wapens, verdovende middelen en uitlevering. Deze uniformering diende gepaard te gaan met een verbeterde samenwerking tussen de nationale politiekorpsen en met een verscherping van de controle aan de buitengrenzen van de EG. Het geheel van deze maatregelen zou, in de ogen van de Commissie, "volstaan" om, zonder noemenswaardige veiligheidsproblemen, de personencontroles aan de binnengrenzen van de Gemeenschap te kunnen afschaffen (C.F. RÜTER, 'Eliminatie door harmonisatie, Nederlands strafrecht na 1990', *AA*, 1989, 212).

De grondslagen van het "Witboek" werden in positiefrechtelijke termen omgezet door de Europese Akte van 17-28 februari 1986, goedgekeurd door de Wet van 7 augustus 1986 en inwerkinggetreden op 1 juli 1987 (*B.S.* 28 januari en 21 juli 1987). Dit instrument voegt een art. 8a in in het EG-Verdrag: de Gemeenschap wordt tot doel gesteld het totstandbrengen van een interne markt zonder binnengrenzen, waarin het vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is verzekerd. Dit doel zou vóór 1 januari 1993 moeten verwezenlijkt worden.

De lidstaten kwamen evenwel niet tot een consensus over de implicaties van art. 8a. Er bestond bij hen twijfel over de vraag of regelgeving inzake vrij verkeer van personen, vooral van onderdanen van derde landen, en migratiebeleid t.o.v. diezelfde derde landen wel tot de bevoegdheden van de Gemeenschap behoorde (H. VERSCHUEREN, 'Het vrije verkeer van personen in de Schengen-verdragen', in C. FIJNAUT, J. STUYCK en P. WYTINCK (eds), *Schengen: Proeftuin voor de Europese Gemeenschap?*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 17-20).

28 De verschillen van inzicht tussen de Twaalf en het standpunt van de Commissie, die de afschaffing van de binnengrenscontroles en de uitwerking van de daarbij passende "compensatoire maatregelen" eerder buiten het communautair verband situeerde, zijn vijf EG-Leden – België, Frankrijk, Luxemburg, Nederland en de Duitse Bondsrepubliek – begonnen met te anticiperen op de realisatie van de voorstellen van voormeld "Witboek" en een beperkt, intergouvernamenteel initiatief te nemen. Dit heeft vorm gekregen in het "Akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen", ondertekend te Schengen op 14 juni 1985 (over de concrete aanleiding tot de uitwerking ervan, zie o.m.: J. COSTA-LASCOUX, 'De Schengen à Maastricht: libertés et contrôles dans l'Europe des citoyens', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 129-132; Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 33-34).

Het Akkoord bestaat uit 33 artikelen, onderverdeeld in twee Titels (*Trb.* 1985, nr. 102).

Titel I behandelt de op korte termijn te treffen maatregelen om, t.b.v. de onderdanen van de lidstaten van de Europese Unie, de douaneformaliteiten aan de gemeenschappelijke grenzen van de vijf verdragspartijen te beperken (art. 1-16). Titel II detailleert enkele op lange termijn te treffen maatregelen "tot bescherming van de veiligheid en tot verhinderend van de illegale immigratie van onderdanen van staten die geen lid zijn van de Europese Gemeenschappen" (art. 17). Hieronder vallen de harmonisatie van de wetgevingen inzake verdovende middelen, wapens en explosieven alsook van het visumbeleid (art. 19 en 20). Bovendien zullen de partijen besprekingen openen over: "(...)

b) de bestudering van eventuele moeilijkheden bij de toepassing van de akkoorden inzake internationale rechtshulp en uitlevering, teneinde de meest geschikte oplossingen te vinden ter verbetering van de betrekkingen tussen de partijen op die gebieden;

c) het zoeken naar middelen tot gemeenschappelijke misdaadbestrijding, o.m. door eventuele invoering voor politieambtenaren van een achtervolgingsrecht, rekening houdend met de bestaande communicatiemiddelen en de internationale rechtshulp." (art. 18).

Het Akkoord is, wat de maatregelen op korte termijn betreft, op 1 maart 1986 in werking getreden (*Trb.* 1986, nr. 34).

Nederland zou de partij zijn waarvan het Parlement bij de bekrachtiging het nauwst betrokken was (J.P. ALAUX, 'Comment les démocraties occidentales préparent la société plurielle. En Europe: "sécurité" d'abord?', *Le Monde diplomatique* februari 1990, 20; C.A. GROENENDIJK, 'Schengen, democratie en binnenlands toezicht op vreemdelingen door de politie', in G. MOLS (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 7).

29 Het werd vrij spoedig duidelijk dat de verdragsstaten het alleen na lange onderhandelingen over de zgn. maatregelen op lange termijn eens zouden kunnen worden. Teneinde een vlotte gedachtewisseling te bevorderen werd onmiddellijk na de goedkeuring van het Akkoord van Schengen een uitgebreide overlegstructuur in het leven geroepen. Zij bestond uit vier werkgroepen respectievelijk bevoegd voor zaken van politie en veiligheid, personenverkeer, vervoer en douane. Deze werkgroepen brachten verslag uit aan de zgn. Centrale Onderhandelingsgroep, die zelf de beslissingen voorbereide van de zgn. vergadering van staatssecretarissen, het hoogste politieke echelon. Het Secretariaat-Generaal van de Benelux Economische Unie stelde de nodige administratieve infrastructuur ter beschikking (in detail: M.I.C. HOEFMAN, 'Internationale samenwerking ondanks en dankzij Schengen', *Algemeen Politieblad* 1990, 149-153; L. CHOCHÉYRAS, 'La convention d'application de l'accord de Schengen', *AFDI* 1991, 809-810; J.J.E. SCHUTTE, 'Schengen: its meaning for the free movement of persons in Europe', *CMLR* 1991, 550-551).

De discussies verliepen moeizaam: aan de ene kant besliste Frankrijk in 1986 naar aanleiding van terroristische aanslagen de visumplicht onder bepaalde voorwaarden opnieuw op te leggen; aan de andere kant stelde de Duitse Bondsrepubliek in december 1989 de ondertekening van de tekst uit om, in het vooruitzicht van de Duitse eenmaking, een bevredigende oplossing te kunnen vinden voor de burgers van de gewezen DDR die het Schengen-territorium zouden willen betreden (H.U. JESSURUN D'OLIVEIRA, 'Schengen uitgerangeerd?', *NJB* 1990, 129-130.)

Uiteindelijk werd toch een consensus bereikt en geconcretiseerd in de "Overeenkomst ter uitvoering van het Akkoord van Schengen van 14 juni 1985 tussen de regeringen van de staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en de Franse Republiek betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen", te Schengen ondertekend op 19 juni 1990 en goedgekeurd door de Wet van 18 maart 1993 (*B.S.* 15 oktober 1993; verder: SUO). Via latere protocollen zijn Denemarken (december 1996), Italië (november 1990), Finland (december 1996), Griekenland (november 1992), Oostenrijk (april 1995), Portugal (juni 1991) Spanje (juni 1991) en Zweden (december 1996) tot de Overeenkomst toegetreden.

Overigens bewerkte het Uitvoerend Comité (art. 131-133 SUO) een speciale samenwerkingsovereenkomst met Noorwegen en IJsland, die gesloten werd te Luxemburg op 19 december 1996 (G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, derde dl., III.B. – 19.12.1996 – 1-5; over het verloop van de onderhandelingen: W. VAN DE RIJT, lezing gehouden voor het European Institute of Public Administration te Maastricht op 23-24 februari 1997, 19 p. (gestencild).

De Overeenkomst was reeds in september 1993 inwerkinggetreden, maar is pas op 26 maart 1995 ook daadwerkelijk inwerkinggesteld t.a.v. de vijf initiële verdragspartners alsook t.a.v. Portugal en Spanje (*B.S.* 2 juni 1995), nadat aan de voorwaarden voor de toepassing ervan in die partijen was voldaan en de controles aan de buitengrenzen effectief geworden waren (Gemeenschappelijke verklaring bij art. 139; J. STURM, 'Das Schengener Durchführungsbereinkommen-SDÜ', *Krim.* 1995, 162-163). T.a.v. Italië is de inwerkingstelling op 26 oktober 1997 geschied en t.a.v. Griekenland en Oostenrijk op 1 en 8 december 1997. Zij is progressief en zal volledige uitwerking hebben op 29 maart 1998.

30 Dit tweede instrument beoogt gestalte te geven aan het streven dat ook aan de basis lag van het Akkoord zelf, te weten het afschaffen, aan de gemeenschappelijke binnengrenzen tussen de partijen, van de controles op het verkeer

van personen alsook het vereenvoudigen van het goederenverkeer.

Het corpus ervan telt 142 artikelen en is onderverdeeld in acht Titels. Het wordt vervolledigd door een Slotakte m.i.v. zes Gemeenschappelijke Verklaringen, een Protocol m.i.v. drie Eenzijdige Verklaringen, een Gemeenschappelijke Verklaring m.i.v. een lijst van in de toekomst te bespreken onderwerpen en een Verklaring van de ministers en staatssecretarissen (voor een globale bespreking: G. RENAULT, *Schengen, un modèle pour l' Europe pénale?*, Brussel, Larcier, 1995, 141 p.).

Titel I bevat de definitie van een aantal begrippen die in de tekst frequent voorkomen, zoals b.v. “binnengrenzen”, “buitengrenzen”, “intra-vlucht”, “vreemdeling”, “asielverzoek” en “asielzoeker” (art. 1). Titel II is gewijd aan de afschaffing, wat het personenverkeer betreft, van het toezicht aan de binnengrenzen, aan een aantal maatregelen die de harmonisering van het visumbeleid van de partijen mogelijk dienen te maken en aan de modaliteiten van het reisverkeer van personen die geen onderdaan zijn van één van de lidstaten van de Europese Gemeenschappen (art. 2-38). Titel IV stelt het zgn. Schengen-informatiesysteem in dat signaleringen van personen en voorwerpen via geautomatiseerde bevraging ter beschikking stelt van de verdragsstaten, bij de uitoefening zowel van grenscontroles aan de buitengrens als van politie- en douanecontroles in het binnenland (art. 92-119). Dezelfde Titel IX bevat tevens bepalingen over de bescherming van persoonsgegevens en over de verdeling van de kosten verbonden aan de werking van het systeem.

Een merkkelijk meer summiere Titel V is afgestemd op de vereenvoudiging van het goederenverkeer over de binnengrenzen, evenwel samen met een verscherpt toezicht op de binnengrensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen (art. 120-125). Titel VI beoogt de bescherming van de persoonsgegevens (art. 126-130).

Titel VII strekt tot de oprichting van een “Uitvoerend Comité” dat o.m. toezicht moet uitoefenen op de juiste toepassing van de Uitvoeringsovereenkomst (art. 131-133). Voormeld “Uitvoerend Comité”, dat bestaat uit die leden van de regeringen van de partijen die naar nationaal recht verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de Uitvoeringsovereenkomst, heeft inmiddels een “Reglement van Orde” vastgesteld, volgens welk de vergaderingen van het Comité, waarop de EU-Commissie uitgenodigd wordt, niet openbaar zijn. De beslissingen ervan worden met eenparigheid van stemmen genomen (DD 1994, 864).

Titel VIII houdt de slotbepalingen in (art. 134-142).

31 In deze waaier van uiteenlopende regelingen en voorschriften behandelt Titel III, onder de hoofding “Politie en veiligheid” en in niet minder dan zeven hoofdstukken en een vijftigtal artikelen, grondig van elkaar verschillende onderwerpen van internationaal strafrecht.

De Schengenlanden hebben op het afschaffen van de onderlinge binnengrenzen op precies dezelfde wijze gereageerd als voordien de staten van de Benelux in dezelfde situatie, nl. door het verstrakken van de onderlinge rechtshulp in strafzaken (zie de preambule van het BUV).

Komen achtereenvolgens aan bod:

- de kleine rechtshulp in strafzaken (art. 48-53). Deze bepalingen strekken tot aanvulling van ERV en BUV, zonder evenwel af te doen aan verdergaande bilaterale afspraken tussen de partijen;
- de toepassing van het beginsel “*ne bis in idem*” op buitenlandse rechterlijke uitspraken (art. 54-58);
- de uitlevering of overlevering van een persoon door een verdragsstaat aan een andere ter fine van strafvervolging *c.q.* strafexecutie (art. 59-66). Dit hoofdstuk strekt ertoe het EUV en het BUV aan te vullen en de toepassing ervan te vergemakkelijken (art. 59). Art. 60 is opmerkelijk waar het bepaalt: “In de verhouding tussen twee Overeenkomstsluitende partijen, waarvan er één geen

partij is bij het Europees verdrag betreffende uitlevering, zijn de bepalingen van dat verdrag toepasselijk...”. Hierdoor werd België, enig Schengenland dat het EUV nog niet had bekrachtigd, toch verplicht dit instrument toe te passen in zijn uitleveringsverkeer met de andere Schengenpartners. Concreet betekent dit dat de bilaterale uitleveringsverdragen met de Duitse Bondsrepubliek, Spanje, Frankrijk en Portugal vervielen. Daarenboven werden de bepalingen van de SUO, die ter zake verder strekten dan die van het EUV, toepasselijk, alsook de bepalingen die de toepassing van het EUV vergemakkelijkten (*Ministeriële Omzendbrief*, 15763). Aan deze overgangsfase is een einde gekomen ten gevolge van de goedkeuring, door de Wet van 22 april 1997 (*B.S.* 22 november 1997), van het EUV en van de twee Aanvullende Protocollen van resp. 15 oktober 1975 en 17 maart 1978;

- de overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen die tot gevolg heeft dat een veroordeelde een vrijheidsstraf ondergaat in een verdragsstaat die niet de staat van veroordeling is (art. 67-69);
- de politieke samenwerking.

32 De SUO codificeert in Titel III onder de hoofding “Politie en veiligheid” niet alleen gevestigde politiepraktijken (art. 39-47), maar laat ook ruimte voor recentere samenwerkingsvormen, zoals de grensoverschrijdende gecontroleerde aflevering in de bestrijding van de illegale drugshandel (art. 73; in detail over deze verdragsbepaling: Chr. DE VALKENEER, ‘Les opérations sous-couvertures et la recherche proactive dans les instruments internationaux’, in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 361-367). Tevens erkent zij het recht van partijen initiatieven te nemen die in het bijzonder afgestemd zijn op grensgebieden: rekening houdende met de lokale omstandigheden en de technische mogelijkheden, brengen zij er, op korte termijn, rechtstreekse telefoon-, radio-, telex- en andere verbindingen tot stand teneinde de politie- en douanesamenwerking te vergemakkelijken, in het bijzonder met het oog op het tijdig doorgeleiden van informatie m.b.t. de grensoverschrijdende observatie en achtervolging. Op lange termijn zullen zij m.n. de volgende mogelijkheden onderzoeken: uitwisseling van materiaal of detachering van contactambtenaren die zijn uitgerust met passende radioapparatuur, uitbreiding van de in de grensgebieden gebruikte frequentiebandbreedten, de inwerkingstelling van één gemeenschappelijke verbinding voor de in deze gebieden optredende politie- en douanediensten, coördinatie van hun aankoopprogramma’s voor communicatieapparatuur (art. 44). Ten slotte organiseert de Uitvoeringsovereenkomst een niet verplichte, spontane informatie-uitwisseling die van belang kan zijn voor de bestrijding van toekomstige delicten, ter voorkoming ervan of ter afwending van gevaar voor de openbare orde en veiligheid (art. 46) en voorziet zij in de detachering van contactambtenaren met assisterende en adviserende rol (art. 47). Aldus bekrachtigt en veralgemeent zij een dynamische samenwerkingsmodaliteit die zich tot dan toe in Europa had ontwikkeld onder impuls van het TREVI-overleg, dat zelf volgt uit een beslissing van de Europese Raad van december 1975 volgens welke de ministers van de Negen, verantwoordelijk voor politie en veiligheid – in België de Ministers van Justitie en Binnenlandse

Zaken – geregeld zouden samenkomen om informeel overleg te plegen over problemen van openbare orde en inwendige veiligheid (M. MASSE, 'L'espace Schengen. II. Développements de l'entraide répressive internationale', *Rev. sc. crim.* 1992, 80; J.J.E. SCHUTTE, 'Schengen: its meaning for the free movement of persons in Europe', *CMLR* 1991, 555).

33 De eigenlijke codificatie van de samenwerkingsmodaliteiten behelst in het bijzonder:

– algemene samenwerking m.i.v. de gegevensuitwisseling (art. 39)

De politiediensten verlenen elkaar, met inachtneming van het nationaal recht en binnen de grenzen van hun bevoegdheden, autonoom bijstand voor de voorkoming en opsporing van strafbare feiten voorzover het verzoek, qua formulering en behandeling, naar nationaal recht niet aan de justitiële autoriteiten is voorbehouden en het inwilligen ervan geen dwangmiddelen vereist.

De inhoud van de beschreven samenwerking wordt overigens niet gepreciseerd. Wel moet zij buiten elke gerechtelijke interventie en de daarmee verband houdende rechtshulp worden gesitueerd, waardoor zij in feite tot de opsporingsfase wordt beperkt (eerste lid).

Art. 39 – in zijn geheel trouwens – erkent duidelijk de nationale soevereiniteit en een van zijn corollaria, m.n. de eerbied voor de interne wetgeving van de partijen, zowel wat de bevoegdheden van de rechterlijke macht betreft als de grondrechten van de burgers o.m. inzake de bescherming van hun privéleven (J. MONTREUIL, 'La coopération policière européenne', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 72; door de Belgische overheid dient m.n. de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens te worden geëerbiedigd).

Schriftelijke informatie kan door de verzoekende partij slechts met toestemming van de bevoegde justitiële autoriteiten van de aangezochte partij tot bewijslevering van het tenlastegelegde feit worden aangewend (tweede lid). Het betreft hier een *ad hoc* "specialiteitsvoorwaarde" die moet vermijden dat de politieke samenwerking de rechtshulp *sensu stricto*, m.n. tussen justitiële overheden, vervangt (A.H.J. SWART, 'Politie en veiligheid in het Akkoord en de Overeenkomst van Schengen', *NJB* 1991, 210). Niet-naleving van art. 39, tweede lid wordt niet gesanctioneerd, althans niet door de SUO zelf.

O.i. terecht preciseerd daarom de Franse Omzendbrief "du 23 juin 1995 commentant les dispositions des articles 39, 40 et 41 de la Convention signée à Schengen le 19 juin 1990": "A défaut d'autorisation, ces documents devront (...) être retirés de la procédure. Il convient toutefois de souligner que les conditions dans lesquelles au regard de la législation étrangère, cette autorisation a été délivrée sont évidemment sans incidence sur la validité de la procédure" (*Journal officiel* 1995, 9849).

De samenwerking in grensgebieden – begrip door de SUO niet gepreciseerd –, die mogelijk intensiever is, kan nader worden geregeld door afspraken tussen de bevoegde ministers (vierde lid) (in detail: R. CLAES en G. VAN GESTEL, 'Grensverleggend politieoverleg Nederland-België', *Algemeen Politieblad* 26 juni 1993, 12-14). De zgn. grensakkoorden, waarvan de behoefte in hoofde van de

verschillende partijen tijdens de onderhandelingen niet kon worden overzien, worden hierdoor gelegitimeerd. Verdergaande, bestaande en toekomstige, bilaterale akkoorden tussen aan elkaar grenzende partijen hebben voorrang. De partijen doen elkaar mededeling van deze akkoorden (vijfde lid) (voor een actuele stand van zaken: P. ZANDERS, 'Special Issue: Schengen, Bilateral and Multilateral Security Agreements', lezing gehouden voor het European Institute of Public Administration te Maastricht op 23-24 februari 1997, gestencild, 20 p.).

België en Frankrijk hebben alvast van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en ondertekenden op 16 maart 1995 te Leper een protocol inzake uitwisseling van informatie, optimalisering van de telecommunicaties, gemeenschappelijke organisatie van de beroepsopleiding en institutionalisering van een overlegorgaan in elke staat. De Benelux-partners hebben ter zake een memorandum van overeenkomst opgesteld op 4 juni 1996.

Ook de te volgen communicatiekanalen worden bepaald. De verzoeken om bijstand en reacties daarop worden uitgewisseld tussen de door de partijen met de internationale politiesamenwerking belaste centrale autoriteiten – in België “de algemene politiesteundienst” – om controle erop mogelijk te maken. In spoedeisende gevallen kunnen verzoeken door de politie van de verzoekende partij worden toegezonden aan de bevoegde politiedienst van de aangezochte partij en ook rechtstreeks beantwoord, op voorwaarde dat het rechtstreeks verzoek zo spoedig mogelijk ter kennis wordt gebracht van de met de internationale politiesamenwerking belaste autoriteit van de aangezochte partij (derde lid; in detail, kritisch en rechtsvergelijkend: Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 447-511).

In tegenstelling tot art. 39, biedt art. 46, eerste lid een grondslag voor informatie-uitwisseling in individuele gevallen en zonder daartoe strekkend verzoek. Zij kan plaatsvinden t.b.v. de bestrijding van toekomstige strafbare feiten *c.q.* de voorkoming ervan of de afwending van gevaar voor de openbare orde en veiligheid. Aanvaard wordt dat voormelde bepaling o.m. toepasselijk is op het proactieve politieoptreden of “... recherche des infractions déjà commises mais non encore dénoncées par les citoyens et des faits *non encore* commis mais sur le point de l'être ou en préparation” (Chr. DE VALKENBER, 'Les opérations sous-couvertures et la recherche proactive dans les instruments internationaux', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 368 e.v.).

– grensoverschrijdende observatie (art. 40)

34 Deze opsporingstechniek, die erin bestaat een verdachte onopvallend gade te slaan – *de visu* of met technische hulpmiddelen (b.v. een video-camera) – zonder met hem contact te leggen, kan op het grondgebied van een andere verdragspartij worden toegepast indien de observatie op eigen grondgebied een aanvang neemt en slaat op een persoon “te wiens aanzien er een redelijk vermoeden bestaat dat hij betrokken is bij het plegen van een uitleveringsdelict”.

Aan de ene kant beperkt art. 40, eerste lid de gangbare praktijk die soms ook familieleden en vriendenkring bij de observatie betreft (M. MASSE, 'L'espace Schengen. II. Développements de l'entraide répressive internationale', *Rev. sc. crim.* 1992, 804). Aan de andere kant zou “betrokkenheid” bij het plegen van een uitleveringsdelict niet betekenen dat het misdrijf reeds moet gepleegd zijn: is

niet *a priori* uitgesloten b.v. de observatie van een persoon van wie de politie weet dat hij voornemens is samen met onbekende derden een gewapende overval te plegen, observatie die de derden beoogt te identificeren (*Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990*, 106; anders: o.m. op grond van de Franse versie van het artikellid, Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 131). Overigens zou de betrokkenheid er niet noodzakelijkerwijze een moeten zijn van ouderschap: ook contactpersonen kunnen geobserveerd worden (M.I.C. HOEFMAN, 'Politie en OM moeten grenzen gaan verleggen', *Algemeen Politieblad* 1991, 14).

Voorwaarde tot observatie is de toestemming van de bevoegde overheid van de partij op wier grondgebied zij zal worden voortgezet. Zij wordt gegeven op basis van een voorafgaand schriftelijk rechtshulpverzoek, hetgeen noodzakelijkerwijze de interventie van de gerechtelijke overheden vereist. Dit verzoek dient te worden gericht aan de door elk der Overeenkomstsluitende partijen daartoe aangewezen autoriteit, die bevoegd is over het verzoek te beslissen of dit door te zenden.

Het valt te verwachten dat de Nederlandse "Landelijke Officier van Justitie Grensoverschrijdende observatie" het verzoek inzonderheid aan de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit toetst (A. KLIP, 'Extraterritoriale strafvordering', *DD* 1995, 1058-1059).

De toestemming kan onder bijzondere voorwaarden worden verleend, die dan naast de algemene voorwaarden van het derde lid zullen gelden (eerste lid). Deze bijzondere voorwaarden kunnen van uiteenlopende aard zijn zoals b.v. het toevoegen van een eigen opsporingsambtenaar aan het buitenlandse observatieteam (*Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990*, 106) of nog het territoriaal beperken van het te observeren gebied of het verbieden van wapendracht (*Franse circulaire*, 9850).

Wanneer wegens het bijzonder spoedeisende karakter van het optreden geen voorafgaande toestemming van de andere partij kan worden gevraagd, mogen de ambtenaren de observatie tot op het grondgebied van die partij voortzetten van een persoon t.o.v. wie er een redelijk vermoeden bestaat dat hij bij het plegen van een van de volgende strafbare feiten is betrokken: moord, doodslag, verkrachting, opzettelijke brandstichting, valsmunterij, gekwalificeerde diefstal en heling, afpersing, ontvoering en gijzeling, mensenhandel, sluikehandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, vergrijpen tegen de voorschriften aangaande vuurwapens en explosieven, het teweegbrengen van een ontploffing en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen (tweede en zevende lid). Deze specifieke modaliteit moet voldoen aan volgende voorwaarden:

- de in het vijfde lid genoemde autoriteit van de partij op wier grondgebied de observatie wordt voortgezet, dient nog tijdens de observatie onverwijld van de grensoverschrijding in kennis te worden gesteld;
- een rechtshulpverzoek als bedoeld in het eerste lid, waarin tevens de redenen zijn aangegeven waarom zonder voorafgaande toestemming tot grensoverschrijding is overgegaan, dient zo spoedig mogelijk alsnog te worden ingediend.

Overigens dient de observatie te worden afgebroken zodra de partij op wier grondgebied zij plaatsvindt, na ontvangst van de hierboven onder a. bedoelde kennisgeving of het onder b. bedoelde verzoek dit te verstaan geeft, of indien de toestemming vijf uur na de overschrijding van de grens nog niet is verleend.

Elke observatie – dus zonder onderscheid tussen de vormen beschreven in de leden 1 en 2 – mag slechts onder volgende algemene voorwaarden worden uitgeoefend:

- a. de observerende ambtenaren zijn gebonden aan art. 40 en aan het recht van de partij op wier grondgebied zij optreden; zij dienen de aanwijzingen van de plaatselijk bevoegde autoriteiten op te volgen;
- b. behoudens in de gevallen als bedoeld in het tweede lid dienen de ambtenaren tijdens de observatie te zijn voorzien van een document waaruit blijkt dat de toestemming is verleend;
- c. de observerende ambtenaren dienen te allen tijde in staat te zijn hun officiële functie aan te tonen;
- d. de observerende ambtenaren mogen tijdens de observatie hun dienstwapen meevoeren, tenzij de aangezochte partij daartegen uitdrukkelijk bezwaar heeft gemaakt; het gebruik ervan is uitsluitend in geval van noodweer toegestaan;
- e. het binnentreden van woningen en het betreden van niet voor het publiek toegankelijke plaatsen is niet toegestaan;
- f. de observerende ambtenaren zijn niet bevoegd de te observeren persoon staande te houden of aan te houden;
- g. van elk optreden wordt verslag gedaan aan de autoriteiten van de partij op wier grondgebied de observatie plaatsvindt; de persoonlijke verschijning van de observerende ambtenaren kan worden verlangd;
- h. de autoriteiten van de partij van wier grondgebied de observerende ambtenaren afkomstig zijn, verlenen desgevraagd medewerking aan nader onderzoek van de partij op wier grondgebied werd opgetreden, met inbegrip van gerechtelijke procedures (derde lid).

De partijen kunnen bilateraal de toepassing van art. 40 uitbreiden en nadere regelingen ter uitvoering daarvan treffen (zesde lid).

De in het eerste en tweede lid bedoelde ambtenaren zijn:

- voor het Koninkrijk België: de leden van de Gerechtelijke Politie bij de parketten, de Rijkswacht en de Gemeentepolitie, alsmede, onder de voorwaarden die zijn vastgesteld in de bilaterale akkoorden bedoeld in het zesde lid, de douaneambtenaren wat hun bevoegdheden inzake sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;
- voor de Bondsrepubliek Duitsland: de ambtenaren van de “Polizeien des Bundes und der Länder”, alsmede, voor het illegale verkeer van verdovende middelen en de illegale handel in wapens, de ambtenaren van de “Zollfahndungsdienst” als hulpambtenaren van het O.M.;
- voor de Franse Republiek: de ambtenaren en hulpambtenaren van de gerechtelijke afdelingen van de “Police nationale” en van de “Gendarmerie nationale”, alsmede, onder de voorwaarden die zijn vastgesteld in de bilaterale akkoorden bedoeld in het zesde lid, de douaneambtenaren wat hun bevoegdheden inzake sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven, en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;
- voor het Groothertogdom Luxemburg: de ambtenaren van de “Police” en van de “Gendarmerie”, alsmede, onder de voorwaarden die zijn vastgesteld in de bilaterale akkoorden bedoeld in het zesde lid, de ambtenaren van de fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst bevoegd inzake invoerrechten en accijnzen wat de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, de sluikhandel in wapens en explosieven, en het illegale vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;
- voor het Koninkrijk der Nederlanden: de ambtenaren van de Rijkspolitie en de Gemeentepolitie, alsmede, onder de voorwaarden vastgesteld in de bilaterale akkoorden bedoeld in het zesde lid, de ambtenaren van de fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst bevoegd inzake invoerrechten en accijnzen wat het illegale verkeer in verdovende middelen en psychotrope stoffen, de sluikhandel in wapens en explosieven, en het illegale vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;

De in het eerste en tweede lid bedoelde autoriteit is:

- voor het Koninkrijk België: de Algemene Politieundienst (APSD);
- voor de Bondsrepubliek Duitsland: het “Bundeskriminalamt”;
- voor de Franse Republiek: de “Direction centrale de la Police judiciaire”;
- voor het Groothertogdom Luxemburg: de “Procureur général d’Etat”;
- voor het Koninkrijk der Nederlanden: de Landelijke Officier van Justitie voor grensoverschrijdende observatie (vijfde lid; over het art. in zijn totaliteit kritisch en rechtsvergelijkend: Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 129-185).

– grensoverschrijdende achtervolging (art. 41)

35 Evenals de grensoverschrijdende observatie, neemt de grensoverschrijdende achtervolging een aanvang op eigen grondgebied vooraleer te worden voortgezet op vreemd grondgebied. Doch zij verschilt van eerstgenoemde politieke techniek qua uitvoering en doel: zij kan door de achtervolgde persoon worden waargenomen, beoogt hem staande te houden en hem, desgevallend, enige tijd vast te houden.

De vrijheidsberoving mag slechts van korte duur zijn en strekt er bij uitsluiting toe de partij, waar de achtervolging begon, in de mogelijkheid te stellen de voorlopige aanhouding ter fine van uitlevering van de betrokkene te vragen. Eens dit verzoek, dat geen vormvoorwaarden moet eerbiedigen (“in ongeacht welke vorm”), binnen zes uur na de staandhouding – de uren tussen middernacht en negen uur niet meegerekend – is ingediend, wordt het gemeen recht van de uitlevering toepasselijk (P.J. BAAUW, ‘Extradition and the (additional) Schengen agreement on (the abolition of) border-control’, *RIDP* 1991, 533; A. KLIP, ‘Extraterritoriale strafvordering’, *DD* 1995, 1060-1061).

Grensoverschrijdende achtervolging is mogelijk t.o.v. een persoon die:

- zich door ontvluchting heeft onttrokken aan de tenuitvoerlegging van hetzij voorlopige hechtenis, hetzij gevangenisstraf;
- op heterdaad is betrapt bij het plegen van of het deelnemen aan hetzij uitleveringsdelicten, hetzij volgende strafbare feiten: moord, doodslag, verkrachting, opzettelijke brandstichting, valsmunterij, gekwalificeerde diefstal en heling, afpersing, ontvoering en gijzeling, mensenhandel, sluikehandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, vergrijpen tegen de voorschriften over vuurwapens en explosieven, teweegbrengen van een ontploffing, illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen, doorrijden na een ongeval met de dood of een zwaar lichamelijke letsel tot gevolg.

In een verklaring duiden de partijen aan voor welke categorie strafbare feiten – de uitleveringsdelicten dan wel de nominatief opgesomde misdrijven – zij grensoverschrijdende achtervolging op hun grondgebied aanvaarden (negende lid, eerste lid; in detail: *Interministeriële Omzendbrief, 7796-7797*).

De achtervolging kan op het grondgebied van een andere partij zonder voorafgaande toestemming voortgezet worden, wanneer de bevoegde autoriteiten van die andere partij wegens het spoedeisend karakter van het optreden niet vooraf door middel van één van de in artikel 44 bedoelde communicatiemiddelen kunnen worden gewaarschuwd of zij niet tijdig ter plaatse kunnen zijn om de achtervolging over te nemen. De achtervolgende ambtenaren treden uiterlijk bij de grensoverschrijding in contact met de bevoegde autoriteiten van de partij wier grondgebied zij hebben betreden. De achtervolging dient te worden afgebroken zodra laatstgenoemde partij dit te verstaan geeft. De plaatselijk bevoegde autoriteiten houden op verzoek van de achtervolgende ambtenaren de achtervolgde persoon staande om zijn identiteit vast te stellen of zijn aanhouding te bewerken.

De bevoegde ambtenaren zijn:

- voor het Koninkrijk België: de leden van de Gerechtelijke Politie bij de Parketten, de Rijkswacht en de Gemeentepolitie, alsmede de douaneambtenaren, onder de voorwaarden vastgesteld bij de bilaterale akkoorden bedoeld in het tiende lid wat hun bevoegdheden inzake sluikehandel in verdovende

middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven, en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;

- voor de Bondsrepubliek Duitsland: de ambtenaren van de “Polizeien des Bundes und der Länder”, alsmede de ambtenaren van de “Zollfahndungsdienst” als hulpambtenaren van het O.M. voor het illegale verkeer van verdovende middelen en de illegale handel in wapens;
- voor de Franse Republiek: de ambtenaren en hulpambtenaren van de gerechtelijke afdelingen van de “Police nationale” en van de “Gendarmerie nationale”, alsmede de douaneambtenaren onder de voorwaarden die zijn vastgesteld bij de bilaterale akkoorden bedoeld in het tiende lid wat hun bevoegdheden inzake sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven, en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;
- voor het Groothertogdom Luxemburg: de ambtenaren van de “Police” en van de “Gendarmerie”, alsmede de douaneambtenaren onder de voorwaarden die zijn vastgesteld door de bilaterale akkoorden bedoeld in het tiende lid, wat hun bevoegdheden inzake sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven, en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft;
- voor het Koninkrijk der Nederlanden: de ambtenaren van Rijkspolitie en Gemeentepolitie, alsmede de ambtenaren van de fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst bevoegd inzake de invoerrechten en de accijnzen onder de voorwaarden die zijn vastgesteld bij de bilaterale akkoorden bedoeld in het tiende lid wat hun bevoegdheden inzake illegaal verkeer in verdovende middelen en psychotrope stoffen, sluikhandel in wapens en explosieven, en illegaal vervoer van giftige en schadelijke afvalstoffen betreft (zevende lid).

36 Het achtervolgingsrecht mag alleen worden uitgeoefend onder volgende algemene v o o r w a a r d e n :

- a. de achtervolgende ambtenaren zijn gebonden aan het bepaalde in dit artikel en aan het recht van de Overeenkomstsluitende partij op wier grondgebied zij optreden; zij dienen de aanwijzingen van de plaatselijk bevoegde autoriteit op te volgen;
- b. de achtervolging vindt alleen over de landgrenzen plaats;
- c. het binnentreden van woningen en het betreden van niet voor het publiek toegankelijke plaatsen is niet toegestaan;
- d. de achtervolgende ambtenaren dienen als zodanig uiterlijk direct herkenbaar te zijn, hetzij door middel van het dragen van een uniform of een armband, hetzij door middel van aan het voertuig aangebrachte voorzieningen; het is hun niet toegestaan in burgerkleding met gebruikmaking van een niet als zodanig herkenbaar politievoertuig op te treden; de achtervolgende ambtenaren dienen te allen tijde in staat te zijn hun officiële functie aan te tonen;
- e. de achtervolgende ambtenaren mogen hun dienstwapen meevoeren; het gebruik ervan is uitsluitend in geval van noodweer toegestaan;
- f. na de aanhouding als bedoeld in lid 2, onder b., mag ten aanzien van de achtervolgde persoon t.b.v. diens voorgeleiding aan de plaatselijk bevoegde autoriteiten uitsluitend een veiligheidsfouillering worden verricht en mogen tijdens diens overbrenging handboeien worden gebruikt; de door de achtervolgde persoon meegevoerde voorwerpen mogen in beslag worden genomen;
- g. de achtervolgende ambtenaren dienen zich na elk optreden als bedoeld in de leden 1, 2 en 3 te melden bij de plaatselijk bevoegde autoriteiten van de Overeenkomstsluitende partij op wier grondgebied zij zijn opgetreden, en doen verslag van hun handelen; op verzoek van deze autoriteiten zijn zij verplicht zich beschikbaar te houden totdat omtrent de toedracht van hun optreden duidelijkheid is verkregen; deze voorwaarde geldt ook in die gevallen waarin de achtervolging niet tot de aanhouding van de achtervolgde persoon heeft geleid;
- h. de autoriteiten van de partij van wier grondgebied de achtervolgende ambtenaren afkomstig zijn, verlenen desgevraagd medewerking aan nader onderzoek van de partij op wier grondgebied werd opgetreden, met inbegrip van gerechtelijke procedures (vijfde lid).

Benevens aan voormelde algemene voorwaarden, wordt de uitoefening van het achtervolgingsrecht krachtens lid 1 en 2 ook onderworpen aan beperkingen die de partijen eenzijdig kunnen opleggen in verklaringen op grond van het negende

lid, eerste zin en die resp. op de staandehoudingsbevoegdheid (tweede lid, *sub a.* en *b.*) en op de afbakening van de achtervolging in ruimte en tijd betrekking hebben (derde lid, *sub a.* en *b.*). De voor België relevante verklaringen worden analytisch weergegeven door: G. DEMANET, 'La coopération policière ne s'arrête pas aux frontières de Schengen', *Rev. dr. pén.* 1996, 924-925.

Voor deze "à la carte"-formule is geopteerd ten einde rekening te houden met bepaalde bijzonderheden van het interne – o.m. grondwettelijk – recht der partijen (b.v. wat Frankrijk betreft: L. CHOCHÉYRAS, 'La convention d'application de l'accord de Schengen', *AFDI* 1991, 813-814; in detail: *Journal officiel* 1995, 9851-9853; *Ministeriële Omzendbrief*, 7796-7797).

Vervolgens wordt gepreciseerd wat, na de vrijheidsberoving, met de achtervolgde persoon mag gebeuren. Hij kan, ongeacht zijn nationaliteit, door de plaatselijk bevoegde autoriteiten voor verhoor worden opgehouden. De ter zake geldende regels van nationaal recht zijn van overeenkomstige toepassing (zesde lid, aanhef). Indien de achtervolgde persoon niet de nationaliteit heeft van de partij op wier grondgebied hij is aangehouden, wordt hij uiterlijk zes uren na zijn vrijheidsberoving – de uren tussen middernacht en negen uur niet meegeteld – in vrijheid gesteld, tenzij de plaatselijk bevoegde autoriteiten voordien een verzoek tot voorlopige aanhouding ter fine van uitlevering hebben ontvangen, in ongeacht welke vorm (zesde lid, *in fine*). Deze laatste zinsnede schept bevoegdheid tot vrijheidsbeneming wanneer de partij op wier grondgebied de aanhouding gebeurt t.o.v. de arrestant geen eigen rechtsmacht kan uitoefenen.

Tot slot wordt voor partijen de mogelijkheid opengelaten om nadere bilaterale regelingen te treffen (tiende lid). Overigens zal art. 27 BUV onverlet van kracht blijven in Benelux-verband (achtste lid).

De art. 39-43 worden in hun context gesitueerd en in detail kritisch geanalyseerd door Ch. JOUBERT & H. BEVERS, *Schengen Investigated*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 243-298; VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 7-89. Zij worden "vertaald" in dienstvoorschriften t.b.v. de Belgische politiediensten door de *Interministeriële Omzendbrief*, 7790-7970. Het Akkoord en de SUO werden, van hun kant, vanuit verschillende invalshoeken becommentarieerd in: J. D'HAENENS en B. DE RUYVER (eds), *Schengen en de praktijk*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 115; C. FIJNAUT, J. STUYCK en P. WYTINCK (eds), *Schengen: Proeftuin voor de Europese Gemeenschap?*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 212 p.; M. MASSE, 'L'espace SCHENGEN I. Textes et contexte. Figures de l'intégration dans l'Europe communautaire', *Rev. sc. crim.* 1992, 373-388; G. MOLS (ed.), *Dissonanten bij het akkoord van Schengen*, Deventer, Kluwer, 1990, 102 p.; 'Europa 1992', *NJB* 1989, 774-844; *NJB* 1991, 161-234.

3. De derde pijler van het Verdrag van Maastricht betreffende de Europese Unie (7 februari 1992)

37 De totstandkoming van de Schengen-instrumenten tussen 1984 en 1990 mag niet doen vergeten dat alle twaalf EG-Leden in diezelfde periode eveneens aan het onderhandelen waren over de verwezenlijking van de doelstellingen gesteld in art. 8A van het EG-Verdrag, ingevoegd door de Europese Akte van 1986. Deze onderhandelingen werden gevoerd op grond van het zgn. document van Palma, in 1986 goedgekeurd door de Europese Raad, dat ertoe strekte het vrij verkeer

van personen per 31 december 1992 te ondersteunen door het uitwerken van maatregelen over o.m. de buitengrensbewaking, het visumbeleid, de asiolverlening, de drugsbestrijding, de politie en de justitiële samenwerking.

Laatstgenoemde onderwerpen werden uitgediept door reeds bestaande overleggroepen, resp. de *CELAD*-groep ('Coopération Européenne pour la Lutte Anti-Drogue'), de *TREVI*-groep en de groep "justitiële samenwerking" ("Coopération judiciaire") onder de auspiciën van de EPS. Het betreft alle fora waarin intergouvernementele besluitvorming totstandkomt (J.J.E. SCHUTTE, 'Schengen: its meaning for the free movement of persons in Europe', *CMLR* 1991, 562-565; in detail: de bijdragen, onder de hoofding "La toxicomanie et l'immigration comme menace de l'Europe forteresse", gebundeld in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 251-335; A. DECOURRIÈRE, *Les drogues dans l'Union européenne*, Brussel, Bruylant, 1996, 166-208).

38 Onder de hoofding "Bepalingen betreffende de samenwerking op het gebied van Justitie en Binnenlandse Zaken" herneemt Titel VI – de zgn. derde pijler – van het Verdrag betreffende de Europese Unie met Protocolen, gesloten te Maastricht op 7 februari 1992, op zijn beurt de onderwerpen die in voormelde gremia reeds aan de orde waren.

Onderhavig verdrag is, wat België betreft, goedgekeurd door de Wet van 26 november 1992 en is, voor de twaalf EG-partijen, in werking getreden op 1 november 1993 (*B.S.* 30 oktober 1993). T.a.v. Finland, Oostenrijk en Zweden werd het verdrag van kracht op 1 januari 1995. Het brengt ingrijpende veranderingen aan in het toenmalige EG-Verdrag. Het formuleert één van de doelstellingen van de Europese Unie als de: "versterking van de bescherming van de rechten van de mens en de belangen van de onderdanen van de lidstaten van de Unie door de instelling van een burgerschap van de Unie". Daarnaast stelt de Unie zich o.a. tot doel "ontwikkeling van een nauwe samenwerking op het gebied van Justitie en Binnenlandse Zaken".

Art. K.1. van het verdrag vormt de huidige basis voor deze systematische collaboratie in aangelegenheden die de lidstaten als "van gemeenschappelijk belang" zullen beschouwen, waaronder:

" (...)

7) justitiële samenwerking in strafzaken; (...)".

Over de werkstructuur, opgericht op grond van dit artikel, raadplege men J.J.E. SCHUTTE, 'Strafrecht in Europees verband opnieuw bezien', *Justitiële verkenningen* 1995, 8-19.

Nieuw is wel dat de Raad, optredend als "Unieraad" naar de art. C en E, verantwoordelijk is voor de structuratie van dit intergouvernementeel overleg (art. K.3). Als dusdanig kan hij gemeenschappelijke standpunten vaststellen, tot gemeenschappelijk optreden besluiten en overeenkomsten opstellen die door de lidstaten moeten bekrachtigd worden, conform hun grondwet. Bovendien wordt, krachtens art. K.4.2, de Commissie "volledig betrokken bij de werkzaamheden op de in deze titel genoemde gebieden", dus ook bij de justitiële samenwerking in strafzaken. Het Europees Parlement, ten slotte, wordt door het voorzitterschap (van de Europese Raad) en door de Commissie regelmatig op de hoogte gebracht van de werkzaamheden en kan zelfs vragen richten tot de Raad (art. K.6) (Y. BURUMA, 'De repressieve kant van de Europese Unie', *Justitiële verkenningen*

1995, 37-60; M. DEN BOER, 'Justice and Home Affairs Cooperation in the European Union: Current Issues', *EIPASCOPE* 1996/1, 12-16; D. FLORE en R. TROOSTERS, 'Maastricht in beweging', *Panopticon* 1994, 301-322; A. LO MONACO, 'Les instruments juridiques de coopération dans les domaines de la Justice et des Affaires intérieures', *Rev. sc. crim.* 1995, 11-21; J.J.E. SCHUTTE, 'Europese samenwerking inzake justitie en veiligheid', *Panopticon* 1992, 542-543).

39 Het stadium van de intentieverklaringen en van de voorbereidende besprekingen lijkt voorbijgestreefd, sinds de Raad op 10 maart 1995 de "Overeenkomst aangaande de verkorte procedure tot uitlevering" (*PB. 95/C 78/01*) aangenomen heeft en de bekrachtiging ervan door de lidstaten van de Unie heeft aanbevolen.

Aan de grondslag van voormelde Overeenkomst ligt volgend principe: in geval van akkoord tussen de aangezochte staat en van toestemming door de opgeëiste persoon in zijn overlevering, zal deze laatste aan de verzoekende staat kunnen geschieden zonder formulering van een formeel uitleveringsverzoek, b.v. aansluitend bij een voorlopige aanhouding ter fine van uitlevering. De procedure wordt evenwel afhankelijk gesteld van substantiële voorwaarden en procedurele waarborgen die een evenwicht beogen te verzekeren tussen de bespoediging van de procedure aan de ene kant, en de rechten van de verdediging aan de andere kant. Zo moet onder meer de instemming van de opgeëiste persoon verkregen worden onder omstandigheden waaruit blijkt dat de betrokkene uit vrije wil handelt en de gevolgen van de procedure beseft. Ook de bijstand van een raadsman is voorzien, te meer daar de instemming mede neerkomt op de verzaking aan de garanties van een klassieke uitleveringsprocedure (A.M. ROUCHAUD, 'Convention relative à la procédure d'extradition entre les Etats membres de l'Union Européenne', *AGON* nr. 3, 1995, 3-5).

Naderhand werden inhoudelijke knelpunten van de uitlevering onderzocht met het oog op de redactie van een afzonderlijke conventie over de zgn. verbetering van deze rechtshulpvorm tussen EU-Leden. Dit onderzoek resulteerde in de uitwerking van de "Overeenkomst betreffende de uitlevering tussen de lidstaten van de Europese Unie", aangenomen door de Raad op 27 september 1996 en ter bekrachtiging aan de Leden voorgelegd (*PB. 96/C, 313/02*).

Dit instrument speelt in op behoeften eigen aan de EU door b.v. uitlevering voor fiscale delicten onder bepaalde voorwaarden mogelijk te maken (art. 6), maar lijkt vooral merkelijk repressiever dan EUV en BUV, zoals o.m. blijkt uit de afschaffing van het vereiste van de dubbele incriminatie voor m.n. samenspanning en/of deelneming aan een criminele organisatie (art. 3), alsook uit de uitholling van de exceptie van het politiek delict (art. 5) en van de specialiteit (art. 10) (in detail: G. VERMEULEN & T. VANDER BEKEN, 'Extradition in the European Union: state of the art and perspectives', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1996, 200-225).

Inmiddels wordt ook een inventaris opgesteld van de belangrijkste knelpunten inzake kleine rechtshulp (JUSTPEN, 7, 12 januari 1996).

De praktijk zou immers uitwijzen dat ERV en AP o.m. onvoldoende afgestemd zijn op de beteugeling van de financiële criminaliteit binnen de EU – men denke aan het behoud van het vereiste van de dubbele incriminatie bij beslag en telefoontaps –, geen oplossing bieden voor problemen m.b.t. de bewijslevering – ontvankelijkheid van in het buitenland verzameld bewijsmateriaal én bewijskracht van buitenlandse akten – en praktisch geen ruimte scheppen voor de rechten van de verdediging m.i.v. het recht, in hoofde van de betrokkene, zelf een rechtshulpprocedure te initiëren (C. VANDEN WYNGAERT, *Etude espace judiciaire européen. Règles de compétence et extra-territorialité*, z.pl.,

mei 1996, 14-20 (gestencild).

40 Ter bescherming van de financiële belangen van de EG worden steeds meer initiatieven genomen, thans in het raam van art. K.3, lid 2 (c) van het Verdrag van Maastricht. Het betreft o.m. volgende – nog niet inwerkinggetreden – verdragen en ontwerpen:

– de “Overeenkomst aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen” van 26 juli 1995 (*P.B. C. 1995, 316/03*) met bijhorend “Protocol” van 27 september 1996 (*P.B. C. 1996, 313/01*);

– de “Overeenkomst ter bestrijding van corruptie waarbij ambtenaren van de EG of ambtenaren van de lidstaten van de EU betrokken zijn” van 26 mei 1997 (*P.B. C. 1997 – 195/1*).

In deze instrumenten komt de rechtshulp, bij wijze van beleidsvraag, alleen accessoir ter sprake; de klemtoneel ligt eerder op de invoering van uniforme incriminaties, waarvan wordt verwacht dat zij onrechtstreeks de toepassing van de bestaande samenwerkingsmogelijkheden zullen vergemakkelijken (F.C.M.A. MICHIELS, ‘Nieuwe instrumenten ter bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen’, *SEW* 1996, 362-371; G. VERMEULEN, ‘European Union: The fight against corruption – Modelling the Member States’ national laws through multilateral anti-corruption instruments?’, *Journal of Money Laundering Control*, 1997, 79-84; S. WHITE, ‘The fight against international corruption: towards a European strategy?’, *AGON* 1996, nr. 13, 3-6).

41 Benevens de justitiële samenwerking in strafzaken, vermeldt art. K.1 van het Verdrag van Maastricht onder de aangelegenheden “van gemeenschappelijk belang” voor de lidstaten ook de “(...)”;

9) politieke samenwerking met het oog op het voorkomen en bestrijden van terrorisme, de illegale drughandel en andere ernstige vormen van internationale criminaliteit, met inbegrip van bepaalde aspecten van douanesamenwerking, in samenhang met de organisatie op Unieniveau van een systeem voor de uitwisseling van informatie binnen een Europese Politiedienst (Europol).¹

Deze bepaling wordt nader gepreciseerd in de verklaring nr. 32 “betreffende de politieke samenwerking”, gehecht aan de Slotakte en volgens welke de lidstaten bereid zijn “concrete maatregelen te overwegen voor wat de volgende taken inzake uitwisseling van informatie en ervaring betreft:

– bijstand aan de nationale instanties die belast zijn met strafrechtelijke vervolging en veiligheid, m.n. op het gebied van de coördinatie van onderzoek en opsporing;

– oprichting van databanken;

– gecentraliseerde evaluatie en gecentraliseerd beheer van informatie teneinde een overzicht van de situatie te krijgen en na te gaan welke verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast;

– inzameling en beheer van informatie betreffende de nationale werkwijzen op het gebied van preventie, teneinde deze aan de lidstaten mee te delen en preventiestrategieën op Europees niveau vast te stellen;

– maatregelen betreffende aanvullende opleiding, onderzoek, criminalistiek en gerechtelijke antropometrie”.

De principiële beslissing de politieke samenwerking op te nemen onder voormelde aangelegenheden “van gemeenschappelijk belang” en daarbij aansluitend Europol op te richten, is genomen op de Europese Top te Luxemburg (28-29 juni 1991) en resulteert uit een initiatief van de Duitse Bondsrepubliek die al lang pleitte voor de uitwerking, op verdragsbasis, van een hechtere coöperatie tussen politiediensten in West-Europa (over de achtergrond van Europol en de polemiek wat de situering ervan in de derde pijler van het Verdrag van Maastricht betreft: M. DEN BOER, ‘The Police in the Netherlands and European Co-operation’, in *Working Paper Series “A System of European Police Co-operation after 1992”*, Edinburgh, september 1991, gestencild, 25-26; W. BRUGGEMAN, ‘Het moeizaam rechthijsen van de derde Maastrichtpijler’, *Panopticon* 1995, 312 en 316-317; H.L. ZACHERT, ‘EUROPOL’, *Krim.* 1992, 7-11).

Europol, waarvan de zetel op 16 februari 1994 officieel in Den Haag werd gevestigd, werd in verschillende fasen opgebouwd. Tijdelijk functioneerde het binnen het nationaal rechtssysteem van de 12 Leden en trad het, sinds 2 juni 1993, onder de benaming “Europol Drugs Unit”, alleen op voor de uitwisseling van informatie over de illiciete drughandel en de daarbij betrokken criminele organisaties en witwasoperaties en voor de (operationele) analyse van deze specifieke

criminaliteitsgegevens. Vervolgens werden, tijdens de vergadering van de Europese Raad te Essen (december 1994), de bevoegdheden ervan verruimd tot mensensmokkel, nucleaire zwendel, auto-diefstallen en alle witwasactiviteiten die ermee verbonden zijn (A.H.J. SWART, 'De toekomst van Europol', *Justitiële verkenningen* 1995, 64). Europol bevond zich een lange tijd in een tussenstadium, in afwachting van de totstandkoming van een conventie over zijn statuut naar internationaal recht – verantwoordelijkheidsstructuur, personeel, financiering –, over de afbakening van zijn taken en bevoegdheden en over de regeling van de dataprotectie (voor een globale *status questionis*: themanummer *DD* 1994, 443-529). Op 26 juli 1995 sloten de Leden van de EU uiteindelijk deze statutaire conventie, de zgn. Europol-Overeenkomst (*PB. C.* 1995, 316/01). Een aantal partijen heeft bovendien de bevoegdheid van het Europese Hof van Justitie aanvaard om bij wijze van prejudiciële beslissing een uitspraak te doen over de uitlegging van de Europol-Overeenkomst (*DD* 1997, 59).

Het duurde evenwel tot eind juni 1996 vooraleer het Verenigd Koninkrijk aanvaardde dat bepaalde controlebevoegdheden terzake aan het Europese Hof van Justitie zouden worden toegekend, althans t.o.v. de overige Leden van de EU (*De Standaard*, 24 juni 1991, 4; W. BRUGGEMAN, 'Opsporing en politie', *Panopticon* 1995, 451-452).

42 Titel VI van het Verdrag van Maastricht betreffende de Europese Unie is thans vervangen door Titel VI van het Verdrag van Amsterdam houdende wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie, de Verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en sommige bijhorende akten (*PB. C.* 340, 10 november 1997), onder het nieuwe hoofdje "Bepalingen inzake politieke en justitiële samenwerking in strafzaken".

Onderhavig verdrag is door België ondertekend op 2 oktober 1997. Het kwam tot stand tijdens de "Intergouvernementele Conferentie", die een aanvang nam op 29 maart 1996 en besloten werd op de vergadering van de Europese Raad te Amsterdam op 16 en 17 juni 1997. De "Intergouvernementele Conferentie" had tot doel de bestaande Europese instrumenten te herzien in het perspectief van "een steeds hechter verbond tussen de volkeren van Europa" en met als richtlijn "uit te gaan van het feit dat de burgers de hoeksteen vormen van het Europese bouwwerk en dat de Unie de dwingende taak heeft concreet in te gaan op hun behoeften en wensen" (*Parl. St. Kamer* 1996-97, nr. 1120/1, 3 en Senaat, 702/1, 3). Een en ander had een verscherpte aandacht voor Justitie en Binnenlandse Zaken tot gevolg (voor een voorlopige balans: H. LABAYLE, 'La coopération européenne en matière de justice et d'affaires intérieures et la Conférence intergouvernementale', *RTDE* 1997, 1-35).

In de nieuwe Titel VI komen een aantal aangelegenheden van "gemeenschappelijk belang" niet meer voor, m.n. de immigratie, de asielverlening, het visumbeleid en de rechtshulp in burgerlijke zaken. Deze items zijn nauw verbonden met de vrije beweging van de burgers binnen de EU en werden daarom onttrokken aan de intergouvernementele samenwerking. Zij maken voortaan het voorwerp uit van een geleidelijke "communautarisatie", die het voordeel biedt de toepassing van en het beroep op communautaire instrumenten en instellingen mogelijk te maken.

Over het prijskaartje van deze overheveling: Fr. DEHOUSSE, 'Le Traité d'Amsterdam: un mélange de modestie et de complexité', *J.T.* 1997, 723.

De inkrimping van de nieuwe Titel VI wordt gedeeltelijk gecompenseerd door de mogelijkheid die hij biedt de samenwerking, m.i.v. het extraterritoriaal optreden (art. K.4), tussen politiediensten, douaneautoriteiten en andere – o.m. justitiële – overheden te intensifiëren teneinde "... de burgers in een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid een hoog niveau van zekerheid te verschaffen"

(art. K.1). Vermeldenswaard is de consolidatie van de rol van Europol die binnen afzienbare tijd zelfs het recht verwerft de Leden tot bepaalde acties aan te zetten ter bestrijding van de internationale criminaliteit (art. K.2, tweede lid) (W. BRUGGEMAN, ‘Amsterdam: verwijd de diepte in’, *Panopticon* 1997, 314-315).

De nieuwe Titel VI vermeldt twee nieuwe instrumenten met bindende kracht t.a.v. het te bereiken resultaat, maar zonder rechtstreekse werking. Het zijn m.n. kaderbesluiten voor de onderlinge aanpassing van de wettelijke en administratieve bepalingen van de Leden (art. K.6, tweede lid, *sub b*) en besluiten voor elk ander doel dat met de doelstellingen van Titel VI verenigbaar is. Ook kent hij ruimere bevoegdheden toe aan het Hof van Justitie – prejudiciële (art. K.7) – en aan het Europees Parlement – adviserende (art. K.11).

Het Verdrag van Amsterdam wordt o.m. vervolledigd door een Protocol “tot opnemng van het Schengen-acquis in het kader van de Europese Unie”. Hierdoor zal het Schengen-acquis, d.w.z. niet alleen de bepalingen van het Akkoord en van de SUO maar ook de (meestal niet gepubliceerde) besluiten van het Uitvoerend Comité, volgens een complexe procedure geleidelijk van toepassing worden op dertien Leden van de EU. Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk verkregen flexibele toetredingsvoorwaarden, terwijl IJsland en Noorwegen bij de uitvoering en verdere ontwikkeling van het Protocol betrokken worden op basis van de op 19 december 1996 te Luxemburg ondertekende overeenkomst (in detail en kritisch: Fr. DEHOUSSE, ‘Le Traité d’Amsterdam, reflet de la nouvelle Europe’, *Cahiers de droit européen* 1997, 269-270; M. DEN BOER, ‘Step by Step Progress: An Update on the Free Movement of Persons and Internal Security’, *EIPASCOPE* 1997, 1997/2, 9-10; zie ook: *Parl. St. Senaat* 1997-98, nr. 903/1, 28-30).

AFDELING III

SYSTEMATIEK VAN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN

43 Naast de uitlevering en de er oorspronkelijk eng mee verknochte kleine rechtshulp, behoren thans ook overdracht *c.q.* overname van strafvervolgingen en zelfs van strafexecutie tot de mogelijkheden van de internationale samenwerking in strafzaken. Zij kunnen volgens twee criteria worden gesystematiseerd: beide houden verband met de houding van de om rechtshulp aangezochte staat.

§ 1. Primaire versus secundaire rechtshulp

44 De systematisering van de actuele rechtshulpmogelijkheden in primaire en in secundaire varianten is te danken aan L. HULSMAN.

Gezien het belang ervan wordt HULSMANS redenering hiernavolgend letterlijk en *in extenso* geciteerd: “On peut penser ici à deux sortes d’entraide, très différentes l’une de l’autre. D’une part, l’entraide par laquelle le processus pénal lui-même, ou du moins une phase essentielle de celui-ci, est pris en charge par un autre Etat, et l’entraide par laquelle tout le processus pénal demeure entre les mains du pays requérant, l’Etat requis ne faisant qu’y collaborer.

Nous devons donc distinguer deux catégories d'entraide: l'entraide judiciaire primaire et l'entraide judiciaire secondaire.

Entraide judiciaire primaire: Celle-ci est accordée lorsque l'Etat requis se charge d'une partie essentielle du processus pénal dont l'Etat requérant se trouve, par conséquent, déchargé. Ces parties du processus peuvent être: le jugement, y compris éventuellement une partie de l'enquête préliminaire, l'exécution ou les deux. Etant donné que le cas dans lequel un Etat demande la prise en charge du jugement mais désire conserver l'exécution de la peine découlant de ce jugement, n'est guère imaginable, je ne l'examinerai pas davantage. C'est pourquoi je distingue deux sous-groupes dans l'entraide primaire, à savoir

- (a) prise en charge du processus pénal dès la troisième (ou, s'il y a lieu, la deuxième) phase.
- (b) prise en charge de la quatrième phase seulement, soit de l'exécution : je nommerai ce type d'entraide "exécution de décisions pénales étrangères".

Entraide judiciaire secondaire: Celle-ci est accordée lorsque l'Etat requis appuie le processus pénal qui se fait *dans et par* l'Etat requérant sans se charger lui-même d'une partie importante de ce processus. Cet appui peut consister en la communication de renseignements et de preuves et en la mise à disposition de la personne à laquelle s'adresse le processus pénal, l'inculpé ou le condamné. C'est pourquoi nous pouvons également distinguer ici deux sous-groupes:

- (a) la communication de renseignements et de preuves, soit l'entraide judiciaire mineure;
- (b) le transfert de l'inculpé ou du condamné, soit l'extradition"

(Document van de Raad van Europa DPC/CEPC (71) 8, or. fr., d.d. 10 september 1971: 'Les Conventions européennes en matière d'entraide pénale comme instrument d'une politique criminelle commune', 3-4; meer summier: L.H.C. HULSMAN, 'Transmission des poursuites pénales à l'Etat de séjour et exécution des décisions pénales étrangères', in *Le droit pénal international. Recueil d'études en hommage à J.M. Van Bemmelen*, Leiden, E.J. Brill, 1965, 113-114).

Samengevat komt het onderscheid door HULSMAN gemaakt hierop neer: **p r i m a i r e r e c h t s h u l p** omvat de overname van de strafvervolgingen en van de strafexecutie. Zij is voorhanden wanneer de aangezochte staat in het belang van een goede rechtsbedeling aanvaardt tussenbeide te komen in een essentieel stadium van een strafproces in de verzoekende staat – te weten vóór de dagvaarding ten gronde of vóór de strafuitvoering – en zelf de verantwoordelijkheid op te nemen voor de verdere afwikkeling ervan op zijn grondgebied en dit grotendeels volgens zijn intern recht. De verzoekende staat, van zijn kant, doet afstand van eigen aanspraken op de uitoefening van rechtsmacht.

S e c u n d a i r e r e c h t s h u l p daarentegen, behelst de kleine rechtshulp alsook de uitlevering en is niet zo verstrekkend: de verzoekende staat wordt tijdens een strafproces wel ondersteund, maar blijft "*dominus litis*": de steunverlenende staat neemt de gedingvoering in geen enkel stadium van de procedure van hem over (SJÖCRONA, 4).

In de ogen van HULSMAN zelf vergemakkelijkt deze indeling het onderzoek van de punten van overeenkomst tussen de traditionele rechtshulp – de kleine rechtshulp en de uitlevering – en de meer recente – de overname van strafvervolgingen en van strafexecutie (Document van de Raad van Europa DPC/CEPC (71) 8, d.d. 10 september 1971: 'Les Conventions européennes en matière d'entraide pénale comme instrument d'une politique criminelle commune', 3).

Voor latere auteurs lijkt zij bovendien bijzonder zinvol omdat zij duidelijk laat blijken dat de twee primaire rechtshulpmodaliteiten een grotere strafrechtelijke integratie tussen verzoekende en aangezochte staat impliceren dan de secundaire en vooral ook kwalitatief van hen verschillen: "Het sleutelconcept bij de nieuwe

vormen van rechtshulp is dat van de goede rechtsbedeling. (...) Wanneer het strafbare feit een internationaal element vertoont, verlangt deze goede rechtsbedeling dat er een weloverwogen keuze gemaakt kan en moet worden. (...) De verschillende verdragen scheppen het juridische kader, op basis waarvan een dergelijke keuze mogelijk is.” (A.H.J. SWART, ‘De overdracht van strafvervolgingen’, *NJB* 1982, 210-211).

Het onderscheid tussen primaire en secundaire rechtshulp zou, volgens R.C.P. HAENTJENS, ook in de Nederlandse rechtspraak doorwerken: “De kleine rechtshulp en de uitlevering worden gerekend tot de zogenaamde secundaire rechtshulp, in tegenstelling tot de zogenaamde primaire rechtshulp, die de overdracht van strafvervolging en tenuitvoerlegging van vonnissen omvat. Het onderscheid tussen beide typen rechtshulp ligt in de mate van verantwoordelijkheid voor de gevraagde hulp. Bij overdracht van strafvervolging en tenuitvoerlegging raakt de overdragende staat zijn bevoegdheid tot interventie, hetzij met betrekking tot de vervolging, hetzij met betrekking tot de tenuitvoerlegging kwijt. In geval van uitlevering en kleine rechtshulp behoudt de vragende staat zijn bevoegdheid in de strafvervolging dan wel strafexecutie en wordt hulp gevraagd bij die (straf)vervolging aan het buitenland. De vragende staat behoudt derhalve de regie. Vanuit dit onderscheid wordt duidelijk dat de Hoge Raad kennelijk heeft bedoeld dat de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering als een verzoek aan het buitenland wordt gedaan – alsof het om een strafvervolging ging zonder internationaal aspect – moeten worden nageleefd (onverminderd hetgeen de nationale wet van de aangezochte staat eist), omdat sprake blijft van een Nederlandse strafvervolging in een Nederlandse strafzaak. Het gaat derhalve niet om een uitleg van art. 97 Sv. [vormvoorschriften ter zake van huiszoeking of beslag in het buitenland], maar om een plaatsbepaling van kleine rechtshulpverzoeken aan het buitenland in de systematiek van het wetboek van strafvordering.” (‘Perikelen bij huiszoeking en inbeslagname in het kader van de kleine rechtshulp’, *DD* 1996, 462).

45 Met een globale benadering van de rechtshulp in strafzaken, zoals door HULSMAN voorgesteld, hebben vooral de Duitstalige penalisten het lastig. Voor hen wordt de tussenstaatse rechtshulp *sensu stricto* – uitlevering en zgn. kleine rechtshulp – bij uitsluiting gekenmerkt door de ondergeschiktheid van de interventie van de aangezochte staat aan een hangende strafprocedure in de verzoekende staat die zelf alleen over het verder verloop ervan beslist. De Zwitser H. SCHULTZ formuleert het verschil als volgt: “Ich würde es vorziehen, einzig Auslieferung und akzessorische Rechtshilfe als Rechtshilfe anzusehen. Denn nur sie fördern eine fremde Strafverfolgung, sind also wirkliche Rechtshilfe zugunsten eines fremden Staates. Die Übernahme der Strafverfolgung oder der Vollstreckung strafrechtlicher Verurteilungen hingegen bedeutet, dass sich ein Staat mit einer Aufgabe belastet, deren Erfüllung eigentlich dem diese Funktionen abtretenden Staate obliegen würde. Deshalb wäre es angezeigt, hier von einer besonderen zwischenstaatlichen Zusammenarbeit in Strafsachen zu sprechen” (‘Das Ende der Auslieferung?’, in *Aktuelle Probleme des Internationalen Strafrechts. Heinrich Grützner zum 65. Geburtstag*, Hamburg, R.v. Decker’s Verlag, 1970, 141; *idem*, ‘Les formes nouvelles de la collaboration des états dans l’administration de la justice pénale’, in *L’amélioration de la justice répressive par le droit européen*, Brussel, Bruylant, 1970, 94). Een kritische bespreking van de polemiek leze men bij N. WITSCHI, *Die Übernahme der Strafverfolgung nach künftigen schweizerischem Recht*, Bern, Verlag Stämpfli, 1977, 37-40 en vn. 64-65.

46 Niettegenstaande deze bezwaren heeft de tweedeling primaire/secundaire rechtshulp algemeen ingang gevonden in de Nederlandstalige rechtsliteratuur, omwille van de humanisering en de rationalisering die zij in de internationale strafrechtspleging, althans theoretisch, mogelijk maakt (Y. BAAIJENS-VAN GELOVEN, *Overdracht van strafvervolgning*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1989, 3; B. DE SCHUTTER, 'Het verdragennetwerk i.v.m. strafrechtelijke samenwerking in het kader van de Benelux en de Raad van Europa', in B. DE SCHUTTER (ed.), *België en het internationaal strafrecht*, Leuven, Acco, 1975, 162; SJÖCRONA, 4).

Volledigheidshalve zij vermeld dat de uitdrukkingen "entraide judiciaire mineure" en "entraide judiciaire majeure" sinds kort in de Franse doctrine blijkbaar gebruikt worden in de betekenis van "secundaire" c.q. "primaire" rechtshulp naar HULSMAN (M. MASSE, 'Développements de l'entraide répressive internationale', *Rev. sc. crim.* 1992, 806, vn. 18). In de traditionele terminologie werd lange tijd, om rechtshistorische redenen, met de term "entraide majeure" de uitlevering bedoeld, terwijl de zgn. kleine rechtshulp doorging als "entraide mineure". Recenter werd overdracht van strafvervolgingen c.q. strafexecutie – primaire rechtshulp – weliswaar globaal getypeerd als "entraide répressive internationale par cogestion" (LOMBOIS, 635), maar de vraag naar een relevant onderscheid met de secundaire rechtshulp bleef onaangevoerd.

De Engelse rechtsleer, die de globale term "mutual assistance in criminal matters" hanteert, blijkt nog niet aan een systematisering van de vormen van rechtshulp toe (A. HARDING, 'Treaty-Making in the Field of International Co-operation: The United Kingdom Experience', in ESER en LAGODNY, 239). Deze achterstand hoeft niet te verwonderen. Het Verenigd Koninkrijk, waarvan het strafprocesrecht een uitgesproken accusatoir karakter vertoont, treedt pas sinds enkele jaren, onder druk van de omstandigheden, toe tot andere rechtshulpinstrumenten dan uitleveringsverdragen. Welnu, deze laatste zijn eerder afgestemd op het inquisitoriale model, mede trouwens omdat het Verenigd Koninkrijk zelf zich o.m. in de Raad van Europa lange tijd afzijdig heeft gehouden van de uitwerking ervan (N. WALKER, 'The United Kingdom Police and European Co-operation', in *Working Paper Series "A System of European Police Co-operation after 1992"*, Edinburgh, 1991, 38).

§ 2. Actieve versus passieve rechtshulp

47 Een andere indeling van de internationale rechtshulp in strafzaken werd door G.O.W. MUELLER uitgedacht ('International Judicial Assistance in Criminal Matters', in G.O.W. MUELLER & E.M. WISE (eds), *International Criminal Law*, Londen, Sweet & Maxwell, 1965, 416-417). Voor hem kan een staat in een rechtshulpsituatie twee houdingen aannemen. Hij kan zonder meer dulden dat een andere staat op zijn grondgebied ambtshandelingen verricht, b.v. rechtstreeks processtukken en rechterlijke beslissingen opstuurt naar personen die er woonachtig zijn (b.v. op grond van art. 30, eerste lid BUV). In zo'n geval verleent die staat stilzwijgend passieve rechtshulp, soms ook "(gedoog)rechtshulp" genoemd (SJÖCRONA, 4).

Daartoe volstaat een algemene verdragsbasis zonder verzoek noch uitdrukkelijke toestemming. Wanneer daarentegen de autoriteiten van een staat zelf eigenlijke daden van rechtshulp – b.v. verhoren of huiszoekingen – verrichten ten gunste van een andere staat, verleent eerstgenoemde staat actieve rechtshulp.

De indeling van MUELLER is grotendeels onopgemerkt gebleven wellicht omdat zij, in tegenstelling tot die van HULSMAN, geen wezenlijke verschillen tussen de rechtshulpfiguren aan het licht brengt. Zo b.v. formuleert het aangehaalde art. 30, eerste lid BUV geen oorspronkelijke rechtshulpvorm maar alleen een recente

variant van de mededeling van processtukken en rechterlijke beslissingen, aangenomen tussen staten die in een politiek integratieproces verwickeld zijn. In haar oorspronkelijke en ook thans nog meest voorkomende vorm vereist deze verrichting echter nog steeds de actieve interventie van de rechterlijke autoriteiten van de aangezochte staat, soms zelfs van de diplomatieke vertegenwoordiging (vgl. art. 7 ERV).

In onderhavige verhandeling wordt de indeling van HULSMAN gevolgd. Teneinde het betoog te vereenvoudigen en herhalingen te vermijden, gaat de bespreking van de secundaire rechtshulp – historisch de oudste – evenwel vooraf aan die van de primaire.

AFDELING IV

VERHOUDING TOT DE ADMINISTRATIEVE BIJSTAND

§ 1. Begripsomschrijving

48 De administratieve bijstand behelst de internationale samenwerking tussen die overheidsdiensten die niet behoren tot de rechterlijke macht en die instaan hetzij voor de toepassing van de administratieve reglementering, hetzij voor de controle daarop. De bevoegdheden die hun zijn toegekend, maken het mogelijk na te gaan of de administratieve norm correct toegepast wordt; het opleggen van sancties is veeleer accessoir. Van de gecontroleerde persoon of het gecontroleerde bedrijf wordt dan ook actieve medewerking met het toezichhoudend organisme verwacht, b.v. door de inzage in boekhoudkundige documenten en het nemen van stalen te dulden of nog door de toegang te verlenen tot werven en opslagplaatsen. Deze bijstand omvat, naast betekening van stukken, hoofdzakelijk uitwisseling van informatie en dit op verzoek, spontaan of periodiek (L. ROGIER en A. HARTMANN, 'Verschillen en overeenkomsten tussen strafrecht en bestuursrecht', *DD* 1993, 1044; J.J.E. SCHUTTE, 'La coopération administrative', in M. DELMAS-MARTY (ed.), *Quelle politique pénale pour l'Europe?*, Parijs, Economica, 1992, 194).

§ 2. Codificatie

49 Gedurende lange tijd bleef de administratieve bijstand weinig gestructureerd.

De redenen voor de terughoudendheid worden samen met de mogelijke oplossingen voor het probleem van de behandeling van internationale administratieve procedures besproken in de inleiding tot het HARVARD-ontwerp (*AJIL* 1939, 38-39).

Een van de eerste uitzonderingen op deze stand van zaken vormen de Europese verdragen betreffende de kennisgeving in het buitenland van stukken in administratieve zaken (ETS, 94) en de verkrijging in het buitenland van informatie en bewijzen in administratieve zaken (ETS, 100). Zij werden in 1977 in het raam

van de Raad van Europa uitgewerkt en zijn van kracht geworden op 1 januari 1983.

De verdragspartijen zijn: België (nr. 94 en nr. 100, resp. *B.S.* 1 september 1982 en *B.S.* 28 augustus 1982 en 30 juli 1983), de Duitse Bondsrepubliek (nr. 94 en nr. 100), Frankrijk (nr. 94), Italië (nr. 94 en nr. 100), Luxemburg (nr. 94 en nr. 100), Oostenrijk (nr. 94), Portugal (nr. 100) en Spanje (nr. 94).

Beide verdragen bieden een coherente normering van twee aspecten van de administratieve bijstand. Geen van beide teksten is op zich van toepassing in strafzaken, maar de partijen kunnen eenzijdig het toepassingsgebied ervan uitbreiden tot procedures “betreffende overtredingen die op het tijdstip waarop de bijstand wordt gevraagd, niet tot de kennisneming van zijn gerechtelijke autoriteiten behoren” (*sic*) (art. 1, tweede lid; vgl. art. 49 *sub a.* SUO). Deze zinsnede doelt op de zone die bestaat tussen het administratief recht en het strafrecht, m.a.w. op het administratief strafrecht. De “Ordnungswidrigkeiten” of “vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde” behoren tot deze discipline (R. GEIGER, Tw. ‘Legal assistance between States in administrative matters’, in R. BERNHARDT (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, Elsevier Science Publishers, 1986, dl. 9, 235 en 240-241).

België heeft een dergelijke verklaring niet afgelegd, de Duitse Bondsrepubliek daarentegen wel: “Voor de verzoeken gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland zal het verdrag toepasselijk zijn op iedere procedure betreffende overtredingen die op het tijdstip waarop de bijstand wordt gevraagd, niet tot de kennisneming van de gerechtelijke autoriteiten behoren. In de Bondsrepubliek Duitsland sluit dergelijke procedure geldboeteprocedures in opgelegd in toepassing van de wet op de administratieve overtredingen (...). De Bondsrepubliek Duitsland behoudt zich echter het recht voor in dergelijk geval de inwilliging van een verzoek om bijstand te weigeren wegens het ontbreken van wederkerigheid (...)” (*B.S.* 30 juli 1983).

§ 3. Huidige trends

A. GELEIDELIJKE VERWEVENHEID VAN ADMINISTRATIEVE BIJSTAND MET RECHTSHULP IN STRAFZAKEN

Tot het einde van de jaren zeventig bleven de raakpunten tussen de administratieve bijstand en de internationale rechtshulp in strafzaken vrij schaars.

1. Het ERV

50 Alhoewel het ERV, benevens op strafvervolgingen *sensu stricto*, mede toepassing vindt op procedures die o.m. strekken tot het verlenen van genade of het toekennen van vergoeding wegens onrechtmatige *c.q.* onwerkdadige hechtenis en dus niet noodzakelijk in het recht van alle partijen een strafrechtelijk karakter hebben, ontwijkt het de vraag naar de – mogelijk administratieve – aard ervan: als ontvankelijkheidsvoorwaarde voor het verzoek stelt het immers de bevoegdheid van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende partij op het tijdstip waarop de rechtshulp wordt gevraagd (art. 1, eerste lid). Overigens kan iedere partij zelf aangeven welke autoriteiten zij beschouwt als “rechterlijke autoriteiten” in de zin

van het ERV (art. 24). De term verwerft hierdoor een specifieke betekenis (*Explanatory Report 1*, 11; NAGEL, 58; THOMAS, 289). Ten gevolge van het gehanteerde criterium vallen verzoeken ter zake van vergrijpen tegen ordereglementen buiten het toepassingsveld van het ERV telkens wanneer die “strafbare feiten” administratief zijn afgehandeld of de afdoening ervan zich nog bevindt in de administratieve fase van de procedure. Alleen de latere penale (appèl)-fase van de procedure kan voorwerp zijn van een rechtshulpverzoek.

2. Het Aanvullend Protocol bij de Europese Overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht van 15 maart 1978 (ETS, 97)

51 Dit instrument, door België bekrachtigd op 30 mei 1979 (*B.S.* 11 juli 1979), biedt meer concrete raakpunten met de rechtshulp in strafzaken. Het zijn ook hier hoofdzakelijk de rechterlijke autoriteiten die om inlichtingen over rechtspunten kunnen vragen, maar hun verzoeken worden verzonden, ontvangen en behandeld door administratieve diensten.

De verdragspartijen zijn: Bulgarije, Cyprus, Denemarken, de Duitse Bondsrepubliek, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Hongarije, IJsland, Italië, Luxemburg, Malta, Nederland (m.i.v. Aruba en de Nederlandse Antillen), Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Slovakije, Spanje, Wit-Rusland, Zweden en Zwitserland. In de relaties met andere staten dienen verder de Interpoltelex en de diplomatieke weg te worden benut.

a) Werkingssfeer

52 Het Aanvullend Protocol breidt het toepassingsgebied van de Europese Overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht van 15 maart 1978 (ETS, 62), die beperkt is tot informatie-uitwisseling over het burgerlijk recht, het handelsrecht en het gerechtelijk recht in burgerlijke en handelszaken, uit tot inlichtingen over het strafrecht. Het verschaffen van dergelijke inlichtingen kan ook beschouwd worden als een vorm van rechtshulpverlening in strafzaken naar art. 1, eerste lid ERV (rechtshulp “in zo ruim mogelijke mate”). Maar dit instrument – anders dan onderhavig Protocol – regelt dit type van samenwerking niet.

De term “strafrecht” is ruim te interpreteren en behelst het materiële strafrecht, het strafprocesrecht, de strafrechtelijke organisatie en het strafuitvoeringsrecht (art. 1, eerste zinsnede). Het Protocol wijzigt het uitgangspunt van de Overeenkomst niet: inlichtingen kunnen alleen gevraagd worden naar aanleiding van een concrete procedure, reeds aanhangig bij de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende Partij (art. 1, tweede zinsnede).

De Duitse Bondsrepubliek interpreteert art. 1, tweede zinsnede in ruime zin: inlichtingen kunnen ook m.b.t. Ordnungswidrigkeiten gegeven en aangevraagd worden.

Wel verruimt het Protocol dit uitgangspunt voor verzoeken met strafrechtelijke inslag: zij kunnen reeds worden geformuleerd wanneer alleen wordt overwogen de strafvordering in te stellen, met dien verstande dat de definitieve beslissing ter

zake precies afhangt van de uitslag ervan (art. 2, tweede lid). Zo krijgt b.v. het O.M. de mogelijkheid de opportuniteit van strafvervolgingen op grond van de art. 6-14 V.T. Sv. (vervolgingen tegen een Belg voor misdaden en wanbedrijven in het buitenland gepleegd) beter te evalueren door een juister inzicht in de buitenlandse wetgeving (*Explanatory Report on the Additional Protocol to the European Convention on information on foreign law*, Straatsburg, Raad van Europa, 1978, 7).

b) Bevoegde overheden

53 Een verzoek om inlichtingen over de punten bedoeld in art. 1, eerste lid kan uitgaan van de rechtbank *c.q.* het hof waar de strafvordering aanhangig is, en van iedere rechterlijke autoriteit die bevoegd is tot vervolging of tot tenuitvoerlegging van eindvonnissen (art. 2, eerste lid). Deze laatste zinsnede doelt op de leden van het O.M.

De vraag rijst of verzoeken vanwege de rechterlijke autoriteiten zelf kunnen voortvloeien uit vragen die oorspronkelijk door een verdachte of diens raadsman gesteld werden. Art. 2, eerste lid zou een positief antwoord niet in de weg staan (vgl. *Toelichtende Nota*, Tweede Kamer der (Nederlandse) Staten-Generaal, zitting 1979-80, 16 080 (R 1143), nr. 1, 3).

Bovendien verleent art. 3, eerste lid van Hoofdstuk II de mogelijkheid een verzoek om inlichtingen te formuleren aan iedere autoriteit – bureau voor rechtshulp – of persoon – pro deo-advocaat – die binnen een officieel stelsel van rechtsbijstand optreedt in het belang van economisch zwakken. Het betreft hier een innovatie t.o.v. de Overeenkomst. België is door deze bepaling gebonden bij gebrek aan een andersluidende verklaring bij de ondertekening of de bekrachtiging (art. 5).

Hebben daarentegen verklaard niet door deze bepaling gebonden te zijn: Cyprus, de Duitse Bondsrepubliek, Estland, Malta, Nederland, Slovaakse Republiek, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Wit-Rusland en Zwitserland.

Deze uitbreiding roept inderdaad een aantal bezwaren op. Zij opent de deur voor een overvloed aan vragen die niet altijd relevant zullen zijn (wat het aantal vragen onder toepassing van de Overeenkomst betreft: J. ERAUW, 'De eerste Belgische ervaringen met het Europees verdrag inzake inlichtingen over buitenlands recht', *R.W.* 1981-82, 1503-1508). Daarenboven werkt zij het zoeken van een staat waar de strafprocedure het voordeligst uitvalt voor de verdachte in de hand (vgl. *Toelichtende Nota*, Tweede Kamer der (Nederlandse) Staten-Generaal, zitting 1979-80, 16 080 (R 1143), nr. 1, 4).

c) Procedure

54 In tegenstelling tot het ERV, voorziet het Aanvullend Protocol *juncto* de Inlichtingen-overeenkomst in geïnstitutionaliseerde procedures voor de uitwisseling van inlichtingen in strafzaken.

Wanneer andere verdragen middels bijzondere procedures ook de mogelijkheid bieden informatie in te winnen, dan kan die specifiek aangegeven weg verder probleemloos worden gevolgd (*Toelichtende Nota*, Tweede Kamer der (Nederlandse) Staten-Generaal, zitting 1979-80, 16 080 (R 1143), nr. 1, 2). Men denke b.v. aan art. 6, eerste lid, *sub b* van het Overbrengingsverdrag dat voorziet in de mededeling aan de staat van veroordeling van een afschrift van het toepasselijk recht van de staat van tenuitvoerlegging.

De Inlichtingenovereenkomst vereist niet dat het verzoek om inlichtingen de vorm aanneemt van een vonnis: art. 3, eerste lid bepaalt alleen dat het steeds moet uitgaan van een rechterlijke autoriteit, ook al is het niet door deze laatste opgesteld. Deze interpretatie wordt impliciet bevestigd door art. 4 “Inhoud om een verzoek om inlichtingen”, dat preciseert dat de rechterlijke autoriteit, van wie het verzoek uitgaat, moet worden aangegeven. Voor het overige moet het verzoek zo concreet mogelijk worden geformuleerd; algemene vragen moeten vermeden worden (*Explanatory Report on the European Convention on information on foreign law*, Straatsburg, Raad van Europa, 1968, 10).

Een verzoek om inlichtingen dient door het verzendend orgaan, door de partij zelf aangewezen in een verklaring t.o.v. de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa (art. 2), aan het ontvangend orgaan van de aangezochte staat te worden gezonden (art. 5).

Voor België als verzoekende staat treedt het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (Quatre-Brasstraat 2 te 1000 Brussel) op als verzendend orgaan. Is België aangezochte staat, dan fungeert het Ministerie van Justitie (Bestuur der Wetgeving) als ontvangend orgaan.

Het antwoord op het verzoek moet zo vlug mogelijk worden gegeven (art. 12); een termijn is evenwel aan de aangezochte staat niet opgelegd.

De kosten komen ten laste van de staat van wie het verzoek uitgaat (art. 15). Deze regeling is vergelijkbaar met die van art. 20 ERV. Wat de taal van het verzoek betreft lopen de Inlichtingenovereenkomst en het ERV daarentegen uiteen. De Overeenkomst verlangt een vertaling in de taal of in een van de talen van de aangezochte staat (art. 14), het ERV gaat ervan uit dat geen vertaling nodig is. Wel laten beide verdragen ruimte voor bilateraal tussen partijen af te spreken afwijkingen (*Toelichtende Nota*, Tweede Kamer der (Nederlandse) Staten-Generaal, zitting 1979-80, 16 080 (R 1143), nr. 1, 3).

55 In meer recente verdragen worden modaliteiten van administratieve bijstand meer en meer vervlochten met bepalingen over rechtshulp.

Pro memorie zij vermeld dat de BASS reeds beide samenwerkingsmodaliteiten samen behandelde, m.n. in de art. 6-8 (“Administratieve samenwerking”) en 16-24 (“Wederzijdse bijstand ter zake van strafbare feiten”). Bovendien opent de Overeenkomst de mogelijkheid voor de bevoegde ministers om welbepaalde administratieve autoriteiten, binnen de grenzen van hun nationale bevoegdheid, gelijk te stellen met de gerechtelijke autoriteiten die belast zijn met de toepassing van de art. 23 en 24 (afgeven en tenuitvoerleggen van rogatoire commissies), 26 (afvaardigen ter fine van het opsporen en vaststellen van strafbare feiten) en 30 BUV (verzenden en doen uitreiken of betekenen van processtukken en rechterlijke beslissingen) (art. 22; *Parl. St.* Kamer 1969-70, nr. 1, 13).

3. De SUO

56 Dit verdrag behandelt uiteenlopende onderwerpen, waarvan er sommige bij uitsluiting een administratief karakter vertonen. Maar zelfs in Titel III "Politie en veiligheid", dat gewijd is aan politieële samenwerking en aan verschillende rechtshulpmodaliteiten, zijn bestuurlijke regels voorhanden. Dit is het geval wanneer er sprake is van een politieoptreden ter voorkoming van strafbare feiten (art. 30, eerste lid) en van de coöperatie bij "Ordnungswidrigkeiten". Van het criterium van de "rechterlijke autoriteiten" wordt ter zake afgestapt. Rechtshulp wordt mogelijk voor procedures wegens vergrijpen tegen ordereglementen die door administratieve autoriteiten worden afgehandeld. Nieuw is thans evenwel dat de feiten aan de basis van het rechtshulpverzoek naar het recht van beide staten als zgn. vergrijpen tegen de orde kunnen beschouwd worden en niet alleen meer, zoals in de vroegere teksten, bij uitsluiting naar het recht van één van beide: "Laatste bedoelde uitbreiding is op Nederlands verzoek opgenomen, met het oog op de invoering van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (*Stb.* 1990, 435), tengevolge waarvan een aanzienlijk aantal verkeersovertredingen niet langer onder de werking van het strafrecht vallen. Dit is voor Nederland vooral van belang in de relatie met de Bondsrepubliek Duitsland, waar gedragingen in strijd met de verkeerswetgeving reeds lang als vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde worden aangemerkt" (*Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990*, 110; voor rechtsvergelijkende gegevens over de (administratieve) regeling van verkeersdelicten: G. KELLENS & N. VANEMPTEN, 'Punir sans condamner. La sanction des infractions routières dans onze pays d'Europe', *RICPT* 1996, 47-60). Voorwaarde voor rechtshulpverlening is nog steeds dat tegen de aanvankelijke administratieve beslissing beroep openstaat voor de strafrechter (art. 49, *litt.* a).

B. COËXISTENTIE TUSSEN INSTRUMENTEN INZAKE ADMINISTRATIEVE BIJSTAND EN RECHTSHULPVERDRAGEN IN STRAFZAKEN: PROBLEMEN VAN SFEEROVERGANG

57 Het aantal instrumenten die bij uitsluiting gewijd zijn aan de administratieve bijstand en die coëxisteren met rechtshulpverdragen afgestemd op opsporing en vervolging in strafzaken, is sedert enkele jaren aanzienlijk toegenomen (voor een algemeen overzicht: S. OSCHINSKY & P. JENARD, *L'espace juridique et judiciaire européen*, Brussel, Bruylant, 1993, 537-557). Dit is inzonderheid het geval in de EU waar de belangrijkste onder hen te situeren zijn in volgende twee rechtstakken:

1. Fiscaal recht

– de Richtlijn nr. 77/799/EEG van 19 december 1977 "betreffende de wederzijdse bijstand van de bevoegde autoriteiten van de lidstaten op het gebied van de directe belastingen" (*PB. L.* 1977, 336/15), gewijzigd door de Richtlijn nr. 79/1070/EEG die de draagwijdte ervan uitstrekt tot de B.T.W. (*PB. L.* 1979, 331/8). Krachtens deze instrumenten dienen de uitgewisselde inlichtingen geheim te worden gehouden. Aan de ene kant mogen zij bij uitsluiting meegedeeld worden aan die

personen die rechtstreeks betrokken zijn hetzij bij de vaststelling van de belastingschuld, hetzij bij de administratieve controle over voormelde verrichting. Aan de andere kant mogen zij bij uitsluiting gebruikt worden t.b.v. administratieve procedures die strekken tot betwisting van de belastingschuld of van een administratieve sanctie én t.b.v. procedures strekkende tot de oplegging van een administratieve sanctie (art. 7, lid 1). De voorafgaande toestemming van de staat die de inlichtingen heeft verstrekt, is onontbeerlijk voor elk ander (oneigenlijk) gebruik ervan, m.n. ter ondersteuning van strafvervolgingen in de ontvangende staat: eerstgenoemde staat heeft aldus de mogelijkheid na te gaan of dezelfde informatie niet bij wege van de rechtshulp in strafzaken had kunnen worden vergaard. Desgevallend kan hij zijn toestemming – overigens alleen dan rechtsgeldig indien zijn wetgeving een gelijksoortig gebruik onder overeenkomstige omstandigheden mogelijk maakt – weigeren (J.J.E. SCHUTTE, ‘La coopération administrative’, in M. DELMAS-MARTY (ed.), *Quelle politique pénale pour l’Europe?*, Parijs, Economica, 1992, 204; SJÖCRONA, 215-216). Ook DENYS komt “voorzichtigheidshalve” tot deze conclusie, na evenwel gewezen te hebben op bepaalde termen in de Franse tekst van de Richtlijn nr. 77/779 EEG die zijns inziens mogelijk een meer extensieve interpretatie zouden rechtvaardigen (L.A. DENYS, ‘Over grensoverschrijdende informatieuitwisseling tussen belastingadministraties en de aanwending ervan voor strafrechtelijk onderzoek’, in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 202-203).

De richtlijn werd door de Belgische fiscale wetgever op beknopte wijze geïmplementeerd door de art. 36 en 74 van de Wet van 8 augustus 1980 (*B.S.* 15 augustus 1980). Deze laatste voegde het art. 338 – oud art. 244*bis* – in het W.I.B. en 93*terdecies* in het W.B.T.W. in. Op de vraag of de Belgische administratie bevoegd is om aan een ander lid hetzij toelating te verlenen om verstrekte inlichtingen voor andere dan fiscale doeleinden *stricto sensu* te gebruiken, hetzij inlichtingen te verstrekken die voor andere doeleinden dan de vaststelling van de belasting kunnen dienen, lijkt het antwoord negatief: “... zodat het waarschijnlijk lijkt dat de andere lidstaten, zo hun interne recht in reciprociteit voorziet, ook niet rechtsgeldig inlichtingen kunnen verstrekken die voor andere doeleinden kunnen dienen dan de vaststelling van de belasting (L.A. DENYS, ‘Over grensoverschrijdende informatieuitwisseling tussen belastingadministraties en de aanwending ervan voor strafrechtelijk onderzoek’, in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 194).

– de Verordening nr. 218/92 EEG van 27 januari 1992 betreffende de administratieve samenwerking op het gebied van de B.T.W. (*P.B. L.* 1992, 24/1). Art. 9, lid 1 stipuleert dat de ter zake verstrekte inlichtingen kunnen “... gebruikt worden in met de eventuele toepassing van sancties gepaard gaande gerechtelijke of administratieve procedures, ingesteld in verband met inbreuken op de belastingwetgeving” (ter bevestiging: L.A. DENYS, ‘Over grensoverschrijdende informatieuitwisseling tussen belastingadministraties en de aanwending ervan voor strafrechtelijk onderzoek’, in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 206).

2. *Douanerecht*

– de Overeenkomst van 7 september 1967 tussen het Koninkrijk België, de Bondsrepubliek Duitsland, de Franse Republiek, de Italiaanse Republiek, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden inzake wederzijdse bijstand tussen de onderscheiden douaneadministraties, met Aanvullend Protocol. Dit intergouvernementele verdrag, gesloten te Rome op 7 september 1967 en goedgekeurd door de Wet van 13 juni 1969 (*B.S.* 16 april 1970), beoogt de juiste heffing van douanerechten en andere wegens in- of uitvoer geheven belastingen te verzekeren en delicten op het gebied van de douanewetten – m.n. inbreuken op de wettelijke voorschriften over de invoerrechten, de accijnzen, de m.b.t. invoer geheven omzetbelasting, de landbouwheffingen en restituties, alsook over de andere heffingen in het raam van de EG-marktordering – te voorkomen en op te sporen (art. 12). Vooral de art. 8, 9, 10 en 11 vermengen administratieve bijstand en rechtshulp (*SJÖCRONA*, 207-208).

Zo luidt art. 10 b.v. als volgt: “De douaneadministraties van de Overeenkomstsluitende staten stellen haar opsporingsdiensten in de gelegenheid rechtstreekse betrekkingen te onderhouden om door uitwisseling van gegevens de voorkoming, opsporing en bestrijding van strafbare feiten op het stuk van de douanewetten van hun onderscheiden landen te vergemakkelijken”.

Beperkingen aan het gebruik van de verkregen gegevens, mededelingen en documenten worden opgelegd door art. 20: zij mogen slechts worden benut voor het doel van de Overeenkomst. Dit laatste luidt echter weer als o.m.: “... de strijd tegen strafbare feiten op het stuk van de douanewetten...” (preambule, vierde lid), hetgeen de begripsverwarring handhaaft. Inmiddels heeft de Overeenkomst aan belang verloren ten gevolge van de toenemende “communautarisering” van belangrijke sectoren uit het douanerecht zoals de controle op de ongeoorloofde handel in culturele goederen, in explosieven en in verdovende middelen (*J.J.E. SCHUTTE*, ‘La coopération administrative’, in *M. DELMAS-MARTY* (ed.), *Quelle politique pénale pour l’Europe?*, Parijs, Economica, 1992, 198 en 204).

– de Verordening nr. 1468/81/EEG van 19 mei 1981 “betreffende wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften” (*P.B. L.* 1981, 144/1), gewijzigd door de Verordening nr. 945/87/EEG van 30 maart 1987 (*P.B. L.* 1987, 90/3). In tegenstelling tot de hierboven besproken intergouvernementele Overeenkomst van Rome van 7 september 1967, is dit laatste instrument enkel van toepassing op de samenwerking n.a.v. de controle op de naleving van bij uitsluiting communautaire reglementering. De redactie ervan lijkt wat minder dubbelzinnig. De uitgewisselde informatie mag immers niet worden aangewend voor andere doeleinden dan die waarin de verordening voorziet, m.n. de voorkoming en de opsporing van inbreuken op de douane- en landbouwvoorschriften en van iedere handelwijze die daarmee in strijd is of lijkt te zijn (preambule, zevende lid *juncto* art. 40, eerste lid). De geciteerde bepalingen reppen met geen woord over de

vervolgingen *c.q.* de rechterlijke uitspraken waartoe deze “inbreuken” en “handelwijze” mogelijk aanleiding geven: art. 45 bepaalt integendeel dat de verordening de toepassing van de “regels betreffende de strafrechtelijke vervolging en de wederzijdse hulp in strafzaken” onverlet laat. Art. 39, derde lid komt evenwel opnieuw verwarrend over: via de verordening verkregen gegevens mogen gebruikt worden in de gerechtelijke procedures of rechtsvervolgingen – voor SCHUTTE wijst laatstgenoemde term op “strafvervolgingen” – die achteraf ingesteld worden wegens niet-naleving van de douane- of landbouwvoorschriften. Is dit het geval, dan wordt de autoriteit, die ze heeft verstrekt, daarvan onverwijld in kennis gesteld om, uiteraard *a posteriori*, de opportuniteit van dit “oneigenlijk gebruik” te kunnen beoordelen (J.J.E. SCHUTTE, ‘La coopération administrative’, in M. DELMAS-MARTY (ed.), *Quelle politique pénale pour l’Europe?*, Parijs, Economica, 1992, 204-205; SJÖCRONA, 213; J.A.E. VERVAELE, *EEG-fraude en Europees economisch strafrecht*, Deventer, Kluwer, 1991, 45).

Mede omwille van de miskening van de essentiële verschillen tussen “administratieve bijstand” en “gerechtelijk onderzoek” ligt thans een voorstel voor van nieuwe verordening van de Raad betreffende wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften (in detail: J.J.E. SCHUTTE, ‘Balanceren langs – en soms over – de grenzen van de communautaire bevoegdheden’, in VAN DER HULST (ed.), *Administratieve bijstand in de EG*, Arnhem, Gouda Quint, 1995, 59-69). De ontwerp-tekst vormt tevens de juridische basis voor de invoering en het gebruik van een centrale databank die voor de nationale diensten én voor de Commissie toegankelijk is (Documenten COM (95) 98 def., 13 en COM (96) 173 final, 30-31).

– de Verordening nr. 3677/90/EEG van 13 december 1990 “houdende maatregelen om te voorkomen dat bepaalde stoffen worden misbruikt voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen” (*PB. L.* 1990, 357/1);

– de Richtlijn nr. 92/109/EEG van 14 december 1992 “inzake de vervaardiging en het in de handel brengen van bepaalde stoffen die worden gebruikt voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen” (*PB. L.* 1992, 370/76);

Pro memorie zij vermeld dat het Sluikhandelverdrag werd goedgekeurd namens de EG, die bevoegd is voor het beleid m.b.t. de handel in stoffen, veelvuldig gebruikt in de clandestiene vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen (*PB. L.* 1990, 326).

– de Verordening nr. 3911/92/EEG van 9 december 1992 “betreffende de uitvoer van cultuurgoederen” (*PB. L.* 1992, 395/1).

58 Zoals blijkt uit de summiere bespreking van enkele van de hierboven vermelde (EG)instrumenten over administratieve bijstand, opent de coëxistentie tussen deze vorm van internationale samenwerking en rechtshulp voor samenwerkende staten, o.a. in fiscale strafzaken, twee mogelijkheden: hetzij in de beginfase van een strafprocedure bewust opteren voor de toepassing van het meest flexibele internationaal instrument – het administratiefrechtelijke – en naderhand de ingewonnen informatie afwenden naar die procedure, hetzij tijdens de strafvervolgingen gebruik maken van bewijselementen, voorafgaandelijk vergaard door middel van de

administratieve bijstand. In beide gevallen wordt een instrument voor administratieve samenwerking gebruikt omdat de rechtshulpverdragen in strafzaken als te restrictief beschouwd worden, o.m. door de talrijke weigeringsgronden die (mede) de belangen van de verdachte beschermen.

Concreet wordt de rechtsonderhorige geconfronteerd met volgende paradoxale situatie: in een eerste stadium in staat A, dient hij een administratieve controle b.v. van zijn boekhouding te dulden en aan de overheid alle dienstige inlichtingen te verschaffen, om dan plots, in een tweede stadium in staat B, strafrechtelijk vervolgd te worden op grond van het bewijsmateriaal, met zijn medewerking verzameld in staat A.

Dergelijke praktijken vallen mogelijk nadelig uit voor de rechtsbescherming van de verdachte: zwijgrecht, recht op informatie over de tenlastelegging en recht op bijstand van een raadsman riskeren uitgehold te worden. Het recht op een billijk proces lijkt des te meer bedreigd daar de hierboven beschreven overdracht van informatie van de ene rechtssfeer naar de andere op internationaal niveau voorsnog niet of onvoldoende genormeerd lijkt (C. VAN DEN WYNGAERT, *La fraude au budget communautaire: administration de la preuve, extraterritorialité, coopération internationale. Rapport final (18 mai 1993)*, z.pl., 37). In het interne recht wordt hetzelfde probleem al lange tijd onderkend (door o.m.: A. DE NAUW, 'Les incriminations et les procédures de contrôle des lois particulières en matière de fraude communautaire', in F. TULKENS e.a. (eds), *La protection juridique des intérêts financiers des Communautés européennes*, Brussel, Bruylant, 152-153; B. DE SMET, 'La valeur de l'aveu en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1994, 641-642).

Inmiddels heeft het Hof van Justitie van de EU, van zijn kant, gesteld dat de Commissie – supranationaal administratief orgaan – aan nationale gerechtelijke autoriteiten, bij hun optreden ter verzekering van de eerbiediging van het gemeenschapsrecht, bijstand is verschuldigd onder de vorm van mededeling van stukken en getuigenissen van Europese ambtenaren (Zaak C-2/88 Imm., beschikkingen d.d. 13 juli en 6 december 1990, *Jurispr.* 1990, resp. 3365 en 4405).

Conform de procedure uitgestippeld door het ERV (art. 15), dient als volgt te werk te worden gegaan: de onderzoeksrechter die beschikt over bewijselementen die hem laten vermoeden dat een gemeenrechtelijk misdrijf tevens een vorm van communautaire fraude oplevert, richt een verzoek tot samenwerking tot de Commissie, via het Ministerie van Justitie. Weigert de Commissie aan het verzoek gevolg te geven, dan kan diezelfde magistraat het Hof van Justitie adiëren op grond van art. 164 van het EEG-Verdrag. Na de Commissie te hebben gehoord, kan het Hof hetzij het verzoek verwerpen, hetzij de Commissie verplichten er gevolg aan te geven, geheel of gedeeltelijk (L. HUYBRECHTS, 'De door de Europese Gemeenschappen aan de lidstaten te verlenen rechtshulp in strafzaken', in H. DE DOELDER (ed.), *Bestrijding van EEG-fraude*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 124).

Teneinde in het strafproces ten gronde de uitsluiting van de informatie, verstrekt door de Commissie, te vermijden, lijkt het raadzaam in de onderzoeksfase aandacht te hebben voor volgende overwegingen: "... ces informations constituent des indices qui peuvent, le cas échéant, être pris en compte pour justifier l'ouverture d'une procédure nationale. Mais il appartient ensuite aux autorités nationales d'établir elles-mêmes les faits sur lesquels elles fondent leurs poursuites en utilisant

les moyens de preuve propres au droit national et dans le respect des garanties prévues par ce droit. Elles ne peuvent pas se contenter de reprendre les documents et informations recueillis par la Commission” (Ch. SOULARD, ‘Droit communautaire. Chronique’, *Rev. sc. crim.* 1993, 149); in detail: F. THOMAS en L. GEELHAND, ‘De samenwerking in strafzaken tussen nationale gerechtelijke overheden en communautaire instellingen’, *Panopticon* 1994, 415 e.v.).

HOOFDSTUK II BRONNEN

59 België heeft zich, op internationaal vlak, verdragsrechtelijk verbonden rechtshulp in strafzaken te verlenen en kan, op grond van wederkerigheid, ook aanspraak maken op hulp vanwege zijn verdragspartners. In onderhavig hoofdstuk worden die verdragen bondig ingeleid, desgevallend samen met de niet bindende aanbevelingen – o.m. van het Comité van Ministers van de Raad van Europa – die de toepassing ervan beogen te vergemakkelijken.

Resoluties zijn richtlijnen ontworpen door internationale politieke *c.q.* wetenschappelijke organisaties t.b.v. hun Leden. Anders dan verdragen zijn zij juridisch niet bindend, hetgeen niet belet dat zij mogelijk de praktijk beïnvloeden en desgevallend zelfs de rechtsvorming, telkens wanneer het vigerend recht onduidelijk lijkt of wanneer zij technische regelingen inhouden die inspelen op een punctueel probleem. Daarom wordt de inbreng ervan bij de bespreking van het positief rechtshulprecht alleszins vermeld, zoniet altijd uitgediept.

Ook worden de onderlinge verhoudingen tussen mogelijk concurrerende internationale instrumenten toegelicht (Afd. 1).

Is er geen verdrag, dan kan er evenmin een verplichting tot rechtshulp voorhanden zijn en blijft een staat vrij aan een verzoek om rechtshulp al dan niet gevolg te geven. Het internationaal recht legt hem geen regels op noch in negatieve, noch in positieve zin (NAGEL, 72-74).

De Belgische wetgever heeft ter zake de nodige uitvoeringsbepalingen uitgevaardigd. Aan de ene kant machtigen zij de Belgische rechters om ambtelijke opdrachten te geven aan vreemde justitiële overheden om daden van onderzoek te doen verrichten en om zelf gevolg te geven aan een buitenlandse rogatoire commissie; aan de andere kant leggen zij de voorwaarden vast waarin gevonniste personen een reststraf in België *c.q.* in een andere staat mogen ondergaan en waarin de internationale samenwerking op het vlak van de tenuitvoerlegging van inbeslagname en verbeurdverklaring kan plaatsgrijpen (Afd. 2).

AFDELING I

DOOR BELGIË GESLOTEN VERDRAGEN

60 Deze verdragen zijn hetzij multilateraal, hetzij bilateraal.

Het verschil tussen multilaterale en bilaterale verdragen is van praktisch belang. In laatstgenoemde categorie is de verdragspartij van meet af aan geïdentificeerd en staan de verdragsverplichtingen vast. Multilaterale verdragen daarentegen bieden die zekerheid niet: zij staan open voor een onbepaald aantal staten en de omvang van de verdragsverplichtingen varieert in functie van de reserves door elk van hen geformuleerd in overeenstemming met hun interne rechtsorde. Daarenboven voorkomen zij, door gedetailleerde slotbepalingen, conflicten met voordien gesloten of naderhand mogelijk nog te sluiten bi- of multilaterale overeenkomsten met hetzelfde of met een vergelijkbaar thema. Deze eigenschappen hebben tot gevolg dat in elk afzonderlijk geval moet worden onderzocht of de “corresponderende” staat rechtsgeldig partij is bij het verdrag, of hij reserves heeft gemaakt – in

voorkomend geval, welke – en ook of het ingeroepen instrument in het voorliggende geval werkelijk van toepassing is (W.S. KENNEY, ‘Structures and methods of international and regional cooperation in penal matters’, *New York Law School Law Review* 1984, 44; J.J.E. SCHUTTE, ‘Volkenrechtelijke aspecten van het Nederlandse uitleveringsrecht’, *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht* 1982, 34).

Multilaterale verdragen normeren de rechtshulp in strafzaken ofwel exhaustief met uitsluiting van andere onderwerpen (§ 1), ofwel alleen subsidiair t.o.v. de incriminatie van internationale delicten (§ 2). Ook bilaterale instrumenten behandelen de rechtshulp: doorgaans betreft het door België hoofdzakelijk in de negentiende eeuw gesloten klassieke uitleveringsverdragen, slechts uitzonderlijk één autonoom rechtshulpverdrag van moderne signatuur (§ 3).

§ 1. Multilaterale rechtshulpverdragen

61 België is partij bij multilaterale rechtshulpverdragen, uitgewerkt in het raam van de Raad van Europa en van de Benelux. Zij zijn volledig gewijd aan één vorm van rechtshulp hetzij van secundaire (A), hetzij van primaire aard (B).

A. SECUNDAIRE RECHTSHULP

1. Het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (20 april 1959)

62 Het ERV werd door de Raad van Europa voor ondertekening opgesteld te Straatsburg op 20 april 1959 en is, wat België betreft, op 11 november 1975 in werking getreden na de goedkeuring ervan door de Wet van 19 juli 1975 (B.S. 23 oktober 1975 en *erratum* in B.S. 6 november 1975). Het is een normatief of “law-making” verdrag dat aan alle partijen dezelfde bindende voorschriften oplegt t.b.v. hun toekomstig rechtshulpverkeer.

a) Wordingsgeschiedenis

(in detail: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 1-12).

63 Initiatiefnemer voor de totstandkoming was het comité van deskundigen, dat door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa ter uitvoering van een resolutie van het Comité van Ministers van diezelfde Raad was ingesteld en dat voordien, tussen 1953 en 1956, het Europees Uitleveringsverdrag (1957; verder: EUV) had uitgewerkt. Reeds in oktober 1953 had de Nederlandse delegatie in het comité van deskundigen ervoor gepleit in het **uitleveringsverdrag** bepalingen over de kleine rechtshulp op te nemen. De meerderheid van het comité gaf er echter de voorkeur aan beide onderwerpen gescheiden te houden om de werkzaamheden inzake uitlevering niet te vertragen. Omdat het comité van deskundigen ook een multilaterale regeling van de kleine rechtshulp nuttig achtte, vestigde het in zijn eindverslag inzake het ontwerp-EUV de aandacht van het Comité van Ministers op het belang van een multilateraal verdrag ter zake. Het Comité van Ministers gaf het in 1956 opdracht een dergelijk multilateraal ontwerp op te stellen.

Het uitwerken van de verdragstekst is trager verlopen dan verwacht. Volgens het verslag dat de Nederlandse delegatie aan de Minister van Justitie uitbracht, heeft het ontbreken van een globaal overzicht over de regelingen en de praktijk van de vrij technische materie van de rechtshulp – inzonderheid die van de rogatoire commissies – geleid tot principiële discussies. Wat de **politieke**

samenwerking betreft, werd ook uitvoerig van gedachten gewisseld vooraleer van de behandeling ervan af te zien. Het ontwerp werd in september 1958 voorgelegd aan het Comité van Ministers dat het voor ondertekening openstelde op 20 april 1959.

b) *Latere actualisering*

(in detail: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 13-24).

64 Het eerste voorstel om het ERV aan te vullen is uitgegaan van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa. Op 2 oktober 1969 legde de Belgische afgevaardigde HOUSIAUX een ontwerp-aanbeveling neer betreffende de oprichting van een multilateraal 'Europees informatiecentrum voor criminele antecedenten'. Het voorstel beoogde een betere voorlichting van de rechterlijke autoriteiten en voorzag in de aanvulling van art. 22 ERV m.b.t. de uitwisseling van mededelingen omtrent veroordelingen. Het Comité van Ministers raadpleegde ter zake het "European Committee on Crime Problems" (verder: ECCP). De reactie daarvan op de aanbeveling was negatief en de aanbeveling HOUSIAUX bleef zonder gevolg...

Naderhand belegde de Raad van Europa een vergadering van hoge ambtenaren uit de lidstaten (15-17 juni 1970). Zij had als opdracht de tekst van het ERV te toetsen aan de behoeften van de praktijk. De deelnemers beschikten over vijf inleidende rapporten:

(i) '*The "travaux préparatoires" of the European Convention on mutual assistance in criminal matters*' (P. FRANCK). Het eerste deel van deze studie is gewijd aan de omstandigheden die aan de redactie van het ERV voorafgingen. Het tweede deel onderzoekt de bedoelingen die de ontwerpers van de verdragstekst hadden t.a.v. het begrip 'rechtshulp'. Ook heeft het betrekking op de verhoudingen tussen het ERV en andere internationale instrumenten (*Practical Problems*, 9-25).

(ii) '*The policy which should govern the application of the Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*' (P. FRANCK). Dit verslag bevat concrete voorstellen voor de werkzaamheden van de eerdergenoemde ambtenaren. In het bijzonder zouden zij zich moeten bezighouden met een inventarisatie van: de bezwaren tegen de bekrachtiging van het ERV, de reserves en verklaringen vanwege de verdragspartijen, de niet opgeheven bilaterale akkoorden alsook de technische toepassingsmoeilijkheden (*Practical Problems*, 29-35).

(iii) '*Some problems arising from the practical application, from the judicial point of view, of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*' (R. DUSSAIX). In dit stuk worden o.m. volgende punten behandeld:

- hoe moeten de weigeringsgronden voor rechtshulpverlening worden geïnterpreteerd?
- is de erkenning van het "ne bis in idem"-beginsel in de kleine rechtshulp wenselijk?
- dient het specialiteitsbeginsel ook in de kleine rechtshulp te gelden?
- welke zijn de gevolgen van de overdracht van gedetineerden? (*Practical Problems*, 37-56).

(iv) '*The practical application, from the administrative point of view, of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters*' (P.-G. PÖTZ). Dit rapport licht de rol toe van de administratieve overheden in de verschillende stadia van rechtshulpverrichtingen (*Practical Problems*, 59-65).

(v) '*Bilateral or multilateral agreements to supplement the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters or facilitate the application of its principles*' (P.-G. PÖTZ). De auteur pleit voor een vervollediging van het ERV door bilaterale akkoorden over o.m.:

- de rechtshulp met betrekking tot fiscale en politieke delicten;
- het toelaten van zgn. "betrokkenen" tot de rechtshulpverrichtingen;
- de rechtshulp in het eerste stadium van procedures ter zake van 'Ordnungswidrigkeiten';
- de teruggave van inbeslaggenomen voorwerpen;
- het aan de aangezochte staat uitleenen van een gedetineerde t.b.v. de tenuitvoerlegging van een rogatoire commissie op het grondgebied van die staat.

De betrokken ambtenaren wezen een aantal punten aan, die het voorwerp zouden kunnen uitmaken van een nadere multilaterale regeling of van complementaire akkoorden zoals voorzien in art. 26, derde lid van het ERV. Hun conclusies luiden als volgt:

- in additionele bi- of multilaterale akkoorden kan worden overeengekomen dat art. 1 ERV ook betrekking heeft op een o.m. gerechtelijke procedure inzake 'Ordnungswidrigkeiten' (inbreuken op orderelementen), op het zich stellen als burgerlijke partij in het strafproces en op de procedure tot

herziening;

- de teruggave van het voorwerp van een misdrijf aan het slachtoffer, als deze er de rechtmatige eigenaar van is, dient bespoedigd te worden, indien noch enige andere privépersoon, noch de overheid er aanspraak op kan maken (art. 3 en 6 ERV);
- de dagvaarding van deskundigen of getuigen zou melding moeten maken van het feit dat hun reiskosten worden vergoed (art. 7 ERV);
- de duur van de vrijheidsberoving veroorzaakt door de “uitlening” van een gedetineerde zou moeten worden afgetrokken van de duur van de vrijheidsstraf (art. 11 ERV);
- de uittreksels uit de nationale strafregisters moeten meer gedetailleerd zijn (art. 13 ERV), terwijl mededelingen omtrent veroordelingen van eigen onderdanen ook aan de aangezochte partij zouden moeten worden gedaan (art. 22 ERV);
- de principes over de luchttransit (art. 21, vierde lid EUV) zouden ook inzake rechtshulp toepassing moeten vinden (*Practical Problems*, 69-80).

65 Het ECCP was van oordeel dat bepaalde opmerkingen van de vergadering gerechtvaardigd waren en ook zo duidelijk opgesteld, dat zij zonder meer konden worden goedgekeurd. Zij werden rechtstreeks gepubliceerd in de Resolutie (71) 43 nopens de praktische toepassing van het ERV die m.n. op de art. 7, 11, 15, tweede lid en 19 van het verdrag slaat.

De resoluties worden, na goedkeuring door het Comité van Ministers van de Raad van Europa, in het Frans en in het Engels gepubliceerd. Zij worden beschouwd als “l’expression de la conscience juridique européenne” (J. VELU, ‘Le rôle du Conseil de l’Europe dans l’élaboration du droit pénal européen’, *J.T.* 1969, 722).

De uitdieping van de overige, meer problematische conclusies van de vergadering werd door het ECCP toevertrouwd aan het subcomité XXXI waarvan het werk werd geconcretiseerd in:

- de Resolutie (77)36 nopens de praktische toepassing van het ERV, goedgekeurd op 2 december 1977. Zij betreft de art. 3, 6 en 13;
- het Aanvullend Protocol bij het ERV.

De evaluatie van het ERV in het licht van de opgedane praktijkervaring is sindsdien nog voortgezet en leidde tot de uitwerking van de Resolutie (80)8 nopens de praktische toepassing van het ERV. De volgende punten zijn hierin onder de loep genomen:

- de bespoediging van de behandeling van een rechtshulpverzoek;
- het tegensprekelijk karakter van de rechtshulpverrichtingen conform de procedurele eisen van het art. 6 EVRM;
- de aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende staat bij de werkzaamheden in de aangezochte staat. De aangezochte staat zou zijn discretionaire bevoegdheid om de overheden van de verzoekende staat op zijn grondgebied toe te laten op liberale wijze moeten uitoefenen, telkens als dit verenigbaar is met zijn nationale wet. Binnen de perken gesteld door de nationale wet inzake de rogatoire commissies zouden de overheden van de verzoekende staat ook de mogelijkheid moeten krijgen om *actief* op te treden, door b.v. zelf vragen te stellen aan de verdachte of aan de getuigen.

Ook de Resoluties R(83)12 en R(85)10 verdienen de aandacht. Aanbeveling R(83)12 verduidelijkt – steeds met het oog op de bevordering van een contradictoire procesvoering in strafzaken met internationale componenten – de draagwijdte van het aan getuigen en deskundigen door art. 12, eerste lid ERV gewaarborgde vrijgeleide. Aanbeveling R(85)10 verzekert de eenvormige toepassing van de artikelen inzake rogatoire commissies, die strekken tot het af luisteren van telefoongesprekken.

Gedurende enkele jaren was het ERV voorwerp van onderzoek met het oog op de opnemings ervan in een zgn. “comprehensive convention on interstate co-operation in the penal field”. Een eerste versie van een dergelijk overkoepelend verdrag werd opgesteld door een groep van experts van het

'International Institute of Higher Studies in Criminal Sciences' te Syracuse (Italië) en – tijdens hun vijftiende Conferentie te Oslo in juni 1986 – voorgelegd aan de Europese Ministers van Justitie. Deze laatste verzochten het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan het ECCP de opdracht te geven een algemeen verdrag uit te werken dat de bestaande Europese rechtshulpinstrumenten zou integreren en vereenvoudigen. Het ECCP belastte met de aldus omschreven taak het bestaande comité van experts 'on the Operation of European Conventions in the Penal Field' (PC-OC). Dit comité heeft nog geen definitieve verdragtekst voorgelegd.

Meer recent werd het comité PC-OC belast met de studie van een aantal zeer concrete knelpunten in het kleine rechtshulpverkeer, m.n.:

- de uitvoering van rogatoire commissies volgens de wet van de verzoekende staat;
- de toepassing van het specialiteitsbeginsel op de uitwisseling van informatie;
- het gebruik van audiovisuele technieken t.b.v. het verhoor van buitenlandse getuigen;
- de teruggave van aan de verzoekende staat toegestuurde eigendom.

De conclusies van het comité PC-OC zullen wellicht de vorm aannemen van een Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV en van een nieuwe aanbeveling over de praktische toepassing van het verdrag.

c) Verdragspartijen

66 Hebben het ERV bekrachtigd: Bulgarije (1994), Denemarken (1962), de Duitse Bondsrepubliek (1976), Estland (1997), Finland (1981), Frankrijk (1967), Griekenland (1962), Hongarije (1993), Ierland (1996), IJsland (1984), Israël (1967), Italië (1961), Letland (1997), Liechtenstein (1969), Litouwen (1997), Luxemburg (1976), Malta (1994), Noorwegen (1969), Oostenrijk (1968), Polen (1996), Portugal (1994), Slovaakse Republiek (1992), Spanje (1982), de Tsjechische Republiek (1992), Turkije (1969), het Verenigd Koninkrijk (1991), Zweden (1968) en Zwitserland (1966). Het grote aantal partijen verklaart waarom het ERV thans in Europa als het gemeen recht van de kleine rechtshulp in strafzaken beschouwd wordt.

d) Territoriale toepassing

67 De territoriale toepassing van het ERV is beperkt tot het grondgebied van het moederland van de partijen (art. 25, eerste lid). Deze regel moet voor volgende drie staten gepreciseerd worden:

- de Duitse Bondsrepubliek: sinds de Duitse hereniging in 1991 is het ERV ook toepasselijk op het territorium van de vroegere DDR. Hierdoor verviel het bilateraal Verdrag van 12 december 1984 inzake de rechtshulp in strafzaken, m.i.v. een Aanvullend Protocol, dat tussen België en de ex-DDR inwerkinggetreden was op 26 december 1986 (*B.S.* 18 december 1986).

Art. 25, derde lid dat voorziet in de mogelijkheid, voor de Duitse Bondsrepubliek, om de territoriale werking van het ERV uit te breiden tot het "Land" Berlijn, is inmiddels zonder voorwerp geworden.

- Frankrijk: het ERV is van toepassing op de overzeese departementen, m.n. "les territoires français d'Outre-Mer, de Polynésie française, de Nouvelle Calédonie et de Wallis et Futuna ainsi que les collectivités territoriales de Mayotte et de Saint-Pierre et Miquelon" (art. 25, tweede lid);

N.a.v. de bekrachtiging van het ERV op 23 mei 1967 heeft Frankrijk verklaard dat het verdrag, in tegenstelling tot het bepaalde in art. 25, tweede lid, geen toepassing zou vinden op Algerije die inmiddels een onafhankelijke staat geworden was.

– Nederland: op het Koninkrijk in Europa van rechtswege toepasselijk, is het ERV op de Nederlandse Antillen en op Aruba uitdrukkelijk toepasselijk verklaard door het Koninkrijk in zijn geheel dat, krachtens het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden van 1954, bevoegd is voor de internationale betrekkingen, waaronder het bekrachtigen én opzeggen van verdragen inzake internationaal strafrecht (verklaring van 21 februari 1986 bij art. 25, vierde lid). Ondanks hun ligging in de Caraïbische zee, blijven deze twee regio's inderdaad uitgesproken Europa-georiënteerd in hun verdragsrechtelijke betrekkingen met de buitenwereld. Het is evenwel niet overbodig in de praktijk rekening te houden met hun autonomie, vermits: "... each part of the Kingdom will, as a rule, handle requests for assistance in criminal matters to and from foreign states directly, the main exception being cases in which the use of diplomatic channels is required (B. SWART, 'General Observations', in B. SWART en A. KLIP (eds), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 3-4; zie ook de noten van SCHALKEN onder: Arr.-Rechtbank Zutphen 13 juli 1987, *NJ* 1988, nr. 721, 2482-2484; HR 3 januari 1989, *NJ* 1989, nr. 899, 3568-3570; HR 12 juni 1990, *NJ* 1991, nr. 236, 992-993.

Art. 25, tweede lid *in fine* en vijfde lid ERV blijkt ten gevolge van de dekolonisatie achterhaald.

e) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken

68 Deze verhouding wordt geregeld door art. 26. Hiertoe formuleert het regels die gelden voor bestaande verdragen (tweede en vierde lid), alsook restrictieve voorschriften die de partijen dienen te volgen wanneer zij nieuwe rechtshulpverdragen sluiten (derde lid).

69 Naar het v e r l e d e n toe, doet het ERV die bepalingen uit vigerende bilaterale verdragen, conventies of overeenkomsten vervallen die bij uitsluiting de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen twee verdragssluitende partijen regelen (art. 26, eerste lid).

Evenwel wijkt de principiële voorrang van het ERV krachtens art. 26, eerste lid vooreerst voor de verplichtingen uit vroegere bi- of multilaterale internationale overeenkomsten waarvan sommige bepalingen de wederzijdse rechtshulp op bijzondere punten voor een bepaald terrein regelen of zullen regelen (art. 26, tweede lid). Het betreft hier een toepassing van het principe "*lex specialis generali derogat*". Bedoeld worden hoofdzakelijk de verdragen ter beteugeling van bepaalde vormen van gijzeling en van zgn. trafiek misdrijven die totstandgekomen zijn hetzij onder auspiciën van de Volkenbond, hetzij in het raam van de Verenigde Naties en van de gespecialiseerde organisaties zoals de ICAO. In de mate waarin deze instrumenten specifieke aspecten van rechtshulp behandelen, hebben zij in de verhoudingen tussen de partijen bij het ERV voorrang op de voorschriften van laatstgenoemd verdrag, doch alleen wat die bijzondere aspecten betreft. Vertonen diezelfde instrumenten daarentegen lacunes inzake rechtshulp, dan herneemt het ERV zijn voorrang (*Explanatory Report I*, 25; *Practical Problems*, 23).

De datum van het verval van de bestaande instrumenten verschilt logischerwijze

van staat tot staat. Deze regel wordt door twee uitzonderingen getemperd:

(i) de bepalingen in bilaterale akkoorden die, in afwijking van de art. 15, zevende lid en 16, derde lid, voorzien in de rechtstreekse mededeling van de rechtshulpverzoeken tussen rechterlijke autoriteiten *c.q.* in de vertaling van die verzoeken en daarbijhorende stukken, blijven van toepassing. Zij zijn mogelijk beter afgestemd op de bijzondere toestand van een staat of een groep staten dan de voorschriften van het ERV zelf (*Practical Problems*, 23).

(ii) de partijen wier rechtshulprelaties bij de inwerkingtreding van het ERV plaatsvinden op grond van een eenvormige wet of van een bijzonder stelsel hebben de mogelijkheid hun samenwerking op die basis verder te zetten (art. 26, vierde lid). De toelichting preciseert dat de uitdrukking “eenvormige wet” wijst op het systeem van rechtshulp dat geldt tussen de Scandinavische staten (*Explanatory Report 1*, 25). Met een eenvormige wet assimileert art. 26, vierde lid een bijzondere regeling die voor bepaalde lidstaten “in wederzijdse toepassing van maatregelen van rechtshulp op elkaars grondgebied voorziet”. Deze werd ingelast om de wederzijdse afspraken tussen Groot-Brittannië en Ierland te vrijwaren (*Explanatory Report 1*, 25). De verdragspartijen waarvan het rechtshulpverkeer plaatsvindt op grond van een eenvormige wet of van een bijzonder stelsel, kunnen deze normen blijven toepassen op voorwaarde een verklaring in die zin te richten tot de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa (art. 26, vierde lid *in fine*).

Denemarken, Finland en Noorwegen hebben de vereiste verklaring afgelegd.

70 Het ERV, dat op lange termijn eenvormigheid in de praktijk van de kleine rechtshulp beoogt, beperkt de vrijheid van de partijen om in de toekomst onderling nieuwe rechtshulpverdragen te sluiten. Art. 26, derde lid ERV voorziet inderdaad in de mogelijkheid om bi- of multilaterale akkoorden te sluiten, doch alleen teneinde het ERV aan te vullen of de toepassing ervan te vergemakkelijken (*Practical Problems*, 24).

Van deze mogelijkheid heeft België op bilaterale basis gebruik gemaakt t.o.v. de Duitse Bondsrepubliek: door de intergouvernementele notawisseling van 6 maart en 18 juli 1975 is een aanvullend akkoord totstandgekomen dat het toepassingsveld van de art. 1 en 22 ERV preciseert (*B.S.* 20 augustus 1976; GRÜTZNER/PÖTZ II, B 12).

De draagwijdte van art. 26, derde lid is evenwel niet beperkt tot – aanvullende – rechtshulpverdragen *sensu stricto*. De bepaling laat in het algemeen de latere bekrachtiging toe van bi- of multilaterale conventies m.b.t. “... proceedings in respect of certain special categories of offences or certain special measures of mutual assistance in criminal matters ...” (*Practical Problems*, 24). Recent kon België dus ook rechtsgeldig partij worden bij o.m. de multilaterale SUO van 19 juni 1990, die niet alleen de rechtshulp in strafzaken behandelt. Het art. 48 daarvan stelt overigens uitdrukkelijk dat de bepalingen van het hoofdstuk 2, getiteld “Wederzijdse rechtshulp in strafzaken”, strekken ter aanvulling en vergemakkelijking van m.n. het ERV.

71 België heeft, zoals ook Nederland en Luxemburg in gelijklopende bewoordingen, t.o.v. art. 26, eerste en derde lid volgend voorbehoud gemaakt: “Om reden van het bijzonder stelsel (in het Engels: “special agreements”; in het Frans “régime particulier”) dat tussen de Beneluxlanden bestaat, zal de regering van het Koninkrijk België de leden 1 en 3 van het art. 26 niet toepassen in haar betrekkingen met het Koninkrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg” (B.S. 23 oktober 1975). Hoewel twijfel kan bestaan over de redactionele nauwkeurigheid van de reserve – b.v. over de juistheid van de uitdrukking “bijzonder stelsel” of “régime particulier” –, lijkt de strekking ervan ondubbelzinnig: in het algemeen gaat de prioriteit naar samenwerking binnen de Benelux en, in het bijzonder blijven de art. 22-43 van het BUV integraal van toepassing tussen België, Nederland en Luxemburg.

De drie Beneluxlanden formuleerden bij het art. 26 in zijn geheel een tweede reserve waardoor zij zich de mogelijkheid voorbehouden ervan af te wijken wat hun betrekkingen met de andere lidstaten van de EG betreft. Dit voorbehoud dient in verband te worden gebracht met het toentertijd mislukte project inzake strafrechtelijke samenwerking binnen voormelde organisatie.

2. *Het Benelux-Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken (27 juni 1962)*

72 Tussen België, Nederland en Luxemburg is van kracht het Benelux-Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken, ondertekend te Brussel op 27 juni 1962 en, na goedkeuring door de Wet van 1 juni 1964, op 11 december 1967 inwerkinggetreden na de neerlegging van de Nederlandse bekrachtigingsoorkonden (B.S. 24 oktober 1967).

a) *Wordingsgeschiedenis*

73 Het BUV behandelde in een eerste redactie van oktober 1950 bij uitsluiting de uitlevering, een onderwerp dat, volgens de inleiding tot het ontwerp, de Benelux Studiecommissie geschikt leek om “de banden die in tegenspoed zijn gesmeed, nauwer aan te halen”. Er ontstond vrij spoedig een onderlinge wisselwerking tussen de Benelux-experts en hun tegenhangers in de Raad van Europa waar, in 1953, de uitwerking van een uitleveringsverdrag eveneens aan de orde was. Alhoewel het BUV-ontwerp vroeger voltooid was en wellicht oorspronkelijk als een van de bronnen voor het EUV van 13 december 1957 werd aangewend, werd het achteraf aangevuld met een volledig autonoom luik over kleine rechtshulp dat aan het, inmiddels voltooid, ERV werd aangepast “naar systematiek, vorm en woordkeuze” (*Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478-1, 3; J. CONSTANT, ‘Le Traité Benelux d’extradition et d’entraide judiciaire en matière pénale’, *Rev. dr. pén.* 1962-63, 78; B. DE SCHUTTER, ‘Het verdragennetwerk i.v.m. strafrechtelijke samenwerking in het kader van de Benelux en de Raad van Europa’, in B. DE SCHUTTER (ed.), *België en het internationaal strafrecht*, Leuven, Acco, 1975, 166-167). Door zijn overzichtelijkheid steekt laatstgenoemd instrument inderdaad scherp af tegen oudere (bilaterale) verdragen waarin rechtshulp in civiele zaken én in strafzaken terzelfdertijd werden geregeld of waarin bepalingen over de draagwijdte van de verplichting tot rechtshulp, over rechtshulpmodaliteiten en internationale procedure door elkaar werden behandeld.

De afwijkingen die het Hoofdstuk II – rechtshulpstuk van het BUV – t.o.v. het ERV vertoont, zijn gerechtvaardigd door de nauwe politieke en geografische banden tussen de Benelux-partners. Het betreft hoofdzakelijk de regeling van de politieke samenwerking (art. 26-28), de mogelijkheid van directe contacten tussen de rechterlijke autoriteiten (art. 38, eerste lid) en van strafdreiging t.o.v. onwillige getuigen (art. 34) (J. CONSTANT, ‘Le Traité Benelux d’extradition et d’entraide judiciaire en matière pénale’, *Rev. dr. pén.* 1962-63, 104, 107-108, 109).

b) Latere actualisering

74 Het BUV werd geactualiseerd door een *Protocol tot aanvulling en wijziging*, te Brussel ondertekend op 11 mei 1974 en inwerkinggetreden op 1 maart 1982 (B.S. 25 februari 1982). Art. 1 van het nieuwe instrument vult in de eerste plaats het kleine rechtshulpluik aan met een art. 25bis, dat de situatie regelt van een gedetineerde die, op vraag van de detinerende staat, tijdelijk overgebracht wordt naar de aangezochte staat om daar de uitvoering bij te wonen van een rogatoire commissie t.b.v. de detinerende staat. Vervolgens wijzigt het art. 2 van het Protocol de oorspronkelijke paragraaf vier, getiteld "Verschijning van getuigen, deskundigen en verdachten", van het tweede hoofdstuk (art. 31-35 BUV). Het beoogt o.m. bepaalde leemten van art. 33 (oud) aan te vullen wat de rechtspositie betreft van de gedetineerde die tijdelijk wordt overgebracht naar een andere Benelux-staat in het belang van een aldaar lopende strafzaak (*Parl. St. Kamer 1975-76*, nr. 829-1, 3-4). Het Protocol maakt integrerend deel uit van het BUV (art. 3). De algemene bepalingen van het basisverdrag (art. 44-50) zijn dus ook van toepassing op het latere instrument, dat overigens geen ruimte laat voor reserves of verklaringen (*Parl. St. Kamer 1975-76*, nr. 829-1, 5).

Het BUV is slechts van toepassing op het Europese grondgebied van de partijen (art. 48, eerste lid). De toepassing ervan kan bij overeenkomst worden uitgebreid tot buiten Europa gelegen delen van het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden. Een dergelijke overeenkomst kan afwijkende bepalingen bevatten (art. 48, tweede lid). Deze uitbreiding heeft plaatsgehad en op dit ogenblik geldt het BUV voor het gehele Koninkrijk der Nederlanden, d.w.z. voor het Koninkrijk in Europa, voor de Nederlandse Antillen en voor Aruba (*Ned. Stb.* 1985, 668 en Kamerstuk 19, 886; R.C.P. HAENTJENS, *Nederlandse instrumenten van internationale rechtshulp in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1987, 23).

Suriname is sinds de uittreding uit het Koninkrijksverband, op 25 november 1975, t.o.v. Nederland een vreemde staat geworden (SJÖCRONA, 104, vn. 1).

c) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken

75 Voor zover de betrokken partijen niet anders verklaren, vervallen de verdragen en overeenkomsten betreffende uitlevering, welke tussen bedoelde partijen van kracht zijn, bij de inwerkingtreding van dit verdrag (art. 50).

Zijn aldus vervallen:

- de Overeenkomst van 23 oktober 1872 tussen België en het Groothertogdom Luxemburg (m.i.v. de aanvullende verklaringen van 21 juni 1877, 25 april 1893, 16 november 1899 en 24 augustus 1926);
- de Overeenkomst van 31 mei 1889 tussen België en Nederland (m.i.v. de aanvullende overeenkomsten van 14 februari 1895 en 12 november 1927). Nederland en België verklaarden dat de bepalingen van voormeld verdrag tussen België en Suriname, onderscheidenlijk de Nederlandse Antillen, van toepassing bleven totdat het BUV, krachtens zijn art. 48, tweede lid, tot Suriname en/of de Nederlandse Antillen zou worden uitgebreid (R.C.P. HAENTJENS, *Nederlandse instrumenten van internationale rechtshulp in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1987, 22);
- de Overeenkomst van 10 maart 1893 tussen het Groothertogdom Luxemburg en Nederland (*Parl. St. Kamer 1962-63*, nr. 478-1, 2).

Anders dan het ERV bevat het BUV geen voorschriften over de verhoudingen tot eventueel later te sluiten verdragen die de rechtshulp in strafzaken geheel of ten dele zouden behandelen.

Hoofdstuk 2, getiteld “Wederzijdse rechtshulp in strafzaken”, van de SUO van 19 juni 1990 strekt mede tot aanvulling en vergemakkelijking van de toepassing van het BUV (art. 48, eerste lid).

3. *Het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme (27 januari 1977)*

76 Kleine rechtshulp wordt soms gevraagd naar aanleiding van gewelddelicten waarop de exceptie van het politiek misdrijf mogelijk toepassing vindt. Is dit het geval, dan zal, benevens met de van toepassing zijnde verdragen en overeenkomsten inzake rechtshulp in strafzaken, ook rekening moeten worden gehouden met het ETV. Dit instrument van de Raad van Europa werd voor ondertekening opengesteld te Straatsburg op 27 januari 1977 en is op 4 augustus 1978 inwerkinggetreden. Na bekrachtiging op 31 oktober 1985, is het voor België, krachtens art. 11, tweede lid, op 1 februari 1986 inwerkinggetreden (*B.S.* 5 februari 1986).

a) *Verdragspartijen*

77 Het ETV doet zich voor als een “gesloten” verdrag, d.w.z. dat het alleen toegankelijk is voor de Leden van de Raad van Europa. De verplichtingen die de partijen op zich nemen hangen immers nauw samen met het klimaat van wederzijds vertrouwen in elkaars rechtsbestel, dat zou heersen binnen de Raad van Europa. Het steunt op de gezamenlijke erkenning van het recht (“*prééminence du droit*”) en op de bescherming van de rechten van de mens, zoals zij worden uitgedrukt in art. 3 van het Statuut van de Raad en in het EVRM. (*Rapport explicatif sur la Convention européenne pour la répression du terrorisme*, Straatsburg, Raad van Europa, 1977, 11).

Partijen zijn: Cyprus (1979), Denemarken (1978), de Duitse Bondsrepubliek (1978), Estland (1997), Finland (1990), Frankrijk (1987), Griekenland (1988), Hongarije (1997), Ierland (1989), IJsland (1980), Italië (1986), Liechtenstein (1979), Litouwen (1997), Luxemburg (1981), Malta (1996), Nederland (1985), Noorwegen (1980), Oostenrijk (1978), Polen (1996), Portugal (1982), Roemenië (1997), Slovaakse (1992), Spanje (1980), de Tsjechische Republiek (1992), Turkije (1981), Verenigd Koninkrijk (1978), Zweden (1978) en Zwitserland (1983).

b) *Opzet*

78 Het ETV, uitgewerkt tussen oktober 1975 en november 1976, dient te worden beschouwd als een specifiek Europese reactie op het oplaaiende euroterrorisme (*Parl. St. Kamer B.Z.* 1979, nr. 147/ 1, 6-7). Het is te situeren tegen de achtergrond van een aantal niet bindende resoluties die sinds 1973 zowel door de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa, als door het Comité van Ministers ervan werden geformuleerd (*Rapport explicatif sur la Convention européenne pour la répression du terrorisme*, Straatsburg, Raad van Europa, 1977, 5-6).

Volgens P. WILKINSON was het aantal aanslagen op het einde van de jaren zeventig metterdaad onrustwekkend: “Over 50 per cent of the world’s internationally linked terrorist incidents in 1979 occurred in NATO Europe, i.e. 783 out of a total of 1550 incidents. This was over double the figure for NATO Europe incidents in the previous year (357) (*Problems of establishing a European judicial area*, gestencild verslag, Straatsburg, 12-14 november 1980, stuk AS/Pol/Coll/Terr (32) 8, 2).

Het ETV voert een onderscheid in tussen uitlevering en “kleine” rechtshulp. Wat de uitlevering betreft, depolitiseert het verdrag limitatief opgesomde delicten hetzij dwingend (art. 1), hetzij alleen facultatief (art. 2). Wat de kleine rechtshulp betreft, bepaalt het in art. 8, eerste lid dat samenwerking m.b.t. van de feiten opgenomen in de art. 1 en 2 niet mag geweigerd worden “op grond van het enkele feit dat het gaat om een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven”.

De tussenstaatse samenwerking in strafzaken werd naderhand door het Comité van Ministers van de Raad van Europa bijgestuurd door de Resolutie (82)1 d.d. 15 januari 1982 nopens de internationale samenwerking bij de vervolging en de beteugeling van terroristische aanslagen. Zij beveelt de rechtstreekse contacten tussen rechterlijke autoriteiten aan bij de behandeling van de rechtshulpverzoeken (I), de bevordering van de informatieuitwisseling (II), alsook de concentratie van de strafvervolgingen in één en dezelfde staat (III).

c) Territoriale toepassing

79 Krachtens art. 12, eerste lid kan iedere partij het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop het ETV van toepassing is. Volgende staten hebben van de geboden mogelijkheid gebruik gemaakt:

- Denemarken: het ETV is voorlopig niet van toepassing op de Faroëreilanden, noch op Groenland;
- Frankrijk: het ETV is van toepassing op de “Départements européens et d’outre-mer”;
- Nederland: het ETV is alleen aanvaard voor het Rijk in Europa;
- Verenigd Koninkrijk: het ETV is van toepassing op de Baljuwschappen Jersey en Guernsey, alsook op het eiland Man en op Gibraltar.

De Duitse Bondsrepubliek had aanvankelijk een verklaring geformuleerd m.b.t. het Land Berlijn onder verwijzing naar de bevoegdheidsverdeling tussen geallieerde mogendheden aldaar (B.S. 5 februari 1986, 1395). Ten gevolge van de hereniging tussen West- en Oost-Duitsland is deze verklaring impliciet als vervallen te beschouwen.

d) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken

1) De verdragen

80 Het ETV bepaalt zelf de weerslag die het heeft op de bepalingen van alle tussen de verdragspartijen van toepassing zijnde verdragen en overeenkomsten over wederzijdse rechtshulp in strafzaken, m.i.v. het ERV: zij worden in de betrekkingen tussen de verdragspartijen gewijzigd, voor zover zij onverenigbaar zouden zijn met het ETV (art. 8, derde lid). De toelichting verschaft volgende precisering: “La principale conséquence du paragraphe 3 est de modifier l’article 2. a de la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale [ERV] dans la mesure où celui-ci permet de refuser l’entraide ‘si la demande se rapporte à des infractions considérées par la partie requise soit comme des infractions politiques, soit comme des infractions connexes à des infractions politiques’. En conséquence, cette disposition ainsi que les dispositions semblables dans des traités

bilatéraux entre Parties Contractantes à la présente Convention ne peuvent plus être invoquées afin de refuser l'entraide à l'égard d'une infraction visée aux articles 1 et 2 [ETV]" (*Rapport explicatif sur la Convention européenne pour la répression du terrorisme*, Straatsburg, Raad van Europa, 1977, 19-20).

Bepaalde partijen bij het ETV zijn als leden van de EU ook partij bij de nog niet inwerkinggetreden "Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees verdrag tot bestrijding van terrorisme" of Overeenkomst van Dublin.

2) *De interne wet*

81 Krachtens art. 8, eerste lid, tweede zin ETV zijn de bepalingen van de interne wet van de aangezochte staat in alle gevallen van toepassing op de rechtshulp verleend op grond van art. 8. Evenwel mag rechtshulp niet geweigerd worden op grond van het enkele feit dat het gaat om een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven (art. 8, eerste lid, derde zin).

4. *Het Aanvullend Protocol bij het ERV (17 maart 1978)*

De nakende ratificatie van onderhavig instrument door België rechtvaardigt de gedetailleerde bespreking ervan (M. WATHELET, 'De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen', in F. TULKENS, C. VAN DEN WYNGAERT en I. VEROUGSTRÆTE (eds) *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 285). De Nederlandse vertaling van het AP is voorlopig nog ontleend aan het *Trb.*, 1979, nr. 121).

a) *Wordingsgeschiedenis*

82 Volgens de toelichting zou het AP bij uitsluiting ontstaan zijn uit de conclusies van de vergadering van ambtenaren die op nationaal vlak instaan voor de toepassing van het Europees verdrag. Het lijkt weliswaar geen twijfel dat de meest complexe onder deze gevolgtrekkingen metterdaad door het E.C.C.P. voorgelegd werden aan het subcomité XXXI dat reeds werkzaam was op het gebied van de uitlevering (CM/Dél./Concl. (71) 202, punt 17). Maar uit werkdocumenten komt een meer genuanceerd beeld naar voren: de verdragstekst is in feite totstandgekomen in uitvoering van twee verschillende mandaten.

De eerste opdracht aan het subcomité XXXI vloeide voort uit een voorstel van de Conferentie van de Europese Ministers van Justitie van 1973 te Stockholm en strekte ertoe het regime der fiscale delicten in het uitleveringsrecht en in het rechtshulprecht te onderzoeken in de optiek van een verscherpte repressie van de economische criminaliteit (DPC/CEPC XXXI (74)7 d.d. 2 oktober 1974, 5, vn. (1); DPC/CEPC XXXI (75)2 d.d. 25 april 1975, 3-4). Hetzelfde voorstel van de Europese Ministers van Justitie leidde tot de aanbeveling R(81)12 d.d. 25 juni 1981 die de economische criminaliteit globaal behandelt. Zij resulteerde in de uitwerking van art. 1 en 2 van het Aanvullend Protocol. Pas hierna werden de conclusies van 1970 door het subcomité XXXI onder de loep genomen. Het heeft de nieuwe opdracht zeer ruim opgevat door bij het onderzoek andermaal alle verdragsbepalingen te betrekken evenals de reserves. Alleen de aanbevelingen vervat in de Resolutie (71)43 nopens de praktische toepassingen van het Europees verdrag liet het ditmaal buiten beschouwing. In dit tweede stadium van de werkzaamheden van het subcomité XXXI is de oorsprong van art. 3 en 4 van het Aanvullend Protocol te situeren (DPC/CEPC XXXI (75)3, d.d. 2 mei 1975, 6-8).

Goedgekeurd door het E.C.C.P. in mei 1977, werd de verdragstekst meegedeeld aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa. In november 1977 keurde dit laatste deze goed en besliste het instrument op 17 maart 1978 voor ondertekening open te stellen (*Rapport explicatif sur le Protocole additionnel à la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale*, Straatsburg, Raad

van Europa, 1978, 5-6).

Het AP is inwerkinggetreden op 12 april 1982.

b) Verdragspartijen

83 De partijen bij het AP zijn: Bulgarije (1994), de Duitse Bondsrepubliek (1991), Denemarken (1983), Finland (1985), Frankrijk (1991), Griekenland (1982), Hongarije (1993), IJsland (1984), Ierland (1997), Italië (1986), Letland (1997), Luxemburg (1997), Nederland (1982), Noorwegen (1986), Oostenrijk (1983), Polen (1996), Portugal (1995), Slovakije (1996), Spanje (1991), de Tsjechische Republiek (1997), Turkije (1990), Verenigd Koninkrijk (1991) en Zweden (1982).

c) Territoriale toepassing

84 Krachtens art. 7, eerste lid AP kan iedere staat bij de ondertekening of bij de neerlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding het grondgebied of de grondgebieden aanwijzen waarop het instrument van toepassing zal zijn.

Hebben een dergelijke verklaring afgelegd:

– **F r a n k r i j k**: “Le Gouvernement de la République française déclare que le présent Protocole additionnel à la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale est applicable aux départements européens et d’outre-mer de la République française” (28 maart 1990).

– **N e d e r l a n d**: “The treaties referred to in annex, to which the Kingdom of the Netherlands is a Party (for the Kingdom in Europe) apply as of 1 January 1986 equally to Aruba.

List of Treaties

...

Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (1978)

As the changes being made on 1 January 1986 concern a shift only in the international constitutional relations within the Kingdom of the Netherlands, and as the Kingdom as such will remain the subject under international law with which treaties are concluded, the said changes will have no consequences in international law regarding to the treaties concluded by the Kingdom which already apply to the Netherlands Antilles, including Aruba. These treaties will remain in force for Aruba in its new capacity of country within the Kingdom. Therefore these treaties will as of 1 January 1986, as concerns the Kingdom of the Netherlands, apply to the Netherlands Antilles (without Aruba) *and* Aruba.

Consequently the treaties referred to in the annex, to which the Kingdom of the Netherlands is a Party and which apply to the Netherlands Antilles, will as of 1 January 1986 as concerns the Kingdom of the Netherlands apply to the Netherlands Antilles *and* Aruba.”

d) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken

85 Krachtens art. 5, vierde lid kan een lid van de Raad van Europa het AP niet bekrachtigen, aanvaarden of goedkeuren zonder tegelijkertijd of eerder het ERV te hebben bekrachtigd.

De reserves bij een bepaling van het ERV zijn tevens van toepassing op het AP, tenzij de partij het tegengestelde verklaart (art. 8, eerste lid).

Overigens vormen de bepalingen van het AP geen belemmering voor meer gedetailleerde voorschriften in bi- of multilaterale overeenkomsten, gesloten of te sluiten door de partijen (art. 9).

B. PRIMAIRE RECHTSHULP

1. *Het Europees Toezichtsverdrag (30 november 1964)*

86 Het Europees Toezichtsverdrag beoogt delinquenten die in het buitenland terechtstaan de verworvenheden te laten genieten van de strafkunde en organiseert hiertoe een systeem van internationale samenwerking dat de executie in een verdragspartij mogelijk maakt van voorwaardelijke maatregelen, opgelegd in een andere verdragsstaat. Goedgekeurd door de Belgische Wet van 15 juli 1970 en bekrachtigd op 21 september 1970 (*B.S.* 31 oktober 1970), is het op 22 augustus 1975 inwerkinggetreden.

a) *Wordingsgeschiedenis*

87 De redactie van het Europees Toezichtsverdrag sluit aan bij het eerste werkprogramma van het E.C.C.P. dat de studie van de mogelijkheden van de internationale rechtshulp op het gebied van de post-penitentiaire behandeling van delinquenten omvatte (THOMAS, 43-47).

Het subcomité III van het E.C.C.P. werd belast met de uitwerking van de tekst. Het stond eerst onder voorzitterschap van de heer Peterson (Groot-Brittannië) en later van de heer Dupréel (België). De werkzaamheden van het subcomité namen een aanvang in november 1958 en werden aanvankelijk vertraagd door een poging om ook de behandeling van *definitief* invrijheidgestelde gedetineerden in de verdragsregeling op te nemen. De werkdocumenten verstrekken amper gegevens over de bronnen. Een ervan is getiteld "Coopération entre les pays scandinaves en matière d'exécution de condamnations et de surveillance d'anciens condamnés".

Het bestaan van dit stuk laat toe te stellen dat de experts hebben kunnen steunen op de ervaring ter zake van de Noordelijke staten (over de ontwikkeling van deze Noordelijke samenwerking: G. SIMSON, 'Das Nordische Strafvollstreckungsgesetz Schwedens', *ZStW* 1965, 167-174). Het subcomité III legde een ontwerp voor aan de Ministers van Justitie van de lidstaten van de Raad van Europa tijdens hun tweede Conferentie te Rome (5-7 oktober 1962). De krachtlijnen ervan werden er door de heer Dupréel uiteengezet. De ministers formuleerden de wens dat de verdragstekst verder in overweging zou worden genomen (A. KISS, 'La Convention européenne pour la surveillance des personnes condamnées ou libérées sous condition', *RTDE* 1965, 56). Na deze principiële instemming verkregen te hebben, legde het subcomité III de verdragstekst vast in mei 1963. Het ontwerp-verdrag werd hierna onderzocht door het E.C.C.P. en uiteindelijk goedgekeurd in juni 1964. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa besliste in oktober 1964 het Europees Toezichtsverdrag voor ondertekening open te stellen.

b) *Verdragspartijen*

88 Benevens België hebben ook Bosnië-Herzegovina (1995), Kroatië (1994), Frankrijk (1975), Italië (1975), Luxemburg (1976), Macedonië (1994), Nederland (1988), Oekraïne (1995), Oostenrijk (1980), Portugal (1995), Slovenië (1993) en Zweden (1979) het verdrag bekrachtigd.

c) *Territoriale werking*

89 Art. 36 opent voor de partijen twee mogelijkheden: hetzij aangeven op welke gebieden het verdrag van toepassing zal zijn (eerste lid), hetzij de toepassing ervan uitbreiden tot gebieden wiens internationale betrekkingen zij behartigen of voor welke zij bevoegd zijn overeenkomsten aan te gaan (tweede lid). Van deze mogelijkheden is geen gebruik gemaakt.

d) *Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken*

1) *De verdragen*

90 Art. 37 bepaalt dat het verdrag geen weerslag heeft op de verplichtingen uit bestaande of nog te sluiten akkoorden inzake uitlevering of andere vormen van wederzijdse rechtshulp in strafzaken (eerste lid). Wat het specifiek onderwerp van het verdrag betreft, mogen de partijen onderling bij uitsluiting overeenkomsten sluiten die de bepalingen ervan aanvullen of de toepassing ervan vergemakkelijken (tweede lid). Niets belet evenwel bepaalde verdragspartijen hun betrekkingen ter zake te regelen op grond van een uniforme wet of van een bijzonder stelsel (derde lid).

De drie Benelux-staten hebben een gelijkkluidende reserve geformuleerd volgens welke zij het bepaalde in art. 37, tweede lid niet aanvaarden “by reason of the special regime between the Benelux countries”. De Belgische memorie van toelichting rechtvaardigt de verwijzing naar art. 37, tweede lid als volgt: “Ongetwijfeld biedt artikel 37, paragraaf 3, zoals de auteurs het hebben opgevat, reeds de mogelijkheid om een dergelijke overeenkomst te treffen maar uit de tekst blijkt niet heel duidelijk dat deze toepasselijk is op de betrekkingen tussen de landen van de Benelux wegens de definitie die gegeven is van de staten die over die mogelijkheid beschikken” (*Parl. St. Kamer 1968-69, nr. 1, 8*). Zweden, van zijn kant verklaarde: “Dans les relations entre la Suède d’une part, et le Danemark, la Finlande, l’Islande ou la Norvège d’autre part, la Convention ne sera appliquée que dans la coopération qui n’est pas réglée par une législation uniforme dans ces pays (paragraphe 3 de l’article 37).”

2) *De interne wet*

91 Art. 38, vierde lid preciseert dat elke partij t.a.v. de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa kan verklaren dat zij van oordeel is dat, naar het volkenrecht, de bekrachtiging voor haar de verplichting met zich meebrengt in het interne recht de bepalingen op te nemen die nodig zijn voor de uitvoering van het instrument.

De Belgische regering heeft de noodzaak van een implementatiewetgeving weliswaar onderkend, maar gemeend “ (...) dat die vragen enkel in gemeen overleg met onze partners van de Benelux kunnen worden opgelost, rekening gehouden met de verdragen die tussen de drie landen reeds bestaan of thans worden uitgewerkt” (*Parl. St. Kamer 1968-69, nr. 1, 9*; vgl. J. DUPRÉEL, ‘Les principes communs adoptés au plan européen dans le domaine de la probation et autres mesures conditionnelles’, in *Europees strafrecht*, Brussel, PUB, 1970, 473). Een Belgische uitvoeringswet is nog steeds niet voorhanden, zodat het verdrag in de praktijk slechts moeilijk kan worden toegepast.

In Nederland werd het Europees Toezichtsverdrag inmiddels geïmplementeerd door de art. 38-42 van de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnis (WOTS) van 10 september 1986 (*Stb.* 1986, 464).

2. Het Overbrengingsverdrag (21 maart 1983)

92 Dit verdrag van de Raad van Europa beoogt een oplossing uit te werken voor de problemen die de penitentiaire administraties van de lidstaten ondervinden met buitenlandse gedetineerden wat de taal, het cultuurpatroon en de vreemdelingenwetgeving betreft. Daartoe bewerkt het, onder bepaalde voorwaarden, de overbrenging van een gevonniste gedetineerde van de staat van veroordeling naar de staat waarvan hij onderdaan is, om er de reststraf te ondergaan (art. 2, tweede lid en 3). Het vult het EVIGS aan, versoepelt en bespoedigt de daarin verwerkte procedures.

Het Verdrag is inwerkinggetreden op 1 juli 1985. België heeft het goedgekeurd door de Wet van 19 juni 1990 en bekrachtigd op 31 augustus 1990 (*B.S.* 15 december 1990).

Volgens sommige auteurs zou de ratificatie niet voortvloeien uit enig coherent Belgisch strafrechtbeleid, maar bij uitsluiting zijn gemotiveerd door de noodzaak een oplossing te vinden voor een louter punctueel probleem, m.n. de tenuitvoerlegging van de veroordelingen, uitgesproken t.o.v. de Britse voetbalhoofligans betrokken bij het Heyzeldrama in mei 1985 (C. VAN DEN WYNGAERT, 'De internationale strafrechtelijke samenwerking bij de bestrijding van de EEG-fraude', in F. TULKENS e.a. (eds), *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Antwerpen-Brussel, Maklu Uitgevers, Bruylant, 1992, 80, vn. 30).

Naar aanleiding van de bekrachtigingsprocedure, diende de Minister van Justitie een wetsontwerp in "inzake de overbrenging tussen staten van de gevonniste personen", dat de Wet van 23 mei 1990 (*B.S.* 20 juli 1990) geworden is. Het betreft een wet die naar intern recht de voorwaarden vastlegt waaronder overbrenging mogelijk is. Zij is niet beperkt tot het Overbrengingsverdrag, maar kan toegepast worden in samenhang met andere bi- of multilaterale overeenkomsten waaronder ongetwijfeld ook het later tussen EG-Leden totstandgekomen instrument (*Parl. St.* Kamer 1989-90, nr. 608/2 – 88/89).

a) Wordingsgeschiedenis

93 Het Overbrengingsverdrag vindt zijn oorsprong in een aanbeveling van de Europese Ministers van Justitie gericht tot het Comité van Ministers van de Raad van Europa n.a.v. hun elfde Conferentie te Kopenhagen (21-22 juni 1978): "... examiner la possibilité d'élaborer un accord type prévoyant une procédure simple de transfert des détenus que les Etats membres pourraient utiliser dans leurs relations mutuelles ou dans leurs relations avec des Etats non membres" (*Rapport explicatif* 2, 5). Tijdens voormelde Conferentie werd, op initiatief van de Zweedse Minister van Justitie, o.m. de detentie van buitenlandse burgers onderzocht alsook de procedures die, ter fine van verdere strafexecutie, overbrenging naar hun staat van herkomst bevorderen. Zweden, Denemarken, Finland, IJsland en Noorwegen bogen inderdaad, wat de onderlinge transfer van hun gedetineerde onderdanen betreft, op een lange traditie die geconcretiseerd wordt in de eenvormige wetten van 1963 (in detail: M. PLACHTA, *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 199-202; N. BISHOP, *Inter-Nordic collaboration on the transfer of prisoners*, verslag voor het VIe V.N.-Congres over misdaadpreventie en behandeling van delinquenten, Caracas,

september 1980, 5, gestencilde tekst; zie ook Resolutie 13 van voormeld Congres over hetzelfde thema).

Daarop werd op voorstel van het CDPC een “Select Committee of Experts on Foreign Nationals in Prison” ingesteld. Dit comité bestond uit experts afkomstig uit 15 verschillende staten en kreeg als belangrijkste opdracht “d’étudier les problèmes posés par le traitement des ressortissants étrangers dans les établissements pénitentiaires et d’envisager la possibilité de mettre sur pied un accord type prévoyant une procédure simple pour leur transfert” (*Rapport explicatif 2, 5*).

In maart 1980 gaf het CDPC het “Select Committee” toestemming tot het voorbereiden van een multilateraal verdrag, dat moest voorzien in een eenvoudige en snelle procedure om de overbrenging van gedetineerden uit te voeren, zonder in strijd te komen met o.m. het EVIGS. Gezien zijn complexe en gecompliceerde voorschriften, bleek dit laatste in geen geval bij te dragen tot een snelle overbrenging van gevonniste personen. Positief, daarentegen, waren de resultaten die werden behaald met de zgn. “transfer treaties”, o.a. de bilaterale verdragen tussen de V.S. en Mexico van november 1976, tussen de V.S. en Canada van maart 1977 en tussen Canada en Bolivia van maart 1980 (nader over deze verdragen: M. PLACHTA, *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 222-227). Bij de uitwerking van het Overbrengingsverdrag is dan ook gebruik gemaakt van de met deze verdragen opgedane ervaringen.

Tussen oktober 1979 en december 1981 kwam het Select Committee vijf maal bijeen om tot een ontwerp-verdragstekst te komen. In mei 1982 keurde het CDPC het ontwerp goed, waarna het werd voorgelegd aan het Comité van Ministers dat in september 1982 zijn goedkeuring gaf (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 104-105).

Het verdrag werd door het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor ondertekening opengesteld op 21 maart 1983 (E. HARREMOES, ‘Une nouvelle Convention du Conseil de l’Europe: le transfèrement des personnes condamnées’, *Rev. sc. crim.* 1983, 235-236; *Rapport explicatif 2, 5*).

b) Verdragspartijen

94 Het Overbrengingsverdrag doet zich niet voor als een “Europees verdrag”, hetgeen erop wijst dat het een “open” verdrag is. Ook niet-Leden van de Raad van Europa kunnen toetreden.

De mogelijkheid bestaat in de eerste plaats voor die (democratische) staten die aan de redactie van het verdrag hebben deelgenomen alhoewel zij geen lid waren van de Raad van Europa.

Op grond van art. 18, eerste lid bekrachtigden m.n. Canada en de Verenigde Staten het verdrag nog voor de inwerkingtreding (*Rapport explicatif 2, 22*). Beide staten hadden sinds het begin van de jaren zeventig een aantal bilaterale verdragen gesloten met landen van Latijns-Amerika en van het

Nabije Oosten om de repatriëring te bewerken van eigen onderdanen die aldaar veroordeeld waren wegens misdrijven i.v.m. drugshandel. Deze vertrouwde met het onderwerp van het verdrag verklaart waarom zij door observatoren vertegenwoordigd waren in het comité van deskundigen te Straatsburg (M. PLACHTA, *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 222-227).

Andere niet-Leden kunnen door het Comité van Ministers van de Raad weliswaar uitgenodigd worden om ook tot het instrument toe te treden, doch alleen na de inwerkingtreding ervan en na akkoord vanwege de andere partijen (art. 19, eerste lid).

Benevens België zijn volgende staten partij: Bahamas (1992), Bulgarije (1994), Canada (1985), Cyprus (1986), Denemarken (1987), de Duitse Bondsrepubliek (1992), Estland (1997), Finland (1987), Frankrijk (1985), Griekenland (1988), Hongarije (1993), Ierland (1995), IJsland (1993), Italië (1989), Kroatië (1995), Letland (1997), Litouwen (1996), Luxemburg (1987), Malta (1991), Noorwegen (1992), het Koninkrijk der Nederlanden (voor Nederland: 1988), Oekraïne (1996), Oostenrijk (1986), Polen (1994), Portugal (1993), Roemenië (1996) Spanje (1985), Slovakije (1992), Slovenië (1993), de Tsjechische Republiek (1992), Trinidad-Tobago (1994), Turkije (1988), de Verenigde Staten (1985), het Verenigd Koninkrijk (1985), Zweden (1985) en Zwitserland (1988).

c) *Latere actualisering*

95 Bij art. 4, eerste lid van het Overbrengingsverdrag, dat de staat van veroordeling verplicht gedetineerden in te lichten over het bestaan en de strekking van het instrument, sluit de Resolutie (84)11 nopens de informatie over het gelijknamige verdrag aan. Zij gaat gepaard met een modeltekst, in bijlage, die aan de betrokken gedetineerden alle nuttige gegevens verstrekt over de voorwaarden tot overbrenging en over de weerslag van deze maatregel op de reststraf. Dezelfde resolutie nodigt de lidstaten uit om aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een authentieke vertaling van die modeltekst te bezorgen die mede de voorbehouden en verklaringen vermeldt waarvan de eigen (gedetineerde) onderdanen kennis moeten hebben.

De Secretaris-Generaal doet deze vertalingen toekomen aan elke verdragsstaat t.b.v. diens penitentiaire administratie. Zweden heeft als eerste partij bedoelde vertaling bezorgd (H.J. BARTSCH, 'Convention sur le transfèrement des personnes condamnées', *Bulletin d'information pénitentiaire* 1985, 15).

De latere Resolutie (88)13 is uitvoeriger en slaat op

- de keuze van de executieprocedure conform art. 3, derde lid;
- de interpretatie van de term "nationaal";
- de behandeling van overbrengingsverzoeken;
- de informatie t.b.v. de gevonniste persoon over de te verwachten gevolgen van de overbrenging;
- de regeling van de concrete overbrenging.

De Resolutie (92)18, van haar kant, biedt, in bijlage aan, de verdragspartijen twee modelformulieren m.b.t. het uitsturen en het ontvangen van overbrengingsverzoeken en m.b.t. de uitwerking van nationale voorschriften inzake de criteria die gehanteerd moeten worden bij de aanvaarding c.q. de weigering van een overbrengingsverzoek.

Uiteindelijk werd een Aanvullend Protocol uitgewerkt en voor ondertekening opengesteld op 18 december 1997. Dit instrument neemt in de eerste plaats de regeling over van de art. 67-69 SUO. Hierdoor wordt de (verdere) strafexecutie, in de staat van herkomst, mogelijk t.o.v. veroordeelden die er zich, door ontvluchting naar dit land, hebben aan onttrokken in de staat van veroordeling (art. 2). Verder opent het de mogelijkheid voor de staat van veroordeling de executie van vrijheidsstraffen over te dragen aan de staat van tenuitvoerlegging m.b.t. veroordeelden die hij, op basis van zijn vreemdelingenwetgeving, uitzet of verwijdert en aan wie hij de toegang tot zijn grondgebied definitief

ontzegt (art. 3). Het Aanvullend Protocol, alleen ondertekend door Denemarken, de Duitse Bondsrepubliek, Finland, Frankrijk, IJsland, Nederland en Zweden, is nog in werking getreden.

d) Territoriale werking

96 In toepassing van art. 20, tweede lid werd het Verdrag toepasselijk verklaard – door Denemarken: op de Faroër (met ingang van 1 mei 1988). Ingevolge de oorspronkelijke Deense verklaring n.a.v. de bekrachtiging blijft Groenland uitgesloten uit de toepassing van het verdrag;
– door Nederland: op het Rijk in Europa;
– door Noorwegen: op de eilanden Bouvet en Peter I en op het grondgebied van Koningin Maud;
– door het Verenigd Koninkrijk: op het eiland Man (met ingang van 1 december 1986), op Anguilla, het Britse Gebied in de Indische Oceaan, de Cayman-eilanden, de Falklands, Gibraltar, Montserrat, het eiland Pitcairn (met ingang van 1 mei 1987), op Hong Kong (met ingang van 1 februari 1988), op de Britse Maag-deneilanden (met ingang van 1 januari 1989), op Henderson, de Ducie en Oeno-eilanden, Sint-Helena en de Soevereine bases Akrotiri en Dhekelia (Cyprus) (met ingang van 1 mei 1987).

Het Verenigd Koninkrijk heeft verklaard na 1 juli 1997 niet meer verantwoordelijk te zijn voor de toepassing van voormeld verdrag op en door Hong Kong.

e) Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken

1) De verdragen

97 Krachtens art. 22, eerste lid van het verdrag, laat dit instrument de rechten en verplichtingen onverlet die voortvloeien uit uitleveringsverdragen en andere verdragen inzake internationale samenwerking in strafzaken voor zover die voorzien in één bepaalde vorm van overbrenging van aangehouden personen: m.n. de overbrenging voor confrontatie – of bewijsdoeleinden geregeld in de art. 11 ERV en 33 BUV. Het betreft hier een onderzoeksmaatregel, die in de tijd beperkt moet blijven, en geenszins een modaliteit van de strafexecutie die begrijpelijkerwijze moet gepaard gaan met waarborgen zowel voor de gedetineerde als voor de staten die bij de operatie betrokken zijn. Hij kan derhalve onderworpen blijven aan de meer summiere procedurele voorwaarden van ERV en BUV.

Voorts laat art. 22, tweede lid de voorrang aan bestaande of toekomstige bi- of multilaterale verdragen of “regelingen” over hetzelfde onderwerp. Deze laatste term slaat op eenvormige wetten, zoals die van kracht zijn tussen de Scandinavische staten (*Rapport explicatif* 2, 23).

De twee laatste leden van art. 22 behandelen in detail de verhouding tot het EVIGS. Vermits dit laatste voor België niet van kracht is, wordt er niet op ingegaan.

2) De interne wet

98 Krachtens een in België algemeen aanvaard beginsel, heeft het verdrag voorrang boven de interne wet, *i.c.* de Wet van 23 mei 1990 (*B.S.* 20 juli 1990). Deze laatste zou dus geen afbreuk kunnen doen aan de bepalingen uit het verdrag. Evenwel is de vraag naar de verhouding tussen de internationale en de nationale bron minder belangrijk, vermits in de woorden van de toelichting: “La Convention se limite à fournir le cadre procédural aux transferts. Elle n’implique aucune obligation pour les Etats contractants de donner droit à une demande de transfèrement; c’est pourquoi il n’était pas nécessaire d’indiquer des motifs de refus, ni de demander à l’Etat requis de motiver son refus d’autoriser un transfèrement demandé.” (*Rapport explicatif 2, 7*).

§ 2. Multilaterale verdragen ter beteugeling van internationale delicten en van het witwassen van de opbrengsten ervan

Over de staat der bekrachtigingen van de hiernavolgend ingeleide verdragen: G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, dl. III. D en III. G. Ook kunnen, in principe, recentere inlichtingen verkregen worden bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Dienst der verdragen.

99 Deze verdragen resulteren meestal uit het initiatief van een internationale organisatie: de Volkenbond *c.q.* de Verenigde Naties – of een daarmee verbonden instelling – en de Raad van Europa. Zij organiseren – in hooforde of alleen subsidiair t.o.v. de normering van een ander aspect van de internationale betrekkingen zoals b.v. de oorlogvoering – de samenwerking tussen staten in de repressie van die misdrijven waarvoor zij, als Leden van de internationale gemeenschap, onmogelijk onverschillig kunnen blijven, m.n. de internationale misdrijven.

Een van de meest exhaustieve definities daarvan luidt als volgt: “... l’infraction internationale est un fait (action ou omission), contraire au droit international, et à un tel point nuisible aux intérêts ou aux biens de la communauté, protégés par ce droit, qu’il s’établit dans les rapports entre les Etats la conviction que ce fait doit être pénalement sanctionné” (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, I, 1970, 49).

Geregeld worden pogingen ondernomen om de internationale misdrijven en de daarop afgestemde tussenstaatse rechtshulp in één verdrag te codificeren, zowel door individuele wetenschappers – b.v. het “Projet de code pénal international”, van de hand van M.C. BASSIOUNI (*RIDP* 1981, 96-307) – als door de “International Law Commission” van de V.N. – b.v. de “Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind” van juli 1996 (o.m. gepubliceerd in C. VAN DEN WYNGAERT & G. STESSENS (eds), *International Criminal Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 515-521).

Evenals deze definitie, is ook de hiernavolgende indeling van de verdragsteksten ontleend aan GLASER en steunt zij op de aard – immaterieel dan wel materieel – van het geschonden rechtsgoed, een criterium dat een overzichtelijke en gedetailleerde ordening mogelijk maakt (S. GLASER, *Droit international pénal*

conventionnel, Brussel, Bruylant, I, 1970, 52).

Andere categoriseringen zijn uiteraard ook verdedigbaar. Zo ziet b.v. LOMBOIS een verschil tussen de “infracciones internacionales par nature” (o.m. agressie-oorlog) en de “infracciones internacionales par le seul mode d’incrimination”. Deze laatste soort misdrijven splitst hij verder in “infracciones de trafic” (o.m. handel in vrouwen en kinderen, valsmunterij) en “infracciones commises dans un espace international” (o.m. piraterij) (35-36, 165-166, 194 en 212). Tijdens het voorbereidend colloquium voor het XIVe Congres van de AIDP (Hammamet, 6-8 juni 1989) maakte de algemene verslaggever over het vierde thema “De internationale misdrijven en het interne recht”, van zijn kant, het onderscheid tussen “internationale misdrijven *stricto sensu*” (agressieoorlogen, oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de mensheid) en “internationale misdrijven *largo sensu*” (o.m. corruptie van buitenlandse ambtenaren, diefstal van archeologisch patrimonium). Dit onderscheid vond slechts weinig weerklank in de nationale rapporten (O. TRIFFTERER, ‘Efforts to Recognize and Codify International Crimes. General Report. Part I’, *RIDP* 1989, 39-41).

De hierna vermelde instrumenten vertonen doorgaans twee luiken: het eerste bevat de delictomschrijvingen die de partijen in hun interne strafwet moeten opnemen, het tweede verleent de nodige rechtsgrond voor primaire en secundaire rechtshulp. Alleen dit laatste luik komt verder in detail aan bod.

België heeft geen interne rechtshulpregeling die precies afgestemd zou zijn op internationale misdrijven (C. VAN DEN WYNGAERT, ‘Le droit pénal belge et la répression des délits internationaux: problèmes légaux surgissant de la mise en œuvre de délits internationaux’, *Rev. dr. pén.* 1988, 612).

100 Wat de politieke samenwerking en de doorzending van rechtshulpverzoeken betreft, levert de I.C.P.O.-Interpol de logistieke steun.

Voormelde organisatie met z e t e l te Lyon (Frankrijk) telt thans 176 Leden, aantal dat om politieke en financiële redenen mogelijk onderhevig is aan schommelingen (in historisch perspectief: M. MASSE, ‘L’organisation internationale de police criminelle’ (O.I.P.C.-INTERPOL), *Rev. sc. crim.* 1989, 377-378; F. VERDELMAN, *Internationale Politie Samenwerking*, Lochem, J.B. van den Brink en Co, 1987, 9-11; A. PEZARD, ‘L’organisation internationale de police criminelle et son accord de siège’, *AFDI* 1983, 566-575; verder: Ch. JOUBERT & H. BEVERS, ‘La police et l’Europe’, *Rev. sc. crim.* 1992, 709-710; R.E. KENDALL, ‘Interpol: quarante ans après la conférence de Bruxelles’, *RICPT* 1986, 150 en 160-161).

De werking van de I.C.P.O.-INTERPOL berust op verschillende o r g a n e n .

Op internationaal niveau en met beraadslagende functie zetelt de Algemene Vergadering die samengesteld is uit een vertegenwoordiger per lid. Zij komt éénmaal per jaar samen en legt, via resoluties, de grote opties vast inzake de oriëntatie van de werkzaamheden, de te volgen methoden, de financiële middelen, enz. Haar beslissingen worden tenuitvoergelegd onder toezicht van het U i t v o e r e n d C o m i t é . Het dagelijks bestuur van de organisatie wordt waargenomen door het S e c r e t a r i a a t - G e n e r a a l dat in feite fungeert als een permanent coördinatie- en documentatie centrum in de bestrijding van de internationale criminaliteit. Het werkt nauw samen met het Nationaal Centraal Bureau of N.C.B., dat elke lidstaat aanwijst als vaste correspondent in strafzaken waarin internationale politiehulp vereist is (Statuut, art. 32-33). Concreet bestaat de taak van een N.C.B. zowel in het centraliseren van informatie uit nationale bronnen en in het meedelen ervan aan de andere Bureaus en aan het Secretariaat-Generaal, als, omgekeerd, in het overmaken aan voormelde organen van verzoeken om informatie vanwege nationale politiediensten (in detail: R.E. KENDALL, ‘Interpol: quarante ans après la conférence de Bruxelles’, *RICPT* 1986, 153; F. VERDELMAN, *Internationale Politie Samenwerking*, Lochem, J.B. van den Brink en Co, 1987, 15-17).

De o p d r a c h t van Interpol is beschreven in art. 2 van het Statuut en omvat twee luiken. Aan de ene kant dient de organisatie de ruimst mogelijke samenwerking tussen politiediensten te verzekeren o.m. door de registratie in gegevensbanken, de analyse en de signalering van gegevens over

slachtoffers en vermoedelijke daders van misdrijven m.i.v. de *modus operandi*, alsook over gestolen (kunst)voorwerpen. Begrijpelijkwijze ligt hierbij de klemtoon op de aanpak van de internationale criminaliteit: zware gewelddaden tegen personen, vliegtuigkaping, drugshandel, witwassen... (Ch. JOUBERT & H. BEVERS, 'La police et l'Europe', *Rev. sc. crim.* 1992, 710; F. VERDELMAN, *Internationale Politie Samenwerking*, Lochem, J.B. van den Brink en Co, 1987, 47-52; VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 48-49). Aan de andere kant moet zij de nodige middelen ontwikkelen om efficiënt bij te dragen tot de preventie en beteugeling van de misdrijven van gemeen recht o.m. door de personeelsvorming, het ontwerpen van pedagogisch materiaal, het verlenen van studiebeurzen en het organiseren van colloquia (R.E. KENDALL, 'Interpol: quarante ans après la conférence de Bruxelles', *RICPT* 1986, 155-156).

101 Deze ondersteuning dient plaats te vinden conform de art. 2 en 3 van het Statuut. De nationale soevereiniteit van de Leden moet geëerbiedigd worden, wat betekent dat de politiediensten bij uitsluiting gebonden blijven door hun nationale wetgeving. Bovendien is interventie in militaire, religieuze of raciale aangelegenheden uitgesloten (J. NEPOTE, 'La coopération des autorités policières en matière pénale dans les rapports intra-européens', in *Europees Strafrecht*, Brussel, PUB 1970, 278-279). M.b.t. politieke delicten kan, volgens het predominantie criterium, de I.C.P.O.-INTERPOL ingeschakeld worden indien het gemeenrechtelijk bestanddeel van het delict zwaarder doorweegt dan het politieke zoals mogelijk bij daden van terrorisme en oorlogsmisdrijven (P. ZANDERS, 'Interpol', in *Handboek Politiediensten*, afl. 41, 15 december 1996, 45-46).

Op grond van art. 4, § 2, 2° van het K.B. van 11 juli 1994 (B.S. 30 juli 1994) treedt voortaan de afdeling "internationale politie samenwerking" van de "algemene politiesteundiens" op als N.C.B. voor België (VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 49; in historisch perspectief: J. CONSTANT, 'De betrekkingen tussen de gerechtelijke politie en Interpol', in *De gerechtelijke politie bij de parketten 1919-1969*, Nijvel, Administratieve drukkerij, 1969, 73-83; L. PAQUES, 'De taken van het commissariaat-generaal der gerechtelijke politie krachtens de internationale verdragen', in *De gerechtelijke politie bij de parketten 1919-1969*, Nijvel, Administratieve drukkerij, 1969, 171-187). De taak ervan bestaat grotendeels in de uitwisseling van informatie vanuit en naar verschillende nationale politiediensten. Wat de informatie t.b.v. buitenlandse politie autoriteiten betreft, is de "algemene politiesteundiens" gebonden door de voorschriften van het K.B. nr. 8 van 7 februari 1995 tot vaststelling van de doeleinden, de criteria en de voorwaarden van toegestane verwerkingen van de gegevens bedoeld in art. 8 van de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer t.o.v. de verwerking van persoonsgegevens (B.S. 28 februari 1995; F. CLAUS, L. DE BRUYN, F. HANGELAARS, T. VANDER BEKEN, G. VERMEULEN en P. ZANDERS, *Grensoverschrijdende politie samenwerking België-Nederland*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1995, 27-29).

A. VERDRAGEN M.B.T. INBREUKEN OP IMMATERIËLE RECHTSGOEDEREN

102 Bedoelde misdrijven zijn gericht tegen goederen die niet in geld waardeerbaar zijn en evenmin het voorwerp kunnen worden van een handelstransactie, m.n. de internationale rechtsorde, aan de ene kant (1), en het menselijk wezen, aan de andere kant (2).

1. Verdragen ter vrijwaring van de internationale rechtsorde

103 Concreet betreft het in hoofdzaak verdragen m.b.t. het internationaal terrorisme en de moderne verschijningsvorm ervan, de vliegtuigkaping, die hoofdzakelijk aangepakt werd door de ICAO (in detail: J. CONSTANT, 'La

législation belge relative à la répression des attentats contre la régularité et la sécurité de la navigation aérienne’, in *Liber Amicorum Professor Baron Jean Van Houtte*, Brussel, Elsevier Sequoia, 1974, 189-210; J.W.F. SUNDBERG, ‘Piracy: Air and Sea’, in BASSIOUNI en NANDA, I, 478-490; B. ZLATARIC, ‘Erwägungen zum Abkommen über strafbare und bestimmte andere Handlungen an Bord von Luftfahrzeugen’, in *Aktuelle Probleme des Internationalen Strafrechts. Heinrich Grützner zum 65. Geburtstag*, Hamburg, R. v. Decker’s Verlag, 1970, 160-173).

Het zijn m.n.:

- de Conventie van Den Haag van 16 december 1970 tot bestrijding van het wederrechtelijk in zijn macht brengen van luchtvaartuigen, goedgekeurd door de Wet van 2 juni 1973 (B.S. 25 september 1973);
- de Conventie van Montreal van 23 september 1971 tot bestrijding van wederrechtelijke daden gericht tegen de veiligheid van de burgerluchtvaart, goedgekeurd door de Wet van 20 juli 1976 (B.S. 1 september 1976).

Deze Conventies verplichten de partijen, resp. in de art. 10 en 11, tot de “ruimst mogelijke rechtshulp” in elke strafzaak wegens de conventioneel omschreven strafbare feiten. Op de uitvoering van het verzoek om rechtshulp is de wet van de aangezochte staat van toepassing.

Doorgaans wordt in één adem met de Conventies van Den Haag en van Montreal ook geciteerd de Conventie van Tokyo van 14 september 1963 betreffende strafbare feiten en bepaalde andere handelingen begaan aan boord van luchtvaartuigen, goedgekeurd door de Wet van 15 juli 1970 (B.S. 30 oktober 1970 en 15 augustus 1973). In tegenstelling tot de eerste twee verdragen, bevat laatstgenoemde tekst, waarvan het art.13, vijfde lid *in fine* voorziet in de tussenstaatse uitwisseling van vaststellingen, geen strafbaarstellingen, doch alleen bepalingen over de vestiging van jurisdictie voor misdrijven aan boord gepleegd (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1978, II, 71).

2. Verdragen ter bescherming van het menselijk wezen

104 Bedoeld worden de verdragen inzake de strafbaarstelling van gedragingen die rechtstreeks indruisen tegen het leven, tegen de fysieke en morele integriteit en tegen de waardigheid van het individu.

a) Verdragen ter bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten

De staat der bekrachtigingen van deze verdragen kan men volgen in de *Revue internationale de la Croix-Rouge* (Genève), in *Zoeklicht* (Brussel) en op de site van het Internationaal Comité van het Rode Kruis op Internet.

105 Deze instrumenten verplichten in de eerste plaats de partijen bij een gewapend conflict bepaalde personen, m.n. de gewonden, de zieken, de schipbreukelingen, de krijgsgevangenen en de burgers, te beschermen en te ontzien zowel door middel van administratieve maatregelen (b.v. de degelijke organisatie van interneringskampen), als door de beperking van de methoden *c.q.* middelen van oorlogvoering en de eerbiediging van voorzorgsmaatregelen bij het plannen van militaire aanvallen. Zij kwalificeren eveneens limitatief opgesomde handelingen, gericht tegen deze “beschermden” personen en hun goederen als zgn. “ernstige inbreuken” (over deze kwalificaties: J.J.E. SCHUTTE, ‘The system of repression of breaches of Additional Protocol I’, in A.J.M. DELISSEN & G.J. TANJA

(eds), *Humanitarian Law of Armed Conflict. Challenges Ahead*, Dordrecht, Martinus Nijhoff, 1991, 177-196).

De oudste nog in werking zijnde verdragen zijn de vier Conventies van Genève van 12 augustus 1949, goedgekeurd door de Wet van 3 september 1952 (B.S. 26 september 1952). Zij nopen de partijen in een gemeenschappelijke bepaling tot de incorporatie in hun wetgeving van het principe “*aut dedere, aut iudicare*”, wat de daders van ernstige inbreuken betreft (CG I, art. 49; CG II, art. 50; CG III, art. 129; CG IV, art. 146). Het beroep op de kleine rechtshulp ter effectuering van deze verplichting is alleen impliciet in voormelde bepalingen vervat (Y. SANDOZ e.a., *Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949*, Genève, Martinus Nijhoff Publishers, 1986, 1052). Het Aanvullend Protocol I van 8 juni 1977 bij de conventies, goedgekeurd door de Wet van 16 april 1986 (B.S. 16 april 1986), verplicht daarentegen expliciet tot rechtshulp in zo ruim mogelijke mate (art. 88, eerste lid). De toelichting verduidelijkt dat dit artikellid, benevens kleine rechtshulp, mogelijk ook overdracht van strafvervolgingen c.q. van strafexecutie omvat op voorwaarde dat het recht van de betrokken partijen deze samenwerking erkent. Bovendien bevestigt het Protocol I de toepasselijkheid van de wet van de aangezochte staat op de uitvoering van het rechtshulpverzoek (art. 88, derde lid, eerste zinsnede). Ten slotte laat het de partijen vrij bi- of multilaterale rechtshulpverdragen te handhaven of vooralsnog te sluiten, op voorwaarde dat de verplichting de ernstige inbreuken op het humanitair recht te beteugelen, nageleefd wordt (art. 88, derde lid, tweede zinsnede) (Y. SANDOZ, e.a., *Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949*, Genève, Martinus Nijhoff Publishers, 1986, 1051-1054).

België heeft de ernstige inbreuken geïncrimineerd in de Wet van 16 juni 1993 “betreffende de bestraffing van de ernstige inbreuken op de Internationale Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 en op de Aanvullende Protocolen I en II bij die Verdragen, van 8 juni 1977, B.S. 5 augustus 1993). Art. 7 van de wet concretiseert alleen het tweede luik van de verplichting “*aut dedere, aut iudicare*”, m.n. door de invoering van de universele bevoegdheid voor voormelde delicten. Bepalingen over uitlevering en rechtshulp ontbreken, blijkbaar ten gevolge van een beslissing van het Kabinet “... geen innovatie door te voeren inzake uitlevering wegens oorlogsmisdaden en op dat vlak te verwijzen naar het gemeen recht” (Ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Interdepartementale commissie voor humanitair recht, *Werkdocumenten*, Brussel, 1997, VI, Doc 08-09, 2).

b) Verdragen ter beteugeling van de handel in mensen

106 Sinds het einde van de negentiende eeuw wordt de handel in mensen niet alleen beschouwd als onverenigbaar met de waardigheid en de vrijheid van de persoon, maar ook als een bedreiging voor de internationale gemeenschap: hij is een factor van corruptie en gaat meestal gepaard met uiteenlopende vormen van zware criminaliteit zoals b.v. moord, afpersing en drugshandel. Verschillende factoren werken de internationalisering ervan in de hand, o.m. de gedwongen mobiliteit van de slachtoffers en de mogelijkheid de uitvoering van de verschillende constitutionele bestanddelen te spreiden over die staten waar zij minimaal worden beteugeld (A. BOSSARD, *La criminalité internationale*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 10-12; LOMBOIS, 194). Deze “transactie *sui generis*” levert twee misdrijven op, naargelang het nagestreefde doel ervan bestaat hetzij in de exploitatie van de prostitutie van een persoon – man of vrouw, meerderjarig of minderjarig – teneinde eens anders driften te voldoen (1), hetzij in de slavernij of de staat van een persoon over wie – geheel of gedeeltelijk – eigendomsrechten worden uitgeoefend (2).

1) Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie en het Slotprotocol, ondertekend te New York op 21 maart 1950, goedgekeurd door de Wet van 6 mei 1965 (B.S. 13 augustus 1965)

107 Volgens de preambule, tweede lid vervolledigt en globaliseert dit verdrag een aantal vroegere instrumenten over hetzelfde onderwerp, m.n.:

- de internationale Schikking van 18 mei 1904 ter bestrijding van de handel in blanke slavinnen;
- de internationale Overeenkomst van 4 mei 1910 betreffende de onderdrukking van de handel in blanke slavinnen;
- de internationale Overeenkomst van 30 september 1921 voor de onderdrukking van de handel in vrouwen en kinderen;
- de internationale Overeenkomst van 11 oktober 1933 ter bestrijding van de handel in meerderjarige vrouwen (over totstandkoming en draagwijdte van deze preceden: S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, I, 127-130; LOMBOIS, 197-199; V.P. NANDA & M.C. BASSIOUNI, 'Slavery, Genocide and Racial Discrimination', in BASSIOUNI & NANDA, I, 518-522; R. HAMERLYNCK, 'De verdragsrechtelijke bescherming van de slachtoffers van de internationale mensenhandel', *R.W.* 1992-93, 118-124).

De Overeenkomst, die overigens ook preventie nastreeft (art. 14 en 16-17), verplicht de partijen een aantal incriminaties op te nemen in hun interne wetgeving (o.m. het aanwerven, meenemen of wegbrengen van een persoon met het oog op prostitutie en het houden van een huis van ontucht) en voorbereidende handelingen, poging en deelneming strafbaar te stellen voorzover de interne wet daartoe ruimte laat (art. 1-4). België heeft aan eerstgenoemde verplichting gevolg gegeven in art. 347bis Sw. (kritisch t.o.v. de Belgische implementatiewet: *Parl. St. Kamer B.Z.* 1991-92, nr. 673/7, 17; zie ook: M. HIRSCH, 'La traite des êtres humains', *J.T.* 1995, 553-564).

108 Gezien het internationaal karakter van de georganiseerde prostitutie, bevat de Overeenkomst algemene bepalingen over kleine rechtshulp. Het art. 13, eerste lid stelt dat de partijen ertoe gehouden zijn de rogatoire commissies m.b.t. de misdrijven, vermeld in het verdrag, uit te voeren overeenkomstig hun wetten en "gebruiken" (*sic*).

De beperkende verwijzing *in fine* wordt verder doorgedreven in art. 13, achtste lid: "Niets in dit artikel mag worden uitgelegd als zijnde vanwege de partijen bij deze Overeenkomst een verbintenis om een afwijking toe te staan van hun wetten wat betreft de procedure en de methodes aangewend om het bewijs in strafzaken vast te stellen". De vraag rijst naar de werkelijke draagwijdte van een dergelijke algemene rechtshulpverplichting die evenwel afhankelijk blijft van mogelijke beperkingen naar intern recht. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat staten, die niet tot een bepaalde relatief homogene regio behoren maar tot de gehele wereldgemeenschap, een onbeperkte rechtshulpverlening aanvaarden of rechtshulpverrichtingen uitvoeren die eigenlijk vreemd zijn aan hun intern recht. Vandaar lijkt volgende relativering niet overbodig: "...die Klauseln dieses Typs [dürften] kaum mehr als die Bedeutung eines Willkürverbots haben. Sie nehmen den Vertragsstaaten die Möglichkeit, ein Rechtshilfeersuchen eines anderen Vertragsstaates aus Gründen abzulehnen, die nicht eine gewisse internationale Anerkennung gefunden haben oder im innerstaatlichen Recht des ersuchten Staates begründet sind" (NAGEL, 81).

Verder laat het art. 13 drie mogelijkheden open – m.i.v. rechtstreeks "verkeer" tussen rechterlijke autoriteiten – voor de doorzending van de rogatoire commissies (tweede, derde, vijfde en zesde lid), bepaalt het het taalgebruik (vierde lid) en sluit het terugbetaling van andere dan expertisecosten uit (zevende lid) (R. LEGEAIS, 'Les conventions répressives en droit international', in *Jurisclasseur de droit international*, Tw. *Droit pénal international*, Parijs, Dalloz, 1965, fasc. 406, 20-21).

Art. 7 stipuleert dat vroegere veroordelingen wegens een van de misdrijven, in de Overeenkomst omschreven, in aanmerking genomen worden voor het vaststellen van de herhaling en het uitspreken van onbekwaamheden, vervallenverklaringen of ontzettingen.

Evenwel wordt deze positieve werking van buitenlandse vonnissen – in wezen een voorvorm van primaire rechtshulp – afhankelijk gesteld van de voorwaarde dat de interne wet in deze mogelijkheid voorziet, hetgeen ongetwijfeld het praktisch belang van de bepaling vermindert o.m. wat België betreft.

2) Protocol tot wijziging van het Verdrag ondertekend op 25 september 1926, te Genève, inzake de slavernij, en tot overdracht aan de Organisatie der Verenigde Naties der taken die de Volkenbond waren opgelegd, ondertekend op 7 december 1953, te New York; Aanvullend Verdrag inzake de afschaffing van de slavernij, de slavenhandel en met slavernij gelijk te stellen instellingen en praktijken, ondertekend op 7 september 1956, te Genève, beide goedgekeurd door de Wet van 22 april 1960 (B.S. 16 mei 1963)

109 Het Aanvullend Verdrag van 1956 geeft een extensieve betekenis aan het begrip “slavernij” en “slavenhandel”, verbiedt analoge toestanden (o.m. pandelingschap en lijfeigenschap), incrimineert het internationaal vervoer van slaven en eveneens praktijken als brandmerken en verminken. De partijen verplichten zich ertoe hetzij de nodige wettelijke en andere maatregelen te nemen om voormelde handelingen af te schaffen, hetzij de daders ervan met zware straffen te bedreigen (mede in historisch perspectief: S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, I, 124-126; V.P. NANDA & M.C. BASSIOUNI, ‘Slavery, Genocide and Racial Discrimination’, in BASSIOUNI & NANDA, I, 504-518).

Art. 8 van het verdrag noopt de partijen alleen in zeer algemene bewoordingen tot samenwerking met elkaar en met de Verenigde Naties.

c) Verdragen ter beteugeling van de handel in verdovende middelen

110 De tussenstaatse samenwerking ter zake was in een eerste stadium (1912-36) gericht tegen het louter individuele misbruik van verdovende middelen, hoofdzakelijk van opium (over enkele aspecten van het verschijnsel zelf: A. BOSSARD, *La criminalité internationale*, Parijs, PUF, 1988, 64-72). Zo strekt het Internationaal Opiumverdrag (Den Haag, 23 januari 1912) tot de progressieve afschaffing van het gebruik en bezit van opium, morfine, cocaïne en derivaten; beroep op het strafrecht, *a fortiori* op het internationaal strafrecht, ontbreekt nog nagenoeg volledig (in detail: R. JONGBLOET-HAMERLYNCK, ‘De internationale bestrijding van de sluikhandel in verdovende middelen’, *Themis* 1979, 461-466; J. SILVIS, ‘Geschiedenis van de internationale strijd tegen drugs’, *Recht en kritiek* 1993, 116-145; vgl. Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen of antiseptica, B.S. 6 maart 1921). Latere teksten zijn veeleer gericht tegen de groeiende internationalisering van de handel in drugs, maar blijven eerder terughoudend t.o.v. een repressief optreden (vgl. de art. 28 en 29 van het Internationaal Opiumverdrag van 19 februari 1925, art. 23 van het Verdrag tot beperking van de vervaardiging en tot regeling van de distributie van verdovende middelen van 13 juli 1931, art. 2 van de Overeenkomst nopens het toezicht op het opiumschuiven in het Verre Oosten van 27 november 1931).

111 Thans zijn volgende instrumenten voor België bindend:

1) Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen en bijlagen, opgemaakt te New York op 31 maart 1961, goedgekeurd door de Wet van 20 augustus 1969 (B.S. 27 november 1969), zoals gewijzigd door het Protocol, opgemaakt te Genève op 25 maart 1972, goedgekeurd door de Wet van 4 december 1983 (B.S. 14 september 1984)

Het Enkelvoudig Verdrag, dat inwerkinggetreden is op 11 december 1964, codificeert en vervangt de vroegere instrumenten over hetzelfde onderwerp (art. 44). Het strekt ertoe de verslaving aan verdovende middelen te bestrijden én het gebruik van voormelde stoffen te beperken tot medische of wetenschappelijke doeleinden. Het latere Protocol, dat op 8 augustus 1975 in werking is getreden, eerbiedigt de algemene strekking van het Enkelvoudig Verdrag maar versterkt de bevoegdheden van het Internationaal Comité van Toezicht op verdovende middelen en verstrakt de administratieve verplichtingen van de partijen die ook aangespoord worden te voorzien in “post cure”-maatregelen met het oog op de sociale reïntegratie van de verslaafden (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1978, II, 219-220; *Parl. St. Kamer* 1982-83, nr. 446/1, 2).

2) Verdrag inzake psychotrope stoffen en bijlagen, opgemaakt te Wenen op 21 februari 1971, goedgekeurd door de Wet van 25 juni 1992 (B.S. 21 maart 1996)

Het Verdrag, dat op 16 augustus 1976 inwerkinggetreden is, beoogt het gebruik van stoffen die buiten het toepassingsveld van het Enkelvoudig Verdrag en wijzigend Protocol vallen – m.n. synthetische stoffen als amfetaminen, hallucinogenen en kalmeermiddelen – eveneens te onderwerpen aan een internationale controle (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1978, II, 220-221).

In Beneluxverband werd lange tijd gearzeld om onderhavig verdrag te bekrachtigen. Doorslaggevend voor het starten van de ratificatieprocedure waren volgende argumenten:

- de vermenigvuldiging van de gevallen van misbruik van psychotrope stoffen;
- de verplichtingen uit het Akkoord van Schengen en uit de SUO (resp. art. 19 en 71);
- de verplichtingen uit het V.N. Sluikhandelverdrag van 20 december 1988 (*Parl. St. Kamer* 1990-91, nr. 1571/1, 3; Nederlandse M.v.T., 1990-91, 22.115 (R/411), 1; kritisch: J. SILVIS, ‘Naar een strafrecht met onbegrensde mogelijkheden’, *Panopticon* 1989, 433-434).

Geen van beide verdragen besteedt veel aandacht aan de (internationaal) strafrechtelijke aspecten van de problematiek. Zij leggen, integendeel, vrij algemene modaliteiten van internationale samenwerking op o.m. wat de uitlevering betreft (art. 36, tweede lid, *sub b* Enkelvoudig Verdrag; art. 22, tweede lid, *sub b* Verdrag inzake psychotrope stoffen).

Krachtens laatstgenoemd art. 22 is het b.v. alleen “gewenst” dat de inbreuken op de conventionele verplichtingen als uitleveringsdelicten zouden worden opgenomen in dito verdragen. Bovendien kan uitlevering worden geweigerd indien het strafbaar feit “niet voldoende ernstig” (?) is. België beschouwt deze bepaling als niet bindend (*Parl. St. Kamer* 1990-91, 1571/1, 4).

Strakke rechtshulpverplichtingen zijn derhalve niet voorhanden in deze instrumenten, zelfs niet inzake kleine rechtshulp. Alleen art. 21, *sub e*) van het Verdrag van 1971 regelt de toezending van zgn. rechtsbescheiden t.b.v. een gerechtelijke procedure: de toezending moet “op een vlotte wijze”(?) verlopen zonder afbreuk te doen aan het recht van partijen op mededeling langs diplomatieke weg.

Voor het overige houden art. 36, tweede lid, *sub a* van het Enkelvoudig Verdrag en art. 22, tweede lid van het Verdrag inzake psychotrope stoffen weliswaar bepalingen in wat het incrimineren *c.q.* vervolgen van bepaalde handelingen die tegen de verdragsrechtelijke doelstellingen indruisen en het in aanmerking nemen van buitenlandse strafvonnissen t.b.v. recidive, doch telkens met inachtneming van de beperkingen een partij door haar grondwet, haar rechtsstelsel en nationale wetgeving opgelegd. Wat België betreft blijft de bepaling over herhaling dode letter: naar intern recht bieden buitenlandse veroordelingen immers geen grondslag voor de toepassing van de regels terzake.

De beperking van de draagwijdte van het “*ne bis in idem*”-beginsel, die de verdragen in nagenoeg identieke termen opleggen in resp. art. 36, tweede lid, *sub a i* (1961) en art. 22, tweede lid, *sub a i* (1971), wordt door een constante rechtspraak mede ingeroepen ter rechtvaardiging van de toepassing, op collectieve drugsmisdrijven, van art. 13 V.T. Sv., dat een zeer restrictieve interpretatie van het “*ne bis in idem*”-beginsel oplegt: “De rechters baseren zich op art. 36.2.a van het Enkelvoudig Verdrag van New York, dat bepaalt dat elk van de in dat verdrag opgesomde strafbare feiten als afzonderlijke strafbare feiten worden beschouwd, indien deze in verschillende landen zijn begaan.” (A. DE NAUW, ‘Tien jaar Drugwet’, *R.W.* 1996-97, 456).

De vraag rijst of deze rechtspraak in Schengen-verband wordt gehandhaafd nu art. 13 V.T. Sv. er, in het algemeen, moet wijken voor art. 54 SUO, hetgeen mogelijk ingrijpende gevolgen met zich meebrengt vermits dit laatste afstand doet van het vereiste van de identiteit van het “misdrijf” om nieuwe vervolgingen te blokkeren in een staat na het vallen van een onherroepelijk vonnis in een andere staat: identiteit van de “feiten” volstaat. De Minister van Justitie is ter zake formeel: “Men moet opmerken dat deze nieuwe bepaling over het principe *ne bis in idem* geen afbreuk doet aan de toepassing van art. 36 van het Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen van New York van 30 maart 1961 dat in de paragraaf 2 (a) (i) voorziet dat elk van de strafbare feiten bedoeld in dit verdrag “worden beschouwd als afzonderlijke strafbare feiten indien deze in verschillende landen zijn begaan” (*Ministeriële Omzendbrief*, 15 770). Bepaalde auteurs zijn – o.i. terecht – kritisch t.o.v. dit standpunt: “... il paraît dorénavant ardu de soutenir que l’exportation et l’importation des mêmes drogues constitueraient des faits différents, notamment parce qu’elles viseraient la protection des intérêts de deux Etats différents. Les signataires de la Convention ont voulu, en créant l’espace Schengen, faire disparaître les frontières intérieures et dès lors renforcer la coopération dans le domaine de l’entraide policière et judiciaire et lutter ensemble contre une criminalité croissante” (S. BRAMMERTZ, ‘Trafic de stupéfiants et valeur internationale des jugements répressifs à la lumière de Schengen’, *Rev. dr. pén.* 1996, 1077; zie ook: F. RIGAUX, ‘L’exercice de la justice répressive’, *Ann. Dr. Louv.* 1985, 37-38).

112 De hierboven vermelde verdragen leggen de klemtoon op de administratieve regulering van de productie van en de handel in verdovende en psychotrope stoffen (D. MCLEAN, *International Judicial Assistance*, Oxford, Clarendon Press, 1992, 173-174). Inmiddels was evenwel duidelijk geworden dat de illegale transacties, in de marge van de gereguleerde omzet, biljoenen dollars opleverden. Hiervan werden ettelijke biljoenen opnieuw in het regelmatige geldcircuit geïntegreerd dankzij zgn. opzettelijk gepleegde witwasoperaties, te definiëren als volgt:

“(…)”

– de omzetting of overdracht van voorwerpen, wetende dat deze zijn verworven uit een criminele activiteit of uit deelneming aan een dergelijke activiteit, met het oogmerk de illegale herkomst ervan te verhelen of te verhullen of een persoon die bij deze activiteit is betrokken, te helpen te ontkomen aan de wettelijke gevolgen van zijn daden;

– het verhelen of verhullen van de werkelijke aard, oorsprong, vindplaats, vervreemding, verplaatsing, rechten op of de eigendom van voorwerpen, wetende dat deze verworven zijn uit een criminele activiteit of uit deelneming aan een dergelijke activiteit;

– de verwerving, het bezit of het gebruik van voorwerpen, wetende op het tijdstip van verkrijging, dat deze voorwerpen zijn verworven uit een criminele activiteit of uit deelneming aan een dergelijk activiteit; (...)"

Deze definitie, die grotendeels overeenstemt met die van de Witwasovereenkomst van de Raad van Europa, is ontleend aan de Richtlijn "tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld" van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 10 juni 1991, *PB. L. 28 juni 1991, 166/79* (in detail: U. HÄDE, 'Initiativen zur Bekämpfung der Geldwäsche', *EuZW* 1991, 553-557; zie ook mede in rechtsvergelijkend perspectief: D.R. DOORENBOS, 'Money laundering', *DD* 1993, 764-779; A. TAYMANS en P. NIHOUL, 'Money laundering: an analysis of European and international legal instruments', *Bank- en Financieuzen*, 1992, 57-66; C.D. SCHAAP, P.C. ROZEKRANS en P.C. VAN DUYNÉ, 'Geld witwassen', *TvdP* 1992, 107-158).

Naarmate het inzicht in de enorme bedragen die met deze "alternatieve handel" gemoeid zijn, duidelijker werd, groeide ook het besef dat alleen het aanpakken van de financiële aspecten ervan, "going after the money" dus, goede kansen bood om de bestaande netwerken te ontwrichten: witwassen is voor hen weliswaar van vitaal belang, maar tevens hun grote zwakte (L. KRAUSKOPF, 'Geldwäscherei und organisiertes Verbrechen als europäische Herausforderung', *RPS* 1991, 387).

Voor deze nieuwe, resoluut repressieve benadering wordt geopteerd in navolgend V.N.-instrument:

3) Verdrag tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, opgemaakt te Wenen op 20 december 1988, goedgekeurd door de Wet van 6 augustus 1993 (B.S. 21 maart 1996)

113 Het *Sluikhandelverdrag* is het eerste verdrag dat voor het bestrijden van bepaalde vormen van witwassen – weliswaar beperkt tot de winsten uit de drugshandel – oplossingen biedt die verder gaan dan niet-bindende aanbevelingen van o.m. de I.C.P.O.-Interpol en de "Financial Action Task Force" (FATF). Opgericht te Parijs in juli 1989 door de staatshoofden en regeringsleiders van de zeven grote industrielanden, telt dit forum op dit ogenblik 28 Leden en heeft het als mandaat de reeds bestaande samenwerking ter bestrijding van het witwassen te evalueren en aanvullende preventieve maatregelen te bestuderen (zie recent: 'The forty recommendations of the financial taskforce on money laundering, with interpretative notes', *International Legal Materials* 1996, 1291-1305).

– *wordingsgeschiedenis*

Het *Sluikhandelverdrag* resulteert uit de werkzaamheden van een Diplomatieke Conferentie die opgericht werd door de Resolutie 1988/8 en het Besluit 1988/120 van de Economische en Sociale

Raad van de V.N. Na afloop van deze Conferentie, die niet minder dan 106 staten groepeerde, werd het voor ondertekening opgesteld te Wenen op 20 december 1988 en is het inwerkinggetreden op 13 november 1990. Door België werd het goedgekeurd door de Wet van 6 augustus 1993 (B.S. 21 maart 1996; in detail: *Parl. St. Senaat* 1992-93, nr. 704/1, 1-2; J. SILVIS, 'Geschiedenis van de internationale strijd tegen drugs', *Recht en kritiek* 1993, 141-142).

– *reikwijdte*

De reikwijdte van het Sluikhandelverdrag is beperkt tot de strafrechtelijke aanpak van de sluikhandel in verdovende middelen en, meer bepaald, tot de internationalisering van die aanpak (art. 2, eerste lid). Rekening houdend met deze beperking, is het verdrag echter uiterst exhaustief.

– *algemene principes*

Het Sluikhandelverdrag verplicht de partijen in de eerste plaats tot aanpassing van hun intern materieel strafrecht door het incrimineren, als ernstige misdrijven, van specifieke bestanddelen van de handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen, alsook van het witwassen van de winsten uit die handel (art. 3).

Deze verplichting is zeer ruim opgevat en betreft: "...not only offences of production, cultivation and possession of drugs but also the manufacture, transport or distribution of equipment, materials, or specified substances knowing that they are to be used for their illicit cultivation, production or manufacture. Organised drug-trafficking is directly attacked by the creation of the offence of organising, managing or financing drug offences, and a series of offences of participation in laundering the proceeds of such offences." (D. McLEAN, *International Judicial Assistance*, Oxford, Clarendon Press, 1992, 175).

Hoewel art. 3 op het materieel strafrecht slaat, kan het op zich reeds onrechtstreeks de internationale betoegeling van het witwassen bevorderen. Door de eenvormigheid op het vlak van delictomschrijving en van strafniveau te bewerken, vergemakkelijkt het immers de beoordeling van de dubbele incriminatie. Dit is niet alleen van belang voor het uitleveringsrecht, maar ook voor bepaalde vormen van kleine rechtshulp die gepaard gaan met dwang, m.n. huiszoeking en inbeslagneming.

Het Belgisch recht lijkt over het algemeen reeds in overeenstemming met het bepaalde in art. 3, eerste lid van het verdrag, behalve met betrekking tot de strafbare feiten die verband houden met precursoren [a) IV) en c) ii)]. Deze overeenstemming is bewerkt door de Drugwet van 24 februari 1921, door art. 505, 2° Sw. en door de art. 66-67 Sw.

Vervolgens verwoordt het Sluikhandelverdrag verplichtingen m.b.t. het strafmachtsrecht (art. 4). Het noopt tot het invoeren van strafmacht op grond van het territorialiteitsbeginsel voor de drugsmisdrijven (art. 4, eerste lid). Het Belgisch recht vervult deze verplichting via art. 3 Sw.

Ook legt art. 4, tweede lid de partijen op hun strafmacht te vestigen wanneer zij de uitlevering weigeren van een vermoedelijke dader van een drugsdelict, dit conform het principe "*aut dedere aut iudicare*", gehuldigd in art. 6, negende lid.

Het Belgisch recht vervult de verplichting uit art. 4, eerste lid via art. 3 Sw. Aan de verplichting uit art. 4, tweede lid is blijkbaar nog geen gevolg gegeven (zie evenwel: *Parl. St. Senaat 1992-93*, nr. 704/1, 7-8).

Ten slotte behandelt het Sluikhandelverdrag – voor het eerst op wereldvlak – alle bestaande vormen van internationale samenwerking in strafzaken, m.n.:

- primaire rechtshulp onder de vorm van overdracht van tenuitvoerlegging van confiscatie van de in art. 5, eerste lid *sub a* en *b* genoemde voorwerpen (art. 5, vierde lid) en overdracht van strafvervolgning (art. 8).

De Belgische Memorie van Toelichting preciseert dat in het Belgisch recht nog geen bepalingen zijn opgenomen die laatstgenoemde samenwerkingsvorm mogelijk maken (*Parl. St. Senaat 1992-93*, nr. 704/1, 11).

- secundaire rechtshulp m.i.v. het tenuitvoerleggen van opsporingen inbeslagnemingen onderzoeken van gebouwen en identificeren van opbrengsten (art. 7);
- uitlevering (art. 6; over dit aspect: J.J.E. SCHUTTE, 'Extradition for drug offences: new developments under the 1988 U.N. Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances', *RIDP* 1991, 135-157);
- politieke samenwerking (art. 9 en 11).

Art. 11 in het bijzonder erkent volkenrechtelijk het belang en de rechtmatigheid van de gecontroleerde afleveringen, zoals gedefinieerd in art. 1 *sub k*) (Tweede Kamer 1990-91, 22 080 (R 1406), nr. 3, 19). De formulering ervan laat aan de partijen eventueel de mogelijkheid om zich, op grond van interne rechtsbeginselen, te verzetten tegen deze samenwerkingsvorm. Wat België betreft, bepalen vertrouwelijke ministeriële richtlijnen de voorwaarden waaronder zij, mits toestemming van het O.M., kan toegepast worden (*Parl. St. Senaat 1992-93*, nr. 704/1, 13).

– *verhouding tot andere verdragen en tot de interne wet*

- de drugsverdragen: de bepalingen van het Sluikhandelverdrag tasten rechten die de Verdragspartijen "genieten of verplichtingen die zij zijn aangegaan krachtens het Verdrag van 1961, het Verdrag van 1961 zoals gewijzigd en het Verdrag van 1971, niet aan" (art. 25);
- de rechtshulpverdragen: de bepalingen van art. 7, achtste tot negentiende lid "wederzijdse rechtshulp" zijn bij uitsluiting toepasselijk op verzoeken tussen partijen die niet gebonden zijn door een rechtshulpverdrag *stricto sensu*. Indien de partijen wel door een dergelijk verdrag zijn gebonden, gelden de overeenkomstige bepalingen van dat verdrag, tenzij de partijen overeenkomen in plaats daarvan toch het achtste tot en met het negentiende lid van dit artikel toe te passen (art. 7, zevende lid; *Parl. St. Senaat 1992-93*, nr. 704/1, 11)
- de interne wet: onder beding van wederkerigheid gesloten, biedt het Sluikhandelverdrag de nodige verdragsrechtelijke grondslag voor de toepassing van de Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen (art. 2; *Parl. St. Kamer 1995-96*, nr. 427/1, 4).

d) Overeenkomst inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven, opgemaakt te Straatsburg op 8 november 1990, goedgekeurd door de Wet van 8 augustus 1998 (B.S. 4 juni 1998)

Tijdens de parlementaire goedkeuringsprocedure verklaarde de Minister van Justitie dat de regering de bekrachtiging van dit instrument als prioritair beschouwde in het raam van het actieplan tegen de georganiseerde criminaliteit, aangenomen door de Ministerraad op 28 juni 1996 (*Parl. St. Senaat 1996-97, nr. 1-406/2, 2*).

1) Wordingsgeschiedenis en opzet

114 De Witwasovereenkomst vindt haar oorsprong in een aanbeveling van de Europese Ministers van Justitie n.a.v. hun vijftiende Conferentie te Oslo (17-19 juni 1986), die vraagt dat het CDPC een onderzoek zou instellen naar “la formulation, compte tenu des travaux des Nations Unies en la matière, de normes et critères internationaux pour garantir une coopération internationale efficace entre autorités judiciaires (et éventuellement policières) concernant le dépistage, le gel et la confiscation des produits du trafic illicite des drogues” (*Rapport explicatif 3, 6*). Daarop werd op voorstel van het CDPC een comité van deskundigen opgericht. Alhoewel de opdracht ervan overgenomen was van voormelde aanbeveling, bleef zij evenwel niet meer beperkt tot de illegale drugshandel.

De eerste vraag die het comité diende op te lossen was die naar het nut van (nog) een rechtshulpverdrag, nu de Leden van de Raad van Europa toch beschikten over een brede waaier aan mogelijkheden in dit domein: van uitlevering naar overdracht van de strafexecutie als over kleine rechtshulp en overdracht van strafvervolgingen. Het bestaande verdragennetwerk werd uiteindelijk niet voldoende adequaat geacht: “Le comité a relevé, s’agissant de la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale, que son article 3, paragraphe 1, (...) ne s’applique pas au dépistage et à la saisie des biens en vue de leur confiscation ultérieure. Le libellé de l’article 1, paragraphe 1, de cette convention n’exclurait pas, par exemple, l’entraide aux fins d’investigation entre autorités judiciaires pour localiser les avoirs obtenus illégalement. Toutefois, la coopération entre autorités policières aux mêmes fins ne releverait pas, en principe, de cette convention. La Convention européenne sur la valeur internationale des jugements répressifs prévoit la possibilité d’appliquer une ‘sanction’, ce qui englobe les mesures visant la confiscation d’objets. (...) La saisie provisoire a été prévue, mais seulement à la suite d’une demande d’exécution d’une décision de confiscation déjà rendue dans l’Etat requérant, et non avant.” (*Rapport explicatif 3, 7-8*).

De redactie van het nieuwe instrument vond plaats gedurende negen vergaderingen van het comité van deskundigen, gehouden tussen oktober 1987 en april 1990. Uiteindelijk werd de Overeenkomst voor ondertekening opengesteld op 8 november 1990 (ETS, nr. 141; *Rapport explicatif 3, 6*). Zij is in het algemeen van kracht geworden op 1 september 1993 en voor België op 1 mei 1998.

2) Reikwijdte

115 De Witwasovereenkomst behandelt in de eerste plaats een aantal maatregelen die de partijen moeten nemen in hun intern recht om de internationale rechtshulp

ter beteugeling van witwasdelicten naar art. 6, eerste lid, die centraal gesteld wordt door de Overeenkomst, zo efficiënt mogelijk ten uitvoer te kunnen leggen (art. 2-6). Benevens klassieke vormen van secundaire en nieuwe vormen van primaire rechtshulp (art. 11-20), behelst de Overeenkomst eveneens volgende samenwerkingsmodaliteiten:

– het betrekken van de politiediensten bij de rechtshulpverlening zoals beschreven in het overkoepelend art. 8, dat o.m. gewag maakt van de identificatie en de opsporing van alle voor verbeurdverklaring vatbare instrumenten, winsten en andere goederen: “This paragraph is to be interpreted broadly. It allows for police co-operation which does not involve coercive action” (H. NILSSON, ‘The Council of Europe Laundering Convention: A Recent Example of a developing International Criminal Law’, in ESER & LAGODNY, 472);

– de “spontane” of ongevraagde mededeling door een partij van informatie over winsten uit criminaliteit met de bedoeling in een andere partij strafvervolgingen uit te lokken of een hangende procedure te bevorderen (art. 10). Deze mogelijkheid is verrassend, vermits de rechtshulp op grond van vroegere Europese rechtshulpverdragen, in principe, bij uitsluiting na een verzoek daartoe kan worden verleend.

3) *Verdragspartijen*

116 Hebben de Witwasovereenkomst bekrachtigd: Bulgarije (1993), Cyprus (1997), Denemarken (1997), Finland (1994), Frankrijk (1997), Ierland (1997), Italië (1994), Litouwen (1995), Nederland (1993), Noorwegen (1994), Oostenrijk (1997), Tsjechië (1997), het Verenigd Koninkrijk (1992), Zweden (1996) en Zwitserland (1993).

Daar de Witwasovereenkomst een open verdrag is, is zij ook toegankelijk voor staten die geen lid zijn van de Raad van Europa (art. 36, eerste lid en art. 37, eerste lid). Deze bijzonderheid verklaart de bekrachtiging ervan door Australië (1997).

4) *Territoriale toepassing*

117 Iedere staat kan het gebied of de gebieden aanwijzen waarop de Witwasovereenkomst van toepassing zal zijn (art. 38, eerste lid) en naderhand in een verklaring aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa de toepasselijkheid ervan uitbreiden tot andere gebieden (art. 38, tweede lid).

Hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt:

– **D e n e m a r k e n :**

“Jusqu’à disposition contraire, cette convention n’est pas applicable aux Iles Féroé et Groenland”.

– **F r a n k r i j k :**

“Conformément à l’article 38 de la Convention, le Gouvernement de la République déclare que la présente Convention s’appliquera à l’ensemble du territoire de la République sous réserve, en ce qui concerne les territoires d’Outre-Mer, de l’entrée en vigueur, à l’égard de ces territoires, du nouveau code pénal, ce qui fera l’objet d’une notification adressée au Secrétaire Général du Conseil de l’Europe”.

– Nederland:

“In accordance with Article 38, paragraph 1, of the Convention, the Kingdom of the Netherlands declares that the Convention shall apply to the Netherlands (the Kingdom in Europe).”

Naar verwacht zal deze verklaring ingetrokken worden zodra de Nederlandse Antillen en Aruba over de nodige uitvoeringswetgeving zullen beschikken.

– Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 38 of the Convention, I now declare that the Convention shall extend to the Isle of Man ...”.

5) *Verhouding tot andere bronnen van internationale rechtshulp in strafzaken*

118 Art. 39, eerste lid regelt de coëxistentie tussen de Witwasovereenkomst en bestaande multilaterale verdragen: het laat onverlet de rechten en verplichtingen die eruit voortvloeien, wat bijzondere aangelegenheden betreft. De toelichting verduidelijkt de regeling: “Le paragraphe 1 concerne notamment la convention des Nations Unies. Il est possible qu’une demande faite sur la base de la présente convention et de la convention des Nations Unies puisse être réglée sous l’empire de l’une ou l’autre de ces conventions. Il en va de même pour les demandes qui peuvent tomber dans le champ d’application à la fois de la présente convention et de la convention d’entraide ou de la Convention sur la valeur internationale des jugements répressifs” (*Rapport explicatif 3*, 51).

De Witwasovereenkomst biedt het referentiekader om aan de meer algemene verplichtingen van het Sluikhandelverdrag uitvoering te geven en scheidt meer bepaald de mogelijkheid dat staten met verschillende confiscatiesancties – objectconfiscatie *c.q.* waardeconfiscatie – toch met elkaar samenwerken (R. LAMP, ‘De internationale voordeelsontneming en het strafrechtelijk financieel onderzoek: onnodige complexiteit’, *DD* 1997, 635).

Art. 39, tweede lid preciseert dat de partijen bi- of multilaterale verdragen mogen sluiten teneinde de bepalingen van de Witwasovereenkomst aan te vullen, te verscherpen of de toepassing ervan te vergemakkelijken. *A contrario* moet hieruit afgeleid worden dat overeenkomsten die afwijken van de Witwasovereenkomst niet geduld worden (*Rapport explicatif 3*, 51).

Van m.n. art. 15, dat stelt dat de aangezochte partij – tenzij anders overeengekomen – beschikt over de opbrengst van de verbeurdverklarde voorwerpen, wordt verwacht dat het in aanvullende akkoorden kan worden gewijzigd teneinde “asset-sharing” of opbrengstverdeling met de verzoekende staat te vergemakkelijken. Deze figuur is reeds gebruikelijk in de Verenigde Staten, waar voormelde opbrengsten worden verzameld in fondsen die t.b.v. criminaliteitsbestrijding kunnen aangesproken worden (*DD* 1993, 830-831; *DD* 1994, 867-868). De Belgische regering zal eveneens de mogelijkheid onderzoeken om de verbeurdverklarde goederen of de opbrengst ervan te verdelen tussen de staten die bijgedragen hebben tot het opleggen van de sanctie. Evenwel kon dit probleem door het wetsontwerp betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagname en verbeurdverklaringen niet geregeld worden. Een oplossing ervoor is immers onmogelijk zonder de instemming van de Ministers van Begroting en Financiën (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 4276/3, 2).

119 Onder beding van wederkerigheid gesloten, biedt de Witwasovereenkomst de nodige verdragsrechtelijke grondslag voor de toepassing van de Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging

van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen (art. 2; *Parl. St. Kamer 1995-96*, nr. 427/1, 4).

e) Verdragen ter beteugeling van de handel in obscene publicaties

120 Indien men aan het internationaal recht o.m. als doel toeschrijft de mens in zijn globaliteit te beschermen, dan ligt het voor de hand dat de internationale gemeenschap ook diende te reageren tegen de internationale verspreiding van de pornografie "... c'est-à-dire contre des actions ou des agissements qui sont à même d'exercer une influence nocive sur son âme, sa mentalité et son caractère" (S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, I, 140).

De internationale bezorgdheid is uitgedrukt in de "Internationale Overeenkomst voor de beteugeling van het verspreiden van en den handel in zedeloze uitgaven", opgesteld te Genève op 12 september 1923 en goedgekeurd door de Wet van 19 juli 1926 (*B.S. 3 september 1926*). Zij verplicht in de eerste plaats tot het incrimineren van een aantal handelingen zoals het vervaardigen, uitdelen, invoeren, vervoeren en verhandelen van zedeloze geschriften (art. 1; vgl. art. 383 Sw.). Vervolgens stippelt zij bevoegdheidsregels uit (art. 2). Ten slotte voorziet zij in de mogelijkheid rogatoire commissies uit te sturen in art. 3, dat wordt afgesloten met een beperkende verwijzing, vergelijkbaar met die van art. 13, achtste lid van de overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie (R. LEGEAIS, 'Les conventions répressives en droit international', in *Jurisclasseur de droit international*, tw. *Droit pénal international*, Parijs, Dalloz, 1965, fasc. 406, 7).

B. VERDRAGEN M.B.T. INBREUKEN OP MATERIËLE RECHTSGOEDEREN

121 Materiële rechtsgoederen maken het voorwerp uit van een schatting in geld en hebben derhalve een pecuniaire waarde. Zij zijn van uiteenlopende aard en behelzen zowel culturele goederen als onderzeese telefoon- en telegraafkabels (in detail: S. GLASER, *Droit international pénal conventionnel*, Brussel, Bruylant, 1970, I, 143-162). Daar alleen de internationale beteugeling van de valsmunterij mede op de (secundaire) rechtshulp steunt, komen hierna bij uitsluiting aan bod het Verdrag en het Protocol tot bestraffing van de valsche munterij, gesloten te Genève op 20 april 1929 en goedgekeurd door de Wet van 19 mei 1932 (*B.S. 20 augustus 1932*).

Valsmunterij wordt door de staten van oudsher als een gevaarlijk delict beschouwd. Indien zij op grote schaal plaatsvindt, bedreigt zij mogelijk de economie van een land. Bovendien is het slaan van de munt een staatsmonopolie, zodat de vervalsing ervan met een aanslag op de staatssoevereiniteit wordt geassimileerd (A. BOSSARD, *La criminalité internationale*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 55-56).

De beginbepalingen van het Verdrag leggen de partijen de verplichting op bepaalde handelingen in hun interne wetgeving strafbaar te stellen als gemeenschappelijke uitleveringsdelicten: o.m. iedere bedrieglijke vervaardiging van munt, het bedrieglijk in omloop brengen van valse munt en het invoeren ervan (art. 3; vgl.

art. 160 e.v. Sw.). Als straf moet de bijzondere verbeurdverklaring opgelegd worden, gevolgd door teruggave aan de betrokken staat of emissiebank (art. 11). Ook voorziet het Verdrag, benevens in de uitlevering (art. 8-10), in de mogelijkheid rogatoire commissies uit te sturen in art. 16, dat afgesloten wordt met een beperkende verwijzing, vergelijkbaar met die van art. 13, achtste lid van de Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie (R. LEGEAIS, 'Les conventions répressives en droit international, in *Jurisclasseur de droit international, V^o Droit pénal international*, Parijs, Dalloz, 1965, fasc. 406, 7-12).

§ 3. Bilaterale uitleverings- en rechtshulpverdragen

122 Zoals duidelijk zal blijken uit de bespreking van de algemene beginselen ter zake heeft de kleine rechtshulp zich aanvankelijk ontwikkeld als een eenvoudig complement van de uitlevering, m.a.w. als een geheel van verrichtingen die, op vraag van de verzoekende staat, de bewijsvergaring t.o.v. de opgeëiste persoon en diens berechting diende te bevorderen b.v. door het mee opsturen, samen met de persoon van de betrokkene, van overtuigingsstukken.

Deze historische omstandigheid verklaart waarom in appendix bij de oudere bilaterale uitleveringsverdragen, die België vrij snel na 1831 heeft gesloten, ook summier rechtshulpbepalingen voorkomen. De verknochtheid tussen uitlevering en kleine rechtshulp noopt tot een voorzichtige lectuur van deze teksten. Bevat het verdrag nog een enumeratie van uitleveringsdelicten – eventueel later geactualiseerd o.m. door de opnemings van bepaalde internationale misdrijven –, dan is kleine rechtshulp alleen daarvoor mogelijk. De daden van rechtshulp, van hun kant, worden eveneens limitatief opgesomd, hetgeen in principe niet-vermelde verrichtingen uitsluit. Ook in de moderne bilaterale uitleveringsovereenkomsten met nieuwe staten komt een deel over rechtshulp voor. Het wordt evenwel ingeluid met een overkoepelende verplichting tot de "ruimst mogelijke rechtshulp", hetgeen ruimte laat voor niet expliciet beschreven samenwerkingsvormen, en is bijna letterlijk uit het ERV overgenomen. Deze bijzonderheid wordt, waar nodig, in de hierna volgende lijst gepreciseerd door de vermelding "volledig rechtshulppluik". Op dit ogenblik zijn nog een aantal van deze bilaterale uitleveringsverdragen met bepalingen over rechtshulp van kracht. Zij verbinden België hoofdzakelijk met enkele vroegere satellieten van de huidige GOS en met niet-Europese staten. Het zijn, hiernavolgend om praktische redenen opgesomd in alfabetische volgorde, de verdragen tussen België en:

- Algerije, *B.S.* 22 april 1971, art. 18-32 (volledig rechtshulppluik);
- Argentinië, *B.S.* 29 januari 1888, art. 14-15 (rogatoire commissies, verschijning van buitenlandse getuigen);
- Bolivia, *B.S.* 4 juli 1909, art. 15 (rogatoire commissies);
- Chili, *B.S.* 20 februari 1904, art. 15 (rogatoire commissies);
- Columbia, *B.S.* 26 april 1914, art. 13-14 (rogatoire commissies, uitwisseling van veroordelingen);
- Costa-Rica, *B.S.* 5 februari 1903, art. 13-14 (rogatoire commissies, uitwisseling van veroordelingen);

- Guatemala, *B.S.* 25 september 1898, art. 12-13 (rogatoire commissies, uitwisseling van veroordelingen);
- Marokko, *B.S.* 14 januari 1961, art. 22-36 (volledig rechtshulpluik);
- Mexico, *B.S.* 14-17 augustus 1939, art. 14-17 (rogatoire commissies, grensoverschrijdende betekening van gerechtelijke akten, verschijning van buitenlandse getuigen, uitwisseling van veroordelingen);
- Monaco, *B.S.* 18 augustus 1874, 17 januari 1882 en 7 april 1938, art. 12-15 (rogatoire commissies, grensoverschrijdende betekening van gerechtelijke akten, verschijning van buitenlandse getuigen, uitwisseling van veroordelingen);
- Paraguay, *B.S.* 21 november 1929, art. 11-14 en 18 (rogatoire commissies, verschijning van buitenlandse getuigen, grensoverschrijdende betekening van gerechtelijke akten, overlegging van overtuigingsstukken);
- Peru, *B.S.* 8-9 september 1890, art. 14-16 (rogatoire commissies, verschijning van buitenlandse getuigen, uitwisseling van veroordelingen);
- Roemenië, *B.S.* 5 september 1984, art. 23-35 (volledig rechtshulpluik);
- Thailand (Siam), *B.S.* 14 januari 1937, art. XII-XIV (rogatoire commissies, grensoverschrijdende betekening van gerechtelijke akten, overlegging van overtuigingsstukken);
- Tunesië, *B.S.* 17 maart 1992, art. 20-34, 35, *sub* (3) (volledig rechtshulpluik).

123 De bilaterale uitleveringsverdragen met de Angelsaksische staten bevatten in de regel geen artikelen over kleine rechtshulp: fundamentele afwijkingen tussen het inquisitoire continentaal-Europese en het accusatoire “common-law”-rechtsstelsel, hoofdzakelijk qua bewijslevering, aanwending van dwang op getuigen en rol van de rechter in het onderzoek voor de zitting ten gronde, verhinderden lange tijd deze samenwerkingsmodaliteit (C. MARKEES, ‘The difference in concept between civil and common law countries as to judicial assistance and cooperation in criminal matters’, in BASSIOUNI & NANDA, II, 171-187).

De recente bekrachtiging door het Verenigd Koninkrijk en Ierland van de multilaterale instrumenten, ERV en Witwasovereenkomst, kondigde echter een kentering aan, die thans ook waargenomen wordt op bilateraal vlak, m.n. in de onderhandelingen gevoerd tussen België en de Verenigde Staten van Amerika over de “Overeenkomst aangaande de rechtshulp in strafzaken, en Bijlage”, ondertekend te Washington op 28 januari 1988 (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1).

De inwerkingtreding van dit verdrag staat nog niet vast nu, na de beëindiging van de parlementaire goedkeuringsprocedure zowel in België als in de Verenigde Staten, beide regeringen onderling nog de bekrachtigingsoorkonden moeten uitwisselen. Vermeldenswaard evenwel is dat art. 20, derde lid bepaalt dat de overeenkomst van toepassing is op misdrijven gepleegd zowel voor als na de inwerkingtreding ervan.

De overeenkomst breekt met de indeling primaire versus secundaire rechtshulp door, benevens de kleine rechtshulp te normeren, ook de nodige verdragsrechtelijke grondslag te bieden voor de toepassing van de Wet van 20 mei 1997 betreffende

de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen (art. 12; *Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 8-9).

AFDELING II

WETGEVING

124 In tegenstelling tot bepaalde partijen bij het ERV, o.m. het Verenigd Koninkrijk (Criminal Justice International Cooperation Act), de Duitse Bondsrepubliek (IRG), Oostenrijk (ARHG) en Zwitserland (IRSG), heeft België geen globale rechtshulpwet die, zoals in voormelde staten wel het geval is, de respectieve taakverdeling afbakt tussen de uitvoerende en de rechterlijke macht bij de afwikkeling van rechtshulpverzoeken van en naar het buitenland, de belangrijkste rechtshulpverrichtingen inhoudelijk definieert en de uitvoeringsprocedure ervan uitstippelt. Wel maken de rogatoire commissies, de overbrenging van gevonniste personen en, meer recent, de tenuitvoerlegging van internationale inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen het voorwerp uit van een punctuele wettelijke regeling.

§ 1. Secundaire rechtshulp: de rogatoire commissies

125 De Belgische overheden zijn bij uitsluiting aangewezen op drie wetsbepalingen:

– de art. 11, tweede lid en 873, eerste en tweede lid Ger. W.

Deze artikelen gaan terug tot het art. 139 van het W. Burgerlijke Rechtspleging van 18 juni 1869. Voor het inwerkingtreden van dit laatste heerste in de rechtspraak twijfel over de vraag of rogatoire commissies van staat tot staat mogelijk waren (*Pand. b. Tw. Commission rogatoire*, nr. 373).

Zij vormen het gemeen recht en zijn derhalve toepasselijk zowel in burgerrechtelijke als in strafrechtelijke procedures. Wat de internationale rogatoire commissies in strafzaken betreft, onderscheiden zij twee gevallen.

Treedt België op als *v e r z o e k e n d e* staat, dan hebben de Belgische rechters de mogelijkheid om vreemde rechtbanken te vragen over te gaan tot daden van onderzoek (art. 11, tweede lid Ger. W.).

De algemene bewoordingen waarin dit artikellid is gesteld, werden tijdens de parlementaire voorbereiding bekritiseerd, omdat de macht van de rechter door het internationaal publiek recht mogelijk beperkt wordt. De Koninklijk Commissaris antwoordde hierop "... dat er vanzelfsprekend rekening zal moeten gehouden worden met de beperkingen die ter zake door internationale verdragen gesteld zijn" (*Parl. St. Senaat* 1964-65, nr. 170, 25).

Is België daarentegen *a a n g e z o c h t e* staat, dan wordt de uitvoering door Belgische rechters van ambtelijke opdrachten t.b.v. vreemde rechterlijke overheden afhankelijk gesteld van de voorafgaande machtiging van de Minister van Justitie, behoudens afwijkende bepalingen in de internationale verdragen (art. 873, tweede lid Ger. W.).

Deze formaliteit werd in de negentiende eeuw beschouwd als een waarborg voor de (nog jonge) Belgische soevereiniteit: "Lorsque le ministre de la justice, au nom du gouvernement, autorise l'exécution de la commission, la justice belge est tenue de l'exécuter. Elle n'obtempère donc pas à un jugement ou à une ordonnance de la justice étrangère; mais elle obéit à la loi belge" (*Pand. b. Tw. Commission rogatoire*, nr. 374). Thans wordt de gouvernementele controle eerder in verband gebracht met het toezicht op de regelmatigheid van de verzoeken en, meer bepaald, op de beoordeling van mogelijke weigeringsgronden o.m. wat de al dan niet politieke aard van het delict betreft (N. BAUWENS, 'Strafrechtshandhaving en de internationale samenwerking in strafzaken', in J. D'HAENENS en B. DE RUYVER, *Schengen in de praktijk*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 79-80).

– art. 11 Uitleveringswet. Deze bepaling plaatst België, als a a n g e z o c h t e staat, in de mogelijkheid gevolg te geven aan rogatoire commissies die strekken tot huiszoeking of tot inbeslagneming van het *corpus delicti* of van overtuigingsstukken, wanneer zij los van enige uitlevering of zelfs na de weigering ervan aangevraagd worden. Volgens de Memorie van Toelichting ontleent zij haar ratio aan art. 15 G.G.W., volgens welk enkel huiszoeking kan plaatshebben in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft: "C'est pour satisfaire à cette règle que l'article 4 de la loi du 5 avril 1868 [opgeheven en vervangen door de Uitleveringswet van 15 maart 1874] contient cette disposition reproduite par le présent projet [...] Mais il n'est pas moins nécessaire que la justice puisse mettre la main sur les objets qui sont la preuve ou le produit du crime, lorsque l'inculpé se trouve dans un autre pays que celui où doivent s'opérer la visite domiciliaire et la saisie. Le projet permet d'atteindre ce but ..." (*Parl. St. Kamer 1873-74*, nr. 33, 50). Art. 11 onderwerpt bovendien deze rogatoire commissies aan strenge voorwaarden. De regering kan de rechter inderdaad alleen dan machtigen er gevolg aan te geven indien zij verband houden met een uitleveringsdelict krachtens art. 1 van de Uitleveringswet (art. 11, eerste lid), zoals gewijzigd door de Wet van 31 juli 1985 (*B.S. 7 september 1985*) én op voorwaarde dat de Raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar zij zullen worden uitgevoerd ze voorafgaandelijk uitvoerbaar verklaard heeft (art. 11, tweede lid).

Voormeld onderzoeksgerecht beslist eveneens over de overgave van de inbeslaggenomen voorwerpen aan de erom verzoekende staat (art. 11, derde lid) (L. PEPIN, 'La chambre du conseil en matière répressive', *B. J.* 1900, 655).

§ 2. Primaire rechtshulp

A. TUSSENSTAATSE OVERBRENGING VAN GEVONNISTE PERSONEN

126 Aansluitend bij de parlementaire goedkeuring in 1987-88 van het Overbrengingsverdrag en van de Overeenkomst betreffende de toepassing van voormeld verdrag tussen de lidstaten van de EG (25 mei 1987), werd een wetsontwerp uitgewerkt dat naar intern recht het juridisch kader bepaalt voor dergelijke verdragsrechtelijke overbrenging. Het ontwerp werd in Kamer en Senaat behandeld van eind 1988 tot begin 1990 en is de Wet geworden van 23 mei 1990 inzake de overbrenging tussen staten van de gevonnisse personen (*B.S. 20 juli 1990*). Zij behelst vier hoofdstukken. Het eerste daarvan formuleert het beginsel van de

overbrenging en de voorwaarden daartoe (art. 1-3). Het tweede en het derde behandelen respectievelijk de overbrenging naar een vreemde staat ter uitvoering van een Belgische veroordeling (art. 4-5) én de omgekeerde hypothese, nl. de overbrenging naar België als staat van tenuitvoerlegging van de vreemde beslissing (art. 6-13). Het laatste hoofdstuk voorziet in de mogelijkheid van de doortocht over Belgisch grondgebied van een gevonniste persoon, op voorwaarde dat hij niet het voorwerp is van opsporingen in België zelf (art. 14).

Luidens de Memorie van Toelichting overschrijdt de Wet van 23 mei 1990 het raam van de twee hierboven vermelde verdragen en belet niets de toepassing ervan op eventueel later af te sluiten bi- of multilaterale instrumenten (*Parl. St. Kamer* 1988-89, nr. 608-1, 1).

B. TENUITVOERLEGGING VAN INBESLAGNEMINGEN EN VERBEURDVERKLARINGEN

127 Aansluitend bij de parlementaire goedkeuring van het Sluikhandelverdrag (1991-96) en bij de nakende goedkeuring van de Witwasovereenkomst, werd een wetsontwerp uitgewerkt dat een wettelijke grondslag biedt voor twee, naar Belgisch recht nieuwe, rechtshulpmodaliteiten:

- het bewarend beslag, op buitenlands verzoek, op vermogensvoordelen uit een misdrijf, die vatbaar zijn voor (latere) verbeurdverklaring. Krachtens o.m. het ERV strekte het beslag, als rechtshulpfiguur, tot dan toe bij uitsluiting tot het veiligstellen van bewijselementen in het raam van een strafonderzoek;
- de tenuitvoerlegging van buitenlandse veroordelingen tot verbeurdverklaring van vermogensvoordelen uit een misdrijf (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 2-3).

Het ontwerp werd ingediend in de Kamer op 12 februari 1996 en is de Wet geworden van 20 mei 1997 (*B.S.* 3 juli 1997). Zij telt 18 artikelen en is onderverdeeld in vier hoofdstukken. Het merendeel van deze bepalingen is toepasselijk op België als *a n g e z o c h t e* staat.

Hoofdstuk I (“Algemene beginselen van samenwerking”) verwoordt de absolute voorwaarde waaraan een buitenlands verzoek tot voorlopige maatregelen, tot beslag en verbeurdverklaring is onderworpen: het bestaan van een verdrag (art. 2).

Deze voorwaarde wordt reeds bekritiseerd: “Il y a là une limitation sérieuse (...) dont il est permis de se demander si elle est bien de nature à préparer la Belgique à la société mondiale (ou en toute hypothèse mondialement interdépendante) du XXIe siècle” (J.-L. VAN BOXSTAEL, ‘Le juge et les “biens mal acquis”. Acte I, scène 1’, *J.T.* 1998, 100). Aanleiding tot deze kritiek was de machteloosheid van de Belgische overheden t.o.v. een Congolees verzoek d.d. 5 juli 1997 strekkende tot bevrozing van de in België gelegen vermogensvoordelen van wijlen MOBUTU SESE SEKO.

De wet strekt ertoe de nodige basis te bieden voor de uitvoering van alle bi- en multilaterale verdragen die België mogelijk in de toekomst nog zal sluiten m.b.t. de tenuitvoerlegging van internationale inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen. Zij is m.a.w. niet beperkt tot de implementatie van Sluikhandel- en Witwasovereenkomsten (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 3).

Ook somt het mogelijke weigeringsgronden op, alsook redenen tot uitstel van de beslissing (art. 3).

Hoofdstuk II (“Tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen tot verbeurdverklaring”) geeft de omstandigheden aan waarin, in België, aan een buitenlands verzoek tot verbeurdverklaring gevolg gegeven wordt (art. 4 en 6), regelt het specifieke geval van de betaling van een geldsom (art. 5) en beschrijft de te volgen procedure (art. 7 en 8).

Hoofdstuk III (“Tenuitvoerlegging van buitenlandse verzoeken tot inbeslagneming”) volgt hetzelfde schema als hoofdstuk II, *mutatis mutandis* toegepast op de gevraagde onderzoeksmaatregel en voorziet ook in een spoedprocedure (art. 9 tot 11).

Hoofdstuk IV (“Wijzigingsbepalingen”) bevat een aantal voorschriften die uitgaan van de hypothese waarin België als *verzoekende* staat zou optreden. Zij strekken ertoe artikelen van het Strafwetboek en van het Wetboek van Strafvordering ook toepasselijk te maken op de bijzondere verbeurdverklaring van zaken die zich buiten België bevinden (art. 12 tot 15). Ook opent dit hoofdstuk de mogelijkheid van bewarend beslag op onroerende goederen, indien zij zelf vermogensvoordelen vormen, verkregen uit een delict (art. 16 en 17).

Onderhavige wet vervolledigt op internationaal vlak het instrumentarium waarover het Belgisch recht reeds beschikte, te weten de art. 42, 43, 43*bis* en 505 Sw., om het witwassen, als louter intern fenomeen, te beteugelen (in detail: R. VERSTRAETEN en D. DEWANDELEER, ‘Witwassen na de wet van 7 april 1995: kan het nog witter?’, *R.W.* 1995-96, 689-702; F. DERUYCK, *Over witwassen en voordeelsontneming*, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht tussen België en Nederland, 1996, 71 p.).

128 De overgrote meerderheid der multilaterale rechtshulpinstrumenten die België sedert de zestiger jaren bekrachtigd heeft, verplichten principieel tot secundaire *c.q.* primaire rechtshulp (vgl. art. 1 ERV, art. 22 BUV, art. 1 Europees Toezichtsverdrag, art. 8 ETV, art. 48 SUO; zie ook art. 7, eerste lid Sluikhandelverdrag en art. 8 Witwasovereenkomst). Hetzelfde geldt voor de recente bilaterale uitleveringsverdragen waarvan het kleine rechtshulpluik meestal op het ERV is afgestemd, o.a. de verdragen met Algerije (art. 18), Marokko (art. 22, eerste lid), Tunesië (art. 20, *sub* 1), alsook voor de overeenkomst met de Verenigde Staten (art. 1, eerste lid).

Over de (negentiende-eeuwse) controverses betreffende het facultatief of verplicht karakter van de rechtshulp, raadplege men: J.A. ROUX, 'L'entraide des Etats dans la lutte contre la criminalité', *RCADI* 1931, dl. 36, 116; SCHÜCKING-REPORT, 50-52.

Daar zij voor de verdragspartijen aannemelijk moet blijven, is de algemene verplichting tot rechtshulp niet absoluut. Zij is onderhevig aan drie soorten beperkingen. In de eerste plaats bevatten de teksten zelf bepalingen die het verdragskader afbakenen door de toepassing van het instrument op bepaalde procedures of delicten uit te sluiten (Afd. 1). Vervolgens sommen zij verschillende redenen op die de partijen kunnen inroepen om een punctuele weigering tot rechtshulp in een welbepaald geval te staven (Afd. 2) of om de uitvoering van de gevraagde maatregelen uit te stellen (Afd. 3). Ten slotte begrenzen de partijen zelf soms de verdragstoepassing door middel van unilaterale reserves, terwijl via de oudere bilaterale verdragen, traditionele uitleveringsbeletsels in de rechtshulppraktijk behouden blijven (Afd. 4).

Duidelijkheidshalve wordt, waar mogelijk, de systematiek van het ERV als leidraad genomen in de repartitie van deze beperkingen. Daarvan afwijkende permutaties van de ene categorie naar de andere worden uitdrukkelijk aangestipt en desgevallend gemotiveerd.

AFDELING I

BEPERKINGEN UIT HET VERDRAGSKADER

§ 1. Secundaire rechtshulp

A. M.B.T. DE TENUITVOERLEGGING VAN BESLISSINGEN TOT VRIJHEIDSBENEMING OF VAN VEROORDELINGEN

1. Beginsel

129 Rechtshulp in de vorm van daadwerkelijke executie van buitenlandse beslissingen tot vrijheidsbeneming of van veroordelingen, zoals de inning in België van een geldboete t.b.v. een vreemde staat, wordt sinds de negentiende eeuw van de secundaire rechtshulp uitgesloten (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 754-756; H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, Duncker & Humblot, 1887, 841-845; SCHÜCKING-REPORT, 75-76). Dergelijke verrichtingen, die beschouwd worden als een schending van de soevereiniteit van de aangezochte staat, zouden eerder het voorwerp moeten uitmaken hetzij van uitleveringsverdragen, hetzij van bijzondere akkoorden over de overname van de strafexecutie.

SIÛCRONA wijst in dit verband evenwel op het bestaan van een Belgisch-Nederlands akkoord dat zou voorzien in de betekening van postwissels met als doel strafvervolgingen, o.m. wegens snelheidsovertredingen begaan in de verzoekende staat, te voorkomen door de betaling van een geldsom (84, vn. 2). Het betreft hier een vorm van samenwerking die bij uitsluiting de aanvaarding van een transactievoorstel beoogt en geenszins de tenuitvoerlegging van een (nog niet gevallen) strafvonnis.

Dit traditioneel standpunt wordt expliciet verwoord in art. 1, tweede lid ERV en in de verdragen met Algerije (art. 19, *sub b*), Marokko (art. 22, tweede lid) en Tunesië (art. 20, *sub 2*). Het BUV, daarentegen, bevat geen uitdrukkelijke uitsluiting (R.C.P. HAENTJENS, *Schets van het Nederlandse kleine rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 34). In het licht van de wordingsgeschiedenis van dit instrument, lijkt het weinig waarschijnlijk dat het op dit punt zou afwijken van het ERV. Daarenboven reppen de voorbereidende werken met geen woord over dit vrij essentiële probleem, alhoewel zij, wat het verdragsraam betreft, de overige verschilpunten tussen beide teksten duidelijk vermelden.

De gemeenschappelijke toelichting situeert art. 22 BUV als volgt t.o.v. art. 1 ERV: "De inhoud van dit artikel komt in grote trekken overeen met de inhoud van de artikelen 1 en 2 van de Europese overeenkomst aangaande de rechtshulp in strafzaken. (...) Het artikel moet in ruime zin worden uitgelegd. Het heeft niet alleen betrekking op de rechtshulp, die in dit hoofdstuk uitdrukkelijk wordt vermeld, doch ook op b. v. rechtshulp bij een procedure tot gratie of revisie" (*Parl. St. Kamer 1962-63*, nr. 478/1, 7).

Rechtshulp bij of t.b.v. de tenuitvoerlegging, nl. in het stadium van de strafexecutie maar zonder tot deze laatste over te gaan in de plaats van de verzoekende staat, is daarentegen wel mogelijk b.v. door het toezenden van documenten m.i.v.

vonnissen van veroordeling of het geven van inlichtingen (SJÖCRONA, 83).

De oudere (bilaterale) overeenkomsten en de meeste multilaterale verdragen ter beteugeling van internationale delicten beperken de secundaire rechtshulp tot limitatief vermelde rechtshulpverrichtingen zodat de toepassing ervan het hierboven besproken probleem niet doet rijzen.

2. Bijzonder geval: procedures m.b.t. de behandeling van een strafzaak

130 Krachtens de recente verdragen moet de verplichting tot rechtshulpverlening “in zo ruim mogelijke mate” en “in elke procedure die betrekking heeft op strafbare feiten” gehonoreerd worden (art. 1, eerste lid ERV; art. 22, eerste lid BUV; art. 18 Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 22, eerste lid Belgisch-Marokkaans Verdrag en art. 20 Belgisch-Tunesisch Verdrag). De gebruikte formulering maakt het aannemelijk dat voormelde instrumenten, benevens op het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk onderzoek en het onderzoek ter terechtzitting, ook toepassing vinden op procedures die alleen verband houden met de strafvordering zonder daarom strafprocedures *stricto sensu* te zijn en op procedures die plaatsgrijpen nadat, in de verzoekende staat, een definitieve beslissing is gevallen over de tenlastelegging.

Deze extensieve interpretatie vindt evenwel bij uitsluiting steun in de toelichting bij ERV en BUV (*Explanatory Report 1*, 11-12; *Parl. St. Kamer 1962-63*, nr. 478/1, 7). Als voorbeelden van laatstgenoemde procedures worden vermeld: de burgerlijkepartijstelling voor de strafrechter en de vordering van een vergoeding wegens onrechtmatige hechtenis, alsook de herziening van veroordelingen en de genade.

Op deze trend vormt de overeenkomst met de Verenigde Staten een uitzondering: de memorie van toelichting stelt immers dat rechtshulp niet zou kunnen verleend worden “...voor zaken die reeds de fase van berechting achter zich hebben, dit wil zeggen voor gratie, herziening, schadeloosstelling wegens onwerkdadige hechtenis en dergelijke (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 3).

131 De ruime omschrijving van de rechtshulpverplichting in het ERV heeft in de praktijk voor interpretatieproblemen gezorgd. Bepaalde partijen bij het ERV, m.n. de Duitse Bondsrepubliek, Oostenrijk en Zwitserland, hebben in hun praktijk resoluut geopteerd voor een ruime interpretatie van het verdragskader (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 34; ARHG, art. 50, eerste lid; IRSG, art. 63, derde lid). Zij verdedigden dit standpunt aan de hand niet alleen van de toelichting, maar ook van werkdocumenten en voorstellen van nationale delegaties (o.m. de Duitse) in het redactiecomité van de Raad van Europa (in detail: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 230-240). Zekerheidshalve bevestigden zij hun interpretatie in aanvullende, bilaterale akkoorden krachtens art. 26, derde lid ERV.

Krachtens deze akkoorden dient tussen genoemde staten ook rechtshulp te worden verleend in de vorm van betekening van bevelen tot betaling van een geldboete en van kennisgevingen in verband met de ingangsdatum van de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen en ter beschikkingstellingen. De bilaterale overeenkomsten laten echter de tenuitvoerlegging van de bevelen tot betaling en van de vrijheidsstraffen in de aangezochte staat niet toe.

Andere partijen zoals Frankrijk en Italië schijnen zich meer restrictief op te stellen, mede op grond van de bijkomende voorwaarde, voor de toepassing van het ERV,

van de bevoegdheid van de “rechterlijke autoriteiten”: de tenuitvoerlegging hangt immers niet noodzakelijkerwijze af van de rechterlijke autoriteiten, maar behoort zeer dikwijls tot de bevoegdheid van de penitentiaire administratie (LOMBOIS, nr. 485).

3. Precisering

a) Art. 3 AP (Hoofdstuk II)

132 Om aan deze divergenties een einde te stellen, bepaalt art. 3 van het AP dat het ERV ook van toepassing is op handelingen die in de fase van de strafexecutie moeten plaatsvinden. Het betreft:

- de betekening van stukken betreffende de tenuitvoerlegging van een straf, de inning van een boete of de betaling van proceskosten (a);
- maatregelen betreffende het opschorten van een te wijzen vonnis of van de tenuitvoerlegging daarvan, de voorwaardelijke invrijheidstelling, het uitstel van het begin van de tenuitvoerlegging van een straf of de onderbreking van de tenuitvoerlegging daarvan (b).

Art. 3 verkrijgt pas zijn volle betekenis in samenhang met art. 8, eerste lid AP dat bepaalt dat de verklaring, geformuleerd door een verdragsluitende partij krachtens art. 24 van het ERV, eveneens op het Protocol toepassing vindt, tenzij deze partij het tegenovergestelde gevoelen uitdrukt. Wat is nu de draagwijdte van deze bepaling? Zij heeft tot gevolg dat, wanneer de documenten vermeld in art. 3, (a) niet uitgaan van gerechtelijke overheden of wanneer de maatregelen opgesomd in art. 3, (b) niet door gerechtelijke overheden getroffen worden, art. 3 niettemin toepassing vindt op voorwaarde dat de partij, zoals art. 24 ERV het haar mogelijk maakt, verklaard heeft dat zij de betrokken overheden als gerechtelijke overheden beschouwt in de zin van het ERV (*Rapport explicatif sur le Protocole additionnel à la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale*, Straatsburg, Raad van Europa, 1978, 8-9).

Italië vervulde op 26 november 1985 de verklaring bij art. 24 ERV als volgt: “In accordance with the Article 8 of the Protocol, Italy confirms the declaration made by virtue of Article 24 of the Convention and requests to integrate to the list of the Italian judicial authorities:

- the post-sentencing judge;
- the post-sentencing section.”

De Tsjechische Republiek legde een verklaring af in twee stadia:

“In compliance with Article 24 of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters and Article 8 of its Additional Protocol, I declare that, for the purposes of the Convention and its Additional Protocol, the following authorities shall be henceforth considered as judicial authorities: the District and Regional Offices of the Prosecutors, the Town Prosecutor’s Office in Prague, the District and Regional Courts and the Town Court in Prague.”

“In compliance with Article 24 of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters and Article 8 of its Additional Protocol, I declare that, for the purposes of the Convention and its Additional Protocol, the following authorities shall be considered as judicial authorities: the Office of the Supreme Prosecutor of the Czech Republic, the Regional and District Offices of the Prosecutors, the Town Prosecutor’s Office in Prague, the Ministry of Justice of the Czech Republic, the Regional and District Courts and the Town Court in Prague.”

Heeft de partij echter een dergelijke verklaring niet afgelegd, dan kan de uitbreiding van het toepassingsgebied van het ERV door art. 3 bewerkt, t.o.v. haar geen effect sorteren: aan de voorwaarde van de gerechtelijke hoedanigheid van de interveniërende overheden (art. 1, eerste lid) is immers niet voldaan (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 285). Art. 3 maakt met andere woorden evenmin als laatstgenoemde bepaling rechtshulp mogelijk voor de eigenlijke tenuitvoerlegging van veroordelingen, die trouwens in de systematiek van de Europese rechtshulpverdragen geregeld wordt door het EVIGS.

De samenwerking slaat dus enkel op de betekening van bepaalde akten die aan de strafexecutie noodzakelijkerwijze moeten voorafgaan en die, op grond van art. 3 AP, ook kunnen worden bekendgemaakt aan de veroordeelde die zich in het buitenland bevindt.

Ierland verklaarde:

“In accordance with Article 8, paragraph 2, the Government of Ireland reserves the right not to accept Chapter II [...]”

Het Verenigd Koninkrijk legde eerder reeds een gelijklopende verklaring af:

“In accordance with Article 8, paragraph 2, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland reserves the right not to accept Chapter [...] II.”

b) Art. 49 sub b tot f SUO

133 De bepalingen onder deze rubriek vloeien voort uit de bezorgdheid in de toekomst uiteenlopende interpretaties van art. 1, tweede lid ERV en 22 BUV te vermijden, vooral in hoofde van die staten die op dit punt geen aanvullende, bilaterale verdragen bij het ERV gesloten hebben. Het vult de uitdrukking “in zo ruim mogelijke mate” ondubbelzinnig in door te stellen dat wederzijdse rechtshulp ook verleend wordt t.b.v.:

- de procedures inzake aanspraken op schadevergoeding wegens maatregelen die verband houden met een strafvervolging en wegens ongerechtvaardigde veroordelingen (art. 49 sub b);
- de behandeling van gratieverzoeken (art. 49 sub c);
- de burgerlijke rechtsvorderingen die in een strafrechtelijke procedure zijn ingesteld, zolang de strafrechter nog niet onherroepelijk in de strafzaak heeft beslist (art. 49 sub d);
- de betekening van gerechtelijke mededelingen inzake de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de inning van een boete of de betaling van proceskosten (art. 49 sub e);
- de opschorting van de uitspraak of de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de voorwaardelijke invrijheidstelling, het uitstel van de tenuitvoerlegging of de schorsing van de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel (art. 49 sub f).

De invulling van de verplichting tot rechtshulp in “zo ruim mogelijke mate” door art. 49 sub b tot f van de SUO is niet origineel: zij beantwoordt aan oude desiderata van de Duitse Bondsrepubliek, aanvankelijk geformuleerd tijdens de uitwerking van het ERV en later, geheel of gedeeltelijk, positiefrechtelijk geconcretiseerd in de bilaterale akkoorden tussen die staat, aan de ene kant, en

België, Frankrijk, Italië en Nederland, aan de andere kant (P.G. PÖTZ, 'Résumé de la teneur essentielle des traités additionnels à la Convention européenne d'extradition et à la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale, conclus entre la République fédérale d'Allemagne et d'autres Etats membres du Conseil de l'Europe, ainsi que des projets de traités additionnels...', *stuk DPC/CEPC XXX (74)* 9, 18 juni 1974, 17).

Art. 48, tweede lid van de SUO stelt dat het bepaalde in het eerste lid niets afdoet aan de toepasselijkheid van verdergaande bepalingen van bestaande bilaterale verdragen tussen de partijen. Dientengevolge blijft o.i. art. 1 *sub* a van het bilateraal, aanvullend Belgisch-Duits akkoord bij het ERV van 6 maart en 18 juli 1975, van kracht in het rechtshulpverkeer tussen beide staten: rechtshulp is mogelijk t.a.v. een bij een strafprocedure betrokken burgerrechtelijk aansprakelijke partij ("zivilrechtlich verantwortlich"), hypothese die niet uitdrukkelijk besloten ligt in art. 49 *sub* a tot f.

B. MILITAIRE DELICTEN

134 De militaire misdrijven worden in de regel van het toepassingsveld van de kleine rechtshulp uitgesloten, zoals ook van dit van de uitlevering.

De (al dan niet expliciete) uitsluiting van de militaire delicten uit de internationale samenwerking in strafzaken dateert pas van het einde van de eerste helft van de negentiende eeuw. De Europese legers kregen toen een uitgesproken nationaal karakter, zodat de staten elk belang bij de rechtshulpverlening verloren: zij wensten noch het militair potentieel van mogelijke agressoren te ondersteunen, noch aan te sluiten bij militair-politieke doctrines die een gevaar zouden opleveren voor de eigen soevereiniteit (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 752; N. KEUZER, Tw. *Internationaal militair strafrecht. Uitlevering met betrekking tot militaire delicten*, in *Militair straf- en tuchtrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1990-93, dl. 2, 1; NAGEL, 105-106; A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, nr. 245).

Het ERV (art. 1, tweede lid) en de meeste bilaterale (uitleverings)verdragen waarvan het kleine rechtshulpstuk op het ERV is afgestemd, m.n. de verdragen met Algerije (art. 19), Marokko (art. 22, derde lid), Tunesië (art. 33) en de Verenigde Staten (art. 13, eerste lid *sub* b) doen dit uitdrukkelijk.

Art. 1, tweede lid ERV stemt op dit punt overeen met art. 4 van het EUV (*Rapport explicatif sur la Convention européenne d'extradition*, Straatsburg, Raad van Europa, 1969, 16).

In de oudere bilaterale verdragen wordt een andere techniek toegepast. Zij staan uitlevering – en ook kleine rechtshulp – alleen toe voor limitatief opgesomde delicten. Militaire misdrijven worden in de opsomming niet opgenomen zodat de grond voor samenwerking eenvoudigweg ontbreekt (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, nr. 90).

Alleen het BUV druist in tegen deze algemeen erkende verdragspraktijk. Bij art. 22, dat inhoudelijk grosso modo overeenstemt met de art. 1 en 2 ERV, preciseert de Memorie van Toelichting dat het geen beperkingen oplegt m.b.t. militaire delicten (*Parl. St. Kamer 1962-63*, nr. 478/1, 7; J. CONSTANT, 'Le Traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1962-63,

103, vn. 66). De bewerkte verruiming blijkt evenwel in de praktijk van weinig belang.

135 De hierboven besproken uitsluiting is traditioneel beperkt tot de zuiver militaire delicten. Het betreft inbreuken op de militaire strafwetten, die gepleegd worden door militairen in het raam van de hiërarchische verhoudingen, kenmerkend voor de militaire dienst, en die een schending uitmaken van een militair rechtsgoed (b.v. de tucht en de aanwezigheidsplicht). Men denke hoofdzakelijk aan insubordinatie en muiterij (art. 28-32 Mil. Sw.), postverlating in vredestijd (art. 23-25 Mil. Sw.) en desertie in vredestijd (art. 43-50 Mil. Sw.).

Art. 1, tweede lid ERV gewaagt duidelijk van "... militaire delicten die niet tevens strafbare feiten naar de gewone strafwet zijn".

Deze restrictieve invulling van het begrip "militair" misdrijf heeft tot gevolg dat de verlening van rechtshulp wel toelaatbaar wordt geacht voor gemengde militaire delicten zoals b.v. de verduistering, diefstal en verkoop van militaire voorwerpen (art. 54 Mil. Sw.): de militaire strafbepaling verhoudt zich hier tot de gemeenrechtelijke als een *lex specialis*. Hetzelfde geldt voor de in samenloop met zuiver militaire delicten gepleegde misdrijven van gemeen recht, b.v. diefstal van een dienstwapen in samenloop met desertie: rechtshulp is mogelijk, weliswaar bij uitsluiting voor het in samenloop gepleegde strafbaar feit, *i.c.* de diefstal (N. KEIJZER, Tw. Internationaal militair strafrecht. Uitlevering met betrekking tot militaire delicten, in *Militair straf- en tuchtrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1990-93, dl. 2, 2/6; A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 280-281).

Een verdere uitholling van de uitsluiting zou, volgens J.D. SCHOUWEY, voortvloeien uit de verplichtingen opgelegd door de vier Conventies van Genève van 1949 en het eerste Aanvullend Protocol daarbij van 1977 (*B.S.* 26 september 1952 en 16 april 1986). Het militair karakter van een misdrijf, gepleegd in de context van oorlogscriminaliteit, zou geen reden zijn om een verzoek tot rechtshulp af te wijzen. De tegenstrijdige bepaling van het ERV zou op dit punt moeten wijken in de verhoudingen tussen de partijen bij voormelde instrumenten ('Crimes de guerre: un état des lieux du droit suisse', *RICPT* 1995, 1, 46-56).

136 De partijen bij BUV en ERV, die tevens lid zijn van de NAVO, kunnen elkaar niettemin voor zuiver militaire delicten kleine rechtshulp verlenen op grond van art. VII van de "Overeenkomst tussen de bij het Noord-Atlantisch Verdrag aangesloten staten betreffende de rechtspositie van hun krijgsmachten", ondertekend te Londen op 19 juni 1951 en, wat België betreft, inwerkinggetreden op 27 februari 1953 (*B.S.* 15 maart 1953). Voorwaarde voor de toepassing van dit instrument is dat voormelde zuiver militaire delicten gepleegd worden door militairen van de ene NAVO-partner (staat van herkomst) op het grondgebied van de andere (staat van verblijf), tijdens stationering of doortocht aldaar krachtens voormelde Overeenkomst. Deze laatste vestigt evenwel in de eerste plaats een militaire alliantie en organiseert slechts subsidiair rechtshulp in strafzaken, hetgeen tot gevolg heeft dat een aantal voorwaarden en waarborgen, inherent aan de

eigenlijke rechtshulpverdragen, niet voorhanden zijn (N. KEIJZER, Tw. 'Het NAVO-Statusverdrag', in: *Militair straf- en tuchtrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1990-93, dl. 2, 26/30).

Zijn ook partij bij de Overeenkomst: de Bondsrepubliek Duitsland (1963), Denemarken (1955), Canada (1953), Frankrijk (1952), Italië (1955), Luxemburg (1954), Nederland (1953), Noorwegen (1953), Portugal (1955), Turkije (1954), V.S.A. (1953), het Verenigd Koninkrijk (1954).

Concreet kan de kleine rechtshulp plaatsvinden bij het voeren van het onderzoek en bij het verzamelen van bewijsmateriaal en kan zij de vorm aannemen van inbeslagneming en, indien nodig, van overhandiging van overtuigingsstukken en van voorwerpen die met het misdrijf verband houden. Teruggave ervan kan bedongen worden binnen een termijn bepaald door de overheid die in de overhandiging heeft toegestemd (art. VII, zesde lid, *sub a*).

§ 2. Primaire rechtshulp

137 Het Europees Toezichtsverdrag voorziet in een dwingende weigeringsgrond indien de aangezochte staat de feiten, waarop het vonnis in de verzoekende staat betrekking heeft, beschouwt als een zuiver militair delict (art. 7, eerste lid, *sub c*).

In het EVIGS (art. 6, *sub b*) en in het EVOS (art. 11, *sub d*) kan rechtshulp geweigerd worden voor zuiver militaire misdrijven.

AFDELING II

PUNCTUELE WEIGERINGSGRONDEN

138 Als tegenhanger van de algemene verplichting tot rechtshulp stellen de hedendaagse verdragen de partijen in de mogelijkheid samenwerking te weigeren om welbepaalde redenen.

De lijst van de weigeringsgronden of excepties op de rechtshulpverplichting is limitatief. Behoudens op grond van een voorbehoud dat hij conform het verdrag moet formuleren, mag een staat geen rechtshulp weigeren om redenen die het verdrag niet uitdrukkelijk vermeldt. Doet hij dit toch, dan schendt hij een volkenrechtelijke verplichting. Kenmerkend is overigens dat precies weigeringsgronden opgegeven worden en niet toelaatbaarheidsvoorwaarden. Deze techniek heeft tot gevolg dat, wanneer in een concrete zaak geen weigeringsgrond voorhanden lijkt, de aangezochte staat gebonden is en hij de mogelijkheid verliest de inwilliging van het rechtshulpverzoek vrij te appreciëren (NAGEL, 78-79).

In de multilaterale verdragen inzake primaire *c.q.* secundaire rechtshulp, alsook in de recentere bilaterale uitleveringsverdragen met Marokko (art. 23), Algerije (art. 20), Tunesië (art. 21) en de Verenigde Staten (art. 13), vertonen de weigeringsgronden geen imperatief, wel een facultatief karakter: de aangezochte staat is niet verplicht de rechtshulp te weigeren, maar mag dit doen. Volgens SJÖCRONA

steunt de facultatieve vorm van de weigeringsgronden op de gedachte dat "...soevereine staten niet (moeten) kunnen worden verplicht hun eigen nationale rechtsstelsel ondergeschikt te maken aan het in een verdrag min of meer belichaamde belang van unificatie van rechtshulprecht". Facultatieve weigeringsgronden zijn, steeds volgens dezelfde auteur, a.h.w. "ontsnappingsclausules" die de aangezochte staat kan inroepen wanneer zijn strafrechts- of beleidsopvattingen onverenigbaar lijken met de verlening van rechtshulp (SJÖCRONA, 178; zie ook: GRÜTZNER, 219).

Rechtshulp krachtens oudere bilaterale uitleveringsverdragen wordt daarentegen beheerst door dezelfde imperatieve weigeringsgronden als toentertijd de uitlevering zelf (R.C.P. HAENTJENS, *Schets van het Nederlandse rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 34).

§ 1. Secundaire rechtshulp

A. M.B.T. DE AARD VAN HET STRAFBAAR FEIT

139 Voor de Tweede Wereldoorlog was kleine rechtshulp beperkt tot strafbare feiten van gemeen recht. Hoewel op zich weinig significant, veroorzaakte dit criterium minstens de uitsluiting van politieke en fiscale misdrijven (W. DE CAPITANI, 'Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung', *Revue de droit suisse* 1981, 394).

Deze uitsluiting vloeit in de bilaterale (uitleverings)verdragen van die tijd meestal voort uit de toen gebruikelijke enumeratietechniek: in de lijst van voor uitlevering – en hierbij aansluitend, kleine rechtshulp – vatbare strafbare feiten komen noch politieke, noch fiscale delicten voor.

De rechtvaardiging was tweërlei. De aan de orde zijnde incriminaties beschermen politieke en fiscale rechtsgoederen die niet universeel zijn, zodat solidariteit als grond voor tussenstaatse samenwerking faalt. Daarenboven verzekeren zij hoofdzakelijk de belangen van de verzoekende staat en brengen zij mogelijk die van de aangezochte partij in het gedrang: het risico bestaat dat deze laatste zichzelf, door het verlenen van strafprocessuele steun, benadeelt, zeker indien hij zich, op politiek en economisch vlak, t.o.v. de verzoekende staat als rivaal opstelt (NAGEL, 104).

1. Politieke delicten

a) Motivering en evolutie van de exceptie

140 Zoals voor de uitlevering, blijkt de exceptie voor de kleine rechtshulp in de negentiende eeuw absoluut, zelfs indien zij niet *expressis verbis* verwoord wordt (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 752). Zij wordt door de parlementaire democratieën van die tijd hoofdzakelijk verdedigd door de neutraliteitsgedachte: de aangezochte staat behoeft de eventuele morele rechtvaardiging van het strafbaar feit niet te beoordelen en zich dus evenmin

uit te spreken over de politieke spanningen binnen de verzoekende staat. Verder ontnemt de al dan niet stilzwijgende instemming met bepaalde vormen van – mogelijk door edele motieven geïnspireerd – verzet tegen nog bestaande auto-cratie regimes de aangezochte democratische staat elk belang bij de rechtshulpverlening. Ten slotte speelt de vrees voor de ondersteuning van een partijdige en onbillijke procesbehandeling van verdachten van politieke delicten *c.q.* van politieke delinquenten in de verzoekende staat (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 314-319 en aangehaalde literatuur; minder overtuigend: J.-A. ROUX, 'L'entraide des Etats dans la lutte contre la criminalité', *RCADI* 1931, dl. 36, 130-131).

Het verbod werd voor het eerst geformuleerd in een circulaire van 9 december 1840 van de Belgische Minister van Justitie. In 1869 werd het opgenomen in het bilaterale verdrag tussen België en Italië inzake uitlevering en kleine rechtshulp. Daarna is het geleidelijk aanvaard door nagenoeg alle Europese staten die in hun verdragspraktijk kleine rechtshulp ook al op andere punten aan dezelfde voorwaarden als uitlevering onderwierpen. Vanaf 27 augustus 1874 verleende Italië echter opnieuw rechtshulp n.a.v. politiek geïnspireerde vervolgingen wegens misdrijven van gemeen recht, op voorwaarde dat zij het belang van de verdachte diende, b.v. door gunstig in te werken op de omstandigheden en gevolgen van de strafexecutie (GRÜTZNER, 223-224).

Na de Tweede Wereldoorlog leek het opportuun het absoluut karakter van de exceptie te milderen. Het fundamenteel onderscheid tussen uitlevering en rechtshulp wordt beklemtoond: indien de weigering uitlevering toe te staan alleszins de straffeloosheid van de politieke delinquent verzekert, kan het weigeren van rechtshulp daarentegen de vervolgingen bemoeilijken maar even zo goed de verdediging van de verdachte hinderen (eerder reeds: H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, Duncker & Humblot, 1887, 852-853). Aanbevolen wordt dat de aangezochte staat elke zaak afzonderlijk onderzoekt en rekening houdt met het verloop van de procedure – tegensprekelijk of bij verstek –, met de rechtspositie van de verdachte, o.a. met diens toestemming tot de gevraagde rechtshulp, en ook met de – al dan niet ingrijpende – aard van de gevraagde rechtshulpverrichting (R. LEGEAIS, 'L'entraide internationale en procédure pénale', in *Jurisclasseur de droit international*, fasc. 405-A, 10, nr. 27; M. TRAVERS, *Le droit pénal international et sa mise en œuvre en temps de paix et en temps de guerre*, Parijs, Sirey, 1917-22, 179; zie ook art. 6, tweede lid, *sub* (b) van het HARVARD-ontwerp). Dit compromis werd vergemakkelijkt door de politieke conjunctuur na de Tweede Wereldoorlog, inzonderheid door de politieke, economische en militaire alliantievorming. Daar deze processus grotendeels gelijksoortige staatsinstellingen vereist, schaden politieke delicten in één verdragsstaat mogelijk de belangen van andere partijen, die dus ook interesse krijgen in vervolgingen (GRÜTZNER, 225; P.E. TROUSSE, 'Quelques aspects de la collaboration des Etats dans l'administration de la justice répressive', *RBDI* 1968, 17-18).

Het lijkt waarschijnlijk dat de exceptie, tussen de Leden van de Europese Unie, verder aan belang zal inboeten, zoals af te leiden valt uit de instrumenten over uitlevering en kleine rechtshulp die thans ter tafel liggen. Hierover: G. VERMEULEN & T. VANDER BEKEN, 'Extradition in the European Union: state of the art and perspectives', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal*

Justice 1996, nr. 3, 200-225.

b) Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie

141 In het ERV blijft de exceptie wegens politieke misdrijven behouden, maar zij verliest haar dwingend karakter (art. 2, *sub a*): rechtshulp kan geweigerd worden indien het verzoek daartoe verband houdt met een strafbaar feit dat door de aangezochte staat beschouwd wordt als een politiek misdrijf of een met een dergelijk misdrijf samenhangend feit (“*infractions connexes à des infractions politiques*”). De toelichting bij het ERV vermeldt drie positieve aspecten van rechtshulpverlening voor de politieke delinquent: de kennisneming van de tenlastelegging, de mogelijkheid in zijn verdediging te voorzien en het horen van getuigen à décharge (*Explanatory Report 1*, 12). Voor GRÜTZNER is de formulering van art. 2, *sub a* nog te minimalistisch. Hij pleit voor de afschaffing van de exceptie: rechtshulp in politieke aangelegenheden kan toch al worden geweigerd door een beroep op de ‘ordre public’-clausule van art. 2, tweede lid. De verdragseconomie zou hiermee beter zijn gediend (GRÜTZNER, 225).

Oostenrijk heeft bij het intrekken van een eerder voorbehoud op art. 2 (a) een reserve afgelegd die erop neerkomt dat de facultatieve verdragsexceptie van het ERV wordt omgevormd tot een imperatieve. In de verklaring is immers gesteld dat Oostenrijk overeenkomstig de regeling van zijn nationale wet (art. 51, eerste lid *juncto* art. 14 ARHG), rechtshulp uitsluit voor politieke delicten.

De restrictieve formulering van de exceptie duidt aan dat zij alleen betrekking heeft op de politieke delicten en daarmee samenhangende strafbare feiten, hetgeen een achteruitgang betekent t.o.v. het EUV. Volgens dit laatste wordt uitlevering evenmin toegestaan indien de aangezochte staat ernstige redenen heeft om aan te nemen dat:

- het verzoek tot uitlevering voor een gemeenrechtelijk delict is gedaan met de bedoeling de opgeëiste persoon te vervolgen of te straffen op grond van ras, godsdienst, nationaliteit of politieke gezindheid; of dat
- de positie van de betrokkene om één van deze redenen ongunstig dreigt te worden beïnvloed (art. 3, tweede lid).

Deze bepaling, die in de literatuur bekend staat als de “exceptie van het vluchtelingenchap”, behoedt de opgeëiste persoon voor een uitlevering die hem in de verzoekende staat aan een discriminerende behandeling kan blootstellen (*Rapport explicatif sur la Convention européenne d’extradition*, Straatsburg, Raad van Europa, 15-16; SJÖCRONA, 161-164; A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1986, 256-258; THOMAS, 214-215).

In het ERV is de clausule niet opgenomen, hetgeen de Benelux-staten ertoe aangezet heeft een eensluidend voorbehoud te formuleren m.b.t. rechtshulp naar aanleiding van mogelijk discriminerende vervolgingen.

142 Het BUV formuleert de exceptie in dezelfde bewoordingen als het ERV (art. 22, tweede lid, *sub a*).

Over de oorspronkelijke voorstellen strekkende tot algehele afschaffing van de exceptie in het BUV: J. CONSTANT, 'Le Traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1962-63, 79-81.

In de Witwasovereenkomst wordt gesteld dat samenwerking kan worden geweigerd indien het strafbare feit waarop het verzoek betrekking heeft een politiek delict oplevert (art. 18, eerste lid, *sub d*). De toelichting wijst erop dat voormeld begrip conform de overige rechtshulpverdragen van de Raad van Europa moet worden geïnterpreteerd (*Rapport explicatif* 3, 38).

In de nog van kracht zijnde bilaterale (uitleverings)verdragen is het regime van de politieke misdrijven en ermee samenhangende strafbare feiten verre van eenvormig. De exceptie is facultatief in het Belgisch-Algerijns Verdrag (art. 20), in het Belgisch-Tunesisch Verdrag (art. 21) en in de overeenkomst met de Verenigde Staten (art. 13, tweede lid, eerste zinsnede).

De tweede zinsnede van art. 13 preciseert evenwel dat de eerste zinsnede niet van toepassing is op die misdrijven die de staten mogelijk niet als politiek beschouwen op grond van een ander verdrag of een andere overeenkomst waarbij zij partij zijn. Volgens de Memorie van Toelichting wordt hier gealludeerd op de nog niet inwerkinggetreden "Aanvullende Overeenkomst inzake uitlevering tussen België en de Verenigde Staten ter bevordering van de bestrijding van het terrorisme", ondertekend op 17 maart 1987, die voor bijzonder ernstige misdrijven aan de exceptie van het politiek delict verzaakt (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 9).

Het Belgisch-Marokkaans Verdrag formuleert de exceptie dan weer anders: zij blijft dwingend voor zuiver politieke misdrijven ("infractions purement politiques"; art. 22, derde lid), maar wordt facultatief voor de met politieke misdrijven samenhangende misdrijven ("infractions connexes à des infractions politiques") (art. 23, eerste lid, *sub a*).

c) Draagwijdte van de exceptie

143 De rechtshulpverdragen geven geen specifieke definitie van de begrippen "politiek misdrijf" en "met een dergelijk misdrijf samenhangend feit".

Nu het ERV redactioneel verwant is aan het EUV, lijkt het verantwoord te stellen dat de experts het probleem in dezelfde ruime optiek hebben behandeld als hun onmiddellijke voorgangers in het EUV. Praktisch gezien heeft deze omstandigheid tot gevolg dat de aangezochte staat de begrippen "politiek delict" en "met een dergelijk misdrijf samenhangend feit" in het kleine rechtshulpverkeer even extensief mag uitleggen als zijn nationale traditie inzake uitlevering rechtvaardigt (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 325). Art. 22 BUV sluit, van zijn kant, nauw aan bij art. 2 van het ERV, zodat ook hier een ruime interpretatie voor de hand ligt (*Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478/1, 7). Hetzelfde geldt voor de naoorlogse bilaterale verdragen die op het ERV geïnspireerd zijn.

144 Op zich leert de verdragsrechtelijke terminologie niet meer dan dat kleine rechtshulp door de aangezochte staat kan geweigerd worden voor:

– politieke misdrijven. De uitdrukking is ruim op te vatten en behelst in de eerste plaats absolute (zuivere *c.q.* objectieve) politieke misdrijven. Zij omvatten een rechtstreekse aanslag op het bestaan, de inrichting of de werking van de politieke instellingen of op de politieke rechten van de rechtsonderhorige (b.v. het hinderen van de parlementaire werkzaamheden *c.q.* van de verkiezingen, de omkoperij bij wetgevende, provinciale of gemeenteraadsverkiezingen en het uitoefenen van het kiesrecht na een veroordeling tot ontzetting uit dat recht). Met deze misdrijven worden traditioneel ook de zgn. *gemengde* (samengestelde of complexe) politieke delicten geassimileerd. Het zijn handelingen die een absoluut politiek delict én een commuun misdrijf vermengen in één strafbaar feit zonder dat gemeenrechtelijk en politiek element nog kunnen gescheiden worden. Het gemeenrechtelijk delict op zich brengt de politieke orde reeds in het gedrang. Zo b.v. kan valsheid in geschrifte wetgevende verkiezingen verstoren.

– met een politiek misdrijf samenhangende feiten, ook connexe politieke misdrijven genoemd. Het zijn misdrijven van gemeen recht die gepleegd worden in samenhang met politieke delicten waarvan zij de uitvoering mogelijk maken, het resultaat waarborgen of waarvan zij de dader aan vervolgingen onttrekken (b. v. opzettelijke brandstichting met het doel een aanslag te plegen op een welbepaald politiek regime). Tussen beide strafbare feiten moet een nauwe en bewust gewilde band bestaan. Is die band lossler, dan gewaagt de rechtsleer veeleer van *relatieve politieke delicten*, die gepleegd worden om op kortere of langere termijn het functioneren van de staatsinstellingen te dwarsbomen, zoals b. v. een bankoverval waarvan de opbrengst bestemd is om later omkoperij tijdens verkiezingen te financieren. Voor connexe en relatieve politieke delicten wordt de uitlevering, en naar men mag aannemen ook kleine rechtshulp, minder systematisch afgewezen (L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Handboek Belgisch Strafrecht*, Leuven-Amersfoort, Acco, 1990, 173-175; SJÖCRONA, 170-171; E. SOMERS, ‘Het politiek misdrijf in het uitleveringsrecht: een overzicht van de voorgestelde begripsbepalingen’, *R.W.* 1976-77, 2313-2321; A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 261-262; F. TULKENS & M. VAN DE KERCHOVE, *Introduction au droit pénal*, Brussel, E. Story-Scientia, 1991, 183-184).

d) Appreciatie van de exceptie

145 De vraag rijst welke verdragspartij bevoegd is de begrippen “politiek misdrijf” en “met een dergelijk misdrijf samenhangend feit” te interpreteren. De verdragsteksten zijn duidelijk: niet het standpunt van de verzoekende staat is ter zake beslissend, wel dit van de aangezochte. Hij dient bij uitsluiting te bepalen of hij het delict, waarvoor kleine rechtshulp wordt gevraagd, aan de hand van hem eigen criteria al dan niet als politiek beschouwt met dien verstande dat het, hoe dan ook, reeds naar het *nationaal* recht van de verzoekende staat strafbaar is gesteld (R. GEIGER, Tw. ‘Legal assistance between States in administrative matters’, in R. BERNHARDT (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, North Holland, 1981-90, dl. 9, 254).

Indien de aangezochte staat het delict niet als politiek bestempelt en dus geen gebruik maakt van de weigeringsgrond, blijven de verdragsbepalingen op het rechtshulpverzoek en op de uitvoering daarvan onverkort van toepassing (NAGEL, 108).

Vermits de verdragen de aangezochte staat zelfstandig laten oordelen over het al dan niet politiek karakter van het misdrijf in verband waarmee kleine rechtshulp wordt gevraagd, dient derhalve een onderscheid te worden gemaakt tussen de twee volgende hypothesen.

146 Als verzoekende staat moet België vooral rekening houden met het standpunt van de Europese staten van het continent, tot wie het merendeel van de verzoeken om rechtshulp nog steeds gericht wordt. Indien het staten betreft die rechtshulp verlenen op grond van een globale rechtshulpwet of van fragmentaire wetsbepalingen, dan verschaffen deze teksten – eventueel samen met de jurisprudentiële interpretatie ervan – een eerste aanwijzing over de mogelijke inwilliging van het verzoek.

147 Een rechtsvergelijkend overzicht biedt volgende informatie:

– de Duitse Bondsrepubliek. Art. 59 van het IRG (vijfde deel) legt de voorwaarden vast waaronder de Duitse justitiële overheden kleine rechtshulp mogen verlenen. In hun commentaar preciseren UHLIG SCHOMBURG en LAGODNY: “Die meisten der traditionellen Auslieferungsprinzipien wurden auch sonst nicht in den Fünften Teil übernommen. Insbesondere gelten nicht: (...) eine Rechtshilfeausnahme bei politischen Delikten ...” 284, nr. 17; in dezelfde zin: GRÜTZNER/PÖTZ, I A 2, nr. 10 bij art. 59 IRG).

– Finland. Art. 13 van de Wet van 5 januari 1994 over wederzijdse rechtshulp in strafzaken laat aan het Finse Ministerie van Justitie de mogelijkheid samenwerking te weigeren voor politieke delicten (GRÜTZNER/PÖTZ, IV F 6, 17; zie ook R. LAHTI en P.O. TRÄSKMAN, ‘The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings. Finnish national report’, *RIDP* 1994, 283).

– Frankrijk. Art. 30 van de Wet van 10 maart 1927 betreffende de uitlevering van vreemdelingen stipuleert: “En cas de poursuites répressives non politiques dans un pays étranger, les commissions rogatoires (...) sont exécutées s’il y a lieu, et conformément à la loi française”. Deze bepaling is misleidend: Frankrijk zou immers in de praktijk kleine rechtshulp onder al zijn vormen weigeren voor politieke delicten en dus niet alleen rogatoire commissies (R. LEGEAIS, ‘L’entraide internationale en procédure pénale’, in *Jurisclasseur de droit international*, fasc. 405-A, 10, nr. 26; in dezelfde zin: GRÜTZNER/PÖTZ, II F 8, randnr. 22).

– Nederland. Art. 552 m, eerste lid Sv. stipuleert: “Aan verzoeken t.b.v. een onderzoek naar strafbare feiten van politieke aard, of daarmede verband houdende feiten, wordt niet voldaan dan krachtens een machtiging van de minister van justitie. Die machtiging kan alleen worden gegeven voor verzoeken die op een verdrag zijn gegrond en slechts na overleg met de minister van buitenlandse zaken. De beslissing op het verzoek wordt langs diplomatieke weg ter kennis van de

autoriteiten van de verzoekende staat gebracht". De bevoegdheid om over de rechtshulpverlening te beslissen wordt dus in laatste instantie aan de politieke overheid toegekend. Art. 552 m Sv. geeft geen definitie van het politiek misdrijf; de raadpleging van art. 11 Nederlandse Uitleveringwet en van de rechtspraak lijkt derhalve onontbeerlijk. Uit het weliswaar lacuneuze dossieronderzoek van SJÖCRONA kan afgeleid worden dat de (zelfs absolute) politieke aard van het delict Nederland principieel niet belet bepaalde rechtshulpverzoeken in te willigen op voorwaarde dat geen wezenlijke Nederlandse staatsbelangen zich tegen de uitvoering verzetten (SJÖCRONA, 171-172; zie ook: R.C.P. HAENTJENS, 'Mutual Assistance in Criminal Matters', in B. SWART & A. KLIP (eds.), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 139; NAGEL, 108, vn. 69 en 110).

– Oostenrijk. Krachtens art. 51 van het ARHG is het verlenen van rechtshulp niet toelaatbaar indien "(...) die dem Ersuchen zugrunde liegende Handlung entweder nach österreichischem Recht nicht mit gerichtlicher Strafe bedroht ist oder nach den §§ 14 und 15 nicht der Auslieferung unterliegt". Art. 14 van dezelfde wet bepaalt dan weer: "Eine Auslieferung ist unzulässig

1. wegen politischer strafbarer Handlungen,
2. wegen anderer strafbarer Handlungen, denen politische Beweggründe oder Ziele zugrunde liegen, es sei denn, das unter Berücksichtigung aller Umstände der Einzelfalles, insbesondere der Art der Begehung, der angewendeten oder angedrohten Mittel oder der Schwere der eingetretenen oder beabsichtigten Folgen, der kriminelle Charakter der Tat den politischen überwiegt".

Op grond van deze gezamenlijke bepalingen weigert Oostenrijk rechtshulp niet alleen voor absolute politieke delicten, maar zelfs voor relatieve politieke delicten. Wat deze laatste categorie misdrijven betreft, wordt echter geval per geval onderzocht of het politiek dan wel het (gemeenrechtelijk) crimineel karakter van het strafbaar feit predomineert (vgl. de Zwitserse stelling hierna). Bij dit onderzoek wordt in het bijzonder aandacht besteed aan het proportionaliteitsbeginsel. Overweegt in het feitengeheel het (gemeenrechtelijk) crimineel karakter, dan wordt rechtshulp verleend (R. LINKE, 'Leitende Grundsätze der Reform des Auslieferungs- und Rechtshilferechts', *ÖJZ* 1980, 365; LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 31; R. LINKE, 'Das neue Recht der internationalen Rechtshilfe in Strafsachen' *ZStW*, 1984, 583).

– Zwitserland. Art. 3, eerste lid van het IRSG, dat zowel op de primaire als op de secundaire internationale rechtshulp toepasselijk is, luidt: "La demande est irrecevable si la procédure vise un acte, qui selon les conceptions suisses, revêt un caractère politique prépondérant (...)." Deze bepaling verbiedt uiteraard ook, zij het op impliciete wijze, rechtshulp voor strafbare feiten met een absoluut politiek karakter: samenwerking wordt immers reeds uitgesloten voor delicten die (niet meer dan) een overwegend politiek karakter vertonen. Determinerend voor laatstgenoemde typering is de onderlinge verhouding tussen de politieke en de gemeenrechtelijke componenten in eenzelfde misdrijf. Beide worden tegen elkaar afgewogen. Het misdrijf komt alleen dan voor een kwalificatie als (overwegend) politiek in aanmerking indien het politieke element overheerst (L. FREI, 'Das neue Bundesgesetz über internationale Rechtshilfe in Strafsachen – neue Lösungen

und neue Probleme', *RPS* 1983, 60; J. GAUTHIER, 'La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *RPS* 1984, 58). Rond het (overwegend) politiek misdrijf heeft zich een overvloedige rechtspraak van het Zwitserse Federale Gerechtshof ontwikkeld. Het Hof eist in de eerste plaats dat het delict gepleegd wordt hetzij in het raam van een (gewelddadige) strijd om of tegen de overheidsmacht met het doel de machtsverhoudingen in de verzoekende staat te wijzigen, hetzij om zichzelf of een derde te onttrekken aan de macht van een overheid die geen oppositie duldt. Vervolgens moet er een direct, nauw en duidelijk verband voorhanden zijn tussen het misdrijf en het politieke doel. Ook moet aan het feit een ideologische beweegreden ten gronde liggen, geen materiële baat voor de dader. Ten slotte moet tussen het geschonden rechtsgoed en het door het delict beoogde effect een zekere proportionaliteit bestaan: de in het spel zijnde belangen moeten voldoende gewichtig zijn om het misdrijf en de gevolgen ervan niet af te keuren. Worden doorgaans niet erkend als (overwegend) politieke delicten maar als terreurdaden of wraakacties die wel tot rechtshulp aanleiding geven: moorden, bomaanslagen en gijzelingen t.o.v. politieke vijanden, ambtenaren of syndicale leiders, zelfs indien gepleegd op bevel van een politieke partij (C. ROUILLER, 'L'évolution du concept de délit politique en droit de l'entraide internationale en matière pénale', *RPS* 1986, 29-31; J.-D. SCHOUWEY, 'Rapport national suisse', voorbereidend colloquium van de AIDP (Hamamet, 6-8 juni 1987), *RIDP* 1989, 475-476).

Opmerkelijk is evenwel dat hetzelfde artikel van het IRSG rechtshulp mogelijk maakt voor bepaalde strafbare handelingen die het onvoorwaardelijk "depolitiseert":

"L'allégué selon lequel l'acte revêt un caractère politique n'est recevable en aucun cas si l'acte:

- a. Tend à exterminer ou à opprimer un groupe de population en raison de sa nationalité, de sa race, de sa confession ou de son appartenance ethnique, sociale ou politique;
- b. Semble particulièrement répréhensible du fait que l'auteur, à des fins d'extorsion ou de contrainte, a mis en danger ou a menacé de mettre en danger la liberté, la vie ou l'intégrité corporelle de personnes, notamment par un détournement d'avion, une prise d'otages ou par l'emploi de moyens d'extermination massifs" (art. 3, tweede lid).

De bepaling houdt een radicale breuk in met de traditionele Zwitserse interpretatie van het politiek delict (H. SCHULTZ, 'Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen', *ZStW* 1984, 601).

In dezelfde zin: art. 3, eerste en tweede lid van de Rechtshulpwet van 11 november 1992 van Liechtenstein (GRÜTZNER/PÖTZ, IV L 12, 2).

148 Verzoekt België hetzij common law-staten, hetzij Oost-Europese staten om rechtshulp, dan lijkt een houvast moeilijker te vinden. Onder de common law-staten neemt Groot-Brittannië een bijzondere positie in sinds het van kracht worden in 1990 van de "Criminal Justice (International Co-operation) Act". De officiële commentaar van de Home Office, van augustus 1991, vermeldt in paragraaf 41

laconiek dat rechtshulp kan geweigerd worden om politieke redenen (“political grounds”). De laatste zinsnede van dezelfde paragraaf brengt enige verduidelijking: “More generally, the rule is that assistance cannot be granted where execution of a request would be contrary to United Kingdom law or established practice”. In het licht daarvan lijkt het redelijk aan te nemen dat Groot-Brittannië aan het politiek delict in de kleine rechtshulp nagenoeg dezelfde interpretatie zal geven als in het (meer ontwikkelde) uitleveringsrecht. De feiten waarvoor uitlevering wordt gevraagd, moeten deel uitmaken van of in verband staan met een politieke opstand of met politieke onlusten (“incidental to and forming part of political disturbances”). Dit criterium werd sinds de vijftiger jaren uitgebreid: ook delicten gepleegd om te voorkomen door een totalitair regime vervolgd te worden of om een regering te dwingen haar politiek te wijzigen, worden als politiek beschouwd (in detail: T. STEIN, *Die Auslieferungs Ausnahme bei politischen Delikten*, Berlijn, Springer, 1983, 183-206).

De Ierse Republiek en de Verenigde Staten van Amerika inspireren zich *mutatis mutandis* op de Britse interpretatie die eveneens in de Commonwealth determinerend geweest is (voor een recente balans: G. GILBERT, ‘The Irish interpretation of the political offence exemption’, *ICLQ* 1992, 66-84).

Wordt de vraag om rechtshulp gericht tot vroegere satellieten van de ex-Sovjet-Unie – al dan niet partij bij het ERV –, dan wordt België in de nabije toekomst mogelijk geconfronteerd met een nog aarzelende interpretatie van het “politiek misdrijf”. De oorzaak daarvan wordt, o.m. wat Polen betreft, verklaard als volgt: “(...) la loi polonaise est muette à ce sujet justement comme les conventions conclues après la IIe Guerre mondiale par le gouvernement communiste polonais. Ce mutisme signifiait que les délits politiques échappaient à la règle de non-extradition. Ce point de vue était justifié par les principes idéologiques et par les intérêts communs des pays du socialisme dit réaliste, intérêts auxquels portaient atteinte, déclarait-on, les auteurs de délits politiques. Cette argumentation est devenue caduque” (L. WASZCZYNSKI, ‘La protection des droits de l’homme et l’entraide judiciaire internationale en matière pénale. Rapport polonais’, *RIDP* 1994, 403; over de socialistische benadering terzake: G. GINSBURGS, ‘Extradition in the USSR’s Treaties on Legal Assistance with Non-“Socialist” States’, *The Canadian Yearbook of International Law*, 1991, 100-102; H. VAN DER WILT, ‘Politieke delicten en uitleveringsrecht’, *Recht en kritiek* 1996, 184-194).

149 Het lijkt waarschijnlijk dat België als aangezochte staat zich, bij ontstentenis van enige (mogelijk afwijkende) normering van de kleine rechtshulp, grotendeels zal laten leiden door de criteria gehanteerd in zijn uitleveringspraktijk en rechtshulp zal weigeren in politieke strafzaken (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWYN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 176). Wat de problematiek van het politiek misdrijf betreft, steunt het uitleveringsbeleid nog steeds op art. 6 van de oorspronkelijke Uitleveringswet van 1 oktober 1833. Zij verbiedt uitlevering van daders van politieke misdrijven of daarmee samenhangende strafbare feiten. Een definitie daarvan geeft de wet

zelf niet. De jurisprudentie van de hoven van beroep en de administratieve praktijk van het Ministerie van Justitie zijn derhalve richtinggevend. Politieke delicten en daarmee samenhangende strafbare feiten interpreteren zij, althans in het raam van het internationaal strafrecht, eerder extensief door het doel en de motivering van de dader centraal te stellen alsook de omstandigheden waarin het misdrijf werd gepleegd: kunnen als politieke misdrijven beschouwd worden alle aanslagen tegen personen of goederen die ingegeven zijn door politieke doelstellingen, die politieke gevolgen met zich meebrengen of te situeren zijn in een politieke context. Wordt daarentegen met het oog op uitlevering gedepolitiseerd krachtens de Wet van 22 maart 1856 tot aanvulling van die van 1 oktober 1856: de aanslag (doodslag, moord of vergiftiging) tegen de persoon van een vreemd staatshoofd of van zijn familie (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 61-67; F. TULKENS, 'Le délit politique en droit belge et le sort qui y est réservé dans la Convention européenne pour la répression du terrorisme', *Rev. dr. pén.* 1980, 84-88; C. VAN DEN WYNGAERT, *The political offence exception to extradition*, Deventer, Kluwer, 1980, 135-142; 163-188).

e) Internationaalrechtelijke uitzondering op de exceptie

150 Tussen de verdragspartners bij het ERV, die tevens partij zijn bij het ETV, is de exceptie van het politieke delict niet van toepassing op geweldsdelicten die vallen onder het ETV. T.b.v. de uitlevering 'depolitiseert' het ETV in art. 1 dwingend en in art. 2 facultatief bepaalde strafbare gedragingen. Het betreft in het bijzonder:

- de strafbare feiten vallend onder het Verdrag tot bestrijding van het wederrechtelijk in zijn macht brengen van luchtvaartuigen (Den Haag, 16 december 1970) (art. 1, *sub a*);
- de strafbare feiten vallend onder het Verdrag tot bestrijding van wederrechtelijke gedragingen gericht tegen de veiligheid van de burgerluchtvaart (Montreal, 23 september 1971) (art. 1, *sub b*);
- de strafbare feiten waarbij een ernstige aanslag is gepleegd tegen het leven, de fysieke integriteit of de vrijheid van personen die recht hebben op internationale bescherming, met inbegrip van diplomatieke ambtenaren (art. 1, *sub c*);
- het misdrijf van wederrechtelijke vrijheidsberoving en de strafbare feiten waarbij een ontvoering of gijzeling heeft plaatsgevonden (art. 1, *sub d*);
- de strafbare feiten gepleegd met gebruikmaking van bommen, (hand)granaten, raketten, automatische vuurwapens of bombrieven of -pakjes, voorzover dit gebruik gevaar voor personen oplevert (art. 1, *sub e*);
- de poging tot één van de bovengenoemde strafbare feiten of de deelneming eraan als mededader of medeplichtige van een persoon die een zodanig feit pleegt of daartoe een poging doet (art. 1, *sub f*);
- de ernstige daad van geweld, niet bedoeld in artikel 1, die gericht is tegen het leven of de vrijheid van personen dan wel beoogt personen lichamelijk letsel toe te brengen (art. 2, eerste lid);
- ernstige daden, anders dan bedoeld in artikel 1, gericht tegen enig goed, wanneer

daarbij algemeen gevaar voor personen is ontstaan (art. 2, tweede lid).

151 Aansluitend bij deze depolitisering ter fine van uitlevering stipuleert art. 8, eerste lid ETV dat kleine rechtshulp voor de opgesomde strafbare feiten evenmin mag worden geweigerd “op grond van het enkele feit dat het gaat om een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven”. Integendeel, de ‘ruimst mogelijke rechtshulp’ moet worden geboden. Belangrijk is ook het derde lid van art. 8 ETV: “De bepalingen in alle tussen de verdragssluitende staten van toepassing zijnde verdragen en overeenkomsten betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken, met inbegrip van het Europees Verdrag aangaande wederzijdse rechtshulp in strafzaken, worden, wat de betrekkingen tussen verdragssluitende staten betreft, gewijzigd voor zover zij onverenigbaar zijn met het onderhavige verdrag”.

De Memorie van Toelichting leert dienaangaande het volgende: “Het voornaamste gevolg van § 3 is een wijziging van art. 2.a van het Europees verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken, in zoverre dit laatste de weigering van rechtshulp mogelijk maakt [...]. Bijgevolg kan op die bepaling alsmede op gelijkaardige bepalingen in de bilaterale verdragen tussen de partijen bij dit verdrag geen beroep meer worden gedaan om rechtshulp te weigeren ten aanzien van het strafbaar feit als bedoeld in de artikelen 1 en 2” (*Parl. St. Kamer B.Z. 1979 nr. 147/1, 16*).

152 Uitlevering en kleine rechtshulp worden in het ETV aan een verschillend regime onderworpen. Alleen Noorwegen heeft zich het recht voorbehouden niet alleen uitlevering, maar ook kleine rechtshulp te weigeren zowel voor de feiten door art. 1, als door art. 2 ETV omschreven.

De Belgische regering heeft zich met betrekking tot het ETV het recht voorbehouden de uitlevering voor de feiten opgesomd in art. 1 te weigeren en dit om “... een ruimere appreciatiebevoegdheid te behouden bij het beoordelen van de uitleveringsaanvragen die haar bij toepassing van de Overeenkomst [i.e. ETV] zouden toegestuurd worden. (...) Niettemin zal dit voorbehoud zich niet uitstrekken tot de gijzeling omwille van het bijzonder hatelijk karakter van deze misdaad” (*Parl. St. Kamer B.Z. 1979, nr. 147/1, 5*).

Een grotendeels vergelijkbaar voorbehoud is ook gemaakt door Cyprus, Denemarken, Finland, Frankrijk, Griekenland, IJsland, Italië, Malta, Nederland, Noorwegen, Zweden en Zwitserland.

Deze reserves hebben tot gevolg dat in één en dezelfde rechtshulpzaak de uitlevering voor een der delicten, opgesomd in art. 1 ETV, krachtens het voorbehoud kan worden geweigerd, op grond van de exceptie van het politiek delict. Een verzoek om kleine rechtshulp, daarentegen, mag niet op die grond worden afgewezen en moet worden uitgevoerd, tenzij wezenlijke belangen van de aangezochte staat, naar art. 2, *sub b* ERV, zich daartegen zouden verzetten (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 331-337).

De Overeenkomst van Dublin brengt tussen EG-leden geen wijzigingen aan aan het regime van de kleine rechtshulp.

153 Volledigheidshalve zij eraan herinnerd dat het Aanvullend Protocol bij het EUV van 15 oktober 1975 het politiek karakter ontzegt aan de misdrijven tegen de mensheid conform het V.N.-Genocideverdrag van 9 december 1949, aan de ernstige inbreuken tegen de vier Conventies van Genève van 1949 en aan alle soortgelijke schendingen van de wetten van de oorlog (art. 1). Het lijkt derhalve niet uitgesloten dat ook kleine rechtshulp terzake impliciet verplicht wordt in de betrekkingen met de overige Partners, nu de bekrachtigingsprocedure van het instrument te lande een einde heeft genomen met de Goedkeuringswet van 22 april 1997 (B.S. 22 november 1997). De inwerkingtreding is vastgesteld op 16 februari 1998.

2. Fiscale delicten

a) Motivering en evolutie van de exceptie

154 De verbondenheid met het uitleveringsrecht, waarin het gebrek aan belang in hoofde van de aangezochte staat de exceptie rechtvaardigde, verklaart waarom ook zelden of nooit ter zake kleine rechtshulp werd verleend voor de Tweede Wereldoorlog (A.H.J. SWART, *Nederlands uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 281).

Zo b.v. kon een staat door middel van zijn fiscaal recht op zijn grondgebied de vestiging aanmoedigen van ondernemingen die in feite hun economische activiteiten in een andere staat ontplooiden. Beschouwde laatstgenoemde staat deze techniek als een strafbare modaliteit van belastingontduiking, dan zou eerstgenoemde staat zijn eigen wetgeving ondermijnd hebben door de ondersteuning van de vervolgingen aldaar (NAGEL, 111).

De exceptie vond ook steun in de verdenking dat strafprocedures, officieel ingesteld m.b.t. fiscale delicten, in feite door de verzoekende staat mogelijk tot een politiek doel gebruikt werden. Bovendien speelde een juridisch argument. Het was bij fiscale delicten moeilijk het beginsel van de dubbele incriminatie toe te passen aangezien de fiscale wetten, inzonderheid de bepalingen over de in- en uitvoer en de wissel, bij uitsluiting de nationale belangen van elke individuele staat beoogden te beschermen. De harmonisering van de incriminaties en het bewerken van een "gemeen" recht in dit domein lagen niet voor de hand: rivaliteit, niet solidariteit beheerste de internationale betrekkingen. Ten slotte werden de fiscale delicten – in die tijd trouwens weinig talrijk – niet als voldoende zwaarwichtig beschouwd om aanleiding te geven tot uitlevering resp. rechtshulp in het algemeen (GRÜTZNER, 225; KRIKKE, STÖCRONA en THOMAS, 337-338; NAGEL, 111-112; P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, 'L'entraide judiciaire internationale en matière pénale', *Revue de droit suisse* 1981, 300-301).

155 Na de Tweede Wereldoorlog is in de houding m.b.t. de fiscale delicten een zekere kentering gekomen ten gevolge van de algemene ontwikkeling van de internationale economische samenwerking, van de oprichting van douane-unies – b.v. de Benelux Economische Unie – en uiteraard ook van de EEG. Samenwerking *in fiscalibus* wordt duidelijk geacht in het belang te zijn van de

Leden van deze internationale *c.q.* supranationale organisaties omdat de financiën van één lid niet zelden de economie van de andere beïnvloeden (GRÜTZNER, 226). De trend heeft een rechtstreekse weerslag op de rechtshulpverdragen van die periode: zij kennen aan de exceptie nog alleen een facultatief karakter toe.

Onlangs is de exceptie eens te meer onder druk komen te staan nu blijkt dat zij de repressie van de illegale activiteiten van criminele organisaties, die hun winsten veilig stellen door middel van witwasoperaties en andere frauduleuze praktijken van financiële aard in "off-shore" bankcentra (o.m. de Caymaneilanden en Anguilla, maar ook de Nederlandse Antillen en Luxemburg), aanzienlijk bemoeilijkt (J. DE MAILLARD, *Crimes et lois*, Parijs, Flammarion, 1994, 23-51; NAGEL, 112).

Sommige recente verdragen tussen de betrokken staten, aan de ene kant, en de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, aan de andere kant, stipuleren dan ook uitdrukkelijk dat kleine rechtshulp mogelijk is voor een aantal strafbare handelingen in de fiscale sfeer, afgezien van de benaming die het verdrag eraan geeft.

Naar art. 19, derde lid van het Verdrag tussen de Verenigde Staten en de Caymaneilanden van november 1987 en mei 1988 betreft het b.v. "... racketeering, narcotics trafficking, wilfully or dishonestly obtaining money, property or valuable securities by means of tax frauds, wilfully or dishonestly making false statements, or failing to make a return to tax authorities in relation to the proceeds of any criminal offence, or refuse to pay tax on such income..." (I. CAMERON, 'Mutual assistance in criminal matters', *ICLQ* 1989, 957).

In andere instrumenten komt het fiscaal delict als dusdanig niet meer voor onder de misdrijven die, door hun aard, tot weigering van rechtshulp aanleiding kunnen geven. Men leze o.m. art. 10 van het Verdrag tussen Nederland en de Verenigde Staten van 12 juni 1981 (*Trb.* 1981, nr. 188) en art. 6 van het Verdrag tussen eerstgenoemde staat en Canada van 1 mei 1991 (*Trb.* 1991, nr. 85).

b) Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie

156 In het ERV blijft de exceptie wegens fiscale misdrijven behouden, maar zij verliest haar dwingend karakter (art. 2, *sub a*): rechtshulp kan geweigerd worden indien het verzoek betrekking heeft op strafbare feiten die door de aangezochte partij als een fiscaal delict worden beschouwd (NAGEL, 112). De toelichting preciseert dat rechtshulp zelfs kan worden verleend, indien ze eventueel nadelig uitvalt voor de verdachte (*Explanatory Report 1*, 12). Overigens mag uit het bestaan van latere regelingen, zoals dubbelbelastingverdragen die voorzien in de coöperatie tussen fiscale overheden en die op bepaalde punten restrictiever kunnen lijken dan het ERV, niet worden afgeleid dat de partijen de bedoeling hebben gehad het ERV buiten werking te stellen. De respectieve instrumenten zijn, qua toepassingsgebied, zo uiteenlopend dat een dergelijke conclusie niet verdedigbaar zou zijn (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, par. 59, nr. 11).

Tijdens de redactie van de verdragstekst pleitte de Duitse delegatie voor de invoering van een principiële verplichting tot rechtshulp m.b.t. de fiscale delicten. De aangezochte staat kan, volgens

haar, rechtshulp steeds weigeren op grond van de exceptie van het politiek delict of van de 'ordre public'-clausule, vervat in art. 2, *sub* b. Deze bepaling kan, volgens een algemeen aanvaarde interpretatie, ook ingeroepen worden om het bankgeheim en andere vormen van geheim te beschermen. Daar gegevens over fiscale aangelegenheden dikwijls gedurende een bepaalde tijd confidentieel moeten blijven en de bevoegde ambtenaren gebonden zijn door het beroepsgeheim, zou zij een rechtshulpweigeren kunnen ondersteunen (DPC/CEPC XXXI (74) 6, 5-6). De overige delegaties wensten toen niet zo ver te gaan.

De Duitse Bondsrepubliek heeft haar wil echter doorgedrukt in de aanvullende bilaterale overeenkomsten bij het ERV, die zij o.m. met België gesloten heeft. Zo bepaalt art. 1, *sub* b van de intergouvernementele notawisseling van 6 maart en 18 juli 1975 dat beide staten elkaar rechtshulp verlenen in fiscale aangelegenheden, inzonderheid voor inbreuken op de wetgeving betreffende de douane en retributies ("Zoll und Abgaben"), de directe en indirecte belastingen ("direkte oder indirekte Steuern") en de deviezencontrole ("Devisenkontrolle). Deze bepaling heeft tot gevolg dat noch België, noch de Duitse Bondsrepubliek zich op art. 2, *sub* a ERV kunnen beroepen om de gevraagde rechtshulp te weigeren (L. DE BROE, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskifoön* 1989, 352; NAGEL, 112).

157 Twee partijen bij het ERV hebben een voorbehoud geformuleerd dat rechtstreeks (i) of onrechtstreeks (ii) slaat op art. 2, *sub* a:

(i) *Oostenrijk*: in de gevallen waarin noch art. 50 SUO, noch Hoofdstuk I van het Aanvullend Protocol bij het ERV toepasselijk zijn, zal de Oostenrijkse Republiek rechtshulp weigeren voor vergrijpen die naar Oostenrijks recht uitsluitend een inbreuk zijn op de voorschriften inzake belastingen, monopolies, douane of deviezen of op de regelgeving over de distributie van goederen of de buitenlandse handel. Aanleiding tot het voorbehoud is de overweging: "... daß hier ungeachtet des regelmäßigen Vorhandenseins analoger Tatbilder in den Rechtsordnungen der beteiligten Staaten die Identität des geschützten Rechtsgutes und damit die beiderseitige Strafbarkeit 'in concreto' zweifelhaft sein wird, weil ein Verstoß gegen die Finanz- oder Wirtschaftsordnung des einen Staates von einem anderen Staat nicht unbedingt als Beeinträchtigung strafrechtlich geschützter eigener Interessen aufgefaßt werden muß" (LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 32-33).

(ii) *Zwitserland*: rechtshulp zal verleend worden op voorwaarde dat de in Zwitserland verkregen onderzoeksresultaten, alsmede de gegevens uit door Zwitserland overgelegde documenten of dossiers bij uitsluiting worden gebruikt voor het onderzoek naar of de berechting van het strafbare feit, waarvoor de rechtshulp wordt verleend (reserve *sub* b d.d. 5 december 1996).

Deze tekst verschilt van het oorspronkelijk Zwitserse voorbehoud, geformuleerd op 20 december 1966 door de weglating van de termen "in bijzondere gevallen" ("dans des cas spéciaux"). Het steunde op art. 67, eerste lid IRSG, leek krachtens art. 23, eerste lid ERV toelaatbaar en werd trouwens stilzwijgend aanvaard door de andere partijen. Het werd in elke zaak afzonderlijk ter kennis gebracht van de verzoekende staat op het ogenblik van de mededeling van de stukken waaruit de uitvoering van de rechtshulpverrichting bleek.

Niettegenstaande de aangebrachte wijziging, voert het voorbehoud de specialiteit uitdrukkelijk in in de kleine rechtshulp, die door Zwitserland als aangezochte staat wordt verleend.

De specialiteit heeft haar oorsprong in het uitleveringsrecht, waar zij nog steeds geldt als een weliswaar impliciet maar niettemin absoluut principe van volkenrecht. Zij beperkt de uitoefening van de strafrechtsmacht van de verzoekende staat – dus van zijn soevereiniteit – in het belang van de aangezochte staat. Deze laatste ontleent aan het beginsel de mogelijkheid zelf de vervolgingen tegen de opgeëiste persoon te bepalen: hij sluit andere dan in het uitleveringsverzoek omschreven strafbare feiten uit en dwingt hierdoor de verzoekende staat in feite tot de eerbiediging van de dubbele incriminatie, andere pijler van het uitleveringsrecht. De specialiteit is m.a.w. innig verknocht met andere basisbeginselen van het uitleveringsrecht, zoals de dubbele incriminatie, waarvan zij de toepassing helpt verzekeren. Indien een verdrag de kleine rechtshulp afhankelijk stelt van het vereiste van de dubbele incriminatie, blijft ook de verzoekende staat verplicht de specialiteit in acht te nemen, zelfs indien de aangezochte staat geen voorbehoud in die zin heeft gemaakt. Nu het ERV de dubbele incriminatie als algemene voorwaarde voor samenwerking verzaakt, kon Zwitserland alleen nog door een uitdrukkelijk voorbehoud de specialiteit doen waarborgen (Th. VOGLER, ‘Spezialitätsbindung bei der sog. “kleinen” Rechtshilfe?’, GA 1985, 195-202).

Het Zwitserse voorbehoud is nog steeds van belang voor de zgn. gemengde fiscale delicten, d.w.z. misdrijven van gemeen recht die tevens fiscale fraude opleveren zoals bedrog, valsheid in geschrifte en omkoperij dit soms doen. In dergelijke gevallen kan Zwitserland, door de toepassing van het specialiteitsbeginsel, de rechtshulp beperken tot de gemeenrechtelijke aspecten van de strafbare feiten. De verzoekende staat moet zich er dan van onthouden de verstrekte informatie te gebruiken ter ondersteuning van strafvervolgingen wegens fiscale fraude of in fiscaal-administratieve procedures. Het betreft een volkenrechtelijke verplichting die door de administratieve en justitiële autoriteiten van de verzoekende staat moet geëerbiedigd worden en die voorrang heeft boven andersluidende interne wetbepalingen: zij belet m.a.w. het O.M. de bevoegde administratie op de hoogte te brengen van fiscale onregelmatigheden die het, via rechtshulpverlening uit Zwitserland, op het spoor zou komen. Miskent de verzoekende staat de specialiteit t.o.v. een beklagde, dan kan deze laatste aldaar in de procedure ten gronde de onrechtmatigheid van de bewijslevering (“Beweisverwertungsverbot”) aanvoeren. Mocht dit verweer niet overtuigen, dan kan hij Zwitserland zelfs vragen diplomatiek tussenbeide te komen bij de verzoekende staat. Bij herhaalde schendingen van de specialiteit door dezelfde staat, is het niet ondenkbaar dat Zwitserland weigert in te gaan op latere rechtshulpverzoeken van zijnentwege (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 427-432; R. LINKE, ‘Das neue Recht der internationalen Rechtshilfe in Strafsachen’, *ZStW* 1984, 590-592; Ph. MALHERBE, [sic], ‘Exchange of Tax Information: A View from Belgium’, *The International Lawyer* 1992, 385; H. SCHULTZ, ‘Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen’, *ZStW* 1984, 612 -613).

De Zwitserse “Tribunal fédéral” heeft in een arrest van 9 oktober 1981 de impact van het voorbehoud op de betrekkingen tussen verzoekende en aangezochte staat gepreciseerd. Aanleiding tot de uitspraak was een rechtshulpverzoek, geformuleerd door een Brusselse onderzoeksrechter en strekkende tot het verkrijgen van inlichtingen over Zwitserse bankrekeningen die vermoedelijk gebruikt werden om gelden te verduisteren. Na de tenuitvoerlegging van de rogatoire commissie, tekende een van de Belgische verdachten verzet aan tegen de mededeling van de in Zwitserland ingewonnen inlichtingen omdat zij, volgens hem, in België tot fiscale doeleinden zouden kunnen aangewend worden. De Geneefse “Chambre d’accusation” verwierp de vordering. De “Tribunal fédéral” bevestigde deze beslissing en stelde o.m.: “La transmission des renseignements recueillis en l’espèce fera naître de plein droit l’obligation pour le Royaume de Belgique, et pour chacun de ses agents, de se conformer

aux charges ou conditions fixées par l'autorité suisse et prohibant toute utilisation à des fins fiscales. (...) La conclusion de traités en matière d'entraide pénale, toutefois, repose sur la confiance réciproque. Chacune des hautes parties contractantes est en droit d'admettre que les autres tiendront leurs engagements et respecteront le principe de la spécialité dans la mesure où elles y sont obligées par les dispositions conventionnelles ou les réserves qui leur sont apportées. (...)

Sont de même sans pertinence les règles du droit belge dont le recourant fait état, qui régissent le devoir d'information entre les autorités fiscales et les magistrats du siège ou du parquet. Le Royaume de Belgique ne saurait s'en prévaloir pour transgresser ses engagements internationaux" (*Journal de droit fiscal* 1982, 350-357, met noot van J. MALHERBE; zie ook: A.H.M. DANIELS, 'Council of Europe/OECD Convention on mutual administrative assistance in tax matters', *Intertax* 1988, 109-110).

Toch lijkt Zwitserland in de toekomst geen absolute werking meer te willen toeschrijven aan het specialiteitsbeginsel, zoals blijkt uit een nieuw, aansluitend voorbehoud *sub c*. d.d. 5 december 1996 krachtens welk de verzoekende staat in Zwitserland verkregen onderzoeksresultaten en door Zwitserland overgelegde documenten of dossiers toch kan gebruiken indien "... les faits à l'origine de la demande constituent une autre infraction pour laquelle l'entraide est susceptible d'être accordée par la Suisse ou que la procédure pénale dans l'Etat requérant est dirigée contre d'autres personnes ayant participé à la commission de l'infraction".

De Zwitserse delegatie bij de Raad van Europa heeft het nodig geacht de wijziging van het voorbehoud *sub b* en de invoering van het voorbehoud *sub c* te rechtvaardigen in een nota d.d. 26 maart 1997: "La modification (suppression des termes 'dans des cas spéciaux' apportée au paragraphe b de la réserve que la Suisse avait formulée en 1996) ne saurait être interprétée comme un élargissement de cette réserve, bien au contraire.

En effet, d'une part, depuis l'entrée en vigueur de la loi fédérale sur l'entraide internationale en matière pénale, du 20 mars 1981, les termes précités étaient devenus superflus. D'autre part, le principe général de la spécialité, que le paragraphe b de la réserve ne fait que rappeler, sera dorénavant appliqué de façon plus restreinte par la Suisse, ainsi que cela ressort d'ailleurs du nouveau paragraphe c ajouté à la réserve suisse" (over een mogelijke Amerikaanse invloed terzake: G. STESENS, *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen*, Antwerpen-Groningen, Intersentia, 1997, 505-506).

158 Naderhand heeft art. 1 van Hoofdstuk I van het AP bij het ERV de facultatieve exceptie van het fiscaal delict toch verder gerelativeerd. De verdragsluitende staten zullen zich niet beroepen op art. 2, *sub a* en de rechtshulp weigeren om de enige reden dat het verzoek betrekking heeft op een delict dat de aangezochte staat als fiscaal beschouwt. Verlening van rechtshulp wordt derhalve tot een verdragsverplichting (V. DAUGINET, 'Aanwending door de Belgische overheid van fiscale inlichtingen uit Zwitserland – Het gebruik van het Europees rechtshulpverdrag', *Fiskofoon* 1986, 82; SJÖCRONA, 197)

M.b.t. het enkele art. 1 *c.q.* het volledige Hoofdstuk I werden volgende reserves geformuleerd:

– Bulgarije:

"La République de Bulgarie déclare n'accepter l'exécution du Titre I du Protocole qu'en ce qui concerne les actes qui constituent des infractions selon la loi pénale bulgare."

– Luxemburg :

“1. Conformément aux dispositions de l’article 8, paragraphe 2, alinéa a, le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg se réserve le droit de n’accepter le Titre I de ce Protocole que dans la mesure où l’infraction fiscale constitue une escroquerie en matière d’impôts aux termes de l’alinéa 5 du paragraphe 396 de la Loi générale des impôts, ou de l’article 29, alinéa 1er, de la Loi du 28 janvier 1948 tendant à assurer la juste et exacte perception des droits d’enregistrement et de succession.

2. Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg se réserve en outre le droit de n’accepter le Titre I qu’à la condition expresse que les résultats des investigations faites à Luxembourg et les renseignements contenus dans les documents ou dossiers transmis soient utilisés exclusivement pour instruire et juger les infractions à raison desquelles l’entraide est fournie.”

– Zwitserland :

“Conformément aux dispositions de l’article 8.2a, la Suisse se réserve le droit de n’accepter le Titre I du Protocole additionnel à la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale que dans la mesure où l’infraction fiscale constitue une escroquerie en matière de contributions.”

159 De SUO daarentegen gaat minder ver dan het AP en bepaalde aanvullende bilaterale akkoorden bij het ERV.

In de eerste plaats wordt met geen woord gerept over rechtshulp voor misdrijven m.b.t. directe belastingen. Art. 50, eerste lid, beperkt de rechtshulpverplichting tot overtredingen van wettelijke en bestuurlijke voorschriften betreffende de accijnzen, de belasting over de toegevoegde waarde en de douane. De laatste zinsnede van dit artikel preciseert dat, in het verkeer tussen de partijen, als douanevoorschriften geldt het bepaalde in:

– art. 2 van de Overeenkomst van 7 september 1967 inzake de wederzijdse bijstand tussen de onderscheiden douaneadministraties (*B.S.* 16 april 1970) (in detail: P. PEETERS, ‘De opdrachten van de administratie der douane en accijnzen’, in C. FIJNAUT, L. HUYBRECHTS en C. VAN DEN WYNGAERT (eds), *EG-fraude-bestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu Uitgevers, 1994, 124). Zijn “douanewetten” in de zin van dit artikel “... de wettelijke bepalingen inzake de in-, uit- en doorvoer, zowel die welke de douanerechten en alle andere belastingen betreffen als die welke de maatregelen inzake verboden, beperkingen en controle betreffen. De uitdrukking ‘douanerechten’ omvat mede de heffingen welke bij toepassing van het verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap zijn ingesteld”;

– art. 2 van de Verordening nr. (EEG) 1468/81 van de Raad van 19 mei 1981 betreffende wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie, met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften (*PB. L.* 2 juni 1981, L 90). Zijn in de zin van deze verordening “douane-voorschriften”: “...alle bepalingen van communautaire aard en alle bepalingen voor de toepassing van de communautaire voorschriften die betrekking hebben op de invoer, de uitvoer, de doorvoer en het verblijf van goederen waarin tussen de lidstaten onderling alsmede tussen de lidstaten en derde landen wordt gehandeld”.

Art. 50, vierde lid relateert voorts de rechtshulpverplichting: de aangezochte staat heeft de mogelijkheid samenwerking te weigeren voor fraudes met een relatief gering belang (minder dan 25.000 c.g. 100.000 ECU), tenzij de verzoekende staat ze als zeer ernstig beschouwt wegens hun aard of wegens de persoon van de dader.

Ten slotte legt art. 50, derde lid, op aandringen van Luxemburg, de naleving van het specialiteitsbeginsel op (zie ook de Luxemburgse reserve bij Hoofdstuk I AP). Informatie en bewijsmiddelen mogen bij uitsluiting gebruikt worden voor het doel waarvoor ze aangevraagd werden, m.n. bij uitsluiting strafvervolgingen in accijns-, B.T.W.- of douanezaken, tenzij de aangezochte staat voorafgaand zou toestemmen in het later gebruik ervan in een andere strafprocedure. Deze clausulering moet beletten dat de verzoekende staat vervolgingen instelt op grond van, naar aanleiding van de inwilliging van het oorspronkelijk rechtshulpverzoek, "zijdelings" verkregen gegevens over b.v. directe belastingen (M.v.T. op art. 50 van de *Nederlandse goedkeuringswet*, 110; C.F. RÜTER, 'Schengen: pluis of niet pluis?', *DD* 1991, 722). De beperking geldt uiteraard niet andersom: informatie, via een rogatoire commissie over gemeenrechtelijke misdrijven, zou in de verzoekende staat probleemloos kunnen benut worden in een fiscale strafzaak (L. HUYBRECHTS, 'Problemen van douanestrafrecht', in F. TULKENS e.a. (eds), *De juridische bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen*, Brussel, Bruylant, 1992, 227).

160 Het BUV voorziet niet in de mogelijkheid kleine rechtshulp te weigeren op grond van de fiscale aard van het delict alleen: samenwerking is ter zake derhalve principieel verplicht, ook buiten de hypothese van art. 50, eerste lid SUO. Deze verplichting geldt voor alle rechtshulpoperaties die binnen het raam van het BUV mogelijk zijn, behalve voor de rogatoire commissies die strekken tot huiszoeking en inbeslagneming. De aangezochte partij kan een weigering bij uitsluiting rechtvaardigen op grond van het algemene art. 22, tweede lid, *sub b* indien zij aanvoert hetzij dat de uitvoering van het verzoek mogelijk leidt tot een aantasting van de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van haar land, hetzij dat de betrokken persoon voor dezelfde feiten reeds vervolgd wordt dan wel onherroepelijk is berecht (*Parl. St.* Kamer 1962-63, nr. 478/1, 7; H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, 'Enige aspecten van de kleine rechtshulp', *DD* 1981, 564; J. CONSTANT, 'Le Traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale', *Rev. dr. pén.* 1962-63, 103; SJÖCRONA, 199).

161 Benevens op het BUV, kan fiscale rechtshulp in Benelux-verband ook steunen op de BASS. De bij dit instrument behorende Protocollen omschrijven het toepassingsgebied ervan en verklaren het voor België toepasselijk op de wettelijke bepalingen inzake de douane en de accijnzen, de B.T.W. en de in-, uit- en doorvoerregeringen. Wat de delicten in deze welbepaalde sectoren betreft, vult de BASS het BUV aan, hetgeen inzonderheid tot gevolg heeft dat rogatoire commissies die strekken tot huiszoeking en inbeslagneming principieel toch vallen onder de rechtshulpverplichting (L. DE BROE, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskofoon* 1989, 353; SJÖCRONA, 200).

Het valt op te merken dat de SUO geen afbreuk doet aan voormelde Benelux-Overeenkomst. M.n. Luxemburg is derhalve in dit laatste verdragskader gehouden tot integrale medewerking: het ontdoken bedrag of de waarde van de goederen is ter zake niet relevant (L. HUYBRECHTS, 'B.T.W.-fraude: Knelpunten in de Belgische strafrechtelijke handhaving', in J.A.E. VERVAELE (ed.), *Strijd tegen BTW-fraude in de Europese Unie*, Antwerpen, Maklu uitgevers, 1995, 142).

162 De Witwasovereenkomst vermeldt de fiscale aard van het misdrijf als een facultatieve reden tot weigering van de samenwerking (art. 18, eerste lid, *sub d*). De toelichting preciseert evenwel: “Les experts sont convenus qu’aucune infraction définie par la convention des Nations-Unies [m.n. het Sluikhandelverdrag] comme infraction en matière de stupéfiants ne devrait être considérée comme une infraction politique ou fiscale” (*Rapport explicatif* 3, 38).

163 De moderne bilaterale (uitleverings)verdragen vermelden de exceptie niet meer, hetgeen betekent dat de aangezochte staat een weigering nog bij uitsluiting kan rechtvaardigen door de overweging dat de uitvoering van het verzoek mogelijk leidt tot een aantasting van zijn soevereiniteit, veiligheid, openbare orde of andere wezenlijke belangen.

Bij art. 5 van de overeenkomst met de Verenigde Staten stelt de Memorie van Toelichting expliciet dat de rechtshulp in fiscale strafzaken op zichzelf niet van de werking van het instrument is uitgesloten (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 5).

c) Draagwijdte van de exceptie

164 De rechtshulpverdragen geven geen definitie van het “fiscaal misdrijf”. Het ERV heeft het alleen over: “strafbare feiten, die door de aangezochte staat (...) als een fiscaal delict worden beschouwd”. De toelichting verschaft geen nadere uitleg. Vermits het ERV opgesteld is door hetzelfde comité van deskundigen als het EUV, lijkt het nuttig te verwijzen naar de begrippen die art. 5 EUV associeert met “fiscale delicten”, m.n. retributies – vergoedingen voor door de overheid individueel bewezen diensten –, belastingen – gedwongen bijdragen aan de overheid zonder rechtstreekse, individuele tegenprestatie –, douane – voorschriften over invoer, uitvoer en doorvoer van goederen – en deviezen – regels m.b.t. het geldverkeer met het buitenland die nochtans doorgaans onder het economisch en niet onder het fiscaal recht ondergebracht worden. Deze begrippen scheppen zekerheid omtrent het belangrijkste kenmerk van fiscale misdrijven: het zijn alle inbreuken op de voorschriften over het heffen van gelden ter financiering van de staatsuitgaven.

Het BUV en de bilaterale verdragen definiëren de fiscale delicten evenmin als het ERV. Er is echter geen reden om in de toepassing van deze instrumenten af te wijken van de hierboven gegeven begripsomschrijving (SJÖCRONA, 175-177; A.H.J. SWART, *Nederlands uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 281-282).

d) Appreciatie van de exceptie

165 Zoals voor politieke delicten, wordt ook voor fiscale misdrijven de precieze invulling van het begrip bepaald door de wetgeving van de aangezochte staat.

Als v e r z o e k e n d e staat wordt België mogelijk met problemen geconfronteerd in het rechtshulpverkeer met volgende zgn. internationale financiële plaatsen:

– Liechtenstein: deze staat heeft m.b.t. art. 2 ERV in zijn geheel geen

voorbehoud geformuleerd. GRÜTZNER/PÖTZ preciseren: “In einem Einzelfall haben die liechtensteinischen Behörden im Jahr 1978 die Rechtshilfe unter Berufung auf Art. 2 des Übereinkommens verweigert, weil dem Ersuchen ein Strafverfahren wegen Steuerhinterziehung zugrunde lag. Ob die liechtensteinischen Behörden in anderen rein fiskalischen Strafsachen, insbesondere in Verfahren wegen Zuwiderhandlungen gegen die Zollbestimmungen, Rechtshilfe leisten werden, ist nicht geklärt” (II L 12, nr. 14). Inmiddels biedt art. 3 van de Rechtshulpwet van 11 november 1992 uitsluitel: “Einem Ersuchen wird nicht entsprochen, wenn Gegenstand des Verfahrens eine Tat ist, die auf eine Verkürzung fiskalischer Abgaben gerichtet erscheint oder Vorschriften über währungs-, handels- oder wirtschaftspolitische Maßnahmen verletzt” (GRÜTZNER/PÖTZ, IV L 12, 2).

– L u x e m b u r g : op grond van art. 22 BUV kan het Groot-Hertogdom theoretisch rechtshulp in fiscale zaken verlenen. Wat de rogatoire commissies betreft, diende evenwel een onderscheid te worden gemaakt. Aan de rogatoire commissies die strekten tot huiszoeking of inbeslagneming kon Luxemburg krachtens art. 24, tweede lid BUV, geen gevolg geven. Andere rogatoire commissies, zoals het verhoor van getuigen, verdachten of deskundigen, de enkele afstapping ter plaatse en de toezending van dossiers en documenten, waren daarentegen principieel mogelijk en hadden door de Luxemburgse rechterlijke autoriteiten in toepassing van art. 23, eerste lid en 24, eerste lid BUV uitgevoerd moeten worden “alsof het ging om rogatoire commissies uitgaande van nationale rechterlijke autoriteiten” (L. DE BROE, ‘De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken’, *Fiskofoon* 1989, 353).

De Correctionele Rechtbank van Brussel besloot evenwel tot de onregelmatigheid en onwettigheid van een rogatoire commissie die ertoe strekte verdachten te verhoren, alleen omdat zij plaatsvond in dezelfde zaak en (chronologisch) samen met een niet toelaatbare rogatoire commissie met het oog op huiszoeking en inbeslagname en omdat de vragen verband hielden met gegevens uit voormelde onderzoekshandelingen verkregen (Corr. Brussel 28 oktober 1988, *F.J.F.* 267-269).

De bekrachtiging door Luxemburg van de SUO heeft tot gevolg dat de voorwaarden gesteld in art. 51 van dit instrument, die van art. 24, tweede lid BUV vervangen voor de rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming. Voor de rogatoire commissies die niet met dwang gepaard gaan, zouden de strafbare feiten, aan de grondslag van het verzoek, thans aan twee voorwaarden dienen te voldoen: naar de Luxemburgse Wet van 22 december 1993 een “escroquerie fiscale” én naar Belgisch strafrecht een fiscaal delict opleveren. Daarenboven zou Luxemburg krachtens zijn reserve bij het AP bij het ERV, voor beide categorieën rechtshulpverrichtingen de principes van de specialiteit en van de proportionaliteit verder in aanmerking nemen. Laatstgenoemd beginsel zou ook de weigering motiveren van een verzoek waarvan de uitvoering mogelijk de essentiële belangen van Luxemburg in het gedrang brengt (J. PETRY, ‘Luxembourg. Extension de l’entraide judiciaire en matière fiscale’, *AGON* 1997, nr. 17, 4).

Dezelfde auteur verwijst naar de interferentie ter zake van het bankgeheim: “Une personne tenue

par un secret professionnel, tel le secret bancaire, peut invoquer ce secret et refuser de déposer en justice. Ce secret ne pourra être levé qu'au moyen d'une ordonnance de perquisition et de saisie émise par un juge d'instruction luxembourgeois, le cas échéant sur commission rogatoire internationale" (t.a.p. vn. 22).

– *Zwitserland*: wat de inbreuken op regels van fiscale aard betreft, maakt dit land het onderscheid tussen “Verkürzung fiskalischer Abgaben” of “soustraction d'impôt” en “Abgabebetrag” of “fraude *c.q.* escroquerie fiscale”. Voor eerstgenoemde categorie fiscale vergrijpen, die door Zwitserland ruim worden geïnterpreteerd, is rechtshulp uitgesloten, tenzij de verdachte er zelf schriftelijk om verzoekt en zij bevrijdend (“zur Entlastung”) werkt (art. 63, vijfde lid). Voor laatstgenoemde delicten én voor de poging daartoe wordt rechtshulp daarentegen principieel wel verleend op grond van art. 3, derde lid *in fine* IRSG (V. DAUGINET, ‘Aanwending door de Belgische overheid van fiscale inlichtingen uit Zwitserland – Het gebruik van het Europees rechtshulpverdrag’, *Fiskofoon* 1986, 83; J. MALHERBE, *Droit fiscal international*, Brussel, Larcier, 1994, 797-799).

Ingeval er twijfel rijst omtrent de aard van de gedraging, die aanleiding geeft tot het rechtshulpverzoek, wordt in Zwitserland volgende procedure gevolgd: “... l'office fédéral de la police ou l'autorité cantonale d'exécution demanderont l'avis de l'Administration fédérale des contributions. De leur côté, les personnes visées par la demande d'entraide pourront faire valoir leurs droits en formant une opposition et, le cas échéant, un recours selon les règles de la procédure prévue par les art. 21 ss. EIMP” (J. GAUTHIER, ‘La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale’, *RPS* 1984, 61).

Zwitserland baseert de exceptie, benevens op de staatssoevereiniteit, ook op de eerbiediging van de privésfeer. Daarom lijkt het opportuun erop te wijzen dat de bekrachtiging van het ERV en de inwerkingtreding van het IRSG op 1 juli 1983 voor die staat de mogelijkheid een bestanddeel daarvan – m.n. het bankgeheim – met succes aan een verzoekende staat tegen te werpen, sterk beperkt hebben. Zo merkt R. CHATELAIN op: “La levée du secret bancaire doit obéir au principe de la proportionnalité. Selon le TF, le secret des banques n'a pas valeur d'une règle constitutionnelle écrite ou non écrite devant l'emporter nécessairement sur d'autres intérêts. Il s'agit d'une simple disposition légale qui, le cas échéant, devra céder le pas à des normes internationales ayant force obligatoire pour la Suisse. (...) Les intérêts essentiels de la Suisse ne sont jamais compromis lorsqu'une banque doit fournir des renseignements sur un petit nombre de clients suisses ou étrangers” (‘Problèmes relatifs à l'application de l'EIMP’, *RPS* 1992, 179). Alleen wanneer een bij de buitenlandse strafvervolgingen niet betrokken derde door de opheffing van het bankgeheim schade zou ondervinden, kan Zwitserland binnen de voorwaarden gesteld door art. 10, eerste lid IRSG de rechtshulp weigeren door toepassing van art. 2, tweede lid ERV (J. MALHERBE, *Droit fiscal international*, Bruxelles, Larcier, 1994, 798; H. SCHULTZ, ‘Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen’, *ZStW* 1984, 611).

166 De reactie van België als aangezochte staat wordt bepaald door het verdrag in het raam waarvan rechtshulp wordt gevraagd, met dien verstande dat de Belgische onderzoeksgerechten, waar procedureel mogelijk en inzonderheid

in BUV-verband, niet aarzelen de buitenlandse tenlastelegging naar Belgisch recht te herkwalficeren (K.I. Antwerpen 30 oktober 1986, *R.W.* 1986-87, 1406; L. DE BROE, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskofoon* 1989, 354).

Op grond van art. 2, tweede lid ERV, kan België rechtshulp verlenen voor fiscale delicten en is hij daartoe verplicht in de sfeer van de indirecte belastingen t.o.v. de Schengenpartners (art. 50 SUO). Gaat het verzoek uit van de Duitse Bondsrepubliek, dan is België daartoe ook verplicht krachtens art. 1, *sub b* van de bilaterale, het ERV aanvullende, notawisseling van 6 maart en 18 juli 1975. Steunt het rechtshulpverzoek daarentegen op het BUV, dan moet België op grond van art. 22 BUV rechtshulp verlenen in fiscale zaken, zelfs indien de gevraagde verrichtingen huiszoeking of inbeslagname beogen. In dit laatste geval moet België er in de huidige stand van zaken, krachtens art. 24, tweede lid BUV, zoals gewijzigd door art. 51 *sub a* SUO, ook gevolg aan geven. Door de voorwaarde te verzaken dat het strafbare feit een uitleveringsdelict moet opleveren, heeft art. 51 *sub a* SUO stilzwijgend bewerkt dat een frequente weigeringsgrond voor uitlevering, m.n. het fiscaal karakter van het delict, voor rechtshulp *ter fine* van huiszoeking en in beslagneming uitgesloten wordt (Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990, 110).

Steunt het buitenlands verzoek op de BASS en vermeldt het inbreuken op de wettelijke bepalingen inzake douane en accijnzen, B.T.W. en in-, uit- en doorvoerregelingen, dan is rechtshulpverlening – met inbegrip van rogatoire commissies *ter fine* van huiszoeking en inbeslagname – verplicht (L. DE BROE, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskofoon* 1989, 353-355; W. DIERICK & L. HUYBRECHTS, *Fiscaal Strafrecht*, Brussel, CED-Samsom, 1987, 75-77; L. HUYBRECHTS, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', noot onder K.I. Antwerpen 30 oktober 1986, *R.W.* 1986-87, 1407-1408). Eenzelfde verplichting geldt voor de delicten opgesomd in art. 50, eerste lid SUO.

B. M.B.T. DE SCHENDING VAN GRONDSLAGEN VAN DE AANGEZOCHTE STAAT

1. Motivering en evolutie van de exceptie

167 Onder deze noemer worden, sedert de Tweede Wereldoorlog, een viertal verwante weigeringsgronden gebundeld die de rechtshulpverlening beletten wanneer zij hetzij indruist tegen de fundamenten van de rechtsorde van de aangezochte staat, hetzij zelfs de instandhouding ervan in de internationale gemeenschap bedreigt. Aanvankelijk verwees de exceptie bij uitsluiting naar de "soevereiniteit", de "veiligheid" en de "openbare orde". Deze termen bleken inadequaat, o.m. omdat er op internationaal vlak geen eenvormige interpretatie voorhanden was van de "(internationale) openbare orde". Daarom werd de opsomming in sommige verdragen aangevuld met de uitdrukking "wezenlijke belangen" die, in principe althans, bij uitsluiting slaat op de economische en politieke interesses van de aangezochte staat. Onverschillig de formulering ervan, biedt de exceptie het voordeel uit volwaardige juridische begrippen te bestaan. Hierdoor beperkt zij de vroeger in het rechtshulpverkeer heersende politieke willekeur, te meer daar zij doorgaans voorkomt in instrumenten die tevens

verplichten tot de motivering van de weigering rechtshulp te bieden (GRÜTZNER, 237-238; R. LEGEAIS, 'L'entraide internationale et procédure pénale', in *Jurisclasseur de droit international*, fasc. 405-A, 11; kritisch: HARVARD-ontwerp, 57-59; SCHÜCKING-REPORT, 61).

2. Huidige verdragsrechtelijke formulering van de exceptie

168 De weigeringsgrond komt integraal – dus met voormelde vier componenten – en in facultatieve vorm voor in het multilaterale ERV (art. 2, *sub b*), in de Witwasovereenkomst (art. 18, eerste lid, *sub b*), in het Sluikhandelverdrag (art. 15, *sub b*), alsook in de bilaterale (uitleverings-)verdragen met Marokko (art. 23, eerste lid, *sub b*), Algerije (art. 20, eerste lid, *sub b*) en Tunesië (art. 21, eerste lid, *sub b*).

Wat de oorsprong, de invoering in het ERV en de latere follow-up van de clausule binnen de Raad van Europa betreft: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 356-366. In de latere EVIGS en EVOS komt de term 'ordre public' niet meer voor. Hij is vervangen door 'fundamentele beginselen van de rechtsorde', hetgeen duidt op de beginselen van de rechtstaat, die voor de lidstaten van de Raad van Europa o.m. positiefrechtelijk zijn geformuleerd in het EVRM, inzonderheid in de art. 5 en 6. Ook de Witwasovereenkomst formuleert in art. 18, eerste lid, benevens de traditionele formule, deze meer recente variant. De draagwijdte ervan wordt evenwel als volgt beperkt:

"[...]

8. Zonder afbreuk te doen aan de weigeringsgrond bedoeld in het eerste lid, letter a, van dit artikel:
 a. kan het feit dat de persoon tegen wie een onderzoek of een door de autoriteiten van de verzoekende partij gegeven beslissing tot confiscatie is gericht, een rechtspersoon is, niet door de aangezochte partij worden aangevoerd als beletsel om rechtshulp te verlenen ingevolge dit hoofdstuk;
 b. kan het feit dat de natuurlijke persoon tegen wie een beslissing tot confiscatie van opbrengsten is gegeven, later is overleden, dan wel het feit dat een rechtspersoon waartegen een beslissing tot confiscatie van opbrengsten is gegeven, later is ontbonden, niet worden aangevoerd als beletsel om rechtshulp te verlenen in overeenstemming met artikel 13, eerste lid, letter a." (in detail: *Rapport explicatief 3*, 36-37).

Het BUV daarentegen maakt alleen gewag van een aantasting van de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen – en dus niet van de soevereiniteit – als mogelijke aanleiding tot rechtshulpweigering (art. 22, tweede lid, *sub b*). In de bilaterale (uitleverings)verdragen met de Oost-Europese staten – vroegere satellieten van de Sovjet-Unie – komt de exceptie voor in imperatieve zin, zij het zonder vermelding van de "wezenlijke belangen" (Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 24, *sub b*).

3. Draagwijdte van de exceptie

a) De soevereiniteit en de veiligheid van de staat

169 Dit onderdeel van de exceptie waarborgt de aangezochte staat tegen de aantasting van zijn onafhankelijkheid, zijn territoriale integriteit en zijn defensiebeleid. Het wordt in de huidige politieke conjunctuur bekritiseerd omwille van zijn artificieel, weinig realistisch karakter. Bovendien is het vatbaar voor extensieve interpretatie zodat het arbitraire weigeringen van rechtshulp niet echt in de weg staat (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 355).

Een beroep op de nationale soevereiniteit zou b.v. gewettigd zijn indien het rechtshulpverzoek slaat op een strafbaar feit dat bij uitsluiting gevolgen heeft binnen de rechtssfeer van de aangezochte staat en die laatste zelf ook metterdaad tot vervolging is overgegaan (H. ABBINK en S.J. S. BAKKER, 'Enige aspecten van de kleine rechtshulp', *DD* 1981, 564).

b) De openbare orde

170 De inhoud van de term in het rechtshulprecht ligt niet onmiddellijk voor de hand, mede omdat hij traditioneel in verband wordt gebracht met het internationaal privaatrecht (I. SEIDL-HOHENVELDERN, Tw. 'Ordre public', in R. BERNHARDT (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, North Holland, 1981-90, 321-323).

Thans wordt vrij algemeen gesteld dat een rechtshulpverzoek indruist tegen de openbare orde wanneer het strafprocesrecht van de verzoekende staat die waarborgen niet biedt die in een rechtsstaat minimaal lijken en de aangezochte staat daarom schendingen vreest van algemene beginselen van strafprocesrecht, o.m. m.b.t. de rechten van de mens, *c.q.* van dwingende regels van volkenrecht in de zin van "internationale openbare orde" (W. DE CAPITANI, 'Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung', *Revue de droit suisse* 1981, 412-413). In geen geval mag de exceptie de aangezochte staat verleiden tot een "Verabsolutierung der eigenen Rechtsordnung", door de verzoekende staat b.v. processuele vormen, zoals het kruisverhoor, tegen te werpen die binnen zijn rechtsorde vervangen worden door andere, vergelijkbare instituten (NAGEL, 116-117).

c) De wezenlijke belangen

171 Dit onderdeel van de exceptie biedt de mogelijkheid rechtshulp te weigeren indien inwilliging van het verzoek wezenlijke politieke, diplomatieke of militaire belangen van de aangezochte staat in het gedrang zou brengen. Dit zou b.v. het geval zijn indien de samenwerking de betrekkingen met een derde staat zou bemoeilijken.

De "wezenlijke belangen"-exceptie werd destijds in de internationale betrekkingen door de staten doorgaans aangewend om te ontsnappen aan dwingende verplichtingen en om hun vrijheid van handelen terug te winnen (H.-J. PARTSCH, tw. *Vital interests*, in R. BERNHARDT (ed.), *Encyclopedia of Public International Law*, Amsterdam, North-Holland, 1981-90, 526). De invoering ervan in het rechtshulprecht zou gebeurd zijn vanuit een ontwerp-verdrag ter voorkoming en beteugeling van douane-delicten, dat reeds in januari 1954 werd uitgewerkt in het raam van de toenmalige EGKS (GRÜTZNER, 238, vn. 181).

De weigeringsgrond kan ook ingeroepen worden wanneer de bedreigde belangen van economische aard zijn, als het maar staatsbelangen en geen particuliere belangen betreft (Overeenkomst met de Verenigde Staten, art. 13, eerste lid *sub a*; *Parl. St.* Senaat 1996-97, nr. 606/1, 9). Men denke b.v. aan een voor de aangezochte staat essentieel fabrieksgeheim dat ten gevolge van een rechtshulpverrichting in het publiek domein zou vallen.

De toelichting op art. 2, *sub b* ERV is formeel: “The phrase ‘essential interest’ refers to the interest of the state, not of individuals. Economic interests may, however, be covered by this concept” (*Explanatory Report I*, 13). Ook de Nederlandse Raad van State oordeelde op 20 december 1976 in de zaak Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven (Rotterdam) dat een Duits verzoek om toezending van gegevens over een Nederlands bedrijf niet kan geweigerd worden alleen omdat de uitvoering ervan een bedreiging vormt voor de concurrentiepositie van die onderneming op de internationale markt (*NJ/AB* 1979, 70).

De vraag rijst of deze beperkende interpretatie, die privébelangen uit de toepassing van de exceptie uitsluit, niet is voorbijgestreefd nu in de huidige conjunctuur de grens tussen de economische belangen van bedrijven en die van de staat niet meer gemakkelijk te trekken valt (H. ABBINK en S.J. S. BAKKER, ‘Enige aspecten van de kleine rechtshulp’, *DD* 1981, 565; KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 374-378; NAGEL, 116). GRÜTZNER/PÖTZ sluiten *a priori* niet uit dat de wezenlijke belangen van een staat mogelijk worden geschaad door het openbaar maken van de know-how van een onderneming: beslissend is of de staat zelf een rechtstreeks belang heeft bij de bescherming ervan (III 2, 25, vn. 8 *in fine*).

4. *Appreciatie van de exceptie*

172 Zoals hij bij uitsluiting de politieke of fiscale aard van een delict beoordeelt, beslist ook alleen de aangezochte staat een beroep te doen op deze recentere exceptie. In de praktijk lijkt zij, althans in ERV-verband, vrij zelden ingeroepen te worden. Gebeurt dit toch, dan blijken opportuniteitsredenen vaak determinerend (NAGEL, 118).

173 Als verzoekende staat moet België rekening houden met de exceptie, zoals geïnterpreteerd door o.m.:

– de Duitse Bondsrepubliek: volgens de Duitse rechtspraak, die op grond van art. 2, tweede lid, *sub b* ERV overigens geen onderscheid meer maakt tussen nationale en internationale openbare orde, is de verlening van rechtshulp alleen dan ontoelaatbaar wanneer zij schendingen van mensenrechten t.o.v. een welbepaalde verdachte mogelijk in de hand werkt (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 25, vn. 8; vgl. ook art. 73 IRG).

Zo oordeelde het OLG te Stuttgart op 28 november 1984 i.v.m. het verhoor van een dertienjarige Turkse verdachte: “Wesentliche Grundzüge der Deutschen Rechtsordnung sind jedenfalls dann nicht verletzt, wenn die erbetene Rechtshilfehandlung sich unter den gegebenen Umständen auf einen Verfolgten bezieht, der zur Tatzeit ein Alter erreicht hatte, das weniger als ein Jahr unter der deutschen Strafreife liegt” (*NJW* 1985, 574).

De rechtsleer, van haar kant, waarschuwt voor de veralgemening van de exceptie. Zij dringt aan op een verregaande “Konkretisierung” ervan, geval per geval b.v. door ook de tenlastelegging of de strafbedreiging in aanmerking te nemen. Daarenboven laat zij opmerken dat de aard – uitlevering of kleine rechtshulp – van de gevraagde samenwerking determinerend is voor de beoordeling van de exceptie, zoals ook het doel ervan – *à charge* of *à décharge* (VOGLER/WALTER/WILKITZI, *IRG-K*, § 73, nrs. 10-11 en in detail nrs. 12 e.v.). Conform deze

richtlijnen verklaarde het OLG te Stuttgart op 27 augustus 1984 een Turks rechtshulpverzoek voor inwilliging vatbaar, nu de Turkse verdachte voor het bevoegde Duitse rechtscollege zijn interpretatie van de hem tenlastegelegde feiten kon geven en zelf kon beslissen of hij aan de latere procedure ten gronde in Turkije zou deelnemen (A. ESER, O. LAGODNY en P. WILKITZKI, *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Rechtsprechungssammlung 1949-1992*, Freiburg i. Br., 1993, 341-344). Ook wat de bedreiging met de doodstraf in de verzoekende staat betreft, wordt dezelfde gedachtegang gevolgd: alleen wanneer de wanverhouding tussen deze strafbedreiging en de feiten in een welbepaald geval indruist tegen de “ordre public” van de Duitse Bondsrepubliek, staat zij de rechtshulp in de weg (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 503).

Een Oostenrijks verzoek tot verhoor in Duitsland van een lid van een Duits parlement, wegens strafbare feiten in Oostenrijk gepleegd, heeft de Duitse rechtsleer ertoe geleid te onderzoeken of de exceptie kan ingeroepen worden ingeval de schorsing van de parlementaire immuniteit geweigerd wordt. Het antwoord blijkt negatief, te meer daar “... der Schutzzweck des Immunitätsrecht durch die Erledigung eines ausländischen Rechtshilfeersuchens in Straf- und Ordnungswidrigkeitensachen im Regelfall nicht berührt [wird]” (W. WALTER, ‘Ausländische Strafverfahren und die Immunität deutscher Parlamentsabgeordneter’, *NSiZ* 1987, 397; anders: W. HÄRTH, ‘Berührt ein ausländisches Strafverfahren die Immunität eines deutschen Parlamentsabgeordneten’, *NSiZ* 1987, 109-110).

174 – Nederland: de appreciatie van de “ordre public”-exceptie, in wezen een beleidsvraag, gebeurt op grond van art. 552 k, tweede lid van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering: “... in gevallen waarin het toepasselijke verdrag niet tot inwilliging verplicht, wordt aan het verzoek voldaan, tenzij de inwilliging in strijd is met een wettelijk voorschrift of met een aanwijzing van de minister van justitie”. Wanneer wordt de ministeriële aanwijzingsbevoegdheid mogelijk toegepast? Volgens SJÖCRONA valt dit in de eerste plaats te verwachten bij het ontbreken van reciprociteit en, vervolgens, wanneer de inwilliging van het verzoek hetzij de belangen van de Nederlandse staat als instituut zou bedreigen, hetzij onverenigbaar zou zijn met de fundamentele beginselen van de Nederlandse strafrechtspleging m.i.v. de zgn. processuele evenredigheid tussen de ernst van de gevraagde rechtshulpverrichting en de zwaarwichtigheid van het delict (SJÖCRONA, 151-154; zie ook: H. ABBINK en S. S. BAKKER, ‘Enige aspecten van de kleine rechtshulp’, *DD* 1981, 564-565). R. HAENTJENS is concreter: hij citeert o.m. gebrek aan dubbele incriminatie en mogelijke schending, in de verzoekende staat, van de mensenrechtenverdragen waarbij Nederland partij is als gronden voor een rechtshulpweigering (‘Mutual Assistance in Criminal Matters’, in B. SWART & A. KLIP (eds), *International Criminal Law in the Netherlands*, Freiburg i. Br., 1997, 139).

175 – Oostenrijk: volgens de Oostenrijkse rechtsleer staan facultatieve verdragsbepalingen (“Kann-Bestimmungen”) principieel op dezelfde voet als het interne ARHG. Ook is op de onderlinge verhouding tussen verdrag en wet de regel “*lex posterior derogat priori*” van toepassing. Uit beide premissen wordt afgeleid dat het verbod van het (latere) ARHG onder bepaalde omstandigheden

rechtshulp te verlenen een absoluut karakter heeft telkens als de voorschriften van een (vroeger) verdrag Oostenrijk niet tot rechtshulp dwingen (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 44).

Dit betekent vooreerst dat het ARHG, in werking sinds 1 juli 1980, voorrang heeft op het ERV, dat voor Oostenrijk reeds op 31 december 1968 in werking getreden was en, vervolgens, dat art. 2, tweede lid, *sub b* ERV, als facultatieve clause moet wijken voor twee absolute internrechtelijke weigeringsgronden, te weten de art. 2 en art. 51, tweede lid, *sub 2* ARHG.

176 Art. 2 ARHG formuleert een algemene weigeringsgrond voor uitlevering, kleine rechtshulp, overdracht van strafvervolgingen en van strafexecutie: uitvoering van het verzoek is alleen toelaatbaar indien zij de "openbare orde" niet in gevaar brengt. De term omvat, volgens de Oostenrijkse jurisprudentie, de "höheren Grundsätze der menschlichen und sozialen Moral, die in der Gesetzgebung eines Staates zum Ausdruck kommen". Een weigering van rechtshulp is niet alleen te verwachten bij bedreiging met de doodstraf, maar ook ingeval om een huiszoeking verzocht wordt in een onbeduidende strafzaak: "Auch das Verhältnismäßigkeitsprinzip könne unter den "ordre public" fallen, obwohl es nicht im Verfassungsrang steht" (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 49).

Evenmin mag het rechtshulpverzoek, steeds krachtens art. 2 ARHG, een bedreiging vormen voor "andere wezenlijke belangen" van de Oostenrijkse Republiek. Deze laatste zijn in verband te brengen met de geheimhoudingsplicht (onder de vorm van "Beichtgeheimnis", "Amtsgeheimnis", "Redaktionsgeheimnis", "Steuergeheimnis", "Datengeheimnis" en "Bankgeheimnis"), die ook tegenstelbaar is aan Oostenrijkse rechtscolleges en waarvan de schending mogelijk zware (economische) schade veroorzaakt (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 49 en 240-241; LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 19). M.b.t. art. 2, tweede lid, *sub b* ERV heeft Oostenrijk trouwens gepreciseerd dat: "In 'other essential interests of its country' Austria will include maintaining the secrecy stipulated by Austrian legislation".

Ter verduidelijking toch het volgende wat het bankgeheim betreft: "Im § 23 Abs 2 Z 1 KWG [Kreditwesengesetz] ist eine Durchbrechung dieser Geheimhaltungspflicht insofern vorgesehen, als keine Verpflichtung zur Wahrung des Bankgeheimnisses gegenüber den Strafgerichten im Zusammenhang mit einem (bereits eingeleiteten) gerichtlichen Strafverfahren besteht. Für die Zwecke der RH [Rechtshilfe], die sich auch sonst grundsätzlich nach dem in Recht richtet, werden in dem § 23 Abs 2 KWG unter den Begriffen Strafverfahren und Strafgerichten auch ausländische Strafverfahren und Gerichte zu verstehen sein. Das die RH bewilligende und leistende österr Gericht ist überdies in dieser Hinsicht als inländisches Strafgericht anzusehen" (LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 70).

In dezelfde zin als het KWG gaat blijkbaar ook het BWG (Bankwesengesetz) dat in art. 38 (2) Z 1 bepaalt: 'The obligation to observe banking secrecy shall not exist in the following cases... "vis à vis criminal courts in connection with initiated criminal court proceedings" (...) The Court that

authorizes the execution of a request of Mutual Legal Assistance, has the function of the Criminal Court in sect. 38 (2) Z 1 BWG. The transfer of the foreign proceedings in domestic proceedings is granted by the power of examination of the authorizing Court. Therefore the conditions to lift the bank secrecy ("initiated criminal proceedings") are fulfilled.' (U. KATHREIN, *The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized Crime*, Oostenrijks verslag voor de A.I.D.P. z.pl. 18 maart 1998, 13).

177 Inzake kleine rechtshulp bevat art. 51, tweede lid, *sub* 2 ARHG een verscherpte weigeringsgrond: rechtshulp wordt door Oostenrijk niet verleend wanneer in een concreet dossier gegronde redenen voorhanden zijn om te vrezen dat de strafprocedure in de verzoekende staat niet conform de art. 3 en 6 EVRM zal verlopen of dat de strafexecutie zal geschieden tegen de voorschriften van art. 3 EVRM in: "Ein Staat, dessen Verhältnisse auf dem Gebiet des Strafverfahrens und der Strafvollstreckung dem europäischen Mindeststandard nicht entsprechen, darf in keiner Weise unterstützt werden" (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 240). De aard *c.q.* de bijzonderheden van de strafbare handeling worden zelfs niet in aanmerking genomen. Naar aanleiding van een punctuele weigering vanwege Oostenrijk kan de verzoekende staat zich, van zijn kant, beroepen op de wederkerigheid om een later Oostenrijks verzoek negatief te bejegenen (LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 70; Chr. MAYERHOFER, 'The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings. Austrian national report', *RIDP* 1994, 153-154).

Miskenning in het buitenland van door Oostenrijk essentieel geachte procesrechtelijke waarborgen ('Verfahrensgrundsätzen') kan derhalve de weigering van rechtshulp rechtvaardigen. Hierbij valt op dat de Oostenrijkse wetgever afstand heeft gedaan van toetsing aan een nationale 'openbare orde'. Hij opteert uitdrukkelijk voor criteria van internationaal recht, afkomstig uit het EVRM. Hierdoor verkrijgen mogelijke weigeringsgronden dezelfde internationale dimensie als het instituut van de rechtshulp zelf.

178 – Verenigd Koninkrijk: een weigering van rechtshulp vanwege deze staat lijkt waarschijnlijk wanneer "... execution of a request would be contrary to United Kingdom law or established practice". Zo b.v. zal een getuigenverklaring niet worden afgenomen *c.q.* meegedeeld aan de verzoekende staat "... where a witness has made a substantiated claim to privilege ..." (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, nr. 41).

179 – Zwitserland: rechtshulp is krachtens het IRSG uitgesloten indien zij de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van de Zwitserse staat zou schenden (art. 1, tweede lid). SCHULTZ preciseert inzonderheid het derde begrip: "Mit der öffentlichen Ordnung ist der interne ordre public gemeint, der sich auf 'grundlegende Vorschriften der schweizerischen Rechtsordnung' bezieht, deren Verletzung 'das einheimische Rechtsgefühl in unterträglicher [*sic*] Weise verletzen' wurde". Voor hem kan de exceptie b.v. nut hebben "... als Abwehr eines Rechtshilfeersuchens wegen Abgabebetruges, wenn

die in Frage stehende Steuer des ersuchenden Staates als konfiskatorisch angesehen werden müßte” (H. SCHULTZ, ‘Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen’, *ZStW* 1984, 600). Daarbij aansluitend bepaalt de Zwitserse Rechtshulpwet ook dat een verzoek tot rechtshulp niet ontvankelijk is wanneer, volgens de Zwitserse overheid, de strafrechtspleging in de verzoekende staat grove gebreken vertoont en o.m. de procedurele waarborgen, door het EVRM opgelegd in de art. 5 en 6, miskent (IRSG, art. 2; A. DONATSCH, ‘Konventionsrecht in Verfahren der kleinen Rechtshilfe’, *RPS* 1996, 284-286). Belangrijk is dat de rechtspraak stelt dat deze bepaling zelfs in het rechtshulpverkeer op verdragsbasis geldt (L. FREI, ‘Das neue Bundesgesetz über internationale Rechtshilfe in Strafsachen – neue Lösungen und neue Probleme’, *RPS* 1983, 60; J. GAUTHIER, ‘La nouvelle législation suisse sur l’entraide internationale en matière pénale’, *RPS* 1984, 57).

Art. 2 IRSG verwijst inmiddels ook naar het BuPo-Pact van de V.N.

180 Treedt de Belgische staat op als aangezochte partij, dan kan hij de hierboven besproken weigeringsgronden inroepen. Voor de traditionele interpretatie ervan is hij aangewezen op de officiële toelichting bij de verdragstekst.

Tijdens de parlementaire werkzaamheden voorafgaand aan de goedkeuring van de Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen, die vergelijkbare weigeringsgronden bevat (art. 3, eerste lid), wees de Minister van Justitie erop dat het Hof van Cassatie als bepalingen van openbare orde beschouwt “...les dispositions qui touchent aux intérêts essentiels de l’Etat ou fixent, dans le droit privé, les bases juridiques sur lesquelles repose l’ordre économique de la société (voir Circulaire 3 octobre 1994)” (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/3, 8)

Als EVRM-partner, moet België er bovendien rekening mee houden dat de (strafprocessuele) rechten van het EVRM thans algemeen als een onderdeel van de Belgische “openbare orde” beschouwd worden, zeker nu dit mensenrechtenverdrag directe werking heeft in de Belgische rechtsorde. België dient derhalve, via een beroep op de “ordre public”-clausule, een rechtshulpverzoek af te wijzen wanneer de verzoekende staat in de dienende zaak de betrokkene(n) aan een onmenselijke behandeling onderwerpt, de normen van een billijk proces miskent of dit dreigt te doen.

Onderhavige redenering steunt op de recente rechtspraak van het EHRM, meer bepaald op de arresten “SOERING” van 7 juli 1989 en “DROZD en JANOUSEK” van 26 juni 1992. Weliswaar behandelen deze laatsten resp. de uitleveringsverplichting en de verplichting tot overname van de strafexecutie. Er is echter geen reden aan te nemen dat, indien de aangezochte staat aan voormelde verplichtingen kan ontkomen door een beroep op het EVRM, dit principieel anders zou zijn wat de verdragsrechtelijke verplichting tot het verlenen van kleine rechtshulp betreft (SJOĆRONA, 29; zie ook: H. VAN DER WILT, ‘De bescherming van de rechten van de mens in het kader van de internationale rechtshulp in strafzaken’, *NJCM-BULLETIN* 1994, 947-965).

Rijst alleen nog de vraag hoe zwaarwichtig de schending van voormelde

waarborgen moet zijn. In de aangehaalde beslissingen is het EHRM van oordeel dat een weigeringsgrond alleen dan voorhanden is wanneer in de verzoekende staat een “flagrant denial of justice” (DROZD en JANOUSEK, considerans 110) of nog, *mutatis mutandis*, een “flagrant denial of a fair trial” (SOERING, considerans 113) kan worden aangetoond.

Quid nu indien de Belgische staat ten onrechte toch rechtshulp zou verlenen? Uit het arrest SOERING moet afgeleid worden dat hij hierdoor zijn eigen verantwoordelijkheid op het spel zet en zelf een veroordeling door het EHRM riskeert wegens indirecte schending van het EVRM, ondanks het feit dat de wantoestanden waaraan hij door de rechtshulpverlening aanleiding geeft, aan de verzoekende staat te wijten zijn en deze laatste geen partij is bij het EVRM (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 127-128; R. LAWSON, ‘Mensenrechten in Andorra: van de (co-)prins geen kwaad’, *NJCM-BULLETIN* 1992, 826-827).

§ 2. Primaire rechtshulp

181 Het Europees Toezichtsverdrag kent twee soorten weigeringsgronden, te weten de imperatieve, op grond waarvan een plicht tot weigeren bestaat (art. 7, eerste lid), en de facultatieve, krachtens welke weigeren mogelijk is (art. 7, tweede lid).

M.b.t. fiscale delicten kan toezicht of tenuitvoerlegging alleen plaatsvinden indien de verdragspartijen t.a.v. elk zodanig delict of elke categorie van delicten daartoe hebben besloten (art. 7, derde lid).

A. IMPERATIEVE WEIGERINGSGRONDEN

182 Een verzoek om toezicht, tenuitvoerlegging of volledige toepassing zal door de aangezochte staat moeten worden geweigerd in de volgende gevallen:

- indien hij het verzoek beschouwt als strijdig met zijn soevereiniteit, veiligheid, de fundamentele beginselen van zijn rechtsorde, of andere wezenlijke belangen van die staat;
- indien het vonnis waarop het verzoek betrekking heeft slaat op feiten op grond waarvan reeds definitief een vonnis is uitgesproken in zijn staat;
- indien hij de feiten, waarop het vonnis betrekking heeft, beschouwt hetzij als een politiek delict, een daarmee verbandhoudend delict, hetzij als een militair delict;
- indien de straf is verjaard volgens de wet van de verzoekende ofwel van de aangezochte staat;
- indien de delinquent in verzoekende of aangezochte staat amnestie of gratie is verleend.

B. FACULTATIEVE WEIGERINGSGRONDEN

183 Een verzoek kan door de aangezochte staat worden geweigerd in de volgende gevallen:

- indien zijn bevoegde autoriteiten hebben besloten ter zake van dezelfde feiten geen vervolging in te stellen of de reeds ingestelde vervolging te staken;
- indien ter zake van de feiten waarop het vonnis betrekking heeft in zijn staat reeds vervolgd wordt;
- indien het vonnis waarop het verzoek betrekking heeft bij verstek is uitgesproken;
- naar gelang hij van oordeel is dat het uitgesproken vonnis onverenigbaar is met de beginselen die aan de toepassing van zijn strafrecht ten grondslag liggen, in het bijzonder indien de delinquent vanwege zijn leeftijd niet kan worden veroordeeld in de staat tot wie het verzoek is gericht.

184 Bij art. 7 zijn volgende verklaringen afegelegd:

– **B e l g i ë :**

“Le Gouvernement du Royaume de Belgique déclare que l’entière application ne sera pas accordée si la personne qui fait l’objet de la décision a été jugée définitivement pour le même fait par les autorités compétentes d’un Etat tiers et si, en cas de condamnation pour ce fait, le condamné subit sa peine, l’a déjà subie ou en a été dispensé.

(...)

Le Gouvernement du Royaume de Belgique déclare que les dispositions du Titre II et du Titre IV ne seront pas appliquées aux condamnations par défaut.”

– **L u x e m b u r g :**

“1) déclare que l’entière application ne sera pas accordée si la personne qui fait l’objet de la décision a été jugée définitivement pour le même fait par les autorités compétentes d’un Etat tiers et si, en cas de condamnation pour ce fait, le condamné subit sa peine, l’a déjà subie ou en a été dispensé (art. 7); 2) déclare que les dispositions des titres II et IV ne seront pas appliquées aux condamnations par défaut (art. 7, paragraphe 2c).”

– **N e d e r l a n d :**

“The Kingdom of the Netherlands declares with regard to article 7 of the Convention that complete application will not be accepted if the person to whom the decision relates has already been irrevocably tried by the competent authorities of a third State in respect of the same offence and if, in the event of conviction for this offence, the offender is serving or has already served his sentence or has been exempted from doing so.

– With regard to Article 7, paragraph 2c of the Convention:

The provisions contained in Parts II and IV of the Convention will not be applied in the case of convictions in absentia.”

Dit (Benelux-)voorbehoud belet dat het recht van de verdachte aanwezig te zijn bij zijn berechting geschonden wordt (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 198).

– **O o s t e n r i j k :**

“To Article 7, paragraph 3

In the case of offences which are violations of regulations concerning imposts, taxes, duties, monopolies and foreign exchange, or of regulations concerning the export, import, transit and rationing of goods (fiscal offences) Austria will carry out supervision only under the conditions set out in Article 7, paragraph 3.”

Het EVIGS laat aan de aangezochte staat de mogelijkheid rechtshulp te weigeren indien de executie van het vreemde vonnis strijdig zou zijn met de grondbeginselen van zijn rechtsorde of indien het strafbaar feit, aanleiding tot de over te nemen veroordeling, van politieke aard is (art. 6, *sub a* en b). Krachtens het EVOS kan de aangezochte staat rechtshulp weigeren indien hij van oordeel is dat het

strafbare feit waarvoor de strafvervolgingen gevraagd worden van politieke aard is *c.q.* als een zuiver fiscaal delict moet beschouwd worden of indien de vervolgingen in strijd zijn met de grondbeginselen van zijn rechtsorde (art. 11, *sub d en j*).

185 De Witwasovereenkomst somt in art. 18, vierde lid zes weigeringsgronden op die bij uitsluiting de samenwerking m.b.t. de verbeurdverklaring (afd. 4) beperken. Samenwerking krachtens voormeld artikel kan geweigerd worden indien:

a. de wetgeving van de aangezochte partij niet voorziet in confiscatie ten aanzien van het soort delict waarop het verzoek betrekking heeft.

Deze weigeringsgrond slaat op de soorten misdrijven die buiten de toepassing vallen van art. 2, eerste lid en dit op grond van een verklaring afgelegd krachtens art. 2, tweede lid. Hebben een dergelijke verklaring verwoord:

– Cyprus:

“In accordance with paragraph 2 of Article 2, paragraph 1 of this Article shall only apply to offences as specified in its relevant domestic legislation.”

– Ierland:

“In accordance with Article 2, paragraph 2, Ireland declares that Article 2, paragraph 1, shall apply only to drug trafficking offences as defined in its domestic legislation and other offences triable on indictment.”

– Litouwen:

“The provisions provided in the Article 2, paragraph 2, will be applied only for the offences committed intentionally provided for in Article 6, paragraph 1.”

– Nederland:

“In accordance with the Article 2, paragraph 2 of the Convention, the Kingdom of the Netherlands declares that it reserves the right not to apply Article 2, paragraph 1, of the Convention with regard to the confiscation of the proceeds from offences punishable under legislation on taxation or on customs and excise.”

Ter rechtvaardiging van deze verklaring overweegt Nederland dat “... het met het plegen van ingevolge die Algemene wetten strafbaar gestelde feiten behaalde wederrechtelijk verkregen voordeel bestaat uit het nadeel dat de staat heeft geleden en dat de fiscale wetgeving een eigen instrumentarium biedt aan de overheid om jegens haar uit de wet voortvloeiende schulden in te vorderen, zodat het oneigenlijk zou zijn daartoe het instrument van het strafrecht aan te wenden” (Tweede Kamer 1990-91, 22 081 (R 1407), nr. 3, 3).

– Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 2, paragraph 2 the United Kingdom declares that, in relation to Scotland, Article 2, paragraph 1 shall apply only to offences of which the commission constitutes drug trafficking as defined in Scottish legislation.”

– Noorwegen:

“Norway declares that Article 2, paragraph 1, shall apply only to offences which would be punishable if committed within Norwegian criminal jurisdiction.”

b. indien, onverminderd de verplichting krachtens artikel 13, derde lid, de samenwerking in strijd is met de beginselen van de nationale wetgeving van de aangezochte partij betreffende de mogelijkheden van confiscatie, gelet op het verband tussen een strafbaar feit en

i. een economisch voordeel dat zou kunnen worden aangemerkt als de opbrengst daarvan; of

ii. voorwerpen die zouden kunnen worden aangemerkt als de hulpmiddelen.

Voormeld lid verwijst naar die “beginselen van de nationale wetgeving” die niet begrepen zijn onder de “grondbeginselen van het rechtsstelsel”, vermeld door art. 18, eerste lid, *sub a*. Het zijn wetten die om een of andere reden de mogelijkheid tot confiscatie beperken en die de aangezochte staat mag inroepen om samenwerking te weigeren (in detail: *Rapport explicatif 3*, 41-42).

c. indien, krachtens de wetgeving van de aangezochte partij, de confiscatie niet langer kan worden uitgesproken of tenuitvoergelegd wegens verjaring.

d. indien het verzoek geen betrekking heeft op een eerdere veroordeling, noch op een rechterlijke uitspraak of een verklaring in een dergelijke uitspraak dat één of meer strafbare feiten zijn begaan, waarop de beslissing tot of het verzoek om confiscatie is gebaseerd.

e. indien de confiscatie niet voor tenuitvoerlegging vatbaar is in de verzoekende partij, of indien daartegen nog gewone rechtsmiddelen openstaan.

f. indien het verzoek betrekking heeft op een beslissing tot confiscatie die is genomen bij afwezigheid van de persoon tegen wie de beslissing is gericht en de door de verzoekende partij ingestelde procedure die tot deze beslissing heeft geleid, naar het oordeel van de aangezochte partij, niet in voldoende mate de erkende minimumverdedigingsrechten heeft geëerbiedigd welke aan ieder die wordt verdacht van een strafbaar feit geacht worden toe te komen.

Deze bepaling is geïnspireerd op de Resolutie (75)11 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa betreffende de criteria voor verstekprocedures en op art. 6 EVRM. Zij wordt vervolledigd door twee artikelleden die ertoe strekken het misbruik van een beroep op zogeheten verstekprocedures te beperken: “[...]”

5. Voor de toepassing van het vierde lid, letter f, van dit artikel wordt een beslissing niet geacht bij afwezigheid te zijn gegeven indien:

a. zij is bevestigd of uitgesproken na verzet van de betrokkene; of

b. zij is gegeven in hoger beroep, mits dit beroep is ingesteld door de betrokkene.

6. Bij de beoordeling, ten behoeve van het vierde lid, letter f, van dit artikel, of de minimumverdedigingsrechten in voldoende mate zijn geëerbiedigd, houdt de aangezochte partij rekening met het feit dat de betrokkene bewust heeft getracht zich aan zijn berechting te onttrekken, dan wel dat de betrokkene, indien hij de mogelijkheid heeft gehad een rechtsmiddel in te stellen tegen een bij afwezigheid gegeven beslissing, heeft verkozen zulks niet te doen. Hetzelfde geldt wanneer de betrokkene, nadat hij naar behoren is gedagvaard om te verschijnen, heeft verkozen niet te verschijnen of geen uitstel te vragen [...].”

186 M.b.t. het facultatief karakter van voormelde weigeringsgronden stelt de toelichting “...cela n’exclut pas que les Etats puissent prévoir dans leur législation interne que certains des motifs de refus seront obligatoires au niveau national” (*Rapport explicatif 3*, 35).

De Belgische Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen heeft van de aldus geboden mogelijkheid gebruik gemaakt in art. 3, eerste lid:

De uitvoering van het verzoek wordt in geen geval toegestaan:

1° indien zulks de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van België zou kunnen schaden (vgl. art. 2 ERV);

2° indien redelijke gronden bestaan om te geloven dat het verzoek is ingegeven door overwegingen tegenstrijdig met art. 14 EVRM (zgn. discriminatieclausule);

3° indien het strafbaar feit waarop het verzoek betrekking heeft, een politiek misdrijf is, onder voorbehoud van verdragsrechtelijke afwijkingen.

In de Commissie voor Justitie van de Senaat heeft de Minister van Justitie gesteld dat het begrip “politiek misdrijf” te situeren is in het verdragsrecht én ruim te interpreteren valt: het slaat m.a.w. niet alleen op rechtstreekse aanslagen tegen de politieke instellingen. Verdragsrechtelijke afwijkingen, waaronder daden van terrorisme op grond van art. 8 ETV, zouden in voormelde interpretatie evenmin in aanmerking komen voor een weigering van rechtshulp. Derhalve zouden terroristische fondsen in België op buitenlands verzoek kunnen verbeurdverklaard *c.q.* inbeslaggenomen worden tussen partijen bij ETV en Witwasovereenkomst (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 393/3, 13; in detail: G. STESENS, *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen*, Antwerpen-Groningen, Intersentia, 1997, 458-461).

Volgens de Memorie van Toelichting stemmen de eerste twee bepalingen van het art. 3, eerste lid overeen met art. 18, eerste lid van de Witwasovereenkomst, de derde met art. 18, eerste lid, *sub d* van hetzelfde instrument (*Parl. St. Kamer 1995-96*, nr. 427/1, 5).

§ 3. Secundaire en primaire rechtshulp

187 Onder deze hoofding worden de weigeringsgronden vermeld die, krachtens Sluikhandel- en Witwasovereenkomst, kunnen tegengesteld worden aan een verzoek zowel om kleine rechtshulp als om overname van een verbeurdverklaring.

Het sterk traditionele karakter ervan moet wellicht in verband gebracht worden met het mondiaal *c.q.* open karakter van voormelde instrumenten alsook met het restrictief regime waaraan zij de reserves onderwerpen.

Het Sluikhandelverdrag maakt het mogelijk rechtshulp te weigeren:

“a) indien het verzoek niet in overeenstemming met de bepalingen van art. 7, achtste tot tiende lid wordt gedaan;

[...]

c) indien het de autoriteiten van de aangezochte partij door hun nationale wetgeving verboden zou zijn overeenkomstig het verzoek te handelen ten aanzien van soortgelijke strafbare feiten, indien deze het onderwerp van onderzoek, vervolging of procedures onder hun eigen rechtsbevoegdheid zouden zijn;

d) indien inwilliging van het verzoek in strijd zou zijn met de wetgeving van de aangezochte partij aangaande wederzijdse rechtshulp” (art. 7, vijftiende lid).

De Witwasovereenkomst laat (bijkomende) weigeringsgronden open ingeval de aangezochte partij van oordeel is dat:

– het belang van de zaak waarop het verzoek betrekking heeft het nemen van de verlangde maatregel niet rechtvaardigt (art. 18, eerste lid, *sub c*). Het betreft duidelijk een toepassing van de proportionaliteit.

Volgens de toelichting bij de Overeenkomst groepeerde de zinsnede drie soorten weigeringsgronden: “Le premier cas vise les situations dans lesquelles il existe une apparante disproportion entre la mesure sollicitée et l’infraction à laquelle elle se rapporte. [...] le deuxième cas concerne les demandes

portant sur des sommes très faibles. [...] Le troisième cas concerne des infractions mineures par nature.” (*Rapport explicatif* 3, 37-38) Ook indien het verzoek abnormaal hoge uitvoeringskosten met zich mee zou brengen en de partijen geen akkoord over de onderlinge verdeling ervan zouden bereiken conform art. 34, kan de weigeringsgrond ingeroepen worden.

– de tenuitvoerlegging van de verlangde maatregel in strijd zou zijn met het beginsel “*ne bis in idem*” (art. 18, eerste lid, *sub c*).

De draagwijdte van het beginsel “*ne bis in idem*” moet geïnterpreteerd worden volgens het interne recht van de aangezochte staat (wat België betreft).

– het feit waarop het verzoek betrekking heeft, niet strafbaar zou zijn krachtens haar wetgeving, indien het binnen haar rechtsgebied zou zijn begaan (art. 18, eerste lid, *sub f*).

Deze weigeringsgrond verwijst naar de voorwaarde van de dubbele incriminatie. Hij geldt echter slechts voor de samenwerking uit hoofde van afdeling 2, “Rechtshulp ten behoeve van onderzoeken”, voor zover de verlangde rechtshulp toepassing van dwangmiddelen inhoudt. De toelichting verschaft waardevolle informatie over de beoordeling van de dubbele incriminatie, te weten *in abstracto* – steunend op het enkele bestaan van overeenstemmende strafbepalingen in beide partijen – of, daarentegen, *in concreto* – rekening houdend met de reële strafbaarheid van de dader in de aangezochte staat. Zij maakt inderdaad volgend onderscheid: “Il a été convenu, aux fins des demandes présentées en vertu de la section 4 du chapitre III de la présente convention [“Confiscatie”], d’envisager le principe *in concreto* [...]. Dans les cas où la double incrimination est exigée pour qu’il y ait entraide en vertu de la section 2 [“Rechtshulp ten behoeve van onderzoeken”], il suffit d’appliquer le principe *in abstracto*. Pour les demandes présentées en vertu de la section 3 [“Voorlopige maatregelen”], cela dépend du point de savoir si la demande relève des paragraphes 1 et 2 de l’article 11. Pour les demandes présentées en vertu de l’article 11, paragraphe 2, il faudrait une double incrimination *in concreto*.” (*Rapport explicatif* 3, 39). Samengevat: de verzoeken om primaire rechtshulp of ermee samenhangend, rechtvaardigen, bij uitsluiting, de appreciatie *in concreto* van de dubbele incriminatie.

188 Sluikhandel- en Witwasovereenkomst wijken af van de traditionele redactie van weigeringsgronden door uitdrukkelijk te stellen dat een partij rechtshulp niet zal weigeren op grond van het bankgeheim (resp. art. 7, vijfde lid en art. 18, zevende lid).

Het bankgeheim ligt sinds enkele jaren zeer gevoelig in de onderhandelingen over rechtshulpverdragen in strafzaken, meer bepaald met Australië en de Verenigde Staten: E.A. NADELMAN, ‘Negotiations in Criminal Law Assistance Treaties’, *AJCL* 1985, in het bijzonder 470-483.

Blijkbaar hebben de ontwerpers van de Witwasovereenkomst aan dit “revolutionair” artikel een dubbele functie willen toeschrijven: “First it is an obligation to enact implementing legislation, if necessary, to modify domestic bank secrecy laws to permit execution of requests for bank records under the Convention. Second, with respect to an individual request for bank records under the Convention, it obliges a requested Party to grant the request, if the only basis for refusing would be bank secrecy laws.” (W.C. GILMORE, ‘Going after the money: money laundering, the confiscation of the assets of crime and international co-operation’, in *Working Paper Series “A system of European Police Co-operation after 1992”*, Edinburgh, 1991, 9).

AFDELING III

GRONDEN VOOR UITSTEL VAN PRIMAIRE C.Q. SECUNDAIRE RECHTSHULP

189 Zowel het Sluikhandel- als de Witwasovereenkomst (resp. art. 7, zeventiende lid en art. 19) bieden in nagenoeg identieke bewoordingen een compromisoplossing aan, die te situeren is tussen de definitieve weigering van een verzoek om rechtshulp en de onmiddellijke uitvoering ervan en die, als dusdanig, storende reserves overbodig maakt: de gevraagde maatregelen kunnen door de aangezochte partij uitgesteld worden indien zij een strafvervolging, een gerechtelijk onderzoek of nog een hangende procedure (ten gronde) op haar grondgebied belemmeren of schaden.

Op een beslissing tot uitstel volgt mogelijk overleg tussen de partijen over een voorwaardelijke rechtshulpverlening.

190 Aansluitend bij voormelde verdragsbepalingen stipuleert art. 3, tweede lid van de Belgische Wet betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen dat de beslissing over de tenuitvoerlegging van de maatregelen bedoeld in het verzoek, wordt uitgesteld indien deze maatregelen opsporingen of vervolgingen door de Belgische overheden zouden kunnen schaden.

AFDELING IV

OCCULTE BEPERKINGEN

191 Benevens met de hierboven besproken beperkingen die duidelijk blijken uit de verdragsteksten zelf, moet rekening gehouden worden met de terughoudendheid van de verdragspartijen rechtshulp te verlenen o.m. wegens de eigenschappen van de betrokken persoon, de aard van het strafbaar feit of bepaalde strafprocessuele bijzonderheden (§ 1). Ook kan de verdragseconomie *in se* – inzonderheid die van de oudere bilaterale (uitleverings)verdragen – de verplichting tot rechtshulp begrenzen op een wijze die niet onmiddellijk de aandacht trekt (§ 2).

§ 1. Uit reserves

192 Het staat de partijen vrij hun conventionele verplichtingen, in de mate en op de wijze bepaald door het verdrag, a.h.w. te doseren door een reserve of voorbehoud. Het betreft een eenzijdige verklaring, die wordt afgelegd door een staat wanneer hij een multilateraal verdrag ondertekent, bekrachtigt, aanvaardt, goedkeurt of ertoe toetreedt. Hij geeft erdoor te kennen dat hij de rechtsgevolgen van zekere bepalingen van het verdrag, wat hem betreft, uitsluit of wijzigt. De benaming die de staat aan zo'n verklaring geeft, is niet relevant (Verdrag van

Wenen inzake het verdragenrecht, art. 2, eerste lid, *sub d*). Het eenzijdige karakter van de reserve heeft tot gevolg dat zij buiten het verdrag te situeren is en ook los ervan gepubliceerd wordt, hetgeen dan weer verklaart waarom zij soms door de practici over het hoofd wordt gezien. Het belang ervan valt evenwel niet te onderschatten: als een partij het voorbehoud van een andere aanvaardt, dan gelden tussen beide partijen de verdragsbepalingen zoals door de reserve gewijzigd (Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht, art. 21, eerste lid, *sub b*).

A. SECUNDAIRE RECHTSHULP

193 Krachtens art. 23 ERV kunnen de partijen bij de ondertekening ervan of bij de nederlegging van hun akte van bekrachtiging of van toetreding een voorbehoud formuleren m.b.t. “een of meer daarbij aangegeven bepalingen van dit verdrag” (in de Franse versie: “... au sujet d’une ou de plusieurs dispositions déterminées de la Convention”).

Voormelde precisering is niet onschuldig: “The aim of this formula is to preclude any uncertainty in the relations between a State having made a reservation and the other States Parties to the Convention, who can, naturally, invoke, if necessary, in respect of the aspects covered by the reservation, the absence of reciprocity. (...) It would indeed be inadmissible for a State to make excessive reservations and thus evade its obligations under the Convention, which would thus lose all its force” (*Practical Problems*, 22-23).

Conform art. 21, eerste lid, *sub b* van het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht, bevestigt art. 23, derde lid ERV dat een reservataire verdragspartij de naleving van de, door de reserve beïnvloedde bepaling, door een andere partij alleen kan verlangen “voor zover zij die bepaling zelf heeft aanvaard” (in het Frans: “...que dans la mesure où elle l’aura elle-même acceptée”; in het Engels: “in so far as it has itself accepted the provision”).

Hoewel ook multilateraal, laat het BUV geen ruimte voor het formuleren van voorbehouden, hetgeen mogelijk verklaard wordt door de noodzaak van een nauwere samenwerking, in het perspectief van het wegvallen van de binnengrenzen in het Beneluxgebied in 1960 (A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 113).

Wat de nog toepasselijke bilaterale (uitleverings)verdragen betreft, rijst het probleem van de reserves niet. Alhoewel het technisch gezien mogelijk is, lijkt het voorbehoud in die context noch praktisch, noch origineel: het formuleren ervan dwingt in feite tot heropening van onderhandelingen die precies als gesloten beschouwd werden (P. REUTER, *Introduction au droit des traités*, Parijs, A. Colin, 1972, 89).

1. Reserves m.b.t. de eigenschappen van de betrokken persoon

194 Eén enkel dwingend voorbehoud werd ter zake geformuleerd, nl. door Bulgarije: “...elle refusera l’entraide judiciaire dans les cas où: (...) – lorsqu’après avoir commis l’infraction, l’auteur a sombré dans un état de dépression mentale continue (‘lasting mental disturbance’) qui exclut la responsabilité pénale;...”.

De terminologie, die in dit voorbehoud gehanteerd wordt, is verwarrend: op welke geestesstoornis

wijst “un état de dépression mentale continue” precies? Overigens lijkt de reserve ook overbodig, vermits de “ordre public”-exceptie het juist mogelijk moet maken rechtshulp te weigeren ingeval de betrokkene niet toerekeningsvatbaar zou zijn.

Twee andere individuele eigenschappen – nationaliteit en minderjarige leeftijd – worden noch in de verdragsteksten, noch in reserves vermeld. De eerste, die in het uitleveringsrecht nog een relatief belang heeft, geldt thans niet meer als een beletsel voor rechtshulp (A. KRIKKE, J. SJÖCRONA en F. THOMAS, 313; NAGEL, 122-123; ter bevestiging Arr. Rechthb. 's Hertogenbosch 7 maart 1973, *NJ* 1973, nr. 447). De tweede geeft mogelijk aanleiding tot een weigering op grond van de “ordre public”-exceptie, indien zou blijken dat de minderjarige nog niet vatbaar is voor toerekening. Deze oplossing dringt zich zeker op wanneer hij als beklagde zou moeten ondervraagd worden (M. MAYER, ‘Die Vernehmung von Kindern als Beschuldigte im Rechtshilfeverfahren nach dem Europäischen Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen’, *GA* 1990, 508-514).

2. Reserves m.b.t. het materieel strafrecht

a) Dubbele strafbaarheid

195 Benevens de incriminatie, in de verzoekende staat, van de gedraging die ten grondslag ligt aan het rechtshulpverzoek, vereist de dubbele strafbaarheid tevens de (hypothetische) strafbaarstelling van diezelfde gedraging in de *aangezochte* partij. Het vereiste van de dubbele strafbaarheid, dat nog altijd het uitleveringsrecht beheerst, is zo nauw verwant met het door soevereiniteitsoverwegingen ingegeven wederkerigheidsbeginsel dat het soms als een bestanddeel daarvan wordt bestempeld (H. GRÜTZNER, tw. *Rechtshilfe (internationale) in Strafsachen*, in H.J. SCHLOCHAUER, *Wörterbuch des Völkerrechts*, Berlijn, De Gruyter & Co., 1962, dl. 3, 54). Is de gedraging, aanleiding tot het rechtshulpverzoek, in de aangezochte staat niet strafbaar, dan kan deze laatste zelf geen rechtshulp vragen vermits, krachtens zijn interne wet, vervolgingen uiteraard onmogelijk zijn. Hierdoor wordt de gelijkheid tussen de partijen geschonden, hetgeen onrechtstreeks ook de soevereiniteit van de aangezochte staat schendt (NAGEL, 97).

ERV en BUV doen afstand van de dubbele strafbaarheid in het kleine rechtshulpverkeer, behalve wat de toepassing van dwang betreft in de uitvoering van rogatoire commissies. De recentere bilaterale (uitleverings)verdragen tussen België en Marokko (*a contrario* art. 25, eerste lid), Algerije (*a contrario* art. 22), Roemenië (*a contrario* art. 26, derde lid), Tunesië (*a contrario* art. 23) en de Verenigde Staten (art. 1, derde lid; ter bevestiging: *Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 3) leggen het vereiste evenmin op.

Het verzaken van het vereiste was voor de ontwerpers van het ERV een dwingende noodzaak geworden. Louter praktische redenen pleitten ervoor: de soms moeilijke vergelijking van de constitutieve elementen van een misdrijf vervalt. Ook redenen van strafrechtsbeleid werden ingeroepen: kleine rechtshulp weigeren speelt niet automatisch in het belang van de verdachte, vermits de vervolgingen in de verzoekende staat doorgaans toch doorgaan, zij het op grond van een minder deugdelijke bewijslevering of mogelijk zelfs buiten weten van de betrokkene (GRÜTZNER, 221).

196 Enkele verdragspartijen bij het ERV hebben niettemin de dubbele strafbaarheid als vereiste voor alle rechtshulpverrichtingen – dus niet alleen voor huiszoekingen en inbeslagnemingen – op grond van voornoemd verdrag heringevoerd d.m.v. van voorbehouden die hetzij facultatief (Zweden), hetzij absoluut (Bulgarije, Hongarije, IJsland en Oostenrijk) zijn. Zij doelen alle op de dubbele strafbaarheid *in abstracto*: het volstaat dat het feit in beide staten in het algemeen strafbaar is gesteld. De oorsprong ervan is doorgaans te situeren in het nationale recht van de reservataire staat.

– **Bulgarije:**

“... refusera l’entraide judiciaire dans les cas où:

– l’acte commis ne constitue pas une infraction en vertu de la loi pénale bulgare; (...)”.

– **Estland:**

“Conformément à l’article 23, paragraphe 1 et à l’article 2, de la Convention, la République d’Estonie se réserve le droit de refuser l’entraide judiciaire dans les cas où la demande concerne un acte qui n’est pas considéré comme une infraction selon la législation estonienne.”

– **Hongarije:**

“... reserves the right to afford assistance only in procedures instituted in respect of such offences, which are also punishable under Hungarian law”.

– **IJsland:**

“... will only afford assistance in proceedings in respect of offences also punishable under Icelandic law” (vgl. art. 22 van de IJslandse Wet van 17 april 1984 betreffende de uitlevering van delinquenten en andere bijstand in strafzaken; zie: C.F. MULDER, *Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, mei 1990, tweede deel, 73 (gestencild)).

– **Litouwen:**

Rechtshulp kan geweigerd worden voor:

“... a. une infraction qui n’est pas qualifiée de ‘crime’ et punissable en tant que tel par la législation lituanienne;...”

– **Oostenrijk:**

“... will only grant assistance in proceedings in respect of offences also punishable under Austrian law ...”.

Het voorbehoud vindt zijn oorsprong in art. 51 (1) ARHG. De Oostenrijkse rechtsleer preciseert: “Für die Prüfung der Strafbarkeit ist der Sachverhalt sinngemäß umzustellen” en “Umzustellen sind alle Sachverhaltselemente mit Staats- und völkerrechtlichem Bezug, aus denen der ersuchende Staat seinen Strafanspruch herleitet: im wesentlichen die Staatsangehörigkeit des Täters und (oder) des Opfers sowie der Tatort. (...) Die Umstellung muß immer so erfolgen, daß die Tat im ersuchten Staat vom gleichen Standpunkt beurteilt wird wie im ersuchenden Staat: Liegt der Tatort – vom ersuchenden Staat aus betrachtet – im Ausland, muß auch bei der Strafbarkeitsprüfung im ersuchten Staat von einem ausländischen Tatort ausgegangen werden, der Tatort ist diesfalls nicht umzustellen” (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 238 en 95-96; in dezelfde zin: LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 289). Niettegenstaande dit voorbehoud algemeen is gesteld, zou het niet slaan op de mededeling van gerechtelijke stukken op voorwaarde dat de geadresseerde zich niet verzet tegen de overhandiging ervan (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1988, 238; in dezelfde zin: LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 70).

– **Zweden:**

“Judicial assistance may be refused:

a. when the offence in respect of which the request is made is not punishable under Swedish law; (...)”.

De Zweedse reserve bij art. 2 ERV zou, in haar geheel trouwens, in de praktijk geen toepassing krijgen (GRÜTZNER/PÖTZ, II S 15, 10).

b) Verjaring van de strafexecutie

197 Deze reserve, die niet volledig vreemd is aan die m.b.t. de dubbele strafbaarheid, komt hierop neer dat een staat rechtshulp weigert voor een misdrijf waarvan de dader, krachtens zijn eigen wetgeving, de hem opgelegde straf niet meer zou moeten ondergaan.

Zij werd in facultatieve bewoordingen gedaan door *Z w e d e n*: “Judicial assistance may be refused: (...)

e. where (...) enforcement of sentence is time-barred in Swedish law.”

c) Amnestie

198 Ook deze reserve sluit enigszins aan bij die m.b.t. de dubbele strafbaarheid. Zij geeft aan de aangezochte staat de mogelijkheid rechtshulp te weigeren wanneer het misdrijf, ten gevolge van amnestie op eigen grondgebied, geacht wordt nooit een strafbaar karakter te hebben gehad.

Zij moet in acht genomen worden in de betrekkingen met *B u l g a r i j e*: “... refusera l’entraide judiciaire dans les cas où (...)

– l’auteur de l’infraction ne porte pas de responsabilité pénale pour raison d’amnistie ...”.

3. Reserves m.b.t. het strafprocesrecht

199 De strafprocessuele beperkingen van de kleine rechtshulp ontlenen de partijen aan het uitleveringsrecht, m.i.v. het EUV. Sommige ervan waarborgen nog bij uitsluiting de handhaving van eigen soevereiniteit en autonomie door aan de uitoefening van de eigen strafvordering voorrang te verlenen op de ondersteuning van buitenlandse strafprocedures. Andere reserves beogen daarnaast ook een goede rechtsbedeling of steunen op humanitaire overwegingen (*A.H.J. SWART, Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, *W.E.J. Tjeenk Willink*, 1986, 21-22).

a) Niet aangevangen c.q. gestaakte strafvervolgingen

200 De hierna vermelde staten – alle in Scandinavië gelegen – weigeren mogelijk rechtshulp indien zij of zelfs een derde staat voorafgaand beslist hebben wegens het strafbaar feit, vermeld in het rechtshulpverzoek, niet te vervolgen of aan hangende vervolgingen een einde te stellen hetzij door een sepot, hetzij door een beslissing van buitenvervolginstelling (vgl. art. 9 EUV en 8 BUV).

– *D e n e m a r k e n*:

“Assistance may be refused if (...) the said [Deense] authorities have decided to waive or to discontinue proceedings in respect of the same offence”.

– *F i n l a n d*:

“... judicial assistance may be refused: (...)

d. when the competent authorities in Finland or in a third State have decided to abandon the investigation or proceedings, or not to initiate them for the offence in question; ...”.

– *I J s l a n d*:

“Assistance may be refused: (...)

c) if the judicial authorities of Iceland or a third State have decided to discontinue proceedings or not to initiate them in respect of the offence which gave rise to proceedings in the requesting State”.

– *L i t o u w e n*:

Rechtshulp kan geweigerd worden voor:

“c. ... une fraction au titre de laquelle les autorités judiciaires de la République de Lituanie soit ont refusé d’être engagées, soit ont interrompu les procédures pénales.”

– Noorwegen:

“Assistance can be refused: (...)

b. ... if the public prosecutor of Norway or the judicial authorities of a third State have decided either not to institute proceedings or to terminate proceedings in respect of a said offence or offences”.

– Zweden:

“Judicial assistance may be refused: (...)

d. when the competent authorities in Sweden or in a third State have decided to abandon the judicial investigation or proceedings or not to initiate them for the offence in question;...”.

b) Gelijklopende strafvervolgingen

201 Voor de ontwerpers van het ERV hadden gelijktijdige vervolgingen in verzoekende én in aangezochte staat geen hinderpaal mogen vormen voor de kleine rechtshulp: de aangezochte staat heeft er alle belang bij concurrerende bevoegdheden te dulden om eventueel zelf, op grond van wederkerigheid, gegevens te kunnen inzamelen die nodig zijn voor de uitoefening van de strafvordering op zijn grondgebied (in detail: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 404-409).

Enkele verdragspartijen behouden zich niettemin voor rechtshulp te weigeren, indien strafvervolgingen op eigen grondgebied of zelfs in een derde staat ingesteld zijn wegens het feit dat het verzoek motiveert. Het voorbehoud behoedt op het eerste gezicht beklagden voor dubbele vervolgingen. Het kan evenwel ook de zgn. internationale proceseconomie bevorderen door de betrokken rechterlijke overheden aan te sporen tot onderhandelingen over de keuze van de plaats waar de vervolgingen het best doorgaan, rekening houdende met criteria als nationaliteit en woonplaats van de betrokkene, toegankelijkheid van het bewijsmateriaal of nog nabijheid van de slachtoffers (A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 216-219).

De reservataire staten zijn:

– België:

“... se réserve la faculté de ne pas donner suite à une demande d’entraide judiciaire: (...)

c. dans la mesure où elle se rapporte à une enquête sur des faits pour lesquels le prévenu est poursuivi en Belgique”.

Het Hof van Cassatie oordeelde dat het voorbehoud geen verplichting inhoudt om in dit geval rechtshulp te weigeren en (Cass. A.R. P. 97.148.N. en P. 97.149.N. 18 maart 1997, Van de Weyer, *onuitg.*).

– Denemarken:

“Assistance may be refused if the judicial authorities of Denmark or those of a third State have instituted legal proceedings against the accused for the offence which gave rise to proceedings in the requesting State; ...”.

Volgens C.F. MULDER brengt de structuur van het Deense vooronderzoek met zich mee dat in Denemarken alleen dan sprake zou zijn van “instituted legal proceedings” als er dwangmiddelen moeten toegepast worden waarbij medewerking van de rechtbank noodzakelijk is of als door politie of O.M. een formele beschuldiging wordt uitgebracht (*Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, mei 1990, eerste deel, 21 (gestencild)).

– Finland:

“... judicial assistance may be refused: (...)

b. when the offence is one which is already the subject of investigation in Finland or in a third State; ...”.

– IJsland:

“Assistance may be refused:

a) if the judicial authorities of Iceland or of a third State have instituted legal proceedings against the accused for the offence which gave rise to proceedings in the requesting State; ...”.

Ook wat IJsland betreft, is het onduidelijk op welk ogenblik strafvervolgingen geacht worden te zijn ingesteld. Aangenomen wordt dat de regeling ter zake dezelfde is als in Denemarken (C.F. MULDER, *Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, mei 1990, eerste deel, 31 (gestencild)).

– Litouwen:

Rechtshulp kan geweigerd worden voor:

“b. une infraction au titre de laquelle des procédures pénales ont été instituées en République de Lituanie ou dans un Etat tiers; ...”.

– Luxemburg:

“... se réserve la faculté de ne pas donner suite à une demande d’entraide judiciaire: (...)

c. dans la mesure où elle se rapporte à une enquête sur des faits pour lesquels le prévenu est poursuivi au Grand-Duché de Luxembourg”.

– Nederland:

“... reserves the right not to comply with a request for assistance: (...)

c. in so far as it concerns an inquiry into acts for which the accused person is being prosecuted in the Netherlands.”

De reserves van de twee laatstgenoemde staten zijn voor België niet relevant: de rechtshulpbetrekkingen met Nederland steunen immers op het BUV, dat geen vergelijkbare weigeringsgrond bevat (in detail over het voorbehoud: SJÖCRONA, 167-168).

– Noorwegen:

“Assistance can be refused:

a. if the accused person is being prosecuted by the public prosecutor of Norway, or by the judicial authorities of a third State for the criminal offence or offences which have given rise to the proceedings in the requesting state ...”.

– Zweden:

“Judicial assistance may be refused: (...)

b. when the offence is one which is already the subject of judicial investigation in Sweden or in a third State; ...”.

– Zwitserland:

“... se réserve le droit de refuser également l’entraide judiciaire lorsque l’acte motivant la demande est l’objet, en Suisse, d’une procédure pénale dirigée contre le même prévenu ...”.

c) *Verjaring van de strafvordering*

202 Een klein aantal staten heeft, steeds door het uitleveringsrecht beïnvloed en overtuigd van het belang van de verjaring voor de rechtszekerheid in een rechtsstaat, een reserve geformuleerd m.b.t. de verjaring van het recht tot strafvervolging.

Het zijn:

– Bulgarijë:

“La République de Bulgarie déclare qu’elle refusera l’entraide judiciaire dans les cas où (...) la responsabilité pénale ne peut pas être invoquée pour raison de prescription prévue par la loi; ...”.

– Finland:

“... declares that judicial assistance may be refused (...) when the prosecution (...) is time-barred under Finnish law”.

– Zweden:

“Judicial assistance may be refused: (...)

e. where prosecution (...) is time-barred in Swedish law”.

d) Discriminerende strafvervolgingen

203 Voormeld voorbehoud, waarvan de bewoordingen *mutatis mutandis* overeenstemmen met de “exceptie van het vluchtelingschap” (art. 3, tweede lid EUV), is bij uitsluiting door de drie Benelux-staten geformuleerd en wel in facultatieve vorm.

Het BUV zelf houdt geen analoge weigeringsgrond in, wellicht omdat vervolgingen met een politieke achtergrond in Benelux-verband indertijd voor onmogelijk werden gehouden (H. ABBINK en S.J. S. BAKKER, ‘Enige aspecten van de kleine rechtshulp’, *DD* 1981, 566).

In tegenstelling tot de exceptie wegens politieke misdrijven die rechtshulp mogelijk belemmert op grond van de aard van het delict, wil dit voorbehoud een staat die de burgerlijke en politieke vrijheden op zijn grondgebied, door o.m. discriminerende vervolgingen en bestraffing, met de voeten treedt, sanctioneren door het ontzeggen van strafprocessuele bijstand (in detail: NAGEL, 125; SJÖCRONA, 161-164; A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 303-309).

Het voorbehoud is in identieke bewoordingen geformuleerd door België en Luxemburg, in het Frans:

“... se réserve la faculté de ne pas donner suite à une demande d’entraide judiciaire:
a. s’il y a des raisons sérieuses de croire qu’elle se rapporte à une enquête instituée en vue de poursuivre, de punir ou de toucher d’une autre manière le prévenu en raison de ses convictions politiques ou religieuses, sa nationalité, sa race ou le groupe de population auquel il appartient; ...”.

Nederland opteerde voor volgende formule in het Engels: “... reserves the right not to comply with a request for assistance:

a. if there are good grounds for believing that it concerns an inquiry instituted with a view to prosecuting, punishing or otherwise interfering with an accused person because of his religion or political convictions, his nationality, his race or the population group to which he belongs; (...)”.

e) Gewijsde c.q. “ne bis in idem”

204 De voorbehouden, die onder deze hoofding worden gegroepeerd, zijn eens te meer sterk getekend door het uitleveringsrecht waarin het gewijsde m.b.t. hetzelfde feit meestal de uitlevering belet (vgl. art. 9 EUV). De ratio van dit uitleveringsbeletsel is geëvolueerd. Aanvankelijk het gevolg van een soevereiniteitsreflex bij de aangezochte staat, wordt het thans geacht ook bescherming te bieden aan de betrokken persoon tegen tussenstaatse positieve jurisdictieconflicten en de daaruit volgende dubbele vervolgingen en mogelijk elkaar tegensprekende vonnissen: het geldt derhalve als een uiting van “rechtvaardigheid en redelijkheid” (G.J.M. CORSTENS, ‘Drugs naar België’, *AA* 1995, 723; in detail: A.H.J. SWART, *Nederlands Uitleveringsrecht*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1986, 234-243; zie echter ook: Chr. TOMUSCHAT, ‘Berufung auf “ne bis in idem” gegenüber Strafverfolgung in zwei verschiedenen Staaten/ Beschwerde gegen Italien als unzulässig abgewiesen’, *EuGrZ* 1990, 15-16).

De voorbehouden vertonen een gemeenschappelijk kenmerk: ze zijn alle

facultatief, zodat de reservataire staat geval per geval kan beslissen een verzoek al dan niet in te willigen. De redactie ervan dwingt evenwel tot een onderscheid. Een eerste categorie reserves maken het in zoveel woorden mogelijk dat de aangezochte staat rechtshulp kan weigeren indien de verdachte voor hetzelfde feit en/of misdrijf op eigen grondgebied of soms zelfs in een derde staat – extraterritoriale werking van het gewijsde dus – reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld.

Zij gaan uit van:

– D e n e m a r k e n :

“Assistance may be refused (...) if the accused has been convicted or acquitted by a final judgment given by the judicial authorities of Denmark or by those of a third State in respect of the offence which gave rise to proceedings in the requesting State; ...”.

– F i n l a n d :

“... declares that judicial assistance may be refused (...)

c. when the person who has been charged in the requesting State is on trial, or has been definitively convicted or acquitted either in Finland or in a third State; ...”.

– I e r l a n d :

“The Government of Ireland reserves the right to refuse assistance if criminal proceedings have been instituted or concluded in Ireland or in a third State against a person who is the subject of the request for assistance in respect of the same conduct as that giving rise to proceedings in the requesting State in respect of that person...”.

– I J s l a n d :

“Assistance may be refused: (...)

b) if the accused has been convicted or acquitted by a final judgment given by the judicial authorities of Iceland or a third State in respect of the offence which gave rise to proceedings in the requesting State; ...”.

– M a l t a :

“... reserves the right to refuse assistance if the person who is the subject of a request for assistance has been convicted or acquitted in Malta of any offence which arises from the same fact giving rise to proceedings in the requesting State in respect of that person”.

– N o o r w e g e n :

“Assistance can be refused: (...)

b. if the accused person has been convicted or acquitted by the final judgment of a Norwegian court or the judicial authorities of a third State in respect of the criminal offence or offences which have given rise to the proceedings in the requesting State, ...”.

– V e r e n i g d K o n i n k r i j k :

“... the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland reserves the right to refuse assistance if the person who is the subject of a request for assistance has been convicted or acquitted in the United Kingdom or in the third State of an offence which arises from the same conduct as that giving rise to proceedings in the requesting State in respect of that person.” (ter bevestiging: *International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, par. 42).

– Z w e d e n :

“Judicial assistance may be refused: (...)

c. when the person who has been charged in the requesting State is on trial or has been definitively convicted or acquitted, either in Sweden or in a third State; ...”.

- Z w i t s e r l a n d :

“... se réserve le droit de refuser également l'entraide judiciaire lorsqu' (...) une décision pénale y [en Suisse] a été rendue, au fond, sur cet acte et sur la culpabilité de l'intéressé; ...”.

De Zwitserse reserve is beperkt tot beslissingen ten gronde van de Zwitserse rechter – buitenlandse uitspraken blijven buiten beschouwing – die een oordeel inhouden over de schuld van de verdachte.

Zij dient in verband te worden gebracht met art. 5, eerste lid, *sub* (a) IRSG waarvan de toelichting door J. GAUTHIER ook de draagwijdte van het voorbehoud verduidelijkt: "Il résulte du texte légal qu'un classement ou un non-lieu fondé sur l'insuffisance des charges ne feraient pas obstacle à l'entraide" ('La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', RPS 1984, 62).

Een tweede reeks voorbehouden, m.n. uitgaande van de Benelux-staten, vermeldt op laconieke wijze dat rechtshulp kan geweigerd worden indien het verzoek verband houdt met een vervolging of met een procedure die niet verenigbaar is met het "*ne bis in idem*"-beginsel:

– België / Luxemburg:

"... se réserve la faculté de ne pas donner suite à une demande d'entraide judiciaire: (...)

c. dans la mesure où elle se rapporte à une poursuite ou à une procédure incompatible avec le principe non bis in idem".

– Nederland:

"... reserves the right not to comply with a request for assistance: (...)

b. in so far as it concerns a prosecution or proceedings incompatible with the principle 'non bis in idem'; ...".

Tot voor kort konden de drie staten, mede gezien de abstracte formulering van het voorbehoud, dit beginsel steeds conform de eigen wetgeving invullen. Thans zijn zij echter in het rechtshulpverkeer met Schengen-Partners gebonden door de wijzigingen die art. 54 van de SUO terzake invoert. In navolging van de EG-Overeenkomst van 25 mei 1987 inzake de toepassing van het *ne bis in idem*-beginsel, kent voormelde bepaling aan het begrip een, naar intern recht, uniforme betekenis toe die logischerwijze ook moet gelden in het rechtshulpverkeer. Als aangezochte staat moet België voortaan t.o.v. een andere Schengen-partij rechtshulp weigeren op grond van voormeld art. 54 indien het verzoek daartoe gewag maakt van vervolgingen wegens feiten:

- waarvoor de betrokkene in die andere (verzoekende) Schengen-staat werd vrijgesproken, op voorwaarde dat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan;
- waarvoor de betrokkene in die andere (verzoekende) Schengen-staat werd veroordeeld, op voorwaarde dat de opgelegde straf of maatregel reeds is ondergaan, nog wordt ondergaan of niet meer kan worden ondergaan krachtens de wetgeving van de veroordelende Schengen-partij.

Art. 54 van de SUO is merklijk ruimer dan art. 13 van de V.T. Sv. dat t.o.v. andere staten toegepast wordt vermits het:

- bij uitsluiting identiteit van (strafbare) feiten vereist, niet van incriminaties;
- toepasselijk is op buitenlandse vonnissen die beslissen over zelfs in België gepleegde feiten;
- toepassing vindt wanneer de straf in het buitenland nog in uitvoering is, zelfs indien de veroordeelde in feite niet meer aan vrijheidsberoving is onderworpen (*Interministeriële Omzendbrief*, 7800; G. VERMEULEN, 'Ne bis in idem', in VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 267; zie ook: Corr. Gent 4 juni 1997, *T.G.R.* 1997, 244).

M.b.t. art. 54 SUO stelt LAGODNY de vraag naar de precieze interpretatie van het artikel: "Folgende 2 Lösungsmöglichkeiten sind denkbar:

1. Die Rechtskraftwirkung *allein im Entscheidungsstaat* ist ausreichend. Nur aus der Sicht des zuerst entscheidenden Staates muß eine rechtskräftige oder rechtskraftähnliche Entscheidung vorliegen; muß das Strafverfahren abgeschlossen sein.

2. Es ist eine *allseitige Rechtskraftwirkung* erforderlich. Es käme zusätzlich darauf an, ob auch aus der Sicht aller übrigen Schengen-Staate eine "rechtskräftige Verurteilung" gegeben ist."

Voor de auteur ligt de eerste oplossing voor de hand: "...weil nur dann die Ziele des mit einem Abbau von Grenzen verbundenen Abbaus von Souveränität im herkömmlichen Sinne erreichbar sind. Letztlich erweist sich Art. 54 SDÜ mithin als praktisch sehr bedeutsames Harmonisierungsinstrument für die Strafanwendungspraxis in Europa" (O. LAGODNY, 'Teileuropäisches "ne bis in idem" durch Art. 54 des Schengener Durchführungsübereinkommens', *NSiZ* 1997, 265-266).

205 Aansluitend bij het Benelux-voorbehoud, weze aangestipt dat het *ne bis in idem*-beginsel als een volwaardige, zij het facultatieve, weigeringsgrond is opgenomen in art. 22, tweede lid, *sub* b BUV: rechtshulp kan worden geweigerd als de betrokken persoon voor dezelfde feiten reeds vervolgd wordt dan wel ter zake van die feiten reeds onherroepelijk is berecht.

Onder deze formulering wordt naar Nederlands recht ook een beëindiging van de zaak door een buitenvervolginstelling begrepen (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 415).

206 In tegenstelling tot art. 23 van het ERV, bepaalt art. 8, tweede lid van het AP zelf welke reserves bij uitsluiting toelaatbaar zijn. Iedere staat kan bij de ondertekening, of bij de neerlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding, verklaren dat hij zich het recht voorbehoudt:

- a) het hoofdstuk I "Fiscale delicten" niet te aanvaarden, of dit slechts te aanvaarden voor zover het bepaalde in art. 1 bedoelde strafbare feiten of categorieën strafbare feiten betreft, of rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagname niet uit te voeren bij fiscale delicten;
- b) het hoofdstuk II "Toezending gerechtelijke stukken" niet te aanvaarden;
- c) het hoofdstuk III "Toezending vonnissen" niet te aanvaarden.

Hebben deze mogelijkheden benut, zij het soms in verwarde termen:

– de Duitse Bondsrepubliek:

"In accordance with the Chapter IV, Article 8 (2), the Federal Republic of Germany avails itself of the following reservations:

Regarding Article 2 of the Additional Protocol, the Federal Republic of Germany, in accordance with Article 8 (2) (a), reserves the right to make

- a. the execution of letters rogatory of any kind in proceedings concerning contraventions of regulations governing international transfer of capital and payments, and
- b. the execution of letters rogatory for search or seizure of property in respect of other fiscal offences, dependent on the condition that the offence motivating the letters rogatory is punishable under German law as well, or would be so punishable after analogous conversion of facts."

Dit voorbehoud dient te worden vervolledigd door de hiernavolgende verklaring:

"Moreover, regarding Article 8 of the Additional Protocol, the Federal Republic of Germany proceeds on the understanding that even under the scope of application of the Convention, as extended by the Additional Protocol, there is no obligation to render assistance in the event that the effort and expenses to be expected in executing the letters rogatory are disproportionate to the subject-matter and execution could thus prejudice essential German interests."

Het betreft hier de formulering van het proportionaliteitsbeginsel.

– Ierland:

“In accordance with Article 8, paragraph 2, the Government of Ireland reserves the right not to accept Chapters II and III.”

– Luxemburg:

“1. En ce qui concerne l'article 8, le Grand-Duché de Luxembourg considère que la Convention telle qu'étendue par le présent Protocole n'implique pas l'obligation d'accorder l'entraide judiciaire s'il est prévisible que les moyens de mettre en œuvre ne sont pas aptes à réaliser l'objectif visé à la demande d'entraide ou s'ils vont au-delà de ce qui est nécessaire pour l'atteindre ou si l'exécution est susceptible de porter atteinte à des intérêts luxembourgeois essentiels.

2. Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg déclare que les commissions rogatoires aux fins de perquisition ou de saisie reçues en application du présent Protocole et conformes à la réserve 1 ci-avant, ne sont pas soumises à la condition contenue à l'article 5 de la Convention européenne d'Extradition du 13 décembre 1957 [Niet-uitlevering wegens fiscale delicten tenzij andersluidend bi- of multilateraal akkoord tussen partijen t.a.v. elk delict of elke groep van delicten].”

– Spanje (Or. Sp.):

“The Spanish Government declares in accordance with Article 8, paragraph 2 that it reserves the right not to comply with letters rogatory for search or seizure of property in respect of fiscal offences.”

– het Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 8, paragraph 2, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland reserves the right not to accept Chapters II and III.”

B. PRIMAIRE RECHTSHULP

207 Het Europees Toezichtsverdrag laat geen onbeperkte mogelijkheid reserves te formuleren: de verdragsluitende staten kunnen bij uitsluiting gebruik maken van een of meer van de in bijlage bij het verdrag genoemde voorbehouden (art. 38, eerste lid). Deze laatste zijn evenwel vreemd aan de verplichting tot rechtshulp zelf.

Het Overbrengingsverdrag duldt vanwege de partijen alleen punctuele verklaringen waarvan het zelf de draagwijdte bepaalt: ook hier zijn algemene reserves uitgesloten. Hetzelfde geldt voor de Witwasovereenkomst: inzake primaire rechtshulp is alleen art. 14, derde lid vatbaar voor een reserve. België is niet voornemens een dergelijk voorbehoud te formuleren (*Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 406/1, 13).

§ 2. Uit de verdrageconomie

208 De vooroorlogse bilaterale uitleveringsverdragen leggen geen algemene verplichting tot kleine rechtshulp op. Zij laten alleen ruimte voor limitatief omschreven vormen van samenwerking, zoals rogatoire commissies, waarvan zij dan nog de uitvoering impliciet beperken door hun structuur en woordkeuze.

Sommige van deze traditionele beperkingen belemmeren nog steeds het kleine rechtshulpverkeer hetzij onder de vorm van facultatieve weigeringsgronden – o.m. inherent aan de politieke of fiscale aard van het misdrijf –, hetzij onder de vorm van eenzijdige reserves, zoals die m.b.t. de dubbele incriminatie en de verjaring. Andere zijn uit de huidige multilaterale praktijk verdwenen (in detail: P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 172-175).

Het betreft hoofdzakelijk:

– het voorhanden zijn van een uitleveringsdelict. De oudere bilaterale verdragen maken uitlevering alleen mogelijk wegens de misdaden en wanbedrijven die zij opsommen (zgn. enumeratiemethode). De verdragsstructuur heeft tot gevolg dat de kleine rechtshulp, behandeld in de slotbepalingen,

eveneens tot die misdrijven beperkt blijft. In de multilaterale rechtshulpverdragen is aan de verplichte band met een uitleveringsdelict doorgaans verzaakt, behalve wanneer, in het raam van een rogatoire commissie, om huiszoeking en inbeslagneming wordt verzocht;

– de nationaliteit van de bij de kleine rechtshulp betrokken persoon. Traditioneel werd alleen de uitlevering van “vreemdelingen” geduld, een beperking die ook de kleine rechtshulp beïnvloedde en trouwens nog in overweging genomen werd tijdens de redactie van het ERV (*Explanatory Report I, 7*).

AFDELING I

OMVANG VAN DE RECHTSHULPVERPLICHTING

209 In tegenstelling tot de vooroorlogse bilaterale uitleveringsverdragen en tot de vroegere multilaterale conventies ter beteugeling van internationale delicten die bij uitsluiting aanzetten tot een beperkt omschreven coöperatie, formuleren de meer recente instrumenten de rechtshulpverplichting op een vrij extensieve wijze: de finaliteit van de kleine rechtshulp, die begrijpelijkerwijze moet evolueren in functie van nieuwe onderzoeksmethodes en specifieke strafprocedures, zoals die strekkende tot de identificatie en de opsporing van hulpmiddelen, opbrengsten en andere voorwerpen vatbaar voor verbeurdverklaring, verklaart waarom zij zo weinig beperkingen opleggen.

§ 1. Beginsel: rechtshulp “in zo ruim mogelijke mate”

210 Krachtens art. 1 ERV en 22 BUV verbinden de partijen zich ertoe elkaar kleine rechtshulp te verlenen in een pluraliteit van vormen en onder minimale voorwaarden. Hun samenwerking moet m.a.w. niet beperkt blijven tot de verrichtingen die voormelde verdragen zelf organiseren (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 290-294). Hetzelfde geldt krachtens het Sluikhandelverdrag (art. 7, eerste lid) en de Witwasovereenkomst (art. 8). De kleine rechtshulpverlening is bovendien ontvoegd uit de strenge voorwaarden van de uitlevering, hetgeen inzonderheid door de toelichting bij art. 22 BUV wordt gepreciseerd: “De rechtshulp zal ook worden verleend, indien het betreft strafzaken tegen eigen onderdanen en strafzaken, die betrekking hebben op feiten welke in het aangezochte land niet strafbaar zijn gesteld” (*Parl. St. Kamer 1962-63, nr. 478/1, 7*). Volgens de toelichting bij het ERV, is rechtshulp zelfs mogelijk wanneer het strafbaar feit eveneens valt onder de bevoegdheid van de aangezochte staat (*Explanatory Report I, 11*).

De uitdrukking “in zo ruim mogelijke mate” zou de toevoeging tot het strafrechtsdossier van stukken die via een rechtshulpverzoek geleverd zijn rechtvaardigen, zelfs indien zij betrekking hebben op strafbare feiten in het algemeen en niet bij uitsluiting op het tenlastegelegde (Arr. Rechtbank Roermond 2 april 1991, *NJ* 1991, nr. 410).

Dezelfde extensieve benadering van de kleine rechtshulp is terug te vinden in de naoorlogse uitleveringsverdragen tussen België en Algerije (art. 18), Roemenië (art. 23) en Tunesië (art. 20).

211 De gebruikte formule maakt het mogelijk tal van verzoeken om bijzondere verrichtingen te beantwoorden en omvat o.m.:

– het opsporen van de verblijfplaats en het identificeren van personen en voorwerpen;

De Sluikhandel- en Witwasovereenkomsten preciseren deze verrichting in functie van hun specifiek doel. Eerstgenoemd verdrag heeft het over: “Het identificeren of opsporen van opbrengsten, eigendommen, hulpmiddelen of andere zaken voor het leveren van bewijs” (art. 7, tweede lid, *sub g*). Laatstgenoemd instrument vermeldt: “...elke maatregel betreffende het verschaffen en veilig stellen van bewijs met betrekking tot het bestaan, de vindplaats of verplaatsing, de aard, de juridische status of de waarde van bovengenoemde voorwerpen.” (art. 8). De toelichting bij voormeld art. 8 adviseert als volgt: “Dans la mesure où le champ d’application de la présente Convention et celui de la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale convergent, les Parties devraient, en l’absence de motifs s’y opposant, s’efforcer d’appliquer cette dernière convention” (*Rapport explicatif* 3, 23).

– het meedelen van kopieën uit een strafdossier of nog van vingerafdrukken (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 291);

– het verrichten van schietproeven met een, in de aangezochte staat, in beslag genomen wapen ter identificatie in de verzoekende staat;

– het terugbezorgen, door de verzoekende staat, van gestolen voorwerpen en wederrechtelijk verkregen winsten aan de slachtoffers in de aangezochte staat (zie inzonderheid art. 1 tweede lid, *sub h* en art. 12 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten);

– het meedelen van afschriften van veroordelingen, gevallen in de aangezochte staat, t.o.v. onderdanen van de verzoekende staat (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 290-295);

– de preventieve bescherming van de fysieke integriteit van uit het buitenland opgeroepen getuigen (S.R. LÜDER, ‘Rechtsfragen im Zusammenhang mit dem Schutz von Zeugen in Verfahren des Internationalen Strafgerichtshofes für das ehemalige Jugoslawien’, *Humanitäres Völkerrecht*, 1996, 135).

In de meeste gevallen doet de inwilliging van dat soort verzoeken, meestal op grond van art. 1 ERV *c.q.* 22 BUV, geen bijzondere problemen rijzen. Vragen naar andere, evenmin genoemde operaties zijn meer controversieel. Het betreft o.m.:

– het af luisteren van telefoongesprekken: het verzoek daartoe zou door sommige (schaarse) staten uitgevoerd worden in het raam van de algemene rechtshulpverplichting (*Commissions rogatoires pour la surveillance des télécommunications*, Straatsburg, Raad van Europa, 1986, 10). De meeste staten passen evenwel de techniek toe van de rogatoire commissie, terwijl sommige zelfs de bijkomende voorwaarden opleggen die vereist worden voor huiszoeking en inbeslagneming;

– het verstrekken van inlichtingen: er is alleen sprake van kleine rechtshulp – en dus niet van louter politieke samenwerking – wanneer het informeren niet spontaan noch automatisch plaatsvindt, maar, integendeel, volgt op een verzoek daartoe waaraan krachtens een verdrag en binnen de doelstellingen ervan moet worden voldaan (zie Sluikhandelverdrag, art.7, tweede lid, *sub e*). Dit is althans het traditionele standpunt terzake. Een grond voor deze vorm van samenwerking biedt art. 5 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten dat overigens een onderscheid

maakt tussen openbare inlichtingen en voorwerpen ter beschikking van het publiek (*sub a*) en niet-openbare inlichtingen en voorwerpen – waaronder fiscale gegevens t.b.v. justitiële overheden –, alleen toegankelijk voor de overheidsdiensten (*sub b*). In dit laatste geval wordt de verplichting tot rechtshulp herleid tot een “discretionaire bevoegdheid tot rechtshulpverlening” (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 4-5).

Van haar kant stelt de Witwasovereenkomst in art. 10 “Uit eigen beweging verstrekte informatie”: “Zonder afbreuk te doen aan haar eigen onderzoeken of procedures, kan een partij zonder voorafgaand verzoek aan een andere partij informatie verstrekken omtrent hulpmiddelen en opbrengsten, wanneer zij van oordeel is dat het verstrekken van die informatie de ontvangende partij van nut kan zijn voor het instellen of afronden van onderzoeken of procedures, of zou kunnen leiden tot een verzoek van die partij krachtens dit hoofdstuk”. Opmerkelijk – en verwarrend ! – is dat de toelichting het hierbij niettemin heeft over “...une nouveauté dans le domaine de l'en t r a i d e judiciaire en matière pénale...” (*Rapport explicatif 3*, 25). Terloops zij verwezen naar art. 67 a (nieuw) IRSG, dat de Zwitserse rechter in de mogelijkheid stelt, op grond van een verdrag, bewijselementen mee te delen aan een buitenlandse vervolgende overheid indien hij meent hierdoor o.m. het instellen van strafvervolgingen te bevorderen. Evenwel komen niet alle gegevens in aanmerking: “Des moyens de preuves (*sic*) touchant au domaine secret ne peut (*resic*) être transmis, en revanche des informations touchant au même domaine peuvent l'être, si elles sont de nature à permettre à l'autorité étrangère informée de présenter une demande d'entraide à la Suisse. (...) C'est probablement aussi celle (modification) qui peut sembler atteindre le plus le droit au domaine secret et, partant, au secret bancaire” (V. JEANNERET, ‘La nouvelle loi suisse sur l'entraide internationale en matière pénale’, *AGON 1997*, nr. 3, 14; meer ontluisterend: B. BERTOSSA, ‘Corruption et entraide internationale: rôle de la Suisse’, *Déviante et Société 1996*, 294).

Bovendien moet het verzoek een (actuele) strafzaak tot onderwerp hebben en ertoe strekken de opsporing *c.q.* het onderzoek daarin te bevorderen. Ten slotte moeten de met elkaar in contact staande overheden “rechterlijke autoriteiten” zijn in de betekenis die de partijen bij het toepasselijke verdrag aan deze uitdrukking toeschrijven. De informatie kan mondeling of schriftelijk worden meegedeeld (GRÜTZNER, 215; VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 17; D. HEIMANS, ‘Internationale uitwisseling van politie-informatie: over het grensvlak tussen rechtshulp en privacybescherming’, *DD 1994*, 133-135).

§ 2. Minimumvoorwaarden

212 Zelfs in ERV, BUV en in de daarop geïnspireerde verdragen is de verplichting tot rechtshulp niet onbepert: zij geldt bij uitsluiting naar aanleiding van procedures m.b.t. strafbare feiten (A). ERV en BUV leggen een tweede voorwaarde op: de bestraffing van voormelde strafbare feiten moet op het tijdstip van het rechtshulpverzoek tot de bevoegdheid behoren van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende staat (B).

De Witwasovereenkomst zou van deze tweede vereiste afstand doen. Volgens de toelichting bij art. 8 geschiedt de daarin georganiseerde samenwerking mogelijk ook t.b.v. de politiediensten en zelfs van de douane, op voorwaarde dat geen dwangmiddelen toegepast worden (*Rapport explicatif 3*, 24). De Overeenkomst met de Verenigde Staten, van haar kant, houdt rekening met de interne verschillen qua bevoegdheidsverdeling, in het vooronderzoek, tussen politiediensten en rechterlijke autoriteiten. Zij heeft het derhalve over “...rechtshulp bij alles wat betrekking heeft op de opsporing, de vervolging en de bestraffing van misdrijven”, zinsnede die wordt toegelicht als volgt: “De termen

‘opsporing’ en ‘vervolgning’ verwijzen naar het strafrechtelijk onderzoek (in ruime zin). Van vervolging is sprake zodra de rechterlijke macht (onderzoeksrechter, onderzoeksgerecht of vonnisgerecht) bij een strafzaak betrokken wordt. Met de term ‘bestrafing’ doelt men op het opleggen van straffen en maatregelen door de rechterlijke macht” (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 3).

A. STRAFBARE FEITEN

1. *Strafniveau*

213 Uit de wijze waarop de algemene rechtshulpverplichting omschreven wordt valt in de eerste plaats af te leiden dat de feiten, die een rechtshulpverzoek motiveren, naar het recht van de verzoekende staat strafbaar moeten zijn, hetgeen o.m. tuchtvergrijpen uitsluit. Voor het overige is de zwaarwichtigheid ervan – misdaad, wanbedrijf of overtreding – van geen belang, evenmin als de aard van de strafbedreiging (KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 270). Zelfs zeer onbeduidende overtredingen kunnen derhalve theoretisch aanleiding geven tot een rechtshulpverzoek dat in principe moet worden ingewilligd.

Zo is de Overeenkomst met de VS toepasselijk op “elk misdrijf”, inclusief overtredingen (art. 1, derde lid; *Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 3).

In de praktijk zijn verzoeken wegens bagatel delicten – men denke hoofdzakelijk aan eenvoudige verkeersovertredingen – zo talrijk geworden dat bepaalde staten de uitvoering ervan weigeren door een beroep op een aspect van de “ordre public”-clausule, m.n. de proportionaliteit: zij wegens het belang van de aangezochte staat bij de gevraagde interventie (inclusief de kosten ervan) af en de schending van de persoonlijke vrijheid van de betrokkene (wat de Duitse Bondsrepubliek betreft: VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 73, nr. 22; OLG Zweibrücken 3 april 1980, *NJW* 1981, 534-535; zie ook art. 4 van de Rechtshulpwet 11 november 1992 van Liechtenstein).

In Beneluxverband werd inmiddels een oplossing gevonden voor de afhandeling van rechtshulpverzoeken m.b.t. verkeersovertredingen. Tussen België en Luxemburg, enerzijds, en België en Nederland, anderzijds, zijn tussen 10 september 1981 en 10 december 1981 twee akkoorden tot standgekomen over de toepassing van art. 22 BUV op verkeersovertredingen. Zij formuleren regels m.b.t. de verzoeken om identificatie van de houder van het kentekenbewijs en tot verhoor van de overtreder, het voorstellen van een transactie en het gebruik van het inlichtingenbulletin (in detail: R.C.P. HAENTJENS, *Nederlandse instrumenten van internationale rechtshulp in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1987, 140-142; zie ook: *Algemeen Politieblad* 1981, 22).

2. *Aard van het delict*

214 Kleine rechtshulp wordt recent op grond van de Sluikhandel- en Witwasovereenkomsten bij uitsluiting verleend n.a.v. (uiteenlopende) strafprocedures wegens:

– **d r u g s d e l i c t e n**, die de partijen desgevallend voorafgaand moeten strafbaar stellen in hun interne wetgeving.

Het betreft:

“a) (i) Productie, vervaardiging, extractie, bereiding, aanbod, aanbod ten verkoop, distributie, verkoop, levering op welke voorwaarde ook, makelaardij, verzending, verzending in doorvoer, vervoer of in-

of uitvoer van verdovende middelen of psychotrope stoffen in strijd met de bepalingen van het Verdrag van 1961, het Verdrag van 1961 zoals gewijzigd of het Verdrag van 1971;

(ii) De teelt van papavers, cocaplanten of cannabisplanten voor de productie van verdovende middelen in strijd met de bepalingen van het Verdrag van 1961 en het Verdrag van 1961 zoals gewijzigd;

(iii) Het bezit of de aankoop van verdovende middelen of psychotrope stoffen met als doel één of meer van de in letter (i) hierboven opgesomde activiteiten;

(iv) De vervaardiging, het vervoer of de distributie van benodigdheden, materialen of van in Tabel I en Tabel II genoemde stoffen, wetende dat zij zijn bestemd om te worden gebruikt bij of voor de clandestiene teelt, productie of vervaardiging van verdovende middelen of psychotrope stoffen;

(v) De organisatie, het beheer of de financiering van één of meer van de in letters (i), (ii), (iii) en (iv) hierboven opgesomde strafbare feiten;

b) (i) De omzetting of overdracht van eigendommen, wetende dat deze eigendommen zijn verworven uit één of meer van de in overeenstemming met letter (a) van dit lid strafbaar gestelde feiten, of uit deelneming aan één of meer van deze strafbare feiten met het doel de clandestiene herkomst van de eigendommen te verhelen of te verhullen of een persoon die bij het plegen van één of meer van deze strafbare feiten is betrokken, te helpen de wettelijke gevolgen van zijn daden te ontwijken;

(ii) Het verhelen of verhullen van de werkelijke aard van eigendommen, hun oorsprong, de plaats waar zij zich bevinden, vervreemding ervan, verplaatsing ervan, rechten met betrekking tot de eigendommen, of het bezit ervan, wetende dat deze eigendommen zijn verworven uit één of meer van de in overeenstemming met letter (a) van dit lid strafbaar gestelde feiten;

c) Met inachtneming van de grondbeginselen van haar grondwet en haar rechtsstelsel:

(i) De verwerving, het bezit of het gebruik van eigendommen, wetende, op het tijdstip van ontvangst, dat deze eigendommen zijn verworven uit één of meer van de in overeenstemming met letter (a) van dit lid strafbaar gestelde feiten of uit deelneming aan één of meer van deze strafbare feiten;

(ii) Het bezit van benodigdheden of materialen of van in Tabel I en Tabel II genoemde stoffen, wetende dat zij zijn bestemd om te worden gebruikt bij of voor de clandestiene teelt, productie of vervaardiging van verdovende middelen of psychotrope stoffen;

(iii) Openbare aanzetting of uitlokking van anderen, op welke wijze ook, tot het plegen van één of meer van de in overeenstemming met dit artikel strafbaar gestelde feiten of tot het clandestiene gebruik van verdovende middelen of psychotrope stoffen;

(iv) Deelneming aan, vereniging of samenspanning tot, pogingen tot, en het bevorderen van, het meehelpen aan, het vergemakkelijken van en het aanraden van pleging van één of meer van de in overeenstemming met dit artikel strafbaar gestelde feiten." (Sluikhandelverdrag, art. 7, eerste lid *juncto* art. 3, eerste lid).

– **w i t w a s d e l i c t e n**, die de partijen desgevallend voorafgaand strafbaar moeten stellen in hun interne wetgeving en waarvan de opbrengsten door de verdragsrechtelijke samenwerking getroffen worden.

Het betreft:

“a. de omzetting of overdracht van voorwerpen, wetende dat deze voorwerpen opbrengsten zijn, met het oogmerk de illegale herkomst van de voorwerpen te verhelen of te verhullen of een persoon die bij het begaan van het basisdelict is betrokken, te helpen ontkomen aan de wettelijke gevolgen van zijn daden;

b. het verhelen of verhullen van de werkelijke aard, oorsprong, vindplaats, vervreemding, verplaatsing, rechten op of eigendom van voorwerpen, wetende dat deze voorwerpen opbrengsten zijn;

en, met inachtneming van haar grondwettelijke beginselen en de grondbeginselen van haar rechtsstelsel;

c. de verwerving, het bezit of het gebruik van voorwerpen, wetende, op het tijdstip van verkrijging, dat deze voorwerpen opbrengsten zijn;

d. deelneming aan, medeplichtigheid tot, samenspanning tot, poging tot, hulp aan, aanzetten tot, vergemakkelijken van, of het geven van raad met het oog op het begaan van één of meer van de in

overeenstemming met dit artikel strafbaar gestelde feiten.” (Witwasovereenkomst, art. 8 *juncto* art. 6, eerste lid).

Op grond van art. 6, vierde lid kan elke partij op het tijdstip van ondertekening of bij de neerlegging van haar akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding, door middel van een verklaring gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, verklaren dat het eerste lid van dit artikel slechts van toepassing is op in die verklaring genoemde basisdelicten of categorieën basisdelicten. Aansluitend bij deze bepaling zijn verklaringen afgelegd door:

– Cyprus:

“In accordance with paragraph 4 of Article 6, paragraph 1 of this Article shall apply only to the predicate offences specified in its relevant domestic legislation.”

– Denemarken:

“L'article 6, paragraphe 1, est applicable uniquement aux crimes qualifiés pouvant en tout temps, aux termes du droit danois, donner lieu au recel de stupéfiants aux termes de l'article 191 A de la loi pénale, et le recel en relation avec le vol, la possession illégale d'objets trouvés, le détournement de fonds, l'escroquerie, la fraude informatique, l'abus de confiance, le chantage, le détournement d'actif, le vol qualifié et l'importation frauduleuse qualifiée aux termes de l'article 284 de la loi pénale.”

– Italië:

“Au sens du paragraphe 4 de l'article 6 de la Convention, la République italienne déclare que le paragraphe 1 de cet article s'applique seulement aux infractions principales (“predicate offences”) qui constituent, au sens de la loi italienne, des ‘delitti’ à l'exclusion des ‘delitti’ non intentionnels.”

– Nederland:

“In accordance with Article 6, paragraph 4, of the Convention, the Kingdom of the Netherlands declares that Article 6, paragraph 1, of the Convention will only be applied to predicate offences that qualify as “misdriven” (crimes under the domestic law of the Netherlands (the Kingdom in Europe).” (nader: D.R. DOORENBOS, *Over witwassen en voordeelsontneming*, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, 1996, 2-27).

– Noorwegen:

“La Norvège déclare que l'article 6, paragraphe 1, ne s'applique qu'aux infractions qui seraient punissables si elles étaient commises dans le cadre de la compétence pénale norvégienne.”

– Zweden:

“In accordance with Article 6, paragraph 4, Sweden declares that, for Sweden's part, the provision in Article 6, paragraph 1, shall apply only where the property in question derives from a criminal acquisition.”

– Zwitserland:

“L'article 6, paragraphe 1, de la Convention ne s'applique que lorsque l'infraction principale est qualifiée de crime selon le droit suisse (article 9, 1er alinéa, du Code pénal suisse et les infractions prévues par le Code pénal suisse et le droit pénal accessoire).” (nader: F. TAISCH, ‘Swiss Statutes Concerning Money Laundering’, *The International Lawyer* 1992, 695-714).

Naar Belgisch recht zijn voormelde handelingen geïncrimineerd door de Drugwet van 24 februari 1921 m.i.v. de uitvoeringsbesluiten, aan de ene kant, en door de Wet van 17 juli 1990 tot wijziging van de artikelen 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43*bis* in hetzelfde wetboek, aan de andere kant (over deze laatste: L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, ‘Mag er nog wit worden gewassen’, *T.B.H.* 1992, 176-221; J. PARDON, ‘Le blanchiment de l'argent et la lutte contre la criminalité axée sur le profit’, *Rev. dr. pén.* 1992, 746-749; F. DERUYCK, *Over witwassen en voordeelsontneming*, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, 1996, 3-30). Naar verluidt hoeft België bij voormelde verdragsbepaling dus geen verklaring af te leggen (*Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 1-406/1, 13).

B. BEVOEGDHEID *RATIONE TEMPORIS* VAN DE “RECHTERLIJKE AUTORITEITEN”

215 De algemene rechtshulpverplichting gaat in ERV en BUV gepaard met het vereiste dat de “bestrafning” (*sic*; juister ware wellicht: vervolging) van voormelde strafbare feiten op het ogenblik van het verzoek behoort tot de bevoegdheid van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende staat (art. 1 *juncto* 24 ERV; art. 22 BUV).

De BASS, daarentegen, heeft het alleen over “autoriteiten” en “ambtenaren”, door de bevoegde Benelux-ministers aan te wijzen om de samenwerking conform de Overeenkomst te realiseren (nader: P. DE HERT, ‘Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring voor en na Schengen’, in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 99-100).

In tegenstelling tot het BUV, dat het begrip “rechterlijke autoriteiten” niet nader verduidelijkt, verleent art. 24 ERV aan de partijen de mogelijkheid de autoriteiten die zij als “rechterlijk” beschouwen zelf op beperkende wijze op te geven. Volgende staten hebben hiervan gebruik gemaakt:

– België:

“Le Gouvernement du Royaume de Belgique déclare qu’en ce qui concerne la Belgique, il faut entendre par autorités judiciaires au sens de la Convention, les membres du pouvoir judiciaire chargés de dire le droit, les juges d’instruction et les membres du Ministère public.”

– Bulgarije:

“La république de Bulgarie déclare considérer comme des autorités judiciaires aux fins de la Convention les tribunaux, le Parquet et le Ministère de la Justice.”

– Denemarken:

“Le terme ‘autorités judiciaires’ désigne au Danemark les tribunaux et le Ministère public, qui, d’après le Code d’organisation judiciaire et de procédure, comprend le Ministère de la Justice, le Procureur Général, les Procureurs, le Préfet de la Police à Copenhague et les Commissaires de Police.”

– Duitse Bondsrepubliek:

“Judicial authorities for the purposes of this Convention are:

– der Bundesminister der Justiz, Bonn-Bad-Godeberg (the Federal Minister of Justice);

– der Bundesgerichtshof, Karlsruhe (the Federal Court of Justice);

– der Generalbundesanwalt bei dem Bundesgerichtshof, Karlsruhe (the Federal Prosecutor-General at the Federal Court of Justice);

– das Justizministerium Baden-Württemberg, Stuttgart (the Ministry of Justice of Baden-Württemberg);

– das Bayerische Staatsministerium der Justiz, München (the Bavarian State Ministry of Justice);

– der Senator für Justiz, Berlin (the Senator of Justice);

– der Senator für Rechtspflege und Strafvollzug, Bremen (the Senator for Judicial and Penal Affairs);

– die Justizbehörde der Freien und Hansestadt Hamburg, Hamburg (the Judicial Authority of the Free and Hanseatic City of Hamburg);

– der Hessische Minister der Justiz, Wiesbaden (the Hessian Minister of Justice);

– der Niedersächsische Minister der Justiz, Hannover (the Minister of Justice of Lower Saxony);

– der Justizminister des Landes Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf (the Minister of Justice of Land Northrhine-Westphalia);

– das Ministerium der Justiz des Landes Rheinland-Pfalz, Mainz (the Minister of Justice of Land Rhineland-Palatinate);

– der Minister für Rechtspflege des Saarlandes, Saarbrücken (the Minister for Judicial Affairs of the Saarland);

- der Justizminister des Landes Schleswig-Holstein, Kiel (the Minister of Justice of Land Schleswig-Holstein);
- das Bayerische Oberste Landesgericht, München (the Bavarian Supreme Court);
- die Oberlandesgerichte (the Regional Courts);
- die Amtsgerichte (the Local Courts);
- die Staatsanwaltschaft bei dem Bayerischen Obersten Landesgericht, München (the Directorate of Prosecutions at the Bavarian Supreme Court);
- die Staatsanwaltschaften bei den Oberlandesgerichten (the Directorates of Prosecutions at the Regional Courts);
- die Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen, Ludwigsburg (Central Office of the Land Judicial Administrations for the Investigation of National Socialist Crimes).”

Deze verklaring d.d. 2 oktober 1976 werd op 3 december 1993 als volgt aangevuld:

- “– das Ministerium der Justiz des Landes Brandenburg, Potsdam (the Ministry of Justice of Land Brandenburg);
- der Minister für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten des Landes Mecklenburg-Vorpommern, Schwerin (the Minister for Justice, Federal and European Affairs of Land Mecklenburg-Western Pomerania);
- das Sächsische Staatsministerium der Justiz, Dresden (the Saxon State Ministry of Justice);
- das Ministerium der Justiz des Landes Sachsen-Anhalt, Magdeburg (the Ministry of Justice of Land Saxony-Anhalt);
- das Thüringer Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten, Erfurt (the Thuringian Ministry of Justice, Federal and European Affairs).”

- Finland :

“Finland declares that for the purposes of the Convention the following are deemed to be judicial authorities in Finland:

- the Ministry of Justice;
- the Courts of First Instance (käräjäoikeus/tingsrätt), the Courts of Appeal (hovioikeus/hovrätt) and the Supreme Court (korkein oikeus/högsta domstolen);
- the public prosecutors;
- the police authorities, the customs authorities as well as the frontier guard officers in their capacity of preliminary criminal investigations authorities in criminal proceedings under the Preliminary Criminal Investigations Act of 30 April 1987 (449/87).”

- Frankrijk :

“Le Gouvernement français déclare que, doivent être considérées comme autorités judiciaires françaises aux fins de la présente Convention, les autorités suivantes:

- les Premiers Présidents, Présidents, Conseillers et Juges des juridictions répressives;
- les Juges d’instruction desdites juridictions;
- les membres du Ministère Public près lesdites juridictions, à savoir:
  - * les Procureurs Généraux;
  - * les Avocats Généraux;
  - * les Substituts des Procureurs Généraux;
  - * les Procureurs de la République et leurs Substituts;
  - * les Représentants du Ministère public auprès des tribunaux de police;
  - * les Commissaires du Gouvernement près les tribunaux des forces armées.”

- Hongarije :

“For the purposes of the Convention the following shall be deemed judicial authorities in Hungary: courts, public prosecutor’s offices, the Ministry of Justice and the Chief Public Prosecutor’s Office.”

- Ierland :

“In accordance with Article 24, for the purposes of the Convention, the Government of Ireland deems the following to be judicial authorities:

- the District Court;
- the Circuit Court;
- the High Court;
- a special Criminal Court;

- the Court of criminal Appeal;
- the Supreme Court;
- the Attorney General of Ireland;
- the Director of public Prosecutions;
- the Chief State Solicitor.”

– **I s r a e l :**

“For the purposes of the Convention, any competent court or tribunal, and the Attorney-General of the State of Israel, shall be considered a judicial authority.”

– **I t a l i ë :**

“Conformément à l’article 24 et aux fins de la Convention, sont à considérer comme autorités judiciaires italiennes, les autorités suivantes:

- les procureurs-généraux de la République;
- les procureurs de la République;
- les cours et les tribunaux ordinaires;
- les tribunaux militaires;
- les bureaux des Ministères publics auprès des tribunaux militaires;
- les juges d’instruction;
- les conseillers d’instruction;
- les prêteurs.

Deze verklaring d.d. 23 augustus 1961 werd op 25 augustus 1977 als volgt aangevuld:

“Le Gouvernement italien, faisant suite à la déclaration effectuée le 23 août 1961 à l’occasion du dépôt de l’instrument de ratification de la Convention européenne d’entraide judiciaire en matière pénale, ouverte à la signature des Etats membres du Conseil de l’Europe le 20 avril 1959, et se référant à l’article 24 de la Convention, tout en confirmant entièrement la précédente déclaration, déclare que doivent être considérées en tant que ‘autorités judiciaires italiennes’, en complément de celles déjà indiquées par la déclaration précédente, les autorités suivantes:

- la Cour Constitutionnelle;
- la Commission Parlementaire d’enquête.

Le Gouvernement italien précise, à ce jour, que les deux instances susindiquées ont acquis leurs entières compétences judiciaires à une date postérieure à celle du dépôt, de la part de l’Italie, de l’instrument de ratification de la Convention.

La Cour Constitutionnelle a en effet les normes complémentaires pour l’exercice de sa compétence en la matière des jugements d’accusation, conformément à l’art. 134 de la Constitution, par règlement du 27.11.1962, publié dans la “Gazetta Ufficiale” (Journal Officiel de la République italienne) N° 320 du 15 décembre 1962.

A son tour, la compétence juridictionnelle de la Commission Parlementaire d’enquête a été définie par la loi N° 20 du 25 janvier 1962 portant sur les ‘normes des procès et des jugements d’accusation’.”

– **I J s l a n d :**

“For the purposes of the Convention, the term ‘judicial authorities’ in Iceland means the Ministry of Justice, the Courts, the State Prosecutor and Chiefs of Police.”

– **L e t l a n d :**

“Conformément à l’article 24 de la Convention, la République de Lituanie déclare que les autorités suivantes sont considérées comme autorités judiciaires aux fins de la Convention: le Ministère de la Justice de la République de Lituanie, le Bureau du Procureur Général de la République de Lituanie, les Cours de Lituanie à l’exception de la Cour Constitutionnelle.”

– **L u x e m b u r g :**

“Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg déclare qu’en ce qui concerne le Grand-Duché de Luxembourg, il faut entendre par autorités judiciaires au sens de la Convention les membres du pouvoir judiciaire chargés de dire le droit, les juges d’instruction et les membres du Ministère public.”

– **M a l t a :**

“In accordance with Article 24 for the purposes of the Convention, the Government of Malta deems the following to be ‘judicial authorities’:

- Magistrates Courts, the Juvenile Court, the Criminal Court and the Court of Criminal Appeal;
- the Attorney General, Deputy Attorney General, Assistant to the Attorney General and Senior

Counsel for the Republic;

– Magistrates.

– Nederland:

“Le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas déclare qu’en ce qui concerne les Pays-Bas, il faut entendre par autorités judiciaires au sens de la Convention, les membres du pouvoir judiciaire chargés de dire le droit, les juges d’instruction et les membres du Ministère public.”

– Noorwegen:

“For the purposes of this Convention, the term ‘judicial authorities’ applies in Norway to the courts and the office of the Public Prosecutor, including Chiefs of Police.”

– Oostenrijk:

“For the purposes of the Convention, Austria will regard as judicial authorities the Criminal Courts, the Department of Public Prosecution and the Federal Ministry of Justice.”

– Portugal:

“Aux termes de l’article 24, le Portugal déclare que, aux fins de la présente Convention, le Ministère Public doit être considéré comme autorité judiciaire.”

– Slovakije:

“The judicial authorities in charge of the implementation of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters shall be the General Prosecution of the Czech and Slovak Federal Republic, the Ministry of Justice of the Czech Republic and the Ministry of Justice of the Slovak Republic.”

– Spanje:

“L’Espagne déclare qu’aux fins de la présente Convention, doivent être considérées comme autorités judiciaires:

a. les juges et tribunaux de droit commun;

b. les membres du Ministère Public;

c. les autorités judiciaires militaires.”

– Tsjechische Republiek mondelinge nota d.d. 15 maart 1994):

“The judicial authorities in charge of the implementation of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters shall be the General Attorney Office of the Czech Republic and the Ministry of Justice of the Czech Republic.”

– Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 24 for the purposes of the Convention, the Government of the United Kingdom deems the following to be judicial authorities:

– Magistrates’ courts, the Crown Court and the High Court;

– the Attorney General for England and Wales;

– the Director of Public Prosecutions and any Crown Prosecutor;

– the Director and any designated member of the Serious Fraud Office;

– the Secretary of State for Trade and Industry in respect of his function of investigating and prosecuting offences;

– any Assistant Secretary (Legal) in charge of Prosecution Division of HM Customs and Excise;

– District Courts and Sheriff Courts and the High Court of Judiciary;

– the Lord Advocate;

– any Procurator Fiscal;

– the Attorney General for Northern Ireland;

– the Director of Public Prosecutions in Northern Ireland.”

– Zweden:

“Comme autorité judiciaire sont considérés, en ce qui concerne l’application des articles 3, 4 et 6, les tribunaux et les juges d’instruction et, dans les autres cas, les tribunaux, les juges d’instruction et les agents du Ministère public près les tribunaux.”

– Zwitserland: bij art. 1 (*sic*):

“Le Conseil fédéral suisse déclare que les autorités suivantes doivent être considérées comme autorités judiciaires suisses aux fins de la Convention:

– les tribunaux, leurs cours, chambres ou sections;

- le Ministère public de la Confédération;
- l' Office fédéral de la police;
- les autorités habilitées par le droit cantonal ou fédéral à instruire des affaires pénales, à décerner des mandats de répression et à prendre des décisions dans une procédure liée à une cause pénale. En raison des différences qui existent quant aux dénominations de fonction de ces autorités, l'autorité compétente confirmera expressément chaque fois qu'il faudra, au moment de transmettre une demande d'entraide judiciaire, qu'elle est une autorité judiciaire au sens de la Convention."

Onderhavige tekst d.d. 11 december 1985 wijzigt de oorspronkelijke Verklaring van 20 december 1966.

216 De omslachtige zinsnede "op het tijdstip waarop de rechtshulp wordt gevraagd" is in het ERV om volgende reden opgenomen: "Diese Regelung zielt in erster Linie auf die *Ordnungswidrigkeiten nach deutschem Recht* [vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde]. Sie werden den strafbaren Handlungen i.S. des Übereinkommens gleichgestellt, wenn und soweit sie im Zeitpunkt des Rechtshilfeersuchens nicht mehr bei einer Verwaltungsbehörde, sondern nach Einspruch des Betroffenen bei Gericht anhängig sind" (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 23, vn. 4). Het betreft m.a.w. een formule om de zgn. "Ordnungswidrigkeiten" binnen het toepassingsgebied van het ERV te brengen in de strafrechtelijke fase van het "Ordnungswidrigkeitenverfahren", die een aanvang neemt nadat de administratiefrechtelijk veroordeelde beroep heeft aangetekend en hierdoor de zaak voor de strafrechter heeft gebracht (over redactie – en andere perikelen van de bepaling: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 276-282).

Als verzoekende staat kan België vooralsnog in de huidige stand van de wetgeving geen gebruik maken van de aldus bewerkte uitbreiding van de rechtshulp. Als aangezochte staat, daarentegen, zal hij erop moeten letten geen gevolg te geven aan een (voorbarig) verzoek m.b.t. "Ordnungswidrigkeiten" vanwege Duitse administratieve overheden.

Inmiddels maakt art. 49, *sub a* van de SUO rechtshulp ook mogelijk wegens feiten die naar het recht van verzoekende én van aangezochte staat als vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde door bestuurlijke overheden worden bestraft, mits tegen deze administratieve beslissingen beroep openstaat op een ook in strafzaken bevoegde rechter. Deze (dubbele) uitbreiding geschiedde op vraag van Nederland, waar de "Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften" in een administratieve afdoening voorziet voor een groot aantal verkeersovertredingen (*Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990*, 110).

AFDELING II

VORMEN

§ 1. De rogatoire commissie

A. BEGRIP

217 In het internationale recht wordt de rogatoire commissie omschreven als een in termen van een verzoek geformuleerde opdracht gegeven door de gerechtelijke overheden van de verzoekende staat aan die van de aangezochte

staat om, in hun plaats, bewijsmateriaal te verzamelen t.b.v. de uitoefening van de strafvordering in een concrete strafzaak (J.A. ROUX, 'L'entraide des Etats dans la lutte contre la criminalité', *RCADI* 1931, dl. 36, 119). Zij kan plaatsvinden in om het even welk stadium van de procedure: tijdens het opsporingsonderzoek, het gerechtelijk onderzoek, bij de regeling van de rechtspleging en naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting.

De rogatoire commissie maakte in de negentiende eeuw integrerend deel uit van de uitleveringsverdragen: "... souvent elles sont la suite nécessaire de la remise du coupable fugitif, qui a pu faire soit des aveux à l'étranger, soit y laisser des objets par lui soustraits ou toutes autres choses de nature à servir de pièces à conviction. C'est qu'aussi ces conventions sont, pour ainsi dire, les seules qui règlent les rapports internationaux en matière pénale" (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 740, vn. 1).

Aanvankelijk nam de rogatoire commissie hoofdzakelijk de vorm aan van het verhoor van getuigen; pas naderhand werd zij uitgebreid tot onderzoekshandelingen in het algemeen (SCHÜCKING-REPORT, 59). Van deze trend getuigen de eerste, nog van kracht zijnde uitleveringsverdragen die België o.m. met Zuid-Amerikaanse staten sloot (zie b.v. art. 11 van het Verdrag met Paraguay).

Naar Belgisch recht heeft de term geen andere betekenis (*Pand. b. Tw., Commission rogatoire*, Brussel, Larcier, nr. 378).

Het Gerechtelijk Wetboek voorziet in twee hypothesen.

1. België: verzoekende staat

218 Art. 11, tweede lid Ger. W. machtigt de Belgische rechters ertoe ambtelijke opdrachten – enig onderscheid tussen burgerlijke en strafrechtelijke aangelegenheden wordt niet gemaakt – te geven "aan een andere rechtbank of aan een andere rechter, en zelfs aan vreemde gerechtelijke overheden, om daden van onderzoek te doen verrichten".

Deze bepaling herneemt de bewoordingen van art. 139 (eerste onderdeel) van de Wet op de rechterlijke organisatie van 18 juni 1869 dat tot doel had een (negatief) antwoord te geven op de vraag of het geven van rogatoire commissies de nationale soevereiniteit in het gedrang brengt. De rechtspraak uit die periode benadrukt hoofdzakelijk het uitzonderlijk karakter van de maatregel, die bovendien best beperkt blijft tot staten die niet vijandig staan t.o.v. de nog jonge Belgische staat (*Pand. b. Tw. Commission rogatoire*, Brussel, Larcier, nrs. 373-376).

Tijdens de voorbereidende werkzaamheden van het Gerechtelijk Wetboek preciseerde de Koninklijke Commissaris alleen dat de magistraten in de praktijk uiteraard rekening zullen moeten houden met de beperkingen, opgelegd door de internationale verdragen (*Parl. St. Senaat* 1964-65, nr. 170, 25).

De vreemde overheid die een Belgische rogatoire commissie tenuitvoerlegt, oefent evenwel een bevoegdheid uit die haar rechtstreeks door haar nationale wet is toegekend (Cass. 3 november 1993, *Bull.* 1993, 919).

2. België: aangezochte staat

219 Art. 873, tweede lid Ger. W. stelt dat de Belgische rechters ambtelijke opdrachten van een vreemde rechterlijke overheid alleen mogen uitvoeren na machtiging van de Minister van Justitie, tenzij de internationale verdragen anders bepalen.

Aan dit voorschrift, dat eveneens teruggaat tot art. 139 *in fine* van de Wet op de rechterlijke organisatie van 18 juni 1869, schreven de negentiende-eeuwse commentatoren een overwegend politieke betekenis toe: “Lorsque le ministre de la justice, au nom du gouvernement, autorise l’exécution de la commission, la justice belge est tenue de l’exécuter. Elle n’obtempère donc pas à un jugement ou à une ordonnance de la justice étrangère, mais elle obéit à la loi belge.” (*Pand. b. Tw. Commission rogatoire*, Brussel, Larcier, nr. 375).

Het vereiste van de machtiging, in beginsel van louter formele aard, maakt het niettemin de uitvoerende macht mogelijk tussenbeide te komen in gerechtelijke aangelegenheden en kan daarom, met name in strafzaken met politieke inslag, bedenkelijk blijken (D. VANDERMEERSCH, ‘L’entraide judiciaire internationale au stade de l’instruction préparatoire’, in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 417).

Overigens verplicht de verlening ervan de Belgische rechter bij uitsluiting gevolg te geven aan de rogatoire commissie, hetgeen hij zelfs kan doen door de uitvoering ervan, bij bevelschrift, te weigeren b.v. omdat zij strijdig lijkt met de Belgische wet. De opportuniteit van de rogatoire commissie valt evenwel buiten zijn appreciatiebevoegdheid, bij gebrek aan inzicht in het geheel van het strafdossier (J. RUBBRECHT, *Preadvies over de wederzijdse rechtshulp bij de opsporing en het onderzoek van strafbare feiten*, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1961, 9; D. VANDERMEERSCH, ‘L’entraide judiciaire internationale au stade de l’instruction préparatoire’, in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 411-412).

Volgens de kamer van inbeschuldigingstelling bij het Hof van Beroep te Gent slaat de uitdrukking “machtiging van de Minister van Justitie” op het principe van de ministeriële toelating en niet op het geschreven stuk zelf: *in casu* achtte de K.I. het voldoende dat de Procureur-Generaal het verlenen van de toelating, m.i.v. de refertes, per brief meldde aan de Procureur des Konings, waarna laatstgenoemde, d.m.v. een kantschrift, het origineel daarvan aan de onderzoeksrechter overmaakte (Gent 25 juni 1971, *R.W.* 1971-72, 35).

220 In december 1874 stelde een ministeriële circulaire de Belgische magistraten reeds in de mogelijkheid de rogatoire commissies bij hoogdringendheid uit te voeren, op voorwaarde de Minister van Justitie daarvan zonder verwijl op de hoogte te brengen (G. BELTJENS, *Encyclopédie du droit criminel belge*, Brussel, Bruylant, 1901-03, 258, nr. 39). Naderhand stelden de art. 23 *juncto* 24, eerste lid BUV de uitvoering van rogatoire commissies uitdrukkelijk vrij van enige ministeriële machtiging. De inwerkingstelling van art. 53 van de SUO was, van haar kant, aanleiding voor het Ministerie van Justitie om, in het algemeen, de huidige stand van zaken te preciseren: “Aan te stippen valt dat buiten de Benelux, de mogelijkheid van rechtstreekse verzending, in het geval van een aan België

gerichte aanvraag, niet vrijstelt van de verplichting een ministeriële machtiging te hebben overeenkomstig artikel 873 van het Gerechtelijk Wetboek” (*Interministeriële Omzendbrief, 7799*).

Practici reageren kritisch op deze interpretatie: “Suivant cette interprétation, les conventions internationales ne régleraient que le mode de transmission de la demande d’entraide judiciaire et non l’autorité habilitée à en autoriser l’exécution. (...) Lorsque la commission rogatoire est adressée directement au juge d’instruction belge, cette obligation signifie concrètement qu’il est tenu d’adresser la commission rogatoire au parquet qui se chargera de la transmettre, à son tour, au ministère de la Justice qui, après autorisation, renverra la demande par la même voie. Cette obligation de visa préalable du ministre de la Justice est assurément source de lenteurs administratives.” (D. VANDERMEERSCH, ‘L’entraide judiciaire internationale au stade de l’instruction préparatoire’ in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, vn. 32 -33).

B. ONDERWERP

221 ERV (art. 3), BUV (art. 23, eerste lid) en de ervan afgeleide bilaterale (uitleverings)verdragen schrijven aan de rogatoire commissie volgende twee doelstellingen toe.

1. Het verrichten van “handelingen van onderzoek”

222 ERV en BUV definiëren de term niet. De respectieve toelichtingen erop vermelden alleen dat hij ruim moet worden geïnterpreteerd en o.a. het horen van getuigen, deskundigen en verdachten, de afstapping ter plaatse, de huis-zoeking en de inbeslagneming omvat (*Explanatory Report 1*, 14; *Parl. St. Kamer 1962-63*, nr. 478, 7). Deze opsomming is alleen exemplatief: zij wordt derhalve aangevuld met enkele onderzoeksverrichtingen die in de praktijk veelvuldig voorkomen (a).

Bovendien verdoezelt zij het bijzonder regime van huiszoeking en inbeslagneming: ook dit laatste wordt naar internationaal en nationaal recht toegelicht (b).

a) Niet nader geregelde onderzoeksdad

223 Tot de traditionele rogatoire commissies, waarvan de meeste door de multilaterale verdragen niet uitdrukkelijk worden vermeld (zie evenwel Sluikhandelverdrag art. 7, tweede lid, *sub a*), behoren:

1) Verhoor van getuigen, deskundigen en verdachten

224 Het verhoor van getuigen, deskundigen en verdachten in hun staat van verblijf heeft tot doel, eventueel aan de hand van een door de verzoekende staat opgestelde vragenlijst en in de aanwezigheid van een rechter of politieambtenaar van die staat, naar de kennis te peilen die de betrokkene heeft van de strafbare feiten, omschreven in het rechtshulpverzoek. Niets belet een dergelijk verhoor te vervolledigen door een confrontatie tijdens welke personen kunnen geïdentificeerd worden en tegenstrijdigheden in verklaringen opgehelderd.

Over de voorwaarden waaraan het verhoor moet voldoen van de buitenlandse getuige, die middels plea-bargaining en schuldbekenenis gevangenisstraf ontloopt: HR 21 mei 1995, *NJ* 1995, nr. 683.

Niet zonder reden wordt het onderscheid gemaakt tussen getuigen en deskundigen: "Although the expert's function is different from that of a witness, in the common law states he is heard as a witness. In Continental Europe, i.e. in the civil law states, the expert is ordered by the judicial authority to render an oral or written scientific opinion on the basis of the facts of the case. Where a state requests another state to hear an expert, this means that the expert is to render his opinion on oath before a judge of the requested state. If, when called to be examined, the expert brings with him an opinion in writing, this opinion may be made the subject of his examination and may form an essential component part of the deposition. Upon special request by the requesting judicial authority, the expert may be asked questions to supplement his opinion. If he is to testify on what he observed himself, he is, to this extent, not an expert but a witness." (GRÜTZNER, 204).

In de rechtshulpverhoudingen met de "common-law"-staten gelden specifieke regels, die hetzij in reserves, hetzij in het verdrag zelf verwoord worden. Bij het ERV behouden Malta en het Verenigd Koninkrijk zich het recht voor "... not to take the evidence of witnesses (...) where its law recognizes in relation thereto privilege, non compellability or other exemption from giving evidence" (vgl. *International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, nrs. 21-22; in detail: D. McLEAN, *International Judicial Assistance*, Oxford, Clarendon Press, 1992, 243-244). Een Ierse reserve gaat in dezelfde zin: "The Government of Ireland reserves the right not to take the evidence of witnesses or require the production of records or documents where its law recognises in relation thereto privilege, non-compellability or other exemption from giving evidence."

In de Overeenkomst met de Verenigde Staten wordt de rechtshulpfiguur behandeld in art. 6, eerste lid, eerste onderdeel evenwel samen met het overleggen van stukken, dossiers of bewijsmateriaal: "Naar Amerikaans recht kan een persoon die is opgeroepen om te getuigen immers tot dergelijke overlegging steeds worden verplicht" (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 6). Een beroep op verschoningsrechten door de betrokkene is, krachtens art. 16, tweede lid, eerste zinsnede bij uitsluiting mogelijk op grond van het recht van de aangezochte staat (art. 6, eerste lid, tweede onderdeel).

225 Mits zij daarmee instemmen kunnen de verklaringen van getuigen en deskundigen op video- of audioband worden opgenomen, op voorwaarde dat deze maatregel niet indruist tegen de wetgeving van de aangezochte staat. I.p.v. de geschreven processen-verbaal worden dan de bandjes opgestuurd naar de verzoekende staat, die mogelijk moet tussenbeide komen in de kosten (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 21).

Sinds enkele jaren is het technisch mogelijk het verhoor *c.q.* de confrontatie in de aangezochte staat rechtstreeks, via simultane audio- of videoverbinding, te laten volgen door de gerechtelijke overheid van de verzoekende staat zodat deze laatste er ook actief kan aan deelnemen (*Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, 11). De bewijswaarde van dergelijke verklaringen is evenwel vatbaar voor betwisting, nu het strafprocesrecht van de meeste verdragspartijen de persoonlijke verschijning van de getuige of deskundige voor de bevoegde rechter of politie-officier vereist, alsook de ondertekening, door hem, van het proces-verbaal van verhoor.

In het raam van de bestrijding van de fraude ten nadele van de financiële belangen van de EG zijn in

de Europese Unie talrijke problemen gerezen zowel m.b.t. tot de uitvoering van getuigenverhoren in het buitenland, als m.b.t. de bewijswaarde van de aldaar verkregen verklaringen in het proces ten gronde. Volgende voorstellen liggen thans ter tafel: "Premièrement, nous recommandons que tout Etat membre qui n'a pas déjà modifié son code de procédure pénale pour permettre au témoin à l'étranger d'être interrogé à l'audience de jugement en utilisant une liaison visuelle directe, le fasse. (...) Deuxièmement, nous proposons l'idée d'un procès-verbal européen: c'est-à-dire que soit posée dans tout Etat membre une règle uniforme sur les formalités d'une commission rogatoire, et qu'il soit prévu dans le code de procédure pénale de tout Etat membre que le procès-verbal d'un interrogatoire fait en respectant ces formalités soit recevable comme preuve, au moins dans une poursuite pour fraude budgétaire. (...) Les conditions que nous proposons pour une telle commission sont les suivantes: qu'elle soit faite par, ou devant, une personne ayant statut de magistrat; que la défense soit présente et que lui soit accordée la possibilité de poser des questions; et que l'opération soit enregistrée par vidéo. En cas d'absence du témoin à l'audience de jugement, un procès-verbal fait dans ces conditions pourrait être utilisé contre l'accusé sans le priver des droits accordés par l'article 6(3)(d) de la CESDH. En outre, la présence de la défense à l'interrogatoire du témoin rendrait acceptable l'utilisation du procès-verbal comme preuve même dans les pays de *common law*." (M. DELMAS-MARTY & J. SPENCER, *Espace judiciaire européen. Preuve, procédure, recours et interprétation*, z.pl., juni 1996, 8-9, gestencild). Er zij terloops herinnerd aan art. 15, lid 1 BASS dat, van zijn kant, ook reeds de processen-verbaal, opgesteld door de ambtenaren der drie partijen, harmoniseert.

226 Sinds de inwerkingtreding van art. 25bis BUV, kan een Benelux-staat bovendien vragen dat een persoon, die op zijn grondgebied rechtens van haar vrijheid is beroofd, tijdelijk naar het grondgebied van de aangezochte staat wordt overgebracht, om er aanwezig te zijn t.b.v. een op verzoek van de detinerende staat te verrichten rogatoire commissie, meestal een confrontatie (eerste lid). De betrokkene kan als getuige – dus ook als deskundige –, maar eveneens als verdachte optreden. In dit laatste geval zal het verblijf zich niet tot over de terechtzitting mogen uitstrekken: daartoe moet bij uitsluiting de uitleveringsprocedure toepassing vinden. De toestemming van de gedetineerde is niet vereist: aan de ene kant kan hij, zelfs buiten zijn wil, binnen het eigen grondgebied van elke partij getransfereerd worden, aan de andere kant behoudt hij het recht zijn medewerking aan het strafrechtelijk onderzoek te weigeren (*Parl. St. Kamer 1975-76*, nr. 829/1, 4; *Nederlandse Memorie van Toelichting*, Tweede Kamer 1979-80, 15 965, nrs. 1-3, 5-6; A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 48).

Zie ook art. 10 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten, dat wel de instemming van de betrokkene vereist.

227 Anders dan de bilaterale uitleveringsverdragen, verlenen ERV (art. 3, tweede lid) en BUV (art. 23, tweede lid) aan de verzoekende staat de mogelijkheid uitdrukkelijk te vragen dat, naar aanleiding van de rogatoire commissie, de getuigen en deskundigen hun verklaringen onder eed zouden afleggen. De aangezochte staat moet aan het verzoek gevolg geven indien zijn interne wetgeving, die voor het overige principieel op de uitvoering van de rogatoire commissies toepasselijk is, zich daartegen niet verzet. Van de beëdiging wordt verwacht dat zij, ten gevolge van de strafbedreiging wegens vals getuigenis, de betrouwbaarheid van het getuigenis zou verzekeren (kritisch over vervolgingen in de verzoekende staat: A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 321-330 en 343).

Denemarken en Noorwegen behouden zich het recht voor de beëdiging te weigeren indien "le tribunal danois compétent ne considère pas la prestation de serment comme nécessaire" *c.q.* "in the opinion of the Norwegian Court concerned an oath should not be exacted". Beide staten wensen getuigen en deskundigen te behoeden voor verklaringen onder ede *c.q.* belofte, waar ze naar nationaal recht niet toe verplicht zijn (C.F. MULDER, *Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, 1990, 21 en 27). De Duitse Bondsrepubliek gaat wellicht op het verzoek in bij gebrek aan wettelijke verbodsbepalingen ter zake (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 21). Oostenrijk neemt een vergelijkbare houding aan (K. SCHWAIGHOFER, *Auslieferung und Internationales Strafrecht*, Wenen, Manz Verlag, 1988, 242). Zwitserland daarentegen, eist verenigbaarheid met het Zwitserse recht. De Zwitserse doctrine preciseert: "Tel ne serait pas le cas du serment, si la loi étrangère de l'Etat requérant permet au témoin ou à l'expert de choisir entre le serment ou la promesse solennelle et qu'il refuse de prêter serment. (art. 27 OEIMP)" (J. GAUTHIER, 'La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *RPS* 1984, 76, vn. 105).

2) Afstapping ter plaatse

228 Zij beoogt het waarnemen van de uitwendige gesteldheid van b.v. de *locus delicti* (vgl. art. 7, tweede lid, *sub d* Sluikhandelverdrag). De operatie moet beperkt blijven tot een beschrijving van vorm, kleur en omvang. Een inhoudelijke analyse van b.v. ter plaatse gevonden documenten zou, althans in de Duitse praktijk, eerder met een expertise gelijkgesteld moeten worden (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 27).

3) Verrichten van laboratoriumproeven, ballistische en medico-legale expertises m.i.v. opgravingen

229 Terzake stelt de Duitse Bondsrepubliek zich restrictief op: "Ein Ersuchen um Erstattung von Gutachten nur deshalb, weil der ersuchende Staat selbst keine dafür geeigneten Einrichtungen aufbauen möchte, könnte dagegen als unzumutbar betrachtet werden (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 25).

Over de problemen inzonderheid verbonden aan DNA-onderzoeken in buitenlandse laboratoria verricht t.b.v. een strafzaak: P.J.P. TAK, 'Grensoverschrijdende aspecten van het DNA-onderzoek', *DD* 1996, 739-746.

4) Afluisteren van telefoongesprekken

230 Zoals hierboven vermeld, volgen de staten geen eenvormig beleid. Bepaalde onder hen voeren de verrichting uit op grond van de algemene bepaling inzake rogatoire commissies, andere leggen dezelfde voorwaarden op als aan de verzoeken tot huiszoeking of inbeslagname.

Deze uiteenlopende praktijk heeft binnen de Raad van Europa geleid tot de redactie van de Aanbeveling R (85)10 d.d. 28 juni 1985 van het Comité van Ministers "concerning the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters in respect of letters rogatory for the interception of telecommunications". Zij beoogt de eenvormige toepassing van het ERV te bevorderen door volgende richtlijnen, opgenomen in bijlage:

"In accordance with the provisions of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (herein after referred to as "the convention") and without prejudice to them, the following rules apply to letters rogatory concerning the interception of telecommunications, that is to say the interception of messages through telephones, teleprinters and telecopiers and similar means of

communication, and the transmission of records relating thereto. They are intended to assist Contracting States to comply with their obligations with regard to such letters rogatory.

1. The execution of such letters rogatory should be refused only for the following reasons:

a. if, according to the law of the requested Party, the nature or gravity of the offence or the status of the person whose telecommunications are to be intercepted do not permit the use of this measure;

b. if, in view of the circumstances of the case, the interception would not be justified according to the law of the requested Party governing the interception of telecommunications in that state.

2. Requests for assistance should, in addition to the indications mentioned in Article 14 of the convention, contain the following information:

a. a description, as precise as possible, of the telecommunication to be intercepted;

b. an indication why the purpose of the request cannot be adequately achieved by other means of investigation;

c. an indication that the interception has been authorised by the competent authority of the requesting Party;

d. an indication of the period of time during which the interception is to be effected.

3. If the period for which interception is requested, exceeds the period for which an order is, or may be, issued according to the law of the requested Party, that Party should so inform the requesting Party without delay and indicate possibilities, if any, for extending this period.

4. The requested Party might make the execution of letters rogatory dependent on one or more of the following conditions:

a. that the judicial authorities of the requested Party may destroy those parts of the records which, in view of the object and reason of the request, cannot be of any relevance to the criminal proceedings in respect of which the request has been made, before transmitting the records to the requesting Party;

b. that the judicial authorities of the requesting Party shall as soon as possible destroy those parts of the records which are of no relevance to the criminal proceedings in respect of which the request has been made and shall transmit a copy of the report on the destruction to the requested Party;

c. that, after the requested interception has taken place, the authorities of the requested Party will, in accordance with the law and practice of that Party, so inform the subscriber to the telecommunication facility which has been intercepted or any other person concerned;

d. that the evidence contained in the records resulting from the interception will not be used by the authorities of the requesting Party for purposes other than those underlying the letters rogatory in respect of which assistance has been granted.

5. If it appears from the records resulting from the interception that the offence in respect of which the request for assistance has been made was committed wholly or mainly within the territory of the requested Party, the requesting Party should consider the possibility of laying information to the requested Party, in accordance with Article 21 of the convention."

Niets belet overigens voormelde aanbevelingen ook toe te passen op de verzoeken tot interceptie van rechtstreekse communicaties, andere dan telecommunicaties, in afwachting van een aanpassing van het intern recht terzake.

Als a n g e z o c h t e staat kan België t.b.v. een buitenlandse rechterlijke autoriteit telefoontaps uitvoeren, weliswaar onder de voorwaarden die de Afluisterwet van 30 juni 1994 (*B.S.* 24 januari 1995) ook voor een interne bewakingsmaatregel stelt. De rogatoire commissie is derhalve beperkt tot de, in art. 90ter, § 2 Sv., limitatief opgesomde misdrijven, hetgeen de Belgische rechter mogelijk confronteert met het probleem van de dubbele incriminatie. De verrichting is ook onderworpen aan de voorschriften qua toepassingsduur, vervat in art. 90quinquies Sv. (*Parl. St.* Senaat 1993-94, nr. 843/2, 69; L. HUYBRECHTS, 'Het gerechtelijk afluisteren in het Belgisch recht na de nieuwe Afluisterwet', *Panopticon* 1995, 50-53).

Als v e r z o e k e n d e staat, blijkt België weinig of geen problemen te ervaren bij het uitsturen van gelijkaardige rogatoire commissies naar het buitenland (*Parl.*

St. Senaat 1993-94, nr. 843/2, 70). Vooral eer echter de telefoontaps als rechtmatig bewijs te kunnen gebruiken, dient de Belgische rechter ten gronde, krachtens een vaste jurisprudentie van het Hof van Cassatie, na te gaan of de voorwaarden die de wet van de aangezochte staat aan het afluisteren oplegt, wel degelijk geëerbiedigd werden, hetgeen wordt afgeleid uit de buitenlandse stukken die voorhanden moeten zijn in het Belgische strafdossier.

Praktisch verdient het aanbeveling de buitenlandse rechterlijke overheden een kopie van de toepasselijke wetgeving te vragen en van hen de verzekering te verkrijgen dat de telefoontap in het voorliggende dossier conform hun nationale wetgeving geschiedde. Het volledige buitenlandse strafdossier kan maar moeilijk aan de Belgische rechter worden voorgelegd. Wel zou deze laatste over voldoende gegevens moeten beschikken om de regelmatigheid van de onderzoeksmaatregel na te gaan (A. VANDEPLAS, 'Over in het buitenland verkregen bewijs', *R.W.* 1996-97, 956).

Bovendien moet de rechter zich vergewissen van de conformiteit tussen die wet en art. 8, tweede lid EVRM – toelaatbare beperkingen van het recht op privéleven –, in de interpretatie die het EHRM aan dit artikellid geeft o.m. in de arresten *Klass* (6 september 1978), *Malone* (2 augustus 1984), *Kruslin* (24 april 1990) en *Huvig* (24 april 1990). Zijn in deze vergelijking essentieel als bestanddelen van een wettelijke regeling "...de bepaling van de omvang en de toepassingsvoorwaarden van de beoordelingsvrijheid die aan de autoriteiten in dezen wordt gegeven" (M. DE SWAEF, 'Tapverbod en tapvergunning. Enkele kanttekeningen bij de "Afluisterwet" van 30 juni 1994', *R.W.* 1995-96, 450; Ph. TRAEST, 'Rechts(on)zekerheid in materieel en formeel strafrecht en strafrechtelijk legaliteitsbeginsel', *R.W.* 1993-94, 1204-1205, vn. 89).

Deze benadering door het Hof van Cassatie wordt door buitenlandse commentatoren op lof onthaald: "The approach adopted by the Belgian Cour de Cassation also points to an important element of the double-admissibility approach which risks being overlooked if one concentrates purely on the domestic rules of evidence-gathering. The Belgian court imports into the test of admissibility the requirement that the evidence has not been obtained by means which violate applicable international norms. In other words, where the states in question are subject to an international regime such as the European Convention on Human Rights, the requirements of the regime should be 'built in' to the admissibility test. While this is probably an inevitable consequence of recognizing the direct effect of international law, and in particular the direct effect of international human rights treaties, it is, in our view a principle which should be built into the admissibility requirements even (or perhaps especially?) for those states which do not give domestic effect to international human rights norms." (C. GANE en M. MACKAREL, 'The admissibility of Evidence Obtained from Abroad into Criminal Proceedings – The Interpretation of Mutual Legal Assistance Treaties and Use of Evidence Irregularly Obtained', *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 1992 (2), 218-219).

Tot nu toe heeft het Hof van Cassatie deze conformiteit erkend in hoofde van de Nederlandse (Cass. 26 januari 1993, *Rev. dr. pén.* 1994, 768-773), de Zweedse en, recent, de Italiaanse (Bergen 27 mei 1994, *Rev. dr. pén.* 1994, 1217-1220) wetgeving (D. GARABEDIAN, 'Observations' onder Cass. 27 februari 1985 en Brussel 30 november 1984, *J.T.* 1985, 735-736; L. HUYBRECHTS, 'Het gerechtelijk afluisteren in het Belgisch recht na de nieuwe Afluisterwet', *Panopticon* 1995, 43; R. VIENNE, 'Les écoutes téléphoniques au regard de la Cour européenne des droits de l'homme', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 276-28; zie ook: VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 7). Wel eist het

Hof dat aan de beklaagde daadwerkelijk de mogelijkheid wordt geboden de rechtmatigheid van de concrete bewijsverkrijging in het buitenland te betwisten, afgezien van voormelde theoretische conformiteit (Cass. 30 mei 1995, *J.T.* 1996, 528).

231 De vraag om het doen af luisteren van telefoongesprekken t.b.v. de strafvordering in de verzoekende staat verschilt van het verzoek om overzending van reeds bestaande taps, opgenomen t.b.v. een gerechtelijk onderzoek in de aangezochte staat zelf. De vraag of dit materiaal in beginsel op dezelfde wijze kan behandeld worden als andere “stukken van overtuiging” beantwoorden de partijen op contradictorische wijze. Wat o.m. Nederland betreft, pleegt het Ministerie van Justitie aldaar erop te wijzen dat het, ingevolge het arrest van de Hoge Raad d.d. 12 april 1988 (*NJ* 1988, 1020), niet (meer) mogelijk is tapmateriaal, verkregen in het kader van een Nederlands gerechtelijk vooronderzoek, aan buitenlandse autoriteiten ter beschikking te stellen: het is geen inbeslaggenomen stuk, valt niet onder toepassing van art. 552p, lid 2 Sv. en kan derhalve niet krachtens die bepaling worden overgedragen (*NJ* 1992, *sub* nr. 43, 130; *anders*: Arr.-Rb. Zwolle, 21 mei 1991, *t.a.p.*).

5) Afnemen van een bloedstaal en verrichten van een onderzoek aan het lichaam

232 Deze verrichtingen kunnen het onderwerp uitmaken van een rogatoire commissie, althans t.o.v. de Duitse Bondsrepubliek (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 291).

b) Huiszoeken en inbeslagnemingen als onderzoeksmaatregelen

233 Onder de “handelingen van onderzoek” worden huiszoeken en inbeslagnemingen, die de toepassing van dwang impliceren en derhalve in sterke mate ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer en in de eigendom van de rechts-onderhorige, van oudsher aan een restrictief regime onderworpen, zowel in de bi-en multilaterale verdragen – zij het via uiteenlopende technieken – als in de interne wet. Alleen recentere instrumenten, m.n. het AP bij het ERV en vooral de SUO, nemen afstand van deze traditie en verstrakken de rechtshulpverplichting terzake.

1) Verdragsrechtelijke regelingen

234 Het ERV formuleert zelf geen dwingende regels, maar laat het initiatief aan de partijen. Zij kunnen zich, bij de ondertekening of bij de neerlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding, door een verklaring gericht tot de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa het recht voorbehouden de uitvoering van rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming afhankelijk te stellen van een of meer van de volgende voorwaarden:

– het strafbare feit dat tot de rogatoire commissie aanleiding geeft, moet zowel volgens de wetgeving van de verzoekende als volgens die van de aangezochte partij strafbaar zijn. Problematisch blijft of alleen de constitutieve bestanddelen

in beide staten moeten overeenstemmen (dubbele incriminatie *in abstracto*), dan wel of ook voorwaarden m.b.t. de dader (b.v. nationaliteit, rechtvaardigings- en/of verschoningsgronden) ook in aanmerking komen (dubbele incriminatie *in concreto*).

Het AP legt aan de partijen hierbij een dwingende interpretatie op van voormelde voorwaarde indien een staat zich het recht voorbehoudt de uitvoering van de rogatoire opdrachten ter fine van huiszoeking of inbeslagname bij uitsluiting toe te staan wanneer het misdrijf, dat het rechtshulpverzoek motiveert, beantwoordt aan de vereiste van de dubbele incriminatie, dan zal deze voorwaarde vervuld zijn wat de fiscale misdrijven betreft, indien deze laatste strafbaar zijn volgens de wet van de verzoekende staat en beantwoorden aan "inbreuken van dezelfde aard" volgens de wet van de aangezochte staat (art. 2, eerste lid).

Het AP scheidt bovendien een vermoeden van "overeenstemmend misdrijf": het verzoek mag niet worden afgewezen op grond van het feit dat, naar de wetgeving van de aangezochte partij, niet dezelfde soort retributies of belastingen worden geheven, of die wetgeving niet dezelfde regeling op het gebied van retributies, belastingen, douane en deviezen bevat als de wetgeving van de verzoekende partij (art. 2, tweede lid).

– het strafbare feit dat tot de rogatoire commissie aanleiding geeft, moet in het aangezochte land grond kunnen opleveren tot uitlevering. Deze voorwaarde sluit de aanwending van voormelde onderzoeksmaatregelen inzake fiscale misdrijven uit en beperkt ze impliciet tot feiten met een minimumstrafbedreiging, zowel in de verzoekende als in de aangezochte staat.

– de uitvoering van de rogatoire commissie moet verenigbaar zijn met de wet van de aangezochte partij (art. 5, eerste lid). Dit vereiste is nog doordrongen van de overtuiging volgens welke een staat op zijn grondgebied geen dwang t.b.v. een vreemde staat moet dulden onder voorwaarden die minder restrictief zijn dan diegene die zijn interne wetgeving vereist.

235 Zoals hierna blijkt, hebben de verdragspartijen de mogelijkheid een verklaring af te leggen in ruime mate benut:

– België:

"Le Gouvernement du Royaume de Belgique déclare que les commissions rogatoires aux fins de perquisition ou de saisie en Belgique ne seront exécutées que pour autant qu'elles se rapportent à des faits qui, en vertu de la Convention européenne d'extradition, peuvent donner lieu à extradition et à condition que le juge belge en ait accordé l'exécution conformément à sa loi nationale.

Aussi longtemps que la Convention européenne d'extradition n'aura pas été ratifiée par la Belgique, les commissions rogatoires seront seulement exécutées si elles ont trait à des faits qui peuvent donner lieu à extradition selon la législation belge."

De inwerkingtreding van de SUO en met name van art. 51, heeft tot gevolg dat het voorbehoud binnen Schengen-verband zonder voorwerp wordt, de verwijzing naar de interventie van de Belgische rechten uitgezonderd. T.o.v. de overige partijen bij het ERV, blijft het tweede lid van de verklaring voorlopig onverkort van kracht. De inwerkingtreding voor België van het EUV op 27 november 1997 heeft evenwel beëindigd aan deze tweeslachtige toestand.

Volledigheidshalve zij eraan herinnerd dat, conform art. 2 EUV, als uitleveringsdelicten ter fine van vervolgingen, gelden de feiten die, krachtens de wetten van verzoekende en aangezochte staat, strafbaar zijn gesteld met een vrijheidsstraf of met een maatregel (m.i.v. vrijheidsbeneming) waarvan het maximum ten minste een jaar bedraagt. Betreft het een uitlevering ter fine van strafexecutie, dan moet die straf *c.q.* maatregel ten minste de duur van vier maanden hebben. Beide voorwaarden zijn in dit tweede geval cumulatief (C. VAN DEN WYNGAERT, 'Aspecten van het uitleveringsrecht', in A. DE NAUW e.a. (eds), *Actuele problemen van strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 244).

De Memorie van Toelichting stelt vast dat de tekst van art. 2 EUV in lagere strafdrempels voorziet en dus verschilt van de Uitleveringswet van 15 maart 1874, maar voegt eraan toe dat deze afwijking volledig aanvaardbaar is in de betrekkingen met de overige Leden van de Raad van Europa (*Parl. St. Senaat* 1995-96, nr. 1-407/1, 6; zie hiernavolgend ook de commentaar op de gelijkkluidende Nederlandse verklaring).

– Bulgarije:

“La République de Bulgarie déclare se réserver le droit de n'exécuter des commissions rogatoires aux fins de perquisition et de saisie d'objets qu'aux conditions stipulées aux alinéas a et c dudit article.”

– Denemarken:

“Une demande de perquisition ou de saisie pourra être refusée si les conditions énoncées aux alinéas a et c du paragraphe 1 de l'article 5 ne sont pas remplies.”

– Duitse Bondsrepubliek:

“Search and seizure of property is permitted only if the conditions of article 5, paragraph 1 (a) and (c) of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters have been met.”

De dubbele incriminatie zou, volgens de Duitse jurisprudentie, *in abstracto* te beoordelen zijn, d.w.z. zonder acht te slaan op rechtvaardigingsgronden *c.q.* schulditsluitingsgronden en evenmin op vervolgingsbeletselen naar Duits recht (A. ESER, O. LAGODNY en P. WILKITZKY, *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Rechtsprechungssammlung 1949-1992*, Freiburg i. Br., 1993, nr: U 82, 304-308). Wat de verplichting van de verzoekende staat m.b.t. de rechten van derden op de inbeslaggenomen voorwerpen betreft: GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 10, nr 9).

– Estland:

“Conformément à l'article 5, paragraphe 1, de la Convention, la République d'Estonie déclare qu'elle n'exécutera les commissions rogatoires aux fins de perquisition ou de saisie qu'aux conditions énoncées à l'article 5, paragraphe 1, sous-paragraphes (a) et (c); ...”

– Finland:

“Finland declares that it will make the execution of letters rogatory for search or seizure of property referred to in Article 5 dependent on the conditions mentioned in subparagraphs (a)-(c) of the said Article.”

– Hongarije:

“Search and seizure will be executed in Hungary on condition provided for in subparagraph c.”

– Ierland:

“The Government of Ireland reserves the right to make the execution of letters rogatory for search and seizure of property dependent on the following conditions:

(a) that the offence motivating the letters rogatory is punishable under both the law of the requesting Party and Irish law, and

(b) that execution of the letters rogatory is consistent with Irish law.”

– IJsland:

“A request for search or seizure of property may be refused if the conditions laid down in Article 5, paragraph 1, subparagraphs a, b and c are not fulfilled.”

– Liechtenstein:

“Le Gouvernement de la Principauté de Liechtenstein déclare que la Principauté de Liechtenstein soumettra l'exécution d'une commission rogatoire qui comporte l'application d'une mesure coercitive quelconque, à la condition mentionnée à l'art. 5, chiffre 1, litt. a. de la Convention.”

– Litouwen:

“Conformément à l'article 5, paragraphe 1, de la Convention, la République de Lituanie se réserve la faculté de soumettre l'exécution des commissions rogatoires aux fins de perquisition ou saisie d'objets aux conditions mentionnées aux alinéas a), b) et c) de ladite disposition.”

– Luxemburg:

“Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg déclare que les commissions rogatoires aux fins de perquisition ou de saisie au Grand-Duché de Luxembourg ne seront exécutées que pour autant qu'elles se rapportent à des faits qui, en vertu de la Convention européenne d'extradition, peuvent donner lieu à extradition et à condition que le juge luxembourgeois en ait accordé l'exécution

conformément à sa loi nationale.”

– **Malta** :

“The Government of Malta reserves the right not to execute letters rogatory for search and seizure if (a) the offence motivating the letters rogatory is not punishable under both the law of the requesting State and the law of Malta, or (b) the execution of the letters rogatory is not consistent with the law of Malta.”

– **Nederland** :

“Le Gouvernement du Royaume des Pays-Bas déclare que les commissions rogatoires aux fins de perquisition ou de saisie aux Pays-Bas ne seront exécutées que pour autant qu’elles se rapportent à des faits qui, en vertu de la Convention européenne d’extradition, peuvent donner lieu à extradition et à condition que le juge néerlandais en ait accordé l’exécution conformément à sa loi nationale.”

Geen van beide onderdelen van de Nederlandse verklaring, die binnen Schengenverband zonder voorwerp is geworden, stemt qua formulering volledig overeen met art. 5, eerste lid, *sub b* en *c*. De koppeling tussen het ERV en EUV is vanuit een oogpunt van wetgevingstechniek goed te begrijpen: beide verdragen sluiten qua totstandkoming en essentiële opties bij elkaar aan, zodat onderlinge verwijzingen tussen de twee instrumenten gerechtvaardigd lijken.

Wat het eerste onderdeel van de verklaring betreft, volstaat het dat de Nederlandse rechter nagaat of de in het rechtshulpverzoek voorkomende omschrijving van de door de verzoekende staat strafbaar geachte gedragingen de bestanddelen bevat van een in Nederland strafbaar gesteld feit, waarvoor uitlevering toelaatbaar zou zijn: hij moet m.a.w. niet onderzoeken of de Nederlandse strafwet een bepaling behelst, gelijk aan de in het rechtshulpverzoek genoemde strafbepaling. Overigens mogen beide incriminaties, qua reikwijdte, onderlinge verschillen vertonen (HR 26 juni 1990, *NJ* nr. 359, 1548-1555 met noot C). Ook het tweede onderdeel is door de jurisprudentie verduidelijkt. Het strekt ertoe te bewerken dat huiszoeking en inbeslagname op een uit het buitenland afkomstig verzoek daartoe, niet zullen plaatsvinden dan nadat de bevoegde rechter – m.n. de rechtbank die daartoe op basis van art. 111, tweede lid Ned. Sv. verlot kan geven of de rechter-commissaris, in geval van dringende noodzakelijkheid op basis van art. 5520, eerste lid, *sub a* – heeft geoordeeld dat zij daadwerkelijk kunnen plaatsvinden (Arr.-Rb. Middelburg 19 september 1989, *NJ* 1990, nr. 305, 1204-1205).

– **Noorwegen** :

“A request for search or seizure can be refused if the conditions laid down in Article 5, paragraph 1, a, b and c, are not fulfilled.”

– **Oostenrijk** :

“Austria will make the execution of letters rogatory for search or seizure of property subject to the condition laid down in sub-paragraph (c).”

In de praktijk moet ook rekening gehouden worden met het algemene voorbehoud bij art. 1, eerste lid ERV volgens welk Oostenrijk geen rechtshulp verleent als niet is voldaan aan de voorwaarde van de dubbele strafbaarheid. Volledigheidshalve zij vermeld dat Oostenrijk verzoeken tot het afluisteren van telefoongesprekken blijkbaar behandelt in het raam van art. 5 ERV en bovendien eist dat de voorwaarden van art. 149 a en b van het Oostenrijkse StPO zouden vervuld zijn (LINKE, EPP, DOKOUPIL en FELSENSTEIN, 296).

– **Portugal** :

“Le Portugal déclare n’exécuter les commissions rogatoires aux fins de perquisition et de saisie que si les conditions énoncées aux alinéas a) et c) de l’article 5 sont remplies.”

– **Slovakije/Tsjechische Republiek** :

“Under the terms of Article 5.1.a and 5.1.c the execution of letters rogatory for search or seizure of property will be made on conditions that the offence motivating the letters rogatory is punishable under both the law of the requesting Party and the law of the Czech and Slovak Federal Republic and the execution of the letters rogatory is consistent with the law of the Czech and Slovak Federal Republic.”

– **Spanje** :

“L’Espagne se réserve la faculté de soumettre l’exécution des commissions rogatoires qui ont pour fin une perquisition ou une saisie d’objets aux conditions suivantes:

- a. l'infraction motivant la commission rogatoire doit être punissable selon la loi espagnole;
- b. l'infraction motivant la commission rogatoire doit être susceptible de donner lieu à extradition selon la loi espagnole;
- c. l'exécution de la commission rogatoire doit être compatible avec la loi espagnole."

– Turkije :

"L'exécution des commissions rogatoires aux fins de perquisition ou saisie d'objets sera soumise aux conditions prévues aux alinéas a., b. et c. du paragraphe 1."

– Verenigd Koninkrijk :

"In accordance with Article 5, paragraph 1, the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland reserves the right to make the execution of letters rogatory for search and seizure of property dependent on the following conditions:

- a. that the offence motivating the letters rogatory is punishable under both the law of the requesting Party and the law of the United Kingdom;
- b. that execution of the letters rogatory is consistent with the law of the United Kingdom."

In het Verenigd Koninkrijk gelden voor buitenlandse verzoeken om huiszoeking en inbeslagname dezelfde voorwaarden als die gesteld voor de toepassing van analoge dwangmaatregelen in interne strafzaken: "To qualify for the exercise of search powers, UK courts must therefore be satisfied that the overseas conduct which has led to the request would meet the test of seriousness if the offence had been committed within their jurisdiction. This is the regime within which overseas prosecutors will have to work..." (A. HARDING, 'Treaty-Making in the Field of International Co-operation: The United Kingdom Experience', in ESER/LAGODNY, Freiburg i. Br., 1991, 242). Het 'Criminal Justice (International Co-operation) Act' van 1990 voert een onderscheid in naargelang het verzoek in Engeland en Wales, dan wel in Schotland ten uitvoer wordt gelegd. In het eerste geval moet, volgens sectie 7 (1) van deze Act, het delict, dat aan de grondslag van het verzoek ligt, een "serious arrestable offence" opleveren naar de zin van de 'Police and Criminal Evidence Act (Part II)' van 1984. Daar de uiteindelijke beoordeling daarvan bij uitsluiting bij de Britse rechter ligt, is het onontbeerlijk in het verzoek voldoende informatie te verstrekken over de zwaarwichtigheid van de feiten ("evidence likely to be of substantial value"). Bovendien dient de Britse rechter ook te worden ingelicht over bepaalde bijkomende feitelijke aspecten van het dossier, zoals b.v. de onmogelijkheid van enige toegang tot het pand zonder bevel tot huiszoeking. Levert het delict dat aanleiding geeft tot het rechtshulpverzoek alleen een "arrestable offence" op, dan blijft huiszoeking mogelijk weliswaar onder meer restrictieve voorwaarden (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 9-10). In het tweede geval – huiszoeking en inbeslagname in Schotland –, is de sectie 8 (1) van de Criminal Justice (International Co-operation) Act van 1990 toepasselijk. Volgens deze laatste moeten de voorwaarden gesteld door de Schotse "common law" of "case law" vervuld worden: er moeten gegronde redenen zijn om te geloven dat een delict werd gepleegd dat, indien in Schotland gepleegd, aanleiding zou geven tot gevangenisstraf. Daarenboven moet men redelijkerwijze kunnen geloven dat het desbetreffende bewijsmateriaal kan gevonden worden in het te doorzoeken pand (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 11).

– Z w e d e n :

"La Suède retire sa réserve générale au sujet de l'article 5 de la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale, et est prête à accorder dans la mesure indiquée ci-dessous, l'assistance prévue par cet article.

Si une personne est soupçonnée, accusée ou condamnée à la suite d'une infraction commise dans l'un des États contractants et réprimée par le droit pénal de cet État, tous biens, dossiers, et documents se trouvant en Suède peuvent être saisis et remis à l'État étranger en question, s'il existe des motifs raisonnables de croire que ces biens, dossiers ou documents peuvent avoir de l'importance pour l'enquête relative à l'infraction, ou qu'une personne quelconque peut en avoir été privée du fait de ladite infraction. La recherche des biens faisant l'objet d'une ordonnance de saisie peut donner lieu à perquisition.

Pour l'exécution de commissions rogatoires relatives à une saisie ou perquisition, la Suède exigera:

- a. que l'infraction motivant la commission rogatoire soit susceptible de donner lieu à l'extradition selon la loi suédoise;
- b. que l'exécution de la commission rogatoire soit compatible avec la loi suédoise.

Il convient de mentionner à ce sujet les réserves que la Suède a formulées au sujet de l'article 2 de la Convention.

La demande d'assistance doit indiquer le nom, la nationalité et le lieu de résidence de l'intéressé, les biens recherchés, la nature de l'infraction, le moment et le lieu où l'infraction a été commise, de même que les dispositions légales pertinentes dans l'Etat requérant. Le texte de ces dispositions sera joint à la demande.

Si un jugement a été prononcé dans l'Etat requérant, une copie de ce jugement devra accompagner la demande. Sinon, les détails seront fournis sur les circonstances invoquées à l'appui de la suspicion ou de l'accusation et, le cas échéant, de la demande en action civile.

Les autorités suédoises pourront, s'il y a lieu, demander un complément d'informations à l'Etat requérant."

– *Zwitserland*:

"Le Conseil fédéral suisse déclare que la Suisse subordonnera à la condition visée à l'article 5, paragraphe 1.a de la Convention, l'exécution de toute commission rogatoire exigeant l'application d'une mesure coercitive quelconque."

Het voorbehoud verwijst naar art. 5, eerste lid, *sub* (a) ERV, maar de draagwijdte ervan is ruimer: conform art. 64, eerste lid IRSG, stelt het de uitvoering van alle rogatoire commissies die strafprocessuele dwang vereisen – men denke b.v. aan de zgn. "Kontensperre" of blokkade van een bankrekening (feitelijk niets anders dan een strafrechtelijk beslag; vgl. Arr.-Rb. Breda 2 april 1992, NJ 403, nr. 197) –, afhankelijk van de voorwaarde van de dubbele strafbaarheid. Van die voorwaarde wijkt Zwitserland alleen af op grond van art. 64, tweede lid IRSG – en verleent dus wel rechtshulp – wanneer het verzoek "zur Entlastung" strekt van de verdachte (J. GAUTHIER, 'La nouvelle législation suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *RPS* 1984, 75; in detail over de mogelijke dwangmaatregelen en de verplichtingen in hoofde van de verzoekende staat desbetreffende: L. FREI, 'Beschlagnahme und Einziehung als Rechtshilfemaßnahmen', *RPS* 1988, 312-335).

De Zwitserse overheden beoordelen de dubbele strafbaarheid *in abstracto*: "Zwangmaßnahmen sind zulässig, wenn die verfolgte Tat die objektiven Merkmale einer nach Schweizer Recht strafbaren Handlung aufweist..." (H. SCHULTZ, 'Das neue Schweizer Recht der internationalen Zusammenarbeit in Strafsachen', *ZStW* 1984, 611).

Deze beoordeling zou de uitvoering van rechtshulpooperaties n.a.v. bepaalde delicten, zoals corruptie van ambtenaren, niet hinderen (P. BERNASCONI, 'Die Bestechung von ausländischen Beamten nach Schweizerischem Straf- und Rechtshilferecht zwischen EG-Recht und neuen Antikorruptions-Staatsverträgen', *RPS* 1992, 395; *andere*: M. PIETH, 'Internationale Bestechungsfälle und ihre strafrechtliche Verarbeitung', *RPS* 3 1996, 315-316). Alleszins bemoeilijkt zij de rechtshulpverlening ingeval de dwangmaatregelen in één verzoek zowel tegen de (vermoedelijke) hoofddader van als tegen de (vermoedelijke) deelnemer aan het strafbare feit gevraagd worden. Indien, wat laatstgenoemde betreft, niet alle constitutieve bestanddelen van het hoofdfeit naar Zwitsers recht voorhanden zijn, weigert Zwitserland hem aan dwang te onderwerpen: "Andernfalls könnte die ersuchende Behörde bei einem Beschuldigten, dessen Handlung beidseitig strafbar ist, weitere personen beifügen, bei welchen diese Voraussetzung fehlt, um unter Berufung auf die Tat mit beidseitiger Strafbarkeit über andere Auskünfte deren Einholung Zwangmaßnahmen erfordert, zu verlangen und zu verwerten. Damit aber würde die Schutzfunktion dieses Vorbehaltes völlig wirkungslos." (B. TRINKLER, 'Aus der Praxis des Kantons Zürich zur internationalen Rechtshilfe', *RPS* 1987, 217).

236 Formuleert een partij een (beperkende) verklaring overeenkomstig art. 5, eerste lid ERV, dan kan elke andere partij de wederkerigheid toepassen conform art. 5, tweede lid ERV. Concreet betekent dit dat de aangezochte staat slechts dan verplicht is de rogatoire commissie tot huiszoeking of inbeslagneming uit te voeren, als hij er op kan rekenen dat de verzoekende staat ook bereid zou zijn een rogatoire commissie op zijn verzoek uit te voeren. Art. 5, tweede lid ERV is evenwel facultatief, zodat de aangezochte staat vrij blijft de wederkerigheid al dan

niet in te roepen.

Ter verduidelijking volgt het standpunt van de Duitse Bondsrepubliek terzake: "Die Bundesrepublik Deutschlands hat sich vorbehalten, Ersuchen um Durchsuchung und Beschlagnahme von Gegenständen nur unter der Voraussetzung der beiderseitigen Strafbarkeit der dem Ersuchen zugrunde liegenden Handlung und der Vereinbarkeit der Rechtshilfehandlung mit dem deutschen Recht zu erledigen. Einige Vertragsstaaten wie Belgien [...] verlangen in ihren Vorbehalten u.a. auch die Auslieferungsfähigkeit der dem Ersuchen zugrunde liegenden Handlung. Im Verhältnis zu diesen Staaten müssen deshalb im Hinblick auf Art. 23 Abs. 3 EuRHÜbk für die Erledigung eines Ersuchens um Durchsuchung und Beschlagnahme sämtliche in Art. 5 Abs. 1 Buchst. a bis c EuRHÜbk genannten Bedingungen erfüllt sein, während im Verhältnis zu den anderen Vertragsparteien nur die in dem deutschen Vorbehalt genannten Voraussetzungen gegeben sein müssen" (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 10). Wel kan de reservataire staat, van wie het oorspronkelijk verzoek tot huiszoeking en/of inbeslagneming geweigerd wordt op grond van het wederkerigheidsbeginsel, voormeld verzoek herleiden tot een eenvoudige vraag om inlichtingen.

237 Krachtens de oorspronkelijke versie van art. 24, tweede lid B U V waren huiszoeking en inbeslagneming alleen mogelijk indien de strafbare feiten, in het rechtshulpverzoek omschreven, op zich aanleiding konden geven tot uitlevering. Concreet belette deze koppeling tussen de huiszoeking en de inbeslagneming aan de ene kant, en de uitlevering aan de andere kant, samenwerking inzake fiscale delicten. Art. 4 B U V stond weliswaar uitlevering wegens fiscale delicten toe, doch alleen indien daartoe door de Benelux-regeringen was besloten. Tot een dergelijke afspraak is het niet gekomen, zodat deze vormen van rechtshulp op grond van het B U V uitgesloten waren (Antwerpen 30 oktober 1986, *R.W.* 1986-87, 1402-1409, met noot L. HUYBRECHTS; voormeld arrest is ook belangrijk omdat *i.c.* de kamer van inbeschuldigingstelling zich het recht heeft voorbehouden de tenlastelegging, zoals geformuleerd in het rechtshulpverzoek, te onderzoeken en de feiten te herkwalficeren).

Andere rogatoire commissies waren theoretisch wel mogelijk inzake fiscale misdrijven. Evenwel oordeelde de Correctionele Rechtbank te Brussel dat het verhoor van een verdachte, afgenomen op de plaats waar een onrechtmatige huiszoeking verricht was en geleid aan de hand van informatie uit de daarbij onrechtmatig inbeslaggenomen stukken, eveneens onrechtmatig was en uit de debatten diende te worden geweerd, samen met alle bewijsmiddelen die er rechtstreeks of onrechtstreeks uit voortvloeiden (Corr. Brussel 28 oktober 1988, *F.J.F.* nr. 89/143, 267-269).

Minder restrictief is de BASS. Art. 17, eerste lid van voormeld instrument bepaalt immers dat de art. 24, tweede lid (rogatoire commissies *ter fine* van huiszoeking en inbeslagneming) *juncto* 27 B U V van toepassing zijn, zelfs indien het strafbare feiten betreft die geen aanleiding kunnen geven tot uitlevering. Deze mogelijkheid is echter *ratione materiae* beperkt tot de inbreuken op de regelingen die "verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie, te weten de regelingen op het gebied van de B.T.W., de douane, de accijnzen en de in-, uit- en doorvoer (L. DE BROE, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *Fiskofoon* 1989, 353; P. DE HERT, 'Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring voor en na Schengen', in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 99).

Geheel of gedeeltelijk, kunnen de inbeslaggenomen voorwerpen overgedragen worden aan de verzoekende partij, bij uitsluiting met toestemming van de raad-

kamer van de plaats waar de huiszoeking en de inbeslagneming hebben plaatsgevonden (art. 20, tweede lid BUV; *Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478/1, 7).

238 Sinds 26 maart 1995, worden art. 5 ERV en 24, tweede lid BUV in het rechtshulpverkeer tussen België en de overige Schengen-Partners vervangen door art. 51 van de SUO. Op grond daarvan onderwerpen de partijen de inwilligbaarheid van rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming niet aan verdergaande voorwaarden dan dat:

a. het aan de rogatoire commissie ten grondslag liggende feit naar het recht van beide partijen strafbaar is gesteld met een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel met een maximum van ten minste zes maanden, dan wel naar het recht van een van beide partijen strafbaar gesteld met een sanctie met een zelfde maximum en naar het recht van de andere partij als een vergrijp tegen voorschriften betreffende de orde door de bestuurlijke autoriteiten wordt bestraft, mits van hun beslissingen beroep openstaat op een ook in strafzaken bevoegde rechter;

b. de uitvoering van de rogatoire commissie overigens verenigbaar is met het recht van de aangezochte partij.

De gevolgen van deze vereenvoudiging worden door de Minister van Justitie als volgt toegelicht: “Deze bepaling wijkt af van artikel 11 van de Uitleveringswet en van art. 24.2 van het Benelux-verdrag wat de vereiste grondvoorwaarden voor de uitvoering van dergelijke rogatoire commissies betreft. Deze bepaling brengt daarentegen geen wijziging mee wat de te volgen procedures voor deze uitvoering betreft. Overeenkomstig art. 11 van de Uitleveringswet en art. 20.2 van het Benelux-verdrag, blijft de voorafgaande goedkeuring van de raadkamer vereist.” (*Ministeriële Omzendbrief*, 15778).

2) Interne wetsbepalingen

239 Krachtens art. 11 Uitleveringswet van 15 maart 1874 kunnen buitenlandse rogatoire commissies *ter fine* van huiszoeking of inbeslagneming bij uitsluiting in België tenuitvoergelegd worden wegens een uitleveringsdelict naar art. 1 van dezelfde wet (eerste lid; ter bevestiging nog de Memorie van Toelichting bij art. 7 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten, *Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 6-7).

Zie evenwel de daarvan afwijkende Belgische verklaring bij art. 5 ERV.

Hetzelfde art. 11 legt daarenboven de interventie op van de raadkamer – in geval van voorrecht van rechtsmacht: de kamer van inbeschuldigingstelling (Antwerpen 16 juli 1985, *R.W.* 1986-87, 1773) – in de rechtbank van de plaats waar de rogatoire commissies zullen plaatshebben: het onderzoeksgerecht moet ze, voor de executie ervan door een Belgische onderzoeksrechter, uitvoerbaar verklaren (tweede lid).

De toestemming van de raadkamer is niet vereist in de rechtshulprelaties met Luxemburg en

Nederland: art. 24, eerste lid BUV assimileert immers de rogatoire commissies uit voormelde staten met ambtelijke opdrachten uitgaande van nationale rechterlijke autoriteiten (*Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478, 7; zie ook: *Cass.* 26 mei 1992, *Rev. dr. pén.* 1993, 84-86).

Deze omslachtige procedure achtte de toenmalige wetgever gerechtvaardigd omdat de te verrichten onderzoeksdaden naderhand mogelijk leiden tot een zgn. “materiële uitlevering” en derhalve best omringd worden door dezelfde gerechtelijke waarborgen als de uitlevering van personen (*Pand. b. Tw. Commissions rogatoires*, Brussel, Bruylant, nr. 427).

De (schaarse) rechtspraak bakent hoofdzakelijk het toepassingsgebied van art. 11 af t.o.v. dit van art. 5, zesde lid van dezelfde Uitleveringswet. Doorslaggevend hierbij is de autonomie van de rogatoire commissie t.o.v. een latere of zelfs een geweigerde uitlevering (*Cass.* 23 juni 1975, *Pas.* 1975, I, 1023; Brussel 16 oktober 1969, *Pas.* 1970, II, 8). Ook stelt zij dat geen enkele wettelijke bepaling in de mogelijkheid voorziet hoger beroep in te stellen tegen de uitvoering van een rogatoire commissie strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming (*Antwerpen* 7 april 1978, *R.W.* 1978-79, 473).

240 In Schengen-verband heeft art. 51 van de Uitvoeringsovereenkomst voorrang boven art. 11, eerste lid Uitleveringswet – voorwaarde van het uitleveringsdelict –, maar laat het de interne procedurele bepalingen van het tweede lid onverlet (*Ministeriële Omzendbrief*, 15778). Deze ministeriële interpretatie wordt door de practici bekritiseerd. In zonderheid de tussenkomst van de raadkamer vinden zij volstrekt overbodig vermits het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter voorafgaand reeds de conformiteit tussen de gevraagde maatregelen en art. 51 SUO zullen onderzocht hebben. Overigens stellen zij de vraag of het opportuun lijkt de uitvoering van een overeenkomst van 1990 te onderwerpen aan een interne procedure, uitgewerkt in 1874 (G. DEMANET, ‘*Considérations sur l’entraide judiciaire en matière pénale*’, *Rev. dr. pén.* 1997, 823-824).

c) Inbeslagnemingen als bewarende maatregelen

241 Het betreft verrichtingen die fundamenteel verschillen van de inbeslagnemingen als hierboven bedoeld. Zij slaan niet meer op diverse roerende zaken die mogelijk bijdragen tot het openbaren van de waarheid en die ter beschikking gesteld worden van de verzoekende staat t.b.v. de bewijsvoering in een aldaar lopende strafzaak. Het zijn, integendeel, conservatoire maatregelen m.b.t. voorwerpen die getroffen worden met het oog op de latere confiscatie ervan: het gaat m.a.w. “...in wezen om het nemen van een voorschot op de tenuitvoerlegging van een in de verzoekende Staat nog met betrekking tot het beslagen voorwerp op te leggen sanctie en strekt in feite er slechts toe de tenuitvoerlegging van die sanctie te kunnen effectueren” (Nederlandse Tweede Kamer, 1990-91, 22 083, nr. 3, 3-4; zie ook *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 472/3, 11). Deze bijzonderheid rechtvaardigt de behandeling ervan als een modaliteit van primaire rechtshulp.

2. Toezending van stukken van overtuiging, dossiers of documenten

242 Getuigenissen alleen kunnen niet altijd de strafvordering op genoegzame wijze ondersteunen. Dikwijls is er in een strafzaak ook behoefte aan bepaalde voorwerpen: bewijsmateriaal – b.v. de zgn. “*instrumenta sceleris*” – of officiële dossiers of documenten. Bevinden zij zich in het buitenland, dan bevordert de terbeschikkingstelling ervan aan de gerechtelijke overheid van het forum ongetwijfeld de goede rechtsbedeling tijdens een lopend strafrechtelijk onderzoek. Deze samenwerkingsmodaliteit bleef tot de eeuwwisseling bij uitsluiting mogelijk in samenhang met een toegestane uitlevering, hetgeen impliceerde dat alle uitleveringsvoorwaarden voorafgaand moesten vervuld zijn. Zij was bovendien beperkt tot de voorwerpen, gevonden in het bezit van de opgeëiste persoon.

Het nut van de toezending van stukken van overtuiging, dossiers of documenten als autonome rechtshulpfiguur werd uiteindelijk erkend in de recentere bilaterale uitleveringsverdragen en uiteraard ook in de multilaterale rechtshulpverdragen. De loskoppeling van de uitlevering heeft de toepassingsmogelijkheden ervan verruimd: ook voorwerpen in het bezit van een persoon die, o.m. wegens ontsnapping of overlijden, niet meer kan worden uitgeleverd én dossiers of documenten in de macht van de aangezochte staat worden vatbaar voor overdracht (GRÜTZNER, 205-206; HARVARD-ontwerp, 102).

a) Verdragsrechtelijke regelingen

1) Voorwerp

243 In de eerste plaats lijkt de toezending van dossiers en documenten – waaronder bankdossiers, financiële dossiers, ondernemingsdossiers of commerciële dossiers (art. 7, tweede lid, *sub f* Sluikhandelverdrag) –, t.b.v. de bewijsvoering in de verzoekende staat, in de regel onder de vorm van eensluitende afschriften of fotokopieën, verplicht (art. 3, eerste lid *juncto* derde lid, eerste zinsnede ERV; art. 23, eerste lid *juncto* derde lid, eerste zinsnede BUV; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 21, eerste lid; Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst, art. 16, derde lid, tweede zinsnede; Belgisch-Hongaars Verdrag, art. 26, eerste lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 26, eerste lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 22, eerste lid). Indien de verzoekende staat evenwel uitdrukkelijk om de afgifte van het origineel vraagt – b.v. wanneer precies de echtheid van het gevraagde document in het strafproces aldaar betwist wordt –, zal de aangezochte staat zoveel mogelijk aan dit gemotiveerd verzoek gevolg geven (art. 3, derde lid, tweede zinsnede ERV; art. 23, derde lid, tweede zinsnede BUV; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 21, tweede lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 22, tweede lid, eerste onderdeel; GRÜTZNER, 205, vn. 74).

244 Krachtens dezelfde verdragsbepalingen is ook de toezending van roerende voorwerpen, in de zin van stukken van overtuiging naar art. 3, eerste lid ERV en 23, eerste lid BUV, verplicht. Alleen de originelen komen voor

overdracht in aanmerking; kopieën volstaan niet.

Wat de ERV-praktijk – en bijgevolg ook die van het BUV – betreft, leert de toelichting bij eerstgenoemd verdrag dat voormelde voorwerpen moeten behoren tot één van volgende drie categorieën:

- voorwerpen inbeslaggenomen ingevolge een rogatoire commissie, verricht in het raam van de strafzaak ten behoeve waarvan zij overgedragen worden;
- voorwerpen die eerder inbeslaggenomen werden naar aanleiding van een andere strafprocedure in de aangezochte staat en op grond van een rogatoire commissie houdende verzoek om toezending achteraf aan de verzoekende staat worden overgedragen;
- voorwerpen die vrijwillig werden afgestaan en derhalve zonder inbeslagneming kunnen overgedragen worden (*Explanatory Report 1*, 16).

De oudere rechtsleer heeft het zonder meer over zgn. “...actual objects used as evidence” (SCHÜCKING-REPORT, 72). Een recentere (Duitse) rechtspraak interpreteert het begrip “voorwerpen” extensief: “... nicht nur körperliche Sachen (Einbruchswerkzeuge, Waren, Schecks, Buchungsunterlagen u.a.) sondern auch Forderungen, Bankguthaben [...], überweisungs-fähige Rechte an Sachen u.a., wenn sie Beweismittel, Beute oder Entgelt verkörpern [...]” (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 66, nr. 9).

Of deze voorwerpen al dan niet daadwerkelijk bewijswaarde hebben moet niet door de aangezochte staat beoordeeld worden – voor hem volstaat het dat de mogelijkheid daartoe bestaat –, maar wel door die rechterlijke autoriteit in de verzoekende staat die in de procedure ten gronde uitspraak doet (GRÜTZNER, 206).

2) Modaliteiten van uitvoering

– uitstel van de toezending door de aangezochte staat

245 Uitstel is mogelijk wanneer de voorwerpen, dossiers en documenten nodig zijn t.b.v. een strafprocedure in de aangezochte staat (art. 6, eerste lid ERV; art. 29, eerste lid BUV; art. 7, tweede lid, laatste zinsnede Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst). De precisering “t.b.v. een strafprocedure” belet niet alleen willekeur in hoofde van de aangezochte staat. In principe maakt zij ook uitstel t.b.v. een burgerrechtelijke procedure onmogelijk, ongeacht het voorwerp ervan (zie in dezelfde zin: SCHÜCKING-REPORT, 72). GRÜTZNER/PÖTZ nuanceren de regel evenwel als volgt: “Falls die Gegenstände für andere Zwecke im ersuchten Staat gebraucht werden, darf dieser sie nur dann zurückbehalten, wenn der ersuchende Staat damit einverstanden ist” (III 2, 31, vn. 13).

Uitstel van de toezending moet onderscheiden worden van de weigering ervan. Deze laatste blijft steeds mogelijk op grond van “ordre public”-overwegingen, b.v. wanneer het gevraagde bewijsmateriaal door de aangezochte staat als confidencieel beschouwd wordt. M.n. het Verenigd Koninkrijk waarschuwt ervoor dat een weigering in deze omstandigheden – b.v. in het geval van “items subject to legal privilege” – waarschijnlijk lijkt, tenzij de verzoekende staat (gewichtige) bijkomende gegevens ter staving van zijn vraag levert (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 10, nr. 30).

– teruggave door de verzoekende staat

246 De verdragen verplichten de verzoekende staat tot teruggave van de overgedragen voorwerpen, originele dossiers en documenten aan de aangezochte staat. Deze teruggave moet, naargelang het toepasselijke verdrag, hetzij zo spoedig mogelijk plaatsvinden (art. 6, tweede lid ERV; art. 29, tweede lid BUV; Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst, art. 7, tweede lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 22, tweede lid, derde zinsnede), hetzij zodra voormelde stukken geen belang meer vertonen voor de vervolgingen (Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 22; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 26, vierde lid).

De dwingende redactie van de verdragsbepaling in ERV en BUV heeft tot gevolg dat de verzoekende partij in dat verdragsverband onder geen enkel beding over de voorwerpen mag beschikken, zelfs niet wanneer zij, op grond van de eigen wetgeving, verplicht is over het eigendomsrecht erover te beslissen (*Explanatory Report 1*, 16).

247 De verdragsverplichting tot teruggave vervalt bij uitsluiting door de onvoorwaardelijke afstand, vanwege de aangezochte staat, van de door hem overgedragen voorwerpen (art. 6, tweede lid *in fine* ERV; art. 29, tweede lid *in fine* BUV; Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst, art. 7, tweede lid, tweede zinsnede; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 22, tweede lid, tweede zinsnede *in fine*. Voor een toepassing in Benelux-verband zie: HR 29 september 1987, *NJ* 1988, 1238, met noot Th.W.v.V.).

DE HERT wijst terecht op het verraderlijke van voormelde zinsnede, die kan doen geloven dat rechtshulp t.b.v. verbeurdverklaring – dus in de executiefase van de procedure – mogelijk is, hetgeen niet het geval kan zijn vermits deze fase precies uit het toepassingsgebied van de geciteerde instrumenten uitgesloten is ('Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring voor en na Schengen', in M. ROZIE (ed.), *Fiscaal Strafrecht en Strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 69).

Doet de aangezochte staat geen afstand van de teruggave, dan mag de verzoekende staat niet beschikken over de overgedragen voorwerpen, zelfs niet indien zijn intern recht de bijzondere verbeurdverklaring ervan oplegt (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 31, vn. 14).

248 Art. 6 ERV wordt in de praktijk bekritiseerd omdat het geen rekening houdt met de burgerrechtelijke *c.q.* douaneproblemen die overdracht én teruggave van mogelijk gestolen voorwerpen doet rijzen voor de rechtmatige eigenaar ervan (*Practical Problems*, 44-45). De Resolutie (77) 36 "on the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters" van het Comité van Ministers van de Raad van Europa geeft ter zake volgende raadgevingen: "(...)

Recommends to the governments of member states, Contracting Parties to the convention:

1. that, when applying articles 3 and 6 of the convention, the requested party waive the return by the requesting party of property handed over whenever this would facilitate the rapid restitution of the property to its presumed owner and that, in such case, the requested party shall not enforce any demand for customs duty or any other claim under its customs or fiscal legislation unless the presumed owner of the property is himself liable for the payment (...)" (Concreet: C. WEBER, 'Praktische Probleme bei Verfolgung internationaler Wirtschaftskriminalfälle', *RPS* 1996, 274: "Bei der Überführung von Sachwerten, beispielsweise Edelsteinen, fällt u.U. ein Einfuhrzoll an. Dabei kann

sich die unangenehme Konsequenz ergeben, daß der schweizerische Gestädigte die mit dem von ihm ertrogenen Geld vom Täter im Ausland erworbenen Werte beim Rücktransport in die Schweiz auf seine Kosten zu verzollen hat, sofern er seinen Anspruch darauf anmeldet.”)

b) Interne wetsbepalingen

249 Op grond van art. 11, derde en vierde lid Uitleveringswet is de raadkamer bevoegd om te beslissen over de – gehele of gedeeltelijke – overdracht van de papieren en andere inbeslaggenomen voorwerpen aan de verzoekende staat.

Voormelde bepaling is bij uitsluiting van toepassing op de overdracht die afzonderlijk aangevraagd wordt, b.v. voordat om uitlevering wordt verzocht (Cass. 23 juni 1975, *Arr. Cass.* 1975, 1131). Worden beide procedures samen gevoerd, dan worden zij geregeld door art. 5, zesde lid Uitleveringswet.

Het onderzoeksgerecht beveelt de teruggave aan de beklaagde van die stukken die geen rechtstreeks verband houden met het ten laste gelegde feit. In voorkomend geval moet het ook rekening houden met de rechten van derde bezitters of andere rechthebbenden (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 184). Tegen de beslissing van de raadkamer kan hoger beroep ingesteld worden binnen de 24 uur, conform art. 135 Sv. (M. FRANCHIMONT e.a., *Manuel de procédure pénale*, Luik, 1989, 1094). Ook voorziening in cassatie is mogelijk (Cass. 7 september 1953, *Pas.* 1953, I, 964-966).

Zelfs in BUV-verband is de overdracht onderworpen aan de goedkeuring van de raadkamer van de plaats waar huiszoeking en inbeslagneming hebben plaatsgevonden. De opdracht van het rechtscollege is in dezelfde bewoordingen omschreven als in de Uitleveringswet (art. 24, tweede lid *juncto* art. 20, tweede lid). Het Hof van Cassatie besliste dat voormelde verdragsregeling: “...n’impose aucune obligation au juge quant à la restitution au prévenu des objets saisis qui peuvent servir de pièces à conviction mais lui reconnaît la faculté d’ordonner la restitution des objets qui ne se rattachent pas directement au fait imputé au prévenu” (Cass. 11 december 1980, *Rev. dr. pén.* 1981, 386-387).

De raadkamer vervult een louter conservatoire opdracht en dient zich ertoe te beperken de regelmatigheid van de procedure na te gaan door vast te stellen dat de overdracht, bij wijze van rogatoire commissie, door de buitenlandse onderzoeksrechter werd gevraagd en dat de stukken metterdaad in verband staan met de beklaagde en met de strafbare feiten die hem ten laste gelegd zijn (Cass. 7 september 1953, *Pas.* 1953, I, 964-966; Cass. 23 juni 1975, *Pas.* 1975, I, 1025). Zij is niet bevoegd om burgerrechtelijke problemen m.b.t. de inbeslaggenomen voorwerpen te beslechten (L. PEPIN, ‘La chambre du conseil en matière répressive’, *B.J.* 1900, 655-656; de bedenkingen van deze auteur over de weigering van de overdracht n.a.v. een vordering van derden lijken in strijd met het thans vigerende verdragsrecht).

C. WIJZE VAN TENUITVOERLEGGING

1. Het toepasselijke recht: "locus regit actum"

250 De aangezochte staat geeft gevolg aan de rogatoire commissies volgens de procedure voorzien in zijn eigen wetgeving. Deze regel wordt niet alleen gerechtvaardigd door de staatssoevereiniteit – bewijsvergaring in strafzaken is een overheidstaak die aan de eigen autoriteiten toekomt –, maar steunt ook op louter praktische redenen – de (grondige) kennis van het interne recht in hoofde van diezelfde autoriteiten (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 487; GRÜTZNER, 241 en vn. 189; A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 248-251; bevestigend: Cass. 3 november 1993, *Bull.* 1993, 919). Zij wordt in de verdragen algemeen gesteld, ongeacht of zij bij uitsluiting of slechts accessoir rechtshulp behandelen.

Zie o.m.: art. 3, eerste lid ERV; art. 24, eerste lid BUV; art. 8, eerste lid ETV; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 21, eerste lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 26, eerste lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 22, eerste lid; art. 13, eerste lid Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie.

De verwijzing naar het recht van de aangezochte staat betekent niets anders dan dat een verdragsrechtelijke regeling ontbreekt en dat het dus aan de nationale wetgever van voormelde staat toekomt te beslissen hoe een rogatoire commissie uitgevoerd wordt. Omwille van het ontbreken van specifieke voorschriften passen de meeste staten hun strafprocesrecht bij analogie toe op de verschillende procedurele handelingen die een rogatoire commissie vereist: men denke b.v. aan het verloop van een verhoor, aan de vorm van de processen-verbaal, aan de bevragsmodaliteiten van getuigen en aan de aanwending van dwang bij onwil, aan de aanwezigheid van derden en bij de bewijsopneming (NAGEL, 150-153).

251 Het beginsel "*locus regit actum*" heeft voor België als a a n g e z o c h t e staat tot gevolg dat zowel de algemene beginselen van het Belgisch strafprocesrecht als de punctuele voorschriften van het Wetboek van Strafvordering toepasselijk zijn op de afhandeling van de rogatoire commissies (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 185).

Het geheim en niet-tegensprekelijk karakter van het gerechtelijk onderzoek te lande zorgt mogelijk voor conflicten in de relaties met staten waar de verdachte in dit precieze stadium van de procedure over ruimere interventiemogelijkheden beschikt. Zo lijkt het niet uit te sluiten dat de buitenlandse rechter ten gronde het in België, b.v. door een (getuigen)verhoor, verzamelde bewijsmateriaal nietig verklaart wegens miskenning van de rechten die de wet van de verzoekende staat aan de verdediging toekent. Om te vermijden dat het doel zelf van de rechtshulp – m.n. de openbaarheid van de waarheid in het strafproces ten gronde – vrijdeld wordt, verdient het aanbeveling de regel met een zekere soepelheid toe te passen

en recht te doen aan bijzondere processuele eisen van de verzoekende staat – inzonderheid m.b.t. de rechten van de verdediging –, voor zover zij niet strijdig zijn met de basisbeginselen van het Belgische strafprocesrecht of de openbare orde: de bruikbaarheid van de resultaten van de rogatoire commissie zou hierdoor veilig gesteld worden (M. BOUTE, ‘Enkele problemen betreffende internationale rechtshulp in strafzaken’, in *Exequatur van vriendschap, Liber discipulorum et amicorum Egied Spanoghe*, Gent, 1983, 24; D. VANDERMEERSCH, ‘L’entraide judiciaire internationale au stade de l’instruction préparatoire’, in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 415-416; zie ook: W. DE CAPITANI, ‘Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung’, *Revue de droit suisse* 1981, 421-422; *Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, aanbeveling 2, 51; recent: art. 7, twaalfde lid Sluikhandelverdrag, art. 9 Witwasovereenkomst).

2. Nuancering

252 Sinds de Tweede Wereldoorlog bevatten de meeste rechtshulp- en uitleveringsverdragen een bepaling die de aanwezigheid mogelijk maakt van de autoriteiten van de verzoekende partij en van de betrokkenen tijdens de uitvoering van een rogatoire commissie (art. 4 ERV; art. 25 eventueel *juncto* 26 BUV; art. 22-23 BASS; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 23; Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst, art. 6, tweede en derde lid; Belgisch-Hongaars Verdrag, art. 26, vijfde lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 24). Griekenland heeft als enige partij een voorbehoud geformuleerd bij art. 4 ERV en past de bepaling niet toe, daar zij onverenigbaar is met zijn nationale strafprocesrecht.

De draagwijdte van voormelde artikelen, die geen volkenrechtelijke verplichting opleggen aan de aangezochte staat, wordt in belangrijke mate bepaald door de laatstgenoemde die over een grote (politieke) appreciatievrijheid beschikt: hij beoordeelt niet alleen de toelaatbaarheid van de gevraagde aanwezigheid naar intern recht, maar kan bovendien, om opportunititsredenen alleen, zijn veto stellen (*Explanatory Report 1*, 15; kritisch: NAGEL, 162 en 185).

Zonder een minimum aan inlichtingen over de datum waarop en plaats waar de rogatoire commissie zal worden uitgevoerd, is de aanwezigheid van autoriteiten en betrokkenen onmogelijk in de praktijk te regelen. Verdragsrechtelijk komt het derhalve de aangezochte staat toe de verzoekende staat hierover in te lichten, hetgeen voor laatstgenoemde de impliciete verplichting met zich meebrengt op zijn beurt de betrokken overheden en personen te verwittigen (NAGEL, 185-186; BHG 3 november 1987, *Strafverteidiger* 1988, 5-6).

a) Aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende staat

253 Dit onderdeel van de verdragsbepaling heeft tot doel een prerogatief van de staatssovereiniteit in hoofde van de aangezochte staat te beperken, m.n. de vrijheid om op eigen grondgebied interventies van ambtenaren van een andere soeverein te weigeren.

Het belang ervan ligt voor de hand wanneer autoriteiten van de verzoekende staat – b.v. rechters, leden van het openbaar ministerie, deskundigen, tolken en opsporingsambtenaren – op het grondgebied van de aangezochte staat aanwezig

willen zijn tijdens de uitvoering van een rogatoire commissie, uiteraard in hun officiële hoedanigheid (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 22).

Anders ligt het wanneer gerechtelijke ambtenaren in het buitenland "privé" onderzoeken, dossiers inzien en getuigen ontmoeten (over dit specifieke probleem: K. TIEDEMANN, 'Privatdienstliche Ermittlungen im Ausland. Strafprozessuales Verwertungsverbot', in *Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag*, München, Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1979, 819-830).

De aanwezigheid van voormelde autoriteiten vertoont zowel praktische als juridische voordelen. Zij beschikken over een grotere dossierkennis dan de autoriteiten van de aangezochte staat, kunnen het bovendien nuttig achten persoonlijk de te horen verdachten en/of getuigen te observeren en aldus de soms onpersoonlijke uitvoering van de rogatoire commissie verhelpen (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 59; D. VANDERMEERSCH, 'L'entraide judiciaire internationale au stade de l'instruction préparatoire', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 415). Ook kan de rechtstreekse waarneming en beoordeling van de bewijs-elementen, de zgn. "Unmittelbarkeit der Beweisaufnahme", voor o.m. de Duitse rechter die ten gronde over de zaak moet oordelen, van wezenlijk belang zijn voor de geldigheid van de verdere procedure (NAGEL, 179). De verdragen preciseren de grenzen van de "aanwezigheid" niet nader: de aangezochte staat kan zowel instemmen met de passieve aanwezigheid van de overheden uit de verzoevende staat, als dulden dat zij, conform hun nationale wetsbepalingen, actief onderzoeken.

Recentelijk wordt voor aanwezigheid gepleit teneinde eventuele corruptie bij de (politiële en justitiële) overheden van de aangezochte staat tegen te gaan: "Wohl das Schlimmste, was im Zusammenhang mit der Bearbeitung eines Falles von internationaler Dimension eintreten kann, ist, auf korrupte Beamte angewiesen zu sein. Auch wer vor wenigen Jahren noch die Hand dafür ins Feuer gelegt hätte, daß in der Schweiz Beamte unbestechlich sind, hat diese Meinung wohl schmerzlich revidieren müssen. Wer will da behaupten, daß wir es bei Fällen mit internationaler Dimension und bei Untersuchungen, welche Länder tangieren, von denen man weiß oder zumindest mit Grund annehmen muß, daß Beamtenkorruption verbreitet ist, nicht auch mit zweifelhaften Auskünften zu tun haben? Wer hat da keine Bedenken, daß solche Untersuchungen im Sande verlaufen können? Das Problem ist bloß, daß man hierorts nicht wissen kann, ob der Ansprechpartner im Ausland korrupt ist. Abhilfe ist hier schwer zu schaffen. Um diesen Unsicherheitsfaktor zumindest möglichst klein zu halten, bleibt wohl nur der Ausweg über die Vornahme von Untersuchungshandlungen direkt vor Ort. Der Kostenfrage kann dabei bloß zweitrangige Bedeutung zukommen." (C. WEBER, 'Praktische Probleme bei Verfolgung internationaler Wirtschafts-kriminalfälle', *RPS* 1996, 272)

254 Als v e r z o e k e n d e staat moet België o.m. rekening houden met de hiernavolgende standpunten vanwege de ERV-Partners.

Een passieve aanwezigheid wordt door N o o r w e g e n en I s r a ë l als vanzelfsprekend beschouwd: "Diese Betrachtungsweise steht in Staaten, deren Rechtssystem dem "common law" zugehört oder von diesem beeinflusst ist, offensichtlich in Zusammenhang mit der (...) Grundauffassung, nach der Strafverfolgung nicht primär eine staatlich-hoheitliche Tätigkeit ist" (NAGEL, 182-183).

Het Oostenrijkse standpunt is eerder restrictief: "Die an einer Vernehmung teilnehmenden ausl(ändischen) Behördenvertreter haben ausschließlich das Recht,

Fragen anzuregen; eine Vernehmung durch die ausländischen Behördenvertreter ist ausgeschlossen" (LINKE, EPP, DOKOUPIL & FELSENSTEIN, 294). De toelating wordt, wat de autoriteiten betreft, verleend door de Oostenrijkse Minister van Justitie.

Ook Zwitserland lijkt de aanwezigheid van magistraten en ambtenaren te dulden. Op grond van het nieuw art. 65a IRSG kunnen thans deelnemen aan de uitvoeringsprocedure:

- de rechter die de strafrechtelijke aspecten van het dossier behandelt;
- de leden van het O.M., alsook hun medewerkers;
- de beklagde en zijn mandataris;
- desgevallend, de mandataris van de "derde" die betrokken is bij de rechtshulpprocedure.

De aanwezigheid wordt niet toegestaan indien zij tot gevolg heeft dat informatie en documenten behorende tot het "domaine secret" ter kennis zouden gebracht worden van een buitenlandse gerechtelijke overheid vooraleer de Zwitserse overheid zich zou hebben uitgesproken over de verlening van de rechtshulp en de omvang ervan (V. JEANNERET, 'La nouvelle loi suisse sur l'entraide internationale en matière pénale', *AGON* juni 1997, 14).

Voor deze wetwijziging leek echte samenwerking met de Zwitserse rechter blijkbaar beperkt: "Lorsque l'enquête étrangère est complexe, que les recherches à entreprendre en Suisse sont susceptibles d'évoluer au cours des opérations, la présence d'enquêteurs étrangers est souhaitable, voire indispensable. L'Etat requérant n'étant pas partie à la procédure d'entraide, la possibilité des magistrats et fonctionnaires de cet Etat de collaborer à la demande d'entraide doit rester limitée. Il va de soi que la présence d'enquêteurs étrangers lors des investigations ne modifie en rien la maîtrise et la responsabilité du magistrat suisse sur les opérations entreprises. Le Tribunal Fédéral a précisé par exemple que l'on ne pouvait laisser les agents de l'Etat requérant trier les documents saisis, sans compromettre le principe de la spécialité et la protection de l'intimité du prévenu ou d'un tiers" (R. CHATELAIN, 'Problèmes relatifs à l'application de l'EIMP', *RPS* 1992, 177).

De Duitse interpretatie is daarentegen liberaler: "Die Teilnahme (...) ist nicht ausgeschlossen und sollte in der Regel zugelassen werden. Teilnahme bedeutet die Zulassung der Anwesenheit ausländischer Verfahrensbeteiligter bei der Erledigung eines Ersuchens durch eine deutsche Stelle. Sie können ergänzende Fragen und Maßnahmen anregen. Selbständige Erledigungsrechte stehen ihnen nicht zu (...). Nehmen ausländische Verfahrensbeteiligte an der Vernehmung teil, bleibt es ihnen unbenommen, selbst ein eigenes Protokoll aufzuzeichnen..." (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 22).

In Nederland wordt op de vraag of actieve participatie mogelijk is, positief geantwoord: "Actieve aanwezigheid is toelaatbaar indien en voorzover de leiding van het onderzoek daarbij maar in handen blijft van de Nederlandse autoriteiten" (SJÖCRONA, 96-97).

In het Verenigd Koninkrijk, ten slotte, wordt als volgt te werk gegaan: "Judges, magistrates, public prosecutors, police officers and defence lawyers from the requesting State will normally be allowed to be present when the evidence is taken, and may be allowed to put questions to the person giving evidence with the leave of the court. However, the fact that these officials wish to be present and

[...] ask questions should be stated in the formal mutual assistance request to the Central Authority..." (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 9, nr. 23).

Frankrijk zou elk verzoek, ook vanwege een lid van een buitenlands O.M., om de uitvoering van een rogatoire commissie bij te wonen, afwijzen met een beroep op de in Frankrijk geldende wetten (H.R. 12 mei 1992, *NJ* 1992, nr. 660).

In de praktijk behoeven de Belgische politieambtenaren en magistraten, behoudens uitzondering, de voorafgaande toelating van de bevoegde procureur-generaal vooraleer zich naar het buitenland te begeven om er de uitvoering van een rogatoire commissie bij te wonen. Bedragen de desbetreffende onkosten meer dan 20 000 BEF, dan is bovendien de machtiging van de Minister van Justitie vereist (in detail: de Ministeriële Omzendbrieven van 7 oktober 1983, 11 juli 1984 en 24 juni 1992 in G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, I, I.B.2.; kritisch: D. VANDERMEERSCH, 'L'entraide judiciaire internationale au stade de l'instruction préparatoire', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 417).

255 Als a a n g e z o c h t e staat staat België doorgaans de aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende staat tijdens rogatoire commissies toe (M. BOUTE, 'Enkele problemen betreffende internationale rechtshulp in strafzaken', in *Exequatur van vriendschap, Liber discipulorum et amicorum Egied Spanoghe*, Gent, 1983, 24; P.E. TROUSSE & J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 194-195). De "selbständige Beweisaufnahme" – het zelfstandig optreden ervan – m.i.v. het verbaliseren van de eigen vaststellingen – wordt op Belgisch grondgebied, daarentegen, bij ontstentenis van uitdrukkelijke, dwingende verdrags- of wetsbepalingen in die zin doorgaans niet geduld (D. VANDERMEERSCH, 'L'entraide judiciaire internationale au stade de l'instruction préparatoire', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 415; voor één praktijkgeval, dat evenwel als "außergewöhnliche Maßnahme" wordt bestempeld: NAGEL, 204).

Het Verenigd Koninkrijk stelt bijzondere eisen omdat het geen genoegen kan nemen met "hearsay evidence". Daarom zal verzocht worden: "... for a police officer or other United Kingdom official to be present at the taking of evidence and participate in the questioning, and for him or her to be permitted to take a copy of the evidence obtained back to the United Kingdom" (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 14, nr. 47).

In fiscale strafzaken zou de aanwezigheid van vreemde fiscale ambtenaren alleen mogelijk of gerechtvaardigd zijn wanneer het onderzoek slaat op, naar buitenlands recht, samenhangende gemeenrechtelijke en fiscaalrechtelijke delicten (L. HUYBRECHTS, 'De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', *R.W.* 1986-87, 1407).

L. HUYBRECHTS waarschuwt terecht tegen de onmiddellijke afgifte, naar aanleiding van een huiszoeking in Benelux-verband, van afschriften van processen-verbaal aan aanwezige politiemensen van een andere verdragspartij, nog voor de raadkamer hierover uitspraak doet: de buitenlandse gerechtelijke overheid krijgt hierdoor kennis van gegevens die mogelijk naderhand als onrechtmatig verkregen bestempeld worden. In het rechtshulpverkeer met andere dan Benelux-staten moet het

onderzoeksgerechtigd voorafgaand instemmen met de huiszoeking, hetgeen dit probleem voorkomt ('De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken', R.W. 1986-87, 1409).

b) Aanwezigheid van de zgn. betrokkenen

256 Dezelfde verdragsbepalingen vermelden ook de mogelijke aanwezigheid tijdens de rechtshulpverrichting van de "betrokkenen", m.a.w. privépersonen die zich niet rechtstreeks kunnen wenden tot de aangezochte staat: de verdachten, de burgerlijke partijen met hun respectieve raadslieden alsook de door hen geraadpleegde experts.

De rechtspositie van de "betrokkenen" tijdens een rogatoire commissie is verdragsrechtelijk uiterst delicaat. Vooraleer zij in het buitenland hun belangen kunnen behartigen, zal de verzoekende staat moeten vragen wanneer de rechtshulpverrichting in de aangezochte staat zal plaatsvinden, hetgeen doorgaans niet spontaan zal geschieden. Of de verzoekende staat aan een verzoek daartoe vanwege de "betrokkenen" gevolg geeft is problematisch: hij beschikt immers over beleidsvrijheid. Uiteindelijk hangt de mogelijkheid tot aanwezigheid af van de instemming vanwege de aangezochte staat, aan wie een discretionaire bevoegdheid is toegekend: hij heeft geen verplichting rekening te houden met de bijzonderheden van de procedure in de verzoekende staat (*Practical Problems*, 80; zie ook art. 7, vierde lid Sluikhandelverdrag).

257 Het valt te verwachten dat België, als verzoekende én als aangezochte staat, doorgaans de aanwezigheid van de betrokkenen tijdens een rogatoire commissie – respectievelijk in het buitenland en op eigen grondgebied – zal weigeren, zolang het gerechtelijk onderzoek krachtens de eigen strafvordering een geheim en niet-tegensprekelijk karakter behoudt.

Een strakke negatieve houding als aangezochte staat lijkt evenwel af te keuren omdat zij kan leiden tot situaties waar, in de verzoekende staat, achteraf in het proces ten gronde een beroep wordt gedaan op het interne recht van die staat *c.q.* op art. 6, derde lid, *sub d* EVRM, indien blijkt dat het verhoor van getuigen in België in afwezigheid van de verdachte *c.q.* diens raadsman heeft plaatsgevonden en dat hierdoor essentiële rechten van de verdediging zijn geschonden. Indien, bij wijze van sanctie, tot de nietigheid van het verhoor wordt beslist, heeft de rechtshulpoperatie haar doel gemist.

"Common law"-staten, te weten Israël en het Verenigd Koninkrijk, en staten met recente rechtshulpwetten, zoals Oostenrijk (art. 59, eerste lid ARHG) en Zwitserland (art. 65 a IRSG), zijn doorgaans soepeler alhoewel ook zij de aanwezigheid niet onvoorwaardelijk toestaan (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, 14, nr. 48; *Practical Problems*, 91). Daarom beveelt de Resolutie (R) 80 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan de verdragspartijen van hun discretionaire bevoegdheid een mild gebruik te maken om, t.b.v. beide categorieën, aanwezigheid en actieve participatie te bevorderen (zie in dezelfde zin: *Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, aanbeveling I, 51).

Eén instrument verplicht België evenwel de aanwezigheid toe te staan van de beschuldigde (*sic*), van diens raadsman en van iedere andere, in het verzoek

vermelde, belanghebbende, te weten de Overeenkomst met de Verenigde Staten (art. 6, derde lid). Deze bepaling is van bijzonder belang, nu volgens het Amerikaanse recht een verdachte steeds de ondervraging van getuigen à charge moet kunnen bijwonen en desgevallend aan een kruisverhoor (“cross-examination”) doen onderwerpen. Volgens de toelichting blijven de leiding van en de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het rechtshulpverzoek niettemin bij de Belgische autoriteiten (*Parl. St. Senaat 1996-97*, nr. 606/1, 6).

§ 2. De mededeling van processtukken en rechterlijke beslissingen

A. BEGRIP

258 Onderhavige vorm van rechtshulp komt hierop neer dat de gerechtelijke overheden van de verzoekende staat officiële documenten laten uitgaan, die de aangezochte staat dan zelf aan de betrokken rechtsonderhorigen – zowel partijen bij het geding als derden – op zijn grondgebied doet toekomen. Dit eigen optreden van de aangezochte staat, als intermediair, wordt gerechtvaardigd door soevereiniteitsoverwegingen. Het gebruik van de post bleef daarom lange tijd beperkt tot de afhandeling van bagatelzaken zoals eenvoudige overtredingen op de verkeerswetgeving (P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, ‘L’entraide judiciaire internationale en matière pénale’, *Revue de droit suisse*, 1981, 337-338).

Recentere instrumenten, daarentegen, laten onder bepaalde voorwaarden de rechtstreekse toezending van gerechtelijke stukken over de post toe.

Deze frequent toegepaste rechtshulpfiguur werd in het verdragsrecht tussen de staten van het Europese continent opgenomen vanaf 1869 (H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, Duncker & Humblot, 1887, 838). Door de Angelsaksische staten, daarentegen, werd zij aanvankelijk genegeerd: “This is due to the nature of proceedings under common law, according to which criminal proceedings are equally regarded as proceedings between parties - state versus accused person. In consequence of this, service of documents had to be effected by the parties themselves. (...) reference was made to the provisions for the service of documents in civil matters” (GRÜTZNER, 208). Sinds enkele jaren is in de houding van voormelde staten evenwel een kentering merkbaar en erkent m.n. Groot-Brittannië de rechtshulpmodaliteit in de art. 1 en 2 van de ‘Criminal Justice (International Co-operation) Act’ 1990.

De mededeling van processtukken en rechterlijke beslissingen wordt behandeld in de art. 7 tot 9 ERV en in art. 30 BUV; zij wordt vermeld in art. 7, tweede lid, *sub b* Sluikhandelverdrag. Ook komt zij voor in de bilaterale Verdragen tussen België en Algerije (art. 25), Hongarije (art. 27), Roemenië (art. 27), Tunesië (art. 25) en de Verenigde Staten (art. 3).

B. VOORWAARDEN

259 Voor mededeling in het raam van de rechtshulp in strafzaken komen in aanmerking, documenten:

1. M.b.t. de strafvordering

De uitreiking van de “processtukken”, “rechterlijke beslissingen”, “gerechtelijke stukken” en andere “procedure-akten” – de termen variëren van verdrag tot verdrag – moet, krachtens de interne strafwet van de respectieve verdragspartijen, bij uitsluiting vereist zijn t.b.v. de uitoefening van de strafvordering (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l’extradition*, Parijs, 1880, 757; *Practical problems*, 45).

De Duitse Bondsrepubliek brengt onder deze categorie stukken de “Beschlüsse”, de “Anordnungen”, de “Verfügungen” en de transactievoorstellen ter voorkoming van een strafvervolgning onder (GRÜTZNER, 209). Frankrijk onderscheidt: “(...) parmi les notifications, celles des mandats du Juge d’instruction, des convocations de témoins et des ordonnances juridictionnelles émanant de ce magistrat, des arrêts de la Chambre d’accusation insusceptibles de pourvoi en cassation etc. ... et, parmi les significations, les citations à prévenu, à partie civile et à témoins devant les juridictions de jugement, les significations des ordonnances et arrêts de renvoi ou de mise en accusation ainsi que des arrêts de la chambre d’accusation susceptibles de pourvoi, celles de la liste du jury de session et de la liste des témoins cités devant la cour d’assises, celles des décisions par défaut ou réputées contradictoires (...)” (G. LEVASSEUR & A. DECOCQ, Tw. *Notification et signification des actes (matière pénale)*, in *Répertoire de droit international*, Parijs, Dalloz, 1969, 486-487). Groot-Brittannië verstuurt mogelijk “a summons requiring a person charged with an offence to appear before a court in the United Kingdom” en “a summons or order requiring a person to attend before a court in the United Kingdom for the purpose of giving evidence in criminal proceedings” (art. 2, eerste lid, *sub a* en b van de “Criminal Justice [International Co-operation] Act 1990”).

Vanuit Nederland zijn zowel beslissingen in het stadium van het vooronderzoek – b.v. de beschikking tot sluiting van het gerechtelijk vooronderzoek – als in de fase van de behandeling ten gronde – onder meer de dagvaarding ter terechtzitting – te verwachten.

Dit vereiste doet soms de vraag rijzen naar de verdragsbasis waarop de uitreiking van documenten die verband houden met de burgerlijke vordering dient te steunen. Twee gevallen doen zich mogelijk voor.

Ofwel wordt de strafzaak op gang gebracht door de burgerlijkepartijstelling van de benadeelde, zelfs indien het O.M. om opportuniteitsredenen voorafgaand tot sepot beslist had. Niets belet rechtshulpverlening tijdens het geding op grond van ERV, BUV en latere bilaterale uitleveringsverdragen. Voormelde instrumenten blijven inderdaad toepasselijk, afgezien van de aanleiding tot de strafvervolgning – burgerlijkepartijstelling of vordering van het O.M. (*Explanatory Report 1*, 11).

Ofwel gaan de processtukken weliswaar uit van strafrechtelijke autoriteiten – b.v. de uitnodiging van een expert in het buitenland ter evaluatie van fysieke schade of nog de kennisgeving aan verdachten van de heropening der debatten over de burgerlijke belangen –, maar hebben zij bij uitsluiting betrekking op de burgerlijke vordering tot schadevergoeding. De band tussen burgerlijke vordering en strafvordering is in dergelijke gevallen zo gering dat alleen de strafrechter nog aan beide procedures gemeen is. In zo’n geval, moet de toepassing van de rechtshulpverdragen in strafzaken wijken voor die van de analoge instrumenten in burgerlijke zaken (P. LASZLOCZKY, *La cooperazione internazionale negli atti d’istruzione penale*, Padova, 1980, 90; *Practical problems*, 74; M. TRAVERS, *Le droit pénal international et sa mise en œuvre en temps de*

paix et en temps de guerre, Parijs, 1920-22, IV, 197-199; zie impliciet: Cass. 24 maart 1975, *Pas.* 1975, I, 750-752; Cass. 7 oktober 1979, *Pas.* 1980, I, 149-151; *anders*: Brussel 17 april 1989, *Rev. dr. pén.* 1990, 89-95).

2. In overeenstemming met het verdragskader

260 Bij gebrek aan andersluidende bepalingen in de verdragen zelf, zijn de weigeringsgronden onverkort van toepassing op de mededeling van gerechtelijke stukken (SJÖCRONA, 308-309).

M.n. Zwitserland zou weigeren de dagvaarding te betekenen wanneer de tenlastelegging fiscale delicten vermeldt. Teneinde de rechten van de beklaagde niettemin te vrijwaren biedt men hem de mogelijkheid kennis te nemen van de inhoud van het stuk "... sans en faire quelque mention que ce soit sur le document ou sur l'accusé de réception, puis la requête est retournée, inexécutée" (P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, 'L'entraide judiciaire internationale en matière pénale', *Revue de droit suisse* 1981, 341-342).

"Processtukken", "rechterlijke beslissingen" e.a. dienen bovendien steeds te passen in het algemene kader van het verdrag. Deze voorwaarde kan om twee redenen problemen opleveren:

a) Wegens de hoedanigheid van de instrumenterende overheden

Het toepassingsgebied van het ERV, het BUV en van het rechtshulppluik van de bilaterale uitleveringsverdragen is begrensd tot strafbare feiten waarvan de kennisgeving op het ogenblik van het verzoek behoort tot de bevoegdheid van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende staat (zie, wat het ERV betreft, de verklaringen afgelegd bij art. 24). Aan de administratieve overheden – b.v. het Bestuur der Strafinrichtingen of het Nationaal Instituut voor de Statistiek – wordt de toegang ertoe ontzegd, zelfs voor mededelingen die zij bevoegd zouden zijn te verrichten in de marge van de strafrechtspleging.

A fortiori is dit ook het geval voor de burgerlijke partijen, zoals terecht gesteld door het Hof van Beroep te Brussel: (...)

"Que des principes et des objectifs de la Convention [ERV], il échet de retenir que l'entraide judiciaire doit être sollicitée par une autorité judiciaire compétente de l'Etat requérant, pareille demande devant toujours en principe émaner d'une autorité compétente du pays demandeur (...);

"Que la circonstance que plusieurs Etats signataires de la Convention ignorent dans leur ordre juridique interne la possibilité de citation directe à l'initiative d'un particulier corrobore en outre cette interprétation; que la Belgique, conformément à l'article 24 de la Convention, a par ailleurs indiqué les autorités qu'elle considère comme judiciaires aux fins de la Convention, sans énoncer dans cette liste la partie civile citante ou l'huissier de justice; ... (Brussel 26 juni 1990, *J.T.* 1991, 108).

Er zij aan herinnerd dat art. 49, *sub* a tot d van de SUO op deze regel belangrijke afwijkingen formuleert die ook op onderhavige rechtshulpfiguur toepassing vinden.

b) Wegens het procedurele stadium van de uitreiking

261 De mededeling van stukken die verband houden met de “tenuitvoerlegging” van beslissingen tot vrijheidsbeneming of van veroordelingen wordt traditioneel uitgesloten. Krachtens het interne recht van bepaalde staten zijn dergelijke documenten te situeren in de fase van de tenuitvoerlegging, terwijl kleine rechtshulp op de executie van rechterlijke beslissingen juist niet van toepassing is (GRÜTZNER, 209).

262 Wat meer bepaald het ERV betreft, is in de praktijk vrij vlug de vraag gerezen naar de precieze draagwijdte van art. 1, tweede lid (in detail: KRIKKE, SJÖCRONA en THOMAS, 278-283).

De onnauwkeurige redactie van art. 1, tweede lid heeft ertoe geleid dat de partijen de bepaling beperkend interpreteren: ze zou alle vormen van rechtshulp uitsluiten die alleen maar verband houden met de tenuitvoerlegging van straffen, zoals b.v. de betekening van aanmaningen strekkende tot de inning van een geldboete. Deze interpretatie wordt ondersteund door de reeds besproken zinsnede “elke procedure die betrekking heeft op strafbare feiten waarvan de bestraffing op het tijdstip waarop de rechtshulp wordt gevraagd, tot de bevoegdheid behoort van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende partij”. Zij maakt het inderdaad mogelijk te stellen dat alleen de strafprocedure in enge zin bedoeld wordt, met uitsluiting van de strafexecutie. Andere verdragspartijen wijzen dit beperkende standpunt af: “Keinesfalls ist die Zustellung ausländischer Strafurteile oder Strafverfügung ausgeschlossen, weil mit der Zustellung regelmäßig der Lauf der Rechtsmittelfrist beginnt und in diesem Stadium des Verfahrens von einer Strafvollstreckung nicht die Rede sein kann” (R. LINKE, ‘Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen’, ÖJZ 1968, 288).

In 1976 werd in Titel II van het AP dan ook uitdrukkelijk bepaald dat het ERV ook van toepassing is op (voorbereidende) handelingen die in de executiefase plaatsvinden, te weten diegene:

- m.b.t. de betekening van stukken die de executie van een vrijheidsstraf, de inning van een geldboete of van gerechtskosten voorbereiden (art. 3, a);
- m.b.t. de maatregelen die verband houden met de opschorting van de uitspraak van een straf of met het uitstel van de strafexecutie, met de voorwaardelijke invrijheidstelling, met de verdaging van de aanvang van de vrijheidsberoving of met de onderbreking van de tenuitvoerlegging ervan (art. 3, b).

Het Verenigd Koninkrijk formuleerde terzake een voorbehoud.

Ook krachtens art. 49, e en f van de SUO is rechtshulp mogelijk t.b.v. de strafexecutie onder de vorm van:

“(…)

- e. de betekening van gerechtelijke mededelingen inzake de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de inning van een geldboete of de betaling van proceskosten;
- f. de opschorting van de uitspraak of de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de voorwaardelijke invrijheidsstelling, het uitstel van de tenuitvoerlegging of de schorsing van de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel.”

Wat de partijen bij het ERV betreft die noch het AP, noch de SUO bekrachtigd

hebben, blijft de onzekerheid over de draagwijdte van deze rechtshulpmodaliteit bestaan.

C. GEADRESSEERDEN

263 De getuigen en deskundigen zijn de traditionele geadresseerden van procedureakten uit het buitenland. T.o.v. hen werd de toelaatbaarheid van deze vorm van rechtshulp nooit betwist.

Anders is het gesteld met de *beklaagden*, van wie de dagvaarding lange tijd op bezwaren stuitte. Zij hielden verband met het risico van een verkapte uitlevering aan de verzoekende staat van die beklaagden die gevolg zouden geven aan de dagvaarding, en met de eventuele toepassing, door de aangezochte staat, van het actief personaliteitsbeginsel op die beklaagden die ook eigen onderdanen van hem waren. Deze laatsten zouden aldus in eigen land mogelijk het voorwerp uitmaken van vervolgingen wegens dezelfde strafbare feiten als waarvoor zij precies door de verzoekende staat voorafgaand waren gedagvaard (*anders*: H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, 1887, 837-845). In de bilaterale verdragen komt deze rechtshulpmodaliteit nog niet voor. Zij wordt alleen vermeld en fragmentair geregeld in ERV en BUV.

Art. 552q van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering hanteert de term “derden” – d.w.z. verdachten, getuigen, deskundigen, veroordeelden en benadeelden –, hetgeen de ambtenaren van justitie en politie in hun hoedanigheid van rechtshulpfunctionarissen zou uitsluiten: zij zijn immers werkzaam bij organen van de staat, die als volkenrechtelijke entiteit zelf één van de partijen bij de rechtshulprelatie is (SJOĆRONA, 307).

1. Getuigen en deskundigen

264 Dagvaarding *c.q.* oproeping van getuigen en deskundigen strekt ertoe de betrokkenen ervan te verwittigen dat hun aanwezigheid voor een buitenlandse rechter of rechtscollege is vereist. Hun nationaliteit is van geen belang (*Practical Problems*, 46). Niettegenstaande hun verhoor thans ook langs audiovisuele weg mogelijk blijkt, blijft de fysieke aanwezigheid van getuigen en deskundigen uiterst waardevol: “Zowel uit een oogpunt van rechterlijke oordeelsvorming als vanuit dat van een behoorlijke verdediging is in beginsel de situatie waarin de getuige wordt gehoord in de staat van het proces de optimale oplossing. Aan het beginsel van de onmiddellijkheid en aan het ondervragingsrecht van de verdediging wordt dan in de meest volledige zin voldaan. Vergeleken met rogatoire commissies is deze vorm van horen bovendien aanzienlijk minder kostbaar” (*Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, 11). In een van haar aanbevelingen vraagt voormelde Commissie trouwens dit verhoor te stimuleren (*t.a.p.*, 43).

Teneinde het hierboven omschreven, specifieke doel te bereiken, dient het document, dat aan getuigen en deskundigen wordt overhandigd, aan bepaalde voorwaarden te voldoen.

a) Wat de taal betreft

265 Het lijkt onontbeerlijk dat de gerechtelijke akte wordt opgesteld in een taal die de getuige of deskundige beheerst. Het belang hiervan werd door de rechtsleer bij herhaling beklemtoond (zie o.m.: A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 261-262). Onder de verdragen waarbij België partij is, bevat niettemin alleen één instrument een bepaling terzake, m.n. de recente SUO: “Wanneer aannemelijk is dat de geadresseerde niet de taal beheerst waarin het desbetreffende stuk is gesteld, dient dit – althans de essentie daarvan – te worden vertaald in de taal of een der talen van de Overeenkomstsluitende partij op wier grondgebied de geadresseerde verblijft. Indien de toezendende autoriteit weet dat de geadresseerde slechts een andere taal machtig is, dient het stuk – althans de essentie daarvan – te worden vertaald in die andere taal” (art. 52, tweede lid). De Belgische Ministeriële Omzendbrief van 24 april 1995 bevestigt deze verplichting voor België als verzoekende staat (*B.S.* 2 juni 1995, 15 778).

b) Wat de inhoud betreft

266 De procedureakten hebben in de eerste plaats een algemene informatieve functie: de getuigen of deskundigen moeten er kunnen uit afleiden in welke zaak zij moeten optreden en om welke (precieze) redenen hun aanwezigheid gevraagd wordt (A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 262).

Om ze ertoe aan te zetten daadwerkelijk de verplaatsing naar de verzoekende staat te ondernemen, laten de meeste verdragen, onder bepaalde voorwaarden, ruimte voor het verstrekken van bijkomende gegevens:

1) Over de vergoeding van de reis- en verblijfkosten

267 Het verzoek of de dagvaarding geeft mogelijk bij benadering het bedrag van de te betalen schadeloosstelling en de te vergoeden reis- en verblijfkosten aan. Deze vermelding heeft op grond van het BUV (art. 31, tweede lid) een algemene draagwijdte, ongeacht de (vermoedelijke) waarde van het getuigenis. Krachtens het ERV, daarentegen, is zij alleen verplicht indien de verzoekende partij het van bijzonder belang acht dat de opgeroepen getuige of deskundige in persoon voor haar rechterlijke autoriteiten verschijnt en dit ook uitdrukkelijk vermeldt in haar verzoek tot uitreiking van de dagvaarding (art. 10, eerste en tweede lid).

Voormelde bepaling van het ERV behoudt een bijzondere geldelijke aanmoediging voor aan getuigen en deskundigen van wie de verschijning bijzonder op prijs wordt gesteld. Daar de selectie geschiedt door de verzoekende staat, is het risico van een eenzijdige keuze van de betrokkenen t.b.v. de stellingen van het O.M. niet denkbeeldig (NAGEL, 224, vn. 24). De Zweedse reserve bij art. 10 stelt zelfs ondubbelzinnig dat de bepaling geen toepassing vindt op getuigen of deskundigen die alleen door de verdachte worden gedagvaard.

Om de discriminatie tussen de betrokkenen op te heffen beveelt de Resolutie (71)43 inmiddels aan art. 10, tweede lid te interpreteren conform art. 31, tweede lid BUV: “Each summons of an expert or

a witness should indicate the fact that his expenses will be refunded”.

2) Over de strafbedreiging bij niet-verschijning

268 Een oproeping om te verschijnen, gericht aan een getuige of deskundige, bevat mogelijk een clause die de betrokkene in de verzoekende staat met een straf bedreigt ingeval hij aldaar niet verschijnt.

Naargelang de verdragen, sorteert deze strafbedreiging, die op de keper beschouwd indruist tegen de soevereiniteit van de aangezochte staat, een verschillend effect:

– **s t r a f b a a r h e i d**. Overeenkomstig de strafbepalingen die in de aangezochte staat op onwillige getuigen toepasselijk zijn, stelt het BUV een sanctie op de niet-verschijning van de gedagvaarde getuige. Voor deze laatste bestaat immers de verplichting aan de oproeping te voldoen, wanneer de verzoekende rechterlijke autoriteit zijn persoonlijke verschijning nodig acht en daarom een dagvaarding, via het O.M. van de staat van zijn woon- of verblijfplaats, doet uitbrengen (art. 31 *juncto* 34). Dagvaardingen, die daarentegen bij uitsluiting op verzoek van de beklagde uitgestuurd worden, leiden niet tot toepassing van art. 34 (*Parl. St. Kamer* 1962-63, nr. 478/1, 8).

Art. 34 BUV wordt niet opgeheven door art. 52, derde lid SUO (*Memorie van Toelichting bij de Nederlandse goedkeuringswet*, 111).

– **s t r a f f e l o o s h e i d**. Sommige verdragen laten de aangezochte overheid een geruststellende mededeling daarover doen aan de geadresseerde (Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 25, vierde lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 27, vierde lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 25, vierde lid). Andere stellen zelf rechtstreeks duidelijk dat geen enkele sanctie of dwangmaatregel in de verzoekende staat kan getroffen worden, zelfs niet indien het toegestuurde stuk een verplichting om te verschijnen vermeldt (art. 8 ERV *juncto* art. 52, derde lid SUO). Zij preciseren evenwel dat aan de straffeloosheid een einde komt wanneer de betrokkene zich daarna uit vrije wil op het grondgebied van de verzoekende partij begeeft en hij daar op wettige wijze opnieuw gedagvaard wordt (negatief over deze, volgens hem, terecht overbodig geachte tweede zinsnede: NAGEL, 222, vn. 14). Deze redactietechniek biedt het voordeel dat de aangezochte staat niet geneigd is de gevraagde rechtshulp zonder meer te weigeren of de uitdrukkelijke bevestiging te eisen dat noch sanctie, noch dwang daadwerkelijk toegepast worden (*Practical Problems*, 46-47).

Kritisch t.o.v. een dergelijke benadering van de dagvaarding van getuigen en deskundigen, omdat zij de individuele belangen bevoorrecht en de staatssoevereiniteit beklemtoont: GRÜTZNER, 211-212; *Practical Problems*, 46-47; SCHÜCKING-REPORT, 64.

2. Beklaagden

269 De overhandiging van processtukken en rechterlijke beslissingen aan de beklagde – o.m. dagvaardingen voor de onderzoeksrechter of voor de rechter

ten gronde, alsook veroordelende vonnissen – is alleen mogelijk in het raam van ERV (art. 7, derde lid) en BUV (art. 31, eerste lid). In laatstgenoemd verdrag wordt zij overigens niet aan bijzondere procedureregels onderworpen.

Art. 7, derde lid ERV, daarentegen, verleent aan de aangezochte staat de mogelijkheid te vragen dat de dagvaarding op zijn grondgebied hem een bepaalde tijd – maximaal 50 dagen – voor de verschijning in de verzoekende staat wordt toegestuurd. Dikwijls is de tijdspanne tussen de datum van ontvangst van het stuk door de geadresseerde in de aangezochte staat nl. te kort om zowel de persoonlijke verschijning als de voorbereiding van de verdediging te waarborgen.

In deze clause vindt men nog een spoor terug van de oorspronkelijke bezorgdheid de beklaagden met woon- of verblijfplaats in de aangezochte staat te beschermen, o.m. tegen te verwachten verstekvonnissen in de verzoekende staat. Diezelfde bezorgdheid had de redactie van het HARVARD-ontwerp er eerder toe gebracht een facultatieve weigeringsgrond in het ontwerpverdrag op te nemen (HARVARD-ontwerp, 93).

270 Van art. 7, derde lid, eerste zinsnede wordt verwacht dat het het probleem m.b.t. de toezending van dagvaardingen aan beklaagden om ter zitting te verschijnen, oplost. Het biedt de verdragspartijen immers de mogelijkheid een verklaring af te leggen t.o.v. de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, waarin zij bedingen dat de dagvaarding hun wordt toegestuurd binnen een bepaalde termijn.

Voor de dagvaarding van de beklaagde ter zitting in België – verzoekende staat – worden volgende termijnen bedongen:

- één maand: door de BRD;
- dertig dagen: door Denemarken, Finland, Frankrijk, Noorwegen, Oostenrijk, Slowakije, Spanje, de Tsjechische Republiek, Zweden en Zwitserland;
- veertig dagen: door Estland, Hongarije, Israël, Litouwen en Turkije;
- vijftig dagen: door Bulgarije, IJsland, Malta en Portugal.

Krachtens de tweede zinsnede van voormeld derde lid moet de verzoekende staat met de bedongen termijn rekening houden bij de vaststelling van de datum van verschijning voor een van zijn rechtscolleges en bij de toezending van de dagvaarding naar de aangezochte staat. Bij niet-eerbiediging van deze verdragsrechtelijke bepaling kan de aangezochte staat, volgens FRANCK, de dagvaarding weigeren. Dezelfde auteur spreekt zich evenwel pessimistisch uit over het effect van een dergelijke weigering: “Such a refusal is, however, unlikely to affect the validity of the proceedings in progress in the requesting State if the legislation of that State provides, as is sometimes the case, that persons who are abroad are lawfully summoned by the deposit of the summons in a place specified by law, such as the prosecution department of the jurisdiction taking the proceedings” (*Practical Problems*, 17-18; in dezelfde zin: P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, ‘L’entraide judiciaire internationale en matière pénale’, *Revue de droit suisse*, 1981, 340).

D. PROCEDURELE ASPECTEN VAN DE MEDEDELING

1. Verrichtingen op het grondgebied van de verzoekende staat

271 De meeste verdragen reppen met geen woord over de procedurehandelingen die de overheden van de verzoekende staat moeten stellen vooraleer de processtukken en rechterlijke beslissingen, ter uitreiking, aan de aangezochte staat toe te zenden. Uit dit stilzwijgen dient noodzakelijkerwijze te worden afgeleid dat het interne recht van de verzoekende staat bij uitsluiting in dit stadium toepasselijk blijft (G. LEVASSEUR en A. DECOCQ, Tw. *Notification et signification des actes (matière pénale)*, in *Répertoire de droit international*, Parijs, 1969, 487).

Wat België betreft, wordt derhalve toepassing gemaakt van art. 40 Ger. W. (P. HOET, *Betekening in het buitenland in strafzaken*, Antwerpen 30 mei 1990, 9 (gestencild); J. PELSMAEKERS, 'De betekening in het buitenland in strafzaken', R. W. 1989, 353-358).

2. Toezending der stukken aan de aangezochte staat

272 De bilaterale verdragen bevatten ter zake geen bijzondere regels, zodat verwezen wordt naar de algemene bepalingen over de tussenstaatse procedure.

273 Wat de multilaterale rechtshulpverdragen betreft, dient een onderscheid te worden gemaakt tussen:

a) BUV

Art. 30, eerste lid maakt toezending van procedureakten e.d. mogelijk hetzij "rechtstreeks bij aangetekend schrijven door de bevoegde autoriteiten of deurwaarders", hetzij "door bemiddeling van het bevoegde parket" van de aangezochte staat.

In een zaak waarin de kopie van het exploit houdende de betekening van de voorziening in cassatie op een andere wijze aan de verweerder in het Groot-Hertogdom Luxemburg was toegestuurd, concludeerde het Hof van Cassatie tot de onontvankelijkheid van de voorziening (Cass. 31 maart 1982, *Pas.* 1982, II, 899).

b) ERV

Art. 7, eerste lid vermeldt zelf geen specifiek transmissiekanaal. Art. 15 en de mogelijk erbij horende verklaringen vinden derhalve toepassing. De bewoordingen van voormelde verdragsbepaling en de latere commentaar erop (*Practical Problems*, 45) leiden tot onzekerheid over de mogelijkheid van toezending van de documenten per post. Zo b.v. aanvaardt Zwitserland deze verzendingswijze bij uitsluiting voor documenten m.b.t. overtredingen op de verkeerswetgeving (P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, 'L'entraide judiciaire internationale

en matière pénale', *Revue de droit suisse*, 1981, 338).

Sinds de negentiende eeuw stoot het gebruik van de post, in het raam van de rechtshulp, op fundamentele bezwaren in de Duitse rechtsliteratuur: "Gegen die Zustellung auf dem Wege der Post spricht insbesondere das Bedenken, daß der Adressat, wenn er das Retourrecepisse unterschreibt, von welchem eine solche Sendung regelmäßig begleitet sein dürfte, den Inhalt der Zusendung noch nicht kennt, und daß er der Würde eines souveränen Staates nicht entspricht, daß einer seiner Bestellten von einem anderen Staate dazu benützt werde, um von Jemandem eine Erklärung zu erschleichen, deren tragweite diesem unbekannt ist, und die ihm vielleicht schwere Nachteile bringt" (H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, 1887, 846-847).

c) *SUO*

zie 1) ERV

274 In Schengen-verband is de onzekerheid inmiddels opgeheven door de Uitvoeringsovereenkomst krachtens welke een partij personen, die zich op het grondgebied van een andere partij bevinden, gerechtelijke stukken rechtstreeks over de post kan toezenden (art. 52, eerste lid). Deze erkenning van de passieve rechtshulp heeft overigens tot logisch gevolg dat de toezendende (verzoekende) autoriteit – en niet meer de aangezochte – erop moet toezien dat in de over de post verzonden dagvaardingen of oproepingen geen verplichting om te verschijnen is vermeld (art. 52, derde lid, tweede zinsnede).

Overeenkomstig lid één dient in beginsel ook te worden gehandeld bij toezending van gerechtelijke stukken, wanneer aan het rechtshulpverzoek een feit ten grondslag ligt dat naar het recht van beide partijen als een vergrijp tegen voorschriften betreffende de orde door de bestuurlijke autoriteiten wordt bestraft, mits tegen hun beslissingen beroep openstaat op een ook in strafzaken bevoegde rechter (art. 52, vierde lid).

De voorkeur van de partijen gaat ongetwijfeld uit naar een ruim gebruik van de toezending over de post. Niettemin zijn zij zich ervan bewust dat het nationaal recht van b.v. Portugal mogelijk de betekening aan persoon van bepaalde stukken, zoals een dagvaarding, voorschrijft. Daarom handhaaft art. 52, vijfde lid de mogelijkheid een gerechtelijk stuk door bemiddeling van de justitiële autoriteiten van de aangezochte partij toe te zenden, wanneer het adres van de bestemming onbekend is of wanneer de verzoekende partij een betekening in persoon verlangt (*Memorie van Toelichting bij de Nederlandse Goedkeuringswet*, 111).

275 België kan overwegen aan de Schengen-Partners volgende stukken rechtstreeks via de post te verzenden:

- dagvaardingen aan beklaagden, getuigen en burgerlijke partijen;
- oproepingen aan beklaagden, slachtoffers, advocaten, getuigen, experts en tolken;
- akten van betekening van arresten, vonnissen en beschikkingen;
- kennisgevingen van analyse- of expertiseverslagen;
- beslissingen m.b.t. opheffing van een beslag of m.b.t. het rijbewijs;
- transactievoorstellen.

De Belgische Ministeriële Omzendbrief vestigt er in het bijzonder de aandacht op dat de rechterlijke autoriteiten weliswaar vrij kunnen opteren voor rechtstreekse verzending via de post, maar er niettemin moeten voor zorgen dat hun keuze de gewenste rechtsgevolgen van het verstuurd stuk niet ongedaan maakt (15 778).

In België staat vooralsnog niet vast wie voor de verzending moet instaan, de gerechtsdeurwaarder of het O.M. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders verdedigt de stelling volgens welke de betekening dient te geschieden conform het Belgisch recht, d.w.z. bij exploit van een gerechtsdeurwaarder. De SUO zou alleen de wijze van overmaking beogen na rechtsgeldige betekening door een Belgische gerechtsdeurwaarder (brief aan de auteur d.d. 18 december 1996). Van de Minister van Justitie wordt binnenkort een beslissing verwacht.

3. Bemiddeling door de aangezochte staat

a) Ratio

276 De bemiddeling door de aangezochte staat waarborgt de rechtsgeldigheid van de mededeling van de gerechtelijke stukken aan de geadresseerde (SCHÜCKING-REPORT, 64; in dezelfde zin: LOMBOIS, 632; P.E. TROUSSE, 'Quelques aspects de la collaboration des Etats dans l'administration de la justice répressive', *RBDI* 1968, 31).

Stellen de verdragen het principe van de *interventie* van de aangezochte staat, dan is deze laatste verplicht in de opeenvolgende stadia van de mededelingsprocedure tot en met de uiteindelijke kennisgeving van de resultaten van de rechtshulpverrichting aan de verzoekende staat.

b) Modaliteiten

1) *N.a.v. de uitreiking in het algemeen*

277 Als de verzoekende staat geen bijzondere eisen stelt aan de wijze van uitreiking, kan zij door de aangezochte staat geschieden door eenvoudige toezending *c.q.* overhandiging. Het betreft hier een facultatieve bepaling, zodat de aangezochte staat uiteindelijk zelf beslist volgens het principe "*locus regit actum*".

Vraagt de verzoekende staat uitdrukkelijk om betekening, dan moet de aangezochte staat aan dat verzoek gevolg geven en de stukken betekenen volgens één van de procedures voorzien in zijn wetgeving of volgens een bijzondere procedure die met zijn wetgeving verenigbaar is (art. 7, eerste lid, tweede zin ERV; art. 30, tweede lid BUV; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 25, eerste lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 27, eerste lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 25, eerste lid).

Denemarken en Noorwegen behouden zich, bij art. 7, eerste lid ERV, het recht voor geen gevolg te geven aan verzoeken die meer formaliteiten vereisen dan de eenvoudige uitreiking aan de geadresseerde. Wat Denemarken betreft, zou dit hierop neerkomen dat volgens de Deense regels voor de betekening van gerechtelijke stukken wordt gehandeld (C.F. MULDER, *Rechtshulp in strafzaken van Denemarken, Noorwegen en IJsland*, z.pl., 1990, 21).

In tegenstelling tot de mededelingsprocedure in de aangezochte staat die verdragsrechtelijk wordt geregeld, worden de procedurele gevolgen van de mededeling naderhand opnieuw bij uitsluiting beheerst door de wetgeving van de verzoekende staat (*Practical Problems*, 46). Betreft het meer bepaald een betekening, dan heeft zij de gevolgen die de verzoekende staat toekent aan betekeningen die op regelmatige wijze buiten zijn grenzen plaatsvinden (M. TRAVERS, *Le droit pénal international et sa mise en œuvre en temps de paix et en temps de guerre*, Parijs, 1920-22, IV, nr. 1928).

2) *N.a.v. de uitreiking aan welbepaalde getuigen en deskundigen*

278 Wat belangrijke getuigen of deskundigen betreft, heeft de aangezochte staat mogelijk twee bijkomende opdrachten:

– op vraag van de verzoekende staat, de betrokkene aansporen om metterdaad persoonlijk te verschijnen voor de rechter (ERV, art. 10, eerste lid; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 26, eerste lid; Belgisch-Hongaars Verdrag, art. 28, eerste lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 28, eerste lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 26, eerste lid).

LAMMASCH pleitte reeds voor een dergelijke uitnodiging (*Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, 1887, 862). Zij schept trouwens geen verplichting tot verschijning (LOMBOIS, 632). Hoogstens kan men haar een psychologisch effect toeschrijven daar de dagvaarding van de verzoekende staat kracht wordt bijgezet door een maatregel van de aangezochte staat zelf (NAGEL, 224). De uiteindelijke beslissing blijft echter bij de getuige of de deskundige zelf (SCHÜCKING-REPORT, 65).

In voormeld geval wordt het (niet-bindend) antwoord van de getuige of deskundige door de aangezochte staat ter kennis gebracht van de verzoekende staat.

– aan de getuige of deskundige desgevraagd een voorschot toekennen. Het bedrag wordt op de dagvaarding vermeld en terugbetaald door de verzoekende partij (art. 10, derde lid ERV). Ook deze verrichting heeft tot doel de betrokkene ertoe aan te zetten aan de dagvaarding gevolg te geven.

Mochten deze interventies vruchteloos blijven, dan houdt het ERV een derde aanmoediging in t.b.v. getuigen of deskundigen: de opgave, op het verzoek of op de dagvaarding, van de te betalen schadeloosstelling en van de reis- en verblijfkosten (art. 10, tweede lid).

3) *Na de uitreiking*

279 De aangezochte staat is aansprakelijk voor het terugzenden van het bewijs van de uitreiking aan de verzoekende staat. Het moet geleverd worden ofwel door een gedagtekend ontvangstbewijs, dat door de geadresseerde is ondertekend, ofwel door een schriftelijke verzekering door de aangezochte staat dat het stuk is uitgereikt, met vermelding van de datum en de vorm van de uitreiking. Voormelde stukken moeten niet aan bepaalde vormvereisten voldoen (*Explanatory Report 1*, 17; Overeenkomst met de Verenigde Staten, art. 3, derde lid). Zij worden zo spoedig mogelijk aan de verzoekende staat toegezonden.

Bij art. 3, derde lid van de Overeenkomst met de Verenigde Staten preciseert de Memorie van Toelichting dat de uitreiking, in afwijking van art. 35 Ger. W., niet mag gebeuren aan een andere persoon dan de geadresseerde. Alleen deze laatste mag immers rechtsgeldig het ontvangstbewijs ondertekenen (*Parl. St. Senaat 1996-97, nr. 606/1, 4*).

Indien de uitreiking niet kan plaatsvinden – b.v. omdat de geadresseerde het processtuk weigert in ontvangst te nemen –, deelt de aangezochte staat de reden daarvan terstond aan de verzoekende staat mee (art. 7, tweede lid ERV; art. 30 BUV; Belgisch-Algerijns Verdrag, art. 25, derde lid; Belgisch-Roemeens Verdrag, art. 27, derde lid; Belgisch-Tunesisch Verdrag, art. 25, derde lid).

§ 3. De verschijning van getuigen, deskundigen en beklaagden

280 Op de dagvaarding of op de oproeping in de aangezochte staat volgt dikwijls de persoonlijke verschijning van getuigen, deskundigen en beklaagden voor de justitiële autoriteiten van de verzoekende staat (art. 12, eerste lid ERV; art. 31, eerste lid BUV).

M.b.t. een getuige of een “mogelijke” beklaagde, die aanvaardt door een onderzoeksrechter in de verzoekende staat verhoord te worden zonder voorafgaande dagvaarding, oordeelde de Correctionele Rechtbank te Brussel op 28 oktober 1988 als volgt: “(...) Attendu toutefois que le non-respect de cette disposition n’entraîne ni l’irrégularité ni la nullité de l’audition dudit témoin et d’une manière générale des actes posés en méconnaissance de cet article 31;

Qu’il s’agit en effet, d’une règle de procédure dont chaque intéressé peut se prévaloir mais à laquelle il lui est tout aussi possible de renoncer;

Que cette règle de procédure est édictée pour garantir les droits des citoyens de chacun des deux pays contractants, en telle sorte que ces citoyens peuvent s’en prévaloir et exciper de son non-respect pour refuser valablement la comparution personnelle demandée, aucune mesure coercitive ne pouvant être prise à leur endroit dans ce cas;

Que cependant, chaque citoyen étant suprême juge des droits personnels qui lui sont garantis par une telle procédure, peut renoncer à cette garantie et accepter de comparaître volontairement et sans la citation officielle prévue, ce qui a été le cas de l’espèce; (...)” (*J.T. 1989, 585*).

Het belang van onderhavige rechtshulpfiguur is sterk toegenomen onder invloed van de voorschriften van art. 6, derde lid, *sub* (d) EVRM, dat in het bijzonder de beklaagde het recht toekent om de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen. Het EHRM legt terzake de berechtende staat een zgn. “inspanningsverplichting” op om de aanwezigheid van de getuigen ter zitting te bewerken. Het verblijf van getuigen in het buitenland vereist specifieke inspanningen: “Inspanningen die bij getuigen in het buitenland voor de hand liggen zijn het dagvaarden van de getuige dat, in geval het een gedetineerde getuige betreft, aangevuld kan worden met een verzoek tot overbrenging naar de berechtende staat. Bij het opstellen van de dagvaarding dient erop te worden gelet dat er impulsen om de bereidwilligheid van getuigen om naar de verzoekende staat te reizen te vergroten in worden opgenomen. Daartoe kan dienstbaar zijn dat de getuige uitputtend wordt voorgelicht over de kostenvergoeding en een eventueel voorschot daarop en de strekking en duur van het vrijgeleide. (...) Het afgeven van een vrijgeleide is een daad die de verzoekende staat onafhankelijk van de aangezochte staat kan verrichten. Aldus heeft hij het ‘onmogelijke’ van het

(niet-)horen van de getuige dus gedeeltelijk zelf in de hand” (A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 354).

Blijkt de verplaatsing naar de verzoekende staat onmogelijk, dan zou kunnen overwogen worden de betrokkene uit te nodigen om te verschijnen in de ambassade of in het consulaat van de verzoekende staat, gelegen op het grondgebied van de aangezochte staat, om aldaar zijn verklaring af te leggen, na in contact te zijn gebracht – telefonisch b.v. – met een rechterlijke overheid van de verzoekende staat. Wel moet erover gewaakt worden dat de immuniteit van de betrokkene gevrijwaard blijft en dat de aangezochte staat de mogelijkheid behoudt de operatie te weigeren.

De persoonlijke verschijning neemt twee vormen aan.

A. VRIJWILLIGE VERSCHIJNING

281 Personen die, na dagvaarding of oproeping, uit vrije wil gevolg geven aan het verzoek tot verschijning voor de justitiële autoriteiten van de verzoekende staat, kunnen aanspraak maken op twee tegemoetkomingen vanwege die staat die mogelijk hun bezwaren tegen de reis naar het buitenland ontkrachten.

De door België gesloten verdragen waarborgen evenwel nog niet de veiligheid van de bedreigde getuige (daarover: A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 263). Richtlijnen terzake worden o.m. gegeven door de resolutie van de EU-Raad van 23 november 1995 (PB. C. 95 327/04).

1. Strafrechtelijke immuniteit

282 Een gedagvaarde getuige of deskundige, van welke nationaliteit ook, die voor de gerechtelijke overheden van de verzoekende staat verschijnt, kan aldaar noch vervolgd worden, noch in hechtenis worden genomen en evenmin aan enige andere vrijheidsbeperking worden onderworpen voor feiten of veroordelingen voorafgaand aan zijn vertrek van het grondgebied van de aangezochte staat (art. 12, eerste lid ERV; art. 35 BUV; art. 7, achttiende lid Sluikhandelverdrag; art. 27 Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 4, derde lid; Belgisch-Amerikaans^e Overeenkomst, Belgisch-Hongaars Verdrag; art. 29 Belgisch-Roemeens Verdrag; art. 27 Belgisch-Tunesisch Verdrag). Deze immuniteit is traditioneel (HARVARD-ontwerp, 96-97).

De persoon, die als beklagde wordt gedagvaard en vrij verschijnt geniet dezelfde waarborg. In zijn geval behelst de garantie uiteraard de feiten niet die in de dagvaarding zijn vermeld en die precies het voorwerp uitmaken van de strafvervolgning tegen hem. Voormelde regeling in ERV (art. 12, tweede lid) en BUV (art. 35, tweede lid) maakt een novum uit t.o.v. de bilaterale (uitleverings)verdragen (zie ook art. 7, achttiende lid Sluikhandelverdrag).

a) Inhoud

283 De immuniteit wordt beperkt tot de bescherming tegen vervolgingen, hechtenis of andere vrijheidsbeneming voor feiten of veroordelingen die voorafgingen aan het verlaten van het grondgebied van de aangezochte partij

(*Explanatory Report 1*, 19; R. LINKE, 'Schützt das freie Geleit einen Zeugen vor Verhaftung?', *EuGrZ* 1980, 156).

Betrokkenen kunnen wel worden vervolgd voor feiten gepleegd hetzij tussen hun vertrek uit de aangezochte staat en hun aankomst in de verzoekende staat – b.v. in die tijdspanne gepleegd via briefwisseling –, hetzij tijdens hun verblijf op diens grondgebied – b.v. vals getuigenis (*Practical Problems*, 49). Een ruimere interpretatie zou in feite een immuniteit toekennen, vergelijkbaar met de diplomatieke onschendbaarheid. De rechtsleer verzet zich daartegen (SCHÜCKING-REPORT, 69).

Gezien de onzekerheid omtrent de juiste betekenis van het vrijgeleide, raadt het Comité van Ministers van de Raad van Europa, in de Aanbeveling (83)12 bij het ERV, aan de getuige ervan te verwittigen dat hij in de aangezochte staat deze bescherming geniet:

"La portée du sauf-conduit visé à l'article 12.1 devrait être clairement indiquée dans le texte même de la citation remise aux témoins à l'étranger et rappelée au moment où on les informe dans l'Etat requérant de leurs droits et devoirs de témoins; en particulier, il conviendrait d'insister sur le fait que le sauf-conduit n'empêche pas la poursuite des infractions, notamment celles commises en liaison avec le témoignage, qu'un témoin peut commettre après son départ du territoire de l'Etat requis; (...)" (zie ook: A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 263).

b) Duur

284 Over het ontstaan van de immuniteit bepalen de verdragen niets: aangenomen wordt dat dit plaatsheeft op grond van het verdrag en m.n. door de dagvaarding van de getuige (A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 288).

Het ogenblik waarop de immuniteit een einde neemt wordt doorgaans wel verdragsrechtelijk gepreciseerd. Voor getuigen, deskundigen en verdachten houdt de immuniteit op:

– wanneer zij vrijwillig in de verzoekende staat zijn gebleven hoewel zij gedurende vijftien (art. 12, tweede lid ERV; art. 35, derde lid BUV), dertig (art. 27 Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 29 Belgisch-Roemeens Verdrag) of vijfenvoertig (art. 27 Belgisch-Tunesisch Verdrag) achtereenvolgende dagen na het tijdstip waarop hun aanwezigheid niet meer door de rechterlijke autoriteiten werd vereist, de mogelijkheid hadden het grondgebied ervan te verlaten;

Zwitserland heeft bij art. 12 ERV verklaard dat de voorwaarde tot opheffing van de immuniteit slechts is vervuld indien de betrokkene niet door juridische – b.v. het inhouden van de identiteitspapieren – of feitelijke hinderpalen – b.v. ziekte – belet werd het grondgebied van de verzoekende staat vrijwillig te verlaten (R. HAUSER, 'Das Europäische Abkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen vom 20. April 1959', *RPS* 1967, 237).

– wanneer zij op het grondgebied van de verzoekende staat zijn teruggekeerd na het te hebben verlaten (art. 12, derde lid ERV; art. 35 BUV).

De Aanbeveling R (83)12 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa breidt de bescherming van de getuigen als volgt uit: "(...)

2. Lorsqu'un témoin déferant à une citation et comparaisant devant les autorités judiciaires de l'Etat requérant refuse totalement ou partiellement de témoigner, il ne devrait pas être détenu ou de toute autre manière empêché de quitter le pays, même si, conformément au droit de l'Etat requérant, ce refus constitue une infraction pénale ou peut donner lieu à des mesures correctives;

3. Lorsque la détention provisoire peut être ordonnée à l'encontre d'un témoin qui est soupçonné d'avoir commis une infraction en liaison avec son témoignage, il conviendrait de se demander si les impératifs de la justice ne peuvent pas être suffisamment protégés par d'autres mesures, comme la fourniture d'une caution ou d'une sûreté ou lorsque cela est possible, en abandonnant à un autre Etat le soin des poursuites."

Problematisch bij de aanbevolen overdracht van de strafvervolgingen is de grondslag van de bevoegdheid van de aangezochte staat voor vervolgingen wegens vals getuigenis: het gaat immers om een incriminatie met een uitgesproken territoriaal karakter, die bij uitsluiting beoogt de strafrechtspleging van de berechtende staat – dus de verzoekende en niet de aangezochte staat – veilig te stellen (kritisch over deze aanbeveling in haar geheel: A. KLIP, *Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 288).

2. Schadeloosstelling

285 Een (billijke) schadeloosstelling en de vergoeding voor reis- en verblijfkosten worden bij uitsluiting betaald aan de g e t u i g e o f d e s k u n d i g e en dit door de verzoekende staat, die desgevraagd ook een voorschot betaalt (art. 9 ERV; art. 32, eerste lid BUV; art. 26, tweede lid Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 4, tweede lid Belgisch-Amerikaanse Overeenkomst; art. 28, tweede lid Belgisch-Romeens Verdrag; art. 26, tweede lid Belgisch-Tunesisch Verdrag).

De uitvoering van deze rechtshulpverrichting geeft, in principe, geen aanleiding tot de vergoeding van de daarvoor gemaakte kosten. De reden ligt voor de hand: "This is to discourage a state from obtaining costly expert opinions at the expense of the other state, while it could call on experts in its territory to prepare the report, though at its own expense" (GRÜTZNER, 231; in dezelfde zin reeds: H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, 1888, 869; SCHÜCKING-REPORT, 88-89).

De verzoekende staat dient de hoogte van de betrokken bedragen vast te stellen volgens de regels van zijn nationale recht en deze te berekenen vanaf de verblijfplaats van de betrokkene. Hij beslist soeverein over een eventuele verhoging van de vergoeding, b.v. ingeval de getuige in de onmogelijkheid verkeert alleen te reizen (SCHÜCKING-REPORT, 68; zie ook: art. 32, eerste lid, tweede zinsnede BUV).

KLIP overweegt ter zake het volgende: "De vergoeding moet echter ook weer niet te hoog worden omdat niet de indruk mag ontstaan dat de verklaring 'gekocht' is. Het verdient [...] aanbeveling de werkelijk gemaakte kosten en bestaande inkomstenderving te vergoeden en niet uit te gaan van een standaardbedrag. [...] Een en ander betekent dat de hoogte van de vergoeding dus vooral door de persoonlijke omstandigheden van individuele getuigen wordt bepaald" (*Buitenlandse getuigen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 262).

B. GEDWONGEN VERSCHIJNING

1. *Begrip en vormen*

286 In de oorspronkelijke vorm bestaat deze rechtshulpfiguur erin een gedetineerde uit de aangezochte staat over te brengen naar de verzoekende staat in verband met een strafvervolgning die daar tegen derden *c.q.* tegen hemzelf werd ingesteld (art. 11 ERV en 33, eerste lid BUV; art. 9, Overeenkomst met de Verenigde Staten zie ook art. 7, vierde lid Sluikhandelverdrag).

Art. 25*bis* BUV formuleert daarenboven een tweede vorm van uitlening van gedetineerden, die doelt op de tegenovergestelde hypothese. Het voorziet nl. in de mogelijkheid voor de verzoekende staat – tevens detinerende staat – om een persoon onder dwang over te brengen naar het grondgebied van de aangezochte staat opdat zijn aanwezigheid aldaar de behandeling van een eerder geformuleerd verzoek om rechtshulp zou vergemakkelijken (zie ook: de Overeenkomst met de Verenigde Staten, art. 10).

Art. 11 ERV, tweede lid en art. 33, vijfde lid regelen overigens ook de doortocht doorheen een derde staat ingeval deze laatste ook verdragspartij is. M.b.t. eerstgenoemde bepaling formuleerde Ierland volgend voorbehoud: “The Government of Ireland is unable to grant requests made under Article 11, paragraph 2, for a person in custody to transit through its territory”.

De maatregel kan, naargelang het toepasselijke verdrag, worden gebruikt tot verhoor als getuige (ERV), beklaagde (BUV) of tot confrontatie met personen (b.v. verdachten, ter identificatie, of om de geloofwaardigheid van verklaringen te testen), met plaatsen of tot het wedersamenstellen van bepaalde situaties en handelingen.

De toepassing van de rechtshulpfiguur behoeft doorgaans niet de toestemming van de gedetineerde zelf: “(...) the transfer is the result of an agreement between governments and is independent of his will, even though refusal on his part to be transferred may be taken into consideration” (*Practical Problems*, 48). Een uitzondering hierop vormen de art. 9 en 10 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten.

De toelaatbaarheid van deze rechtshulpfiguur is lange tijd voorwerp geweest van discussie. Hoewel zij tussen 1845 en 1874 was voorzien in de meeste bilaterale uitleveringsverdragen op het Europees vasteland, verdween de uitlening van gedetineerden daarna plotseling uit de teksten, tot omstreeks 1920 (R. DEMOGUE, ‘Les confrontations de détenus au point de vue international’, *Revue de droit international privé et de droit pénal international*, 1911, 25). In die periode werden er vele bezwaren tegen geformuleerd, grotendeels te wijten aan de verwarring omtrent, enerzijds, de overbrenging als daad van kleine rechtshulp en, anderzijds, de (tijdelijke) uitlevering van de gedetineerde voor vervolging en/of strafexecutie (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, 1970, 192-193). Fundamentele is de kritiek die SCHÜCKING reeds tegen de overbrenging had geformuleerd. Volgens hem kan een staat personen, die van hun vrijheid beroofd zijn, niet tegen hun wil andere maatregelen doen ondergaan dan de rechten opgelegde straf of beveiligingsmaatregel van vrijheidsbeneming (SCHÜCKING-REPORT, 73-74).

2. Immunititeit

287 De gedetineerde, die het voorwerp uitmaakt van de hierboven omschreven rechtshulpmaatregel, geniet dezelfde waarborgen als de vrij verschijnende getuige of beklaagde. Deze bijzonderheid wordt verdragsrechtelijk niet verder uitgewerkt of beklemtoond (zie evenwel art. 11, eerste lid, *sub b* en *c*). Iedere afwijking door de verzoekende staat van het strikte doel waarvoor de overbrenging werd gevraagd en verleend, houdt een schending in van de verdragsrechtelijke regel.

3. Uitvoering

288 ERV (art. 11, derde lid) en BUV (art. 33, tweede lid) scheppen een juridische grondslag voor het verlenen van een aanhoudingsbevel tegen de gedetineerde door die partijen die daartoe geen aangepaste uitvoeringswetgeving hebben uitgewerkt (*Practical Problems*, 19-20; zie ook art. 9, derde lid en 10, tweede lid van de Overeenkomst met de Verenigde Staten). Het BUV stipuleert daarenboven dat deze (complementaire) hechtenis wordt afgetrokken van de totale duur van de vrijheidsbeneming (art. 25*bis*, derde lid en art. 33, derde lid; zie ook art. 11, eerste lid, *sub a* van de Overeenkomst met de Verenigde Staten).

De afrek van de “uitleenperiode” wordt niet geregeld in het ERV, maar maakt wel het voorwerp uit van de Resolutie (71)43 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa: “Any period of custody to which a person has been subjected by application of Article 11 should, where possible, be deducted from the period of imprisonment which he is to serve, either by the judge when rendering judgment or by the administration responsible for the enforcement of sanctions or by any other competent authority” (zie ook: *Practical Problems*, 99).

4. Weigeringsgronden

289 De omstrede toelaatbaarheid van de “uitlening” van gedetineerden heeft tot gevolg dat de verdragen zelf in weigeringsgronden voorzien.

Het ERV, dat overigens tot overbrenging verplicht (art. 11, eerste lid), somt vier facultatieve weigeringsgronden op die de verdragsstaten, in functie van de feitelijke omstandigheden van elk dossier, bij een verzoek om uitlening kunnen inroepen. Deze weigeringsgronden zijn:

- a) het niet instemmen van de gedetineerde met de overbrenging;
- b) de vereiste aanwezigheid van de gedetineerde in een strafprocedure in de aangezochte staat;
- c) het risico van verlenging van de detentieduur, in de aangezochte staat, door de overbrenging;
- d) het voorhanden zijn van andere dwingende overwegingen die zich tegen de overbrenging verzetten.

Ondanks deze vier verdragsrechtelijke weigeringsgronden hebben vele partijen reserves geformuleerd die de praktische betekenis van de uitlening van gedetineerden nog meer inperken:

– de reserves van Griekenland, Finland en Malta hebben betrekking op het artikel als geheel. Deze staten staan “uitlening” van gedetineerden dus niet toe.

- de reserves van de Duitse Bondsrepubliek, Denemarken, Noorwegen en Oostenrijk hebben slechts betrekking op een deel van de bepaling. De Duitse Bondsrepubliek kent de vier weigeringsgronden een absoluut karakter toe. Oostenrijk spreekt zich uit in dezelfde zin, maar beperkt het voorbehoud tot de weigeringsgronden *sub a), b) en c)*,
- Denemarken, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk aanvaarden het tweede lid van art. 11 in het geheel niet, hetgeen betekent dat zij de overbrenging van gedetineerden weigeren indien de maatregel de doortocht door het grondgebied van een derde staat vereist.
- Nederland, Luxemburg en België beperken de overbrenging tot personen die een vrijheidsstraf ondergaan, hetgeen derhalve preventief gedetineerden en minderjarigen uitsluit. In Benelux-verband, daarentegen, hanteren zij het bredere begrip “iemand die rechtens van zijn vrijheid is beroofd”.

Het BUV verplicht de aangezochte staat niet tot overbrenging (art. 33, eerste lid). Deze maatregel is bij uitsluiting mogelijk “mits bijzondere omstandigheden zich daartegen niet verzetten”. Daarenboven kan de aangezochte staat de termijn vaststellen binnen dewelke de betrokkene naar zijn grondgebied zal worden teruggezonden.

5. Alternatief

290 Ter vervanging van het overbrengen wordt in de praktijk soms de “confrontatie aan de uiterste grens” toegepast: de gerechtelijke overheden van twee buurstaten komen samen aan de gemeenschappelijke grens van hun grondgebied om er de gedetineerde persoon te ondervragen. Deze rechtshulpfiguur is te situeren in het raam van de algemene verplichting tot het verlenen van een zo ruim mogelijke rechtshulp. Concreet vinden het verhoor en de eventuele confrontatie plaats onder de vorm van een rogatoire commissie, hetgeen logischerwijze de toepassing van het recht van de aangezochte staat tot gevolg heeft (P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, 1970, 194-195; Ministeriële Omzendbrief van 29 maart 1956, in G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, I.B.2).

§ 4. De verstrekking van uittreksels uit het strafregister

A. IN EEN STRAFZAAK

291 Deze rechtshulpmodaliteit strekt ertoe de justitiële antecedenten van een verdachte in de aangezochte staat ter kennis te brengen van de rechterlijke overheden van de verzochende staat. De inlichtingen – onder de materiële vorm van afschriften of uittreksels uit het globale register – kunnen in aanmerking worden genomen bij de beslissing tot (verdere) vervolging *c.q.* tot bepaling van de strafmaat, op dezelfde wijze als de gegevens uit het nationale strafregister (art. 13, eerste lid ERV; art. 36, eerste lid BUV; art. 28, eerste lid Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 31, eerste lid Belgisch-Roemeens Verdrag; art. 28, eerste lid Belgisch-Tunesisch Verdrag).

292 De uitdrukking “in verband met een strafzaak” maakt duidelijk dat de mededeling slechts in een concrete strafzaak kan worden gevraagd en gedaan.

Een voortdurende informatieverstrekking over bepaalde personen is derhalve uitgesloten evenals informatieverstrekking over personen, los van een concrete strafzaak.

De verwijzing naar een concrete strafzaak beklemtoont dat een verzoek om inlichtingen gesitueerd wordt in de rechtshulp in strafzaken in het algemeen: tussen de verdragspartijen moeten derhalve alle voorwaarden waaraan de verdragen de rechtshulpverplichting onderwerpen, vervuld zijn (GRÜTZNER, 215).

293 De verdragen leggen geen bijkomende beperkingen op noch wat de nationaliteit van de veroordeelden, noch wat de aard van de inbreuken of van de veroordelingen betreft (ter bevestiging voor het ERV: *Practical Problems*, 50).

M.b.t. art. 13, eerste lid ERV hebben vijf verdragsstaten een reserve geformuleerd die de verplichting tot mededeling beperkt tot een bepaalde categorie personen in een bepaald stadium van de strafvervolgning. Litouwen, Finland en Zweden passen art. 13, eerste lid alleen toe op personen tegen wie een gerechtelijk vooronderzoek loopt ("charged"), of die zich al op een onderzoek ter terechtzitting moeten verantwoorden ("brought to trial") (GRÜTZNER/PÖTZ, II, F6, 7, vn. 9 en S 15, 11, vn. 12). Noorwegen neemt principieel dezelfde houding aan, hoewel de Noorse reserve een globale term gebruikt voor de twee onderscheiden procedurele stadia ("persons.... prosecuted") (GRÜTZNER/PÖTZ, II, N18, 9, vn. 10). Denemarken verleent slecht rechtshulp als de titularis van een strafregister verdachte is in een strafprocedure ("... person charged with an offence") (GRÜTZNER/PÖTZ, II, DI, 10, vn. 8).

De soepelheid van het verdragsrecht ter zake heeft tot gevolg dat de wetgeving van de aangezochte staat de wijze regelt waarop de uittreksels en erbij horende inlichtingen worden opgesteld en meegedeeld (LOMBOIS, 633-634).

Deze bijzonderheid heeft, wat het ERV betreft, geleid tot de Resolutie (77)36 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa: "The extracts from and information relating to judicial records communicated pursuant to Article 13 of the convention shall correspond as widely as possible to those which would be communicated to the judicial authorities of the requested Party in like cases and in particular contain data required for an exact identification of the person concerned". De aanbeveling vult een leemte in art. 13, eerste lid, dat de inhoud van de mededeling niet preciseert. Zij verkiest een algemene formule boven een lijst van de gewenste vermeldingen. Deze laatste verschillen nl. aanzienlijk van nationale wetgeving tot nationale wetgeving, zodat een eventuele opsomming in het verdrag toch nooit volledig had kunnen zijn (DPC/CEPC XXXI (76)3, 11).

In de praktijk wordt de toepassing van deze rechtshulpverrichting, in bepaalde staten zoals de Duitse Bondsrepubliek, mogelijk doorkruist door de normen ter bescherming van het privéleven. Ook denkbaar is dat sommige staten, zoals Portugal, de naleving van de specialiteit opleggen aan de verzoekende staat: deze laatste mag de verkregen informatie in zo'n geval alleen benutten in de zaak waarvoor rechtshulp werd gevraagd.

B. VOOR NIET-STRAFRECHTELIJKE DOELEINDEN

294 De verdragen houden de mogelijkheid in tot mededeling van diezelfde inlichtingen voor niet-strafrechtelijke doeleinden, te weten t.b.v. burgerlijke rechtbanken c.g. administratieve overheden (art. 13, tweede lid ERV; art. 36, tweede lid BUV; art. 28, tweede lid Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 31, tweede lid Belgisch-Roemeens Verdrag; art. 28, eerste lid Belgisch-Tunesisch Verdrag; zie ook: *Explanatory Report 1*, 19; W. WALTER, 'Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen', *NJW* 1977, 986).

M.b.t. art. 13, *tweede lid* ERV, weigert Zweden de samenwerking voor niet-strafrechtelijke doeleinden. Het voorbehoud van Denemarken en Noorwegen komt, volgens GRÜTZNER/PÖTZ, meer genuanceerd over. De Deense resp. Noorse overheden: "(...) entschieden offenbar im Einzelfall, ob sie einem Ersuchen um Erteilung von Auskünften aus dem Strafregister in einer nicht-strafrechtlichen Angelegenheit stattgeben" (GRÜTZNER/PÖTZ, II, DI, 10, vn. 9 en N18, vn. 11). In Zwitserland kan iedereen om een uittreksel van zijn eigen strafregister verzoeken. Daarom zullen de Zwitserse overheden de opportuniteit van een langs officiële weg gedane aanvraag restrictief beoordelen (GRÜTZNER/PÖTZ, II, S16, 15).

De vraag rijst of deze samenwerking als rechtshulp in strafzaken kan beschouwd worden. Het antwoord hierop is negatief: "(...) the inclusion of a relevant provision in a convention on judicial assistance in criminal matters does not make the furnishing of information for purposes not connected with criminal law an act of judicial assistance in criminal matters" (GRÜTZNER, 215).

§ 5. De uitwisseling van inlichtingen in strafzaken

295 De meeste verdragen voorzien ook in een jaarlijkse, systematische toezending door de staat van veroordeling aan de staat van herkomst van de veroordeelde van de strafvonnissen en van de in verband daarmee nadien getroffen maatregelen, die betrekking hebben op de onderdanen van laatstgenoemde staat, op voorwaarde dat voormelde maatregelen in het strafregister zijn vermeld (art. 22 ERV; art. 43 BUV; art. 29 Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 30 Belgisch-Romeens Verdrag; art. 31 Belgisch-Tunesisch Verdrag).

In de relaties met de Duitse Bondsrepubliek blijft art. 33 van de vroegere Duits-Belgische Overeenkomst betreffende uitlevering en rechtshulp in strafzaken van kracht. De uitwisseling geschiedt derhalve alle zes maanden.

De strekking van een dergelijke bepaling wordt door GRÜTZNER (242) als volgt beschreven: "The purpose of the exchange of crime data is to enable the state of origin to take measures which are in the interest of law and order, or in certain cases, measures even in favor of the convicted person. The state of origin may examine whether the conviction in the foreign state requires administrative steps, such as the cancellation of a driving license. It is also of importance for the state of origin to know whether one of its nationals has been acquitted abroad on the ground of insanity, or whether he has been pardoned after conviction". Volgens de rechtsleer zou uitwisseling van de gegevens als bedoeld in art. 22 ook de rechter van de staat van herkomst helpen bij de straftoemeting, zelfs indien vreemde vonnissen in die staat geen effect sorteren: "... le juge, dans toute affaire pénale, a une certaine latitude dans l'application de la peine, et tient nécessairement compte, dans son appréciation, des antécédents du prévenu, qui est d'autant plus dangereux, pour la société, qu'il est moins pur d'antécédents judiciaires" (P. FIORE *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 188, noot 1bis).

296 De uitwisseling van mededelingen omtrent veroordelingen kan niet worden beschouwd als een vorm van rechtshulp. De verdragspartijen gaan nl. automatisch over tot uitwisseling op geregelde tijdstippen – ten minste éénmaal per jaar –,

zonder daartoe enig verzoek te ontvangen. De termen “verzoekende” en “aangezochte” staat zijn vervangen door “de betrokken partij” (“la partie intéressée” of nog “any other party”). In tegenstelling tot de mededeling van uittreksels uit het strafregister en van alle inlichtingen die op het strafregister betrekking hebben op grond van art. 13, blijft de onderhavige uitwisseling overigens niet beperkt tot één vooraf bepaalde strafzaak (zie in detail: GRÜTZNER, 242; LOMBOIS, 634; SCHÜCKING-REPORT, vn. 78).

Onder de reserves bij art. 22 ERV is de Finse de meest verstrekkende: Finland licht de andere verdragspartijen niet in over de veroordelingen van hun respectieve onderdanen en evenmin over de nadien getroffen maatregelen. De overige voorbehouden – geformuleerd door Frankrijk, Israël, Luxemburg, Nederland en Zweden – beperken de uitwisseling tot de strafvonnissen, met uitsluiting van de daarop volgende beslissingen. Die clausuleringen lijken voort te vloeien uit de wijze waarop het strafregister in die staten is georganiseerd: die organisatie, waarin het ERV geen wijziging brengt, zou het niet mogelijk maken ook de tweede soort inlichtingen uit te wisselen. Ook Ierland maakt uitwisseling afhankelijk van de mogelijkheden van het Ierse strafregister. Estland antwoordt alleen op concrete vragen.

297 Art. 22 ERV wordt door hoofdstuk III van het AP aangevuld met art. 4, waardoor de oorspronkelijke tekst ervan het eerste lid wordt en de nieuwe onderstaande bepaling het tweede lid:

“2. Bovendien zendt iedere verdragsluitende partij die bovenbedoelde mededelingen heeft gedaan, aan de betrokken partij, op haar verzoek en in bijzondere gevallen, afschriften van de desbetreffende vonnissen en maatregelen, alsmede iedere andere daarop betrekking hebbende inlichting, teneinde haar in staat te stellen na te gaan of in verband hiermee interne maatregelen moeten worden genomen. Deze uitwisseling van stukken geschiedt tussen de betrokken ministeries van justitie.”

De bepaling verleent aan de geadresseerde staat de mogelijkheid om na te gaan of hijzelf tegen de betrokken onderdaan geen maatregelen op intern gebied zou moeten treffen. Men denke b.v. aan de intrekking van het rijbewijs bij een veroordeling (*Explanatory Report 1*, 9). De uitdrukking “iedere andere daarop betrekking hebbende inlichting” moet worden geïnterpreteerd als beperkt tot gegevens over de draagwijdte, de betekenis en de aard van de veroordeling of maatregel in kwestie. De ontwerpers waren de mening toegedaan dat een staat, die afschriften en bijkomende inlichtingen vraagt, de reden van zijn verzoek niet behoeft op te geven (DPC/CEPC XXXI (76) 3, 9, punt 3, *sub* (c)).

Daar het huidige art. 22, tweede lid ERV alleen toepassing vindt op aanvraag van de geadresseerde staat, kan men niet zonder meer nog beweren dat de uitwisseling van mededelingen geen rechtshulp zou zijn. De toelichting heeft het trouwens opnieuw over de “requesting Party”. De evolutie van het instituut wijst dus op een toenadering tot de eigenlijke rechtshulp.

Zie de reserve van het Verenigd Koninkrijk.

Het grote aantal reserves bij de art. 13 en 22 heeft het Comité van Ministers van de Raad van Europa ertoe gebracht in de Aanbeveling R (84)10 “sur le casier

judiciaire et la réhabilitation des condamnés” de partijen aan te manen beide bepalingen op een strikte wijze toe te passen.

§ 6. De aangifte tot het uitlokken van een strafvervolgning

A. BEGRIP

298 Het betreft een vorm van samenwerking die kan worden aangewend zelfs zonder verdragsbasis en los van een uitleveringsprocedure.

In steeds meer verdragen wordt evenwel de optie – of uitlevering of dwingende overdracht van strafvervolgingen (“*aut dedere, aut iudicare*”) – aangetroffen. In dit raam dient het uitleveringsverzoek, na afwijzing ervan door de aangezochte staat, door deze laatste te worden behandeld als een verzoek tot overname van de strafvervolgingen (zie b.v. art. 8 ETV).

Zij komt hierop neer dat aan een partij op wiens grondgebied een delict is gepleegd en die territoriaal bevoegd is, de mogelijkheid geboden wordt bij een andere partij daarvan een “aangifte” te doen, bestaande in het opsturen van bepaalde gegevens over de vermoedelijke dader(s) en het strafbaar feit (art. 21, eerste lid ERV; art. 42, eerste lid BUV; art. 32 Belgisch-Algerijns Verdrag; art. 33, eerste lid Belgisch-Roemeens Verdrag; art. 32 Belgisch-Tunesisch Verdrag). Deze verdragen verlenen op zich geen “afgeleide” rechtsmacht aan de aangezochte staat zodat de rechter van de geïnformeerde partij alleen dan kan optreden indien hij zelf al “originaire” rechtsmacht bezit. Meestal is dit t.o.v. eigen onderdanen het geval op grond van het actief personaliteitsprincipe. M.n. in België moeten de voorwaarden vervuld zijn die gesteld worden door de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering. Men denke hierbij o.m. aan de dubbele incriminatie en aan de aanwezigheid van de beklaagde op het Belgisch grondgebied (in detail: F. THOMAS, ‘De internationale gelding van de strafwet in de ruimte’, in A. DE NAUW e.a. (eds), *Actuele problemen van strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 203-205).

De *common law*-staten passen dit beginsel in de regel niet toe. Ierland, Malta en het Verenigd Koninkrijk hebben dan ook een absoluut voorbehoud geformuleerd t.a.v. art. 21 ERV.

Bovendien is van enige verplichting te vervolgen geen sprake, zelfs niet indien alle interne bevoegdheids- en vervolgingsvoorwaarden zijn vervuld (Y. BAAIJENS-VAN GELOVEN, *Overdracht van strafvervolgning*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1989, 10). De rechtsleer beschouwt deze aangifte niet als eigenlijke rechtshulp: “Most requests of this kind are not requests for judicial assistance but criminal informations laid by the authorities of the one State to the prosecution authorities of the other State. The latter will, if appropriate, institute a criminal proceeding relying on their original jurisdiction to give effect to the requested state’s own right of prosecution” (GRÜTZNER, 217). Deze bijzonderheid verklaart waarom de “Aangifte tot het uitlokken van een strafvervolgning”, zoals ook de “Uitwisseling van mededelingen omtrent veroordelingen”, in ERV en BUV in een afzonderlijke titel is opgenomen na de titel “Procedure”: de verdragsrechtelijke procedure-regeling vindt ter zake geen toepassing behalve indien er uitdrukkelijk naar wordt verwezen.

De aangifte wordt als de voorloper *c.q.* de informele variant beschouwd van de samenwerking die zich in het verband van de Raad van Europa en van de Benelux intussen heeft ontwikkeld tot een autonome vorm van rechtshulp, o.m. in het EVOS van 15 mei 1972 en in het Verdrag inzake het overnemen van strafvervolgingen van 11 mei 1974 (in het algemeen over de implementatie van deze instrumenten: J.J.E. SCHUTTE, 'Overdracht en overname van strafvervolging', AA 1986, 31-37). In voormelde verdragen is het verzoek om overname wel degelijk een rechtshulpverzoek omdat: "(...) the requested State has no original right of prosecution but takes action only on behalf of the requesting State so that the latter, if only by means of criminal proceedings in the requested State, can enforce its own right of prosecution" (GRÜTZNER, 218). In deze laatste gevallen is de rechtsmacht van de aangezochte staat dan ook niet noodzakelijk originair, maar steunt zij, indien nodig, op het rechtshulpverzoek zelf (R.C.P. HAENTJENS, *Schets van het Nederlandse kleine rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 37-38). Ook bestaat alleen in de laatstgenoemde conventies een verplichting tot overdracht *c.q.* overname indien bepaalde voorwaarden zijn vervuld: "In diesem Fall leistet der ersuchte Staat mit der Durchführung des eigenen Verfahrens einen Beitrag dazu, daß der ersuchende Staat sein Verfahren abschliessen kann" (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 59, nr. 29).

Zowel de enkele aangifte als de overdracht van strafvervolgingen worden gerechtvaardigd in het belang van een goede rechtsbedeling, aan de ene kant gekenmerkt door een efficiënte criminaliteitsbestrijding, aan de andere, door humanisering van de strafrechtspleging. Hierbij dienen de staten zowel de mogelijkheden inzake bewijslevering als de reclasseringskansen van de verdachte in aanmerking te nemen.

B. PROCEDURE

299 De verdragen regelen de procedure van de aangifte en van de gevolgen daarvan op een uiterst summier wijze (art. 33, tweede lid Belgisch-Roemeens Verdrag). Over de inhoud van de aangifte wordt met geen woord gerept. In de praktijk bestaat het dossier uit de personalia van de vermoedelijke dader(s) met de nadruk op de woonplaats in de aangezochte staat, een beschrijving van de strafbare feiten, de toepasselijke strafbepalingen in de verzoekende staat, de onmiddellijke redenen van de aangifte – b.v. de (jeugdige) leeftijd van de delinquent, het risico van een verstekvonnis, het vermijden van dubbele vervolgingen, de concentratie van vervolgingen in dezelfde staat – en eventueel een ontwerp van de dagvaarding.

Het Hof van Beroep te Antwerpen heeft geoordeeld dat het verzoek van de Nederlandse Minister van Justitie aan zijn Belgische collega om het proces-verbaal in handen van de justitiële autoriteiten te geven teneinde de mogelijkheid van een strafvervolging in overweging te nemen, moet worden geïnterpreteerd als een verzoek tot overname van de strafvordering door de Belgische gerechtelijke overheid (Antwerpen 22 november 1991, *R.W.* 1991-92, 851). Voordien besliste het Hof van Cassatie dat een eenvoudige brief tussen Ministers van Justitie in Beneluxverband volstaat, vermits de aangifte niet is onderworpen aan verdragsrechtelijke vormvereisten (L. HUYBRECHTS, 'Overname van strafvervolgingen, klacht delict en evocatie', *R.W.* 1991-92, 852).

Voorts stipuleren zij dat de aangezochte staat aan de verzoekende staat moet meedelen welk gevolg aan de aangifte is gegeven en hem een afschrift moet toesturen van de beslissing (strafrechtelijk vonnis) die eventueel in de zaak is gevallen (art. 21, tweede lid ERV; art. 42, eerste lid BUV; art. 33, derde lid Belgisch-Hongaars Verdrag; art. 33, derde lid Belgisch-Roemeens Verdrag). Het lijkt aangewezen in bepaalde gevallen ook te laten weten of en op welke datum de uitgesproken straf is tenuitvoergelegd opdat de verzoekende staat eventuele opsporingsmaatregelen tegen de dader(s) op zijn grondgebied zou kunnen intrekken (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 55, vn. 42).

300 Het BUV stelt bovendien dat de processen-verbaal van ambtenaren en beambten van de verzoekende partij en de ambtshandelingen van zijn rechterlijke autoriteiten in het andere land de verjaring van het recht tot strafvervolging stuiten indien in het betrokken land aan overeenkomstige processen-verbaal en overeenkomstige ambtshandelingen dergelijk gevolg is verbonden (art. 42, tweede lid ERV). Deze bepaling stelt processen-verbaal, die in de verzoekende staat regelmatig zijn opgemaakt, gelijk met de nationale processen-verbaal van de aangezochte staat wat de stuiting van de strafvervolging in laatstgenoemde staat betreft. HUYBRECHTS haalt als voorbeeld de processen-verbaal aan van de hoofdinspecteur van de Nederlandse politie ('Overname van strafvervolgingen, klachtdelict en evocatie', *R.W.* 1991-92, 852).

AFDELING I

OMVANG VAN DE RECHTSHULPVERPLICHTING

301 De aanvankelijk door België bekrachtigde verdragen van de Raad van Europa op het gebied van de overdracht van de tenuitvoerlegging van buitenlandse strafvonnissen behandelen bij uitsluiting de overdracht van het toezicht op delinquenten en van de executie van langdurige vrijheidsstraffen.

Het Europees Toezichtsverdrag beperkt de verplichting tot de hulp die nodig is voor de sociale reclassering van, op het grondgebied van een van de verdragspartijen, voorwaardelijk veroordeelde of invrijheidgestelde delinquenten. Voormelde hulp bestaat in het toezicht op de delinquenten, enerzijds, door maatregelen die strekken tot vergemakkelijking van hun amendering en hun wederaanpassing aan het maatschappelijk leven en, anderzijds, door controle van hun gedrag met het oog op de latere uitspraak van de veroordeling *c.q.* de daadwerkelijke tenuitvoerlegging daarvan, indien daartoe grond zou bestaan (art. 1 *juncto* 2, eerste lid).

Krachtens het Overbrengingsverdrag verbinden de partijen zich ertoe met elkaar in zo ruim mogelijke mate samen te werken “met betrekking tot de overbrenging van gevonniste personen” en “overeenkomstig de bepalingen van dit verdrag” (art. 2). De toelichting bevestigt dat de gebruikte formule is ontleend aan art. 1, eerste lid ERV en voegt eraan toe dat zij “...*visé à souligner la philosophie sous-jacente à la Convention: il est souhaitable que les personnes condamnées purgent leur condamnation dans leur pays d’origine*” (*Explanatory Report* 1, 6).

302 De latere Sluikhandel- en Witwasovereenkomsten zijn hoofdzakelijk afgestemd op de internationale samenwerking bij de confiscatie van de instrumenten van of van de voordelen uit bepaalde strafbare feiten, m.n. drugsdelicten *c.q.* witwasdelicten.

Beide verdragen definiëren zelf de confiscatie resp. als:

“...het permanent ontnemen van eigendom op bevel van een rechter of van een andere bevoegde autoriteit...”(art. 1, *sub f* Sluikhandelverdrag); en

“...een straf of maatregel opgelegd door een rechter na een procedure in verband met één of meer strafbare feiten, welke straf of maatregel leidt tot het blijvend ontnemen van de beschikkingsmacht over voorwerpen...” (art. 1, *sub d* Witwasovereenkomst). In laatstgenoemd instrument werd de definitie opgenomen “...pour préciser, d’une part, que la convention ne traite que des activités criminelles ou des actes connexes [...] et, d’autre part, que les différences organisationnelles entre les systèmes judiciaires et entre les règles de procédure n’écarteront pas l’application de la convention. [...] Les experts ont admis que le champ d’application de la convention ne s’étendait pas aux confiscations purement administratives” (*Rapport explicatif* 3, 15-16).

Deze extensieve verdragsrechtelijke definities lijken onontbeerlijk nu zowel de confiscatiemodaliteiten van de opbrengsten uit misdrijven (*producta sceleris*) als de procedures m.b.t. de oplegging ervan van land tot land aanzienlijk verschillen.

De confiscatie van de opbrengsten doet zich soms voor – b.v. in België – als een straf m.i.v. de overdracht van de als opbrengst aangemerkte voorwerpen naar de eigendom van de staat, de zgn. object-confiscatie. Soms wordt zij, daarentegen, als een maatregel voorgesteld – b.v. in de Scandinavische staten en in het Verenigd Koninkrijk (wat laatstgenoemde staat betreft is het standpunt ter zake van het EHRM in de zaak Welch d.d. 9 februari 1995 nochtans kritisch: voor het Hof vertoont de maatregel in kwestieuze zaak alle kenmerken van een straf en dient zij derhalve de voorwaarden, opgelegd door art. 7 EVRM, te vervullen (Welch v. United Kingdom, Judgment of 9 Feb. 1995, Series A, No. 307-A). Alsdan komt zij neer op een financiële verplichting t.o.v. de staat waarvan de inning op dezelfde wijze als die van een geldboete gebeurt, de zgn. waarde-confiscatie of “asset-forfeiture” (kritisch hierover: E.L. JENSEN & J. GERBER, ‘The Civil Forfeiture of Assets and the War on Drugs: Expanding Criminal Sanctions While Reducing Due Process Protections’, *Crime and Delinquency* 1996, 421-434).

M.n. de Witwasovereenkomst opent daarom volgende mogelijkheden: “... indien de te verrichten verbeurdverklaring bestaat in de verplichting een geldbedrag te betalen en zich op het grondgebied van de aangezochte partij voorwerpen bevinden waarop die verbeurdverklaring ten uitvoer kan worden gelegd, kan die partij, indien van de veroordeelde persoon geen betaling wordt verkregen, overgaan tot de tenuitvoerlegging van de verbeurdverklaring op alle voorwerpen die voor dat doel beschikbaar zijn. In het tegenovergestelde geval (...) kunnen de staten overeenkomen dat de aangezochte partij kan overgaan tot verbeurdverklaring in de vorm van een verplichting tot betaling van een geldbedrag dat overeenkomt met de waarde van het voorwerp (artikel 13, 3 en 4)” (*Parl. St. Senaat* 1995-96, nr. 406/1, 7).

De desbetreffende procedure is hetzij een onderdeel van de strafprocedure, hetzij een afsplitsing ervan. Soms vertoont zij dan weer een meer civielrechtelijk karakter (Nederlandse Tweede Kamer vergaderjaar 1990-91, 22 083, nr. 3, 4-6).

303 De confiscatie in de hierboven toegelichte betekenis kan worden bewerkt via twee verschillende procedures:

- een procedure waarbij de aangezochte staat de gehele of gedeeltelijke tenuitvoerlegging overneemt van een in de verzoekende staat daadwerkelijk uitgesproken verbeurdverklaring. Vervolgens geeft de aangezochte staat aan voormelde sanctie uitvoering conform de interne exequaturprocedure (art. 5, vierde lid, *sub a* (ii) Sluikhandelverdrag; art. 13, eerste lid, *sub a* Witwasovereenkomst). Het betreft hier m.a.w. de overname van een buitenlands strafvonnis;
- een procedure waarbij de aangezochte staat vanwege de verzoekende staat een verzoek om confiscatie ontvangt en op grond daarvan een eigen procedure daartoe instelt (art. 5, vierde lid, *sub a* (i) Sluikhandelverdrag; art. 13, eerste lid, *sub b* Witwasovereenkomst). Het betreft hier m.a.w. de overname van buitenlandse strafvervolgingen (Nederlandse Tweede Kamer vergaderjaar 1990-91, 22 083, nr. 3, 6-7; zie ook J.J.E. SCHUTTE, *Ter vergroting van de affakkans*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 6-7; voor de Zwitserse praktijk: J. ANTENEN, ‘Problématique nouvelle relative à la poursuite pénale du blanchissage d’argent, à la confiscation et au sort des avoirs confisqués’, *RPS* 1996, 48-49 en 52-53).

Beide verdragen volgen hetzelfde model in de uitwerking van die procedures. De Witwasovereenkomst gaat wel dieper in op de gevolgen ervan, o.m. wat de rechtsbescherming van derden betreft.

Het is inderdaad niet uit te sluiten dat inbeslagneming of verbeurdverklaring, op grond van dit

verdrag, betrekking heeft op voorwerpen jegens welke derden – zakelijke of persoonlijke – rechten kunnen doen gelden. Werden deze rechten te goeder trouw gevestigd, dan moeten zij ook gerespecteerd worden. Te dien einde voorziet de Witwasovereenkomst in twee waarborgen:

- op intern vlak: doeltreffende rechtsmiddelen, te nemen door de partijen, om de rechten van de derden-belanghebbenden te beschermen indien zij getroffen worden door confiscatie *c.q.* opsporingsmaatregelen (art. 5). België heeft aan deze verplichting gevolg gegeven door het K.B. d.d. 9 augustus 1991 tot vaststelling van de termijn waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak (*B.S.* 17 oktober 1991). Benevens naar de burgerlijke rechtsgang van voormeld K.B., dient ook te worden verwezen naar de vaste rechtspraak ontwikkeld inzake de vrijwaring van rechten van derden op zaken die vatbaar lijken voor verbeurdverklaring: de tussenkomst van deze derden tijdens het strafproces zelf is mogelijk (Cass. 31 juli 1995, *R.W.* 1995-96, 1370-1373, met noot A. DE NAUW).
- op internationaal vlak: samenwerking bij de betekening aan de derden-belanghebbenden van gerechtelijke stukken m.b.t. voormelde maatregelen (art. 21) en erkenning, door de aangezochte staat, van buitenlandse rechterlijke beslissingen over hun rechten (art. 22). Met betrekking tot art. 21 ziet de regering af van enige restrictieve verklaring (*Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 406/1, 13). Vooralsnog is in België geen specifieke implementatiewetgeving voorhanden. Mogelijk fungeren de art. 16 en 27 van het EEX als een relevant model.

AFDELING II

VORMEN

§ 1. Verdragsrechtelijke regeling

A. TOEZICHT OP VOORWAARDELIJK VEROORDEELDEN OF VOORWAARDELIJK INVRIJHEIDGESTELDEN

1. Doel

304 Het doel van het toezicht bestaat, krachtens het Europees Toezichtsverdrag, erin de naleving van de opgelegde voorwaarden af te dwingen en, in geval van schending ervan, hetzij alsnog een vonnis over betrokkene uit te spreken, hetzij een eerder tegen hem uitgesproken veroordeling ten uitvoer te leggen (art. 1). Dienovereenkomstig slaat het toezicht op personen:

- die zijn veroordeeld door een rechterlijke beslissing met daaraan verbonden een voorwaardelijke opschorting van de uitspraak van het strafvonnis;
- die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf die voorwaardelijk is of waarvan de uitvoering geheel of gedeeltelijk, hetzij bij de veroordeling zelf, hetzij op een later tijdstip voorwaardelijk is opgeschort (art. 2, eerste lid).

2. Voorwaarden

a) Vaste woonplaats in de aangezochte staat

305 Voor het houden van toezicht is de aanwezigheid van de persoon vereist en is de inwilliging van een rechtshulpverzoek derhalve slechts zinvol indien de veroordeelde feitelijk zijn vaste woonplaats heeft in de aangezochte staat (art. 5,

eerste lid *juncto* art. 6). Het Europees Toezichtsverdrag voorziet nl. niet in de fysieke overbrenging van de betrokkene van de staat van veroordeling naar de staat die het toezicht zal overnemen.

b) Dubbele strafbaarheid

306 Het delict dat aan de veroordeling ten grondslag ligt moet in verzoekende én in aangezochte staat strafbaar zijn gesteld (art. 4).

c) Definitief karakter van de uitspraak

307 Voor overname van het toezicht is vereist dat de rechterlijke uitspraak kracht van gewijsde heeft verworven en voor tenuitvoerlegging vatbaar is (art. 3). Uiteraard houdt dit vereiste niet in dat de voorwaardelijk opgelegde sanctie of de sanctie waarvan de tenuitvoerlegging precies is opgeschort, voor executie in aanmerking komt (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 198). Wordt aan deze voorwaarden voldaan, dan is de aangezochte staat in beginsel gehouden de gevraagde rechtshulp te verlenen, tenzij een weigeringsgrond voorhanden is (art. 5, tweede lid).

3. Varianten in de overdracht van het toezicht

308 De staat van veroordeling kan de staat, op wiens grondgebied de delinquent woonachtig is, om drie verschillende vormen van rechtshulp verzoeken: het toezicht op de naleving van de voorwaarden conform Titel II, de tenuitvoerlegging van de straf conform Titel III of de volledige toepassing van het vonnis conform Titel IV (art. 5).

Het verdrag vermeldt geen criteria op grond waarvan staten een keuze maken tussen de drie varianten. Dit valt te betreuen daar de staten zodoende kunnen beslissen zonder rekening te houden met de belangen van de delinquent. Heeft de staat van veroordeling een van de genoemde verzoeken gedaan en geeft de aangezochte staat er de voorkeur aan in een bepaald geval gebruik te maken van een andere mogelijkheid, dan kan laatstgenoemde weigeren gevolg te geven aan het oorspronkelijk verzoek en zich tegelijkertijd bereid verklaren een door hem aan te duiden verzoek van een andere strekking wel te honoreren (art. 5, derde lid). Op deze wijze wordt de verplichting tot rechtshulpverlening (art. 5, tweede lid) enigszins genuanceerd, aangezien de staat van verblijf de keuze van de verzoekende staat kan betwisten en te kennen kan geven dat hij aan een andere modaliteit de voorkeur geeft dan de staat van veroordeling (THOMAS, 373).

a) Overdracht van het toezicht

309 Na door de staat van veroordeling ingelicht te zijn over de voorwaarden die aan de delinquent opgelegd werden (art. 10), past de staat van verblijf ze aan volgens zijn nationale wetgeving zonder ze qua aard of duur te mogen verzwaren

(art. 11). Hij organiseert vervolgens het toezicht op zijn grondgebied met de samenwerking van de bevoegde nationale autoriteiten en organen en stelt de verzochte staat op de hoogte van alle genomen maatregelen en van de uitvoering daarvan (art. 12). Hij verschaft diezelfde staat alle nodige inlichtingen indien de delinquent zich blootstelt aan de herroeping van de beslissing tot voorwaardelijke opschorting (art. 13), en in ieder geval, op het einde van de proeftijd (art. 14). Alleen de staat van veroordeling is bevoegd om te oordelen of de delinquent aan de voorwaarden voldaan heeft en om aan de bevindingen van de toezichthoudende staat de gevolgen te verbinden die in zijn eigen wetgeving zijn opgenomen. Aangezien het verdrag hieromtrent niets bepaalt, is ook aan te nemen dat hij bevoegd is het recht van gratie of herziening uit te oefenen (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 71; in dezelfde zin: de Aanbeveling (79)14 d.d. 14 juni 1979 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa "concerning the application of the European convention on the supervision of conditionally sentenced or conditionally released offenders" die stelt: "That the requesting state alone should be competent to grant a pardon or an amnesty or order a review of sentence, and that it should inform the requested state thereof").

Deze eerste variant geeft de aangezochte staat alleen de bevoegdheid tot het houden van toezicht. Hij beschikt over geen enkel dwangmiddel en kan niet beslissen over het herroepen van de voorwaardelijke sanctie.

Te betwijfelen valt of deze eerste variant niet overbodig is indien andere wegen openstaan om het toezicht op de naleving van opgelegde voorwaarden te verzekeren, m.n. indien te verwachten is dat een eventuele tenuitvoerlegging van de sanctie in de aangezochte staat het meest geëigend zal zijn (D.J.M.W. PARIDAENS, *a. w.*, 1994, 73-74).

b) Overdracht van het toezicht en van de executie

310 Na de herroeping van de voorwaardelijke opschorting door de verzochte staat en de daaropvolgende oplegging van een effectieve straf, is de staat van verblijf bevoegd om, op verzoek van eerstgenoemde staat, over te gaan tot de executie van de veroordeling (art. 16).

Alvorens de aangezochte staat tot tenuitvoerlegging overgaat, dient hij de authenticiteit van het (tweede) verzoek te verifiëren en zich ervan te vergewissen dat het overeenstemt met de verdragsbepalingen. Dit betekent dat hij, na een eerdere, positieve beslissing op het verzoek tot overname van toezicht, opnieuw moet nagaan of in het concrete geval aan de verdragsvoorwaarden is voldaan en of er, al dan niet, aanleiding bestaat een beroep te doen op een weigeringsgrond. Oordeelt hij dat het verzoek met het verdrag in overeenstemming is, dan vindt de tenuitvoerlegging plaats op de wijze uitgestippeld door zijn interne wet (art. 17).

Van belang is ook in dit verband de Aanbeveling (79)14 die ervoor pleit rekening te houden met de persoonlijke omstandigheden van de betrokkene bij de keuze van de wijze van tenuitvoerlegging.

Zonodig vervangt de aangezochte staat de aanvankelijk opgelegde straf of maatregel door een in zijn recht voorziene sanctie. Van enige strafverzwaring mag

daarbij echter geen sprake zijn (art. 19).

Bij toepassing van deze tweede variant heeft uitsluitend de aangezochte staat de bevoegdheid tot voorwaardelijke invrijheidstelling. Het genaderecht kan evenwel door beide staten worden uitgeoefend (art. 21).

Het verdrag bepaalt niets omtrent het recht van amnestie of herziening, maar in de reeds genoemde Aanbeveling (79)¹⁴ wordt erop aangedrongen het recht van amnestie zowel door de verzoekende als door de aangezochte staat te laten uitoefenen.

c) Overdracht van het toezicht met afstand van de zaak t.b.v. de staat van verblijf

311 Deze variant is de meest vergaande, daar de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke veroordeling overgedragen wordt en het de aangezochte staat is die eventueel beslist omtrent het herroepen van het voorwaardelijk deel van de sanctie. De uitwerking ervan in het verdrag is echter summier.

312 De verzoekende staat deelt aan de staat van verblijf de veroordeling mee waarvan hij de volledige executie vraagt (art. 22). De aangezochte staat past de in het buitenland opgelegde sanctie aan zijn eigen strafwetgeving aan alsof de veroordeling op zijn eigen grondgebied voor hetzelfde feit was uitgesproken. Wederom mag er geen sprake zijn van strafverzwaring (art. 23).

Vervolgens staat de aangezochte staat in voor de executie van de straf alsof zij was uitgesproken door een nationale rechter (art. 24).

Wanneer de aangezochte staat een overeenkomstig de verdragsbepalingen gedaan verzoek aanvaardt, vervalt daarmee het recht van de verzoekende staat het vonnis ten uitvoer te leggen (art. 25).

Volgens de Aanbeveling (79)¹⁴ zou de verzoekende staat het recht tot tenuitvoerlegging moeten herkrijgen ingeval de aangezochte staat er afstand van doet. Daarbij wordt er van uitgegaan dat laatstgenoemde staat slechts eenzijdig afstand van dit recht kan doen indien tenuitvoerlegging op zijn grondgebied niet langer mogelijk is; in andere gevallen moet de staat van veroordeling daaromtrent zijn toestemming geven.

313 De verdragsstaten kunnen m.b.t. de laatste twee modaliteiten van overdracht, opgenomen in Titel II en Titel III van het verdrag, een voorbehoud formuleren.

Deze mogelijkheid is opgenomen in de bijlage bij het verdrag. Ingevolge dezelfde bijlage kan ook een voorbehoud gemaakt worden omtrent art. 37, dat bepaalt dat de verdragsluitende partijen onderling slechts bilaterale of multilaterale overeenkomsten m.b.t. de in het verdrag geregelde aangelegenheden mogen sluiten hetzij om de bepalingen ervan aan te vullen, hetzij om de toepassing ervan te vergemakkelijken.

De volgende staten hebben een voorbehoud geformuleerd:

– België:

“Le gouvernement du Royaume de Belgique n’accepte pas les dispositions du Titre III.”

– Frankrijk:

“La totalité du Titre III (De l’exécution des condamnations) et du Titre IV (Du dessaisissement en faveur de l’Etat requis), conformément à la faculté prévue par l’article 38 et l’annexe de la Convention.”

– Luxemburg:

“N’accepte pas les dispositions du Titre III.”

– Nederland:

“The Kingdom of the Netherlands does not accept the provisions contained in Part III of the Convention.”

– Oostenrijk:

“Austria does not accept the provision of this Convention as related of [sic] the enforcement of sentences (Part III) or their complete application (Part IV).”

– Zweden:

“La Suède n’approuve pas le Titre III de la Convention (De l’exécution des condamnations).”

B. OVERBRENGING VAN GEVONNISTE PERSONEN

1. Doel

314 De overbrenging van gevonnisse personen behoort tot de nieuwere vormen van rechtshulp waaraan niet de territoriale begrenzing van jurisdictie, maar een goede rechtsbedeling en de resocialisatie van de delinquent ten grondslag liggen (M. PLACHTA, *Transfer of prisoners under international instruments and domestic legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 171). Benevens door voormeld resocialisatie-aspect, wordt zij ook gerechtvaardigd door het feit dat het verblijf van buitenlandse gedetineerden in penitentiaire inrichtingen voor nogal wat moeilijkheden zorgt.

In de eerste plaats bestaat er een taalprobleem: de meeste buitenlandse gedetineerden hebben slechts een oppervlakkige kennis van de taal van de staat van veroordeling, waardoor niet alleen hun resocialisatie, maar ook en vooral de organisatie van het dagelijkse leven in de instelling wordt bemoeilijkt. Voorts leidt het eigen cultuurpatroon van deze gedetineerden, wegens verschillen in voeding, kleding en godsdienst, vaak tot spanningen en dit zowel met het penitentiaire personeel als met medegedetineerden. Ten slotte gaat de vrijheidsberoving voor buitenlandse gedetineerden doorgaans gepaard met uitzettingsmaatregelen op grond van de vreemdelingenwetgeving, zodat de penitentiaire overheden risico’s van voorafgaande ontvluchting willen uitschakelen. Penitentiair verlot en vormen van strafuitvoering buiten de inrichting zelf zijn dus vrijwel uitgesloten, hetgeen door de betrokkenen als discriminerend wordt ervaren. Het Overbrengingsverdrag heeft derhalve ook een uitgesproken humanitaire dimensie (F. THOMAS, ‘Het verdrag inzake de overbrenging van veroordeelden. Einde van een utopie?’, *Panopticon* 1984, 269).

2. Situering en verschilpunten t.o.v. de traditionele rechtshulp

315 Wederzijdse rechtshulp wordt in de traditionele opvatting beschouwd als een verrichting door de ene staat, geïnitieerd door een verzoek van een andere staat t.b.v. een strafproces in deze laatste staat. De overbrenging van gevonnisse personen impliceert daarentegen een zekere afzwakking van het territorialiteitsbeginsel ten gunste van het personaliteitsbeginsel en werpt derhalve een nieuw licht op de staatssoevereiniteit. Een en ander heeft tot gevolg dat men ze eerder als internationale samenwerking dan als wederzijdse rechtshulp bestempelt:

verzoekende én aangezochte staat dragen samen bij tot een meer billijke, meer humane en meer efficiënte strafrechtsbedeling (L. GARDOCKI, 'Transfer of Proceedings and Transfer of Prisoners as New Forms of International Co-operation', in ESER & LAGODNY, 172-173).

Voor de Duitse rechtsleer moet de overbrenging van gevonniste personen zelfs niet eens als rechtshulp worden beschouwd: "Der Versuch, den Fürsorgegedanken mittels des Rechtshilferechts zu verwirklichen, war von vornherein verfehlt [...], weil es sich in diesen Fällen in Wahrheit gar nicht um Rechtshilfe für den Urteilsstaat handelt. Der Urteilsstaat wird im Gegenteil in der Anregung des Vollstreckungsstaates, eine Übernahme ersuchen zu stellen [...] häufig den unausgesprochenen Vorwurf inhumaner Strafrechtspflege erblicken. Schon in den Kommissionsberatungen war darauf hingewiesen worden, daß es der europäischen Konzeption widerspreche, den Fürsorgegedanken in den Vordergrund zu stellen; denn deutlicher könne das Mißtrauen gegen die Justiz der Vertragspartner kaum ausgedrückt werden" (VOGLER/WALTER/WILKITZKI, *IRG-K*, § 7, nr. 11).

316 Het onderscheid tussen de overbrenging van gevonniste personen en de traditionele rechtshulp, waaronder hoofdzakelijk de kleine rechtshulp in strafzaken, komt tot uiting in volgende punctuele verschillen.

a) Rechtshulpverplichting

317 Een overbrenging komt slechts in aanmerking indien beide staten daarin vrijwillig hebben toegestemd. In de regel heeft de aangezochte staat nochtans de volkenrechtelijke plicht tot het verlenen van de gevraagde rechtshulp.

b) Belangen van verzoekende en aangezochte staat

318 Secundaire rechtshulp vindt plaats in het belang van de verzoekende staat. Bij de overbrenging hebben zowel veroordelende als uitvoerende staat belang: zij voorkomt moeilijkheden m.b.t. de detentie van buitenlanders in de veroordelende staat en verhoogt de kansen op resocialisatie van de overgebrachte persoon in de staat van tenuitvoerlegging, waar de betrokkene na de strafexecutie doorgaans zal verblijven.

c) Uitvoering van de rechtshulpverzoeken

319 De uitvoering van secundaire rechtshulpverzoeken geschiedt doorgaans overeenkomstig de wet van de aangezochte staat. Bij een overbrenging daarentegen kan de wet van de veroordelende (verzoekende) staat ook toepassing vinden vermits hij kan interveniëren in het stadium van de tenuitvoerlegging van de sanctie, b.v. door het verlenen van genade.

d) Gevolgen

320 De gevolgen van de secundaire rechtshulp zijn voor rekening van de verzoekende staat en zijn, bij uitsluiting, bindend voor diens gerechtelijke autoriteiten. De consequenties van de overbrenging daarentegen zijn verdeeld over de veroordelende én de uitvoerende staat, b.v. wat de werking van het "*ne bis in*

idem”-beginsel betreft.

e) “Executive act” of uitvoeringsmaatregel

321 Een overbrenging impliceert de tenuitvoerlegging van een buitenlands strafvonnis. Verrichtingen van secundaire rechtshulp kunnen daarentegen niet beschouwd worden als een dergelijke “executive act” t.o.v. het (latere) vonnis ten gronde in de verzoekende staat.

f) Instemming van de veroordeelde

322 De instemming van de betrokkene (veroordeelde) is een belangrijke voorwaarde voor diens overbrenging, terwijl zij bij de uitvoering van een verzoek om kleine rechtshulp vrijwel nooit in aanmerking moet worden genomen (M. PLACHTA, *Transfer of prisoners under international instruments and domestic legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 175).

3. Beginselen van en voorwaarden voor de overbrenging

323 Het Overbrengingsverdrag voorziet uitsluitend in de overdracht van de executie door een rechter, naar aanleiding van een strafbaar feit, van opgelegde vrijheidsberovende straffen of maatregelen (art. 1, onder a). Een accessoire overdracht van andere sancties is niet in het verdrag geregeld.

De door het Overbrengingsverdrag gehanteerde term “gevonnisse persoon” slaat niet noodzakelijk op gedetineerden. Vereist is slechts dat aan de betrokkene een vrijheidsberovende straf of maatregel is opgelegd; de sanctie behoeft niet reeds ondergaan te worden.

324 Het verdrag is van toepassing op de tenuitvoerlegging van veroordelingen die zowel vóór als na de inwerkingtreding ervan zijn uitgesproken (art. 21). Zowel de staat van veroordeling als de staat van tenuitvoerlegging kunnen om een overbrenging verzoeken (art. 2, derde lid). Ook de gevonnisse persoon kan ofwel aan de staat van veroordeling, ofwel aan de (toekomstige) staat van tenuitvoerlegging zijn wens te kennen geven om overeenkomstig het Overbrengingsverdrag te worden overgebracht (art. 2, tweede lid).

De Bondsrepubliek Duitsland heeft bij art. 2, tweede lid een verklaring afgelegd om nog eens te benadrukken dat het verdrag bij uitsluiting voor de staten rechten en plichten met zich meebrengt en dat er geen subjectieve rechten door gevonnisse personen aan ontleend kunnen worden: “The Federal Republic of Germany interprets the Convention as creating rights and obligations between the Parties only, no claims or subjective rights accruing to sentenced persons and no such claims or rights having to be created”.

Bij het verdrag in zijn geheel, heeft de BRD trouwens de volgende verklaring afgelegd: “In conformity with the preamble of the Convention, the Federal Republic of Germany understands that the application of the Convention should further not only the social rehabilitation of sentenced persons, but also the ends of justice. Accordingly, it will take the decision on the transfer of sentenced persons in each individual case on the basis of all punitive purposes underlying its criminal law.”

Het is opvallend dat de Duitse Bondsrepubliek, in tegenstelling tot andere staten, een veelvoud aan

verklaringen bij dit precieze verdrag heeft afgelegd. Het late tijdstip van toetreding en m.n. ook de inhoud van de afgelegde verklaringen duiden op de persisterende terughoudendheid van de Duitse rechtspolitiek t.a.v. het principe zelf van de overbrenging van gevonniste personen (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 564).

325 De overdracht van de tenuitvoerlegging gaat steeds gepaard met de overbrenging van de gevonniste persoon en is alleen mogelijk wanneer de betrokkene zich nog in de staat van veroordeling bevindt, in het vooruitzicht van de tenuitvoerlegging van de sanctie in de uitvoerende staat.

Krachtens de SUO kan de overdracht van de tenuitvoerlegging van een strafvonnis ook overeenkomstig het Overbrengingsverdrag plaatsvinden indien de betrokkene gevlucht is naar zijn eigen land en zich dus niet meer in de staat van veroordeling bevindt (art. 68, eerste lid). Overdracht van de tenuitvoerlegging onder deze specifieke voorwaarden is niet afhankelijk van de instemming van de veroordeelde: de betrokkene heeft zich, aan de ene kant, vrijwillig naar zijn land begeven en het lijkt, aan de andere kant, weinig waarschijnlijk dat hij aldaar met zijn detentie instemt na zich voorafgaand door ontvluchting aan een lopende strafexecutie te hebben onttrokken (*Nederlandse Memorie van Toelichting*, 113).

De Belgische regering heeft, in het Protocol bij de SUO, verklaard dat deze modaliteit voor België vooralsnog niet van toepassing is. Zij is de mening toegedaan dat de verschillen terzake tussen het Overbrengingsverdrag en de SUO de uitwerking van een specifieke uitvoeringsprocedure rechtvaardigen, aangepast aan laatstgenoemd instrument: de huidige Belgische wetgeving vereist inderdaad nog steeds de instemming van de betrokkene en mist een *ad hoc*-grondslag voor diens vrijheidsberoving in België na ontvluchting (*Interministeriële Omzendbrief*, 7800; VERMEULEN, VANDER BEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 216).

326 Het Overbrengingsverdrag onderwerpt de overbrenging aan zes voorwaarden (art. 3):

a) Nationaliteit

327 De betrokkene moet onderdaan zijn van de staat van tenuitvoerlegging (art. 3, eerste lid onder a). In de eerste plaats is aan te sluiten bij de officiële nationaliteit van de betrokkene (*Rapport explicatif* 2, 9).

De Aanbeveling (88)13 adviseert de term “onderdaan” ruim te interpreteren: hij zou ook personen moeten omvatten die een vaste binding met de staat van tenuitvoerlegging hebben.

Op grond van art. 3, vierde lid kunnen de staten, d.m.v. een verklaring gericht tot de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, evenwel de term “onderdaan” zelf definiëren. Hiermee hebben zij de mogelijkheid de toepassing van het verdrag uit te breiden tot personen die weliswaar niet hun nationaliteit hebben, maar b.v. wel woonachtig zijn op hun grondgebied (E. HARREMOES, “Une nouvelle Convention du Conseil de l’Europe: le transfèrement des personnes condamnées”, *Rev. sc. crim.* 1983, 238).

Van deze mogelijkheid hebben de volgende staten gebruik gemaakt:

– B a h a m a s :

“In accordance with the provision of Article 3, paragraph 4 of the Convention, the Commonwealth of The Bahamas declares that the term National (Article 3, paragraph 1.a.) means persons having

Bahamian nationality or persons having their permanent residence in the territory of the Commonwealth of The Bahamas.”

– **Bondsrepubliek Duitsland:**

“The term ‘national’ covers all Germans in the sense of Article 116 (1) of the Basic Law of the Federal Republic of Germany.”

– **Denemarken:**

“Le Danemark fait, en outre, aux termes de l’Article 3, paragraphe 4, de la Convention, une déclaration attestant que par le terme ‘ressortissant’ (ad Article 3, paragraphe 1.a.) il faudra entendre les personnes ayant leur résidence permanente sur le territoire du royaume de Danemark (y inclus les îles Féroé et le Groenland).”

– **Finland:**

“Conformément à l’Article 3 (4), la Finlande entend par le terme ‘ressortissant’ un ressortissant de l’Etat d’exécution et les étrangers qui ont leur domicile dans l’Etat d’exécution.”

– **Griekenland:**

“La Grèce déclare que la nationalité est déterminée selon les dispositions du Code de la Nationalité grecque.”

– **Hongarije:**

“The term ‘nationals’ is meant by Hungary in the application of the Convention as including also non nationals settled definitely in the State of execution.”

– **Ierland:**

“For the purposes of this Convention, the term ‘national’ means, in relation to Ireland, an Irish citizen or any person whose transfer to Ireland Ireland considers appropriate having regard to any close ties which the person has with Ireland.”

– **IJsland:**

“In accordance with the provisions of Article 3, paragraph 4, Iceland declares that the term ‘national’ (cf. Article 3, paragraph 1.a) means, for the purpose of the Convention, persons having Icelandic nationality or persons having their permanent residence on the territory of the Republic of Iceland.”

– **Italië:**

“Au sens de l’article 3, paragraphe 4, pour la République italienne, le terme ‘ressortissant’ aux fins de la présente Convention inclut également les apatrides qui résident dans le territoire de l’Etat italien.”

– **Letland:**

“Conformément au paragraphe 4 de l’article 3 de la Convention sur le transfèrement des personnes condamnées de 1983, la République de Lettonie définit, au sens de ladite Convention, le terme ‘ressortissants’ comme désignant les citoyens de la République de Lettonie et les non-citoyens qui sont soumis à la loi sur le statut des citoyens de l’ex-URSS qui ne sont pas citoyens de la Lettonie ou de tout autre Etat.”

– **Litouwen:**

“For the purposes of the Convention, the Republic of Lithuania understands by the term ‘national’ a person who is a citizen of the administering State according to the laws of that State”.

– **Nederland:**

“As far as the Kingdom of the Netherlands is concerned, the term ‘national’ should include all those who fall under the provisions of the Act governing the position of Moluccans of 9 September 1976, (Bulletins of Acts, Orders and Decrees 468), as well as aliens or stateless persons whose only place of ordinary residence (résidence habituelle) is within the Kingdom and who, according to a statement to this effect issued to the Government of the sentencing State by the Netherlands’ Government, do not, under the terms of the present Convention, lose their right of residence in the Kingdom as a result of the execution of a punishment or measures.”

– **Noorwegen:**

“In accordance with Article 3, paragraph 4, of the Convention, the Kingdom of Norway understands, for the purpose of the said Convention, the term ‘national’ to mean a person who is a citizen of the administering State, or a person who has residence in that State, or where transfer is deemed appropriate having regard to any close ties which the person has to that territory.”

– Portugal:

“Aux fins de l’article 3, paragraphe 4, le Portugal déclare que le terme ‘ressortissant’ s’applique à tous les citoyens portugais, indépendamment de la manière dont la nationalité a été acquise.”

– Spanje:

“Aux fins de la présente Convention l’Espagne considérera comme ressortissant toute personne à laquelle le Code Civil Espagnol (Livre 1, Titre I) attribuera cette qualité.”

– Verenigd Koninkrijk:

“For the purpose of this Convention ‘national’ means, in relation to the United Kingdom, a British citizen or any person whose transfer the Government of the United Kingdom considers appropriate having regard to any close ties which that person has with the United Kingdom and in relation to any territory to which the application of this Convention is extended in accordance with Article 20 (2), any person who is defined as a national in relation to that territory at the time of such extension.”

– Zweden:

“The Swedish Government declares that, for its part, the term ‘national’ for the purposes of the Convention should also be taken to cover aliens domiciled in the administering State.”

b) Onherroepelijkheid van het vonnis

328 Het vonnis moet onherroepelijk zijn, wat betekent dat geen gewoon rechtsmiddel meer mag openstaan (art. 3, eerste lid, *sub b*). De mogelijkheid van een latere herziening van het vonnis i.v.m. nieuwe feiten, zoals voorzien in art. 13, blijft evenwel onverlet (*Rapport explicatief 2, 10*).

c) Duur van de nog te ondergane veroordeling

329 In beginsel geldt dat de gevonnisse persoon op het tijdstip van ontvangst van het verzoek nog ten minste zes maanden van de veroordeling moet ondergaan of dat de duur van de veroordeling onbepaald is (art. 3, eerste lid, *sub c*). Een eerste verklaring hiervoor is dat het Overbrengingsverdrag tot doel heeft de resocialisatie van delinquenten te bevorderen, wat slechts mogelijk is wanneer het nog resterende deel van de veroordeling lang genoeg is. Een tweede houdt verband met de aan de overbrenging verbonden kosten voor de staat van veroordeling. Deze kosten zijn zeer hoog. Een (resterende) veroordeling van slechts korte duur kan ze niet rechtvaardigen (*Rapport explicatief 2, 10*). In uitzonderingsgevallen kunnen staten zich echter akkoord verklaren met een overbrenging, zelfs indien de duur van het door de gevonnisse persoon alsnog te ondergane gedeelte van de veroordeling minder is dan genoemde zes maanden (art. 3, tweede lid).

Voormelde mogelijkheid werd voor noodzakelijk gehouden in de gevallen waarin de vooruitzichten m.b.t. de resocialisatie in de staat van tenuitvoerlegging gunstig zijn ondanks een strafrest van minder dan zes maanden, waarin de overbrenging snel en met geringe kosten te realiseren is en waarin bijzondere omstandigheden i.v.m. de gevonnisse persoon een overbrenging kunnen rechtvaardigen (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 569).

d) Instemming van de gevonnisse persoon

330 De gevonnisse persoon moet instemmen met de overbrenging. Is hij, gezien zijn leeftijd, lichamelijke of geestelijke toestand daartoe niet in staat, dan dient de

instemming te worden gegeven door zijn wettelijke vertegenwoordiger, indien een van de betrokken staten dit nodig acht (art. 3, eerste lid, *sub d*).

Deze voorwaarde moet beoordeeld worden in het licht van het doel van het Overbrengingsverdrag, nl. de resocialisatie van de gevonnisse persoon te bevorderen; door een overbrenging tegen de wil van de betrokkene zal dit doel zeer moeilijk realiseerbaar zijn (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 569).

Eens te meer onderstreept de Duitse doctrine het uitzonderlijk karakter van deze voorwaarde: "Damit kommt ein zusätzlicher Fremdkörper in das Rechtshilferecht [...]. Die Zustimmung eines von der Rechtshilfeleistung Betroffenen ist zwar auch sonst nicht bedeutungslos, aber ihre Wirkung beschränkt sich auf Vereinfachungen des Verfahrens." (Th. VOGLER, 'Zur Rechtshilfe durch Vollstreckung ausländischer Strafurteile', in *Festschrift für Hans-Heinrich Jescheck zum 70. Geburtstag*, Berlijn, Duncker und Humblot, 1985, dl. 2, 1383).

e) Dubbele strafbaarheid

331 Het handelen of nalaten op grond waarvan de veroordeling werd uitgesproken, dient een strafbaar feit naar het recht van de staat van tenuitvoerlegging op te leveren als ware het in dezelfde omstandigheden op zijn grondgebied gepleegd (art. 3, eerste lid, *sub e*). Het is niet noodzakelijk dat de inbreuk in de wetgeving van veroordelende en uitvoerende staat precies dezelfde is: de delictomschrijvingen *c.q.* de kwalificaties mogen verschillen. Fundamenteel is wel dat er overeenstemming bestaat tussen de essentiële constitutieve elementen van het delict in de respectieve wetgevingen van veroordelende en uitvoerende staat (*Rapport explicatif 2*, 11).

f) Overeenstemming omtrent de overbrenging

332 Zowel de staat van veroordeling als de staat van tenuitvoerlegging dienen het eens te zijn over de overbrenging (art. 3, eerste lid, *sub f*). De aangezochte staat is niet verplicht aan een verzoek tot overname of overdracht (van de tenuitvoerlegging van een strafvonnis) gevolg te geven. In het verdrag zijn dan ook geen weigeringsgronden opgenomen. Wel hebben de staten zich verbonden om elkaar wederzijds in zo ruim mogelijke mate samenwerking te verlenen met betrekking tot de overbrenging van gevonnisse personen overeenkomstig de bepalingen van het verdrag (art. 2), wat impliceert dat staten in beginsel dienen te streven naar tenuitvoerlegging van een vrijheidsbenemende sanctie in de staat van herkomst (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 109). De Aanbeveling (92)18 dringt er ook op aan om zoveel mogelijk de reden(en) voor afwijzing van een verzoek kenbaar te maken.

Ierland heeft in een globaal voorbehoud alvast laten weten welke criteria bij het onderzoek van een verzoek zouden worden gehanteerd:

"Having regard to pressure on prison accomodation, Ireland, when deciding on applications for inward transfer into Ireland,

(a) reserves the right to limit the excess of inward over outward transfers in the light of the availability of prison spaces, and

(b) will regard the degree of closeness of applicants' ties with Ireland as a primary consideration."

333 Aangezien ook staten die (nog) geen partij zijn bij het EVRM de mogelijkheid hebben het open Overbrengingsverdrag te bekrachtigen en zij wellicht minder vertrouwd zijn met het Duitse strafexecutierecht, heeft de Bondsrepubliek Duitsland ter voorkoming van zinloze rechtshulpverzoeken volgende omvangrijke verklaring afgelegd bij de voorwaarden van art. 3, eerste lid:

"The Federal Republic of Germany will take charge of enforcing sentences in accordance with the Convention only on condition that

a) the sentence was imposed in a trial conforming to the European Convention of 4 November 1950 for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its supplementary protocols where these are in force for the Federal Republic of Germany,

b) no judgment or decision having similar legal effects has been passed against the person prosecuted for the same offence in the Federal Republic of Germany,

c) enforcement of the sentence is not barred under the law applicable in the Federal Republic of Germany due to lapse of time or would not be so barred after analogous conversion of the facts.

The Federal Republic of Germany will transfer enforcement of judgements in accordance with the Convention to other member States only if it is guaranteed that

a) the sentenced person is prosecuted, sentenced, detained for the enforcement of a penalty or detention order or subjected to any other restriction of his personal liberty in respect of an offence other than that underlying the transfer and committed before the surrender only in the following cases:

aa) if the Federal Republic of Germany consents or

bb) if the transferred person has not left the territory of the administering State within 45 days of his final discharge despite having had the opportunity to do so or if, having left such territory, has returned there, and

b) the administering State will not prosecute again or enforce a new sentence in respect of the offence underlying the judgement." (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 569-570).

4. Verzoek tot overbrenging

334 De gevonniste persoon kan ofwel aan de staat van veroordeling ofwel aan de staat van tenuitvoerlegging kenbaar maken voor een overbrenging in aanmerking te willen komen (art. 2, tweede lid).

Het formele verzoek tot overbrenging kan evenwel slechts door de betrokken staten – de staat van veroordeling of de staat van tenuitvoerlegging – gedaan worden (art. 2, derde lid). Het vonnis van veroordeling zal alsdan definitief moeten zijn.

5. Verstrekken van inlichtingen

335 Vooraleer een gevonnist persoon zijn wens tot overbrenging te kennen kan geven, moet hij eerst op de hoogte zijn van de mogelijkheid daartoe. Ingevolge art. 4, eerste lid, dient een gevonnist persoon, op wie het verdrag mogelijk van toepassing is, daarom in kennis te worden gesteld van de strekking ervan.

In de Aanbeveling (84)¹¹ is een standaardtekst met informatie betreffende het Overbrengingsverdrag opgenomen. In de latere Aanbeveling (92)¹⁸ wordt geadviseerd voormelde standaardtekst uit te breiden en te verbeteren met het doel de gevonniste persoon zo goed en zo duidelijk mogelijk omtrent de overbrenging te informeren.

Heeft de gevonniste persoon zijn wens tot overbrenging aan de staat van veroordeling kenbaar gemaakt, dan dient die staat de staat van tenuitvoerlegging

zo spoedig mogelijk daarvan in kennis te stellen, nadat het vonnis onherroepelijk is geworden (art. 2, tweede lid). De kennisgeving dient de naam, datum en plaats van geboorte van de gevonniste persoon, diens eventueel adres in de staat van tenuitvoerlegging, een opgave van de aan de veroordeling ten grondslag liggende feiten, en de aard, duur en aanvangsdatum van veroordeling te vermelden (art. 4, derde lid).

Dezelfde verplichting tot het verstrekken van deze gegevens geldt voor het geval de gevonniste persoon zijn wens tot overbrenging aan de staat van tenuitvoerlegging kenbaar heeft gemaakt (art. 4, vierde lid).

336 Voor de gevonniste persoon die zijn overbrenging verlangt, is het van belang te weten welke maatregelen de betrokken staten nemen om de overbrenging te bewerken. Hij dient daarom van elke door de staten ondernomen actie, alsmede van elke door een van beide staten op een verzoek tot overbrenging genomen beslissing, schriftelijk op de hoogte te worden gebracht (art. 4, vijfde lid).

Het betreft b.v. de kennisgeving of de in het derde lid genoemde gegevens aan zijn staat van herkomst medegedeeld zijn, of en door welke staat een verzoek tot overbrenging is gedaan en welke beslissing daaromtrent al dan niet genomen is (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 572).

6. Bewijs van de instemming van de gevonniste persoon

337 De instemming van de veroordeelde of van diens wettelijke vertegenwoordiger is een van de fundamentele elementen van het Overbrengingsverdrag. Het is daarom onontbeerlijk dat de staat van veroordeling zich ervan verzekert dat de betrokkene vrijwillig met de overbrenging instemt en bewust is van de rechtsgevolgen van de maatregel. De te volgen procedure wordt beheerst door de wet van de staat van veroordeling (art. 7, eerste lid).

Duitsland en Bulgarije hebben m.b.t. de toestemming de volgende verklaringen afgelegd:

– Bondsrepubliek Duitsland:

“In accordance with the law, applicable in the Federal Republic of Germany, consent cannot be withdrawn.”

De Duitse verklaring is geïnspireerd op art. 71, tweede lid, derde zinsnede IRG (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 575).

– Bulgarije:

“La république de Bulgarie déclare que le consentement de la personne ne peut pas être retiré après la prise de décision par les autorités compétentes pour son transfèrement.”

338 De staat van tenuitvoerlegging dient ten slotte in de gelegenheid te worden gesteld na te gaan of de instemming overeenkomstig de verdragsrechtelijke voorschriften is verkregen (art. 7, tweede lid).

Daar het Overbrengingsverdrag, in tegenstelling tot andere Europese verdragen zoals het EUV (art. 14), op het principe van de instemming van de gevonniste persoon berust, werd opname van het specialiteitsbeginsel in dit verdrag niet noodzakelijk geacht. Dit betekent dat de veroordeelde door de staat van tenuitvoerlegging mag worden vervolgd en veroordeeld en van zijn vrijheid mag

worden beroofd voor andere feiten dan waarvoor hij is overgebracht. Hij dient hiervan wel op de hoogte te worden gebracht alvorens zijn instemming wordt gevraagd (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 108).

Voor argumenten ter ondersteuning van de invoering van het specialiteitsbeginsel in het overbrengingssysteem, zie: M. PLACHTA, 'Procedural safeguards for a person surrendered under the Prisoner Transfer Scheme': A Comparative Overview', in ESER & LAGODNY, 684-687).

7. Overbrenging en doortocht

339 Nadat de staten het eens zijn geworden en ook aan de overige verdragsvoorwaarden is voldaan, kan de overbrenging van de gevonnisse persoon geschieden. Indien zij niet rechtstreeks van de ene staat naar de andere kan plaatsvinden, wordt een verzoek om doortocht door het grondgebied van een derde staat gedaan (art. 16).

De regeling ervan is ontleend aan art. 21 van het EUV en aan art. 13 EVIGS (*Rapport explicatif* 2, 20).

De doortocht kan door de derde staat geweigerd worden indien de gevonnisse persoon een onderdaan is of indien het strafbare feit, dat aanleiding tot de veroordeling is geweest, geen strafbaar feit oplevert ingevolge zijn eigen recht (art. 16, tweede lid).

De Bondsrepubliek Duitsland heeft hierbij de volgende verklaring afgelegd: "The Federal Republic of Germany declares that it avails itself of the possibility of refusing to grant transit under the provisions of Article 16. 2 a) and b)".

Aan het verzoek om doortocht kan voldaan worden – een verplichting ertoe is er niet – indien de verzoekende staat met de andere partij overeenstemming heeft bereikt met betrekking tot de overbrenging (art. 16, vierde lid). De staat, die verzocht wordt doortocht te verlenen, mag de gevonnisse persoon niet langer in bewaring houden dan voor de periode van de doortocht vereist is (art. 16, vijfde lid). Voorts kan deze staat gevraagd worden te garanderen dat de gevonnisse persoon op zijn grondgebied niet zal worden vervolgd, aangehouden of anderszins onderworpen aan enige vrijheidsbeperking – behoudens het geval genoemd in het vijfde lid – wegens een strafbaar feit dat gepleegd is, of een veroordeling die is uitgesproken vóór zijn vertrek uit het grondgebied van de staat van veroordeling (art. 16, zesde lid).

Laatstgenoemde bepaling moet geïnterpreteerd worden in het licht van het in art. 14 EUV neergelegde specialiteitsbeginsel. De staat van doortocht is evenwel niet verplicht een dergelijke garantie te geven (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 585).

Indien het vervoer door de lucht plaatsvindt boven het grondgebied van een staat is een verzoek tot doortocht niet vereist. De staten kunnen echter d.m.v. een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring eisen, dat zij van een dergelijke doortocht in kennis worden gesteld (art. 16, zevende lid).

Verklaringen:

– Griekenland:

“La Grèce déclare que tout transit qui a lieu au dessus de son territoire doit lui être notifié.”

– Hongarije:

“Hungary requires to be notified of the transit by air of sentenced persons. Such transit will not be authorized, if the person to be transferred is a Hungarian national, in accordance with its declaration made to Article 3, paragraph 4.”

– Litouwen:

“The competent authorities of the Republic of Lithuania shall be notified in advance about any event of transit of sentenced persons by air over its territory, even when no landing there is scheduled.”

– Oostenrijk:

“L’Autriche exige d’être notifiée du transit par la voie aérienne de personnes condamnées. Le transit par la voie aérienne ne sera pas autorisé lorsqu’il s’agit du transfèrement d’un ressortissant autrichien.”

– Portugal:

“Le Portugal demande la notification du transit aérien sur son territoire.”

– Spanje:

“L’Espagne exige que lui soit notifié tout transit d’un condamné au dessus de son territoire par la voie aérienne.”

8. Gevolgen van de overbrenging

a) Voor de staat van veroordeling

340 Vanaf het ogenblik dat de gevonnenste persoon is overgebracht naar de staat van tenuitvoerlegging, wordt de strafexecutie in de staat van veroordeling zelf geschorst (art. 8, eerste lid).

Uit art. 8, eerste lid *juncto* art. 15, *sub b* – kennisgeving aan de staat van veroordeling van de vlucht van de veroordeelde – kan men afleiden dat de strafexecutie in de staat van veroordeling daarentegen niet meer als geschorst geldt wanneer de veroordeelde zich aan de detentie onttrekt en de staat van tenuitvoerlegging ontvlucht (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 576).

De Bondsrepubliek Duitsland heeft dit d.m.v. een verklaring bevestigd: “The authorities of the Federal Republic of Germany will take measures to continue the enforcement of the sentence if, and as soon as, the sentenced person escapes from custody or otherwise evades serving the sentence after the authorities of the administering State have taken him into charge and before enforcement of the sentence has been completed. Therefore, if the sentenced person is found in the territory of the Federal Republic of Germany before the expiry of half of the time remaining to be served under the sentence imposed or converted in the administering State, they will assume that he has escaped and detain him for further questioning, unless the administering State has, in addition to that envisaged in Article 15, conveyed the information that the sentenced person has been conditionally released or that the enforcement of the sentence has been interrupted on other grounds.”

Zodra de staat van tenuitvoerlegging de mening is toegedaan dat de veroordeling volledig ondergaan werd, wordt de staat van veroordeling onbevoegd de sanctie ten uitvoer te leggen (art. 8, tweede lid).

Dit voorschrift veroorzaakt mogelijk problemen in de relaties tussen partijen met sterk uiteenlopende strafuitvoeringsmodaliteiten.

De Duitse rechtsleer laat zich terzake kritisch, maar ook vrij machteloos uit: “Dies insbesondere dann, wenn die verurteilte Person trotz einer nach deutscher Vollstreckungspraxis noch längeren zu verbüßenden Freiheitsstrafe kurz nach der Überstellung im Vollstreckungsstaat, etwa auf Grund einer bedingten Entlassung freigelassen wird und in das Bundesgebiet zurückkehrt, während sich vielleicht gar ein deutscher Mittäter hier noch in Haft befindet. Das Übereinkommen sieht indes keine Möglichkeit vor, auch in solchen Fällen die Vollstreckung im Urteilsstaat wieder aufzunehmen. Da auch die bedingte Entlassung noch als fortdauernder Vollzug der Sanktion anzusehen ist, bleibt die Rechtsfolge nach Absatz 1 [...] im Urteilsstaat bestehen. Entgegenstehende Erklärungen zu Absatz 2 wären mit Sinn und Zweck des Übereinkommens nicht zu vereinbaren.” (UHLIG/SCHOMBURG/ LAGODNY, 577).

341 Achterliggende gedachte is te voorkomen dat betrokkene meerdere malen voor dezelfde feiten een veroordeling moet ondergaan: art. 8 garandeert m.a.w. de werking van het “*ne bis in idem*”-beginsel (*Rapport explicatif* 2, 15).

M. PRALUS wijst op de twee volgende implicaties van art. 8: “Comme il a été justement dit, ‘cette soumission de l’Etat de condamnation à l’Etat d’exécution n’est que l’expression de la règle non bis in idem qui interdit à l’Etat de condamnation de faire purger sur son territoire à l’intéressé (au cas de retour par exemple) la peine qu’il aurait exécutée pour les mêmes faits sur le territoire de l’Etat d’exécution’. Cependant, à côté de cette consécration explicite, il en est une seconde, implicite, impliquée par la logique même du mécanisme de transfèrement: “à partir du moment où un Etat accepte de faire exécuter la condamnation principale prononcée par une juridiction étrangère, il ne peut pas ne pas s’interdire de faire poursuivre le condamné devant ses propres juridictions à raison des mêmes faits.” (M. PRALUS, ‘Etude en droit pénal international et en droit communautaire d’un aspect du principe non bis in idem: non bis’, *Rev. sc. crim.* 1996, 569-570).

Daar dit laatste op internationaal terrein nog altijd geen algemene erkenning vindt, is de verdragsrechtelijke formulering ervan onontbeerlijk. De staat van tenuitvoerlegging neemt immers bij uitsluiting de executie over van de veroordeling, uitgesproken door een andere staat. Het vonnis zelf blijft een vreemd vonnis dat, zonder verdragsrechtelijke bepaling in die zin, geen extra-nationale juridische gevolgen kan sorteren vermits deze laatste alleen binnen de interne rechtsorde blijven gelden (M. PLACHTA, ‘Procedural Safeguards for a Person Surrendered under the Prisoner Transfer Scheme: A Comparative Overview’, in ESER en LAGODNY, 680).

b) Voor de staat van tenuitvoerlegging

– Keuze tussen twee procedures

342 Het Overbrengingsverdrag voorziet in twee procedures voor de overname van de tenuitvoerlegging, nl. de procedure van de onmiddellijke tenuitvoerlegging (“continued enforcement; poursuite de l’exécution”) en de exequaturprocedure (“conversion of sentence; conversion de la condamnation”) (art. 9, eerste lid, a en b).

Een staat kan echter d.m.v. een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring aangeven dat hij voornemens is de toepassing van een van deze procedures in zijn betrekkingen met andere partijen uit te sluiten (art. 3, derde lid). Wordt een dergelijke verklaring door een staat afgelegd, dan betekent dit dat de overdracht van de tenuitvoerlegging daarvan afhankelijk gemaakt wordt.

Hebben een dergelijke verklaring afgelegd:

– **Bahamas**:

“In pursuance of Article 3, paragraph 3 of the Convention, the Commonwealth of The Bahamas declares that in the light of this Article and as regards Article 9, paragraph 1, the Commonwealth of The Bahamas excludes the application of the procedure provided for in Article 9, paragraph 1.b. of the Convention in cases when the Commonwealth of The Bahamas is the Administering State.”

– **België**:

“La Belgique entend exclure l’application de la procédure prévue à l’article 9.1.b. dans les cas où la Belgique est l’Etat d’exécution.”

– **Bondsrepubliek Duitsland**:

“The Federal Republic of Germany will take charge of enforcing sentences only on condition that a German court declares the judgement passed in the sentencing State to be enforceable. In considering whether the conditions for accepting enforcement are fulfilled, the court will proceed from the facts and legal conclusions set forth in the judgement.”

– **Bulgarije**:

“La République de Bulgarie déclare que, conformément à la législation en vigueur, elle appliquera la procédure prévue à l’article 9 paragraphe 1 (a) et à l’article 10 de la Convention.”

– **Denemarken**:

“En vertu de l’Article 3, paragraphe 3 de la Convention, le Danemark fait déclaration attestant que l’exécution sur son territoire de condamnations acquises à l’étranger se fera selon les dispositions de l’Article 9, paragraphe 1.b. et de l’Article 11 de cette Convention sur la conversion de la condamnation et que les décisions sur la conversion interviendront sous forme de jugements. Toutefois, le Ministère danois de la Justice pourra, si sans cela le transfèrement au Danemark d’une personne condamnée s’avère impossible, décider, en vertu de l’Article 3, alinéa 3, de la loi N°323 du 4 juin 1986 sur l’exécution internationale de condamnations, etc. que l’exécution de la condamnation acquise à l’étranger se fasse selon les dispositions de l’Article 9, paragraphe 1.a. et de l’Article 10 de la Convention sur la poursuite de l’exécution. Dans ce cas, il faudra adapter la sanction conformément aux dispositions de l’Article 10, paragraphe 2, de la Convention, et les décisions sur l’adaptation devront intervenir sous forme de jugements.”

– **Frankrijk**:

“Conformément à l’Article 3, paragraphe 3, de la Convention, la France entend exclure l’application de la procédure prévue à l’article 9, paragraphe 1, alinéa b, dans ses relations avec les autres Parties.”

– **Griekenland**:

“La Grèce déclare qu’elle exclut l’application de la procédure prévue à l’Article 9.1 b. Par exception, si le transfèrement d’un condamné en Grèce ne peut s’effectuer selon la procédure de l’Article 9.1 a, le Ministère grec de la Justice est compétent pour décider si la procédure de l’article 9.1 b sera suivie.”

– **Ierland**:

“Ireland excludes the application of the procedure provided for in Article 9.1.b in case when Ireland is the administering State.”

– **Italië**:

“Au sens de l’article 3, paragraphe 3 de la Convention, la République italienne exclut l’application de la procédure prévue à l’article 9, paragraphe 1, alinéa b, de la Convention même.”

– **Kroatië**:

“Pursuant to Article 3, paragraph 3, of the Convention, the Republic of Croatia declares that in the implementation of internal sanctions in its territory it shall be committed to the procedure complying with the provisions of Article 9, paragraph 1.b., and 11 of the Convention. This, however, does not exclude the application of the procedure defined in Article 10 of the Convention in cases when another administering State is unwilling to apply the procedure defined in Article 9, paragraph 1.b. and Article 11 and if so required by the transfer concerned. In that case the sanction shall be adapted by a court order in compliance with the provisions of Article 10, paragraph 2, of the Convention.”

– **Luxemburg**:

“Le Grand-Duché de Luxembourg déclare qu’il entend exclure, en tant qu’Etat d’exécution,

l'application de la procédure prévue à l'Article 9 (1)b dans ses relations avec les autres Parties.”

– *Malta* :

“In respect of Article 3, paragraph 3, Malta totally excludes the application of the procedure provided in Article 9.1.b.”

– *Oostenrijk* :

“L’Autriche appliquera en principe, la procédure prévue à l’Article 9, paragraphe 1, alinéa b, Article 11–. L’application de la procédure prévue à l’Article 9, paragraphe 1, alinéa a, – Article 10 –, ne sera pourtant pas exclue dans des cas où l’autre Etat Contractant n’est pas disposé à appliquer la procédure prévue à l’Article 9, paragraphe 1, alinéa b, – Article 11 –, et où l’intérêt d’un transférement prévaut.”

– *Portugal* :

“Le Portugal appliquera la procédure prévue à l’alinéa a) de l’article 9, paragraphe 1, dans les cas où il est l’Etat d’exécution;

L’exécution d’un jugement étranger s’effectuera sur la base d’un jugement d’un tribunal portugais qui le déclare exécutoire, après révision et confirmation préalable;

Lorsqu’il faudra adapter une sanction étrangère, le Portugal, selon le cas, convertira, conformément à la Loi portugaise, la sanction étrangère ou réduira sa durée, si elle excède le maximum légal prévu par la Loi portugaise.”

– *Spanje* :

“L’Espagne exclut l’application de la procédure prévue à l’article 9, 1, b, dans ses relations avec les autres Parties.”

– *Verenigd Koninkrijk* :

“The United Kingdom intends to exclude the application of the procedure provided for in Article 9(1)b in cases when the United Kingdom is the administering State.”

– *Zwitserland* :

“Switzerland excludes the application of the procedure provided in Article 9(1)b, whenever it is the administration State.”

De Aanbeveling (88)13 adviseert terughoudend voor het geval een staat voornemens is een van de procedures o.g.v. art. 3, derde lid uit te sluiten: de problemen die zo’n een uitsluiting voor de toepassing van het verdrag en voor het functioneren van het overbrengingsmechanisme met zich meebrengen, zijn immers niet te overzien.

– *Kennisgeving omtrent de gekozen procedure*

343 Vóór de overbrenging van de betrokkene, stelt de staat van tenuitvoerlegging desgevraagd de staat van veroordeling in kennis welke van genoemde procedures door hem zal worden gevolgd (art. 9, tweede lid). Deze informatie maakt het voor de autoriteiten van laatstgenoemde staat mogelijk te beslissen of zij akkoord kunnen gaan met de overbrenging. In de praktijk komt dit erop neer dat het niet bij uitsluiting de staat van tenuitvoerlegging is die beslist over de te volgen procedure: worden beide staten het nl. niet eens, dan zal dit de overbrenging blokkeren (D.J.M.W. PARIDAENS, *De overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 110-111).

– *Regels m.b.t. de tenuitvoerlegging*

344 De tenuitvoerlegging van de veroordeling wordt beheerst door het recht van de staat van tenuitvoerlegging en alleen hij is bevoegd om ter zake alle dienende

beslissingen te nemen (art. 9, derde lid). Deze verwijzing dient in ruime zin uitgelegd te worden en omvat b.v. ook de regels omtrent de voorwaardelijke invrijheidstelling, hetgeen de tweede zinsnede van art. 9, derde lid toelicht door de staat van tenuitvoerlegging bij uitsluiting bevoegd te verklaren om alle noodzakelijke beslissingen te nemen (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 578).

Zowel de staat van tenuitvoerlegging als de staat van veroordeling zijn daarentegen gelijkelijk bevoegd om gratie, amnestie of strafvermindering van de veroordeling te verlenen voorzover de nationale wetgeving daarin voorziet (art. 12).

De Bondsrepubliek Duitsland heeft bij art. 12 de volgende verklaring afgelegd: "In view of the federal structure of the Federal Republic of Germany and the fact that the Länder have competence in respect of decisions regarding pardons, the Federal Republic of Germany reserves the right to transfer the enforcement of judgements to another member State in accordance with the Convention only on condition that, on the basis of a general or case-to-case declaration by the administering State, pardon will be granted in the administering State only in agreement with the German pardoning authority". Deze verklaring is ingegeven door de bezorgdheid mogelijke strijdigheid met de Duitse Grondwet te voorkomen (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 582).

Ten slotte heeft alleen de staat van veroordeling het recht te beslissen over een verzoek tot herziening van het vonnis (art. 13).

De uitsluitende bevoegdheid van de staat van veroordeling wordt verklaard door de aard zelf van de procedure tot herziening die niet tot het stadium van de tenuitvoerlegging toebehoort, maar ertoe strekt het vonnis, in het licht van nieuwe feiten, opnieuw te onderzoeken: art. 9, derde lid is hier dus niet van toepassing. De staat van tenuitvoerlegging is echter gehouden zijn medewerking aan de procedure te verlenen door de veroordeelde in de mogelijkheid te stellen een verzoek tot herziening in te dienen en het door te geven aan de staat van veroordeling (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 582).

– *Procedurele bijzonderheid: de behandeling van niet-toerekeningsvatbare personen*

345 Art. 9, vierde lid geldt wanneer een staat, ingevolge zijn nationale recht, een van de hierboven beschreven procedures niet kan toepassen, omdat de tenuitvoerlegging maatregelen impliceert t.o.v. een persoon aan wie het strafbaar feit niet is toegerekend wegens zijn geestestoestand. Indien de staat niettemin bereid is de verdere behandeling van een dergelijke persoon over te nemen, dan kan hij, d.m.v. een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, aangeven welke procedures hij in dergelijke gevallen volgt.

Verklaringen:

– Griekenland:

"La Grèce déclare qu'elle appliquera la procédure prévue par la disposition de l'Article 9.1 b."

– Ierland:

"In accordance with the provisions of article 9, paragraph 4, Ireland may apply the Convention to persons detained in hospitals or other institutions under orders made in the course of the exercise by courts and tribunals of their criminal jurisdiction."

– IJsland:

"In accordance with the provisions of Article 9, paragraph 4, Iceland reserves the right to use preventive detention or hospitalisation for persons of unsound mind."

– Malta:

“In respect of Article 9, paragraph 4, in the case of a person detained in custody in a hospital under a court order upon a plea of insanity, the procedure applicable shall be in accordance with the provision of Article 49 paragraphs 4 and 5 of the Mental Health Act, 1976.”

Gezien het, naar verwachting, geringe aantal gevallen heeft de Duitse Bondsrepubliek geen verklaring afgelegd: deze staat zal, per dossier, met de staat van veroordeling over een aangepaste oplossing onderhandelen (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 579).

9. Tenuitvoerlegging na overbrenging

346 Zoals reeds vermeld, heeft de staat van tenuitvoerlegging de keuze tussen twee procedures – de onmiddellijke tenuitvoerlegging of de exequaturprocedure – om de veroordeling ten uitvoer te leggen.

Rechtsdogmatisch verschillen beide procedures hierin dat: “... im ersten Fall der Vollstreckungsstaat die Vollstreckung der im Urteilsstaat verhängten Sanktion als solche fortführt [...], während im zweiten Fall die Sanktion in eine eigene Entscheidung des Vollstreckungsstaates umgewandelt wird, die Vollstreckung somit nur noch mittelbar auf der im Urteilsstaat verhängten Sanktion, unmittelbar jedoch auf einem eigenen ‘Vollstreckungstitel’ des Vollstreckungsstaates beruht” (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 578).

a) Procedure van onmiddellijke tenuitvoerlegging

347 Deze procedure leidt niet tot omzetting van de opgelegde sanctie, hetgeen bij de exequaturprocedure wel het geval is. In beginsel wordt het buitenlandse strafvonnis door de staat van tenuitvoerlegging (verder) tenuitvoergelegd, alsof het een eigen strafvonnis betreft. Deze staat is wel gebonden aan het rechtskarakter en aan de duur van de veroordeling, zoals bepaald door de staat van veroordeling (art. 10, eerste lid).

Met “rechtskarakter” wordt de soort sanctie bedoeld, indien het recht van de staat van veroordeling voorziet in verschillende vrijheidsbenemende sancties. Wat de “duur” betreft, mag de vrijheidsbeneming in de staat van tenuitvoerlegging de duur van de buitenlandse veroordeling, na aftrek van het reeds ondergane deel van de straf en de reeds in de staat van veroordeling opgebouwde rechten op strafvermindering, niet overtreffen (*Rapport explicatif* 2, 16).

De staat van veroordeling is overigens gehouden de staat van tenuitvoerlegging omtrent het reeds ondergane gedeelte van de veroordeling – m.i.v. de inlichtingen omtrent enige voorlopige hechtenis, strafvermindering en elke andere voor de tenuitvoerlegging relevante omstandigheid – in kennis te stellen (art. 6, tweede lid, *sub b*).

348 Indien de buitenlandse veroordeling naar aard en duur onverenigbaar is met de wet van de staat van tenuitvoerlegging of indien de wet van die staat dit vereist, kan de staat van tenuitvoerlegging, door een rechterlijke of administratieve beschikking, de sanctie aanpassen aan de straf of maatregel door zijn eigen wet voor een soortgelijk strafbaar feit voorgeschreven (art. 10, tweede lid).

Wordt de sanctie aangepast, dan zal de aard ervan zoveel mogelijk moeten overeenstemmen met die welke door de ten uitvoer te leggen veroordeling is

opgelegd. Voorts zal de opgelegde sanctie naar aard en duur niet mogen verzwaard worden en evenmin zal het door de wet van de staat van veroordeling voorgeschreven maximum door aanpassing van de sanctie mogen worden overschreden.

De vrijheid die de staat van tenuitvoerlegging heeft bij het aanpassen van de sanctie is echter aanmerkelijk beperkter dan in het geval van een omzetting van de sanctie bij de exequaturprocedure. De sanctie mag op grond van art. 10, tweede lid slechts worden aangepast met het doel een voor tenuitvoerlegging vatbare sanctie te verkrijgen (*Rapport explicatif* 2, 17).

Een eerste balans, wat Frankrijk betreft, van de problemen die met deze procedure gepaard gaan, leest men bij: Ph. CONTE, 'Heurs et malheurs de la convention européenne sur le transfèrement des condamnés: l'article 713-3 du code de procédure pénale et la détermination de la partie de la peine restant à subir en France', in *Mélanges offerts à Georges Levasseur*, Parijs, Litec, 1992, 293-407.

b) Exequaturprocedure

349 In geval van omzetting van de veroordeling, zijn de in de wetgeving van de staat van tenuitvoerlegging voorziene procedures van toepassing. Daarenboven moeten volgende, in art. 11, eerste lid van het Overbrengingsverdrag genoemde voorschriften, in acht genomen worden:

– Gebondenheid aan de vastgestelde feiten

De bevoegde autoriteit is gebonden aan de vaststelling van de feiten voor zover zij uitdrukkelijk of impliciet blijken uit het door de staat van veroordeling uitgesproken vonnis. Deze voorwaarde wordt gerechtvaardigd door het feit dat een vervanging van in aard en duur uiteenlopende sancties niet een wijziging in het oordeel impliceert.

– Geen omzetting in een geldstraf

Een vrijheidsbenemende sanctie kan niet in een geldstraf worden omgezet. Deze voorwaarde is te verklaren aan de hand van art. 1, waarin de term "veroordeling" beperkt wordt tot vrijheidsberoving. De omzetting mag echter wel betrekking hebben op andere vrijheidsbenemende sancties, zoals b.v. een voorwaardelijk opgelegde sanctie.

– Aftrek van de duur van de reeds ondergane vrijheidsbeneming

De door de gevonniste persoon reeds ondergane vrijheidsbeneming dient in mindering gebracht te worden op het nog uit te voeren gedeelte. Bedoeld wordt elk deel van de reeds ondergane vrijheidsbeneming in de staat van veroordeling, zoals de reeds uitgezeten voorlopige hechtenis of de detentie gedurende de overbrenging.

– *Geen verzwaring van de oorspronkelijke veroordeling*

De strafrechtelijke positie van de gevonniste persoon mag niet verzwared worden. De duur van de op te leggen straf mag die van de oorspronkelijk opgelegde veroordeling niet overtreffen en evenmin mag de aard van de straf zwaarder zijn dan opgelegd in de staat van veroordeling.

– *Niet bindend karakter van het strafminimum*

Er bestaat geen gebondenheid aan een eventueel minimum waarin door de wet van de staat van tenuitvoerlegging wordt voorzien voor gepleegde strafbare feiten (*Rapport explicatief 2, 17-18*).

350 Indien de gevonniste persoon reeds overgebracht is en de omzettingsprocedure nog moet plaatsvinden, houdt de staat van tenuitvoerlegging de gevonniste persoon in bewaring of neemt andere maatregelen teneinde diens aanwezigheid in de staat van tenuitvoerlegging te verzekeren in afwachting van de afloop van de omzettingsprocedure (art. 11, tweede lid).

Zodra de staat van tenuitvoerlegging door de staat van veroordeling in kennis gesteld is van enige beslissing of maatregel ten gevolge waarvan de veroordeling niet meer voor tenuitvoerlegging vatbaar is, dient eerstgenoemde staat de tenuitvoerlegging te beëindigen (art. 14).

351 De staat van tenuitvoerlegging dient de staat van veroordeling omtrent de tenuitvoerlegging te berichten indien hij de veroordeling beschouwt als geheel tenuitvoergelegd, indien de gevonniste persoon ontsnapt is vóór de beëindiging van de strafexecutie of indien de staat van veroordeling om een bijzonder rapport verzoekt (art. 15).

De in art. 8 geregelde gevolgen van de overbrenging voor de staat van veroordeling – m.n. de schorsing van de tenuitvoerlegging – maken het noodzakelijk dat hij omtrent de stand en beëindiging van de tenuitvoerlegging op de hoogte gehouden wordt. De staat van tenuitvoerlegging doet deze mededelingen ambtshalve zodat de staat van veroordeling controles betreffende termijnen en aanvragen bespaard kunnen blijven (UHLIG/SCHOMBURG/LAGODNY, 583).

C. VOORLOPIGE MAATREGELEN VOORAFGAAND AAN CONFISCATIE

352 De Witwasovereenkomst voorziet onder onderhavige betiteling in de toepassing van deze nieuwe vorm van rechtshulp onder twee modaliteiten:

– in de verzoekende staat is nog geen veroordeling tot verbeurdverklaring gevallen, maar is de daartoe strekkende procedure wel ingesteld: de aangezochte staat neemt de noodzakelijke voorlopige maatregelen, zoals bevroering of inbeslagneming, ter voorkoming van de verhandeling, overdracht of vervreemding van voorwerpen die in een later stadium het onderwerp zouden kunnen vormen van een verzoek om confiscatie, of die van die aard zijn dat daarmee gevolg zou kunnen worden gegeven aan dat verzoek (art. 11, eerste lid);

– in de verzoekende staat is reeds een veroordeling tot verbeurdverklaring gevallen

en om de uitvoering daarvan werd de aangezochte staat verzocht conform art. 13: de aangezochte staat neemt, indien daarom wordt verzocht, de in het eerste lid van dit artikel genoemde maatregel m.b.t. de voorwerpen die het onderwerp vormen van het verzoek, of die van die aard zijn dat daarmee gevolg zou kunnen worden gegeven aan het verzoek (art. 11, tweede lid).

De zinsnede in art. 11, eerste lid: "... die in een later stadium ... verzoek" verduidelijkt dat de voorlopige maatregelen kunnen getroffen worden n.a.v. de twee types van internationale verbeurdverklaringen die de Witwasovereenkomst behandelt (*Rapport explicatif 3, 25*).

De uitvoering van de voorlopige maatregelen geschiedt in principe op grond van en in overeenstemming met de wet van de aangezochte staat. Voor zover de in het verzoek tot rechtshulp omschreven procedures hiermee niet onverenigbaar zijn, kunnen zij door de aangezochte staat in aanmerking genomen worden (art. 12, eerste lid). Over de opheffing van de maatregelen, wordt tussen de betrokken staten best overleg gepleegd (art. 12, tweede lid).

D. CONFISCATIE VAN INSTRUMENTEN VAN EN OPBRENGSTEN UIT DRUGS- EN WITWASDELICTEN

Hiernavolgend worden de bepalingen van de Witwasovereenkomst als leidraad genomen: het is immers het meest gedetailleerde instrument, zonder overigens op fundamentele punten af te wijken van het Sluikhandelverdrag.

1. Confiscatiemodaliteiten

353 Het verzoek moet, ongeacht de modaliteit van de rechtshulp – overname van een gevallen confiscatievonnis of van de vervolging strekkende tot het verkrijgen van een dergelijk vonnis –, de confiscatie nastreven van hetzij:
– de opbrengsten in de betekenis van: "... elk economisch voordeel dat uit de strafbare feiten is verkregen. Dit kunnen alle voorwerpen zijn zoals omschreven in dit artikel, letter b”;

Letter b luidt als volgt: "...goederen van enigerlei aard, lichamelijk of onlichamelijk, roerend of onroerend, alsmede rechtsbescheiden waaruit de eigendom of andere rechten ten aanzien van die goederen blijken ...”.

– de hulpmiddelen in de betekenis van: "...alle voorwerpen die op enigerlei wijze, geheel of gedeeltelijk, zijn gebruikt of bestemd om te worden gebruikt om één of meer strafbare feiten te begaan..." (art. 1, *sub a en c*).

Vgl. in dezelfde zin art. 1 p Sluikhandelverdrag

Uit deze formulering volgt dat de gevraagde confiscatie een strafrechtelijk karakter moet vertonen, hetgeen administratieve beslissingen uitsluit (*Rapport explicatif 3, 27-28*).

a) Verplichting tot overname van een confiscatievonnis

354 Krachtens art. 13, eerste lid, *sub a* Witwasovereenkomst moet een partij die van een andere partij een verzoek om confiscatie heeft ontvangen betreffende hulpmiddelen of opbrengsten die zich op haar grondgebied bevinden, de door een rechter van de verzoekende partij gegeven beslissing tot confiscatie tenuitvoerleggen met betrekking tot die hulpmiddelen of opbrengsten (vgl. art. 5, vierde lid, *sub a*, (ii) Sluikhandelverdrag).

b) Verplichting tot overname van vervolgingen strekkende tot confiscatie

355 Krachtens art. 13, eerste lid, *sub b* Witwasovereenkomst moet een partij, die van een andere partij een verzoek om confiscatie heeft ontvangen betreffende hulpmiddelen of opbrengsten die zich op haar grondgebied bevinden, het verzoek voorleggen aan haar bevoegde autoriteiten, teneinde een beslissing tot confiscatie te verkrijgen en de beslissing tenuitvoerleggen, indien zij wordt gegeven (vgl. art. 4, eerste lid, *sub a*, (i) Sluikhandelverdrag).

Mocht de aangezochte staat – zoals b.v. België – krachtens zijn intern recht niet bevoegd zijn om, op buitenlands verzoek, een procedure tot confiscatie in te stellen, dan biedt art. 1, tweede lid hem daartoe de nodige verdragsbasis.

Deze paragraaf is geïnspireerd op art. 2 EVOS.

De term “bevoegde autoriteiten”, als tegengesteld aan de term “rechter” van art. 13, eerste lid, *sub b*, wijst op de initiale interventie van de vervolgingsambtenaren, die vervolgens de rechter ten gronde moeten adiëren.

De toelichting beantwoordt ook de vraag naar de verplichting, in hoofde van de regering van de aangezochte partij, het verzoek door te sturen naar het O.M. ingeval zij van plan is een weigeringsgrond in te roepen: “L’obligation de soumettre la demande aux autorités compétentes ne devrait exister que si l’autorité compétente de la Partie requise estime, après un examen ..., qu’il n’y a pas d’obstacles immédiats à la satisfaction de la demande. Ce qui n’empêche pas l’autorité compétente, si elle découvre ultérieurement des obstacles, de décider de ne pas poursuivre l’affaire” (*Rapport explicatif* 3, 29).

c) Onderlinge verhouding tussen de overname van een confiscatievonnis en de overname van vervolgingen

356 De verplichting tot het verlenen van rechtshulp is vervuld zodra de aangezochte staat aan het verzoek gevolg geeft volgens één der modaliteiten uitgestippeld door art. 13, eerste lid: hij beslist m.a.w. soeverein voor welke vorm van samenwerking hij opteert (*Rapport explicatif* 3, 28-29).

2. Tenuitvoerlegging van de confiscatie

a) Principe: toepassing van de *lex fori*

357 De procedures tot verkrijging en tenuitvoerlegging van de confiscatie krachtens art. 13 worden beheerst door de wetgeving van de aangezochte partij (art. 14, eerste lid Witwasovereenkomst; vgl. art. 4, vierde lid, *sub c* Sluikhandelverdrag). De wet van het forum beheerst o.m. de confiscatieprocedure – m.i.v. eventuele procedurele problemen –, de bewijslevering en de verjaringsperikelen (zie ook art. 18, vierde lid, *sub e*). Op het principe bestaat één uitzondering, geformuleerd door art. 14, vijfde lid Witwasovereenkomst: in het geval bedoeld in artikel 13, eerste lid, *sub a*, heeft alleen de verzoekende partij het recht uitspraak te doen over een verzoek om herziening van de beslissing tot confiscatie.

b) Beperking: vaststelling van de feiten in de aangezochte staat

358 De aangezochte partij is gebonden aan de vaststelling van de feiten, voor zover deze zijn uiteengezet in een veroordeling of rechterlijke uitspraak van de verzoekende partij of voor zover deze veroordeling of rechterlijke uitspraak impliciet daarop is gegrond (art. 14, tweede lid Witwasovereenkomst; vgl. art. 42 EVIGS en art. 11, eerste lid, *sub a* Overbrengingsverdrag).

Deze verdragsbepaling is bij uitsluiting toepasselijk op de rechtshulpverlening krachtens art. 13, eerste lid, *sub a*. De toelichting relativeert enigszins de draagwijdte ervan door erop te wijzen dat “nieuwe feiten” door de aangezochte staat vrij kunnen beoordeeld worden, alsook de juridische aspecten van een feitencomplex, zoals b.v. de geestestoestand van de dader (*Rapport explicatif* 3, 32-33).

359 De gestrengheid van art. 14, tweede lid wordt getemperd door het derde lid: elke partij kan op het tijdstip van ondertekening of bij de neerlegging van haar akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding, door middel van een verklaring gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, verklaren dat het tweede lid van dit artikel slechts van toepassing is met inachtneming van haar grondwettelijke beginselen en de grondbeginselen van haar rechtsstelsel.

Hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt:

– Bulgarije:

“Conformément à l’Article 14, paragraphe 3 de la Convention, la République de Bulgarie déclare que les dispositions de l’Article 14, paragraphe 2, ne s’appliquent que sous réserve de ses principes constitutionnels et des concepts fondamentaux de son système juridique.”

– Cyprus:

“In accordance with paragraph 3 of Article 14, paragraph 2 of this Article shall apply only subject to its constitutional principles and the basic concepts of its legal system.”

– Ierland:

“In accordance with Article 14, paragraph 3, Ireland declares that Article 14, paragraph 2, shall

apply only subject to the basic concepts of its legal system.”

– Litouwen:

“Article 14, paragraph 2, will be applied only subject to the principles of the Constitution of the Republic of Lithuania and the basic concepts of the legal system.”

– Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 14, paragraph 4 the United Kingdom declares that Article 14, paragraph 2 shall apply only subject to the constitutional principles and the basic concepts of its legal system.”

België is niet voornemens een vergelijkbare verklaring te formuleren: “In het Belgisch recht belet niets dat een Belgische rechter gebonden is door de vaststelling van de feiten die zijn uiteengezet in een buitenlandse veroordeling of rechterlijke uitspraak, of waarop de rechterlijke uitspraak is gegrond. Een dergelijke oplossing is overigens reeds aanvaard bij de bekrachtiging van het hiervoor vermeld Europees verdrag betreffende de overbrenging van veroordeelde personen.” (*Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 406/1, 13).

3. Bestemming van de geconfisqueerde voorwerpen

360 Krachtens art. 15 Witwasovereenkomst beschikt de aangezochte partij over de geconfisqueerde voorwerpen in overeenstemming met haar nationale wetgeving, tenzij de partijen anderszins zijn overeengekomen (vgl. art. 5, vijfde lid Sluikhandelverdrag).

Volgens de toelichting zouden de overeenkomsten, waarop art. 15 alludeert, moeten rekening houden met de belangen van de internationale fondsen, opgericht ter bestrijding van de zware criminaliteit en van de potentiële slachtoffers van drugs- en witwascriminaliteit. Overigens zou een verdeling van de geconfisqueerde voorwerpen tussen de samenwerkende staten moeten worden aangemoedigd op grond van zgn. “sharing”-akkoorden (over de praktische aspecten van “sharing”: J. ANTENEN, ‘Problématique nouvelle relative à la poursuite pénale du blanchissage d’argent, à la confiscation et au sort des avoirs confisqués’, *RPS* 1996, 53-58; zie ook *Rapport explicatif* 3, 34).

§ 2. Interne wetgeving

361 Het toezicht op voorwaardelijk veroordeelden en voorwaardelijk invrijheidgestelden (§ 1), de overbrenging van gevonnisse personen (§ 2) en de beteugeling van witwasdelicten (§ 3) zijn geregeld in resp. het Europees Toezichtsverdrag, het Overbrengingsverdrag en de Witwasovereenkomst. Deze verdragen bepalen onder welke voorwaarden en aan de hand van welke vormen de verdragsstaten elkaar rechtshulp kunnen verlenen. In hun nationale wetgeving nemen staten doorgaans voorschriften op over de in hun staat ter zake te volgen procedure.

Wat het toezicht op voorwaardelijk veroordeelden of voorwaardelijk invrijheidgestelden betreft, is een Belgische uitvoeringswet niet totstandgekomen.

Wat de overbrenging van gevonnisse personen en de tenuitvoerlegging van buitenlandse confiscatievonnissen betreft, zijn er echter wel nationale wetten voorhanden, die de interne procedure regelen en het intern juridisch kader omschrijven voor de overbrenging *c.q.* de confiscatie, krachtens een overeenkomst

of een internationaal verdrag. Zij implementeren niet alleen het Overbrengingsverdrag *c.q.* de Witwasovereenkomst, maar kunnen ook worden toegepast op later af te sluiten bi- of multilaterale overeenkomsten.

A. WET VAN 23 MEI 1990 INZAKE DE OVERBRENGING TUSSEN STATEN VAN GEVONNISTE PERSONEN (*B.S.* 20 juli 1990)

362 De wet is opgebouwd in vier hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk omvat het beginsel en de voorwaarden van de overbrenging. Het tweede hoofdstuk behandelt de overbrenging van België, als staat van veroordeling, naar een vreemde staat en het derde hoofdstuk behandelt de overbrenging naar België van een in het buitenland gevonnisde persoon. Het vierde hoofdstuk, ten slotte, heeft betrekking op de doortocht.

1. Beginsel van en voorwaarden voor de overbrenging

363 Het eerste artikel biedt de Belgische regering de mogelijkheid om in te stemmen met de overbrenging van een gevonnisde persoon naar België, dan wel van België naar een andere staat.

Alvorens de regering met de overbrenging instemt, moet voldaan zijn aan de volgende voorwaarden:

– het vonnis waarbij de veroordeling werd uitgesproken moet onherroepelijk zijn;

De term “veroordeling” dient in zijn ruimste betekenis te worden opgevat en behelst veiligheidsmaatregelen die worden opgelegd naast of in plaats van een straf (*Parl. St. Kamer* 1988-89, nr. 608/1, 3).

– het aan de veroordeling ten grondslag liggende feit moet naar de Belgische en de buitenlandse wet een strafbaar feit opleveren;

– de gevonnisde persoon moet met de overbrenging instemmen.

M.b.t. een overbrenging van België naar een vreemde staat, geldt dat de toestemming van de betrokkene onherroepelijk is gedurende een termijn van 90 dagen (art. 5).

De instemming is in het raam van de overbrenging een essentiële vereiste. In dat opzicht is de volledige onherroepelijkheid van die beslissing dan ook onaanvaardbaar. De instemming brengt echter een ingewikkelde samenwerkingsprocedure tussen staten op gang en daarom is het noodzakelijk de mogelijkheid tot intrekking van de toestemming te beperken. De termijn van 90 dagen zou voldoende moeten zijn om de overbrenging tot een goed einde te brengen. Na die termijn staat het de veroordeelde opnieuw vrij zijn instemming in te trekken tot op de dag waarop hem kennis wordt gegeven van de datum van zijn overbrenging. Deze kennisgeving geschiedt nadat tussen België en de staat van tenuitvoerlegging de repatriëringsgronden zijn vastgelegd (*Parl. St. Kamer* 1988-89, nr. 608/1, 4-5).

Het valt op te merken dat met de voorwaarde van het Overbrengingsverdrag, krachtens welke de overbrenging niet overwogen kan worden indien de gevonniste persoon op het tijdstip van de ontvangst van het verzoek minder dan zes maanden van de veroordeling moet ondergaan, geen rekening is gehouden. Het ontbreken van deze voorwaarde in de interne wet is echter voordelig voor de gevonniste persoon, aangezien ook diegene die minder dan zes maanden vrijheidsberoving moet ondergaan, van de mogelijkheid tot overbrenging geniet. Tegen een regeling die gunstiger uitvalt dan de verdragsregeling kan geen bezwaar zijn (*Parl. St. Kamer 1988-89, nr. 608/1, 5*).

364 De overbrenging naar een andere staat moet worden geweigerd indien er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat in geval van tenuitvoerlegging van de straf of maatregel in de vreemde staat, op grond van redenen die verband houden met ras, godsdienst of politieke overtuiging, de toestand van betrokkene ongunstig beïnvloed dreigt te worden (art. 2).

Het betreft hier de clause van het vluchtelingschap welke overeenkomt met die bedoeld in art. 2bis, dat in de Uitleveringswet van 15 maart 1874 is ingevoegd door de Wet van 31 juli 1985. Zij mag de overbrenging niet belemmeren, maar beoogt te voorkomen dat de overbrenging geschiedt tegen de fundamentele rechten van de gevonniste persoon in (*Parl. St. Kamer 1988-89, nr. 608/1, 3*).

365 Met het oog op de reclassering kan de overbrenging alleen geschieden naar de staat waarvan betrokkene onderdaan is. In principe wordt uitgegaan van de nationaliteit. Ook personen die een redelijk belang bij de overbrenging hebben, kunnen evenwel als onderdaan worden beschouwd (art. 3).

2. Overbrenging van België naar een vreemde staat

366 Alvorens de gevonniste persoon kan worden overgebracht naar de vreemde staat, dient hij gehoord te worden door de procureur des Konings van de plaats van opsluiting. Deze magistraat licht de betrokkene in omtrent het verzoek en over de gevolgen die aan de overbrenging verbonden zijn.

Tijdens dit verhoor dient de procureur des Konings de aandacht van de betrokkene te vestigen op de noodzaak voorafgaand te voldoen aan de betaling van de gerechtskosten. Werd de betrokkene veroordeeld wegens drugshandel, dan moet hij daarenboven de geldboete betalen (Ministeriële Omzendbrief van 19 maart 1993, in G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium Internationaal Strafrecht*, Brugge, Vanden Broele, 1997, I.B.4.).

De gevonniste persoon wordt hetzij op eigen verzoek, hetzij op verzoek van de procureur des Konings – indien hij dit op grond van de mentale toestand of leeftijd van betrokkene noodzakelijk acht –, bijgestaan door een raadsman (art. 4).

3. Overbrenging van een vreemde staat naar België

367 De aan de in het buitenland veroordeelde persoon opgelegde straf of maatregel is in België rechtstreeks en onmiddellijk uitvoerbaar voor het gedeelte dat nog in het buitenland zou moeten worden ondergaan (art. 6).

368 De overgebrachte persoon dient binnen de 24 uur na zijn aankomst in de

toegewezen strafinrichting voor de procureur des Konings van de rechtbank van eerste aanleg van die plaats, te verschijnen. Na ondervraging omtrent de identiteit en controle van de stukken, beveelt de procureur de onmiddellijke opsluiting of de plaatsing in de psychiatrische afdeling van de strafinrichting (art. 8).

De in het buitenland opgelegde maatregel moet in het laatste geval echter wel vergelijkbaar zijn met die bedoeld in hoofdstuk II van de Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers. Indien de buitenlandse maatregel gelijkaardig is aan de hiervoor in de Belgische wetgeving voorziene maatregel, dan is de procureur des Konings gehouden de zaak onmiddellijk aan te brengen bij de commissie tot bescherming van de maatschappij ingesteld bij de psychiatrische afdeling waar de overgebrachte persoon werd geplaatst. Deze commissie kan daarop de inrichting aanwijzen waar de internering zal plaatsvinden (art. 9).

369 Voor het geval de in het buitenland opgelegde straf of maatregel naar aard en duur niet overeenstemt met de daarvoor in de Belgische wet voor dezelfde feiten bepaalde straf of maatregel, moet de procureur des Konings de zaak onmiddellijk bij de rechtbank van eerste aanleg aanhangig maken, en een aanpassing van de straf of maatregel vorderen aan die welke in de Belgische wet is vastgesteld voor een gelijkaardig feit. De aanpassing mag echter niet tot een verzwaring leiden van de in het buitenland opgelegde sanctie. De rechtbank dient uitspraak te doen binnen een maand, welke termijn begint te lopen op het ogenblik dat de zaak in beraad genomen wordt (Corr. Brussel 26 november 1992, *Rev. dr. pén.* 1993, 360-361).

De wet voorziet derhalve niet in een procedure van uitvoerbaarverklaring van de buitenlandse beslissing. De overbrenging wordt beschouwd als een humanitaire maatregel in strafzaken, waarbij het niet nodig is de buitenlandse beslissing te voegen in de Belgische rechtsorde en er evenmin een reden is om aan die beslissing gevolgen te koppelen, die een door een Belgisch gerecht uitgesproken veroordeling zou meebrengen: België zorgt alleen voor de uitvoering van de straf of van de maatregel. Tussen de overheden van de betrokken staten komt aldus een louter administratieve samenwerking tot stand op het niveau van de uitvoering van de straffen. Zulks kan echter geenszins gelijkgesteld worden met de erkenning van het buitenlands strafvonnis als zodanig. Hieruit vloeit ook voort dat de andere implicaties van voormeld strafvonnis (eventuele uitvoering van een geldboete, verbeurdverklaring) evenmin worden overgenomen (*Parl. St. Kamer* 1988-89, nr. 608/1, 5-6; kritisch over deze benadering: VERMEULEN, VANDERBEKEN, ZANDERS en DE RUYVER, 214-215).

370 Met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de straf of maatregel geldt het Belgische recht, echter onder voorbehoud van afwijkende bepalingen van de overeenkomst of het verdrag dat aan de overbrenging ten grondslag ligt (art. 12).

371 Op grond van het in art. 13 geformuleerde “*ne bis in idem*”-beginsel kunnen tegen de in het buitenland veroordeelde persoon, wiens veroordeling in België tenuitvoergelegd wordt, geen vervolgingen worden ingesteld noch een veroordeling tenuitvoergelegd worden wegens dezelfde feiten.

4. Doortocht

372 België kan, op verzoek van een vreemde staat, de doortocht over het Belgische grondgebied toestaan.

De vreemde staat moet echter door een overeenkomst of een internationaal verdrag betreffende de overbrenging met België verbonden zijn. De doortocht moet plaatsvinden overeenkomstig de voorwaarden van deze overeenkomst of verdrag en wordt voorafgegaan door de overlegging van stukken die het akkoord van de betrokken staten en de instemming van betrokkene vaststellen (art. 2).

B. WET VAN 20 MEI 1997 BETREFFENDE DE INTERNATIONALE SAMENWERKING INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN INBESLAGNEMINGEN EN VERBEURDVERKLARINGEN (B.S. 3 juli 1997)

1. Verbeurdverklaringen

Hoofdstuk II bevat de bepalingen (art. 4-8) die door België als *a a n g e z o c h t e* staat moeten nageleefd worden.

a) Voorwaarden voor de tenuitvoerlegging (art. 4)

373 Een beslissing tot verbeurdverklaring uitgesproken door de rechterlijke autoriteiten van een vreemde staat wordt in België tenuitvoergelegd indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1° de beslissing moet gegrond zijn op een vonnis van veroordeling van de betrokken persoon (vgl. art. 18, vierde lid, *sub d* Witwasovereenkomst);

2° het feit, dat aan de beslissing ten grondslag ligt, moet ook volgens de Belgische wetgeving een strafbaar feit vormen (vgl. art. 18, eerste lid, *sub f* Witwasovereenkomst);

3° het veroordelend vonnis moet gewezen zijn met inachtneming van de rechten van de verdediging (vgl. art. 18, vierde lid, *sub f* Witwasovereenkomst);

4° de betrokken persoon mag in België voor hetzelfde feit nog niet zijn gevonnist (vgl. art. 18, eerste lid, *sub e* Witwasovereenkomst);

5° het veroordelend vonnis alsook de beslissing van verbeurdverklaring, die eventueel na een afzonderlijke procedure is genomen, moeten definitief en uitvoerbaar zijn (vgl. art. 18, vierde lid, *sub c* Witwasovereenkomst);

Verdwijnt dit uitvoerbaar karakter, dan dient België hiervan door de verzoekende staat onverwijld geïnformeerd te worden (art. 31, tweede lid, *sub a* Witwasovereenkomst).

6° de straf mag volgens de Belgische wetgeving niet zijn verjaard (vgl. art. 18, vierde lid, *sub c* Witwasovereenkomst);

7° de zaken waarop de verbeurdverklaring betrekking heeft moeten:

- zaken zijn die gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van het misdrijf;
- vermogensvoordelen zijn die rechtstreeks uit het misdrijf verkregen zijn;
- goederen en waarden zijn die in de plaats ervan zijn gesteld of de inkomsten uit de belegde voordelen.

(vgl. art. 5, vierde lid Sluikhandelverdrag; art. 7, tweede lid Witwasovereenkomst; art. 42 Sw.).

Twee bijzondere gevallen worden eveneens in aanmerking genomen:

– de tenuitvoerlegging van een verbeurdverklaring in de vorm van een geldboete of van een schuldvordering die geen betrekking heeft op nader omschreven voorwerpen (zgn. “value confiscation”). Deze laatste geschiedt op voorwaarde dat:

1° het geldbedrag waarop de verbeurdverklaring betrekking heeft, niet hoger is dan de geldwaarde van de zaken, geraamd overeenkomstig artikel 43*bis* van het Strafwetboek;

2° voornoemde zaken niet kunnen worden gevonden en op het grondgebied van de verzoekende staat bestaan geen goederen waarop deze laatste zijn schuldvordering kan innen (art. 5).

– de gedeeltelijke tenuitvoerlegging van een “deels ondeugdelijke” verbeurdverklaring, die slechts gedeeltelijk voldoet aan de voorwaarde gesteld in artikel 4, 7°: een dergelijk verzoek wordt onverminderd de toepassing van artikel 5, gedeeltelijk uitgevoerd, te weten in de mate waarin aan voornoemde voorwaarde is voldaan (art. 6).

b) Procedure

374 De bevoegde rechtbank wordt bepaald in art. 7, eerste en tweede lid: het is m.n. de correctionele rechtbank van de plaats waar de te verbeurd verklaren goederen gelegen zijn, die de beslissing uitvoerbaar maakt na het O.M. en de veroordeelde, in voorkomend geval d.m.v. een ambtelijke opdracht, of zijn raadsman te hebben gehoord.

Op de vraag hoe de zaak voor de correctionele rechtbank zal worden ingeleid antwoordde de Minister van Justitie dat geen speciale vormvereisten gesteld worden. Volgens hem zal de inleiding in de praktijk meestal gebeuren bij eenvoudig – zelfs mondeling – verzoek van het O.M. (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 393/3, 18).

Voorafgaand dient de correctionele rechtbank zich ervan te vergewissen of de voorwaarden bedoeld in art. 4 zijn vervuld en de weigeringsgronden bedoeld in art. 3 niet van toepassing zijn (eerste lid).

Tijdens de parlementaire besprekingen onderstreepte de minister het belang van deze bepaling: zij voert namelijk een correctie in op art. 5, 2°, meer bepaald op de, op het eerste gezicht passieve, aanvaarding van de inlichtingen die door de verzoekende staat worden gegeven (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 393/3, 16).

De correctionele rechtbank is gebonden aan de vaststelling van de feiten zoals die uitdrukkelijk of impliciet in de buitenlandse beslissing is uiteengezet (tweede lid; vgl. art. 14, tweede lid Witwasovereenkomst). Het betreft hier een toepassing van het zgn. vertrouwensbeginsel tussen verdragspartijen, waardoor de aangezochte staat geen nieuw onderzoek van de feiten moet instellen.

Bij toepassing van art. 6 *c.q.* art. 5 vermeldt de rechtbank de zaken *c.q.* het geldbedrag waarop de verbeurdverklaring betrekking heeft (art. 7, derde lid).

De rechtsmiddelen zijn beperkt tot de voorziening in cassatie, in hoofde zowel van het O.M. als van de veroordeelde (art. 7, vierde lid).

Ter rechtvaardiging van deze soms bekritiseerde oplossing stelt de Memorie van Toelichting: “De uitvoerbaarverklaring heeft immers geen betrekking op de feiten die aanleiding hebben gegeven tot de buitenlandse beslissing maar alleen op de gevolgen van die beslissing in de Belgische rechtsorde. Het komt derhalve uitsluitend aan het Hof van Cassatie toe om de door de correctionele rechtbank

gegeven beslissing te controleren. Voor een dergelijke oplossing is met betrekking tot de verbeurdverklaring overigens ook gekozen in artikel 46 van het Benelux-verdrag" (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 9). Tijdens de werkzaamheden van de Commissie voor justitie stelde een lid de vraag of de beslissing bedoeld in artikel 5, 2° niet neerkomt op een beoordeling van feiten die als dusdanig voor hoger beroep vatbaar zou moeten zijn. Uiteindelijk werd de oorspronkelijke tekst niet gewijzigd: de bijkomende voorwaarde opgelegd door voormeld artikel heeft bij uitsluiting betrekking op de mogelijkheid tot materiële tenuitvoerlegging van de verbeurdverklaring en is derhalve te situeren in de verhoudingen tussen verzoekende en aangezochte staat zonder de rechten van de betrokkene aan te tasten (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/3, 9-10).

De verbeurdverklaring, conform art. 7, wordt gelijkgesteld met de verbeurdverklaring n.a.v. een veroordeling, uitgesproken overeenkomstig de artikelen 42, 43 en 43*bis* van het Strafwetboek (art. 8).

375 Hoofdstuk IV biedt in art. 12 tot 15 België de mogelijkheid om op te treden als *verzoekende* staat in het raam van Witwas- of Sluikhandelverdrag. Het doorbreekt de strikte territorialiteit van het strafrecht en verleent aan de Belgische rechters de nodige wettelijke grondslag om de verbeurdverklaringen uit te spreken van goederen die zich buiten het Belgisch grondgebied bevinden. Van een dergelijke uitspraak moet het O.M. bij de rechtbank *c.q.* het hof de Minister van Justitie informeren en hem het strafdossier medelen.

De burgerlijke partij of een belanghebbende derde, wordt dit initiatiefrecht blijkbaar ontzegd (G. VERMEULEN, 'Een gemiste kans?', *Panopticon* 1997, 400).

De minister komt het dan toe o.g.v. de conventionele procedures een verzoek tot tenuitvoerlegging van de verbeurdverklaring te richten aan de staat – partij bij Witwas- of Sluikhandelverdrag – waar de goederen gelokaliseerd zijn (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 12).

2. Inbeslagnemingen

376 Hoofdstuk III kent aan de Belgische gerechtelijke overheden de bevoegdheid toe om gevolg te geven aan een buitenlands verzoek om voorlopige maatregelen, conform art. 11 van de Witwasovereenkomst. Dit hoofdstuk is verdeeld in twee afdelingen.

a) Voorwaarden voor de tenuitvoerlegging

De hierna bedoelde inbeslagnemingen verschillen van de gelijknamige verrichtingen omschreven door het Wetboek van Strafvordering:

- zij hebben betrekking op alle middelen die blijken vermogensvoordelen uit misdrijven te zijn;
- op verzoek van een buitenlandse autoriteit, zijn zij mogelijk *ter fine* van een verbeurdverklaring die zelfs na een beslissing ten gronde in de buitenlandse staat kan plaatsvinden. (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/3, 11-12).

Afdeling I somt de voorwaarden op waaraan de buitenlandse verzoeken tot het nemen van voorlopige maatregelen of tot inbeslagneming moeten beantwoorden: 1° het verzoek moet uitgaan van een rechterlijke overheid, met uitsluiting van de

administratie;

2° het feit waarop het verzoek betrekking heeft moet volgens de Belgische wetgeving alsook volgens die van de verzoekende staat een misdrijf vormen. Dubbele incriminatie is dus vereist;

3° de persoon op wie het verzoek betrekking heeft, mag in België voor hetzelfde feit nog niet veroordeeld zijn.

Het lid doelt op de eerbiediging van het “*ne bis in idem*”-beginsel;

4° de gevraagde maatregel zou door de Belgische rechterlijke autoriteiten, krachtens het Belgisch recht, worden genomen voor opsporing of vervolging, indien het om een gelijke Belgische strafzaak zou gaan (art. 9). Deze voorwaarde dient te worden geïnterpreteerd in het licht van art. 35 (nieuw) Sv. Een verwijzing in laatstgenoemde bepaling naar art. 43*bis* Sw. ontbreekt. Deze leemte zou – althans volgens een actuele vaste rechtspraak – tot gevolg kunnen hebben dat een buitenlandse vraag tot inbeslagneming van zaken of eigendommen waarvan de geldwaarde overeenstemt met die van illegale vermogensvoordelen die niet (meer) in het vermogen van de veroordeelde kunnen worden teruggevonden, niet kan worden gehonoreerd (in detail: G. VERMEULEN, ‘Een gemiste kans?’, *Panopticon* 1997, 398-399).

Deze voorwaarden vloeien *mutatis mutandis* voort uit art. 18, eerste lid, *sub f*; 18, eerste lid, *sub e* en 18, tweede lid van de Witwasovereenkomst (vgl. *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 10-11). De opneming ervan lijkt onontbeerlijk aangezien sommige verdragen naar het intern recht van de verdragsstaten verwijzen zonder zelf precieze bepalingen te bevatten over de toepassingsvoorwaarden (vgl. Sluikhandelverdrag, art. 5, vierde lid, *sub e*) of louter facultatieve voorwaarden formuleren (vgl. Witwasovereenkomst, art. 18; *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 3).

b) Procedure

377 Afdeling II stipfelt in de eerste plaats de “normale” gang van zaken uit: wanneer de Belgische staat wordt verzocht een voorlopige maatregel of een inbeslagneming met het oog op verbeurdverklaring, uit te vaardigen, maakt de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar de goederen, waarop het verzoek betrekking heeft, gelegen zijn, de maatregel of inbeslagneming uitvoerbaar na te hebben gecontroleerd dat de voorwaarden, conform art. 9 zijn vervuld en de weigeringsgronden conform art. 3 niet van toepassing zijn. De raadkamer doet uitspraak ten laatste vijf dagen nadat het verzoek bij haar is ingediend (art. 10, eerste en tweede lid).

Deze bepaling is geïnspireerd op art. 11 van de Wet op de Uitleveringen van 15 maart 1874 (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1, 11).

Art. 10, derde lid stelt: “De voorlopige maatregel met betrekking tot onroerende goederen uitgesproken door de raadkamer is onderworpen aan dezelfde vormvoorschriften en heeft dezelfde gevolgen als voorzien in artikel 35*ter* van het Wetboek van Strafvordering”. Dit artikel vloeit voort uit een amendement van het parlamentslid WILLEMS en strekt ertoe de inbeslagneming beter te organiseren (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1: amendement WILLEMS). Het

amendement stelt inderdaad een einde aan de controverses over de publicitaire vereisten naar aanleiding van een strafrechtelijk beslag op onroerende goederen (zie hierover: T. DE MEESTER, 'Het strafrechtelijk beslag op onroerende goederen: publicitaire formaliteiten', noot onder Antwerpen 12 december 1995, *A.J.T.* 1996-97, 55-59).

De voorlopige maatregel of de inbeslagneming wordt door de raadkamer uitvoerbaar gemaakt. In principe is het dus de beslissing van de raadkamer die overgeschreven moet worden op het bevoegde hypotheekkantoor volgens dezelfde procedure als beschreven in art. 35*bis* Sv.

Vervolgens wordt de mogelijkheid van een spoedprocedure in aanmerking genomen: in spoedeisende gevallen worden de voorlopige maatregelen, die onverwijld ten uitvoer moeten worden gelegd, genomen op beschikking van de onderzoeksrechter van de plaats waar de betrokken goederen gelegen zijn. Zij worden niet gehandhaafd indien zij binnen vijf dagen, te rekenen van de beschikking, niet worden bevestigd door de raadkamer. Deze laatste doet uitspraak overeenkomstig art. 10 (art. 11).

De interventie van de raadkamer moet beletten dat de toelaatbaarheidsvoorwaarden, opgelegd door art. 9 van de wet, worden omzeild (*Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 421/1, 11).

HOOFDSTUK VI PROCEDURELE ASPECTEN

378 Onderhavig hoofdstuk behandelt de verdragsrechtelijke vormen die de partijen in acht moeten nemen bij het behandelen van rechtshulpverzoeken.

ERV (art. 14-20) en BUV (art. 37-41) regelen uitvoerig de procedure die door verzoekende en aangezochte staat in hun onderlinge betrekkingen moet worden gevolgd. Ook de multilaterale verdragen met betrekking tot de beteugeling van internationale misdrijven, de bilaterale uitleveringsverdragen door België gesloten, het Europees Toezichtsverdrag en het Overbrengingsverdrag bevatten bepalingen omtrent de te volgen procedure bij rechtshulpverzoeken.

Bovengenoemde verdragen bevatten de bepalingen die de partijen dienen te eerbiedigen bij de internationale rechtshulpverlening in strafzaken aan staten. De te volgen procedure wanneer het rechtshulp aan een Internationaal Tribunaal betreft, regelen zij echter niet. In het HARVARD-ontwerp zijn daarentegen wel dergelijke (model)bepalingen uitgewerkt (*AJIL* 1939, 104-112; zie ook art. 9 van de Nederlandse Wet houdende bepalingen verband houdende met de instelling van het Internationaal Tribunaal voor de vervolging van personen aansprakelijk voor ernstige schendingen van het internationaal humanitaire recht, begaan op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië sedert 1991, *Stb.* 1994, nr. 308; art. 4 van de Belgische Wet van 22 maart 1996 betreffende de erkenning van en de samenwerking met het Internationaal Tribunaal voor voormalig Joegoslavië en het Internationaal Tribunaal voor Rwanda, *B.S.* 27 april 1996).

Deze formaliteiten ressorteren onder het internationaal recht en mogen niet verward worden met de procedure die de aangezochte staat moet naleven wanneer hij op eigen grondgebied gevolg geeft aan een verzoek. Die laatste procedure verloopt conform de interne wetgeving.

Op de grens tussen internationaal en intern recht is art. 8, tweede lid van de Overeenkomst met de Verenigde Staten te situeren. Alhoewel deze bepaling in een verdrag is opgenomen, is zij alleen op één van de Partijen – *i.c.* België – van toepassing en sluit zij inhoudelijk aan bij art. 11, tweede en derde lid Uitleveringswet. Zij verzekert dat inbeslaggenomen voorwerpen niet verwisseld worden of in handen van onbevoegden verzeild raken tussen het ogenblik van de onderzoeksmaatregel – in België – en de overlegging ter zitting – in de Verenigde Staten. Teneinde de deugdelijkheid van de zgn. “chain of evidence” te waarborgen, dient de griffie waar de objecten, na inventarisatie, in bewaring worden gehouden, desgevraagd, attesten af te leveren aan de verzoekende Amerikaanse autoriteiten. Deze attesten worden, conform het formulier in bijlage bij de overeenkomst, opgesteld door iedere persoon die het voorwerp in zijn bezit heeft gehad sinds de inbeslagneming.

Evenals de art. 5, 6 en 7, wijkt art. 8, tweede lid van de Overeenkomst met de Verenigde Staten af van de regel “*locus regit actum*”, die tot voor kort fundamenteel was in het rechtshulprecht. Voormelde afwijkingen die leiden tot naar Belgisch recht ongebruikelijke, doch niet onwettige procedures, steunen op art. 16, tweede lid van de overeenkomst en dienen te beletten dat de waarde van getuigenissen en andere bewijselementen in de Verenigde Staten in twijfel getrokken wordt (*Parl. St. Senaat* 1996-97, nr. 606/1, 5, 6, 7 en 10).

AFDELING I

VERZOEK

379 Het verzoek om rechtshulp moet steeds schriftelijk zijn; plechtige vormen zijn evenwel niet (meer) vereist.

Sluikhandel- en Witwasovereenkomst bevestigen uitdrukkelijk het schriftelijk karakter van het verzoek. Eerstgenoemd instrument laat, onder bepaalde voorwaarden, ruimte voor een mondeling verzoek in dringende omstandigheden mits onverwijld schriftelijke bevestiging (art. 7, negende lid); laatstgenoemd instrument staat toe gebruik te maken van moderne telecommunicatiemiddelen, zoals telefaxapparatuur (art. 25, eerste lid, tweede zinsnede). De toelichting vestigt overigens de aandacht van de partijen op de noodzaak de verzoeken desgevallend te "crypteren" (*Rapport explicatif* 3, 48).

Het verzoek wordt opgesteld conform het interne recht van de verzoekende staat. Het feit dat bij de toepassing daarvan fouten worden gemaakt, heeft geen weerslag op de verplichting tot rechtshulpverlening in hoofde van de aangezochte staat vermits het rechtshulpverdrag er niet door wordt geschonden (W. DE CAPITANI, 'Internationale Rechtshilfe, Eine Standortbestimmung', *Revue de droit suisse*, 1981, 428; R. LEGEAIS, 'L'entraide internationale en procédure pénale', in *Jurisclasseur de droit international*, fasc. 105-A, 11; LOMBOIS, 627). Toch verdient het aanbeveling dat de rechterlijke overheden van de verzoekende staat hun ambtgenoten in de aangezochte staat informeel raadplegen over de wijze waarop het verzoek om rechtshulp dient te worden ingediend. Deze werkwijze is mogelijk van aard om naderhand tijdverlies te voorkomen.

De Overeenkomst met de Verenigde Staten wijzigt niets aan het schriftelijk karakter van het rechtshulpverzoek, maar innoveert waar zij de aangezochte staat desgevraagd verplicht het vertrouwelijk karakter van een verzoek en van de inhoud ervan te vrijwaren (art. 14).

§ 1. Secundaire rechtshulp

A. INHOUD

380 De in het rechtshulpverzoek te verstrekken inlichtingen moeten het de aangezochte staat mogelijk maken zich ervan te vergewissen dat aan de algemene verdragsvoorwaarden is voldaan. Hij moet uit de verstrekte gegevens kunnen opmaken dat geen politiek of fiscaal delict voorhanden is, dat de rechtshulpverlening niet zijn soevereiniteit, veiligheid, noch openbare orde of andere wezenlijke belangen zal aantasten.

Practici lijken terecht gevoelig voor loyaliteit vanwege de verzoekende staat: "... s'il devait apparaître des éléments de la cause que la commission rogatoire était adressée, en fait, dans un dessein totalement étranger à celui annoncé, on devrait conclure au détournement de la loi et à l'illégalité du devoir d'instruction" (D. VANDERMEERSCH, 'L'entraide judiciaire internationale au stade de l'instruction préparatoire', in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l'Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 410-411).

Overigens zijn deze gegevens ook van belang om de plaatselijke gerechtelijke overheden, die de uitvoering van de gevraagde rechtshulpverrichting moeten benaastigen, in de gelegenheid te stellen met kennis van zaken op te treden (GRÜTZNER, 230).

Het ontbreken van relevante informatie in het rechtshulpverzoek vermindert mogelijk de efficiëntie van de rechtshulpverrichting. Daarom formuleert de Commissie SWART volgende aanbeveling: “Voor een efficiënt rechtshulpverkeer is het wenselijk in internationaal verband afspraken te maken over de minimumvereisten waaraan een verzoek tot rechtshulp dient te voldoen. Daarbij zou tevens kunnen worden gepleit voor een verbetering van de registratie en procesbewaking alsmede voor een toenemend gebruik van (geautomatiseerde) uniforme modellen” (*Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, 52).

1. Multilaterale rechtshulpverdragen

381 Wat de inhoud van het rechtshulpverzoek betreft, bepalen de art. 14 ERV *c.q.* 37 BUV dat het verzoek achtereenvolgens moet aangeven:

– van welke rechterlijke autoriteit het is uitgegaan. Bedoeld wordt de justitiële overheid die in de verzoekende staat de procedure afhandelt en niet diegene die het verzoek alleen maar overdraagt. Deze verdragsrechtelijke eis betekent niet dat de aangezochte staat de bevoegdheid van voormelde rechterlijke autoriteit moet onderzoeken (W. DE CAPITANI, ‘Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung’, *Revue de droit suisse* 1981, 428);

– het onderwerp van het verzoek, d.w.z. de rechtshulpverrichtingen die de verzoekende staat vraagt. Bovendien wordt de grond voor het verzoek verlangd, zodat de aangezochte staat kan nagaan of het gerechtvaardigd lijkt. Is dit niet het geval en blijkt de verlangde rechtshulp niet in verhouding tot het doel ervan te staan, dan is een belangrijke voorwaarde voor rechtshulpverlening niet vervuld, althans voor bepaalde staten waaronder Zwitserland (W. DE CAPITANI, *a.w.*, *t.a.p.*);

– voorzover mogelijk de identiteit en nationaliteit van de betrokken persoon. Zowel een onbekende als een bekende dader kan voorwerp van onderzoek zijn. Rechtshulp mag m.a.w. ook verleend worden voor opsporingsdoeleinden (W. DE CAPITANI, *a.w.*, 429).

– zo nodig, naam en adres van degene voor wie het verzoek bestemd is. Deze dubbelzinnige zinsnede zou niet slaan op de bevoegde overheid in de aangezochte staat, maar wel in de eerste plaats op de persoon die – o.m. als beklaagde – bij de rechtshulpprocedure betrokken is. Een extensieve interpretatie blijkt gangbaar: “Auch Zeugen und andere durch das Ersuchen betroffene Personen sollen nach Möglichkeit identifiziert werden. Eine technische Bestimmung, deren Nichtbeachtung ohne Folgen bleibt.” (W. DE CAPITANI, *a.w.*, 431).

382 Daar de uitvoering van rogatoire commissies naar de art. 3-5 ERV en 23-25 BUV mogelijk gepaard gaat met dwangmiddelen, geldt voor de verzoeken daartoe een verzwaarde documentatie-eis. Zij moeten nl. de tenlastelegging en een – voor o.m. Luxemburg in bankzaken – gedetailleerd overzicht van de feiten bevatten (art. 14, tweede lid ERV; art. 37, tweede lid BUV). Aanbevolen wordt ze, in voorkomend geval, aan te vullen met een niet beperkende lijst van vragen die aan

getuigen of experts moeten gesteld worden (*Explanatory Report 1*, 20). Deze gegevens hebben inzonderheid tot doel de aangezochte staat de mogelijkheid te geven de strafbaarstelling van de beschreven feiten naar eigen recht te beoordelen. Bepaalde verdragspartijen preciseren deze verdragsverplichting nader.

Zo eist de Duitse rechter niet dat het verzoek de tekst van de geschonden strafrechtsbepaling letterlijk reproduceert (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 47, vn. 28).

Van zijn kant heeft de Nederlandse Hoge Raad bepaald dat plaats en tijd van het strafbaar feit in het verzoek niet hoeven te worden vermeld, (de tijd) ook niet met het oog op eventuele verjaring. Het rechtshulpverzoek kan nl. juist tot doel hebben over plaats en tijd opheldering te verkrijgen (HR 26 juni 1990, *NJ* 1991, 359). Bovendien besliste datzelfde rechtscollege dat het verzoek niet daarnaast nog de gronden moet vermelden van de verdenking waarop het betrekking heeft. Dit zou geen steun vinden in art. 14 ERV (HR 14 september 1993, *DD* 1994, 219).

Naar de Zwitserse jurisprudentie hoeft, volgens CHATELAIN, geen volledig feitencomplex (zonder tegenstrijdigheden) te worden aangedragen, daar een dergelijke eis onverenigbaar wordt geacht met de strekking van de rechtshulpprocedure, die juist ligt in de opheldering van onduidelijke of onbegrijpelijke punten. Dezelfde auteur vervolgt: “De même, la Suisse n’a pas à se prononcer sur la réalité des infractions fondant la demande d’entraide. Elle est à cet égard liée par la description faite, dans la mesure où celle-ci ne présente pas d’erreurs, de lacunes ou de contradictions évidentes” (R. CHATELAIN, ‘Problèmes relatifs à l’application de l’EIMP’, *RPS* 1992, 183; zie ook: B. TRINKLER, ‘Aus der Praxis des Kantons Zürich zur internationalen Rechtshilfe’, *RPS* 1987, 216-217).

Een grotere aandacht voor de rechten van de verdediging zou met zich moeten meebrengen dat, in het rechtshulpverzoek, ook processuele informatie wordt verstrekt. N.a.v. de mededeling van een gerechtelijk stuk verdient het aandacht de gevolgen van het document toe te lichten o.m. inzake termijnen en rechtsmiddelen (*Individu en internationale rechtshulp in strafzaken*, 52).

383 Noodzakelijk is dat de zgn. documentatieplicht strikt wordt nageleefd, m.a.w. dat de aanvraag tot rechtshulp zo volledig en zo precies mogelijk wordt opgesteld. Zo kan nl. worden voorkomen dat de aangezochte staat het onvolledige verzoek eenvoudig weigert. Voldoet het verzoek niet aan de gestelde eisen, dan kan de aangezochte staat bijkomende stukken vragen. Wordt daarop wederom niet adequaat gereageerd, dan moet hij de inwilliging van het verzoek weigeren.

2. Bilaterale (uitleverings)verdragen

384 Zij bevatten doorgaans gedetailleerde voorschriften.

a) De verzoeken tot wederzijdse rechtshulp die strekken tot kennisgeving van gerechtelijke stukken, tot dagvaarding van getuigen of deskundigen, tot het verkrijgen van uittreksels uit het strafregister of tot mededeling van eenvoudige inlichtingen, dienen te vermelden:

- de autoriteit van wie het verzoek uitgaat;
- het onderwerp van het verzoek;
- het feit waarop het verzoek steunt;

- de naam, voornaam, plaats en datum van geboorte;
- indien mogelijk, de nationaliteit van de betrokken persoon;
- en zo nodig, de naam, en het adres van de geadresseerde.

Is het verzoek tot inlichtingen uit het strafregister overigens afkomstig van een burgerlijke rechtbank of van een administratieve overheid, dan dient het met redenen omkleed te zijn.

b) De rogatoire commissies die strekken tot het verrichten van handelingen van onderzoek alsmede de toezending van stukken van overtuiging, van dossiers of van documenten, dienen daarnaast melding te maken van de tenlastelegging, het onderwerp van het verzoek en een bondige uiteenzetting van de feiten. Zie inzonderheid art. 15 van de Overeenkomst met de Verenigde Staten voor nadere te verschaffen inlichtingen.

3. *Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten*

385 Krachtens art. 27, eerste lid Witwasovereenkomst dient in elk verzoek, geformuleerd op grond van hoofdstuk III “Internationale samenwerking”, te worden vermeld:

- a. de autoriteit die het verzoek doet en de autoriteit die met de uitvoering van de onderzoeken of procedures is belast;
- b. het onderwerp en de redenen van het verzoek;
- c. de zaak, met inbegrip van de relevante feiten (zoals datum, plaats en omstandigheden van het delict), waarop de feiten betrekking hebben, behalve in het geval van een verzoek om betekening;
- d. voor zover de samenwerking de toepassing van dwangmiddelen inhoudt,
  - i. de tekst van de wettelijke bepalingen of, indien dit niet mogelijk is, de strekking van het relevante toepasselijke recht; en
  - ii. een aanduiding van de verlangde maatregelen of van andere maatregelen van soortgelijke strekking die zouden kunnen worden genomen op het grondgebied van de verzoekende partij op grond van haar eigen wetgeving;
- e. indien noodzakelijk en voor zover mogelijk,
  - i. bijzonderheden betreffende de betrokken persoon of personen, waaronder de naam, geboortedatum en -plaats, nationaliteit en verblijfplaats en in het geval van een rechtspersoon, de zetel; en
  - ii. de voorwerpen ten aanzien waarvan samenwerking wordt verlangd, de vindplaats, de relatie tot de betrokken persoon of personen, het verband met het strafbare feit, alsmede alle beschikbare informatie over de rechten van anderen op de voorwerpen; en
- f. een bepaalde procedure die de verzoekende partij gevolgd wenst te zien (vgl. art. 9 en 12).

Art. 27, tweede lid is afgestemd op verzoeken om inbeslagneming van voorwerpen *ter fine* van de verbeurdverklaring van een geldsom. In dit geval dient in het verzoek ook het maximumbedrag te worden vermeld waarvoor op die voorwerpen verhaal wordt gezocht.

Verder biedt de Witwasovereenkomst een oplossing voor twee incidenten die zich kunnen voordoen bij het starten van een rechtshulpprocedure, te weten:

a) een onvolledig verzoek: indien een verzoek niet beantwoordt aan de bepalingen van dit hoofdstuk of indien de verstrekte informatie niet voldoende is om de aangezochte partij in staat te stellen het verzoek in behandeling te nemen, kan die partij de verzoekende partij vragen het verzoek te wijzigen of dit aan te vullen met extra informatie (art. 28, eerste lid). De aangezochte partij kan een termijn vaststellen voor de ontvangst van de bedoelde wijzigingen of informatie (art. 28, tweede lid).

b) de samenloop van verzoeken: wanneer de aangezochte partij meer dan één verzoek uit hoofde van afdeling 3 of 4 van hoofdstuk III “Internationale samenwerking” ontvangt met betrekking tot dezelfde persoon of voorwerpen, belet de samenloop van verzoeken die partij niet verzoeken in behandeling te nemen die het nemen van voorlopige maatregelen inhouden (art. 29, eerste lid).

386 Een verzoek krachtens de Witwasovereenkomst kunnen de partijen koppelen aan bijkomende vereisten. Het initiatief daartoe wordt mogelijk genomen door:

a. de aangezochte staat: hij kan de uitvoering van het verzoek afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de verkregen informatie of het verkregen bewijs niet zonder zijn voorafgaande toestemming zal worden gebruikt of doorgezonden door de autoriteiten van de verzoekende staat t.b.v. andere onderzoeken of procedures dan in het aanvankelijk verzoek vermeld (art. 32, eerste lid). Het betreft hier een toepassing van de specialiteitsregel die door het verdrag zelf niet verplicht gesteld wordt (*Rapport explicatif* 3, 49). Het staat de partijen evenwel vrij, door een verklaring aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, aan het principe een absolute draagwijdte te geven (art. 32, tweede lid).

Hebben deze mogelijkheid benut: Bulgarij, Italië, Litouwen, Noorwegen en Zwitserland. België is niet zinnens dit te doen: “Artikel 32.1 biedt in dit verband immers voldoende waarborgen aangezien het aan de aangezochte partij de mogelijkheid biedt om voor ieder geval afzonderlijk de tenuitvoerlegging van het verzoek afhankelijk te maken van de voorwaarde dat de overgezonden informatie zonder haar voorafgaande toestemming niet mag worden aangewend voor andere doeleinden dan die genoemd in het verzoek” (*Parl. St. Senaat 1995-96*, nr. 406/1, 14).

b. de verzoekende staat: hij kan verlangen dat de aangezochte staat het bestaan van het verzoek en de strekking ervan in de mate van het mogelijke vertrouwelijk behandelt. Indien de aangezochte staat geen vertrouwelijkheid kan waarborgen, stelt hij de verzoekende partij hiervan onmiddellijk in kennis (art. 33, eerste lid).

Verdere aspecten van de vertrouwelijkheid worden behandeld in art. 33, tweede en derde lid.

387 Het Sluikhandelverdrag stelt dat het verzoek volgende gegevens moet bevatten:

- a. de identiteit van de autoriteit die het verzoek doet;
- b. het onderwerp en de aard van het onderzoek, de vervolging of de procedure waarop het verzoek betrekking heeft, en de naam en de functies van de autoriteit die dit onderzoek, deze vervolging of deze procedure leidt;

- c. een samenvatting van de terzake dienende feiten, behalve in geval van verzoeken om het verstrekken van gerechtelijke stukken;
- d. een beschrijving van de gewenste hulp en de bijzonderheden aangaande specifieke procedures waarvan de vervolgte partij wenst dat zij worden gevolgd;
- e. indien mogelijk, de identiteit, verblijfplaats en nationaliteit van de betrokken personen;
- f. het doel waarvoor om het bewijs, de gegevens of het optreden wordt verzocht (art. 7, tiende lid).

B. COMMUNICATIEWIJZE

388 De rechtsleer vermeldde doorgaans drie vormen van overbrenging van een rechtshulpverzoek, welke overigens alle toepassing in de praktijk gevonden hebben of nog vinden.

De eerste vorm is de traditionele “diplomatieke weg”, waarmee wordt bedoeld de communicatie tussen de betreffende ministeries van buitenlandse zaken en hun vertegenwoordigers in het buitenland. In het verleden werd hij algemeen gevolgd, zelfs voor eenvoudige verzoeken om inlichtingen. Dit vond zijn rechtvaardiging in het feit dat het internationale rechtshulpverkeer de soevereiniteit van de staten raakt: “...the transmission of requests for judicial assistance consists in international sovereign acts which are the responsibility of the respective governments to execute; that the state must always be able to exercise control, and that a government, in communicating a request for judicial assistance, assumes responsibility being of significance in a case of possibly arising difficulties, i.e. counter arguments, protests, and indemnity claims” (GRÜTZNER, 239; zie ook P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 179).

De diplomatieke weg zorgde voor een aanzienlijke vertraging in de rechtsbedeling en werd daarom, na de Tweede Wereldoorlog, in de regel vervangen door de toezending van ministerie van justitie naar ministerie van justitie: “It’s clear that only this principle can protect the country’s essential interests and that it is better placed than the judiciary – which can have no more than an approximate knowledge of conventions and foreign legislation – to ensure that a request is in order and to take action on it if appropriate. Moreover, transmission through the Ministry of justice serves to authenticate documents beyond question.” (*Practical problems*, 52).

Ter bevordering van de efficiëntie van o.m. dit kanaal wisselen de ministeries van justitie van bepaalde staten sinds kort onderling zgn. “liaison-magistraten” uit (E. PELSEZ, ‘La fonction de magistrat de liaison’, *AGON* 1996, nr. 13, 7-8). De beschrijving van diens taken is te lezen in art. 2 van het “gemeenschappelijk optreden”, conform art. K.3, tweede lid, *sub b*) van het Verdrag van Maastricht, van de Europese Unie d.d. 22 april 1996 (W. BRUGGEMAN, ‘Creating a European public Prosecution Service’, 23 januari 1997, 11 p. (gestencild))

Als derde vorm wordt de rechtstreekse communicatie tussen de rechterlijke autoriteiten van verzoekende en aangezochte staat genoemd. Deze laatste methode is het meest eenvoudig en efficiënt. Zij is echter ook niet geheel vrij van bezwaren. Twijfelachtig is nl. of de rechterlijke autoriteit, optredend als internationaal orgaan, hiervoor wel de noodzakelijke kwaliteiten bezit. Bovendien is een zekere mate van controle door de centrale (nationale) overheid betreffende het internationale

rechtshulpverkeer niet ongewenst (LAMMASCH, 867-868; SCHÜCKING-REPORT, 81-86; LOMBOIS, 627-628).

Meer recent vereisen de verdragen dan ook dat de partijen een centrale autoriteit aanwijzen – of desnoods meerdere autoriteiten – belast met de verzending en de beantwoording van rechtshulpverzoeken.

Aan de hand van de in de verdragen voorgeschreven formaliteiten voor overbrenging van het rechtshulpverzoek, volgt een meer concrete toelichting van de bovengenoemde vormen.

1. Multilaterale rechtshulpverdragen

a) Het ERV

389 Het ERV zelf voorziet in volgende twee kanalen:

1) Ministeriële weg

Verzoeken betreffende de rogatoire commissies dienen door het ministerie van justitie van de verzoekende staat aan het ministerie van justitie van de aangezochte staat gericht te worden en op dezelfde wijze teruggestuurd (art. 15, eerste lid ERV). Dezelfde weg moet gevolgd worden voor de verzoeken om uitlening van gedetineerden op grond van art. 11 ERV (art. 15, eerste lid ERV).

In geen geval zou het Interpol-bureau van een partij, op eigen initiatief, zelf een verzoek om rechtshulp mogen formuleren.

De uitkomsten van de rogatoire commissies dienen echter steeds teruggestuurd te worden door tussenkomst van het ministerie van justitie.

Omtrent spoedeisende gevallen bepaalt de Aanbeveling (71)43 “on the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters” van het Comité van Ministers van de Raad van Europa: “...The words ‘in case of urgency’ in art. 15 (2) should not be interpreted restrictively, so that assistance between states may be speeded up and rendered more effective.” (in dezelfde zin: D. VANDERMEERSCH, ‘L’entraide judiciaire internationale au stade de l’instruction préparatoire’, in F. TULKENS & H.-D. BOSLY (eds), *La justice pénale et l’Europe*, Brussel, Bruylant, 1996, 413-414). Als criteria voor spoedeisendheid zijn o.m. aan te nemen de preventieve hechtenis van de vermoedelijke dader in de verzoekende staat en collusiegevaar, zoals het wegmaken of het manipuleren van het bewijsmateriaal dat in de aangezochte staat kan worden aangetroffen. Spoedeisendheid zou, daarentegen, niet meer voorhanden zijn wanneer een verzoek tien jaar na de feiten ingediend wordt (A. ESER, O. LAGODNY en P. WILKITZKI (eds), *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Rechtsprechungssammlung 1949-1992*, Freiburg i. Br., 1993, nr. U 148 b OLG SCHLESWIG d.d. 24 juni 1987, 512-513).

2) Rechtstreekse toezending

Rechtstreekse toezending aan de rechterlijke autoriteiten is eveneens mogelijk bij verzoeken (uitgaande van rechterlijke autoriteiten conform art. 13, eerste lid ERV) om uittreksels uit het strafregister en alle inlichtingen welke daarop betrekking hebben (art. 15, derde lid, eerste zin ERV). Gaat het echter om een verzoek conform art. 13, tweede lid ERV i.v.m. niet-strafrechtelijke doeleinden door overheden die niet in strafzaken bevoegd zijn, dan moet weer de weg tussen de respectieve ministeries van justitie worden gevolgd (art. 15, derde lid, tweede zin ERV).

Ten slotte kan de rechtstreekse weg tussen de rechterlijke autoriteiten worden gevolgd wanneer het andere verzoeken om rechtshulp dan diegene bedoeld in art. 15, eerste en derde lid ERV betreft. Als voorbeeld vermeldt art. 15, vierde lid ERV o.m. verzoeken om rechtshulp tijdens het “opsporingsonderzoek” gedaan. De twee authentieke versies van art. 15 gebruiken respectievelijk de omschrijving: “investigation preliminary to prosecution” en “enquête préliminaire à la poursuite”.

Volgens de toelichting zien deze uitdrukkingen op de “requests for investigation preliminary to prosecution made by the Public Prosecutor” (*Explanatory Report I*, 21). Het betreft verzoeken om inlichtingen uitgaande van het bevoegde parket in de verzoekende staat die het treffen van de beslissing al dan niet te vervolgen voorafgaan en voorbereiden.

Naast deze met name genoemde categorie, vallen ook verzoeken met betrekking tot de betekening van gerechtelijke beslissingen en processtukken, conform art. 7 ERV, onder toepassing van art. 15, vierde lid.

M.b.t. art. 15 ERV, eerste tot en met derde lid overwoog het Hof van Cassatie het volgende: “(...) Attendu qu’en vue de sauvegarder les intérêts essentiels des Etats contractants, la Convention prévoit des règles de procédure relatives notamment à l’envoi par l’Etat requérant à l’Etat requis et au renvoi à l’Etat requérant de commissions rogatoires; que, compte tenu des principes et des objectifs de la Convention et du règlement prévu, quant à l’envoi et au renvoi des commissions rogatoires par l’article 15 de la Convention, l’inobservation des prescriptions litigieuses, qui règlent la procédure suivie par les Etats dans leurs rapports mutuels en matière de demande d’entraide judiciaire en matière répressive, n’entraîne pas la nullité des commissions rogatoires ou des pièces et des éléments rassemblés en exécution de celles-ci et ne viole pas les droits de la défense; (...)” (Cass. 4 april 1989, *Pas.* 1989, I, 782).

390 In art. 15, zesde lid biedt het ERV evenwel twee mogelijkheden om af te wijken van voormelde wijze van toezending van verzoeken, te weten:

(i) het afleggen van een verklaring waarin de verdragspartij eist dat alle of bepaalde rechtshulpverzoeken op een andere wijze dan in art. 15 voorgeschreven worden meegedeeld.

Zo hebben Israël en Zweden uitdrukkelijk voor de diplomatieke weg gekozen. Slechts in spoedeisende zaken kan de verzoekende staat zich rechtstreeks wenden tot de Dienst voor Juridische Aangelegenheden van het Zweedse Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Bulgarije, Estland, Finland, Hongarije, IJsland, Litouwen en Zwitserland verklaren dat alle verzoeken aan het Ministerie van Justitie moeten worden gericht, wat dus de rechtstreekse toezending aan de rechterlijke autoriteiten waarvoor art. 15 ruimte biedt, uitsluit.

Voor Zwitserland wordt met Ministerie van Justitie concreet bedoeld de "Office fédéral de la police" of "Federal Office of Police" te Bern (resp. P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS & J.-D. SCHOUWEY, 'L'entraide judiciaire internationale en matière pénale', *Revue de droit suisse* 1981, 271), voor het Verenigd Koninkrijk de "Home Office" (*International mutual legal assistance in criminal matters. United Kingdom Guidelines*, nr. 2) en voor Ierland de "Department of Justice".

Frankrijk verklaart dat de verzoeken, andere dan voorzien in art. 15, eerste en derde lid en m.n. de verzoeken betreffende het opsporingsonderzoek (art. 15, vierde lid), via de Ministeries van Justitie verzonden dienen te worden.

De regering van Malta vraagt dat alle rechtshulpverzoeken zouden geadresseerd worden aan de "Attorney General" aldaar.

De Tsjechische en de Slovaakse federale Republieken eisen dat de verzoeken gezonden worden aan de "General Prosecution of the Czech and Slovak Federal Republic", voordat de zaak voor een rechter is gebracht, en aan het Ministerie van Justitie van diezelfde staten, nadat de zaak reeds voor een rechter heeft gediend.

(ii) het handhaven, wat de spoedeisende verzoeken naar art. 15, tweede lid ERV betreft, van de rechtstreekse mededeling, maar gekoppeld aan de toezending van een afschrift van de rogatoire commissie aan de Minister van Justitie.

Frankrijk, Italië en Spanje hebben in hun verklaringen voor deze mogelijkheid gekozen.

b) Het BUV

391 Ingevolge art. 38, eerste lid kan de overdracht van rechtshulpverzoeken in het algemeen rechtstreeks tussen de rechterlijke autoriteiten worden gedaan en beantwoord. In deze gevallen kan, volgens art. 38, vierde lid de toezending geschieden via het centrale nationale bureau van de Internationale Politie Organisatie (Interpol).

De verzending tussen de Ministeries van Justitie blijft daarentegen de regel voor:

- de aanvragen betreffende tijdelijke overbrenging of transit van aangehouden personen (art. 38, derde lid);
- de uitwisseling van gegevens over het strafregister, behoudens de mogelijkheid van rechtstreekse uitwisseling tussen de gerechtelijke overheden van de verzoekende staat en de bevoegde dienst van de aangezochte partij waarin voorzien wordt in het kader van de Benelux-betrekkingen (art. 38, tweede lid BUV);
- de aangiften met het oog op het uitlokken van een strafvervolgning (art. 42, eerste lid).

Deze regeling ligt voor de hand vermits de Minister van Justitie, aan de ene kant, bevoegd is inzake gevangeniswezen en strafregister en, aan de andere kant, de opportuniteit van de overdracht resp. de overname van een strafdossier moet kunnen beoordelen.

c) De SUO

392 De SUO beoogt de hierboven beschreven communicatiekanalen te verkorten. Hiertoe stelt zij als hoofdregel dat rechtshulpverzoeken rechtstreeks tussen de rechterlijke autoriteiten kunnen gedaan en beantwoord worden en dit op het niveau van de parketten van eerste aanleg of van de parketten-generaal (art. 53, eerste lid; *Interministeriële Omzendbrief, 7799*). De mogelijkheid gebruik te maken van de Ministeries van Justitie of van de Nationale Centrale Bureaus van de OIPC-Interpol wordt echter niet uitgesloten (art. 53, tweede lid).

De rechtstreekse verzending tussen justitiële autoriteiten wordt eveneens de regel voor aangiften tot het uitlokken van strafvervolgingen, overeenkomstig art. 21 ERV en art. 42 BUV, wegens overtredingen van de rijtijdenwetgeving (art. 53, vijfde lid). Met “rijtijdenwetgeving” wordt bedoeld het geheel van normen, totstandgekomen in uitvoering van de Verordening 3820/ 85 van 20 december 1985 van de Raad van de EG tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer en m.n., wat België betreft, art. 2 van de Wet van 18 februari 1969 betreffende de maatregelen ter uitvoering van de internationale verdragen en akten inzake vervoer op de weg *juncto* art. 3 van het K.B. van 13 mei 1987 houdende uitvoering van voormelde verordening (*B.S. 4 april 1969 en B.S. 4 juni 1987*).

Deze bepaling werd in het instrument ingelast op aandringen van België en Nederland, staten die per jaar gemiddeld 2000 rijtjenzaken uitwisselen. Het betreft meestal eenvoudige zaken waarvan de toetsing door de Minister van Justitie op hun geschiktheid tot overdracht overbodig lijkt (*Nederlandse Memorie van Toelichting Goedkeuringswet Overeenkomst van Schengen 1990, 111*).

Volledigheidshalve weze aangestipt dat de verzending tussen Ministeries van Justitie, ook in Schengen-verband, behouden blijft voor:

- de aanvragen om tijdelijke overbrenging of doortocht van gedetineerden – preventief gehechten, veroordeelden en geïnterneerden;
- de periodieke of incidentele uitwisseling van gegevens uit de justitiële documentatie, behoudens de mogelijkheid van rechtstreekse uitwisseling tussen de gerechtelijke overheden van de verzoekende staat en de bevoegde dienst van de aangezochte partij, waarin wordt voorzien door art. 38, tweede lid BUV;
- de aangiften tot het uitlokken van strafvervolgingen, behoudens die gedaan wegens overtredingen van de rijtijdenwetgeving (art. 53, derde lid; *Interministeriële Omzendbrief, 7799*).

Omtrent overzendingen naar de Duitse Bondsrepubliek preciseert art. 53, vierde lid dat, onder “Ministerie van Justitie”, de Bondsminister van Justitie én de Ministers of Senatoren van Justitie van de deelstaten verstaan dienen te worden. De Interministeriële Omzendbrief herinnert eraan dat m.n. de Belgische gerechtelijke overheden de rechtshulpverzoeken bij uitsluiting moeten versturen naar de Ministers van Justitie van de Länder (*B.S. 28 maart 1995, 7799*).

2. *Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten*

393 De oudere instrumenten, m.n. de Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie (art. 13), de Conventie tot beteugeling van illegale handel in schadelijke verdovende middelen (art. 13), de internationale Overeenkomst voor de beteugeling van het verspreiden van en den handel in zedeloze uitgaven (art. 2) en het Verdrag en Protocol tot bestraffing van de valsche munterij (art. 16), geven de partijen de keuze uit verscheidene mededelingswijzen.

De doorzending geschiedt, volgens deze verdragen, bij voorkeur rechtstreeks tussen de bevoegde rechterlijke autoriteiten of door bemiddeling van centrale diensten. De tweede mogelijkheid betreft een rechtstreeks verkeer tussen de Ministeries van Justitie van beide staten of rechtstreekse toezending door een andere bevoegde autoriteit van de verzoekende staat aan de Minister van Justitie van de aangezochte staat.

De internationale Overeenkomst voor de beteugeling van het verspreiden van en den handel in zedeloze uitgaven voorziet echter niet in deze laatste mogelijkheid.

Ten slotte geldt als derde mogelijkheid de diplomatieke weg door bemiddeling van de diplomatieke of consulaire ambtenaar van de verzoekende staat in de aangezochte staat. In dit geval zendt voormelde ambtenaar de rogatoire commissie rechtstreeks aan de bevoegde rechterlijke autoriteit of aan de autoriteit die door de regering van de aangezochte staat is opgegeven en ontvangt hij ook rechtstreeks van die autoriteit de uitvoeringsstukken van de rogatoire commissie.

Bij de eerste en derde genoemde mogelijkheid dient overigens tegelijkertijd een kopie van de rogatoire commissie verstuurd te worden naar de zgn. "hogere overheid" van de aangezochte staat teneinde diens "droit légitime de contrôle" te vrijwaren (J.-A. ROUX, 'L'entraide des Etats dans la lutte contre la criminalité', *RCADI* 1931, 36, 122-123).

Volgens de Conventie tot beteugeling van de illegale handel in schadelijke verdovende middelen dient deze kopie verzonden te worden aan de Minister van Buitenlandse Zaken van de aangezochte staat.

Ten slotte zijn de verdragsstaten verplicht elkaar te laten weten welke overdrachtsmodaliteit zij aanvaarden.

394 Meer recente verdragen verplichten de partijen in principe onderling rechtstreeks te communiceren via één of, indien nodig, verschillende autoriteiten die bevoegd zijn om verzoeken om rechtshulp uit te voeren of te verzenden naar een (onmiddellijk) daartoe bevoegde autoriteit. De centrale autoriteiten onderhouden rechtstreekse contacten met elkaar (art. 23, eerste lid en 24, eerste lid Witwasovereenkomst; art. 7, achtste lid Sluikhandelverdrag).

De centrale autoriteit wordt door de verdragspartijen zelf aangewezen aan de depositaris van het verdrag (art. 23, tweede lid Witwasovereenkomst; art. 7, achtste lid Sluikhandelverdrag). M.b.t. de

Witwasovereenkomst zijn volgende mededelingen gedaan aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa door:

– C y p r u s :

“Ministry of Justice and Public Order
Nicosia - Cyprus”

– D e n e m a r k e n :

“The Ministry of Justice
Slotsholmsgade 10
1216 Copenhagen K
Denmark”

– F i n l a n d :

“Ministry of Justice
Eteläesplanadi 10
P.O. BOX 1
SF-00131 Helsinki
FINLAND
Tel.: (19) 358-0-18251
Fax: (19) 358-0-1825224

Liaison Officer
Senior Ministerial Secretary
Hannu Taimisto”

– F r a n k r i j k :

“Ministère de la Justice
Direction des affaires criminelles et des grâces
Bureau de l'entraide répressive internationale
13 Place Vendôme
75042 PARIS Cedex 01”

– I e r l a n d :

“The central authority of Ireland designated in pursuance of Article 23, paragraph 1, is the Department of Justice, 72-76 St. Stephen's Green, Dublin 2.”

– I t a l i è :

“Au sens du paragraphe 2 de l'article 23 de la Convention, la République italienne déclare que l'Autorité Centrale désignée selon le paragraphe 1 de ce même article est le Ministre de la Justice et que toutes les communications pourront donc être adressées à “Ministero di Grazia e Giustizia, Direzione Generale degli Affari Penali, Via Arenula 70, 00186 Roma.”

– L i t o u w e n :

“Le Ministère des Affaires étrangères de la République de Lituanie informe que les autorités mentionnées dans la réserve de la République de Lituanie au titre de l'article 21 de la Convention, consignée dans l'instrument de ratification déposé le 20 juin 1995, assument également les fonctions au titre de l'article 23 de la Convention. Les adresses des autorités sus-mentionnées sont:

Ministry of Justice
Gedimino av. 30/1
2600 Vilnius
Lithuania
Tel.: (3702) 624.670/616.662
Fax: (3702) 625.940
Prosecutor General's Office
A. Smetonos str.
2709 Vilnius
Lithuania
Tel.: (3702) 612.131
Fax: (3702) 611.826/618.563/224.734

– Nederland:

“In accordance with Article 23, paragraph 2, of the Convention, the central authority, referred to in Article 23, paragraph 1, designated for the Netherlands (the Kingdom in Europe) is:

Afdeling Internationale Rechtshulp

Postbus 20301

2500 EH 's-Gravenhage - Nederland”

– Tsjechische Republiek:

“The Czech Republic designates that the central authorities in the sense of Article 23.1 of the Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime shall be:
1. In case of criminal proceedings: the Office of the Attorney General of the Czech Republic within proceedings before a criminal charge is brought and the Ministry of Justice of the Czech Republic within proceedings following the bringing of the criminal charge;

2. In all other cases: the Ministry of Finance of the Czech Republic:

Adresses of the above-mentioned central authorities:

Nejvyšší státní zastupitelství České republiky

(Office of the Attorney General of the Czech Republic)

Jezuitska 4

660 55 Brno

Ministerstvo spravedlnosti České republiky

(Ministry of Justice of the Czech Republic)

Vysehradská 16

128 10 Praha 2

Ministerstvo financí České republiky

(Ministry of Finance of the Czech Republic)

Letenská 15

118 10 Praha 1.”

– Verenigd Koninkrijk: algemeen:

“The central authority of the United Kingdom designated in pursuance of Article 23, paragraph 1 is The United Kingdom Central Authority for Mutual Legal Assistance in Criminal Matters, C7 Division, Home Office, 50 Queen Anne’s Gate, London SW1H 9 AT.”

– voor het eiland Man:

“The central authority of the United Kingdom designated in pursuance of Article 23, paragraph 1 for the Isle of Man is:

HM Attorney General

Attorney General’s Chambers

Douglas

Isle of Man”

– Z w e d e n:

“In accordance with Article 23, paragraph 2, of the Convention, the Ministry of Foreign Affairs of Sweden, Box 16121, S-103 23 Stockholm, is designated to perform the tasks in question in this article.”

– Z w i t s e r l a n d:

“Autorité centrale (Article 23):

Office fédéral de la police

Bundesrain 20

CH-3003 BERNE

Tél.: 031 61 43 10

Fax: 031 31 53 80.”

M.b.t. het Sluikhandelverdrag heeft België als centrale autoriteit het Ministerie van Justitie (Bestuur Criminele Zaken) te Brussel opgegeven. Dit laatste zal in dezelfde hoedanigheid fungeren in het raam van de Witwasovereenkomst.

395 Van het principe van de communicatie tussen de centrale autoriteiten kan ingeval van spoed afgeweken worden (art. 24, derde lid Witwasovereenkomst; art. 7, achtste lid *in fine* Sluikhandelverdrag). Overigens bepaalt de Witwasovereenkomst zelfs dat, in spoedgevallen, verzoeken of mededelingen rechtstreeks kunnen worden toegezonden door de rechterlijke autoriteiten – m.i.v. het O.M. – van de verzoekende partij aan die autoriteiten van de aangezochte partij. In dergelijke gevallen dient tegelijkertijd een afschrift te worden toegezonden aan de centrale autoriteit van de aangezochte partij via de centrale autoriteit van de verzoekende partij (art. 24, tweede lid). Indien een verzoek wordt gedaan ingevolge het tweede lid van dit artikel en de aangezochte autoriteit niet bevoegd is hieraan gevolg te geven, zendt zij het verzoek door naar de bevoegde autoriteit in haar land en stelt zij de verzoekende partij rechtstreeks in kennis (art. 24, vierde lid).

3. Bilaterale (uitleverings)verdragen

396 Doorgaans bevatten de uitleveringsverdragen ook enkele summieere bepalingen over de kleine rechtshulp. Aangezien de inhoud van deze bepalingen in de verschillende uitleveringsverdragen vrijwel gelijkkluidend is, kan een algemene omschrijving van de procedurele vereisten hier volstaan.

Krachtens de oudere uitleveringsverdragen, daterend van voor de Tweede Wereldoorlog, dienen rogatoire commissies – o.m. strekkende tot een getuigenverhoor of tot het verrichten van andere onderzoekshandelingen – nog via de diplomatieke weg overgebracht te worden, althans in theorie (over de reële praktijk reeds in die tijd: P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l'extradition*, Parijs, 1880, 744-748).

Op grond van de recentere uitleveringsverdragen daarentegen kunnen de rogatoire commissies – in de verdragen doorgaans nog als “ambtelijke opdrachten” bestempeld – alsmede de verzoeken tot betekening van gerechtelijke stukken, tot het dagvaarden van getuigen of deskundigen of tot mededeling van eenvoudige inlichtingen, door het Ministerie van Justitie van de verzoekende partij aan het Ministerie van Justitie van de aangezochte partij zelf worden gericht. Betreft het echter een verzoek om inlichtingen uit het strafregister, dan kan dit op dezelfde wijze worden meegedeeld alsof het door een rechterlijke overheid van de aangezochte partij gevraagd zou zijn.

In het Uitleveringsverdrag met Tunesië wordt de partijen evenwel nog de keuze gelaten om de verzoeken hetzij langs diplomatieke weg, hetzij langs ministeriële weg over te brengen (art. 30).

De Overeenkomst met de Verenigde Staten breekt met deze trend. Rechtstreeks verkeer tussen vervolgings- of rechterlijke autoriteiten van beide staten is niet toegestaan. Verzoeken en stukken worden uitgewisseld tussen zgn. “centrale overheden”, m.n. het Ministerie van Justitie in België en de, aan het Amerikaanse Federale Justitieministerie verbonden, Attorney General.

Deze bepaling belet niet dat de rechtshulpverzoeken in België blijven uitgaan van de bevoegde rechterlijke overheden zodat het Ministerie van Justitie voor de inhoud ervan niet aansprakelijk zal

zijn (*Parl. St. Senaat*, 1996-97, nr. 606/1, 10).

C. TAAL

397 Met betrekking tot de taal waarin het rechtshulpverzoek opgesteld moet worden, is het in het algemene internationale verkeer gebruikelijk dat iedere staat zijn eigen officiële taal *c.q.* talen hanteert. Voor het gemak van de aangezochte staat wordt doorgaans een vertaling in de taal van die staat bijgevoegd (SCHÜCKING-REPORT, 87-88). De verdragen wijken mogelijk af van deze regel.

1. Multilaterale rechtshulpverdragen

a) Het ERV

398 In principe kan het rechtshulpverzoek worden gesteld in de taal van de verzoekende staat; een vertaling van de verzoeken en de daarbij horende stukken wordt niet geëist (art. 16, eerste lid).

De verdragsstaten kunnen evenwel bij de neerlegging van hun akte van bekrachtiging of toetreding d.m.v. een verklaring gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa eisen, dat hun de verzoeken om rechtshulp met de bijhorende stukken worden toegezonden, vergezeld van een vertaling in de eigen taal of in een van de officiële talen van de Raad van Europa, dan wel vergezeld van een vertaling in die officiële taal van de Raad van Europa die zij zelf aangeven (art. 16, tweede lid ERV). De toelichting rechtvaardigt deze faciliteit: "It was thought advisable to allow such derogation, since it is the local authorities (and not, as in extradition matters, the central authorities) who are required to act on requests for assistance and they are, as a rule, familiar only with their own tongue..." (*Explanatory Report 1, 22*).

In de praktijk wordt aan de eerbiediging van deze regeling inzake de taal van het rechtshulpverzoek strikt de hand gehouden. Dit bevordert weliswaar de deugdelijkheid van de afhandeling van de rechtshulpverrichting, maar vertraagt dan weer aanzienlijk de afhandeling zelf, met het risico van een schending, in de verzoekende staat, van de verplichting tot naleving van de redelijke termijn conform art. 6 EVRM.

399 Onder de verdragspartijen hebben België, Frankrijk, Griekenland, Nederland, Slowakije, de Tsjechische Republiek en Turkije bij art. 16, eerste lid geen verklaring afgelegd. Verzoeken om rechtshulp kunnen aan die staten dus worden gericht in de taal van de verzoekende staat.

De meeste verdragspartijen hebben daarentegen wel gebruik gemaakt van de mogelijkheid die art. 16, tweede lid biedt en eisen een vertaling van de stukken.

- Bulgarije:

"La République de Bulgarie déclare qu'elle exigera que les demandes d'entraide judiciaire et les pièces annexes soient accompagnées d'une traduction dans l'une des langues officielles du Conseil de l'Europe."

– de Duitse Bondsrepubliek:

“Where the request for mutual assistance and the annexed documents are not in the German language they must be accompanied by translations of the request and the supporting documents into the German language or into one of the official languages of the Council of Europe.”

– Denemarken:

“Les demandes et pièces annexées de pays autres que l’Autriche, la France, la République Fédérale d’Allemagne, l’Irlande, la Norvège, la Suède ou le Royaume-Uni doivent être accompagnées d’une traduction en danois ou dans l’une des langues officielles du Conseil de l’Europe. En ce qui concerne des pièces plus importantes, il est formulé des réserves pour exiger dans le cas particulier une traduction en danois ou de les faire traduire en danois aux frais de l’Etat requérant.”

– Estland:

“Conformément à l’article 16, paragraphe 2, de la Convention, la République d’Estonie déclare que les demandes et pièces annexes adressées aux autorités estoniennes devront être accompagnées d’une traduction en anglais; ...”

– Finland:

“Finland declares that the request and the annexed documents shall be drawn up in Finnish, Swedish, Danish or Norwegian or in English, French or German, or be accompanied by a translation into one of these languages.”

– Hongarije:

“A translation of the request for assistance and documents annexed thereto into either Hungarian, or any of the official languages of the Council of Europe, will be required, if they are not drawn up in these languages.”

– Ierland:

“In accordance with Article 16, paragraph 2, the Government of Ireland reserves the right to stipulate that requests and annexed documents shall be addressed to it accompanied by translations into either Irish or English.”

– IJsland:

“Requests and annexed documents not drawn up in Icelandic, Danish, English, Norwegian or Swedish shall be accompanied by a translation into Icelandic or English.”

– Israël:

“Israel will require requests and annexed documents addressed to it to be accompanied by a translation into Hebrew, English or French.”

– Italie:

“Tenant compte des dispositions de l’art. 16 et 21, paragraphe 3, l’Italie exigera, sous condition de réciprocité, que les demandes d’entraide judiciaire et les pièces qui y seront annexées, ainsi que les dénonciations prévues à l’article 21 de la Convention, soient accompagnées d’une traduction en langue française ou anglaise.”

– Liechtenstein:

“La Principauté de Liechtenstein exige que les commissions rogatoires adressées aux autorités liechtensteinoises ainsi que leurs annexes qui sont rédigées dans une langue autre que l’allemand – à l’exception de la requête de notification d’une assignation – soient munies d’une traduction en cette langue.”

– Malta:

“The Government of Malta declares that requests and annexed documents should be addressed to it accompanied by a translation into English.”

– Noorwegen:

“Requests and annexed documents not drawn up in Norwegian, Danish, English or Swedish, should be accompanied by a translation into Norwegian. If not, the right is reserved for a translation into Norwegian to be made for the account of the requesting State.”

– Oostenrijk:

“Subject to the provisions of paragraph 3 of Article 16, requests and annexed documents, which are not drawn up in the German, French or English language, must be accompanied by a translation into one of these languages. A translation of informations mentioned in paragraph 1 of Article 21 is not

required.”

– Portugal:

“Le Portugal déclare que les demandes et pièces annexes qui lui sont adressées doivent être accompagnées d’une traduction en langue portugaise ou française.

– Spanje:

“L’Espagne se réserve la faculté d’exiger que les demandes d’entraide judiciaire et pièces annexes lui soient adressées accompagnées d’une traduction en langue espagnole dûment authentifiée.”

– Verenigd Koninkrijk:

“In accordance with Article 16, paragraph 2, the Government of the United Kingdom reserves the right to stipulate that requests and annexed documents shall be addressed to it accompanied by translations into English.”

– Zweden:

“Les demandes et pièces y annexées, mentionnées aux articles 3 et 21, doivent être accompagnées d’une traduction en langue suédoise, danoise ou norvégienne.”

– Zwitserland:

“La Suisse demande que toute requête tendant à la remise d’une citation à comparaître à un prévenu se trouvant en Suisse parvienne à l’autorité suisse compétente selon l’article 15, paragraphe 4, au plus tard 30 jours avant la date fixée pour la comparution.”

T.a.v. voormelde staten kunnen de andere partijen wel het beginsel van de wederkerigheid toepassen (art. 16, tweede lid, tweede zin).

In geen geval staat het tweede lid van art. 16 toe dat de verdragspartijen verlangen dat de stukken m.b.t. de uitvoering van het verzoek om rechtshulp hun worden teruggestuurd in een door hen voorgeschreven taal. Een dergelijke eis stellen aan de hulpverlenende wederpartij zou te ver voeren.

Volledigheidshalve zij aangestipt dat art. 16 de bepalingen betreffende de vertaling van verzoeken om rechtshulp en bijbehorende stukken, welke zijn opgenomen in overeenkomsten of afspraken welke van kracht zijn of nog zullen worden tussen twee of meer verdragsluitende partijen, onverlet laat (derde lid).

b) Het BUV

400 Volgens het BUV dienen de over te leggen stukken te zijn gesteld hetzij in de taal van de verzoekende partij, hetzij in die van de aangezochte partij (art. 45).

Noch art. 16 ERV, noch art. 45 BUV geeft antwoord op de vraag of de vertaling van het verzoek en de daarbij horende stukken beëdigd dienen te zijn. Voor b.v. het geval dat de meegezonden vertaling de schijn heeft weinig letterlijk te zijn, zou hiertoe nl. een noodzaak kunnen bestaan. Wordt door de aangezochte staat i.v.m. het verzoek om een beëdigde vertaling verzocht, dan dient de verzoekende staat deze alsnog te leveren.

2. Multilaterale verdragen m.b.t. de beteugeling van internationale delicten

401 Enkele oudere verdragen bevatten een vrij algemeen opgevatte bepaling omtrent de taal waarin een rechtshulpverzoek dient te worden opgesteld.

De Conventie tot beteugeling van de illegale handel in schadelijke verdoevende middelen en de Internationale Overeenkomst voor beteugeling van het verspreiden van en den handel in zedeloze uitgaven bepalen nl. dat de rogatoire commissie

opgesteld dient te worden, hetzij in de taal van de aangezochte staat, hetzij in de taal die de staten in onderling overleg kiezen (resp. art. 13, vierde lid en art. 3, vierde lid). Laatstgenoemd verdrag bepaalt bovendien dat zij ook vergezeld kan zijn van een vertaling in een van deze talen.

De Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie en het Verdrag en Protocol tot bestraffing van de valsche munterij bepalen daarentegen dat de rogatoire commissie, tenzij anders overeengekomen, moet zijn opgesteld in de taal van de verzoekende staat. De aangezochte staat behoudt echter het recht om een eensluitende vertaling in de eigen taal te verlangen (resp. art. 13, vierde lid en art. 16, derde lid).

Het Sluikhandelverdrag is nog in deze traditie te situeren: verzoeken worden gedaan in een door de aangezochte staat als "aanvaardbare" taal of talen opgegeven aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (art. 7, negende lid).

Voor België zijn aanvaardbaar het Frans, het Nederlands, het Engels en het Duits.

402 De Witwasovereenkomst stelt als principe dat geen vertaling van de verzoeken of van de stavingsstukken kan worden verlangd (art. 25, tweede lid). Wel kan een verdragsstaat op het tijdstip van de ondertekening of bij neerlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding, door middel van een verklaring gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, zich het recht voorbehouden te verlangen dat verzoeken en tot staving dienende stukken vergezeld gaan van een vertaling in zijn eigen taal of in één van de officiële talen van de Raad van Europa, dan wel in één van deze als door hem aangegeven. Hij kan bij die gelegenheid verklaren dat hij bereid is vertalingen te aanvaarden in een andere door hem aan te geven taal. De partijen mogen de wederkerigheidsregel toepassen (art. 25, derde lid).

Hebben deze mogelijkheid benut:

– **België:**

De regering is voornemens op het tijdstip van de bekrachtiging te verklaren dat de verzoeken en de bijgevoegde stukken vergezeld moeten zijn van een vertaling in één van de officiële talen van de Raad van Europa (Frans of Engels) of van een vertaling in het Nederlands of het Duits.

– **Bulgarije:**

“Conformément à l’Article 25, paragraphe 3 de la Convention, la République de Bulgarie déclare que dans chaque cas particulier, elle exigera que les demandes et pièces annexes qui lui sont transmises en application de l’Article 25, paragraphe 1er, soient accompagnées d’une traduction en bulgare ou dans l’une des langues officielles du Conseil de l’Europe qu’elle indiquera.”

– **Cyprus:**

“In accordance with paragraph 3 of Article 25, it reserves the right to require that requests made to it and documents supporting such requests be accompanied by a translation into the English language which is one of the official languages of the Council of Europe.”

– **Denemarken:**

“En ce qui concerne l’article 25, paragraphe 3, les demandes et pièces annexes à l’appui de demandes venant de pays autres que l’Allemagne, l’Autriche, la France, l’Irlande, la Norvège, le Royaume-Uni et la Suède devront être accompagnées d’une traduction en langue danoise ou dans une des langues officielles du Conseil de l’Europe; concernant des documents volumineux, le Danemark se réserve le droit d’exiger, selon le cas, une traduction en langue danoise ou de faire traduire ces

documents pour le compte de la partie requérante.”

– Finland :

“In accordance with Article 25, paragraph 3, of the Convention the request and the annexed documents shall be drawn up in Finnish, Swedish, Danish or Norwegian or in English, French or German, or be accompanied by a translation into one of these languages.”

– Ireland :

“In accordance with article 25, paragraph 3, Ireland declares that it reserves the right to require that requests made to it and documents supporting such requests be accompanied by a translation into Irish or English.”

– Italië :

– Au sens du paragraphe 3 de l’Article 25 de la Convention, la République italienne déclare qu’elle se réserve le droit d’exiger que les demandes dont elle est saisie ainsi que les pièces à l’appui des mêmes soient accompagnées d’une traduction en langue italienne ou dans l’une des langues officielles du Conseil de l’Europe.”

– Litouwen :

“Conformément au paragraphe 2 de l’article 16 de la Convention, la République de Lituanie déclare se réserver la faculté d’exiger que les demandes et pièces annexes lui soient adressées en lituanien ou accompagnées d’une traduction dans l’une des langues officielles du Conseil de l’Europe, et que, à défaut, elle réclamera un dédommagement pour toute dépense engagée dans la traduction.”

– Nederland :

“In accordance with Article 25, paragraph 3, of the Convention, the Kingdom of the Netherlands declares that requests made to the Netherlands (the Kingdom in Europe) and documents supporting such requests in a language other than Dutch, French, English or German be accompanied by a translation into one of these languages.”

– Noorwegen :

“Norway declares that it reserves the right to require that requests made to it and documents supporting such requests be accompanied by a translation into Norwegian, Swedish, Danish or English.”

– Verenigd Koninkrijk :

“In accordance with Article 25, paragraph 3 the United Kingdom declares that it reserves the right to require that requests made to it and documents supporting such requests be accompanied by a translation in English.”

– Zweden :

“In accordance with Article 25, paragraph 3, Sweden declares that a request addressed to Sweden under the Convention shall be formulated in Swedish, Danish, Norwegian or English or that a translation into one of these languages is enclosed”.

– Zwitserland :

“Les demandes et pièces annexes doivent être présentées en langue allemande, française ou italienne ou être accompagnées d’une traduction en l’une de ces langues. L’exactitude des traductions doit être officiellement certifiée.”

3. Bilaterale (uitleverings)verdragen

403 In de meeste uitleveringsverdragen met bepalingen inzake de kleine rechtshulp vindt men een voorschrift betreffende het taalgebruik. Ook deze bepalingen zijn vrijwel gelijkkluidend, zodat volstaan kan worden met een voor alle met België gesloten uitleveringsovereenkomsten geldende regel hieromtrent.

De verzoeken dienen te worden opgesteld in de taal of in een der talen van de verzoekende overheid en dienen hetzij vergezeld te gaan van een Franse vertaling (zo in de verdragen met Algerije, Boliviaë en Chili), hetzij van een vertaling in de taal van de aangezochte staat (zo in de verdragen met Tunesië en Roemenië).

Zie evenwel de specifieke regeling opgelegd door art. 18, vierde lid van de Overeenkomst met de Verenigde Staten.

D. COMMUNICATIE AAN EEN ONBEVOEGDE OVERHEID

404 Het is mogelijk dat de verzoekende staat zich, ten gevolge van een verkeerd inzicht in de administratieve of gerechtelijke organisatie van de aangezochte staat, vergist bij de identificatie van de autoriteit die krachtens het interne recht van laatstgenoemde staat bevoegd is om rechtshulp te verlenen. Tot voor kort werd het rechtshulpverzoek eenvoudigweg teruggestuurd. De rechtsleer heeft lang moeten pleiten voor de meer aangepaste oplossing die, zoals hierna blijkt, sinds de Tweede Wereldoorlog in de verdragspraktijk ingang heeft gevonden: “Il nous semble qu’alors le magistrat requis par erreur pourrait commettre le juge d’instruction compétent. On aurait tort, en effet, de vouloir appliquer les règles strictes du mandat en matière civile, car, dans l’espèce, les considérations personnelles n’ont aucunement déterminé l’autorité étrangère à déléguer le magistrat requis. Elle n’a eu qu’un but, celui de faire exécuter les actes d’instruction par une autre autorité réellement compétente. Cela est tellement vrai, que si l’on retournait la commission inexécutée au magistrat dont elle émane, il s’empresserait de la transmettre aussitôt à l’autorité judiciaire compétente. Une solution contraire n’aurait, en somme, pour résultat que de prolonger toujours l’instruction et souvent la détention préventive d’un prévenu (P. FIORE, *Traité de droit pénal international et de l’extradition*, Parijs, 1880, 749).

De onbevoegdheid van de aangezochte staat zelf leidt daarentegen tot de onontvankelijkheid van het verzoek (LOMBOIS, 629).

1. Multilaterale rechtshulpverdragen

405 Krachtens beide instrumenten rust op de aangezochte overheid, die het rechtshulpverzoek ontvangt maar onbevoegd is daaraan gevolg te geven, de verplichting het verzoek ambtshalve aan de wel bevoegde autoriteit door te sturen (art. 18 ERV; art. 40 BUV). Deze regeling strekt ertoe de afhandeling van de rechtshulpverrichtingen te bespoedigen. Zij bewerkt derhalve een aanzienlijke verbetering t.o.v. de vroegere bilaterale (uitleverings)verdragen, krachtens welke de ten onrechte aangezochte autoriteiten zich zonder meer onbevoegd konden verklaren.

Art. 18 ERV doet overigens geen afbreuk aan de mogelijkheid voor de verzoekende staat om het rechtshulpverzoek eenvoudigweg te verzenden met de vermelding “To the competent authority” (GRÜTZNER, 241).

De tweede zin van art. 18 ERV legt een bijkomende plicht op aan die autoriteiten aan wie ten onrechte een rechtshulpverzoek rechtstreeks geadresseerd wordt. Zij dienen de verzoekende staat eveneens rechtstreeks van de overdracht aan de bevoegde autoriteiten op de hoogte te stellen. Deze tweede verplichting vervalt wanneer de mededeling geschiedt via de Ministeries van Justitie: in dit precieze geval heeft de verzoekende partij er geen belang bij te weten welke plaatselijke

autoriteit in de aangezochte staat bevoegd is voor de behandeling van het verzoek (*Explanatory Report 1*, 23).

Het gebeurt steeds meer dat een rechtshulpverzoek de interventie vereist van rechterlijke autoriteiten, die elk een eigen, onderling verschillende, territoriale bevoegdheid hebben. Het lijkt logisch dat de aangezochte staat in zo'n geval coördinerend moet optreden, in België met name door toedoen van het ambt van de nationale magistraat wier opdracht zich over het gehele Rijk uitstrekt (Wet van 4 maart 1997 tot instelling van het college van procureurs-generaal en tot instelling van het ambt van nationaal magistraat, art. 5; *B.S.* 30 april 1997).

2. Multilaterale verdragen m.b.t. de betegeling van internationale delicten

406 In deze verdragen zijn doorgaans nog geen bepalingen opgenomen voor het geval een rechtshulpverzoek bij een onbevoegde instantie terechtkomt (zie echter art. 24, vierde lid Witwasovereenkomst).

3. Bilaterale (uitleverings)verdragen

407 In enkele uitleveringsverdragen is een bepaling opgenomen voor het geval het verzoek terechtkomt bij een onbevoegde instantie van de aangezochte staat. De onbevoegde overheid dient het verzoek in dit geval door te zenden naar de bevoegde overheid.

E. LEGALISATIE

408 De voorwaarde van de legalisatie van de ondertekening van de gevolmachtigde overheid wordt in het internationale rechtshulpverkeer veelvuldig gesteld voor officiële stukken die in een ander land moeten worden gebruikt.

Zowel krachtens het ERV als het BUV zijn de stukken en documenten, die op grond van deze verdragen worden overgedragen, vrijgesteld van alle formaliteiten van legalisatie (art. 17 ERV en 39 BUV; in dezelfde zin art. 20 Witwasovereenkomst). Dit betekent dat de uit te wisselen stukken alsmede de handtekeningen van de personen die deze stukken en documenten ondertekenden, niet bekrachtigd hoeven te worden. Het voorschrift bevestigt het vertrouwen dat de partijen in elkaars handelen hebben en bevordert bovendien een snelle afwikkeling van het rechtshulpverzoek.

Volgens de toelichting bij het ERV omvat de uitdrukking “alle formaliteiten van legalisatie” ook alle bijkomende formaliteiten zoals de “certification of competence” of “certification de compétence” naar Duits recht (*Explanatory Report 1*, 22).

§ 2. Primaire rechtshulp

A. INHOUD VAN HET VERZOEK EN TE VERSCHAFFEN GEGEVENS

1. Europees Toezichtsverdrag

409 Een overeenkomstig art. 5 van dit Verdrag gedaan verzoek dient schriftelijk te worden ingediend en de autoriteit die het verzoek doet uitgaan, het doel van het verzoek en de identiteit van de delinquent alsmede zijn woonplaats in de aangezochte staat te vermelden (art. 26, eerste lid).

Wat de aanvullende gegevens betreft, maakt het verdrag een onderscheid tussen drie soorten verzoeken.

a) Verzoeken tot het uitoefenen van toezicht

Zij dienen vergezeld te gaan van het origineel of van een authentiek afschrift van de gerechtelijke uitspraak waarin de motivatie van het toezicht is opgenomen en van de uitspraak dat de maatregelen noemt waaraan de delinquent wordt onderworpen. Het verzoek moet het executoire karakter bevestigen van de uitspraak en van de uit te voeren maatregel van toezicht. Voorzover mogelijk bevat het verzoek gegevens omtrent de omstandigheden waarin het delict werd gepleegd, m.i.v. tijd en plaats, wettelijke kwalificatie en eventueel duur van de ten uitvoer te leggen straf. Voorts dient het verzoek alle gegevens te bevatten over de aard en de duur van de toezichtsmaatregelen waarvan de uitvoering wordt gevraagd. Ten slotte moeten de toepasselijke wetsbepalingen vermeld worden, alsmede de gegevens i.v.m. de persoon van de delinquent en diens gedrag in de verzoekende staat voor én na de uitspraak over de ondertoezichtstelling (art. 26, tweede lid).

b) Verzoeken tot tenuitvoerlegging

Zij dienen, naast de in art. 26, eerste lid genoemde gegevens, gepaard te gaan met het origineel ofwel met een authentiek afschrift van

– de uitspraak die de voorwaardelijke opschorting van de veroordeling of van de tenuitvoerlegging ervan intrekt, alsmede

– van de uitspraak die de thans ten uitvoer te leggen straf oplegt.

Het executoire karakter van deze uitspraken wordt vastgelegd in de vorm zoals is voorgeschreven in de wet van de staat waar zij gevallen zijn.

Treedt het te executeren vonnis in de plaats van een ander zonder herhaling van de daaraan ten grondslag liggende motieven, dan moet een authentiek afschrift van de eerste uitspraak worden bijgevoegd (art. 26, derde lid).

c) Verzoeken tot volledige toepassing van het vonnis

Zij dienen vergezeld te gaan van de in art. 26, tweede lid genoemde documenten (art. 26, vierde lid).

Oordeelt de aangezochte staat dat de door de verzoekende staat verschaft gegevens onvoldoende zijn, dan kan hij aanvullende gegevens opvragen. Voor de toezending hiervan kan hij een termijn stellen (art. 28).

2. Overbrengingsverdrag

410 De staat van tenuitvoerlegging verstrekt de staat van veroordeling op diens verzoek:

- een document of verklaring dat de gevonnisse persoon een onderdaan is van die staat;
- een afschrift van het toepasselijke recht van de staat van tenuitvoerlegging waaruit blijkt dat het feit waarvoor veroordeeld werd eveneens naar het recht van de staat van tenuitvoerlegging een strafbaar feit oplevert of zou opleveren indien het gepleegd was op zijn grondgebied;
- een verklaring inhoudende de in art. 9, tweede lid bedoelde opgave (art. 6, eerste lid).

411 Indien om een overbrenging wordt verzocht, dienen door de staat van veroordeling aan de staat van tenuitvoerlegging te worden verstrekt:

- een gewaarmerkt afschrift van het vonnis en de daaraan ten grondslag liggende wettelijke bepalingen;
- een opgave van het reeds ondergane deel van de veroordeling m.i.v. inlichtingen over voorlopige hechtenis, strafvermindering en elke andere voor de tenuitvoerlegging van de veroordeling dienende omstandigheid;
- een verklaring betreffende de instemming met de overbrenging als bedoeld in art. 3, eerste lid, *sub d*;
- indien nodig, een medisch of sociaal rapport betreffende de gevonnisse persoon, inlichtingen betreffende zijn behandeling in de staat van veroordeling en elke aanbeveling t.a.v. zijn verdere behandeling in de staat van tenuitvoerlegging.

Heeft echter een van beide staten reeds aangegeven niet met de overbrenging te zullen instemmen, dan kan de verstrekking van voormelde gegevens achterwege gelaten worden (art. 6, tweede lid, eerste zin).

Ten slotte kan elk van beide staten om een van de in het eerste of in het tweede lid bedoelde stukken vragen vooraleer om overbrenging te verzoeken of, al dan niet, met de overbrenging in te stemmen (art. 6, derde lid).

3. Witwasovereenkomst

412 Beoogt het verzoek om rechtshulp een verbeurdverklaring – primaire rechtshulp –, dan dient het bijkomende gegevens te bevatten die verschillen naargelang toepassing gevraagd wordt van art. 13, eerste lid, *sub a*) dan wel van

art. 13, eerste lid, *sub b*).

Krachtens art. 27, derde lid dient een dergelijk verzoek te omvatten:

- a. voor toepassing van artikel 13, eerste lid, letter a,
  - i. een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van de beslissing tot confiscatie gegeven door een rechter van de verzoekende partij en een uiteenzetting van de gronden waarop de beslissing is gegeven, indien deze niet in de beslissing zelf zijn aangegeven;
  - ii. een verklaring van de bevoegde autoriteit van de verzoekende partij dat de beslissing tot confiscatie voor tenuitvoerlegging vatbaar is en dat daartegen geen gewone rechtsmiddelen meer openstaan;
  - iii. informatie met betrekking tot de mate waarin de beslissing ten uitvoer moet gelegd worden; en
  - iv. informatie met betrekking tot de noodzaak voorlopige maatregelen te nemen,
- b. voor toepassing van artikel 13, eerste lid, letter b,
een uiteenzetting van de feiten die de verzoekende partij aanvoert, die toereikend is om de aangezochte staat in staat te stellen een beslissing te verkrijgen krachtens zijn nationale wetgeving.

Wordt een verzoek tot confiscatie, op grond van dezelfde beslissing, tot meer dan één staat gericht, dan moet de verzoekende staat alle betrokken staten van deze bijzonderheid in kennis stellen (art. 31, derde lid).

413 Vertoont het rechtshulpverzoek leemten, dan wordt art. 28, derde lid toegepast: in afwachting van de ontvangst van de gevraagde wijzigingen of informatie kan de aangezochte partij reeds de in de art. 8 tot 12 van hoofdstuk III bedoelde maatregelen nemen.

Wordt de aangezochte staat geconfronteerd met samenlopende verzoeken tot confiscatie, dan moet hij overwegen de verzoekende partijen te raadplegen (art. 29, tweede lid).

B. COMMUNICATIEWIJZE

1. Europees Toezichtsverdrag

414 Het verzoek dient door het Ministerie van Justitie van de verzoekende staat gezonden te worden aan het Ministerie van Justitie van de aangezochte staat. Hetzelfde geldt voor het antwoord op een verzoek (art. 27, eerste lid).

Mededelingen, noodzakelijk voor de toepassing van het verdrag, kunnen daarnaast ook rechtstreeks tussen de autoriteiten van de verdragspartijen worden uitgewisseld (art. 27, tweede lid). In geval van spoed kunnen zij ook door tussenkomst van Interpol worden doorgegeven (art. 27, derde lid).

D.m.v. een verklaring aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, kan een verdragsstaat aangeven te willen afwijken van bovengenoemde wijze van mededelen (art. 27, vierde lid).

Z w e d e n heeft verklaard dat de overdracht en ontvangst van een rechtshulpverzoek via de Minister

van Buitenlandse Zaken dient te geschieden.

2. Overbrengingsverdrag

415 Zowel de verzoeken tot overbrenging als de antwoorden hierop dienen schriftelijk te geschieden (art. 5, eerste lid).

Het tussenstaatse verkeer vindt plaats tussen de Ministeries van Justitie van verzoekende en aangezochte staat (art. 5, tweede lid). De aangezochte staat moet de verzoekende staat onmiddellijk in kennis stellen van zijn beslissing al dan niet met de verzochte overbrenging in te stemmen (art. 5, vierde lid).

D.m.v. een verklaring aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa kan een verdragspartij te kennen geven een andere wijze van berichtgeving te willen hanteren (art. 5, derde lid).

De *Bahama's* verklaren zich bereid eventueel ook de diplomatieke weg te accepteren indien een andere verdragsstaat hieraan de voorkeur geeft.

De *Duitse Bondsrepubliek* wijst erop dat, benevens het federale Ministerie van Justitie, ook de Ministeries van Justitie van de *Länder* ter zake bevoegd zijn.

Griekenland bepaalt dat ook de diplomatieke weg gevolgd mag worden.

Letland wijst als geadresseerde aan het Bureau van de Procureur-Generaal van de Republiek.

Litouwen verwerpt de mogelijkheid niet verzoeken en antwoorden ook via de diplomatieke weg te laten transiteren.

Zweden wijst het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan als bevoegd orgaan i.p.v. het Ministerie van Justitie.

Voor *Zwitserland* zal het "Bundesamt für Polizeiwesen c.q. Office fédéral de la police" van het federale Departement van Justitie en Politie optreden als de bevoegde autoriteit om de verzoekende staat van antwoord te dienen op diens verzoek o.g.v. art. 5, vierde lid.

C. TAAL

1. Europees Toezichtsverdrag

416 Evenals art. 16 ERV, bepaalt art. 29 van het Europees Toezichtsverdrag dat een vertaling van de verzoeken, van de daarbij gevoegde stukken alsmede van alle andere documenten die betrekking hebben op de toepassing ervan niet noodzakelijk is. Het verzoek kan dus in beginsel in de taal van de verzoekende staat worden opgesteld (art. 29, eerste lid).

Krachtens het art. 29, tweede lid kunnen de partijen evenwel, d.m.v. een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving, eisen dat hun de verzoeken en de daarbij gevoegde stukken worden toegezonden vergezeld van een vertaling in de eigen taal, in een van de officiële talen van de Raad van Europa of in een van deze talen, door hen aan te wijzen. De andere verdragspartijen kunnen de wederkerigheid toepassen.

417 Op grond van art. 29, tweede lid formuleerden volgende staten verklaringen:

– *Italië*:

"Le Gouvernement italien déclare se réserver la faculté d'exiger que les demandes et pièces annexes

lui soient adressées accompagnées d'une traduction en langue française.”

– **L u x e m b u r g :**

“Faisant usage de la faculté reconnue par le paragraphe 2 de l'article 29, le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg exige que les demandes et pièces annexes soient établies ou traduites soit en français, soit en allemand, soit en anglais.”

– **N e d e r l a n d :**

“With regard to Article 29, paragraph 2 of the Convention:

The Kingdom of the Netherlands requires a translation in Dutch, French, English or German of any documents not drawn up in one of the above four languages.”

– **O o s t e n r i j k :**

“Without prejudice to Article 29, paragraph 3, requests and supporting documents which are not drawn up in German, French or English, must be accompanied by a translation into one of these languages.”

– **Z w e d e n :**

“La Suède se réserve la faculté d'exiger que les demandes et pièces annexes, rédigées dans une autre langue que le danois, le norvégien ou le suédois, lui soient adressées accompagnées d'une traduction en langue suédoise ou anglaise.”

418 Art. 29, derde lid laat onverlet de bepalingen m.b.t. de vertaling van verzoeken en bijhorende stukken, die vervat zijn in reeds geldende of nog te sluiten overeenkomsten of regelingen tussen twee of meer verdragspartijen.

2. Overbrengingsverdrag

419 Het Overbrengingsverdrag gaat er eveneens van uit dat een vertaling van verzoeken tot overbrenging of van de ondersteunende stukken daarvan, in beginsel niet vereist is (art. 17, tweede lid).

De verdragsstaten kunnen ook bij dit verdrag, d.m.v. een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, eisen dat de verzoeken tot overbrenging en de ondersteunende stukken vergezeld worden van een vertaling in de eigen taal, in een van de officiële talen van de Raad van Europa of in een dezer door hen aan te geven talen (art. 17, derde lid).

420 Op grond van art. 17, derde lid formuleerden volgende staten verklaringen:

– **B a h a m a s :**

“Moreover, in accordance with the provisions of Article 17, paragraph 3, the Commonwealth of The Bahamas declares that requests for transfer and supporting documents shall be accompanied by a translation in the English language.”

– **B e l g i ë :**

“La Belgique exige que les demandes de transfèrement et les pièces à l'appui soient accompagnées d'une traduction dans l'une des langues officielles du Conseil de l'Europe ou en néerlandais.”

– **B u l g a r i j e :**

“La République de Bulgarie déclare qu'elle exigera que les demandes de transfèrement et les pièces à l'appui soient accompagnées d'une traduction dans l'une des langues officielles du Conseil de l'Europe.”

– **D e n e m a r k e n :**

“Le Danemark fait, de plus, aux termes de l'Article 17, paragraphe 3, une déclaration en attestant que les demandes de transfèrement et les pièces à l'appui seront accompagnées d'une traduction dans la langue danoise, dans une des langues officielles du Conseil de l'Europe, ou bien en norvégien, suédois ou allemand.”

– de Duitse Bondsrepubliek:

“Where the request for transfer and the supporting documents are not drawn up in German, they must be accompanied by translations of the request and the documents into German or into one of the official languages of the Council of Europe.”

– Finland:

“Conformément à l’Article 17 (3) les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui doivent être faites dans la langue finnoise, suédoise, anglaise ou française; ou être accompagnées d’une traduction dans l’une de ces langues.”

– Griekenland:

“La Grèce déclare que les demandes de transfèrement des condamnés ainsi que les pièces à l’appui doivent être accompagnées d’une traduction en langue grecque.”

– Hongarije:

“If the request for transfer and supporting documents are not drawn up either in Hungarian or in English or French, they shall be accompanied by a translation into one of these languages. In cases however where a State has made a declaration under this Article that it requires request for transfer and supporting documents to be accompanied by a translation into its own language or into a language other than English or French, Hungary will require, on the basis of reciprocity, that requests for transfer and supporting documents from such States shall be drawn up in Hungarian or accompanied by a translation into Hungarian.”

– IJsland:

“In accordance with the provisions of Article 17, paragraph 3, Iceland requires that requests for transfer and supporting documents be accompanied by a translation into Icelandic, English, Danish, Norwegian or Swedish.”

– Italië:

“Au sens de l’article 17, paragraphe 3 la République italienne demande que les demandes de transfert et les documents en annexe soient accompagnés d’une traduction en langue italienne ou en une des langues officielles du Conseil de l’Europe.”

– Letland:

“Conformément au paragraphe 3 de l’article 17 de la Convention sur le transfèrement des personnes condamnées de 1983, la République de Lettonie exige que les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui soient accompagnées d’une traduction en langue anglaise.”

– Litouwen:

“All requests for transfer and supporting documents concerned with the transit of sentenced persons through the territory of the Republic of Lithuania shall be accompanied by a translation into Lithuanian language or into one of the official languages of the Council of Europe.”

– Luxemburg:

“Les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui doivent être accompagnées d’une traduction française ou allemande.”

– Malta:

“In respect of Article 17, paragraph 3, requests for transfer and supporting documents, unless in English, should be accompanied by a translation thereof into English.”

– Nederland:

“Documents submitted to the Kingdom should be drawn up in Dutch, French, English or German, or accompanied by a translation in one of the above four languages.”

– Noorwegen:

“Furthermore, in accordance with the provisions of Article 17, paragraph 3, Norway declares that the requests for transfer and supporting documents shall be accompanied by a translation into Norwegian, English, or into Danish or Swedish.”

– Oostenrijk:

“Les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui, si elles ne sont pas faites en langue allemande, française ou anglaise, doivent être accompagnées d’une traduction dans une de ces langues.”

– Polen :

“Conformément à l’article 17, paragraphe 3, les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui doivent être faites dans une des langues officielles du Conseil de l’Europe ou doivent être accompagnées d’une traduction en polonais.”

– Portugal :

“Le Portugal demande que les documents auxquels fait référence l’article 17, paragraphe 3, soient accompagnés d’une traduction en portugais ou en français.”

– Spanje :

“L’Espagne exige que les demandes de transfèrement et les pièces à l’appui soient accompagnées d’une traduction dans la langue espagnole.”

– Turkije :

“In accordance with Article 17, paragraph 3, requests for transfer and supporting documents will be accompanied by a translation into Turkish.”

– Verenigd Koninkrijk :

“In cases where a State has made a declaration under this Article that it requires requests for transfer and supporting documents to be accompanied by a translation into its own language or into a language or languages other than English, the United Kingdom requires, on the basis of reciprocity, that requests for transfer and supporting documents from such States shall be accompanied by a translation into the English language.”

– Zweden :

“The Swedish Government declares that requests and information transmitted to Sweden – if not written in Danish, English, Norwegian or Swedish – should be translated into Swedish or English.”

– Zwitserland :

“Switzerland requires that requests for transfer and supporting documents be accompanied by a translation into French, German or Italian, should they not be drafted in one of these languages.”

D. OVERDRACHT AAN ONBEVOEGDE OVERHEID

421 Noch het Europees Toezichtsverdrag, noch het Overbrengingsverdrag bepalen wat er dient te gebeuren indien een autoriteit die een rechtshulpverzoek ontvangt, onbevoegd lijkt om er gevolg aan te geven.

E. LEGALISATIE

1. Europees Toezichtsverdrag

422 Krachtens voormeld verdrag behoeven de stukken en documenten, die ter uitvoering ervan worden overgedragen, niet gelegaliseerd te zijn (art. 30).

2. Overbrengingsverdrag

423 Dit verdrag bepaalt dat de stukken, die ter toepassing ervan verzonden worden, niet gewaarmerkt hoeven te zijn (art. 17, vierde lid). Een uitzondering hierop bestaat slechts voor het bepaalde in art. 6, tweede lid onder a: wanneer het een afschrift van het vonnis en van de wettelijke bepalingen die daaraan ten grondslag liggen, betreft, dienen de stukken nl. wel gewaarmerkt te zijn.

AFDELING II

MOTIVERING VAN EEN RECHTSHULPWEIGERING

§ 1. Secundaire rechtshulp

A. MULTILATERALE RECHTSHULPVERDRAGEN

424 Elke – zelfs gedeeltelijke – weigering van rechtshulp, dient te worden gemotiveerd (art. 19 ERV en 41 BUV; *Explanatory Report 1*, 23).

Weigeringsgronden kunnen zowel worden ontleend aan de verdragsrechtelijke excepties op de rechtshulpverplichting als aan de reserves en verklaringen die de verdragsluitende staten hebben geformuleerd, wat meer bepaald het ERV betreft. Houdt de verzoekende staat b.v. geen rekening met bijkomende eisen zoals de dubbele incriminatie of het voorhanden zijn van een uitleveringsdelict, waaraan de aangezochte staat de uitvoering van de gevraagde rechtshulpverrichting mogelijk onderwerpt, dan kan laatstgenoemde het verzoek weigeren.

425 De verdragsrechtelijke verplichting tot motiveren van een rechtshulpweigering is zowel voor de aangezochte als voor de verzoekende staat van belang. Laatstgenoemde heeft nl. het recht zo nauwkeurig mogelijk te worden ingelicht omtrent de redenen tot weigering van zijn verzoek. Dit recht vloeit voort uit de strekking zelf van ERV en BUV, volgens welke de partijen elkaar zoveel en zo ruim mogelijk rechtshulp moeten verlenen (*Practical Problems*, 62).

De Resolutie (71)43 “on the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters” van het Comité van Ministers van de Raad van Europa bepaalt hieromtrent: “A contracting State refusing mutual assistance shall give reasons for its decision sufficient to show why it considers the request as falling outside the scope of the convention.”

De betekenis van diezelfde verdragsverplichting voor de aangezochte staat ligt in het feit dat de weigering kan worden gehanteerd als een sanctie tegen de niet-naleving van inhoudelijke of formele verdragsrechtelijke bepalingen (GRÜTZNER, 235; R. LEGEAIS, ‘L’entraide internationale en procédure pénale’, in *Jurisclasseur de Droit international*, fasc. 405-A, 14). Gelet op het risico van internationale politieke spanningen zal de aangezochte staat een (gemotiveerde) weigering slechts met grote omzichtigheid in overweging nemen: hij moet voorafgaand b.v. de vervollediging van de stukken eisen of de gevraagde rechtshulp aan strikte voorwaarden koppelen (GRÜTZNER/PÖTZ, III 2, 53, vn. 39).

Voormelde verdragen reppen met geen woord over de omgekeerde hypothese, nl. die waarin de aangezochte staat bereid is een verzoek om rechtshulp in te willigen en ten uitvoer te leggen.

Voor de partijen bij het ERV wordt deze leemte ingevuld door de Aanbeveling (80)8 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. In de tweede paragraaf ervan worden de verdragspartijen aangespoord zo spoedig mogelijk een rechtshulpverzoek in te willigen en de aangezochte staat, als hij meent dat de inwilliging veel tijd zal vergen, wordt aangemaand de verzoekende staat daarvan in kennis te stellen, zo mogelijk onder het vermelden van de datum waarop het antwoord op het verzoek kan worden verwacht. Blijkens de werkdocumenten zijn de bewoordingen van de resolutie in

aangepaste vorm overgenomen van art. 10, eerste lid van het Europees Verdrag inzake het verkrijgen in het buitenland van inlichtingen en bewijzen in administratieve aangelegenheden.

Het probleem dat Aanbeveling (80)8 in het bijzonder behandelt – de duur van de rechtshulpverlening – is niet gesignaleerd door de werkvergadering van juni 1970. Het werd voor het eerst te berde gebracht door de Europese Commissie in haar verslag over de zaak Huber. Zij diende de duur van de strafprocedure die tegen Huber ingesteld was geweest – in totaal vijf en een half jaar – te toetsen aan artikel 6, eerste lid EVRM, dat een “redelijke termijn” voorschrijft. Huber voerde aan dat de verzoeken tot rechtshulp, naast andere factoren, hadden bijgedragen tot het nutteloos vertragen van de procedure. De Commissie stelde vast dat de bekritiseerde aanvragen tussen 1961 en 1962 naar vijf staten – Nederland, Zwitserland, de Duitse Bondsrepubliek, Italië en Liechtenstein – waren verstuurd. De Oostenrijkse gerechtelijke overheden hadden gemiddeld zes maanden à één jaar moeten wachten vooraleer in het bezit te komen van de gevraagde gegevens. Nieuwe aanvragen werden in 1965 en 1966 geformuleerd. Uiteindelijk waren drie en een half jaar nodig om in het buitenland bewijsmateriaal te verzamelen. Deze lange duur bracht de Commissie ertoe als volgt haar bezorgdheid uit te drukken: “The Commission is seriously disturbed over the length of that period, which in its opinion delayed the investigations to a considerable extent. However, the delay cannot be imputed to any action or omission on the part of the Austrian judicial authorities, but is clearly the consequence of a system of mutual assistance, as it presently operates in most Western European countries and by which the requesting State is entirely dependent on the co-operation of the State to whom the request has been sent.”

Het subcomité XXXI heeft de kritische opmerkingen van de Europese Commissie onderzocht en besloot vervolgens de partijen ertoe aan te zetten de rechtshulp zo spoedig mogelijk te verlenen, teneinde ongerechtvaardigde vertraging van de strafvervolgingen in de verzoekende staat bij de afhandeling van rechtshulpverzoeken te voorkomen. Hiertoe werd de tweede paragraaf in Aanbeveling R(80)8 opgesteld (THOMAS, 307-308).

B. MULTILATERALE VERDRAGEN M.B.T. DE BETEUGELING VAN INTERNATIONALE DELICTEN

426 De andere verdragen bevatten meestal geen bepalingen omtrent een weigering van rechtshulp. Een specifieke regeling is daarentegen wel uitgewerkt in art. 31, eerste lid Witwasovereenkomst.

C. BILATERALE (UITLEVERINGS)VERDRAGEN

427 In enkele uitleveringsverdragen wordt weliswaar niet direct van een weigering gesproken, maar van de onmogelijkheid voor aangezochte overheid het rechtshulpverzoek uit te voeren. In een dergelijk geval zal de aangezochte staat het verzoek eveneens weigeren en dient zij daarvan onmiddellijk kennis te geven aan de verzoekende overheid met opgave van de redenen waarom de uitvoering niet heeft plaatsgevonden.

De Overeenkomst met de Verenigde Staten verplicht de Partijen daarenboven onderling overleg te plegen vooraleer rechtshulp te weigeren, zodat deze laatste toch wordt toegekend, mogelijk onder voorwaarden (art. 13, derde lid).

§ 2. Primaire rechtshulp

428 Noch het Europees Toezichtsverdrag noch het Overbrengingsverdrag houden een bepaling in over een eventuele motivering van de weigering van een rechtshulpverzoek.

AFDELING III

KOSTEN

429 De rechtshulpverdragen regelen ook het probleem van de kosten verbonden aan de rechtshulpverrichtingen. De voor de hand liggende oplossing zou zijn dat de staat ten behoeve waarvan de rechtshulp wordt verricht deze kosten voldoet. De meeste verdragen stellen echter als regel dat de aangezochte staat, zij het op grond van wederkerigheid, de kosten zelf moet voldoen.

§ 1. Secundaire rechtshulp

430 Aanvankelijk diende de staat die om rechtshulp verzocht zelf de daaraan verbonden kosten – b.v. voor het openbreken van kluizen, het kopiëren van dossiers of het verzenden van voorwerpen en documenten – te dragen. Op initiatief van België en Nederland werd, in de tussen 1860 en 1880 gesloten uitleveringsverdragen, een meer economische regel ingevoerd, volgens welke de tenuitvoerlegging van een rechtshulpverzoek geen aanleiding kan geven tot vergoeding van de daarvoor gemaakte kosten (SCHÜCKING-REPORT, 86-87; H. LAMMASCH, *Auslieferungspflicht und Asylrecht*, Leipzig, Duncker und Humblot, 1887, 869-870). Dit systeem heeft volgend voordeel: “Even if after a longer period the aid granted another State may have proved a somewhat greater financial burden to one State than to the other, it must be borne in mind that since no accounting has to be made, difficult calculations and thus further costs that might exceed the costs occasioned by the act of judicial assistance are often avoided” (GRÜTZNER, 231). Bovendien geldt terzake de wederkerigheid.

A. MULTILATERALE RECHTSHULPVERDRAGEN

431 Het in uitleveringsrelaties traditioneel geworden beginsel dat de kosten niet vergoed hoeven te worden door de verzoekende staat (zie b. v. ook art. 24 EUV), is naderhand ook in ERV (art. 20) en BUV (art. 46) opgenomen.

De verdragsregeling dient strikt te worden geïnterpreteerd, wat impliceert dat ook rogatoire commissies die o.m. grote uitgaven met zich mee kunnen brengen door de aangezochte staat alleen en zonder enige compensatie gedragen dienen te worden.

Het pragmatisme van dit regime geeft nog steeds voldoening, alhoewel soms stemmen opgaan om, n.a.v. bijzonder duur uitvallende rogatoire commissies, een kostenverdeling tussen verzoekende en aangezochte staat te uit te werken.

432 Op voormelde regel gelden, krachtens art. 20 ERV, bij uitsluiting twee uitzonderingen. Vallen ten laste van de verzoekende staat de kosten veroorzaakt door:

– het optreden van deskundigen naar aanleiding van een rogatoire commissie uitgevoerd in de aangezochte staat: “This is to discourage a State from obtaining

costly expert opinions at the expense of the other State, while it could call on experts in its territory to prepare the reports, though at its own expense” (GRÜTZNER, 231);

– de uitlening van gedetineerden op grond van art. 11 ERV: “The cost of transferring a prisoner as witness must likewise be paid to the requested State. The requested State would also have to pay the travel expenses if the witness were at liberty” (GRÜTZNER, 231-232).

Ten slotte doet art. 20 ERV geen afbreuk aan hetgeen in art. 9 ERV is bepaald, nl. dat de verzoekende staat instaat voor de schadeloosstelling en de vergoeding van reis- en verblijfkosten die getuigen en deskundigen op diens verzoek gemaakt hebben.

Zie hieromtrent ook de Aanbeveling (71)43 “on the practical application of the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters” van het Comité van Ministers van de Raad van Europa: “Each summons of an expert or a witness should indicate the fact that his expenses will be refunded”.

B. MULTILATERALE VERDRAGEN M.B.T. DE BETEUGELING VAN INTERNATIONALE DELICTEN

433 De oudere verdragen huldigen nog het principe volgens welk de kosten, met uitzondering van de expertisekosten, door de verzoekende staat niet vergoed hoeven te worden (Overeenkomst tot bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, art. 13, zevende lid; Conventie tot beteugeling van de illegale handel in schadelijke verdovende middelen, art. 13, zevende lid; Internationale Overeenkomst voor de beteugeling van het verspreiden van en den handel in zedeloze uitgaven, art. 3, vijfde lid; Verdrag en Protocol tot bestraffing van de valsche munterij, art. 16, zesde lid).

Meer recente instrumenten zijn meer genuanceerd. De gewone uitvoeringskosten komen ten laste van de aangezochte staat. Wanneer aanzienlijke of buitengewone kosten moeten worden gemaakt, plegen de partijen overleg over de verdeling ervan (art. 34 Witwasovereenkomst; art. 7, negentiende lid Sluikhandelverdrag).

C. BILATERALE (UITLEVERINGS)VERDRAGEN

434 In vrijwel al deze verdragen vindt men ook een bepaling over de kosten verbonden aan de kleine rechtshulp. Algemeen geldt dat zij, met uitzondering van expertisekosten, niet door de verzoekende staat hoeven te worden terugbetaald. Krachtens de uitleveringsverdragen met Chili (art. 15, derde lid) en Boliviaë (art. 15, derde lid) moeten zelfs de kosten van een deskundigenonderzoek niet vergoed worden, op voorwaarde dat dit onderzoek niet meer dan één zitting heeft gevergd. Meer genuanceerd: Overeenkomst met de Verenigde Staten, art. 18, eerste tot derde lid.

§ 2. Primaire rechtshulp

A. EUROPEES TOEZICHTSVERDRAG

435 Art. 32 bepaalt dat de in de aangezochte staat ontstane kosten van toezicht en tenuitvoerlegging niet vergoed hoeven te worden door de verzoekende staat.

B. OVERBRENGINGSVERDRAG

436 De kosten die voortvloeien uit de toepassing van dit verdrag, worden door de staat van tenuitvoerlegging gedragen, met uitzondering van diegene die uitsluitend op het grondgebied van de staat van veroordeling zijn gemaakt (art. 17, vijfde lid; in rechtsvergelijkend perspectief: M. PLACHTA, *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation*, Freiburg i. Br., 1993, 457-462).

Turkije aanvaardt voormelde regeling maar verlangt niettemin dat, conform de Turkse wetgeving terzake, de kosten van overbrenging door de staat van veroordeling zouden gedragen worden telkens wanneer hieromtrent een akkoord tussen de partijen kan worden bereikt.

AFDELING IV

ARBITRAGE

437 Onder deze titel formuleren sommige verdragen een bepaling die de toepassing ervan beoogt te vergemakkelijken.

In de Raad van Europa was het probleem reeds aan bod gekomen naar aanleiding van de uitwerking van het ERV. Het comité van deskundigen was toen van oordeel dat geen arbitrage-organisme moest worden voorzien: art. 2 ERV somt immers een aantal redenen op die de partijen kunnen invoeren om rechtshulp te weigeren. Daar zij op grond van louter nationale criteria door de aangezochte staat dienen beoordeeld te worden, zou arbitrage wellicht ondoelmatig blijven (*Explanatory Report I*, 7).

Eerst in het Europees Verdrag ter beteugeling van de verkeersmisdrijven wordt aan het inmiddels opgerichte ECCP de zorg toevertrouwd de toepassing van het verdrag te volgen en bij te dragen tot de regeling in der minne van de moeilijkheden die er zouden uit voortvloeien. De formule van voormeld verdrag is sindsdien in nagenoeg alle latere rechtshulpverdragen van de Raad van Europa ingelast.

In de Witwasovereenkomst lijkt zij evenwel meer uitgewerkt. Art. 42, eerste lid herneemt de gebruikelijk geworden formule volgens dewelke de Europese Commissie voor strafrechtelijke vraagstukken van de Raad van Europa of ECCP op de hoogte gehouden wordt van de uitlegging en toepassing van deze Overeenkomst. Het tweede lid maakt evenwel gewag van een mogelijk geschil over de interpretatie of toepassing van de overeenkomst: komt het zover, dan streven de partijen naar beslechting van het geschil door middel van onderhandelingen of op enige andere door hen te kiezen vreedzame wijze, waaronder de voorlegging van het geschil aan de Europese Commissie voor

strafrechtelijke vraagstukken of ECCP, aan een scheidsgerecht waarvan de uitspraken bindend zijn voor de partijen of aan het Internationaal Gerechtshof, naar gelang de betrokken partijen onderling overeenkomen (vgl. ook *mutatis mutandis* art. 32 Sluikhandelverdrag).

De Aanbeveling R(91)12 d.d. 9 september 1991 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa "Concerning the Setting Up and Functioning of Arbitral Tribunals under the Article 42, Paragraph 2, of the Convention of 8 November 1990 on laundering, search, seizure and confiscation of the proceeds from crime" verleent terzake volgend concreet advies:

"1. The Party to the convention requesting arbitration pursuant to Article 42, paragraph 2, shall inform the other Party in writing of the claim and the grounds on which its claim is based.

2. Upon acceptance of the request for arbitration, the two Parties concerned shall establish an arbitral tribunal.

3. The tribunal shall consist of three members. Each Party shall nominate an arbitrator. Both Parties shall, by common accord, appoint the presiding arbitrator.

4. Failing such nomination or appointment by common accord within four months from the date on which the arbitration was requested, the necessary nomination or appointment shall be entrusted to the Secretary General of the Permanent Court of Arbitration.

5. The Parties shall draw up a special agreement determining the subject of the dispute and the details of the procedure. Failing the conclusion of a special agreement within a period of six months from the date the arbitration was requested, the dispute may be brought before the arbitral tribunal upon application of either Party. In the latter case, the tribunal shall establish its own procedure.

6. Unless otherwise agreed between the Parties, the tribunal shall decide on the basis of the applicable rules of international law; in the absence of such rules, it shall decide *ex aequo et bono*.

7. If the dispute concerns the amount of compensation due to one Party as a result of its being held liable for damages in accordance with Article 35, paragraph 1, of the convention, the tribunal may establish the sum of such compensation or the apportionment of such sum.

8. Any third state which considers that its legitimate interests are involved in the dispute, may submit to the arbitral tribunal a request to intervene as a third party. It is for the tribunal to decide on this request."

ZAAKREGISTER

A

- Aanvullend protocol bij de Europese overeenkomst nopens het verstrekken van inlichtingen over buitenlands recht, 51-54
- Aanvullend protocol bij het ERV, 65, 82-85, 132, 158, 297
- Aanvullend protocol bij het EUV, 153
- Aanvullend protocol bij het Overbrengingsverdrag, 95
- Administratieve bijstand, 48-58
- Afluisteren van telefoongesprekken, 211, 230
- Akkoord tussen de lidstaten van de Europese Gemeenschappen betreffende de vereenvoudiging en de modernisering van de wijze van toezending van uitleveringsverzoeken, 26
- "Asset-sharing", 118, 360

B

- Bankgeheim, 165, 176, 188, 216
- België, 35, 36, 49, 53, 54, 59, 70, 91, 92, 113, 118, 124, 125, 129, 148, 149, 152, 165, 180, 204, 214, 218-220, 230, 235-251, 254-255, 257, 271, 275, 298, 325, 359, 361, 389, 399
- Benelux, 17-22, 26, 36, 90, 111, 213
- BUV, 18-21, 31, 72-75, 97, 134, 142-143, 160, 165, 168, 193, 195, 205, 210-211, 215, 222, 226, 227, 237, 243-247, 249, 258-259, 267, 268, 273, 300, 378, 381, 382, 391, 400, 408
- BASS, 17, 55, 161, 165, 215
- Bondsrepubliek Duitsland, 16, 35, 45, 49, 52, 56, 67, 70, 131, 147, 156, 173, 206, 216, 227, 229, 254, 293, 315, 324, 330, 333, 340, 344, 382, 392

C

- CEPC (CDPC), 64-65, 82, 87, 94, 114, 437

- Commissie (Europese Unie), 2, 24, 58
- "Common law", 5, 123, 224, 257, 258
- Confiscatie, 13, 303, 353-360
- Zie ook: Inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen

D

- Depoliterende formule, 78, 150, 153
- Drugdelicten, 110-118
- Drugwet, 110, 113
- Dubbele incriminatie, 187, 195, 200, 306, 331

E

- (E).E.G., 23-26
- zgn. Akkoord van Dublin, 25
- EHRM, 2, 180, 280, 425
- Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen en bijlagen, 111
- ERV, 9, 39, 50, 54, 58, 62, 67, 68-70, 80, 85, 97, 131, 141, 156-157, 164, 166, 168, 193, 195-196, 222, 225, 227, 235-236, 242-248, 266-268, 269-270, 282-284, 286-290, 291-297, 298-300
- Espace judiciaire européen, 24
- ETV, 13, 76-81, 150, 151-152, 298
- Depoliterende formule, 150
- Kleine rechtshulp, 151-152
- Zie ook: Internationaal terrorisme
- Europees strafvonnis, 12
- Europees toezichtsverdrag, 11, 86-91, 137, 141, 143, 180, 182, 207, 301, 303-313, 409, 411, 416-417, 421, 422, 428, 435
- Europees verdrag ter beteugeling van de verkeersmisdrijven, 11
- Europees verdrag betreffende de kennisgeving in het buitenland van stukken in administratieve zaken, 49
- Europees verdrag betreffende de verkrijging in het buitenland van informatie en bewijzen in administratieve zaken, 49
- Europese commissie voor de rechten van

de mens, 2, 425
 Europese overeenkomst nopens het ver-
 strekken van inlichtingen over buiten-
 lands recht, 52, 54
 Europese overeenkomst inzake geweld-
 dadigheden gepleegd door en wangedrag
 van toeschouwers rond sportevenementen
 en in het bijzonder rond voetbalwedstrij-
 den, 14
 Europese politieke samenwerking, 23-26
 Europese Unie, 23-42
 Europol, 41, 42
 EUV, 31, 235, 338, 339
 EVIGS, 12, 94, 97, 168, 339
 EVOS, 12, 168, 298
 EVRM, 177, 180, 333, 425
 Exceptie vluchtelingenschap, 141
 Exequaturprocedure, 342, 349-351, 369

F

Finland, 16
 Fiscale delicten, 154-166, 180, 206
 - Zie ook: Dubbele incriminatie Frankrijk,
 33-36, 46, 67, 79, 84, 147

G

Gerechtelijk Wetboek, 125, 218-220

H

Handelingen van onderzoek, 222 e.v.
 Huiszoekingen en inbeslagnemingen, 235,
 236
 - Zie ook: Aanvullend Protocol bij het ERV

I

I.C.P.O.-Interpol, 100-101, 113, 389
 Ierland, 42, 69
 Inbeslagnemingen en verbeurdverklarin-
 gen, 373-376
 - Zie ook: Aanvullend protocol bij het
 ERV Confiscatie
 Informatie-uitwisseling, 211

Internationaal terrorisme, 13, 24, 41, 78,
 103

- Zie ook: ETV,

Internationaal Tribunaal voor voormalig
 Joegoslavië, 2, 378

Internationaal Tribunaal voor Ruanda, 2,
 378

Internationale delicten, 99-121

L

Liechtenstein, 16, 165

"Locus regit actum", 250-252, 378

- Aanwezigheid van de autoriteiten van de
 verzoekende staat, 253-255

- Aanwezigheid van de zgn. betrokkenen,
 256-257

Luxemburg, 34, 35, 165, 204, 206

M

Mededeling van processtukken en rechter-
 lijke beslissingen, 47, 258-279

Militaire misdrijven, 134-136, 137, 182

Minderjarigen, 194

N

Nationaliteit, 194, 208, 327

"Ne bis in idem", 12, 22, 31, 111, 182, 187,
 204-205, 341, 361

Nederland, 28, 33-35, 44-46, 56, 63, 67,
 74, 79, 84, 91, 96, 129, 147, 174, 204,
 230, 235, 254, 382

- Zie ook: Benelux

O

Oproeping van getuigen, deskundigen en
 beklaagden, 278-279

Oorlogscriminaliteit, 105, 153

Oostenrijk, 16, 131, 141, 147, 157,
 175-177, 227, 254, 257

"Ordnungswidrigkeiten", 49, 56, 216

"Ordre public", 167-180, 194, 213, 245

Overbrengingsverdrag, 13, 92-98, 126,

301, 314-351, 361, 410, 412-413,
419-420, 421, 423, 428, 436

Overdracht van strafvervolgingen, 10, 22

Overeenkomst tussen de bij het Noord-Atlantisch verdrag aangesloten staten betreffende de rechtspositie van hun krijgsmachten, 136

Overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen, 10, 22, 31, 43-46, 304-313

Overeenkomst inzake wederzijdse bijstand tussen de onderscheiden douane-administraties, met aanvullend protocol, 57

Overeenkomst aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen, 40

Overeenkomst aangaande de verkorte procedure tot uitlevering, 39

Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees verdrag tot bestrijding van terrorisme tussen lidstaten van de Europese Gemeenschappen, 80

Overeenkomst betreffende de toepassing tussen de lidstaten van de Europese Gemeenschappen van het verdrag van de Raad van Europa inzake de overbrenging van gevonniste personen, 26

Overeenkomst inzake de toepassing van het beginsel "ne bis in idem", 26

Overeenkomst inzake de tenuitvoerlegging van buitenlandse strafvonnissen, 26

Overeenkomst betreffende de uitlevering tussen de lidstaten van Europese Unie, 39

Overeenkomst betreffende de overdracht van strafvervolging, 26, 298

Overgave van voorwerpen, 242-249

Overname van strafvervolgingen, 43-46

P

Politieke delicten, 76, 141, 143, 182

- Zie ook: Depolitiserende formule, ETV, Internationaal terrorisme

Politiële samenwerking, 19-21, 32-36, 41, 100, 113, 115

Proportionaliteit, 147, 165, 187, 213

Protocol bij het BUV, 74, 206

R

Raad van Europa, 8-16, 26

Rechterlijke autoriteiten, 211, 215

Rechtshulp (Internationale) in strafzaken, 2, 16

- Actoren, 2

- Arbitrage, 437

- Definitie, 1

- Functie, 1

- Kosten, 429-436

- Omvang, 129-131, 209-211

- Term, 1

- Verplichting, 128

- Vormen,

-- actieve, 47

-- autonome, 47, 115

-- passieve, 47

-- primaire, 44-46, 86-98, 123, 301-377, 409-423, 428, 435-436

-- secundaire, 44-46, 62-85, 113, 123, 380-408, 424-427, 430-434

-- zgn. kleine, 5, 9, 31, 78, 151

- Weigering, 424-428

Rechtshulpverzoek,

- Aanvullende inlichtingen, 383

- Betekenis, 3

- Inhoud, 379, 380-387, 409-413

- Legalisatie, 408, 422, 423

- Mededelingswijze, 388-396, 404-407, 409-410, 414-415, 421

- Samenloop, 385

- Stavingsstukken, 382

- Talen, 397-403, 416-420

- Zie ook: I.C.P.O.-Interpol

Rechtshulpwetten, 2, 16

Resolutie (aanbeveling) Raad van Europa,

- (71)43, 288, 389, 425, 432

- (75)11, 185

- (77)36, 65, 248, 293

- (79)14, 309, 310, 312

- (80)8, 4, 65, 257

- (82)1, 78

- (83)12, 65, 283

- (84)10, 297

- (84)11, 95, 335

- (85)10, 65

- (88)13, 95

- (91)12, 437

- (92)18, 95, 335
- Rogatoire commissie, 120, 121, 122, 125, 217-240
- Zie ook: ERV
- Europese Commissie voor de rechten van de mens

S

- Schengen-ruimte, 27-36, 42, 392
- Sluikhandelverdrag, 13, 111, 113, 118, 168, 188, 189, 210, 214, 302, 353-360, 379, 387, 395, 401
- Specialiteitsbeginsel, 165, 293, 338
- Strafexecutie, 129-133, 197
- Strafregister, 291-297
- SUO, 29-36, 49, 56, 111, 133, 159, 165, 204, 216, 238, 240, 268, 274, 325, 392

T

- Transit, 342
- Tussenstaatse procedure, 378-437
- Zie ook: Rechtshulpverzoek
- Tweede aanvullend protocol bij het EUV, 31

U

- Uitlening gedetineerden, 286-290
- Uitlevering, 5
- Uitleveringswet, 125, 238-240, 249, 364
- Uitlokken strafvervolgingen, 298-300
- Uitwisseling van inlichtingen in strafzaken, 295-296

V

- Verdrag inzake handel met voorkennis, 14
- Verdrag inzake psychotrope stoffen en bijlagen, 111

Verdrag van Amsterdam houdende wijzigingen van het verdrag betreffende de Europese Unie, 42

Verdrag van Maastricht betreffende de Europese Unie, 37-43

Verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en sommige bijbehorende akten, 23

Verenigd Koninkrijk, 16, 41, 42, 46, 69, 79, 96, 178, 235, 254, 255

- Zie ook: "Common law"

Verenigde Naties, 6, 16, 93, 99, 113

Verenigde Staten van Amerika, 16, 123, 130, 155, 171, 226, 279, 378-379, 396, 427, 434

- Zie ook: "Common law"

Verschijning van getuigen, deskundigen en beklaagden, 280-290

Verstekvonnis, 183, 185

Verstrekking van uittreksels uit het strafregister, 291-294

Volkenbond, 6, 99

Voorlopige maatregelen, 12, 352

W

Wet

- 23 mei 1990, 92, 98, 126, 362-372

- 16 juni 1993, 105

- 22 maart 1996, 2

- 20 mei 1997, 113, 123, 127, 186, 190, 373-377

Witwasovereenkomst, 12, 13, 112, 114-119, 162, 168, 185-186, 187, 188, 207, 210, 211, 212, 214, 302, 303, 352, 353-360, 361, 379, 385-386, 394-395, 402, 414-415, 437

Z

Zwitserland, 2, 16, 131, 147, 157, 165, 178, 204, 227, 235, 248, 254, 257, 284, 382, 390